



Мр Добривоје Јовановић

**ОСНОВНЕ ШКОЛЕ
У ЈАГОДИНСКОМ ОКРУГУ
1851 - 1890.**

**Историјски архив Јагодина
2014.**

Мр Добривоје Јовановић

Мр Добривоје Јовановић

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ЈАГОДИНСКОМ
ОКРУГУ
1851-1890.

Јагодина 2014.

Mr Добривоје Јовановић

Mr Добривоје Јовановић

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ЈАГОДИНСКОМ ОКРУГУ
1851-1890

Издавач
Историјски архив Јагодина

Уредник
Светлана Мишковић

Редакциони одбор
Проф. др Љубодраг Димић,
Снежана Вукашиновић, Зоран Марковић,
mr Дејан Танић, Драгослав Дедић,
Милорад Јовановић

Рецензент
Нинослав Станојловић

Лектура и коректура
Вера Јовановић

Штампа
Grafika Trumpić

ISBN
978-86-87479-15-9

Тираж: 100

*Штампање књиге омогућило је
Министарство културе и информисања
Републике Србије*

**Рецензија на рукопис мр Добривоја Јовановића
„Основне школе у Јагодинском округу 1851-1890“
(Јагодина, 2014)**

Горе наведени рукопис мр Добривоја Јовановића, архивског саветника и плодносног аутора многих сериозних монографија, студија и чланака, пре свега из домена локалне историографије, логичан је наставак вредне књиге „Основне школе у Јагодинском округу до 1850. године“, објављене 2010. године, у издању овдашњег Историјског архива, из пера истог аутора.

Методолошки гледано ово најновије дело мр Јовановића, посвећено историји јагодинске и поморавске просвете у другој половини XIX века, спада у жанр документарне синтетичке монографије. Иако овакве књиге због своје документарне форме, која подразумева сажимање хронолошких, проблемских и статистичких података, ауторима не остављају пуно простора за креативност, мр Јовановић је успео да сатка занимљиво штиво, користећи (пре свега) необјављену архивску грађу (похрањену у Архиву Србије и Историјском архиву Јагодине, углавном), као и релевантну (на жалост, не тако бројну) литературу, на задату тему.

Рукопис има преко 400 страница, подељен је на десетак (насловљених) поглавља и обogaђен бројним фотографијама, као и факсимилима докумената. Написан је веома прегледно, тако и да читалац лаик, може одмах на почетку, да брзо ухвати нит приче, која га везује до краја. Иза свега тога стоји управо аутор, талентовани историк, познат у српским историјским круговима, као вредан и прилежан истраживач.

Све почиње поглављем „Територијално одређење“, где се педантно износе све административне (и статистичке) промене на простору Јагодинског округа, до његовог укидања 1890. године. Наставља се, опширним поглављем, кратко насловљеним „Учитељи“, где се по школским годинама, поименице наводе имена неколико десетина учитеља. Посебна вредност овог дела су подаци о школској спреми (где запажамо да су у првом периоду учитељи били углавном, свршени богослови), уговори са општинама и сл. Као својеврстан прилог ту је истакнуто и „Устројеније основни школа у књажевству Србији“ из 1857. године, са нагласком на чланове, који се односе на избор и постављење учитеља.

Аутор износи врло прецизне податке и о другим законима (1863 и 1882), који се односе на основне школе, са освртом (статистичким и

персоналним) на Јагодински округ и сва три његова среза (белички, левачки и темнићи).

Следи учитељска заклетва из 1882. године, као и бројне табеле, као врло транспарентан вид информација о стању школства у нашем окружењу. Ту су и неизбежни проблеми око исплате учитељских плата (углавном, прикупљаних општинским прирезом), као жалбе на рад учитеља, од стране родитеља, управитеља или школских надзорника, са мноштвом занимљивих примера (на пример, случај учитеља Светозара Савића из 1871. године). Кратак осврт на учитељске зборове, завршава ово оглавље.

Треће поглавље „Ученици“, на преко 130 страница, почиње опсежним списковима ученика по бројним школама (по разредима подељених), као и следствена проблематика, која неминовно проистиче из задате теме. Ту су бројна имена тадашњих ђака, а будућих српских инжењера, професора, лекара, правника и др.

Ново поглавље пружа увид у школску мрежу, кроз податке о броју, стању и изградњи школских здања, са свом могућом документацијом, која прати ову делатност тадашњих просветних власти. Следећа два поглавља „Женска основна школа у Јагодини“ и „Финансирање школа“, од великог су значаја, не само за овдашњу просветну повесницу, јер доносе много корисних (и до сада, непознатих) чињеница о овим темама.

Овај волуминозни рукопис наставља се кроз поглавља „Недељне и продужне школе“ (где сазнајемо о коренима образовања одраслих у нас), „Књиге“ (врло опширна прича о уџбеницима и наставним средствима, која су тадашњи српски основци користили, уз илустрације појединих), „Опремљеност школа“ (базиран на извештајима просветних инспектора), „Изградња школе у Јагодини“ (аргументована повест изградње прве наменске школске зграде у граду на Белици) и завршава се последњим „Наставни планови и програми“ (вредни подаци о напорима школских власти да усагласе српску просвету са актуелним просветним приликама у Европи друге половине XIX века).

Иза свега напред изнесеног, закључујем да је рукопис мр Јовановића, у потпуности одговорио уложеном напору аутора и да представља значајан прилог историји јагодинске (и српске) просвете.

Наведени аргументовани разлози топло препоручују поменути рукопис за штампање.

У Јагодини
14. маја 2014.

Рецензент
Нинослав Станојловић
проф. историје

1. ТЕРИТОРИЈАЛНО ОДРЕЂЕЊЕ

До 1859. године Јагодински округ се делио на Темњићи и Левачки срез. Од 17. јуна 1859. године формиран је као трећи Белички срез.¹

Белички срез²

назив села	кућа	Пореских глава
Копривница	63	56
Доњи Рачник	51	61
Ланиште	135	179
Рибник	31	36
Буковче	34	35
Пањевац	80	116
Рибаре	175	220
Ракитово	42	56
Праћина	104	132
Мајур	96	7
Бресје	23	26
Главинци	31	32
Коларе	32	33
Драгошевац	41	54
Прњавор Ивковачки	9	10
Беочић	45	47
Остриковац	61	69
Доњи Јовац	113	120

¹ АС, МПс, Ф VII, р-27/1859.

² Белички срез је имао 2.451 кућу и 2.890 пореских глава.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Горњи Јовац	33	38
Сињи Вир	26	26
Дворица	23	31
Трешњевица	45	45
Трнава	33	37
Винорача	45	64
Драгоцвет	97	97
Међуреч	42	53
Горњи Рачник	31	35
Врановац	30	45
Доње Штипље	36	44
Горње Штипље	29	30
Сиоковац	37	39
Деоница	46	51
Црнче	47	52
Каленовац	19	15
Вољавче	23	33
Ковачевац	17	19
Шуљковац	70	80
Шантаровац	67	84
Бунар	39	54
Врба	25	28
Лукар	15	17
Прњавор Јошанички	8	11
Лозовик	31	40
Белица	47	57
Мишевић	27	34
Медојевац	18	21
Топола	7	8
Лоћика	82	87

Мр Добривоје Јовановић

Цикот	40	44
Урсуле	35	41
Ломница	23	31
Слатина	16	19
Мијатовац	69	93

Темнићки срез³

Назив села	кућа	Пореских глава
Варварин	116	146
Секурич	122	141
Рашевица	124	129
Поточац	110	111
Својново	77	87
Обреж	221	271
Бачина	182	233
Церница	32	43
Избеница	42	47
Орашје	50	61
Тољевац	60	64
Пајковац	15	14
Доњи Крчин	39	44
Карановчић	44	56
Мала Крушевица	28	29
Катун	159	202
Маскаре	87	100
Бошњане	120	153
Падеж	46	51
Вратаре	40	49
Шанац	76	93
Јасика	99	92
Гавез	8	11
Велика Крушевица	49	53
Срње	34	41

³ Срез темнићки имао је 3.084 куће и 3.599 пореских глава.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Кукљин	103	166
Бела Вода	126	145
Брајковац	37	45
Коњуси	130	140
Љубава	66	53
Лазаревац	48	54
Парцане	33	45
Глобаре	47	53
Шашиловац	20	22
Каменаре	17	18
Крвавица	44	54
Залагојевац	54	72
Мареново	20	17
Милутовац	147	151
Страгаре	59	66
Мала Дренова	58	64
Селиште	77	92
Горњи Крчин	18	21

Левачки срез⁴

Назив села	Кућа	Пореских глава
Рековац	84	95
Крушевица	47	60
Вукмановац	71	95
Рабеновац	19	27
Горња Сабанта	91	102
Доња Сабанта	69	107
Ратковић	102	115
Велика Сугубина	57	64
Пчелица	106	138
Дулени	31	46
Течић	53	69
Кавадар	59	81
Белушић	81	97
Браиновац	42	51
Волујак	64	76

⁴ Срез левачки је имао 2.920 кућа и 3.627 пореских глава.

Мр Добривоје Јовановић

Пуљци	61	95
Жупањевац	56	83
Надрље	31	40
Сибница	84	88
Малешево	16	21
Мотрић	27	47
Комаране	27	31
Баре	15	18
Богалинци	51	62
Доброселица	20	26
Сиљевица	46	60
Превешт	57	71
Калудра	55	83
Лепојевић	50	58
Прњавор Каленићки	21	28
Шљива	13	18
Опарић	120	163
Риљац	58	74
Божуревац	30	38
Мала Сугубина	49	58
Руишник	26	29
Мијаиловац	45	49
Раинац	58	75
Лободер	16	14
Доњи Дубич	16	20
Горњи Дубич	20	29
Грабовац	69	80
Прњавор Љубостињски	38	37
Планиница	34	37
Богдање	73	82
Медвеђа	275	318
Велика Дренова	163	325
Пољна	124	147

Доњи Рачник је из левачког пребачен у темнићки срез 6. јуна 1857. године. Велика Дренова је из левачког у темнићки срез пребачена 1861. године, док је Мала Дренова исте године прешла из темнићког у левачки срез.

Из крагујевачког у јагодински округ Багрдан је пребачен 28. фебруара 1881. године, Домуз Поток 19. јуна 1882. године, а Ловци 9. августа 1885. године.

Белушић, Горња Сабанта, Жупањевац, Лепојевић и Рековац су 7. маја 1887. године из левачког пребачени у темнићки срез.

Године 1881. у беличком срезу једна општина је укинута, а једна основана. Закон по коме општина није могла да има мање од 500 глава пореских, и да се при формирању општина ни једно село не сме делити, донет је 1884. године. То је довео до нове територијалне поделе. У беличком срезу 1886. године укинуте су 22, а основано 7 општина. Исте године у левачком срезу укинута је 23, а основано 8 општина, и у темнићком срезу укинута је 21, а основано је 8 општина.

Доња Сабанта је 1885. године пребачена из левачког у крагујевачки срез. Следеће 1886. године, 11. фебруара Вукмановац је прешао из левачког у темнићки срез, а Секурич из темнићког у левачки срез. Почетком јануара 1890. године у беличком срезу укинута је 12, а основане су 32 општине.

Године 1887. сва села из белушићке и горњо-сабаначке општине из левачког су пребачене у белички срез, а села из љубостињске и медвеђске општине из левачког у трстенички срез. Велика Дренова и Пољна су од те године припадали крушевачком округу.

Јагодински округ престаје да постоји 1890. године формирањем Моравског округа са седиштем у Ћуприји.

2. УЧИТЕЉИ

Школску 1850/51. годину започели су следећи учитељи, према Кондиут листи, од марта 1851. године:

1. Аркадије Искрић, из Станишића у Бачкој, стар 39 година, ожењен. Завршио је синтаксу, Латинску и приуговорническу у Сомбору, са превасходним успехом. Као учитељ радио је 13 година. Учитељ је трећег и четвртог разреда у Јагодини. Способности је био добре, понашања рђавог. Примао је плату од 150 талира. Био је учитељ у разним местима.⁵

2. Алекса Поповић, из Самоша у Аустрији, стар 39 година, ожењен. Завршио је нормалну школу, Преапарандију и немачку школу, добрим успехом. Као учитељ радио је 16 година. Учитељ је другог разреда у Јагодини. Способности је био добре, владања примерног. Плата је износила 110 талира.⁶

⁵ АС, НОЈ, Ф III, р-23/1851. Аркадије Искрић тражио је од Попечитељства правосуђа и просвете 3. фебруара 1851. године, да му се дозволи да пише тужбе, апсилате, рекурсе итд., јер су му тај посао забраниле полицијске власти у Јагодини. Попечитељство је 10. фебруара дозволило Аркадију Искрићу да пише тужбе парничарима, али не да их лично заступа. Међутим, у допису Попечитељства од 16. марта 1851. године потпуно му се забрањује писање свих парничних аката, већ му се налаже да се придржава учитељске дужности. АС, НОЈ, Ф III, р-10/1856. Нису се само учитељи у Јагодини бавили адвокатуром, већ је током 1856. године неки Тодор Влаић у Јагодини био опуномоћеник неким мештанима Јагодине и Јагодинског округа. Тодор Влаић је био бивши учитељ у Гургусовцу, и због неких грешака отпуштен је из учитељске службе. Пошто није имао дозволу да се бави адвокатуром, а није поседовао непокретности у Јагодини, Примирителни суд је априла 1856. године тражио забрану његовог рада, што је Окружно начелство током јуна 1856. године то и учинило.

⁶ АС, НОЈ, Ф IX, р-52/1851. Алекса Поповић, учитељ другог разреда упутује молбу окружном начелству да му се дозволи допунски рад у време празника и школског распуста: „Једно зато, што сам ја покорно подписан рад, да се у пракци колико толико поправљам у совршенству, из узрока, што је и по струки знања поред извесне теорије мени као човеку за знањем чезнујућем и неопходимо и временом нуждна, - а друго и по томе, што ми је у оне дане одмора школског, као што је четвртак, празници и ферије одвећ тешко без занимања и полезности седити и време у залуд проводити, - настојећим прошењем усуђујем се Славно Началничество, као моје непосредствено предпостављену власт најучтивје молити, да ми одобрити благоизволи, у дане одмора школског у канцеларији својој радити, и тиме ми не малу корист указати, а ја с моје стране тврдо се обећавам, како тајну канцеларијску свето не нарушимо хранити, но што више стараћу се да моја учитељска

3. Стеван Маленовић из Јагодине, стар 20 година, није ожењен. Завршио је нормалну школу у Јагодини и Богословију у Београду добрим успехом. Као учитељ радио је шест година и шест месеци. Учитељ је првог и другог разреда у Јагодини. Способности је био добре, владања рђавог. Плата је износила 75 талира.
4. Милан Миланчевић из окружја крагујевачког, стар 23 године. Завршио је нормалну школу и две године Богословије добрим успехом. Учитељ је једну годину и шест месеци. Учитељ је у Рибару. Способности и понашања је био предоброг. Плата је износила 1.300 гроша.⁷
5. Милован Арсенијевић из Рашевице, стар 29 година, ожењен. Завршио је нормалну школу приличним успехом. У звању учитељском радио је пет година и шест месеци. Учитељ је у Варварину. Средње је способности и владања. Плата је износила 1.100 гроша.
6. Павле Поповић из Стубља у окружју крушевачком, стар 29 година, неожењен. Завршио нормалну школу и две године Богословије добрим успехом. Учитељ је две године и шест месеци. Сада је учитељ у Обрежу. Добре је способности и владања. Плата је износила 1.100 гроша.
7. Филип Јовановић из Варварина, стар 25 година, ожењен. Завршио је нормалну школу добрим успехом. Као учитељ радио је две године и шест месеци. Учитељ је у Бачини. Способности и владања доброг. Плата је износила 1.100 гроша.
8. Јосиф Станишић из Аустрије, стар 30 година, ожењен. Завршио је нормалну школу, Гимназију и немачку школу, добрим успехом. Учитељ је једну годину и шест месеци у Јовцу. Способности и владања доброг. Плата је износила 1.100 гроша.
9. Атанасије Попалијовић из Јагодине, стар 31 годину. Завршио је нормалну и граматикалну школу добрим успехом. Учитељ је четири године. Учитељ је у Јасики. Способности и владања предоброг. Плата 1.100 гроша. Био је учитељ у Видову четири године, а у Правитељственој служби као надзиратељ 6 година.
10. Јован Краљевић из Аустрије, стар 20 година, неожењен. Завршио је нормалну школу, граматикалну и немачку школу добрим успехом. Као учитељ радио је шест година. Тада је био учитељ у Коњусима. Добре је био способности и владања. Плата је износила 1.100 гроша годишње.
11. Атанасије Ђирић, из Дубовца у Аустрији, стар 30 година, ожењен. Завршио је нормалне немачке и влашке школе добрим успехом. Учитељ

дужност ни колика је једна длака у штрба не трпи. У Јагодини 20-ог Новембра 851. Најпонижнији слуга Алекса Поповић, уч. II разреда

⁷ АС, НОЈ, Ф XI, р-6/1851. Према Кондиут листи из августа 1851. године, његова плата износила је 1.200 гроша.

је шест месеци у Копривници. Добре је способности и владања. Извршио је добру поделу на класе. Плата је износила 1.100 гроша. Био је учитељ у Кличевцу у окружју пожаревачком.

12. Сима Вишњић, из Кусића код вароши Бела Црква у Аустрији, стар 30 година, ожењен. Завршио нормалну српску школу у селу Кусић шест разреда и целу немачку гимназију у Белој Цркви пет разреда, добрим успехом и „*науку сваке сорте расада воћа и поступак калемљења и пелцовања воћака*“. Учитељ је 3 година и шест месеци. Учитељ је у Јошаници. Способности и владања је доброг. Добро је поделио ђаке на класе. Плата је износила 1.100 гроша. Пре учитељства служио је као прост војник пет година и као унтер официр три године.

13. Димитрије Кусериновић из Рековца, стар 29 година, ожењен. Завршио је нормалну школу у Крагујевцу добрим успехом. Учитељ је десет година. У Рековцу је учитељ две године и шест месеци. Добре је био способности и владања. Добро је поделио ученике на класе. Плата је износила 1.110 гроша.

14. Димитрије Адамовић из Митровице у Аустрији, стар 29 година, нежењен. Завршио три разреда нормалне српске школе и четири разреда немачке школе и Гимназију на латинском језику, добрим успехом. У звању учитеља радио је две године и шест месеци, и то само, у Медвеђи. Добре је био способности и владања. Добро је поделио ученике на класе. Плата 1.100 гроша годишње. Пре постављања за учитеља помагао је при Митровачком ђумруку.⁸

15. Димитрије Поповић из Јагодине, стар 20 година, нежењен. Завршио српску нормалну школу три разреда, немачку школу један разред, и први разред Богословије у Београду, добрим успехом. Као учитељ радио је 11 месеци, и то само у Опарићу. Био је добре способности и владања. Извршио је добру поделу ђака на класе. Плата је износила 1.100 гроша.

16. Петар Поповић из Пожаревца, стар 40 година, удовац. Завршио је нормалну школу у Темишвару и у Вршцу, три године Богословије и Препарандију две године, превасходним успехом. Учитељ је 17 година и 5 ½ месеци. Учитељ је у Грабовцу од 15. септембра 1850. године. Добре је био способности и владања. Добро је поделио ђаке на класе. Плата је износила 1.100 гроша.

17. Милија Симић из Ботуња у окружју крушевачком, стар 20 година, нежењен. Завршио је четири разреда основне школе у Крушевцу, један

⁸ АС, НОЈ, Ф X, р-56/1852. Димитрије Адамовић је постављен за учитеља млађе класе у Ћуприји. Ново постављени учитељ Љубомир Евгенијевић није добио од предходног учитеља дивит, пескарницу и лењир. Димитрије Адамовић је изјавио да је то дао на чување Сави Поповићу, парохиу цркве у Медвеђи. Међутим, од пароха је добијен само дивит, док се за остало тврдило да није предато.

разред Полугимназије у Крагујевцу и прву класу Богословије у Београду. Учитељ је шест месеци. Учитељ је у Великој Дренови од 1. септембра 1850. године. Добре је способности и владања. Добро је извршио поделу на класе. Плата је износила 1.100 гроша.⁹

До промене учитеља дошло је у Медвеђи. За учитеља је 1. маја 1851. године постављен Љубомир Евгенијевић родом из Крагујевца. Имао је 22 године и био је ожењен. Завршио је Полугимназију у Крагујевцу и неке школе у Митровици у Војводини. У Медвеђи је, према Кондиут листи од 26. јула 1851. године, радио четири месеца. Као учитељ укупно је радио годину и по дана. Лоше је био способности и владања. Добро је поделио ученике. Његова плата је износила 1.200 гроша или 50 талира годишње и почела је да му се издаје од 1. маја. Пре постављања за учитеља радио је у Правитељственој служби.¹⁰

Милан Гавриловић из Грабовца у окружју крагујевачком, постављен је за учитеља у Великој Дренови 24. августа 1851. године, на место Милије Симића, који је ступио у свештенике. Од предходног учитеља примио је: један астал, две столице, таблу за рачунање, скамије и седам копија учитељских правила од Петра Радовановића. У школи није било дивита, пескаонице и лењира. Од предходног учитеља су тражене те ствари, али је он изјавио да то није примио када је мењао Илију Јаковљевића, у то време пароха села Драгоцета. То је заиста наплаћено од Илије Јаковљевића, и 18. јуна 1852. године, писар среза левачког Стојко Лазаревић, предао је потребне ствари учитељу Милану Гавриловићу.¹¹

Учитељ другог или средњег разреда у Јагодини Алекса Поповић смењен је са дужности 28. августа 1852. године и послат у Свилајнац за учитеља средњег разреда у тамошњој основној школи. Разлог смењивања су разне сплетке између самих учитеља у Јагодини и између учитеља и појединих мештана и учитеља и власти. За главног виновника тих сплетки означен је Алекса Поповић. Да би се томе стало на пут он је смењен. У писму окружном начелству Петар Радовановић налаже да Алекса Поповић да оставку на учитељску службу ако не жели да оде у Свилајнац, а ако пристане на ново постављење да се влада сходно учитељском позиву, ако не жели да буде разрешен учитељске дужности.¹²

*

⁹ АС, НОЈ, Ф XI, р-6/1851. Кондиут листа од марта 1851. године. По Кондиут листи из јула 1851. године, Димитрије Поповић службовао је у Опарићу пет месеци, а његова плата износила је 1.200 гроша.

¹⁰ АС, НОЈ, Ф XI, р-6/1851.

¹¹ АС, НОЈ, Ф V, р-33/1852.

¹² АС, НОЈ, Ф XII, р-50/1852.

Уговор¹³

Од једне стране обштине вароши Јагодине, а с друге Господина Савве Радоичића учитеља II разреда овдашње Нормалне Школе следејуће закључен.

1-во Обштина Јагодинска своме Учитељу Г. Радоичићу обећава годишњу плату стодест талира, с додатком у име квартира дванаест талира тако, да дужан буде Суд Примирителни сваког конца месеца у двестотине четрдесет и четири гроша чаршински почињући од 1. септембра тек. Год. издавати.

2-го Г. Учитељ Савва Радоичић на предозначену плату пристао јесам, с тим обвезујући себе да ћу вручени ми младеж у наукама по прописаним правилима обучавати, у цркву приљежно ићи и пјеније црковно држати.

Да би предстојећи Уговор ...силу и важност имао, сочињена су два овакова равногласна и подписом обе уговорене стране удостољен, од кои се један код обштине а други код Г. Радоичића на сокраненије налази.

6-ог октовра 852. Обштинари обштине вароши Јагодине
у Јагодини Таса Петковић,...., Ранко Обрадовић,
Учитељ II разреда Васко Милосављевић, Коца Бекић
Школе Јагодинске Савва Радоичић

*

Јосиф Станишић, учитељ у Јовцу живео је у „блудочинству“ са Петканом, женом Саве механције из истог села. Она је због тога протерана у окружје ћупријско. За њом је почетком јануара 1852. године отишао учитељ, оставивши школу и ђаке. Одмах је затражено постављање другог учитеља. За привременог учитеља у Јовцу 16. јануара исте године постављен је Ђорђе Савић. Дотадашњи учитељ Јосиф Станишић постављен је касније за учитеља у Книћу. Он је 15. јануара дошао у Београд да би дочекао своју жену, која је требало да допутује из Беча. Тада је Петру Радовановићу изјавио да је морао да оде из Јовца због неке освете. Затражио је да се његове заостале ствари продају и да се тим новцем исплати дуг Јовачком механцији од 50 гроша. Своје ствари Јосиф Станишић је примио почетком јула 1852. године, пошто је исплатио дугове: Димитрију Банковићу из Јагодине 200 гроша, Ђорђу Живковићу

¹³ АС, НОЈ, Ф XII, р-50/1852. Примирителни суд обавестио је окружно начелство о разрешењу Алексе Поповића и постављењу Саве Радоичића за учитеља 16. октобра 1852. године. Петра Радовановића о променама учитеља обавестило је окружно начелство 16. новембра.

из Јагодине 50 гроша, а у Јовцу Цветку Станисављевићу један дукат, Урошу Ацићу један дукат и Радосаву Кривовирцу седам цванцика.¹⁴

Димитрије Поповић, учитељ у Опарићу, без одобрења и знања полицијске власти напустио је службу и однео 55 гроша, сакупљених приликом прославе Светог Саве. После одласка Димитрија Поповића, за учитеља у Опарићу постављен је октобра 1852. године Мијат Јанковић из Коња.¹⁵

Кондиут листа од 30. августа 1852 године: 1. Димитрије Исаковић у Јагодини од 1. септембра 1851. године; 2. Сава Радоичић у Јагодини од 1. септембра 1852. године; 3. Симеон Петровић у Јагодини од 1. фебруара 1852. године; 4. Сима Вишњић у Белици од пре две године; 5. Димитрије Кушериновић у Рековцу од пре 4 ½ године; 6. Мина Дуњић у Медвеђи од 1. септембра 1852. године; 7. Димитрије Поповић у Опарићу од пре три године; 8. Петар Поповић у Грабовцу од 17. септембра 1850. године; 9. Милан Гавриловић у Великој Дренови од 1. септембра 1851. године; 10. Илија Миљковић у Копривници од пре шест месеци; 11. Милан Миличанин (Миличанић) у Рибару од пре две године и шест месеци; 12. Ђорђе Савић у Бачини од пре две године; 13. Петар Поповић у Обрежу од пре три године и шест месеци; 14. Филип Јовановић у Бачини од пре две године; 15. Милован Арсенијевић у Варварину од пре шест година; 16. Јован Краљевић у Јасици од пре две године; 17. Спасоје Вукићевић у Коњусима од пре једне године.¹⁶

Дошло је до промене учитеља и у Великој Дренови. Петар Радовановић је 22. августа 1852. године обавестио окружно начелство да је сменио због неспособности и звања *учитељског недостојиног* Милана Гавриловића и за учитеља у Великој Дренови поставио Лазара Граничарског.¹⁷

¹⁴ АС, НОЈ, Ф IV, р-115/1852. Пописане ствари учитеља Јосифа Станишића у Јовцу: један чабар са три гвоздена обруча, две секире, један пиштољ ненаправљен, четири цеви пиштољне, једна камена таблица за рачунање, један подерани пун вуне мадрац, један подерани јорган, једна врећа, један сарач, један тигањ, један калајни и више дрвених лонаца, више различитих стакала, три карлице, две цезве, две котарице воћне, две тамбуре, једна фиочица са ситницама за шиће и маказе, једна кошуља са више крпа, један конопац за сушење кошуља, три књиге попа Живка, један аван са тучком Панте бојације, две оке соли у грумену, 12 кокошака и 1 петао, један мангал, два кревета, једна ока масти, једна литра колофона, ситни алат за дрворез и три сврдла.

¹⁵ АС, НОЈ, Ф XII, р-18/1852.

¹⁶ АС, НОЈ, Ф IX, р-53/1852.

¹⁷ АС, НОЈ, Ф VIII, р-20/1852. На основу извештаја Начелника среза левачког од 18. јула 1852. године Начелство окружја јагодинског је позвало Милана Гавриловића ради неког судског саслушања. Позив за његово саслушање упутио је и Суд окружја јагодинског је 11. августа 1852. године, али је он већ убрзо по смени отишао у своје родно село у срез гругански. Радило се о исплати дуга Станку Милосављевићу из Баточине, јер му је стављена забрана на ¼ плате још маја 1852. године. За јуни и јули задржано је од плате по

Према Кондиут листи од 13. марта 1853. године, учитељи у Јагодинском округу били су:¹⁸

1. Димитрије Исаковић из Темишвара, стар 34 године, ожењен. Завршио је српску и немачку школу и једну годину филозофије, добрим успехом. У звању учитеља је шест година и шест месеци. Учитељ је у Јагодини. Способности и владања је врло доброг. Ученике је поделио на трећи и четврти разред. Годишња плата износила је 150 талира и плаћан му је квартир 12 талира. Радио је као учитељ у Смедереву и Раму.
2. Сава Радоичић из Турије, стар 39 година, неожењен. Завршио је нормалну школу, гимназију и Препенрандију у Аустрији, добрим успехом. Учитељ је од 1. септембра 1852. године. Пре тога био је писар среског и окружног суда. Учитељ је у Јагодинској школи. Способности владања био је врло доброг. Учио је ученике другог разреда. Његова годишња плата износила је 110 талира, а добијао је и 12 талира за квартир.¹⁹
3. Симеон Петровић из Кожегина у окр. крушевачком, стар 21 годину, ожењен. Завршио је нормалну школу, два разреда гимназије и Богословију, добрим успехом. У звању учитеља радио је 1 ½ годину. Учитељ је првог разреда у Јагодини. Био је добре способности и владања. Годишња плата износила је 100 талира и добијао је још 12 талира за стан. Био је учитељ и у Медвеђи.²⁰
4. Илија Миљковић из Домус Потока, стар 25 година, ожењен. Завршио је нормалну школу и четири разреда гимназије добрим успехом. Као учитељ је радио 1 ½ годину у Копривници. Добре је био способности и владања. Добро је поделио ђаке на класе. Годишња плата износила је 70 талира. Пре постављења за учитеља учио је школу и служио гарнизонску војску.
5. Милан Милинчић из окр. крагујевачког, стар 25 година, ожењен. Завршио је нормалну школу и Богословију, добрим успехом. Учитељ је три године и шест месеци у Рибару. Добре је био способности и владања. Добро је поделио ученике на класе. Његова годишња плата износила је 70 талира.
6. Димитрије Поповић из Јагодине, стар 24 године, неожењен. Завршио је нормалну школу добрим успехом. Као учитељ је радио две године.

25 гроша, а августа 64 гроша. Крајем фебруара 1853. године Суд окружја јагодинског известио је да је наплаћено 114 гроша од Милана Гавриловића, за рачун дуга Станку Милосављевићу

¹⁸ АС, НОЈ, Ф XIII, р-61/1853.

¹⁹ Сава Радоичић је 10. новембра 1852. године примио разрешење од аустријског држављанства, и постао је држављанин Србије.

²⁰ АС, НОЈ, Ф XIII, р-45/1852. Симеон Петровић добио је 4. децембра 1852. године одсуство од Петра Радовановића за одлазак у Београд, ради рукоположења за ђакона.

Учитељ је у Јовцу. Приличне је способности. Добро је поделио ђаке на класе. Годишња плата износила је 70 талира.

7. Павле Поповић у Обрежу.

8. Филип Јовановић у Бачини.

9. Милован Арсенијевић у Варварину.

10. Кирил (Ћира) Бељански у Јасики.²¹

11. Спасоје Вукићевић у Коњусима.

12. Сима Вишњић за учитеља у Белици постављен је 11. септембра 1850. године. Његова годишња плата за школску 1854/55. годину износила је 70 талира. (по Кондиут листи из 1851. учитељ је у Јошаници).²²

13. Димитрије Кушериновић За учитеља у Рековцу постављен је пре 6 година.

14. Мина Дуњић из среза расинског у окружју крушевачком, стар 24 године, нежењен. Завршио је четири разреда основне школе и два разреда гимназије. Са Богословије се исписао због болести. Учитељ је једну годину, један месец и пет дана. Учитељ је био у Медвеђи. Био је добре способности и владања, Поделио је ђаке на први, други и трећи разред. Годишња плата износила је 70 талира.

15. Лазар Граничарски из Вршца, стар 26 година, нежењен. Завршио је основну школу у Вршцу, гимназију у Сегедину и Богословију у Вршцу. Учитељ је шест месеци у Великој Дренови. Био је добре способности и владања. Поделио је ученике на прву, другу и трећу класу. Годишња плата

²¹ АС, МП-с, Ф IV, р-16/1853. Кирил Бељански поново је враћен у учитељску службу. Децембра 1852. године постављен за учитеља у Јасики. По доласку у Јасику он се разболео и није обављао учитељску дужност. Живео је врло неуредно и преко мере се одао пићу. Јасичка општина, чим је увидела да он не може да обавља учитељску дужност, обавестила је окружно начелство, које је одмах наредило да се Кирил Бељански смести у Јагодинску болницу, а уједно је тражено постављење другог учитеља. Због дуго трајног лечења, Јагодинска општина тражила је од Петра Радовановића да се пронађе начин и да се плати његово лечење, или из државне касе или из Школског фонда. Петар Радовановић је обећао да ће то тражити од Попечитељства просвете, јер је „Бељански служио народу Србском као учитељ 17 год.; у учитељству се разболео, и неспособним за извршавање своје дужности учинио, у учитељству ништа није могао сачувати, да би без туђе помоћи до исцелења доћи могао, но нигде ништа немајући, у случају смрти, која му по свој прилици близу предстои, ни сарањен бити не може без прилога човекољубија.“, и да ће тражити поштовање предатог плана из 1846. године, који се односио на помоћ учитељима у случају болести и неспособности да обављају учитељску дужност. Кирил (Ћира) Бељански умро је 23. децембра 1853. године. Трошкови његовог лечења износили су 569 гроша и 4 паре. То је покривено са његовим неисплаћеним платама за јуни и јули од 256 гроша и продајом његових ствари лицитацијом за 318 гроша.

²² АС, НОЈ, Ф XIII, р-61/1853. Према Кондиут листи од 8. новембра 1853. године Сима Вишњић се водио као учитељ у Опарићу од пре три године. Према истој Кондиут листи, учитељ у истом селу био је и Павле Јеврић од 27. јула 1853. године.

износила је 70 талира. Пре постављења за учитеља радио је као писар Примирителног варошког суда.

16. Мијат Јаковљевић у Опарићу. Рођен је у Коњусима у срезу темнићком. Према Кондиут листи од 17. фебруара 1852. године имао је 24 година и био је неожењен. Завршио је основну школу у Коњусима и Крушевцу. Као учитељ радио је четири године и шест месеци. У Опарићу је радио од 16. октобра 1852. године. Пре тога радио је у Београду, и као учитељ у Јасики једну годину. Његова годишња плата износила је 70 талира.²³

17. Теодосије Несторовић из Параћина, стар 21 годину, неожењен. Завршио нормалну школу у Параћину и прву граматикалну у Београду. За учитеља у Грабовцу постављен је 9. јануара 1853. године. Био је добре способности, а владања рђавог. Поделио је ђаке на прву, другу и трећу класу. Његова годишња плата износила је 70 талира. Пре постављења за учитеља био је у Правитељственој служби, али је због крађе и других престапа изгубио службу и био кажњен.

На основу молбе Мине Дуњића, учитеља у Медвеђи, Петар Радовановић га је 23. августа 1853. године преместио за учитеља у јошаничком срезу окружја крушевачког, одакле је био родом, а на место учитеља у Медвеђи поставио је Милуна Мачужића, богослова, који се налазио у манастиру Љубостињи. Наложито је да се Милун пронађе и уведе у нову дужност. Међутим, можда Милун Мачужић није пронађен или није прихватио место учитеља у Медвеђи, јер према извештају Начелника среза левачког „*Располеженије учебни предмета*“ предао је учитељу Животи, чим је уведен у учитељску дужност.²⁴

Петар Радовановић подсетио је на дужност учитеља око школских извештаја и почетком септембра 1853 године. Сви учитељи били су дужни да извештаје о стању школа доставе њему преко окружних начелства, најдаље до краја септембра. Извештаји би требало да садрже број уписаних ђака у школама, колико је ђака прешло у старије разреде, колико је ђака напустило школу. Поред тога морали су да извести и остању школа, снабдевености училима и свим школским потребама. Током септембра сви учитељи у округу били су упознати са овим обавезама.²⁵

Трстенички учитељ Атанасије Поповић је постављен за учитеља најмлађе класе Јагодинске основне школе на место Симеона Петровића, који је ступио у свештенички чин. На његово место Петар Радовановић је 23. августа 1853. године поставио Милуна Милосављевића из Велике Сугубине.

²³ АС; НОЈ, Ф XIII, р-61/1853. Према кондиут листи од 8. августа 1853. године радио је у Јасики.

²⁴ АС, НОЈ, Ф VII, р-83/1853.

²⁵ АС, НОЈ, Ф VI, р-147/1853.

Јагодинска општина је сачинила уговор са новопостављеним Атанасијем Поповићем 25. септембра 1853. године:

*

Уговор

Између општине вароши Јагодине с једне, а с друге Г. Атанасија Поповића најмлађег учитеља овдашње школе следејуће закљученије

1 во Општина Јагодинска по предписанију Славног Началничества од 1. септембра т. год. Но4277 прима Г. Поповића за I ви разред учитеља, и тако му у име годишње плате са Квартиром и огревом опредељени 100 талита кое ће му Примирителни Суд сваког конца месеца припадајућу му плату по 200 гроша чарш. издавати.

2 го Г. Атанасије Поповић са опредељеном платом, совршено задовољити обвезујући себе да ће вручену младежи по имајућој школској уредби настојавати и наукама обучавати у школи и цркви приљежно одлазити, поеније црквено држати, и напослетку на свако задовољство општинско услугу чинити.

Овакова су два равногласна Ексемплара сочињена и подписана од обе уговорне стране по један другој од стране своје издале.

25. септембра 1853. у Јагодини Општинари: Таса Петковић, Коста Здравковић, Јован Михаиловић, Таса Величковић, Васа Цуцумановић, Марјан Јанковић, В. Милосављевић, Станко Јовановић, Павле Стојановић.²⁶

*

Према Кондиут листи од 14. септембра 1853. године, учитељи су:²⁷

1. Тодор Тодоровић из Петриња у Јагодини
2. Сава Радоичић у Јагодини
3. Атанасије Поповић у Јагодини
4. Милан Миланчић (Миличанић) у Рибару
5. Димитрије Поповића у Јовцу
6. Павле Поповић у Обрежу
7. Милован Арсенијевић у Варварину
8. Филип Јовановић у Бачини
9. Илија Миљковић у Копривници
10. Спасоје Вукићевић у Коњусима
11. Мијат Јаковљевић у Јасики
12. Мијаило Куновчић у Великој Дренови

²⁶ АС, НОЈ, Ф XIII, р-58/1853.

²⁷ АС, НОЈ, Ф XIII, р-61/1853.

13. Живота Љубисављевић у Медвеђи. Родом је из Ресника у окружју београдском. Имао је 26 година и био је ожењен. Завршио је прву граматикалну класу и четири разреда Богословије у Београду. Као учитељ радио је једну годину, 4 месеца и 13 дана. За учитеља у Медвеђи дошао је 17. септембра 1853. године. У раду је био доста упоран и суров. Његова плата износила је 70 талира. Пре учитељства био је ђак.

14. Риста Мачужић у Грабовцу

15. Павле Јеврић у Опарићу

16. Сима Вишњић у Белици

17. Димитрије Кушериновић у Рековцу

Димитрије Исаковић, учитељ старије класе у Јагодини најавио је да жели да буде рукоположен за свештеника, па је Јагодинска општина тражила да се на његово место постави учитељ средње класе у Јагодини Сава Радоичић. За њега су тврдили да је поштен, да је у школи и у цркви и у свим другим пословима тачан и ревностан, за разлику од неких ранијих учитеља, који су се бавили интригама, покретали тужбе и често одсуствовали из школе.²⁸ Петар Радовановић није уважио молбу Јагодинских општинара, већ је за учитеља старије класе Јагодинске основне школе 24. август 1853. године поставио Тодора Тодоровића, учитеља у Свилајнцу. Сматрао је да је Сава Радоичић још млад, јер је радио само годину дана у Јагодини, али имаће га у виду и првом приликом поставиће га за учитеља старијих разреда. За Тодора Тодоровића тврдио је да је способан учитељ, а о његовом премештају за учитеља старијих разреда Попечитељство је донело решење још 15. маја 1853. године. Такође по решењу, његова плата требало је и даље да износи 172 талира годишње са плаћеним квартиром.²⁹

*

Уговор

По међу обштине вароши Јагодине с једне, а с друге стране Г. Тодора Тодоровића наистаријег учитеља оvd. Школи следујеће закључен, и то

1. обштина Јагодинска по предписанију Славног окружног Началничества од 27. пр. м. Августа прима Г. Тодоровића за III и IV разреда учитеља, и тако му у име годиш. Плате са квартиром и огревом опредељује

²⁸ АС, НОЈ, Ф VII, р-58/1853. Молбу су потписали 11. августа 1853. године: Таса Петковић, Васко Милосављевић, Јованча Тодоровић, Васа Цуцуман, Коца Ђекић, Павле Стојановић, Марко Николић, Јован Михаиловић, а председник Примирителног суда вароши Јагодине Стева Стевановић потврдио је жељу Јагодинске општине.

²⁹ АС, НОЈ, Ф VII, р-58/1853.

162 Талира које ће му Примири телни Суд сваког конца месеца припадајућу му плату по 324. гроша чаршијски издавати.

2. Г. Тодор Тодоровић са опредељеном платом совршено је задовољан, обвезујући себе да ће вручуну младеж по имајућој школској уредби настављајући и у наукама обучавати, у школи и цркви приљежно одлазити, певаније црквено држати, и на послетку на свако задовољство обштинско услугу чинити.

Овакова су два равногласна екземплара сочињена и подписале обе уговарајуће стране потврдиле, и то један другој од стране своје издале.

25. Септембра 853 год. у Јагодини

Тодор Тодоровић учитељ 3. и 4. Разреда основне Јагодинске, обштинари: Таса Петковић, Коста М. Здравковић, Јован Михаиловић, Таса Величковић, Васа Цуцуман, Марјан Гојковић, Васко Милосављевић, Стнко Јовановић, Павле Стојановић.³⁰

*

Главни управитељ основних школа Петар Радовановић 29. јула 1854. године, извршио је постављање више учитеља. Мијат Јаковљевић, из Јасике премештен је у Коњусима, а дотадашњи учитељ у том селу Спасоје Вукићевић у Опарић. Дотадашњи учитељ у Опарићу Павле Јеврић постављен је за учитеља у Јасики. После ступања у свештенички чин Милована Арсенијевића, учитеља у Варварину, на његово место је постављен Филип Јовановић, дотадашњи учитељ у Бачини. За учитеља у Бачини постављен је Димитрије Стефановић, богослов из окружја крушевачког. Плата свим учитељима почела је да се издаје од 1. августа.³¹

Почетком септембра 1854. године Станко Петровић разрешен је са места учитеља у Јовцу и послат на нову дужност у Доњу Мутницу у окружју ћупријском, а на његово место је постављен Атанасије Радивојевић, дотадашњи учитељ у Кушиљеву у окружју пожаревачком. Новопостављени учитељ већ се 2. септембра жалио Петру Радовановићу, јер му је плата од 100 форинти, коју је примао у Кушиљеву смањена на 70 форинти. Због тога је са истим датумом дао оставку на место учитеља у Јовцу. Пошто се није знала намера Атанасија Радивојевића, Петар Радовановић је 16. септембра о новопостављеном учитељу тражио извештај, да би што скорије могао поставити другог учитеља у Јовцу. Истовремено је 29. јула 1854. године, за учитеља средње класе Јагодинске школе постављен Димитрије Цветковић,

³⁰ АС, НОЈ, Ф VII, р-58/1853.

³¹ АС, НОЈ, Ф XIII, р-40/1854.

учитељ исте класе параћинске основне школе, јер је дотадашњи учитељ Атанасије Поповић рукоположен за свештеника.³²

Решењем Инспектората школског од 29. јула 1854. године лишен је учитељске дужности Риста Мачужић, учитељ у Грабовцу. Као разлог отпуштања наведено је, да Риста Мачужић није за годину дана, колико му је остављен рок, своје писање поправио, па према томе није ни своје ученике могао да подучава у писању. Осим тога, од стране окружног начелства оцењен је као најлошији учитељ у округу. На његово место 1. августа 1854. године постављен је Јанићије Поповић, богослов из Медвеђе.³³

После смрти Илије Миљковића, учитеља у Копривници, који је умро 30. августа 1855. године, на молбу Примирителног суда општине копривничке од истог дана, окружно начелство је већ 1. септембра затражило од Петра Радовановића постављање другог учитеља. За учитеља у Копривници постављен је 13. септембра Милојко Поповић, ђак IV године Богословије. Његова плата била је иста као покојног учитеља Илије Миљковића, а почела је да се издаје од 1. септембра.³⁴

Јагодинска општина тужила је 1. јула 1855. године свог учитеља старије класе Тодора Тодоровића због пијанчења, уједно тражећи да се постави други учитељ. Петар Радовановић је преместио учитеља Тодора Тодоровића. Он је дописом Петра Радовановића од 21. августа 1855. године постављен за учитеља најстарије класе школе у Свилајнцу, а тамошњи учитељ најстарије класе Јован Радовановић постављен је за учитеља у Јагодини. Међутим, писмом од 4. септембра, Петар Радовановић обавестио је окружно начелство да је за учитеља најстарије класе Јагодинске основне школе постављен Никола Михаиловић, учитељ старије класе школе у Зајечару.³⁵ Јагодинска општина није се сложила са тим постављењем, јер јој је био познат овај учитељ, и у њега се сумњало да може са успехом да учи децу. По годинама је био старији човек, а деце је било доста. Јагодинска општина сада је упутила тужбу због постављења Николе Михаиловића, тражећи да се постави способан и поштен учитељ, јер се сматрало да је он неспособан за учитељску службу. Како је наведено, до тада је само Димитрије Исаковић био добар учитељ. Наводи се као пример небриге према Јагодини, постављење предходног учитеља Тодора Тодоровића. Он је по казни, због разних порока премештен из Свилајнца у Јагодину. Општинари су поставили питање, да ли је то казна или награда, када се

³² АС, НОЈ, Ф IX, р-47/1854. За рачун дуга Глиши Аврамовићу из Крагујевца, учитељу Станку Петровићу је одузимано од плате за мај, јуни и јули по 35 гроша.

³³ АС, НОЈ, Ф IV, р-26/1855. Срески начелник је обавестио окружно начелство о промени учитеља у Грабовцу 18. септембра.

³⁴ АС, НОЈ, Ф XIV, р-111/1855.

³⁵ АС, НОЈ, Ф XVI, р-12/1855.

учитељ премешта у већу и важнију варош. Општина је поднела захтев за постављење другог учитеља 26. септембра 1855. године. Попечитељство просвете, у свом одговору од 24. октобра, није могло да удовољи молби Јагодинске општине, јер је молба стигла касно, и што би због нових премештаја ученици много изгубили. Попечитељство је имало у виду молбу Јагодинске општине по истеку полугодишта.³⁶

Изгледа да је Никола Михаиловић врло кратко време провео у Јагодини. Председник Примирителног суда вароши Јагодине 14. новембра 1855. године известио је окружно начелство да није потписан уговор са Николом Михаиловићем, јер је он врло брзо постављен за учитеља у Параћину. Међутим, окружно начелство извештава Петра Радовановића 24. новембра исте године, да је Никола Михаиловић уведен у дужност учитеља најстарије класе школе у Јагодини.³⁷

Према Кондиут листи од 25. јуна 1855. године учитељи су били:

1. Тодор Тодоровић у Јагодини.
2. Димитрије Цветковић из Јагодине. Имао је 25 година. Није био ожењен. Завршио је основну школу у Јагодини, Граматикалну у Крагујевцу и сва четири разреда Богословије у Београду, са добрим успехом. Учитељ је две године и три месеца. У Јагодини је учитељ од 1. септембра 1854. године. Учитељ је другог разреда. Био је добре способности и владања. Годишња плата износила је 132 талира. Пре доласка у Јагодину био је учитељ у Параћину једну годину.
3. Димитрије Поповић из Јагодине. Имао је 23 године и био је жењен. Завршио је два разреда Граматикалне школе и два разреда Богословије са добрим успехом. Као учитељ је радио пет година и један месец. У Јагодини је за учитеља постављен 12. марта 1854. године. Водио је први разред. Био је средње способности и доброг владања. Годишња плата износила је 100 талира.
4. Сима Вишњић у Белици.
5. Димитрије Кушериновић у Рековцу.
6. Јанићије Поповић из Медвеђе у левачком срезу. Имао је 21 годину и није био ожењен. Завршио је две године Граматикалне школе у Крагујевцу и

³⁶ АС, НОЈ, Ф XV, р-33/1855.

³⁷ АС, НОЈ, Ф XVI, р-12/1855. При одласку у Параћин Никола Михаиловић је од 10 ђака наплатио по 4 гроша на име школског огрева, али их није предао Примирителном суду вароши Јагодине, већ их је однео у Параћин. Примирителни суд вароши Јагодине због тога је упутио допис 21. јануара 1856. године окружном начелству у коме је обавештено начелство о присвајању новца од стране Николе Михаиловића. Начелство окружја Њупријског предало је Начелству окружја јагодинског новац од учитеља 16. фебруара 1856. године. Тек 17. септембра Примирителни суд је потврдио пријем новца, који је од стране окружног начелства послат 27. јула исте године. (АС, НОЈ, Ф VI, р-99/1856.)

целу Богословију у Београду, добрим успехом. До тада је био 10 месеци учитељ у Грабовцу. Био је врло добре способности и владања. Годишња плата износила је 70 талира.

7. Спасоје Вукићевић из Опарића у левачком срезу. Имао је 26 година и био је ожењен. Завршио је нормалне школе у Јагодини. Као учитељ службовао је две године. За учитеља у Опарићу постављен је пре годину дана. Био је добре способности и доброг владања. Годишња плата износила је 70 талира.

8. Мијаило (Михајло) Куновчић из Крагујевца. Имао је 37 ½ година година и био је ожењен. Завршио је две године Граматикалне школе у Крагујевцу. Као учитељ радио је 12 година. У Великој Дренови постављен је за учитеља пре две године. Био је средње способности и владања. Годишња плата износила је 70 талира.

9. Марко Ступљанин из Велике Дренове у срезу левачком. Имао је 22 године и није био ожењен. Завршио је нормалне школе и три године Граматикалне школе у Београду са добрим успехом. Као учитељ је радио два месеца. Прво постављење за учитеља било је у Медвеђи³⁸. Био је добре способности и владања. Годишња плата износила је 70 талира.

10. Милан Миланчић (Миличанин) у Рибару.

11. Павле Поповић у Обрежу. Ове године је имао плату од 1.200 гроша.

12. Филип Јовановић из Варварина у Јагодинском округу. Имао је 29 година и био је ожењен. Завршио је нормалне школе са средњим успехом. Као учитељ радио је пет година и шест месеци. Учитељ је у Варварину. Добре је био способности и владања. Добро је извршио и поделу ђака на класе. Његова годишња плата износила је 1.200 гроша. Пре постављења у Варварину радио је као учитељ у Гунцатима у крагујевачком окружју.

13. Илија Миљковић у Копривници.

14. Мијат Јаковљевић из Коња у Јагодинском округу. Имао је 27 година и био је ожењен. Завршио је нормалне школе у Крушевцу добрим успехом. Као учитељ радио је три године. Учитељ је у Коњусима. Био је средње способности и владања. Годишња плата износила је 1.200 гроша.

15. Панта Анђелковић из Јагодине. Имао је 25 година и био је ожењен. Завршио је нормалне школе и једну годину Богословије. Као учитељ радио је три године. Тада је био учитељ у Јовцу. Био је добре способности и врло доброг владања. Добро је извршио поделу ђака на класе. Годишња плата износила је 1.200 гроша. Пре постављења у Јовцу радио је као учитељ у Сењу у окружју ћупријском.³⁹

³⁸ АС, НОЈ, Ф V, р-18/1855

³⁹ АС, НОЈ, Ф III, р-88/1855. Панта Анђелковић је убрзо по постављењу тражио премештај. До јануара 1855. године то је учинио два пута. Желео је да буде премештен на боље плаћеније учитељско место. Преко окружног начелства Петар Радовановић га је обавестио, да кад се буде нашло боље место изаћи ће му у сусрет.

16. Павле Јеврић из Штипља у Јагодинском округу. Имао је 21 годину и није био ожењен. Завршио је нормалне школе врло добрим успехом. Као учитељ радио је две године. За учитеља у Јасики постављен је 1. септембра 1854. године. Био је врло добре способности и владања. Врло добро је извршио поделу ђака на класе. Годишња плата износила је 1.200 гроша. Пре постављења у Јасику, радио је као практикант у зајечарском округу и једну годину као учитељ у Опарићу.

17. Димитрије Стевановић из Нозрине у окружју крушевачком. Имао је 21 годину. Завршио је нормалну школу и Богословију у Београду добрим успехом. У звању учитеља радио је једну годину. Учитељ је у Бачини од 1. септембра 1854. године. Био је добре способности и владања. Добро је поделио ученике. Његова плата износила је 1.200 гроша.⁴⁰

Привремени учитељ у Јовцу Панта Анђелковић, по својој молби, од стране Петра Радовановића 21. фебруара 1856. године, премештен је у Сење у окружје ђупријско. На његово место са истим датумом постављен је Јован Радоњић, дотадашњи учитељ у Сењу, такође по својој молби.⁴¹

Учитељ у Гложану у окружју ђупријском, сачинио је договор са учитељем у Копривници Миленком Поповићем да промене места, и тражили су од школске власти да им се дозволи премештај. Од стране Петра Радовановића, та промена је одобрена 14. октобра 1855. године. Миленко Поповић је разрешен дужности, исплаћена му је полумесечна октобарска плата, и издат му је пасош за одлазак у Гложане. Милосав Поповић требало је да буде уведен у дужност одмах пошто се јави у Копривничку школу.⁴²

На основу решења Попечитељства просвете од 14. децембра 1855. године, 1. јануара 1856. године, за учитеља у Великој Дренови постављен је дотадашњи учитељ у Опарићу Спасоје Вукићевић, а под истим датумом за учитеља у Опарићу Михајло Куновчић, дотадашњи учитељ у Великој Дренови. Истовремено је опоменут Спасоје Вукићевић, због постојања тужби на његов рад и понашање.⁴³

Дописом Петра Радовановића од 8. јануара 1856. године, Павле Јеврић, учитељ у Јасики постављен је за учитеља млађе класе основне школе

⁴⁰ АС, НОЈ, Ф IV, р-101/1856.

⁴¹ АС, НОЈ, Ф IX, р-53/1856. Према извештају среког начелника од 5. марта 1856. године, Панта Анђелковић је упућен на нову дужност у Сење, и исплаћена му је тромесечна плата. До 5. марта ново постављени учитељ се још није јавио на дужност. Јован Радоњић је рођен 1817. године у Најдашу у Банату. Умро је у Сењу код манастира Раванице 9. марта 1869. године.

⁴² АС, НОЈ, Ф XV, р-63/1855.

⁴³ АС, НОЈ, Ф I, р-95/1856.

у Крушевцу, а за учитеља школе у Јасики постављен је Јован Живковић, родом из Варварина, који је и пре радио као учитељ.⁴⁴

Учитељи према Кондиут листи од 30. јула 1856. године:⁴⁵

1. Димитрије Цветковић у Јагодини 2. Димитрије Поповић у Јагодини. 3. Сава Поповић у Јагодини 4. Катарина Стајић у Јагодини 5. Милан Миланчић у Рибару, 6. Павле Поповић у Обрежу, 7. Филип Јовановић у Варварину, 8. Никола Поповић у Бачини,⁴⁶ 9. Мијат Јаковљевић у Коњусима, 10. Јован Радоњић у Јовцу, 11. Јован Живановић у Јасики, 12. Милосав Поповић у Копривници, 13. Димитрије Вуловић у Рековцу, 14. Мијаило Куновчић у Опарићу, 15. Риста Мачужић у Грабовцу, 16. Марко Ступљанин у Медвеђи, 17. Спасоје Вукићевић у Великој Дренови, 18. Сима Вишњић у Белици.

Председници и чланови неколико Примирителних судова упутили су 17. јула 1856. године молбу Петру Радовановићу за смену Николе Поповића учитеља у Бачини. Они су навели, да је за време од седам месеци, колико је био учитељ у Бачини, показао, да због неспособности и лошег понашања, није био достојан учитељске дужности. Није водио ђаке у цркву, а није ни сам помагао свештеницима. У истој молби предложили су да се за учитеља у Бачини постави Милорад Марковић, из истог места, који је завршио два разреда полугимназије у Крагујевцу.⁴⁷

Сведочанство о завршеним разредима издао је заступник директора полугимназије 11. јула 1856. године Димитрије Протић: *„Показатељ овог Милорад Марковић родом из Бачине округа Јагодинског, 17 год. стар, вероисповеданија Православног, 1855/56 учио је полугимназију Крагујевачку други разред. Кроз цело теченије школско, и по положеном испиту у наукама овог разреда показао успех: у Свештеној Историји врло добар, у*

⁴⁴ АС, НОЈ, Ф I, р-91/1856.

⁴⁵ АС, НОЈ, Ф IV, р-101/1856.

⁴⁶ АС, НОЈ, Ф I, р-92/1857. Никола Поповић тражио је исплату једномесечне плате за август 1855. годину. Према извештају Начелника среза левачког, он је за учитеља у Медвеђи постављен 24. августа 1855. године на место Марка Ступљанина, који је истим дописом постављен за учитеља у Бачини. Касније, односно 19. октобра Никола Поповић је постављен за учитеља у Бачини, а Марко Ступљанин је враћен за учитеља у Медвеђи.

⁴⁷ АС, НОЈ, Ф VII, р-167/1856. Молбу су потписали: испред бачинске општине, у име председника Примирителног суда помоћници Петар Савић и Иван Алексић; испред избеничке општине председник Мијаило Радосављевић и помоћници Тривун Дамњановић и Петар Радивојевић; испред тољевачке општине председник Јован Минић и помоћници Милосав Филиповић и Марко Димитријевић; испред крчинске општине председник Тодосије Павловић и помоћници Аврам Марковић и Петар Јанковић. Молбу су још потписали: Милорад Милићевић, намесник варварински, Георгије Поповић, парох орашки и Дамјан Поповић, парох бачински.

*Србској Граматици врло добар, у Немецкој Граматици врло добар, у земљопису превасходан, у рачуну превасходан, владанија је био добар“.*⁴⁸

Павле Јеврић, по сопственој молби премештен је из Јасике у Крушевац за учитеља најмлађе класе, а Јован Живановић је дописом Петра Радовановић од 8. јануара 1856. године, постављен за учитеља у Јасики. Начелник среза темнићког известио је 24. септембра 1856. године, да је на основу налога окружног начелства од 28. августа лишио учитељске службе Николу Поповића, и да је за учитеља у Бачини поставио и увео у дужност Спасоја Вукићевића, дотадашњег учитеља у Великој Дренови. На основу молбе општине велико дреновске да Марко Ступљанин, учитељ у Медвеђи, буде постављен за учитеља у Великој Дренови и молбе Димитрија Поповића, да буде постављен за учитеља у Медвеђи, извршена су нова постављења, јер се изашло у сусрет овим молбама.

Учитељи почетком фебруара 1857. године:

1. Димитрије Цветковић из Јагодине, стар 26 ½ година, ожењен, завршио основну школу у Јагодини, три граматикална разреда у Крагујевцу и Богословију у Београду са добрим успехом. У звању учитеља радио је три године и девет месеци. Учитељ је трећег и четвртог разреда у Јагодини од 1. септембра 1854. године. Способности и владања је врло доброг. Годишња плата износила је 170 талира. Био је учитељ једну годину у Параћину.⁴⁹

2. Димитрије Поповић из Јагодине, стар 24 године и шест месеци, ожењен. Завршио два граматикална разреда и две године Богословије добрим успехом. Учитељ је шест година и седам месеци. Учитељ је другог разреда у Јагодини од 12. марта 1854. године. Способности и владања је врло доброг. Годишња плата износила је 140 талира.

3. Сава Протић из Пожаревца, стар 24 године и шест месеци, ожењен. Завршио је гимназију и Богословију добрим успехом. У звању учитеља је једну годину, један месец и 27 дана. У Јагодини је учитељ од 3. новембра 1855. године. Водио је први разред. Годишња плата износила је 140 талира.

4. Димитрије Вуловић из Рековца, стар 37 година. Ожењен и имао је три детета. Завршио је нормалну школу и први разред гимназије у Крагујевцу, врло добрим успехом. Учитељ је шест година и шест месеци. Учитељ је у Рековцу. Као учитељ радио је од 1. септембра 1848. године. Способности је врло добре и владања одвећ поштеног. Водио је први, други и трећи разред. Годишња плата износила је 120 талира.

⁴⁸ АС, НОЈ, Ф VII, р-167/1856.

⁴⁹ АС, Мин. Финасија-П, Пописне књиге. Према попису из 1863. године имао је једну кћерку од две године, а од имања: кућу од слабог материјала, њиву од 1 ½ дан орања, ливаду од ¼ дана орања, башту од ¾ дана орања, виноград од 9 мотика и њиву у Праћини од 1 ½ дана прања, све у вредности од 191 дукат. Месечни приход од плате износио је 14 талира.

5. Марко Ступљанин из Велике Дренове, стар 23 године. Није био ожењен. Завршио је нормалне школе и четири разреда граматикалне школе у Београду, са врло добрим успехом. У звању учитеља био је једну годину и осам месеци. Учитељ је у Великој Дренови од 10. септембра 1856. године. Способности је врло добре и владања одвећ поштеног. Водио је први, други и трећи разред. Годишња плата износила је 100 талира.

6. Димитрије Поповић из Медвеђе, стар 21 годину. Неожењен. Завршио нормалну школу, три граматикална разреда и четири године Богословије у Београду, са врло добрим успехом. Учитељ је у Медвеђи од 10. септембра 1856. године. Способности је средње, владања суровог. Водио је први, други и трећи разред. Плата је износила 100 талира.

7. Михаило Куновчић из Крагујевца, стар 36 година. Ожењен је и има три детета. Завршио је нормалну школу и две године граматикалне школе у Крагујевцу. Учитељ је 15 година. Радио је у Опарићу од 1. јануара 1856. године. Способности је просечне, владања доста доброг. Водио је први, други и трећи разред. Плата је износила 80 талира.

8. Риста Мачужић из Грабовца, стар 23 године. Није био жењен. Завршио је нормалну школу и три разреда Богословије средњим успехом. У звању учитеља је четири године и девет месеци. Учитељ у Грабовцу је од 1. септембра 1855. године. Способности је приличне и владања средњег. Водио је први, други и трећи разред. Пре ступања за учитеља, као ђак је био у манастиру Љубостињи.⁵⁰

9. Сима Вишњић из Беле Цркве у Банату. Имао је 39 година. Био је ожењен и имао је два детета. Завршио је нормалну школу и немачку школу, учио је укупно 11 година, са средњим успехом. У звању учитеља је 10 година. Радио је као учитељ у Белици, где је постављен 1. септембра 1850. године. Способности је доста приличне, а владања замерљивог. Водио је први, други и трећи разред. Плата је износила 100 талира годишње. Пре ступања у учитељску службу био је прост војник пет година, и као унтер официр три године.

10. Милан Миличанић из окружја крагујевачког, стар 32 године, ожењен. Завршио је две године Богословије средњим успехом. У звању учитеља је осам година и шест месеци. Учитељ је у Рибару од пре шест година. Приличне је способности и владања. Водио је први, други и трећи разред. Годишња плата износила је 100 талира.

11. Павле Поповић из Стубца у окружју крагујевачком, стар 30 година, ожењен. Завршио је нормалну школу са добрим успехом. У звању

⁵⁰ АС, НОЈ, Ф X, р-186/1857. Риста Мачужић требало је да буде премештен из Грабовца, али је ипак он остао у Грабовцу, а Петар Поповић (Марковић), бивши учитељ у Грабовцу, постављен је у манастиру Љубостињи.

учитеља је седам година и шест месеци. Учитељ је у Обрежу од пре шест година. Способности и владања је средњег. Водио је први, други и трећи разред. Плата је износила 100 талира. Павле Поповић је разрешен дужности због неспособности 29. јула 1857. године од стране Милована Спасића, управитеља основних школа у Србији. Пошто новопостављени учитељ Симеон Радивојевић, богослов из Кушиљева у окружју пожаревачком, није желео да иде у Обреж, поново је за привременог учитеља у Обрежу постављен Павле Поповић, који је обећао да ће се више трудити и добро владати. У дужност је поново уведен 29. септембра.⁵¹

12. Филип Јовановић из Варварина, стар 30, ожењен. Завршио нормалну школу са добрим успехом. У звању учитеља је 7 ½ . Учитељ је у Варварину годину дана. Водио је први, други и трећи разред. Плата је износила 120 талира.

13. Спасоје Вукићевић из Опарића, стар 28 година, ожењен. Завршио је нормалну школу у Јагодини са добрим успехом. У звању учитеља је пет година и шест ипо месеци. Сада је учитељ Бачини, од пре шест месеци. Приличне је способности и владања. Водио је први, други и трећи разред. Годишња плата износила је 100 талира. Био је учитељ у Великој Дренови.

14. Мијат Јаковљевић из Коњуха, стар 28 година, ожењен. Завршио нормалну школу у Крушевцу, добрим успехом. У звању учитеља је четири године и шест месеци. Учитељ је у Коњусима од пре две године. Добре је способности и владања. Годишња плата је 80 талира. Водио је први, други и трећи разред.

15. Јован Радоњић из Аустрије, стар 40 година, ожењен. Завршио је Препарантију у Аустрији добрим успехом. У звању учитеља је једну годину и шест месеци. Учитељ је у Јовцу од пре једне године. Рђаве је способности и владања. Водио је први, други и трећи разред. Годишња плата износила је 100 талира. Био је учитељ у Сењу у окружју ћупријском.

Њега је Милован Спасић лишио учитељског звања због рђавог владања, 29 јула 1857. године. За учитеља у Јовцу поставио је Станка Петровића, дотадашњег учитеља у Доњој Мутници.⁵²

16. Јован Живановић из Варварина, стар 35 година, ожењен. Завршио је нормалну школу добрим успехом. У звању учитеља је радио једну годину и шест месеци. Учитељ је у Јасики од пре осам месеци. Приличне је способности и владања. Водио је први, други и трећи разред. Плата је износила 120 талира. Пре ступања у учитељску службу налазио се код своје куће у селу.

⁵¹ АС, НОЈ, Ф XIII, р-193/1857.

⁵² АС, НОЈ, Ф XIII, р-193/1857. Истовремено је Милан Крстић из Жупањевца, који је завршио Земљоделске школе, постављен за учитеља у Заграђи у окружју гургусовачком.

17. Милосав Поповић из Гложана у окружју ћупријском, стар 36 година. Завршио нормалну школу и једну годину Богословије, добрим успехом. Као учитељ радио је 11 година и шест месеци. Учитељ је у Копривници од пре једне године. Рђаве је био способности и владања. Плата је износила 120 талира. Радио је учитељ у Гложану, Кушиљеву и Бачини.⁵³

На основу извештаја од 7. јула 1858. године, после обиласка школа у округу, Попечитељство просвете је обавестило окружно начелство, да нису били потпуно спремни за учитељску службу, учитељи: у Белици Сима Вишњић, у Обрежу Павле Поповић, у Бачини Спасоје Вукићевић и у Коњусима Мијат Јаковљевић. Они су били обавезни да полагају испит при Попечитељству просвете у Београду, најдаље до 25. јула. Ако до тог датума не полагају испит, сматраће се да одустају од учитељске лужбе, и на њихова места поставиће се други учитељи.⁵⁴

Светозар Савић је постављен за учитеља другог разреда Јагодинске школе дописом Попечитељства просвете од 8. августа 1857. године, пошто је дотадашњи учитељ Димитрије Поповић рукоположен за свештеника. О промени Попечитељство је обавештено 13. августа.⁵⁵ Светозар Савић је средином 1859. године затражио добијање српског држављанства. Поводом његове молбе, Попечитељство унутрашњих дела затражило је 28. јула 1859. године од окружног начелства да се достави датум преласка у Србију, да ли има уредан пасош, кога има од фамилије у Србији и каквог је владања. Окружно начелство је одговорило да је Светозар Савић прешао у Србију јуна 1850. године са уредним пасошем и допуштењем аустријских власти. Од фамилије имао је две сестре, од којих је једна, која се звала Калина, била удата за Вучету Поповића, свештеника у Параћину, а друга која се звала Ката, била је удата за Николу Поповића, учитеља у Свилајнцу. О понашању Светозара Савића окружно начелство је навело да је било примерно, и да заслужије пријем у српско држављанство. Попечитељство унутрашњих дела послало је 7. септембра 1859. године уверење о пријему Светозара Савића у српско држављанство.⁵⁶

Димитрије Брајковић постављен је за учитеља школе у Копривници 19. новембра 1857. године на место Милосава Поповића, који је 11. новембра рукоположен за свештеника. Наложено је да се плата Милосаву

⁵³ АС, НОЈ, Ф VII, р-44/1857. Кондиут листа од 21. фебруара 1857. године. Исти учитељи налазе се у списку учитеља од 1. августа 1857. године.

⁵⁴ АС, НОЈ, Ф XV, р-51/1858. Василије Вукићевић из Опарића упутио је 25. марта 1859. године молбу да се постави за учитеља у Рековцу. Пошто је завршио само нормалну школу, после које је служио у манастиру Каленићу, Попечитељство просвете није прихватило његову молбу. (МПс, Ф VI, р-115/1859).

⁵⁵ АС, НОЈ, Ф X, р-8/1857.

⁵⁶ АС, НОЈ, Ф XVI, р-109/1859.

Поповићу изда до 16. новембра, а да од тог датума тече плата новопостављеном учитељу Димитрију Брајковићу.⁵⁷

Пошто је Риста Мачужић, учитељ у Грабовцу рукоположен за свештеника, на његово место постављен је априла 1857. године Рафаил Лазаревић из Пожареваца. Његова плата исплаћивана је од 20. априла.⁵⁸ Међутим, новопостављени учитељ у Грабовцу Рафаил Лазаревић, на основу дописа Попечитељства просвете од 30. августа 1857. године, лишен је учитељског звања и разрешен дужности због неспособности, и упућен у окружно начелство да му се изда плата до краја јула 1857. године.⁵⁹ На основу своје молбе постављен је у међувремену за учитеља у Ариљу у окружју ужичком. Попечитељство је 27. октобра 1857. године, наложило окружном начелству да га пошаље на ново место службовања. Према извештају Начелника среза левачког од 2. новембра Рафаило Лазаревић, је одмах по разрешењу од учитељске службе са породицом отишао у Пожаревац својој кући, и зато га није могао послати у Ариље. После неколико дана, тачније 6. новембра, окружно начелство је упутило допис Начелству окружја пожаревачког са налогом Попечитељства просвете, и са тим упознало Попечитељство.⁶⁰

Петар Радовановић је наложио јуна 1856. године да се испити одржавају у присуству свештеника, месних житеља и родитеља или татора ђака, а да се на дан Светих Апостола Петра и Павла при црквама одржи благодареније за срећан свршетак школске године. Учитељима је наложио да могу да користе школски одмор током јула месеца, а од 1 до 20. августа да примају ђаке у школу и да се припремају за почетак предавања школских предмета.⁶¹

*

О избору и постављењу учитеља и о њиховим дужностима, односиле су се трећа и четврта глава „Устројенија Основни Школа у Књажеству Србији“ од 22. августа 1857. године:

Чл. 18.

Како је известно, да наука без унутрашњег моралног образовања, доброг владања и поштења, за грађанско содружество мало вреди, но да тек с овима наложена пожелални плод приноси; и како је по томе нужно, да Учитељи не само у прописаним наукама своје ученике обучавају, него да им и живим примером у добром владању преходе: то је дужан онај, који учитељско званије тражи, а не долази непосредствено из заведенија, у ком

⁵⁷ АС, НОЈ, Ф X, р-73/1857.

⁵⁸ АС, НОЈ, Ф XII, р-120/1857.

⁵⁹ АС, НОЈ, Ф XI, р-16/1857.

⁶⁰ АС, НОЈ, Ф I, р-98/1858.

⁶¹ АС, НОЈ, Ф IV, р-101/1856.

је науке свршио, поред Школског Свидетељства уједно поднети Свидетељство о свом владању и морално поведеније, потврђено од надлежне Полицаине власти

Чл. 19.

За Учитеља Основни Школа примаће се засад они, који су Богословске или Гимназијске науке с добрим успехом свршили. Доцније пак примаће се Учитељи преимућствено они, који науке у завести се имајућем Педагогијском звезденију сврше.

Чл. 20.

Они, који учитељско званије получити желе, обраћаће се тога ради с молбом к попечитељству Просвештенија с приложеним Свидетељствима, које ће ји, почем се из Свидетељства увери, да су они прописане науке слушали и добро се владали, и почем испит пред за ту цел састављеним одбором положи, и достојни се покажу, на званија учитељска постављати, давши им писмено уверење у виду Декрета.

Чл. 21.

Ако би се потреба указала, и мање способности лица за Учитеља примати, таква ће се привремено за учитеља постављати: но по истеченију једне године учитељствовања њиного дужна ће бити ипак испит пред одбором положити, па ако се достојни покажу, постављаће се за дејствителне, и получиће уверење на званије учитељско. У противном случају неће моћи више учитељску дужност ни привремено одправљати.

Чл. 22.

Они учитељи Основни Школа, које ово Устројеније као дејствителне Учитеље застане, остаће дејствителни и у будуће; но ако се у течају две године дана из известија званичника Попечитељства Просвештенија, који ће се ради посеђивања школа шиљати, увиди, да је способност кога Учитеља сумнителна, онда ће такав дужан бити на позив Попечитељства Просвештенија по чл. 20. испиту подвргнути се.

Они пак Учитељи, које ово Устројеније као привремене застане, дужни ће бити одма за време првог одмора школског пред одбором испит положити.

Чл. 23.

Учитељи ће своје жалбе у смотренију школе и званија учитељског управљати на Попечитељство Просвештенија, које ће у таквом случају по надлежности поступити.

Чл. 24.

Исто ће тако обштине и Надзиритељи школски жалити се Попечитељству Просвештенија противу Учитеља у смотренију њиови изступљенија у званичној дужности, или сбог, њиовог рђавог и немарног владања, и Попечитељство ће онда, по учињеном строгом испиту и по мери

увиђене и доказане кривице, овога моћи дисциплинарно казнити, опоменом, укором, одузимањем плате највише до два месеца, премештањем на равно, а и на мање учитељско звању, одлучењем од звању за неизвестно време, и напоследку, коначним лишењем поверене му дужности.

Чл. 25.

Ни један Учитељ, имајући уверење на звању учитељско и за действителног постављен, не може свог звању лишен бити, доклег од буде своје дужности по происима точно испуњавао, и онако се владао, као што његовом звању пристои.⁶²

О нарочитим дужностима Учитеља

Чл. 26.

У нарочите дужности Учитеља Основни Школа спада:

1) Све за учење прописане предмете предавати.

2) Осим Четвртка после подне, недељним и празничним данима, као и одмора школског дужани су Учитељи време у извршавању дужности, обучавајући ученике, проводити; и то од 10. Октоврија до 10. Марта три сата пре, а два сата после подне, а остало време године по три сата и пре и после подне сваки дан.

3) Учитељ је дужан не само ученике у пјенију црквеном обучавати и настојавати, да деца у цркву приљезно долазе и поје, но ће и сам страну за певницом држати на литургији, вечерју и јутрењу.

4) Осим недељом и празнични дана дужни су Учитељи са децом у цркву ићи, кад је обшта слава, као: у време Храма Цркве у месту, и ношења Литије или Крста, и на преждеосвјашену Средом и Петком прве недеље Великог Поста. У варошима, приликом Еснафске славе, и на преждеосвеишену Средом и Петком остали недељи Великог Поста, дужни су приљезно шиљати свећено сце и певце у цркву.

5) Учитељима у дужност спада и спискове ученика точно и верно бележити, дознавши по могућству и узрок, зашто је које дете од школе остало, с концем сваке седмице извод одсуства правити, и Надзирателно Училишта предавати, који ће овај опет дотичном Примириетелном Суду предати на нуждно употребљеније.

6) Учитељима се строго забрањује, без предходног одобренија од Школе одсуствовати, часове школске прекидати, и ученике без надзирања остављати.

⁶² Званичне новине Књажества Србије, бр. 77. од 10. септембра 1857. године.

7) Учитеља је дужност, свом звању сходно живити и обходити се; по чему он неће смети никакво занимање предузимати, које се са достојанством звања његовог не слаже, или којим би се уштрб дужностним делима његовим наносио.

8) На послетку учитељи су дужни све налоге попечитељства Просвеитенија точно извршавати и по датим наставленијама нарочито у смотрењу предавања прописани учебни предмета и поступања с децом управљати се.⁶³

*

Када је Сава Протић, привремени учитељ првог разреда школе у Јагодини, добио одсуство од 26. децембра 1856. до 4. јануара 1857. године, због болести његовог оца, окружно начелство је било дужно да једном од учитеља у школи наложи да надзире ученике Саве Протића и да у разреду одржава ранији поредак.⁶⁴

Мада је већ постојало правило да учитељи са ученицима старијих разреда учествују у литургијама и помажу свештеницима, Петар Радовановић је фебруара 1856. године поново препоручио окружном начелству, да наложи свим учитељима да у време великог поста са својим ученицима присуствују литургијама, да помажу свештеницима, и да одреде неколико ученика, који ће сваке среде и петка при литургијама певати. Током марта, о налогу Петра Радовановића обавештени су сви учитељи.⁶⁵

На крају школске 1857/58. године учитељи у округу били су: у Јагодини Димитрије Цветковић, учитељ трећег и четвртог разреда, Светозар Савић, учитељ другог разреда, Сава Протић, учитељ првог разреда; у Рековцу Димитрије Вуловић; у Великој Дренови Марко Ступљанин; у Медвеђи Димитрије Поповић; у Опарићу Михајло Куновчић; у Белици Сима Вишњић; у Рибару Михајло Миланчић; у Јовцу Станко Петровић; у Обрежу Павле Поповић; у Варварину Филип Јовановић; у Бачини Спасоје Вукићевић; у Коњусима Мијат Јаковљевић; у Јасики Јован Живановић; у Копривници Димитрије Бранковић.⁶⁶

Крајем јула 1858. године извршено је неколико постављења и премештаја учитеља у Јагодинском округу. Павле Поповић, учитељ у Обрежу постављен је за учитеља у Бачини на место Спасоја Вукићевића, који није желео да полаже учитељски испит у Београду. Миладин Поповић, богослов из Јасике, постављен је за учитеља у Обрежу, Станко Петровић,

⁶³ Званичне новине Књажества Србије, бр. 77. од 10. септембра 1857. године.

⁶⁴ АС, НОЈ, Ф VII, р-183/1856.

⁶⁵ АС, НОЈ, Ф II, р-151/1856.

⁶⁶ Шематизам за 1858. годину.

учитељ у Јовцу, премештен је у Копривници на место Димитрија Бранковића, који је био неспособан за учитеља. Мијат Јаковљевић, учитељ у Коњусима постављен је за учитеља у Јовцу,⁶⁷ а Мијајло Куновчић, учитељ у Опарићу, за учитеља у Коњусима.⁶⁸

Почетком школске 1858/59. године у јагодинској школи дошло је до повећања броја ученика првог разреда, тако да није било места у постојећој учионици. Друге зграде за школу општина није имала, па је према изјави учитеља првог разреда, због повећања броја деце, могло доћи до појава разних болести. Јагодинска општина тражила је од окружног начелства другу зграду. Окружно начелство је тражило извештај колико се ученика уписало у први разред. У одговору Примириелни суд је навео, да је до тада уписано 112 ученика у први разред, а да је било спремно да се упише и до 150 ученика, али због недостатка простора то није учињено. Окружно начелство упутило је 18. септембра 1858. године допис Попечитељству просвете, тражећи постављење два учитеља првог разреда. Попечитељство је већ 1. октобра обавестило окружно начелство, да су кнез и Совјет пристали да се први разред Јагодинске школе подели на два одељења, и да се плата за једног учитеља издваја из касе Главног школског фонда у висини од 140 талира годишње. Истовремено је наложено, да Јагодинска општина нађе просторију за смештај другог одељења првог разреда, и да обезбеди све што је потребно за рад: скамије, велику штицу, црне краснописне таблице, сто и столицу за учитеља. Окружно начелство је 11. октобра обавестило Примириелни суд о захтевима Попечитељства. Примириелни суд је већ у свом извештају од 17. октобра навео, да је пронађена просторија за рад другог одељења, а све потребе су почеле да се набављају, односно да је већ погођен тишлер да изради сав потребан намештај. После извештаја окружног начелства, 21. октобра Попечитељство просвете обавестило је о постављењу Павла Јеврића за учитеља другог одељења првог разреда, дотадашњег учитеља првог разреда у Крушевцу, по његовој молби. Истовремено је наложило да се ученици првог разреда не премештају у друго одељење до доласка учитеља. Када учитељ буде постављен, да се половина ученика по азбучном реду остави у прво одељење а остали да се преведу у друго одељење првог разреда.⁶⁹

Није одмах дошло до постављења Павла Јеврића за учитеља у Јагодини. Начелство окружја крушевачког обавестило је Јагодинско начелство, да је учитељ у великим проблемима због кашњења у премештају,

⁶⁷ АС, МПс, Ф VIII, р-108/1858. Два дана по премештају у Јовац, Мијат Јаковљевић је упутио молбу Попечитељству просвете да се поново постави у Коњусима, одакле је родом, јер није имао ко да одржава његово имање у том селу.

⁶⁸ АС, МПс, Ф X, р-79/1858.

⁶⁹ АС, НОЈ, Ф XVII, р-86/1859.

јер је ствари одавно послао за Јагодину и да није дуже од два месеца примио плату. Окружно начелство обавестило је 29. децембра 1858. године Примирилни суд вароши Јагодине, да се Павле Јеврић јавио окружном начелству, и да је дат налог школском надзиритељу Сими Петровићу да се постара да одвоји ученике првог разреда и да уреди све за рад другог одељења.⁷⁰ Примирилни суд 3. марта 1859. године обавестио је окружно начелство да је обезбеђена просторија и да је одељење снабдело свим потребним стварима: скамијама, великом штицом, црним краснописним таблицама, столом и столицом за учитеља и свим осталим потребама. У истом извештају се наводи да је учитељ Павле Јеврић уведен у дужност. О постављењу Павла Јеврића Попечитељство просвете обавештено је 11. марта 1859. године.⁷¹

Попечитељство просвете је 21. октобра 1858. године обавестило окружно начелство да је Светозара Жарковића, учитеља у Белици поставило за учитеља у Трстенику у окружју крушевачком, а на његово место у Белици, за привременог учитеља постављен је Никола Симић из Миросавца у окружју рудничком. Тек 15. децембра 1858. године Начелник среза левачког се сложио са издавањем пасоша Светозару Жарковићу. Истог дана обавештено је окружно начелство о постављењу Николе Симића и разрешењу Светозара Жарковића. Пре разрешења све школске ствари предате су новопостављеном учитељу на реверс. У нову дужност Светозар Жарковић је уведен 21. децембра.⁷²

За учитеља у Опарићу, почетком септембра 1858. године, постављен је, по својој молби, Михаило Куновчић, дотадашњи учитељ у Коњусима. За привременог учитеља у Коњусима 26. септембра је постављен Филип Лазаревић из Раћевића у окружју чачанском.⁷³

Димитрије Вуловић, учитељ у Рековцу, током јануара је рукоположен за свештеника парохије сабаначке. Попечитељство просвете поставило је 10. фебруара 1859. године на његово место Петра Остојића, дотадашњег учитеља у Великој Моштаници у београдском округу. Према одлуци окружног начелства плата Димитрију Вуловићу требала је да буде издата до 10. фебруара. Срески начелник је известио 26. фебруара да је увео у дужност Петра Остојића, а Димитрија Вуловића дужности разрешио.⁷⁴

⁷⁰ АС, НОЈ, Ф XVII, р-86/1859.

⁷¹ АС, НОЈ, Ф XVII, р-86/1859.

⁷² АС, НОЈ, Ф XVII, р-86/1859.

⁷³ АС, НОЈ, Ф XVI, р-22/1858. После премештаја у Коњусима Михајло Куновчић је упутио молбу да поново буде постављен у Опарић кад школа буде поново отворена, јер су му жена и деца болесна, а он се налазио у дуговима.

⁷⁴ АС, НОЈ, Ф III, р-54/1859.

Почетком марта срески начелник је известио да је Петар Остојић оболео и да је отишао својој кући у Заклопачу у окружју београдском, и да није навео време свог повратка. Срески начелник је одмах поставио најстаријег ученика, да до даље наредбе виших власти, подучава ученике и одржава ред у школи. Окружно начелство је о случају Петра Остојића одмах сутрадан обавестило Попечитељство просвете, које је већ 13. марта обавестило окружно начелство да је за учитеља у Рековцу постављен Стојан Николић из Баљана у окружју рудничком. Срески начелник је о промени учитеља обавештен 17. марта, а о постављењу Стојана Николића обавестио је окружно начелство 27. марта 1859. године. Плата је почела да му се издаје од 13. марта.⁷⁵

Сава Протић, учитељ првог разреда основне школе у Јагодини, упутио је 16. априла 1859. године молбу Попечитељству унутрашњих дела, да буде постављен за практиканта. Да би могло Попечитељство да поступи по молби, тражено је од Начелства окружја јагодинског мишљење о моралним особинама Саве Протића, и да ли је он својевољно тражио другу службу. Окружно начелство је у одговору Попечитељству просвете од 16. маја, потврдило да је Сава Протић моралног владања и понашања, и да је својевољно тражио другу службу.⁷⁶

Јуна 1859. године учитељи су били: у Јагодини учитељ трећег и четвртог разреда Димитрије Цветковић, другог разреда Светозар Савић, првог одељења првог разреда Сава Протић, другог одељења првог разреда Павле Јеврић; у Рековцу Димитрије Вуловић; у Великој Дренови Марко Ступљанин; у Медвеђи Димитрије Поповић; у Опарићу Михаило Куновчић; у Белици Никола Симић, који је постављен 11. марта 1860. године; у Рибарима Михаило Миличанин; у Обрежу Миладин Поповић; у Варварину Филип Јовановић; у Бачини Павле Поповић; у Коњусима Филип Лазаревић; у Јасики Јован Живановић; у Копривници Станко Петровић; у Јовцу Мијат Јаковљевић.⁷⁷

Почетком јула 1859. године Јагодинска општина тражила је да се смени Сава Протић, због неспособности за учитељско звање. У захтеву је наведено, да је у дужности небрижљив, да његови ђаци нису у наукама напредовали и да је рђавог понашања, због чега је ученицима својим служио као лош пример.⁷⁸ Попечитељство просвете је 27. јула 1859. године, по

⁷⁵ АС, НОЈ, Ф Ш, р-54/1859.

⁷⁶ АС, НОЈ, Ф XI, р-48/1859. У одговору на захтев Попечитељства унутрашњих дела од 21. априла окружно начелство је већ сутрадан одговорило да је Сава Протић, учитељ првог разреда јагодинске школе способностима средње, у дужностима доста небрижљив и владања свакојаког. (МПс, Ф V, р-58/1859).

⁷⁷ Шемагизам за 1859. годину.

⁷⁸ АС, МПс, Ф VIII, р-54/1859.

казни, преместило Саву Протића за учитеља у Сењу у окружју ћупријском, али је он у међувремену примљен за практиканта у окружју рудничком. На његово место постављен је Павле Јеврић, такође учитељ једног одељења првог разреда у Јагодинској основној школи, а на место Павла Јеврића, за учитеља другог одељења првог разреда постављен је Мијат Радосављевић, богослов из Рибара.⁷⁹

Истовремено, 27. јула Попечитељство просвете извршило је постављање више учитеља у школама Јагодинског округа. Филип Лазаревић, учитељ у Коњусима, постављен је за учитеља у Жичи у окружју чачанском, а на његово место постављен је Ђорђе Марковић, учитељ Каменачки у окружју крагујевачком. Јован Живановић, учитељ у Јасики постављен је за учитеља у Ћићевцу, а на његово место, по молби, постављен је Петар Поповић из Радошевца у окружју алексиначком. Павле Поповић, учитељ у Бачини лишен је учитељског позива због неспособности, а на његово место постављен је за привременог учитеља Станко Петровић, учитељ у Копривници. Станко Радосављевић из Копривнице постављен је за привременог учитеља у том селу. О свим постављењима Начелник среза левачког известио је 26. августа.⁸⁰

Августа 1859. године, због великог броја уписаних ђака, Примирителни суд општине Јагодине упутио је молбу да се формирају посебни трећи и четврти разред са двојицом учитеља. Тада је трећи разред имао 52, а у четврти разред 42 ученика. Попечитељство се сложило да се формирају посебни разреди, и одлучено је да се из касе Главног школског фонда обезбеди плата за другог учитеља од 160 талира. Истовремено је наложено да се обезбеде све потребе за трећи разред. Општина се обавезала да ће обезбеди просторију за рад једног или другог разреда, све школске потребе и да ће плаћати кирију за нову просторију.⁸¹

Нова постављења у Јагодинској основној школи извршена су октобра 1859. године. Светозар Савић, дотадашњи учитељ другог разреда постављен је за учитеља трећег разреда; Павле Јеврић, учитељ првог одељења првог разреда за учитеља другог разреда; Мијат Радосављевић, учитељ другог одељења првог разреда за учитеља првог одељења истог разреда; Димитрије Лазаревић, учитељ у Брзану у окружју крагујевачком, за учитеља другог

⁷⁹ АС, НОЈ, Ф XVII, р-109/1859. Павле Јеврић је постављен за учитеља првог одељења првог разреда 22. јула на основу молбе Примирителног суда вароши Јагодине, према чијој се оцени Павле Јеврић трудио и делом показао и осведочио као добар учитељ. Био је и примерног владања. Молбу су потписали општинари: Таса Годоровић, Панта Рајковић, Петар Стојковић, Годор Аранђеловић, Илија Богдановић, Стаменко Младеновић, Живко Ђурђевић, Јован Николић, Михајло Раденковићи Лазар Ђорђевић.

⁸⁰ АС, НОЈ, Ф XVII, р-109/1859.

⁸¹ АС, МПС, Ф XI, р-12/1859.

одељења првог разреда. Све промене извршене су по доласку Димитрија Лазаревића. Њему је нова плата исплаћивана од 1. новембра, а осталим учитељима од 18. октобра.⁸²

Попечитељство просвете је, 4. августа 1859. године преместило Мијајла Куновчића из Опарића у Кнић, у окружје крагујевачко. Разлог премештаја је затварање школе у Опарићу, јер није одговарала намени. Одлука о затварању важила је све док се не сагради нова школска зграда. Окружно начелство је налог Попечитељства просвете проследило Начелнику среза левачког 8. августа, који је 24. августа известио да је разрешио Мијајла Куновчића дужности, да му је издао плату до јула месеца и да га је упутио на нову дужност. Истовремено су обавештени кметови Опарића да је њихова школа затворена од стране виших власти, јер зграда није могла да послужи за школу.⁸³

Попечитељство просвете поставило је Димитрија Поповића, учитеља у Медвеђи, за учитеља трећег и четвртог разреда основне школе у Крушевцу, а за учитеља школе у Медвеђи поставило је Лазара Павловића из Јагодине. Начелник среза левачког известио је 9. септембра 1859. године да је разрешио дужности Димитрија Поповића, и да му је предао плату за 18 дана августа, а да је новопостављеног учитеља Лазара Павловића увео у дужност.⁸⁴

Попечитељство просвете наложило је 2. јула окружном начелству да позове Станка Петровића, учитеља у Копривници, који је за „*извршавање учитељског звања сумнителне способности*“, и да му неодложно јави, да у време школског одмора, најдаље до 20. јула 1859. године, дође у Попечитељство просвете и полаже испит. Ако до 20. јула не дође у Попечитељство, сматраће се да он сам признаје да није за учитеља и Попечитељство ће поставити другог учитеља.⁸⁵ Станко Петровић је полагао испит пред комисијом у Београду, али оцењен је као неспособним за учитељски позив. Због његове старости и вишегодишњег рада као учитеља, Попечитељство га је 3. августа 1859. године поставило за привременог учитеља у Бачини, док се не нађе неко решење за њега.⁸⁶ Станко Петровић је упутио молбу Попечитељству просвете 30. октобра 1859. године да се

⁸² АС, НОЈ, Ф XXI, р-189/1859. Молбу да буде постављен за учитеља првог одељења првог разреда Мијат Радосављевић поднео је Попечитељству просвете 12. августа „*почем нисам рад да од обштине, која ће ме у будуће плаћати, зависим*“. Светозар Савић је поднео молбу Попечитељству просвете 26. јула. Обе молбе су прихваћене.

⁸³ АС, НОЈ, Ф XVII, р-158/859.

⁸⁴ АС, НОЈ, Ф XVIII, р-152/1859.

⁸⁵ АС, НОЈ, Ф XV, р-199/1859. Налог Попечитељства просвете достављен је Станку Петровићу 7. јула.

⁸⁶ АС, НОЈ, Ф XVII, р-109/1859.

поново врати за учитеља у Копривници. Као разлог је навео удаљеност цркве од школе за више од једног сата, и да он не може због старости по благу и по невремену да одлази у цркву, због чега ће да га свештеници тужити. У истој молби предложио је да се замени са млађим учитељем, који је постављен за учитеља у Копривници, или ако то није могуће, да се постави за учитеља у Јовцу.⁸⁷

Пошто није успео у намери да се врати у Копривницу, Станко Петровић поново је 19. августа 1859. године упутио молбу за премештај. Овог пута тражио је премештај у Сење или Сикирицу у срезу параћинском.⁸⁸

Попечитељство просвете је 3. јула 1859. године наложило окружном начелству, да сви привремени учитељи буду послати за Београд због полагања испита пред одбором, који је постојао при Попечитељству просвете. То се односило на: Мијата Јаковљевића, учитеља у Јовцу, Миладина Поповића, учитеља у Обрежу, Павла Поповића, учитеља у Бачини и Филипа Поповића, учитеља у Коњусима. Они су били обавезни да до 20. јула дођу у Попечитељство просвете. Само Филипу Поповићу није достављен акт Попечитељства, јер се он у време распуста, без дозволе, налазио са породицом у свом родном селу Рађевићу у окружју чачанском.⁸⁹ Пре постављења у Коњусима, тачније 10. јула, на испит у Београд био је позван и Ђорђе Марковић, као учитељ сумњивих способности. Он није отишао на испит правдајући се недостатком новца за пут. Попечитељство је поново 3. августа затражило његов долазак за полагање испита, или у противном биће лишен учитељског позива.⁹⁰

На крају школске 1859/60. године учитељи су били: у Јагодини-Димитрије Цветковић учитељ четвртог разреда, Светозар Савић учитељ трећег разреда, учитељ другог разреда Павле Јеврић, првог одељења првог разреда Мијат Радосављевић, другог одељења првог разреда Димитрије Лазаревић; у Белици Никола Симић; у Копривници Станко Радосављевић; у Рибарима Михаило Миличанин; у Јовцу Мијат Јаковљевић; у Варварину Филип Јовановић⁹¹; у Обрежу Миладин Поповић; у Бачини Станко Петровић; у Јасики Петар Поповић; у Коњусима Ђорђе Марковић; у Рековцу Стојан Николић; у Медвеђи Лазар Павловић; у Великој Дренови Марко Ступљанин.⁹²

⁸⁷ АС, МПс, Ф XII, р-71/1859.

⁸⁸ АС, МПс, Ф IX, р-105/1859.

⁸⁹ АС, НОЈ, Ф XV, р-192/1859.

⁹⁰ АС, НОЈ, Ф XVII, р-109/1859.

⁹¹ АС, МПс, Ф IV, р-581/1860. Филип Јовановић дао је оставку 27. маја 1860. године и она му је уважена. За учитеља у Варварину постављен је Живан Јовановић, учитељ из Ћићевца.

⁹² Шематизам за 1860. годину.

Због постављања за практиканта у Попечитељству финансија 29. маја 1861. године, окружно начелство је разрешило дужности Димитрија Лазаревића, учитеља првог разреда Јагодинске основне школе, и издата му је плата до 30. јуна исте године.⁹³

Јуна 1861. године учитељи су били: у Јагодини- Димитрије Цветковић у четвртог разреда, Светозар Савић у трећем, Павле Јеврић у другом, Мијат Радосављевић у првом одељењу првог разреда, Димитрије Лазаревић у другом одељењу првог разреда; у Белици Никола Симић; у Копривници Станко Радосављевић; у Рибарима Михаило (Милан) Миланчић⁹⁴; у Јовцу Никола Барутлић; у Варварину Живан Јовановић; у Обрежу Милета Атанасковић; у Бачини Сава Милићевић; у Јасики Петар Поповић; у Коњусима Филип Јовановић; у Рековцу Павле Милетић; у Медвеђи Лазар Павловић; у Великој Дренови Марко Ступљанин.⁹⁵

Управитељ просвете је 23. јула 1861. године, учитеља првог разреда алексиначке школе Ђорђа Марковића, преместио по казни за учитеља другог одељења првог разреда Јагодинске школе на место Димитрија Лазаревића, који је примљен за практиканта Попечитељства финансија. Суд општине јагодинске известио је о постављењу Ђорђа Марковића 17. августа.⁹⁶

Павле Милетић, учитељ у Рековцу, који је остао без опредељења, од стране Управитеља просвете постављен је 1861. године за учитеља у Тићевцу.⁹⁷

У Јагодинској основној школи 1862. године учитељи су били:

1. Димитрије Цветковић, родом из Јагодине. Тада је имао 30 година и био је ожењен. Завршио је нормалне школе, три разреда Гимназије и четири разреда Богословије. Као учитељ радио је девет година, од тога осам година у Јагодини. Био је учитељ четвртог разреда. Оцењен је као способан и учитељ доброг владања. Његова годишња плата износила је 170 талира.⁹⁸

2. Светозар Савић био је родом из Моровића у Војводини. Имао је 24 година и био је ожењен. Завршио је нормалне српске и немачке школе, два

⁹³ АС, НОЈ, Ф IV, р-193/1861.

⁹⁴ Молбу да буде постављен за учитеља првог разреда у Јагодини поднео је 13. априла 1861. године и учитељ у Рибару Милан Миланчић. Он је 1. августа 1862. године премештен за учитеља у Грошници.

⁹⁵ Шематизам за 1861. годину.

⁹⁶ АС, НОЈ, Ф VI, р-24/1861.

⁹⁷ АС, НОЈ, Ф VII, р-51/1861.

⁹⁸ АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862. Димитрије Цветковић добио је дозволу да одсуствује од учитељске дужности од завршетка школских испита, односно од Петровдана па до 1. августа 1862. године.(АС, НОЈ, Ф XI, р-118/1862.)

разреда Гимназије и четири разреда Богословије, врло добрим успехом. Као учитељ је радио пет година, и то само у Јагодини. Био је учитељ трећег разреда. Добре је био способности и доброг владања. Његова годишња плата износила је 160 талира.⁹⁹

3. Павле Јеврић, био је родом из Штипља. Те године је имао 29 година и био је ожењен. Завршио је четири разреда основне школе и два разреда Гимназије. Као учитељ радио је девет година. Од тога у Јагодини 3 године и шест месеци. Учио је ученике другог разреда. Оцењен је као врло способан учитељ и примерног владања. Његова годишња плата износила је 150 талира.¹⁰⁰

4. Мијат Радосављевић, био је родом из Рибара. Те године имао је 24 године и био је ожењен. Завршио је четири разреда основне школе, три разреда Гимназије и четири разреда Богословије, добрим успехом. Као учитељ је радио три године и то само у Јагодини. Био је добре способности и владања. Радио је у првом одељењу првог разреда. Његова годишња плата износила је 140 талира.¹⁰¹

5. Ђорђе Марковић, био је родом из Алексинца. Имао је 27 година и био је неожењен. Завршио је нормалне школе у Алексинцу и два граматикална разреда у Београду, добрим успехом. Као учитељ радио је укупно пет година. У Јагодини је радио од 1. августа 1861. године. Био је добре способности и доброг владања. Радио је као учитељ другог одељења првог разреда. Његова годишња плата износила је 140 талира. Пре учитељског рада, био је практикант Начелства окружја алексиначког и Суда окружја јагодинског, укупно једну годину и десет месеци.¹⁰²

У осталим школама у Јагодинском округу јуна 1862. године учитељи су били: Никола Симић у Белици; Станко Радосављевић у Копривници; Никола Барутлић у Јовцу; Живан Јовановић у Варварину; Милета Атанасковић у Обрежу; Сава Милићевић у Бачини; Милосав Радојковић у Јасики; Филип Јовановић у Коњусима; Лазар Павловић у Медвеђи; Марко Ступљанин у Великој Дренови.¹⁰³

Пошто се Димитрије Цветковић запопио, 12. децембра 1862. године извршена су нова постављења у Јагодинској школи. За учитеља четвртог разреда постављен је Светозар Савић, дотадашњи учитељ трећег разреда, за учитеља трећег разреда постављен је Павле Јеврић, дотадашњи учитељ другог разреда. Мијат Радосављевић, дотадашњи учитељ првог одељења

⁹⁹ АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862.

¹⁰⁰ АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862.

¹⁰¹ АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862.

¹⁰² АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862.

¹⁰³ Шематизам за 1862. годину. Сава Милићевић, учитељ у Бачини постављен је за практиканта у окружју алексиначком 6. јула 1862. године.

првог разреда, постављен је за учитеља другог разреда, а за учитеља првог одељења првог разреда постављен је Павле Милетић.¹⁰⁴

Школске 1862/63. године у Јагодинској основној школи радили су: Светозар Савић, учитељ четвртог разреда, са платом од 170 талира, Павле Јеврић, учитељ трећег разреда, са платом од 160 талира, Мијат Радосављевић, учитељ другог разреда, са платом од 150 талира, Ђорђе Марковић, учитељ другог одељења првог разреда, са платом од 150 талира, Павле Поповић-Милетић, постављен је за учитеља првог одељења првог разреда 12. децембра 1862. године, са платом од 140 талира. Он је рођен у Јагодини. Тада је имао 23 године. Завршио је четири основна разреда у Јагодини, три разреда гимназије у Крагујевцу и целу Богословију у Београду. Био је добре способности и владања.¹⁰⁵

Станоје Милошевић, богослов из Аџи-Беговца постављен је за учитеља у Бачини 1. августа 1862. године на место Саве Милићевића, али је већ 6. септембра рукоположен за свештеника. Истовремено 1. августа Милан Недељковић, богослов из Јагодине постављен је за учитеља у Рибару, на место Милана Миличанина, који је по својој молби премештен за учитеља у Грошницу, у окружју крагујевачком, а Марка Ступљанина, учитеља у Великој Дренови, пошто је школа у том селу укинута, за учитеља у Наупару у окружју крушевачком. О постављењу и премештају Станоја Милошевића и Марка Ступљанина, срески начелник обавестио окружно начелство 7. августа. Међутим, Станоје Милошевић је 10. септембра дао оставку на учитељску службу и запопио се, па је Попечитељство просвете 13. септембра 1862. године за учитеља у Бачини поставило, по казни, Лазара Граничарског, дотадашњег учитеља у Жабару у окружју пожаревачком. Попечитељство је наредило окружном начелству да тражи од новопостављеног учитеља да поправи понашање и да ђаке боље учи. Лазар Граничарски је уведен у дужност у Бачини 24. септембра.¹⁰⁶

Учитељ у Коњусима Филип Јовановић, покушао је молбом од 26. марта 1863. године да добије практиканску службу. Министар унутрашњих дела тражио је извештај о раду и понашању Филипа Јовановића. У одговору, за Филипа Јовановића је записано: да је завршио четири разреда нормалне школе, да има 37 година, да је ожењен и да има два сина и једну кћерку, да је доброг владања, да је његова годишња плата 120 талира, и да може да се употреби за посао практиканта. Није добио другу службу.¹⁰⁷

¹⁰⁴ АС, НОЈ, Ф XXVIII, р-45/1862.

¹⁰⁵ АС, НОЈ, Ф X, р-231/1863.

¹⁰⁶ АС, НОЈ, Ф XXIII, р-33/1862.

¹⁰⁷ АС, НОЈ, Ф X, р-222/1863.

Светозар Савић, учитељ Јагодинске школе добио је дозволу да одсуствује за време школског распуста, због болести његове жене.¹⁰⁸

У осталим школама у јагодинском округу, на крају школске 1862/63. године учитељи су били: у Белици Никола Симић, у Копривници Станко Радосављевић, у Јовцу Никола Барутлић, који је по казни премештен 27. јула 1863. године, а већ поново премештен 6. септембра 1863. године када је постављен Михајло Богдановић, у Варварину Живан Јовановић, у Обрежу Милета Атанасковић, у Бачини Лазар Граничарски, у Јасики Милосав Радојковић, у Коњусима Филип Јовановић, у Медвеђи Лазар Павловић, у Рибару Милан Недељковић.¹⁰⁹

*

Према Закону о устројству основних школа из 1863. године, дужности и обавезе учитеља регулисало је више чланова:

Члан 14.

За учитеља основни школа поставља Министар просвете и црквених дела онаква лица, која поред доброг владања имају школска сведочанства, да су с добрим успехом свршили: педагогиску школу, или лицеј, или Семинаријум или гимназију. Министар просвете и црквених дела може ослободити од полагања учитељског (званија) испита, ако је иначе уверења о њиној способности за учитељско звање.

Члан 15.

Само ако не би било довољно лица прописано за учитеља Министар просвете и црквених дела може поставити за привремене учитеље и онаква лица, која немају сва својства у члану 14. пописана, или имајући прописана својства нису србски држављани.

Члан 16.

*Учитељи, кад ступају у звање, полажу заклетву, пред окупљеним ђацима, кметовима или општинарима, школским старатељем и свештеником на крсту и Јеванђељу: „ Ја Н.Н. ступајући у звање учитеља, заклињем се свемогућим Богом пред светим крстом и на Јеванђељу, да ћу владајућем Књазу Србском Михаилу Обреновићу бити веран, да ћу закона и законим наређенијама власти бити покоран, да ћу своју учитељску дужност ревносно испуњавати и свега онога клонити се што се не слаже са моим звањем. Тако ми Господ Бог помогао и тако да могу дати одговор на његовом страшном Суду“.*¹¹⁰

Члан 17.

¹⁰⁸ АС, НОЈ, Ф X, р-190/1863.

¹⁰⁹ Шематизам за 1863. годину.

¹¹⁰ ЗМЈ, XXII, К 3-1. Заклетва са потписима учитеља и свештеника чувала се у архиви среског начелника.

Учитељи основни школа деле се по плати на десет класа. Учитељ прве класе има плату 300 талира годишње, а учитељ десете класе 100 талира годишње.

Члан 18.

Учитељи који се у својим дужности одликују, Министар просвете и црквених дела, подиже у више класе.

Члан 19.

Сви учитељи имају од своје школске общине бесплатни квартир и огрев или сразмерну накнаду за то. По селима имају за своју баишту најмање по један дан ораће земље у загради.

Члан 20.

Учитељи основни школа (који нису привремени) ако су завршили десет година учитељске службе имају сва права:

1. Ако због старости, душевни или телесни слабости постану неспособни за даље учитељевање, имају издржавање годишње од 30 до 60 талира.

2. Породице учитеља, било удовице саме, или са сирочадима, или деца сама, док ова не наврше дванаесту годину узраста, имају према броју и потреби породице издржавање од 15 до 60 талира.

3. Кад учитељ умре, издаје се на потребне трошкове једномесечна плата, а њиово место може бити попуњено најкасније да тај месец изтече.

Члан 21.

Ниједан учитељ осим привремени не може бити лишен свога звања, докле се год по довољним излеђењу непокаже недостојним учитељског званија.

Члан 22.

Министар просвете и црквени дела кажњава учитеље за њиово рђаво владање, небрижљивост у школским дужностима и рђав успех ученика: укором, одбитком до једномесечне плате, што иде у фонд школски, повраћањем у нижу класу и лишавањем учитељског звања.

Члан 23.

Што је овим законом казато за учитеље и основне школе, важи и за женске основне школе, њине учитељке и породицу учитељску, уколико се то може на њи применити.

Члан 24.

Сви усвојени закону поменути издатци подмирују се из главног фонда школског, по буџету, који ће сваке године одобравати законодавна власт.¹¹¹

*

¹¹¹ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

Јуна 1864. године учитељи су били: у Јагодини Светозар Савић у четвртом разреду, Павле Јеврић у трећем, Мијат Радосављевић у другом, Ђорђе Марковић у првом одељењу првог и Павле Милетић у другом одељењу првог разреда; у Белици Никола Симић; у Копривници Станко Радосављевић; у Јовцу Мијајло Богдановић, који је 31. јула 1864. године премештен у Рачу; у Варварину Живан Јовановић; у Обрежу Милета Атанасковић; у Бачини Лазар Граничарски; у Јасики Милосав Радојковић; у Коњусима Филип Јовановић; у Медвеђи Лазар Павловић; у Рибару Милан Недељковић.¹¹²

На крају школске 1864/65. године, учитељи су били: у Јагодини Светозар Павловић у четвртом разреду, Павле Јеврић у трећем, Мијат Радосављевић у другом, Милан Недељковић у првом одељењу првог, који је за учитеља у Јагодини постављен 16. јануара 1864. године, и Павле Милетић у другом одељењу првог разреда; у Белици Никола Симић; у Копривници Станко Радосављевић; у Јовцу Лазар Граничарски; у Варварину Јован Живановић; у Обрежу Милета Атанацковић; у Бачини Никола Вељић; у Јасики Милутин Поповић; у Великој Дренови Миладин Ђорђевић; у Коњусима Филип Јовановић; у Медвеђи Лазар Павловић; у Рибару није било учитеља, пошто је школа због поплаве постала неупотребљива, а њен учитељ је 19. новембра премештен у Јовац.¹¹³

Број наставника у години ¹¹⁴				
1835-36	1845-46	1855-56	1865-66	1875-76
4	4	18	21	35

На једног наставника долазило је ђака				
1835-36	1845-46	1855-56	1865-66	1875-76
36	42	31	39	36

Јуна 1865. године у Јагодинском округу било је 12 школа, 15 учитеља и 719 ученика. Округ је имао 58.521 становника.¹¹⁵

На крају школске 1865/66. године учитељи су били: у Јагодини Светозар Савић у четвртом разреду, Павле Јеврић у трећем, Мијат

¹¹² Шематизам за 1864. годину. Мијат Радосављевић, учитељ другог разреда у Јагодини постављен је 1. марта 1863. године за практиканта Начелства окружја крагујевачког, а већ 19. априла поново је тражио да буде постављен за учитеља у Јагодини.

¹¹³ Шематизам за 1865. годину. Лазар Граничарски постављен је за учитеља у Рибару 16. јула 1864. године, а 28. августа упутио је молбу да добије српско држављанство, пошто је 9. јула добио отпуст од аустријског држављанства.

¹¹⁴ *Просветни гласник* из 1881. године, стр. 472.

¹¹⁵ *Србске новине*, бр. 104, 6. септембра 1866. године.

Радосављевић у другом, Милан Недељковић у првом одељењу првог и Павле Милетић у другом одељењу првог разреда; у Белици Никола Симић; у Копривници Станко Радосављевић; у Јовцу Лазар Граничарски; у Варварину Јован Живановић; у Обрежу Милета Атанацковић; у Бачини Никола Вељић; у Јасики Милун Поповић; у Великој Дренови Миладин Ђорђевић; у Коњусима Сава Павловић; у Медвеђи Лазар Павловић; у Рибару Милан Кекић; у Падежима Марко Ступљанин; у Сабанти Ђорђе (Ђура) Јакшић.¹¹⁶

Школске 1866/67. године учитељи су били: у Јагодини Светозар Савић у четвртом разреду, Павле Јеврић у трећем, Павле Милетић у другом, Милан Недељковић у првом одељењу првог и Сава Павловић у другом одељењу првог разреда; у Белици Василије Антић; у Копривници Станко Радосављевић; у Јовцу Лазар Граничарски; у Варварину Јован Живановић; у Обрежу Милета Атанацковић; у Бачини Никола Вељић; у Јасики Милун Поповић; у Великој Дренови Миладин Ђорђевић; у Коњусима Момир Деспотовић; у Пољној Лазар Протић; у Медвеђи Лазар Павловић; у Рибару Милан Кекић; у Падежу Марко Ступљанин; у Сабанти Милан Поповић.¹¹⁷

На крају школске 1867/68. године, учитељи су били: у Јагодини Светозар Савић у четвртом разреду, Павле Јеврић у трећем, Павле Милетић у другом, Милан Недељковић у првом одељењу и Сава Павловић у другом одељењу првог разреда; у Белици Петар Бајишевић; у Копривници Станко Радосављевић; у Јовцу Лазар Граничарски; у Варварину Јован Живановић; у Обрежу Милета Атанацковић; у Бачини Никола Вељић; у Јасики Милутин Поповић; у Великој Дренови Миладин Ђорђевић; у Падежу Марко Ступљанин; у Пољној Лазар Протић; у Рибару Никола Барутлић; у Сабанти Милош Филиповић.¹¹⁸

Павле Милетић, свештеник, учитељ другог разреда основне школе у Јагодини, по датој оставци, разрешен је дужности 31. октобра 1868. године. На његово место постављен је Милан Недељковић дотадашњи и учитељ првог одељења првог разреда. Никола Вељић премештен је из другог одељења првог разреда у прво одељење првог разреда.¹¹⁹ Милош Миловановић, богослов из Свилајнца, постављен је за учитеља у Доњем Крчину на место Јована Стевановића, који се није хтео примити постављења.¹²⁰ Убрзо је дошло до поновне промене учитеља у Доњем Крчину. Радован Миловановић постављен је 12. децембра 1868. године за учитеља у Зајечару, а за учитеља у Доњем Крчину постављен је Димитрије Петковић. Истог 12. децембра

¹¹⁶ Шематизам за 1866. годину.

¹¹⁷ Шематизам за 1867. годину.

¹¹⁸ Шематизам за 1868. годину.

¹¹⁹ *Школа*, бр. 7, од 1. новембра 1868, Београд, стр. 128, 160.

¹²⁰ *Школа*, бр. 7, од 1. новембра 1868, Београд, стр 96.

1868. године, учитељ у Белици Петар Бајишевић постао је српски држављанин и утврђен је у учитељству.¹²¹

*

Права и дужности учитеља утврђени су и децембра 1868. године:

1. *Пре свега сваки учитељ треба својим владањем да буде узор владања те да код њих добије уважење и поштовање. Учитељ је од великог утицаја за ученике. Карактер треба да му је чист. Из његових уста треба деца да чују само истину и оно што је добро и честито. Из учитељевих уста не треба никад да се чују непристојне речи, које би безчестиле не само школу, дом просвете и ону децу која се ту скупила да се науче узорима и врлинама човечијим него и самог човека, коме је поверен потоњи нараштај српски.*

2. *Но учитељ може и треба да буде строг, кад блага средства не помажу, његова се реч мора слушати и поштовати, али учитељ треба јако да се чува да недостојним средствима одржава свој значај код деце.*

3. *Даље се иште од сваког учитеља да као добар отац пази на здравље и спољашност деце. Чистоћа, као извор украса тела и душе, треба да влада и у школи и код деце. Учитељ треба свако јутро да прегледа да ли су у деце чисте руке, глава, одећа и тд.*

4. *Својим саветом могу учитељи извести на прави пут и многе немарне родитеље својих ђака, да саветују родитеље да децу у школу шаљу.*

5. *Учитељи треба да пазе да школска зграда не шкоди здрављу дечијем и ако сами нису у стању да отклоне све тегобе у том погледу да јаве старатељу школском све што није како треба.*

6. *Познато је да дуго седење у школи штети човечијем здрављу јер се ваздух брзо квари у затвореном простору. Зато је нужно препоручити да учитељи пуштају децу за једно 5-10 минута напоље пред школу, а за то време да отворе прозоре у школској просторији да уђе чист ваздух. Препоручује се учитељима да сваке недеље одреде по три-четири часа ван школског времена за гимнастику.*

7. *Посебно треба обратити пажњу наставник на начин предавања, јер се многи нису трудили да објасне ђацима оно што уче. Учење напамет смета умном развоју деце и шкоди напредовању. Оно што деца не разуму брзо се заборави. Учитељ ће боље одговорити свом позиву када се уместо простог предавања потруде, да о оном што ће одредити ђацима за задатак, један део школског времена да проповедају, објашњавају а после о томе запитају децу ради уверења да ли су то разумели. Треба гледати да*

¹²¹ Школа, бр. 1, од 1. јануара 1869. године, стр. 16.

деца својим речима могу исказати све оно што му је у школи предавано и објашњавано. Тиме се памет дечија оштри.

8. Пошто деца првог основног разреда уче да читају, треба их питати шта значи свака реч шта читају, и у случају да незнају, треба им казати значење те речи.

9. И бројање и рачуњање кроз све разреде треба деци олакшавати очигледном наставом. Кад деца уче рачунске радње учитељ треба да донесе у школу зрна кукуруза, пасуља, грашка, дрваца и т.д. да очигледно покаже рачуњање. Решавање рачунских задатака из главе јача душевну снагу и забавља децу толико да немају када спроводити несташлук.

10. Читање из читанке може се деци бити веома занимљиво ако се учитељи потруде да им објашњавају речи и оно у чему се говори у читанци, а не да се предпостави да деца све то разуму.

11. Исто је тако и са историјом српског народа. Нека учитељ где је могућно читају веће историјске књиге, које су у нас о томе писале, па ће моћи о томе приповедати деци нешто боље и више, а не да се ограничавају на просто преслушавање, како су деца из своје књижице напамет научила.

12. Из земљописа Србије треба гледати да се достигне већи успех, као и из физичког земљописа. Баци морају да науче шта је: извор, поток, бара, река, уиће, језеро и т.д. Ако се учитељи потруде те изиђу који пут с децом у поље, у шуму, па им према својој околини покажу шта је брег, долина, где је север, југ, запад и исток.

13. Да би се што више ширило знање у нашој земљи, влада наилази да је нужно завести недељне или празничке школе. Јер кад је дете учило основну школу, оно кад из ње изађе заборави све што је учило.

14. Позвани су учитељи у свим варошима и местима где више учитеља има да се састављају учитељски зборови у циљу усавршавања школске наставе.¹²²

*

На почетку школске 1868/69. године постављено је неколико нових учитеља. У Пољни је постављен 1. августа Алекса Биорчевић, богослов из Теочина у окружју рудничком; у Сабанти Лазар Граничарски, учитељ у Јовцу, 1. августа; у Бачини Ђорђе Ивковић, богослов из Београда, 1. августа; у Ратковићу Димитрије Павловић, богослов из Пожаревца, 1. августа; у Јовцу Јован Гагић, богослов из Мађара у окружју алексиначком, 1. августа; у Јагодини Павле Милетић, свештеник, за учитеља у другом разреду 1. августа; у Маскару Стеван Стевановић, богослов из Маскара у Крагујевачком окружју, 5. августа; у Рековцу Мијајло Ковачевић, гимназиста, 27. августа; у Пчелицама Јеврем Грчић, богослов из Јабучја, 27.

¹²² ЗМЈ, XXII К 3-1.

августа; у Маскару Милан Поповић, богослов из Јасике, 27. августа; у Белушићу Милош Милутиновић 16. септембра; у Опарићу Алекса Поповић 12. септембра; у Крчину Јован Стевановић из Вршца, 11. септембра; у љубостињској школи Светозар Стојановић, 23. септембра; у Доњем Крчину Милош Миловановић, богослов из Свилајнца 1. октобра, на место Јована Стевановића, који није желео да се прихвати службе; у Јагодини Павле Милетић, свештеник, за учитеља другог разреда, а по датој оставци разрешен је дужности 31. октобра 1868. године. Димитрије Петковић¹²³ постављен је по молби за учитеља у Доњем Крчину 12. децембра на место Радована Миловановића.¹²⁴

У Јагодинском округу 1870. године били су учитељи: Јагодина - Светозар Савић, учитељ четвртог разреда, Павле Јеврић, учитељ трећег разреда, Милан Недељковић учитељ другог разреда, Михајло Маринковић, учитељ другог одељења првог разреда, Јован Јовановић, учитељ првог одељења првог разреда;¹²⁵ Доња Сабанта Лазар Граничарски; Пољна Алекса Биорчевић; Ратковић Ристивоје Дабић; Медвеђа Велимир Кузмановић; Пчелице Јеврем Грчић; Рековац Михајло Ковачевић¹²⁶; Опарић Алекса

¹²³ АС, МПс, Ф IV, р-777/1869. Председник и чланови Примирителног суда крчинске општине: Раденко Милићевић, Лука Чабрић, Лазар Стевановић, Аксентије Ђурђевић и Мата Станић, упутили су молбу Министру просвете 26. јула 1869. године, у којој се захваљују на додељеном учитељу Димитрију Петковићу. За њега су тврдили да се много трудио, и упркос многим тешкоћама и без ичије помоћи, успео је у раду са децом и у понашању са становништвом, тако да се за њега може тврдити да је „*достojан учитељског звања*“. У молби су замолили Министра просвете да остави Димитрија Петковића за учитеља у Доњем Крчину.

¹²⁴ Школа, бр. 2 од 10. септембра и 6. од 20. октобра 1868. године.

¹²⁵ АС, МПс, Ф IX, р-2151/1869. Јован Гагић, учитељ у Јовцу поднео је молбу 8. децембра 1869. године да се замени са Николом Вељићем, учитељем у Јагодини. Замена је извршена 22. децембра 1869. године. Начелник окружја јагодинског поднео је 18. фебруара 1870. године молбу Министру просвете да се казни Јован Гагић, јер је „*говорио обезпокојавајуће и смутљиве речи на корист фамилије Кара-Ђорђевића*“. Начелник истиче да је иступ застарео, јер је од тада прошло пет месеци, али предлаже казну „*јер је њему у већ у навику прешло то пронашање смутљивих речи*“. Због неког сличног прекршаја кажњен је са 5 талира. Начелник је предложио оштрију казну јер се „*Гагић показао као не поправим у овоме погледу. Он је човек који се забавља са политичким смутњама на штету законитог поретка у земљи. Овако ниски људи безштетни су истина, али је њихово поступање осудително што пред народом, у коме живе, подкопавају спокојство и поштовање законитог реда у земљи*“. Јован Гагић је премештен у Гложане 16. марта 1870. године, а Јован Јовановић је из Гложана премештен у Јагодину.

¹²⁶ АС, МПс, Ф IV, р-110/1871. Учитељ у Рековцу Михајло Ковачевић затражио је од Министра просвете 22. априла 1871. године, да нареди окружном лекару да изврши пелцовање деце против великих богиња, које су се појавиле у Сугубини, и од које је умрло неколико лица. Окружни лекар је о појави богиња био раније обавештен, али није предузимао пелцовање.

Поповић; Превешт Младен Марковић; Љубостиња Светозар Стојановић; Белушић Јован Милентијевић; Вољујак Јован Атанацковић; Варварин Јован Живановић; Обреж Милета Атанацковић; Велика Дренова Миладин Ђорђевић; Падеж Марко Ступљанин; Јасика Милун Поповић; Коњуси Филип Павловић; Бачина Петар Рашић; Маскаре Милан Поповић; Доњи Крчин Петар Ивановић; Рибаре Никола Барутлић; Копривница Станко Радосављевић; Јовац Никола Вељић; Белица Петар Баишевић¹²⁷

Следеће 1871. године дошло је до промена неколико учитеља. У Пољни је за учитеља постављен Милан Николић, у Љубостињи Лука Ристић, у Варварину Јован Живановић је водио први и други разред, а Петар Радуловић трећи и четврти разред, и у Маскару где је постављен Веселин Баралић.¹²⁸

Следеће 1872. године за учитеља четвртог разреда у Јагодини постављен је Милан Недељковић, ђакон, а Петар Рашић за учитеља првог одељења првог разреда. У Рибару је постављен Станко Радосављевић, а у Копривници Ђорђе Бугарски. У Варварину Недељко Здравковић је постављен за учитеља трећег и четвртог разреда, а Јован Живановић за учитеља првог и другог разреда. У осталим школама постаљени су: у Бачини Петар Милетић, у Медвеђи Атанасије Поповић, и у Обрежу Стојан Миловановић. Ове године се помињу школе у Милутовцу где је постављен Младен Марковић и Поточцу где је постављен Лука Ристић.¹²⁹

Учитељи у 1873. години били су:

Јагодина: Павле Јеврић, учитељ четвртог разреда, Јован Јовановић, учитељ трећег разреда, Михајло Маринковић, учитељ другог разреда, Петар Рашић, учитељ првог одељења првог разреда, Фемка Јовановић, учитељица другог одељења првог разреда;

Белички срез

Јовац Никола Вељић; Рибаре Илија Аврамовић¹³⁰; Белица Петар Бајишевић; Копривница Ђорђе Бугарски;

Темнићки срез

Варварин Недељко Здравковић учитељ трећег и четвртог разреда, Јован Живановић, учитељ првог и другог разреда; Велика Дренова Миладин Ђорђевић; Падеж Марко Ступљанин; Бачина Петар Милетић; Јасика Милутин Поповић; Коњуси Филип Јовановић; Доњи Крчин Петар

¹²⁷ АС, Државни шематизам, 1870.

¹²⁸ АС, Државни шематизам, 1871. У овој години се не помиње школа у Пчелицама.

¹²⁹ АС, Државни шематизам, 1872. Као учитељ у Поточцу једно време се помиње и Милан Вељић. Вероватно да је отпуштен, јер је при полагању учитељског испита оцењен као неспособан.

¹³⁰ АС, МПс, Ф VI, р-140/1873. Илија Аврамовић је полагао учитељски испит и оцењен као прилично способан, мада је тражио да не полаже учитељски испит.

Ивановић¹³¹; Маскаре Веселин Баралић¹³²; Милутовац празно место; Поточац Лука Ристић; Обреж Стојан Миловановић;

Левачки срез

Доња Сабанта Лазар Граничарски; Рековац Михаило Ковачевић; Ратковић Ристивоје Дабић; Белушић Јован Милентијевић; Опарић Алекса Поповић; Медвеђа Атанасије Поповић; Пчелице Јанићије Пешић; Волујак Јован Атанацковић; Пољна Милан Николић.¹³³

Крајем првог полугодишта 1873/74. године требало је да дође до премештаја Филипа Јовановића, учитеља у Коњусима за учитеља у Бачини. Општинска власт у Бачини послала је 3. децембра 1873. године молбу Министру просвете да се не поставља овај учитељ у Бачини: „... како ова општина реченог учитеља врло добро у свему познаје почем је он у овдашњој школи преко шест година учитељ био то ова општина ни под који начин не жели да јој то лице у њему опет за учитеља дође; а то у интересу сваког напредка ово општинског, како школског где се наша омладина сваком могућем са свих гледишта спрема тако грађанског и развојног друштвеног у нашој општини с тога се...боље темељније поступније и опште-полезније са свих гледишта општинског нашег развића напредујемо, онда молимо нека нам горње лице за учитеља у нашу Бачинску школу не шаље“.¹³⁴

У току 1874. године учитељи у Јагодинском округу били су: Јагодина: Павле Јеврић, четврти разред, Јован Јовановић, трећи разред, Михаило Маринковић, други разред, Петар Рашић, прво одељење првог разреда, Антоније Радојковић, друго одељење првог разреда;

Белички срез

Белица Петар Бајишевић, Јовац Никола Вељић, Копривница Ђорђе Бугарски; Рибаре Илија Аврамовић; Белушић Јован Милентијевић; Волујак Јован Атанасковић; Доња Сабанта празно место; Медвеђа Веселин Агатоновић; Опарић Алекса Поповић; Пољна Милун Николић; Пчелице

¹³¹ Петар Ивановић је оцењен као прилично способан по полагању учитељског испита.

¹³² АС, МПс, Ф VIII, р-119/1873. На првом полагању Веселин Баралић оцењен је оценом „*неспособан*“. На поновном полагању оцењен је оценом „*прилично способан*“. После жалбе житеља Маскара против њега, да се опијао, скитао по селу и напуштао школу, Веселин Баралић је постављен за учитеља у Обрежу 25. августа 1873. године.

¹³³ Шематизам за 1873. годину.

¹³⁴ АС, МПс, Ф XII, р-100/1873. Молбу су потписали: Тривун Јовановић, председник, чланови: Милија Миловановић, Гаја Васић, Анђелко Ћирић, одборници: Илија Станковић, Димитрије Стевановић, Петар Јовановић, Дача Павловић, Милисав Марковић, Милутин Пешић, Глигорије Гавриловић, Мијаило Гмитровић, Милић Јоксимовић, Милосав Симић, Никола Јаковљевић.

Ђорђе Стојановић; Ратковић Ристивоје Дабић; Рековац Михаило Ковачевић;
Течић Младен Марковић;¹³⁵

Темнићки срез

Варварин Недељко Здравковић трећи и четврти разред, Јован Живановић први и други разред; Велика Дренова: Коста Урошевић трећи и четврти разред, Младен Ђорђевић први и други разред; Бачина Петар Милетић; Доњи Крчин Петар Ивановић; Јасика Милутин Поповић; Коњуси Филип Јовановић; Маскаре празно место; Милутовац Танасије Поповић; Обреж Веселин Баралић; Падеж празно место, Поточац Арсеније Стевановић¹³⁶

Од укупног броја учитеља, четири учитеља завршило је основну школу, 13 нижу гимназију, двојица нису завршила богословију, осморица су завршила богословију, један учитељ је завршио учитељску школу, а за једног учитеља није било података. Четири учитеља оцењено је одличном оценом, девет врло добром, 13 добром и четворица прилично. Један учитељ долазио је на 55 становника.¹³⁷

Током 1875. године дошло је до промена неколико учитеља. У Јагодини је за учитељицу првог одељења првог разреда постављена Марија Николић, у Копривници Михаило Јовановић, у Рибару Персида Поповић, у Пчелицама Милорад Поповић, у Ратковићу Ђорђе Бугарски, у Рековцу Живојин Стојковић, у Бачини Петар Милетић водио је трећи и четврти разред, а Милка Тирић први и други разред, у Маскару Стојан Миловановић.¹³⁸

Учитељи 1876. године: Јагодина - Павле Јеврић, четврти разред, Јован Јовановић, трећи разред, Михаило Маринковић прво одељење другог разреда, Антоније Радојковић, друго одељење другог разреда, Марија Николић, прво одељење првог разреда, Драга Станојевић, друго одељење првог разреда;

Белица Петар Бајишевић; Јовац Димитрије Јаковљевић; Копривница Михаило Јовановић; Рибаре Персида Поповић; Белушић Јован Милентијевић; Волујак Јован Атанасковић; Медвеђа Веселин Агатоновић; Опарић Алекса Поповић; Пољна Милан Николић; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Ђорђе Бугарски; Рековац Живојин Стојковић; Течић Младен Марковић; Бачина Максим Петровић, трећи и четврти разред, Миленко Раичић, први и други разред; Варварин Недељко Здравковић, трећи и четврти разред, Јован Живановић, први и други разред; Велика Дренова Коста Урошевић трећи и четврти разред, Миладин Ђорђевић, први

¹³⁵ Младен Марковић је полагао учитељски испит и оцењен као прилично способан.

¹³⁶ Шематизам за 1874. годину.

¹³⁷ Статистика наставе... стр. 78.

¹³⁸ Шематизам за 1875. годину.

и други разред; Доњи Крчин Светозар Јовановић; Избеница Живко Путниковић; Коњуси Филип Јовановић; Јасика Светозар Поповић; Маскаре Стојан Миловановић; Милутовац Алекса Величковић; Обреж Веселин Баралић; Поточац Матија Ђурић.¹³⁹

На дан 22. марта 1877. године Павле Букорац постављен је за учитеља у Ратковићу, Алекса Величковић, учитељ у Милутовцу за учитеља у Јагодини, Јован Јовановић, учитељ у Јагодини постављен за учитеља у Алексинцу, Станија Шокорац из Јагодине је премештена у Велико Градиште, Персида Поповић из Рибара постављена у Јагодини, Никола Барутлић из Бељаке за учитеља у Рибару.¹⁴⁰

Учитељи у Јагодинском округу школске 1877/78. године:

Јагодина: Павле Јеврић, учитељ четвртог разреда, Алекса Величковић, учитељ трећег разреда, Михајло Маринковић, учитељ првог одељења другог разреда, Милка Тирић, учитељица другог одељења другог разреда, Богољуб Тирић, учитељ првог одељења првог разреда и Драга Станојевић, учитељица другог одељења првог разреда;

Белички срез

Белица Петар Бајишевић; Јовац Димитрије Јаковљевић; Копривница Михајло Јовановић; Рибаре Никола Барутлић;

Левачки срез

Белушић Сретен Пеливановић; Волујак Јован Атанацковић; Медвеђа Веселин Агатоновић; Опарии Алекса Поповић; Пољна Милан Николић; Пчелица Милорад Поповић; Ратковић Павле Буколарац; Рековац Јован Милентијевић; Сабанта Димитрије Милићевић; Течић Младен Марковић;

Темнићки срез

Бачина: Максим Петровић, учитељ трећег и четвртог разреда, Филип Јовановић, учитељ првог и другог разреда; Варварин Недељко Здравковић; Велика Дренова Лазар Павловић, учитељ трећег и четвртог разреда, Василије Димић, учитељ првог и другог разреда; Доњи Крчин Светозар Јовановић; Избеница Живко Путниковић; Коњуси Миладин Ђорђевић; Јасика Светозар Поповић; Маскаре Стојан Миловановић; Милутовац Светозар Јаношевић; Обреж Веселин Баралић; Поточац Матија Ђурић.¹⁴¹

Поред неколико жалби на рад кметова и школског одбора, због оправке школе и небриге око похађања наставе од стране ученика у Опарии од стране Алексе Поповића, после одржаног главног испита 30. јуна 1879. године, уз присуство чланова општинске власти и ђачких родитеља,

¹³⁹ Шематизам за 1876. годину. У току 1876. године оставку су дали један учитељ и једна учитељица, а један учитељ је отпуштен.

¹⁴⁰ *Србске новине*, бр. 68, 26. март 1877. године.

¹⁴¹ Државни шематизам за 1878. годину

похваљен је рад учитеља, „који се неуморно трудио око поверене му младежи“, уз захвалност Министру просвете „што нам је одредио оваковог наставника, којим се општина може поносити, и што служи на ползу целој земљи“.¹⁴²

Школске 1878/79. године у округу је радило 29 учитеља и 7 учитељица, од којих четири у мушким и три у женској школи у Јагодини. На једног учитеља долазило је 26,58 ђака. У Јагодини на једног учитеља долазило је 35,55 ђака.

До промене учитеља у Јагодинском округу 1879. године дошло је: у Јагодини, где је за учитеља првог одељења другог разреда постављен Димитрије Алексић, у Копривници где је постављен Коста Јовановић, у Рибарима где је постављена Марија Донић, у Пољни постављен је Милан Аџемовић, у Варварину постављен је Живко Путниковић, у Великој Дренови Танасије Урошевић постављен је учитеља првог и другог разреда, у Избеници Василије Бандовић, у Јасики Недељко Здравковић, и у Поточцу је постављена Софија Михаиловић.¹⁴³

Током 1880. године у 27 школа у округу радило је 29 учитеља и пет учитељица. У Јагодини је радило шест учитеља, по један у трећем и четвртном разреду, и по двојица у првом и другом разреду. По два учитеља радила су у Бачини и Великој Дренови, а у осталим школама по један учитељ. Учитељице су радиле, осим у женској школи у Јагодини, још у Поточцу и Рибару, у сва три разреда. Од школске спреме: три учитеља је завршило учитељску школу, осам Богословију, један две године техничког факултета, један земљоделске и шумарске школе, дванаест гимназије, три учитељице више женске школе и шест учитеља основне школе. Одличном оценом оцењена су три учитеља, врло добром 12, добром 12 и слабом 7 учитеља.¹⁴⁴

У 1880. години учитељ у Јагодинском округу били су:

Јагодина – Павле Јеврић четврти разред, Алекса Величковић трећи разред, Стеван Јанковић¹⁴⁵, прво одељење другог разреда, Софија Ђорђевић,

¹⁴² АС, МПс, Ф VII, р-60/1879. Допис Министру просвете од 30. јуна 1879. Године потписали су: Тодор Павловић, председник опарићке општине, и чланови: Сима Ивковић, Миленко Маринковић, старалац школе, Јанићије Филиповић, Јован Крстић, Мијушко Глишић, Павле Миленковић, Павле Лазић, Јован Јеремић, Милоје Цветковић, Мијат Глишић, родитељи ђачки: Живан Вукићевић, Матија Ракић, Атанаско Арсенијевић, Милан Тодоровић са још 20 лица.

¹⁴³ Шематизам за 1879. годину.

¹⁴⁴ Др Никола Поповић, Основне школе у кнежевини Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 86.

¹⁴⁵ Стеван Јанковић је рођен у Осјеку 3. октобра 1839. године.

друго одељење другог разреда, Лепосава Живковић, прво одељење првог разреда, Драга Станојевић, друго одељење првог разреда;

Белички срез

Белица Петар Бајишевић; Јовац – празно место¹⁴⁶; Копривница Петар Миловановић; Рибаре Марија Радичанин;

Левачки срез

Белушић Алекса Поповић; Волујак Јован Атанасковић; Медвеђа Веселин Агатоновић; Опарић Јован Поповић; Пољна Милан Аџемовић; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Павле Буколарац; Рековац Јован Милентијевић; Сабанта Димитрије Милићевић; Течић Младен Марковић;

Темнићки срез

Бачина трећи и четврти разред Максим Петровић, први и други разред Филип Јовановић; Варварин Живко Путниковић; Велика Дренова трећи и четврти разред Лазар Павловић, први и други разред Танасије Урошевић; Доњи Крчин Стојан Вукићевић; Избеница Василије Бандовић; Јасика Недељко Здравковић; Катун Светозар Јаношевић; Коњуси Миладин Ђорђевић; Маскаре Јован Живановић; Милутовац Стеван Трипковић¹⁴⁷; Обреж Веселин Баралић; Поточац Софија Михаиловић.¹⁴⁸

Школске 1880/81. године само три учитеља била су довољно спремна за свој посао и савесно га извршавали. Други нису радили довољно, а разлог су разне неприлике, углавном ђачки изостанци и недостатак учила и осталих школских потреба. Код свих учитеља настава се вршила по наставним плановима и било је добрих резултата.

За рад у току ове школске године, у Јагодинској основној школи, четири учитеља оцењена су одличном оценом, док су два учитеља оцењена врло добром оценом. Од учитеља у сеоским школама њих девет је оцењено одличним оценама, 11 врло добрим, шест добрим, један слабом и један учитељ рђавом оценом.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Према извештају окружног начелника од 26. јула 1880. године, учитељ у Јовцу је Панта Ружић, рођен 12. фебруара 1875. године у селу Међеђој у Босанској крајини, близу Старе Градишке.

¹⁴⁷ Стеван Трипковић рођен је 7. септембра 1854. године у Великој Дренови у срезу темнићком.

¹⁴⁸ Шематизам за 1880. годину.

¹⁴⁹ Статистика наставе..., стр. 87. Преглед рада и оцењивања успеха преко школских надзорника регулисан је Законом о надзиравању школа од 1881. године. Надзиравање школског рада предузимало се на крају сваке године. Надзорник је био дужан да прегледа: 1) да ли је школски рад текао на основу закона и прописа; 2) да ли је школа снабдевена школским потребама; 3) да оцени рад учитеља узимајући у обзир број ђака, број разреда у школи и то оценама: одличан, врло добар, добар, слаб и рђав. Школске општине су бирале два повереника, који су присуствовали испиту. Без њих школски надзорник није могао да обави испит.

У истој школској 1880/81. години извршено је неколико постављења. Из Јагодине је премештена Драга Станојевић, и за учитеља другог одељења првог разреда постављен је Милан Радојковић. У Јовцу је постављен Петар Поповић, у Рибару Василије Поповић, у Волујаку Пантелија Ружичић, у Медвеђи Павле Буколарац, у Ратковићу Сибин Ђорић, у Бачини за учитеља трећег и четвртог разреда Милоје Спасић.

Према Закону о основним школама од 31. децембра 1882. године, стални учитељи могли су бити само они који су завршили учитељску школу или вишу женску школу, и у њима положили учитељски испит. Учитељски испит могли су да полажу и они који су завршили неку другу средњу школу. Учитељице су могле да раде и у мушким школама, али само и првом и другом разреду. Законом је било предвиђено и стручно усавршавање на течајевима, који су организовани о државном трошку. За учитеље су могли да се постављају и лица са мањом стручном спремом, и то само као привремени учитељи у нижим основним школама. Они су имали право да после четири године рада полажу стручни испит, и ако положи да постану стални учитељи.¹⁵⁰

*

Према Закону о основним школама из 1882. године сви учитељи основних школа морали су да полажу заклетву пре увођења у школски рад, која је гласила: *„Ја Н.Н., ступајући у звање учитеља, заклинаем се свемогућим Богом, да ћу Краљу Србије Милану I, бити веран, да ћу се устава савесно придржавати, да ћу законима и законским наредбама власти бити покоран, да ћу своју учитељску дужност ревносно и тачно вршити, и да ћу се клонити свега онога што се не слаже с мојим звањем. Тако ми Господ Бог помогао и тако да могу дати одговор на његовом страшном суду“*.¹⁵¹

*

Школске 1881/82. године у округу је радило 30 учитеља и 8 учитељица. Према оценама учитеља, средња оцена износила је 3,75. Од сеоских учитеља њих 4 је оцењено одличном оценом, 11 врло добром, 9 врло добром, 3 слабом, а 2 учитеља нису оцењена. Од учитеља у Јагодинској основној школи, један учитељ оцењен је одличном оценом, а пет учитеља врло добром оценом.¹⁵²

Учитељи у Јагодинском округу 1882. године:

¹⁵⁰ Срећко Чунковић, стр. 133.

¹⁵¹ Просветни зборник закона и наредба, Београд 1895, стр. 908.

¹⁵² Просветни гласник за 1882. годину. Извештај професора Берберовића од 14. јула 1882. године, стр.598.

Јагодина-Алекса Величковић четврти разред, Стеван Јанковић трећи разред, Павле Јеврић прво одељење другог разреда, Софија Ђорђевић друго одељење другог разреда, Лепосава Живковић прво одељење првог разреда, Милан Радојковић друго одељење првог разреда;

Белички срез:

Багрдан Петар Миловановић; Белица Петар Бајишевић; Јовац Петар Поповић; Рибаре Василије Поповић;

Левачки срез:

Белушић Алекса Поповић; Волујак Пантелија Ружичић; Медвеђа Сибин Ђорић други, трећи и четврти разред, Милоје Спасић први разред; Опарић Јован Поповић; Пољна Милан Аџемовић; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Илија Вукићевић¹⁵³; Рековац Јован Милентијевић; Сабанта Димитрије Милићевић; Течић Младен Марковић;

Темнићи срез:

Бачина Филип Јовановић трећи и четврти разред, Лепосава Ђорђевић први и други разред; Варварин Антоније Николић други, трећи и четврти разред, Стеван Поповић први разред; Велика Дренова Лазар Павловић трећи и четврти разред, Танасије Урошевић први и други разред; Доњи Крчин Стојан Вукићевић; Избеница Василије Бандовић; Јасика Недељко Здравковић; Катун празно место; Коњуси Миладин Ђорђевић; Маскаре Јован Живановић; Милутовац Антоније Ђорђевић; Обреж Светозар Јаношевић¹⁵⁴; Поточац Софија Михаиловић.¹⁵⁵

Школске 1882/83. године у школама Јагодинског округа радио је 31 учитељ и осам учитељица. Током године дошло је до неких промена. У Јагодини Алекса Величковић водио је четврти разред, Стеван Јанковић прво одељење трећег разреда, Милан Радојковић друго одељење трећег разреда, Павле Јеврић прво одељење другог разреда, Софија Ђорђевић друго одељење другог разреда, Фемка Јовановић прво одељење првог разреда и Стеван Поповић друго одељење првог разреда;

Белички срез:

Багрдан Петар Миловановић; Домуз Поток Сретен Јевтић; Белица Петар Бајишевић; Јовац Петар Поповић; Рибаре Василије Бандовић;

Левачки срез:

Белушић Димитрије Милићевић; Волујак Алекса Поповић; Медвеђа други, трећи и четврти разред Јован Милентијевић, први разред Милоје Спасић;

¹⁵³ Илија Вукићевић се запопио 18. децембра 1881. године. Општина је тражила постављење новог учитеља већ 27. децембра.

¹⁵⁴ АС, МПс, Ф XXIII, р-2838/1882. Светозара Јаношевића је казнио министар одузимањем полумесечне плате у корист школског фонда, јер је показао слаб напредак у школском раду. Ако би наставио са лошим радом, био би отпуштен.

¹⁵⁵ Шематизам за 1882. годину.

Опарић Љубомир Алексић; Пољна Милан Аџемовић; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Драга Ћирић; Рековац Василије Поповић; Сабанта Димитрије Милићевић; Течић Младен Марковић.

Темнићи срез:

Бачина Станко Радосављевић трећи и четврти разред, Благоје Недић први и други разред; Варварин Јован Симић други, трећи и четврти разред, Филип Јовановић први разред; Велика Дренова Михаило Недић први и други разред, Лазар Павловић трећи и четврти разред; Доњи Крчин Стојан Вукићевић; Јасика Недељко Здравковић; Коњуси Миладин Ђорђевић; Маскаре Јован Живановић; Милутовац Антоније Ђорђевић; Обреж Милан Поповић; Поточац Софија Михаиловић.

Од учитеља Јагодинске основне школе, 1883. године четири учитеља су оцењена одличном оценом, пет врло добром и један учитељ добром оценом. Од учитеља у сеоским школама пет учитеља је оцењено одличном оценом, 11 врло добром, 8 добром и 1 слабом оценом.

Школски одбор у Коњусима тражио је да се постави млађи и спремнији учитељ. Због своје болести Миладин Ђорђевић није могао добро да учи ђаке. Зато су родитељи слали своју децу у оближње школе.

За управитеље школа постављени су 9. фебруара 1883. године: Алекса Величковић за мушку и женску школу у Јагодини, Јован Мелентијевић у Медвеђи, Станко Радосављевић у Бачини, Јован Симић у Варварину, Лазар Павловић у Великој Дренови.¹⁵⁶

Ове школске године није било тужби против учитеља, осим против учитеља у Багрдану. Њега је председник школског одбора оптуживао да је често одлазио без дозволе у Јагодину, посекао неку крушку, да је стално био љут и неколико месеци није учио децу. Остали чланови одбора тврдили су да то није истина, већ да је он то говорио, јер је у свађи са учитељем. О понашању учитеља ван школе није било притужби, осим на учитеља у Белушићу Димитрија Милићевића. За њега је надзорник навео, као и пре две године: „да је древна пијаница, да ништа не ради, у школи није своје ђаке ни у уписницу завео, а сумњам, да ли би их и умео записати, да је и слабе спреме и да служи на поругу школи и оном месту у коме је“.

Премештај су тражили: Младен Марковић, Јован Симић, обојица због сиромашног стања њихових фамилија, и Недељко Здравковић, због болести. Молбе за пензију поднели су: Миладин Ђорђевић и Станко Радосављевић,

¹⁵⁶ Закон о основним школама од 31. децембра 1882. године: Где је у појединим школама радило више учитеља, један од њих се постављао за управитеља школе. Управитеља је постављао Министра просвете. При избору обраћала се пажња на способност за обаљање управитељске дужности. Поред оцењивања способности, управитељи су морали да имају најмање пет година учитељске службе.

због изнурености и слабости. С обзиром на њихове способности, школски надзорник је предложио њихово пензионисање.¹⁵⁷

**Табеларни преглед учитеља
школске 1882/83. године¹⁵⁸**

школа	Имена учитеља	српски	рачун	Познавање	Познавање природе и човека	географија	Наука хришћанска	историја	Словенски језик	Каква је метода предавања	су Какове способности
В. Дренова	Лазар Павловић	5	4		5	5	4	5	4		одличне
Опарић	Љубомир Лекић	5	4	4	5	5	5	5	4		
Бачина	Благоје Недић	5	4		5	5	5	5	4		
Медвеђа	Милоје Спасић	4	3				3				
Јасика	Недељко Здравковић	5	4	5	4	4	5	4	4		
Ратковић	Драга Ђирић	4	4	4	4	3	4	5	5		
Медвеђа	Јован Милентије.	5	4	5	4	5	4	5	4		
Вољујак	Алекса Поповић	4	3	3	4	4	4	4	4		
Јовац	Петар Поповић	4	3	4	5	3	4	4	5		
В. Дренова	Михаило Недић	4	3	4			4		4	С а в р е м е п о н е	В р л о д о б р е М а њ
Варвари.	Јован Симић	5	3		4	4	4	4	4		
Домуз Поток	Сретен Јевтић	4	3	4	4	3	4	3	3		
Милутов .	Антоније Ђорђевић	4	3	3	4	4	4	3	3		

¹⁵⁷ АС, МПс, Ф XLV, р-30/1883.

¹⁵⁸ АС, МПс, Ф XLV, р-30/1883.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Обреж	Милан Поповић	4	3	3	3	4	4	4	4	Механика	слабе
Рековац	Василије Поповић	4	3	4	3	3	4	3	3		
Д. Крчин	Стојан Вукићевић	4	3	4	3	3	4	3	4		
Багрдан	Петар Миловановић	5	3	4	3	3	4	4	3		
Поточац	Софија Михаиловић	4	3	4	4	3	3	3	4		
Белица	Петар Бајишевић	4	3	4	4	3	4	3	3		
Варвари.	Филип Јовановић	4	3				4				
Течић (Рабен.)	Младен Марковић	4	2/ 3	3	3	3	3	3	3		
Пчелице	Милорад Поповић	3	2/ 3	4	3	3	4	3	3		
Рибаре	Василије Бандовић	3	2/ 3	4	4	3	3	4	3		
Пољна	Милан Ацемовић	3	2	3	3	3	3	3	3		
Маскаре	Јован Живановић	3	2	4	3	3	3	3	4		
Бачина	Станко Радосављевић.	3	2	3			3		3		
Коњуси	Миладин Ђорђевић	2/ 3	2	3	2	3	2	2	3		
Белушић	Димитрије Милићевић	2	3	3	2	2	3	2	2		

Школске 1883/84. године у Јагодинском округу радило је 33 учитеља и 8 учитељица, четири у мушким и четири у женској школи у Јагодини. На једног учитеља долазило је 38,67 ђака. У Јагодини су радила петорица учитеља и две учитељице у мушкој, и четири учитељице у женској школи. На једног учитеља долазило је 37,36 ђака.

Августа 1883. године постављено је неколико учитеља: Љубомир Миливојевић, ђак учитељске школе постављен је у Домуз Потоку, Марија Берић за учитељицу првог разреда у Великој Дренови, Михаило Недић, учитељ првог и другог разреда у Великој Дренови за учитеља другог разреда у истој школи, Срећко Ђурић у Белушићу, Годор Бушетић у Лоћики. Радул Вељовић је по казни премештен у Течић 3. августа 1883. године. Димитрије

Милићевић, учитељ у Белушићу отпуштен је из службе. Сретен Васиљевић, ученик гимназије, постављен је у Ратковићу 3. октобра.¹⁵⁹

Класификацију учитеља у Јагодинском округу школске 1883/84. године извршио је Јанићије Поповић, професор Крушевачке ниже гимназије. Благоје Недић, учитељ трећег и четвртог разреда у Бачини и Лазар Павловић, учитељ трећег и четвртог разреда у Великој Дренови имали су довољно педагошке вештине и били су вредни. Милоје Спасић, учитељ првог разреда у Медвеђи, Љубомир Миливојевић, учитељ у Домуз Потоку, Сретен Васиљевић, учитељ у Ратковићу, Тодор Бушетић, учитељ у Лођики, Петар Поповић, учитељу Јовцу и Мијајло Недић, учитељ другог разреда у Великој Дренови, способни су за учитеље у свим разредима више и ниже основне школе. Само Милоје Спасић, још није имао довољно педагошке рутине, иначе је био врло вредан, а Петар Поповић није имао довољно енергичности. Љубомир Лекић, учитељ у Опарићу, Стојан Вукићевић, учитељ у Доњем Крчину, Милорад Поповић, учитељ у Пчелицама и Јован Милентијевић, учитељ другог, трећег и четвртог разреда у Медвеђи, оцењени су као врло вредни учитељи, способни да предају у свим разредима. Ипак свима је недостајало веће знање из ботанике и менерологије. Њима је било потребно мало више знања из природних наука и граматике српског језика. Јован Симић, учитељ другог, трећег и четвртог разреда у Варварину био је вредан учитељ, и по способностима и знању највише успеха би постигао у прва три нижа разреда. Недељко Здравковић, учитељ у Јасики, поседовао је прилично педагошке вештине, али не и довољно знања. Због тога, а и због слабог здравља, требало би да води један нижи разред. Алекса Поповић, учитељ у Волујаку, био је врло вредан учитељ, али би му требало дати само један, или прва два нижа разреда. Софија Младеновић, учитељица у Поточцу била је врло вредна, а најбоље би радила са једним одељењем нижег разреда. Милан Аџемовић, учитељ у Пољни, није био учитељ за сва четири разреда, већ је могао да буде учитељ само другог разреда, и то у школи која је имала способног управитеља. Петар Бајишевић, учитељ у Белици, био је способан само за учитеља другог разреда. Филип Јовановић, учитељ првог разреда у Варварину, био је способан за вођење само тог разреда. Иначе, пошто је као учитељ радио 37 година, предложен је за пензионисање. Јован Живановић, учитељ у Маскарима, био је вредан наставник, али је и он доста година провео у служби, па је било боље га пензионисати, или му дати да води један разред. Антоније Ђорђевић, учитељ у Милутовцу, није имао ни педагошке спреме ни знања за учитеља у вишим разредима, па би било боље да се запопи.

¹⁵⁹ Просветни гласник за 1884. годину, Извештај професора Јанићија Поповића о школама у Јагодинском округу за 1883/84. годину.

Василије Поповић, учитељ у Рековцу, такође није имао ни спреме ни знања за учитеља, и најбоље би било када би се и он запопио. Марија Берић, учитељица у Великој Дренови, била је врло вредна, али није била за учитељицу. Ваљало јој дати неко издржавање и на тај начин ослободити је рада у школи. Школски одбор Велике Дренове тражио да се премести ова учитељица и на њено место постави способнији учитељ. Станко Радосављевић, учитељ првог и другог разреда у Бачини, оцењен је као предходна учитељица. Најбоље је било да добије пензију и да више не предаје у школи. Василије Бандовић, учитељ у Рибару, имао је прилично педагошке спреме и знања, нарочито из јестаственице, али му је у раду сметало често пијанство. Осим тога у школи је радио без икаквих наставних средстава.¹⁶⁰

Од учитеља у Јагодинској основној школи 1884. године, одличном оценом оцењена су четири учитеља, врло добром такође четири, добром један, и слабом оценом један учитељ. Од учитеља у сеоским школама, шест учитеља је оцењено одличном оценом, 12 врло добром, четири добром, један слабом, а три учитеља су остали неоцењени.

Школске 1883/84. године у 18 школа у округу, осим у школи у Јагодини, радила су 24 учитеља и две учитељице. У школама у Бачини, Варварину и Медвеђи радила су по два учитеља, у Великој Дренови два учитеља и једна учитељица, а у осталим школама по један учитељ.

Почетком исте школске године у округу је радило 33 учитеља и осам учитељица. У Јагодини, у мушкој основној школи радила су пет учитеља и две учитељице, и четири учитељице у женској основној школи. Осам учитеља и три учитељице рођени су у местима Јагодинског округа, где су и службовали, а рођени ван места службовања било је 20 учитеља и три учитељице. Пет учитеља и две учитељице рођени су ван Србије. У сеоским школама одличном оценом оцењено је шест учитеља, врло добром 12, добром четири, један учитељ слабом оценом, а три учитеља су неоцењена. Од варошких учитеља четворица су оцењена одличном оценом, четворица врло добром, један добром и један учитељ слабом оценом. Током године кажњено је шест учитеља.¹⁶¹

¹⁶⁰ АС, МП, ХХХИИИ, 31/1884. Премештаје су тражили: Петар Бајишевић, учитељ у Белици који је тражио постављење у некој вароши, како би лакше лечио себе и своју жену, а децу лакше школовао; Јован Симић, учитељ у Варварину тражио је премештај у Краљево, да би био ближе тазбини; Недељко Здравковић, учитељ у Јасики, тражио је премештај у Крушевац, ради лечења њега, његове жене и детета; Софија Михаиловић, учитељица у Поточцу, тражила је премештај у било коју варош због лечења, јер је била грбава и слабог здравља. Од свих школских одбора, само је одбор у Рибару имао примедбе на рад свог учитеља.

¹⁶¹ Просветни гласник за 1884. годину, стр. 202.

Од управитеља, који су се постављали у школама где је било бар по два учитеља, најбоље су оцењени управитељи школа у Великој Дренови и Медвеђи. Управитељ у Бачини је био стар човек, неспособан, који није разумео ни рад у првом и другом разреду, које је водио. Поред тога био је врло пргав, па нико није волео да сарађује са њим. Зато се школа није снабдевала потребним школским материјалом и књигама. Био је поштен човек и добар радник, али од тога није било никакве користи. За школу је била срећна околност, што је други учитељ био способан и веома добар човек, па је и поред свега помагао управитељу у раду.

Управитељ варваринске школе није имао ни мало воље за рад. Зато је школа оскудевала у свим потребама. Нису на време набављене школске књиге, школски дневници, ђачке потребе, сунђер, креде, дрва. Ђаци су врло нередовно похађали наставу. Управитељ се није уопште трудио да школски одбор отклони све недостатке. Поред његовог немара, у посао управитеља доста се мешао учитељ првог разреда, који је увек настојао да му отежа рад, да би заузео место управитеља.¹⁶²

Током септембра 1884. године извршено је постављење неколико учитеља. Стеван Поповић постављен је за привременог учитеља у Обрежу, Косара Пећић за учитељицу првог разреда у Поточцу, Милутин Милићевић, богослов, за привременог учитеља у Милутовцу, Лепосава Живковић, бивша учитељица, за учитељицу другог одељења првог разреда мушке школе у Јагодини.¹⁶³

Радул Вељовић, бивши учитељ, постављен је у Опарићу 1. октобра 1884.¹⁶⁴ Круна Теофиловић, испитана ученица Више женске школе, постављена 5. октобра 1884. у Варварину. У Белушићу је 15. октобра постављена Љубица Димић, испитана ученица Више женске школе. Сава Кукић је постављен у Рибару 25. октобра 1884. Јован Симић, учитељ другог, трећег и четвртог разреда у Варварину, постављен је за учитеља трећег и четвртог разреда исте школе 5. октобра 1884. Милоје Спасић, дотадашњи учитељ првог разреда у Медвеђи, постављен је за учитеља у Рековцу 15. октобра. Павле Несторовић из Секирице у Ћупријском округу премештен је у Јасику 16. октобра 1884. Милева Димић, учитељица првог разреда мушке школе у Пироту, постављена је за учитељицу првог разреда у Медвеђи 15. октобра 1884. Љубомир Миливојевић из Домуз Потока премештен је у Копљару 22. октобра 1884. Љубомир Лекић, учитељ у Опарићу, разрешен је дужности 30. септембра 1884. Стеван Поповић, привремени учитељ у

¹⁶² АС, МПс, Ф XXXIII, р-31/1884.

¹⁶³ Просветни гласник за 1884. годину, стр. 51.

¹⁶⁴ АС, МПс, Деловодни протокол бр. 6453, Радул Вељовић и Срећко Ђурић, са још неколико учитеља, кажњени су отпуштањем из службе током 1884. године, због увреде краља.

Обрежу, разрешен је 29. октобра 1884. године, јер је стављен под ислеђење. Владимир Јосифовић, постављен је за заступника учитеља у Обрежу 31. октобра.¹⁶⁵

Било је више промена учитеља и током 1885. године. У Обрежу 1. фебруара 1885. године постављен је Срећко Ђурић. Владимир Јосифовић, учитељ у Белушићу, разрешен дужности 5. априла 1885. године, по молби. Сава Кукић, учитељ у Рибару разрешен дужности 17. априла 1885. године, због напуштања дужности. Ђорђе Ђорђевић, питомац нишке учитељске школе, постављен за учитеља у Белици. Светозар Огњановић, питомац београдске учитељске школе, постављен за учитеља у Рибару. Алекса Стевановић, свештеник, постављен за заступника учитеља у Белушићу. Благоје Недић, учитељ трећег и четвртог разреда у Бачини премештен у Београд. Драга Живковић, учитељица другог разреда у Медвеђи премештена у Ражањ. Стеван Димитријевић постављен за учитеља првог разреда у Варварину. Косара Пећић, учитељица првог разреда у Поточцу постављена за учитељицу првог разреда у Јовцу 22. августа 1885. године. Павле Несторовић, учитељ у Јасики, разрешен дужности 13. септембра 1885. године, по својој молби. Марија Глигоријевић постављена за учитељицу првог разреда у Јасики 25. октобра 1885. године.

Учитељи основних школа у Јагодинском округу 1885. године: Јагодина - Алекса Величковић, учитељ четвртог разреда, Стеван Јанковић, учитељ првог одељења трећег разреда, Милан Радојковић, учитељ другог одељења трећег разреда, Павле Јеврић, учитељ првог одељења другог разреда, Софија Бујдић, учитељица другог одељења другог разреда, Фемка Јовановић, учитељица првог одељења првог разреда, Лепосава Живковић, учитељица другог одељења првог разреда;

Белички срез:

Багрдан Петар Миловановић; Домуз Поток - празно место; Белица Петар Бајишевић; Јовац Петар Поповић¹⁶⁶; Лоћика Тодор Бушетић¹⁶⁷; Рибаре - празно место;

¹⁶⁵ Просветни гласник за 1884. годину, стр. 116.

¹⁶⁶ АС, МПс, Ф XXVI, р-84/1883. На захтев Министра Просвете из 1883. године да се отвори четврти разред у Јовцу, учитељ Петар Поповић предложио је одлагање те одлуке бар за годину дана док се не направи нова зграда, јер је стара била у врло лошем стању и без довољно простора. Министар је наредио отварање четвртог разреда, и смањење броја уписаних ђака у првом разреду, до оног броја са којим један учитељ могао по закону да ради. Друго одељење је формирано тек августа 1885. године, када је постављена Косара Пећић.

¹⁶⁷ АС, МПс, Ф II, р-121/1885. За Тодора Бушетића, срески начелника је известио: „Учитељ је по казивању сељана доста неуредан у својој дужности, и никада готово не отиде на време да школске часове отпочне, но где је даје цели дан седи у механи. Свој стан у школи напустио је и седи код свог деде, а за квартир погодио се са попом Веселином да му овај

Левачки срез: Белушић - празно место¹⁶⁸; Волујак Алекса Поповић¹⁶⁹; Медвеђа Јован Милентијевић, учитељ трећег и четвртог разреда, Драга Живковић, учитељица другог разреда и Милева Милановић, учитељица првог разреда; Опарић Радул Вељовић; Пољна Милан Аџемовић; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Сретен Васиљевић; Рековац Милоје Спасић; Течић Јован Трифуновић;

Темњићи срез: Бачина - Благоје Недић, учитељ трећег и четвртог разреда, Станко Радосављевић, учитељ првог и другог разреда; Варварин Јован Симић, учитељ трећег и четвртог разреда, Круна Теофиловић, учитељица другог разреда и Филип Јовановић, учитељ првог разреда; Велика Дренова Лазар Павловић, учитељ трећег и четвртог разреда, Михајло Недић, учитељ другог разреда и Марија Берић, учитељица првог разреда; Доњи Крчин Стојан Вукићевић; Јасика Павле Несторовић; Коњуси Аксентије Милутиновић; Маскаре Јован Живановић; Милутовац Милутин Милићевић; Обреж Владимир Јосифовић; Поточац Софија Михаиловић, учитељица другог, трећег и четвртог разреда, Косара Пећић, учитељица првог разреда;¹⁷⁰

До промене учитеља дошло је јануара 1886. године у Бачини. Владислав Поповић, учитељ у Марковцу у окружју смедеревском, постављен је 18. јануара за учитеља трећег и четвртог разреда у Бачини. Јелена Поповић, такође из Марковца, премештена је за учитељицу првог разреда основне школе у Бачини, а дотадашњи учитељ првог и другог разреда Павле Димитријевић, постављен је за учитеља другог разреда. Касније је премештен у Коњух.¹⁷¹

Током 1886. године извршено је постављење неколико свршених ученица Више женске школе: Анка Милићевић за учитељицу првог разреда у Јовцу, Даринка Милетић за учитељицу првог разреда у Обрежу, Зорка Милићевић за учитељицу другог разреда у Рековцу, Катарина Гавриловић за

даје по 1# месечно на име кирије. У орману школском где треба да се чувају школске ствари, нашао сам хаљине г. Учитеља и његове жене, а школске књиге и остале ствари нашао сам на прозору да се вуку и цепају. Школа је доста запуштена и нечиста. Поред свега овога учитељ је примио и плату за фанолуза у 96 динара а таковог није имао за доказ чега подносим његову квиту у верној копији. Учињен је извештај по овој ствари“.

¹⁶⁸ Алекса Стевановић постављен је за учитеља у Белушићу 20. августа 1885. године.

¹⁶⁹ АС, МПс, Ф XVI, р-254/1886. Школа у Волујаку је остала без учитеља 1. августа 1885. године. Школска општина је 22. октобра тражила да се постави за учитеља свештеник Јован Ђурић. Министар је одговорио да је касно за постављање учитеља, и да општина може да постави учитеља ако може сама да га плаћа, док су трајале ратне прилике. Тада је било уписано 70 ученика.

¹⁷⁰ АС, Државни шематизам, 1885.

¹⁷¹ Просветни гласник за 1886. годину, стр. 698.

учитељицу првог разреда у Медвеђи и Лепосава Јовановић за учитељицу првог разреда у Рековцу.¹⁷²

Исте 1886. године Косара Пећић, учитељица првог разреда школе у Јовцу, постављена је за учитељицу првог разреда школе у Белушићу; Павле Димитријевић, учитељ другог разреда у Бачини за учитеља у Коњусима; Стеван Јанковић, учитељ првог одељења трећег разреда школе у Јагодини за учитеља другог, трећег и четвртог разреда школе у Поточцу, после разрешења Јевте Поповића 5. марта 1886. године, а на његово место постављена је Милица Петковић, учитељица у Лесковцу; Софија Младеновић, учитељица другог, трећег и четвртог разреда у Поточцу постављена за учитељицу првог разреда у истој школи; Владимир Павловић, учитељ првог разреда школе у Брусу, за учитеља у Белици; Јелена Поповић, учитељица у Марковцу, за учитељицу првог разреда у Бачини 18. јануара; Даринка Крстић, учитељица женске школе у Штубику, за учитељицу другог разреда школе у Бачини; Владислав Поповић, учитељ у Марковцу, за учитеља трећег и четвртог разреда у Бачини 18. јануара 1886. године; Јован Рафаиловић, учитељ у Мрчајевцима, за учитеља у Волујаку; Атанасије Ристић, учитељ у Ботуњу, за учитеља другог, трећег и четвртог разреда школе у Обрежу. Антоније Ђорђевић, капелан парохије крчинске, постављен за учитеља првог разреда у Доњем Крчину 24. јануара 1886. године. Стојан Вељковић постављен за управитеља школе у Доњем Крчину 10. марта 1886. године. Милица Бајишевић постављена за учитељицу трећег разреда у Варварину 24. новембра 1886. године.¹⁷³

Такође 1886. године Даница Ђорђевић, ученица петог разреда Више женске школе, постављена је за заступника учитеља првог разреда школе у Варварину 1. новембра. Са истим датумом Стеван Димитријевић, учитељ првог разреда исте школе, постављен је за учитеља трећег и четвртог разреда школе у Варварину. Љубомир Анђелковић, свршени ђак Учитељске школе постављен је за учитеља другог, трећег и четвртог разреда школе у Багрдану.¹⁷⁴

Ове 1886. године постављено је још неколико управитеља школа. У Јагодини је за управитеља постављен Алекса Величковић, у Варварину Јован Симић, у Медвеђи Јован Милентијевић, у Великој Дренови Лазар Павловић, у Рековцу Милоје Спасић, у Бачини Павле Димитријевић. Од 7. октобра постављени су: Владислав Поповић у Бачини, Петар Поповић у

¹⁷² Просветни гласник за 1886. годину, стр. 782.

¹⁷³ Просветни гласник, за 1886. годину, стр. 788.

¹⁷⁴ Просветни гласник, за 1886. годину, стр. 870.

Јовцу, Стојан Вукићевић у Доњем Крчину, Алекса Стевановић у Белушићу, Атанасије Ристић у Обрежу, Стеван Јанковић у Поточцу.¹⁷⁵

Током 1887. године у школама у Јагодинском округу учитељи су били:¹⁷⁶

Јагодина: Алекса Величковић четврти разред, Милица Петковић прво одељење трећег разреда, Милан Радојковић друго одељење трећег разреда, Павле Јеврић прво одељење другог разреда, Софија Бујдић друго одељење другог разреда, Фемка Јовановић прво одељење првог разреда, Лепосава Живковић друго одељење првог разреда;

Белички срез:

Багрдан Зорка Тодоровић први разред, Љубомир Анђелковић други, трећи и четврти разред; Белица Владимир Павловић; Домуз Поток Новак Ристовић; Јовац Петар Поповић други, трећи и четврти разред, Анка Милићевић први разред; Лоћика Јован Срећковић; Рибаре Светозар Огњановић;

Левачки срез:

Белушић Алекса Стефановић други, трећи и четврти разред, Косара Пећић први разред; Волујак Јован Рафаиловић; Медвеђа Јован Миленгијевић трећи и четврти разред, Милан Аџемовић други, Катарина Гавриловић први разред; Опарић Радул Вељовић; Пољна Тодор Бушетић; Пчелице Милорад Поповић; Рековац: Милоје Спасић трећи и четврти разред, Зорка Милићевић други разред, Лепосава Јовановић први разред; Течић Сретен Васиљевић;

Темнићки срез:

Бачина: Владислав Поповић трећи и четврти разред, Даринка Крстић други разред, Јелена Поповић први разред; Варварин: Стеван Димитријевић четврти разред, Милица Бајишевић трећи разред, Круна Теофиловић други разред, Даница Ђорђевић први разред; Велика Дренова: Лазар Павловић трећи и четврти разред, Михаило Недић други разред, Марија Берић први разред; Доњи Крчин: Стојан Вукићевић други, трећи и четврти разред, Антоније Ђорђевић први разред; Јасика: Сима Благојевић други, трећи и четврти разред, Марија Глигоријевић први разред; Коњуси Јелена Васић; Маскаре Јован Живановић; Милутовац Милутин Милићевић; Обреж Даринка Милетић први разред, Атанасије Ристић други, трећи и четврти разред; Поточац Стеван Јанковић други, трећи и четврти разред, Софија Михаиловић први разред.

Управитељи школа: Алекса Величковић Јагодина, Љубомир Анђелковић Багрдан, Петар Поповић Јовац, Алекса Стефановић Белушић, Јован Миленгијевић Медвеђа, Милоје Спасић Рековац, Владислав Поповић Бачина, Стеван Димитријевић Варварин, Лазар Павловић Велика Дренова,

¹⁷⁵ Шематизам за 1886. годину.

¹⁷⁶ Шематизам за 1887. годину.

Стојан Вукићевић Доњи Крчин, Сима Благојевић Јасика, Атанасије Ристић Обреж, Стеван Јанковић Поточац.

Током 1888. године учитељи су били:¹⁷⁷

Јагодина: Драгутин Тодорић четврти разред, Стеван Јанковић прво одељење трећег разреда, Милан Радојковић друго одељење трећег разреда, Марија Радичанин прво одељење другог разреда, Јулијана Лукић друго одељење другог разреда, Милица Михаиловић прво одељење првог разреда, Лепосава Живковић друго одељење првог разреда;

Белички срез:

Багрдан: Драгиња Тодоровић први разред, Петар Миловановић други, трећи и четврти разред; Белица Владимир Павловић; Белушић: Милева Николић други, трећи и четврти разред, Косара Пећић први разред; Вољујак Љубодраг Јаковљевић; Домуз Поток Стеван Радовановић; Јовац: Петар Поповић други, трећи и четврти разред, Анка Милићевић први разред; Лоћика Јован Срећковић; Опарић Вукосава Васовић; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Богољуб Јовичић; Рековац Милоје Спасић трећи и четврти разред, Зорка Милићевић други разред, Лепосава Јовановић први разред; Рибаре Светозар Огњановић; Течић Лепосава Радосављевић;

Темнићки срез:

Бачина: Владислав Поповић трећи и четврти разред, Јелена Поповић други разред, Даринка Крстић први разред; Варварин: Стеван Димитријевић четврти разред, Павле Јеврић трећи разред, Круна Теофиловић други разред, Милица Јакшић први разред; Доњи Крчин: Павле Беловуковић други, трећи и четврти разред, Антоније Ђорђевић први разред; Јасика: Стојан Вукићевић трећи и четврти разред, Алекса Поповић други разред, Марија Глигоријевић први разред; Коњуси: Јелена Васић други, трећи и четврти разред, Магдалена Ђорђевић први разред; Маскаре Аксентије Милутиновић; Милутовац: Драга Пешић други, трећи и четврти разред, Живана Милићевић први разред; Обреж: Даринка Милетић први разред, Милева Јокић други разред, Атанасије Ристић трећи и четврти разред; Падеж Зорка Нинић; Поточац Софија Михаиловић други, трећи и четврти разред, Марија Берић први разред.

Управитељи ове године били су: Милан Радојковић Јагодина, Петар Миловановић Багрдан, Владислав Поповић Бачина, Белушић Косара Пећић, Варварин Стеван Димитријевић, Доњи Крчин Павле Беловуковић, Јасика Алекса Поповић, Јовац Петар Поповић, Коњуси Јелена Васић, Милутовац Драга Пешић, Обреж Атанасије Ристић, Поточац Софија Михаиловић, Рековац Милоје Спасић.

¹⁷⁷ Шематизам за 1888. годину.

Школске 1888/89. године у округу је радило 60 учитеља и учитељица. Од тога 31 учитељ и 29 учитељица, од чега 25 у мушким школама и четири у женској школи у Јагодини. На једног учитеља долазило је 39,90 ђака у округу и 36,90 ђака у Јагодини.¹⁷⁸

Те године као учитељи су радили:¹⁷⁹

Јагодина: Драгутин Тодорић четврти разред, Стеван Јанковић прво одељење трећег разреда, Милан Радојковић друго одељење трећег разреда, Марија Радичанин прво одељење другог разреда, Јован Бољарић друго одељење другог разреда, Милица Михаиловић прво одељење првог разреда, Лепосава Живковић друго одељење првог разреда;

Белички срез:

Багрдан: Драгиња Тодоровић први разред, Срећко Ђурић други, трећи и четврти разред; Белица Павле Димитријевић; Белушић: Петар Милошаковић други, трећи и четврти разред, Косара Пећић први разред; Вољујак Љубодраг Јаковљевић; Домуз Поток Стеван Радовановић; Жупањевац -; Јовац: Стојан Јаковљевић други, трећи и четврти разред, Анка Милићевић први разред; Лоћика: Јован Срећковић други, трећи и четврти разред, први разред -; Опарић: Петар Анђелковић други, трећи и четврти разред, Вукосава Вуковић први разред; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Михаило С. Јанковић; Рековац: Милоје Спасић четврти разред, Љубисав Јовановић трећи разред, Зорка Милићевић други разред, Лепосава Јовановић први разред; Рибаре Драга Ђурић; Течић Лепосава Радосављевић;

Темнићи срез:

Бачина: Владислав Поповић четврти разред, Коста Поповић трећи разред, Јелица Поповић други разред, Даринка Крстић први разред; Бошњане Милева Крстић; Варварин: Стеван Димитријевић четврти разред, Светозар Огњановић трећи разред, Драга Јовановић други разред, Милана Влашкалић први разред; Доњи Крчин: Павле Беловуковић други, трећи и четврти разред¹⁸⁰, Косара Младеновић први разред; Избеница Милица Николић; Јасика: Стојан Вукићевић трећи и четврти разред, Алекса Поповић други разред, први разред -; Коњуси: Крста Божовић трећи и четврти разред, Љубица Пантелић други разред, Јелена Васић први разред; Маскаре: Аксентије Милутиновић трећи и четврти разред, Зорка Нинић први и други разред; Милутовац: Драга Пешић први разред, други, трећи и четврти разред -; Обреж: Даринка Милетић први разред, Катарина Поповић други разред, Милева Јокић трећи разред, Димитрије Димитријевић четврти разред; Падеж

¹⁷⁸ Просветни гласник за 1892. годину, стр. 97.

¹⁷⁹ Шематизама за 1889. годину.

¹⁸⁰ Павле Беловуковић разрешен је дужности почетком 1889. године.

Милан Миљковић; Поточац: Софија Михаиловић трећи и четврти разред, Марија Берић први и други разред.

Управитељи школа били су: Милан Радојковић Јагодина, Белушић Петар Милошаковић, Јовац Стојан Јаковљевић, Рековац Милоје Спасић, Петар Анђелковић Опарић, Бачина Владислав Поповић, Варварин Стеван Димитријевић, Доњи Крчин Павле Беловуковић, Јасика Алекса Поповић, Коњуси Крста Божовић, Маскаре Аксентије Милутиновић, Обреж Димитрије Димитријевић, Поточац Софија Михаиловић.¹⁸¹

На крају школске 1889/90. године, учитељи су били:¹⁸²

Јагодина: Димитрије Димитријевић четврти разред, Јован Јовановић прво одељење трећег разреда, Милан Радојковић друго одељење трећег разреда, Марија Радичанин прво одељење другог разреда, Бисенија Симић друго одељење другог разреда, Милица Михаиловић прво одељење првог разреда, Јелена Томић друго одељење првог разреда.

Багрдан: Драгиња Годоровић, први и прво одељење другог разреда, Танасије Ристић друго одељење другог, трећи и четврти разреда; Белица Павле Димитријевић; Белушић: Петар Милошаковић други, трећи и четврти разред, Косара Пећић први разред; Волујак: Момир Милисављевић трећи и четврти разред, Драга Пекић први разред; Домуз Поток: Младен Обреновић други, трећи и четврти разред, Михаило Ђурић први разред;

Жупањевац – ; Јовац: Петар Поповић други, трећи и четврти разред, Анка Милићевић први разред; Лоћика: Јован Срећковић трећи и четврти разред, Милосав Симоновић први и други разред; Опарић: Петар Анђеловић други, трећи и четврти разред, Вукосава Васовић први разред; Пчелице Милорад Поповић; Ратковић Станмир Спасић; Рековац: Милоје Спасић четврти разред, Јован Милентијевић трећи разред, Зорка Милићевић други разред, Лепосава Јовановић први разред; Рибаре Драга Ђурић; Течић – .

Одличном оценом оцењено је 12 учитеља, врло добром 16 и добром четири учитеља.

Током школске 1889/90. године, управитељи школа били су: Милан Радојковић у Јагодина, Танасије Ристић у Багрдану, Петар Милошаковић у Белушићу, Младен Обреновић у Домуз Потоку, Петар Поповић у Јовцу, Јован Срећковић у Лоћики, Петар Анђелковић у Опарићу и Милоје Спасић у Рековцу.

¹⁸¹ Петар Милошаковић, Крста Божовић и Стојан Јаковљевић постављени су 20. јуна 1888, а Петар Игњатовић, Димитрије Димитријевић и Аксентије Милутиновић 1. новембра 1888. године.

¹⁸² Шематизам за 1890. годину.

2. 1. ПЛАТЕ УЧИТЕЉА

Неуредност у издавању плата наставила се и даље. Због тога је Попечитељство још крајем 1849. године наложило да се учитељима плата издаје месечно. Окружно начелство је покушало да буде ослобођено те наредбе, јер се прирез од 1 гроша за плату учитељима није прикупљао редовно. Услед неуредности издавања плата од стране општина, Попечитељство просвете упутило предлог Државном савету марта 1850. године, да се из државне касе издвоји унапред новац за пола године, како би учитељи сваког месеца добијали редовно плату, а када се школски прирез од народа прикупи, онда да се позајмљена сума врати државној каси Тај предлог није усвојен, али је крајем јула исте године донето решење, да се на пола године унапред прикупља, уз порез и прирез за плату учитеља, а прикупљени новац држи код месних власти, које би месечно издавале плату учитељима, према ранијим договорима. Попечитељство је наложило да се на сваки начин врша месечна исплата плата без обзира на време прикупљања приреза. Налог о месечној исплати плата окружно начелство упутило је среским начелницима и 4. децембра 1851. године. Према извештају начелника среза левачког, он је приликом сакупљања Митровског данака за 1851/52 годину вршио и наплату по 2 гроша од сваке пореске главе, ради редовне месечне исплате плате учитељима.¹⁸³

Тада још нису биле утврђене норме у погледу плата учитељима, већ се то остављало општинама, које су висину плата утврђивале са учитељима.

Попечитељство просвете је 19. јула 1851. године потврдило таксе које је окружно начелство сакупило од својих подручних општина 22. јануара 1850. године, и потврдило за убудуће да свака општина, према решењу од 24. јула 1849. године има се придржавати следећих правила:

1) Мараме и пешкире, који се на сахранама вежу за чираке, рипиде и крстове да се дају ђацима, који су те знаке и носили;

2) Таксе за чираке и рипиде да припадну цркви, јер су то ствари које су у њеној надлежност;

3) Таксе за школу, половину, једној или више класа, да припадну школи, за школске потребе и сиромашне ученике, а учитељима кад са својим школама прате, да се посебна награда даје;

¹⁸³ АС, НОЈ, Ф I, р-23/1852.

4) Таксе које се за свеће пратиоца и за појење у цркви дају, и за звона, да буду једна и постојана за све фамилије, и за звона да буду једне и постојане за све фамилије и сваког грађанина, и по томе црквени тутори ни од кога не могу више тражити, а ако је фамилија богата оставља се на вољу колико ће преко прописане таксе дати. Распис су добиле све цркве и школе по један примерак, као и црквени и школски тутори.¹⁸⁴

Почетком јануара 1853. године Попечитељство просвете је наложило нова правила за учешће ђака у сахранама. Због губитка времена око припрема сахрана и долазака свештеника, који су каснили и по неколико часова, наложено је да се ученици користе приликом сахрана само после завршених припрема и доласка свештеника, и то искључиво после школе. До тада је било изгубљено много наставе, а у многим случајевима деца су оболевала чекајући по хладном и кишовитом времену. Са овом наредбом упознати су и срески начелници, народ у округу и свештенство.¹⁸⁵

Нови распис о пратњама умрлих лица на које иду учитељи са ученицима издат је новембра 1870. године, после примедби да се лоше поступа према ђацима приликом њиховог одређивања за учешће на сахранама:

1. Само из најстаријих разреда ученици и то они, који су најодраслији, савршено здрави, добро одевени и добро обучени могу се одредити да иду на пратњу, и то онолико колико је потребно да се носе црквени крст, чираци и репиди.

2. Сви разреди ићи ће у пратњу само у случајевима кад умре какав ђак или учитељ но и у овим случајевима неће ићи они ђаци који нису добро обучени и одевени.

3. Женска деца, која се у основним женским школама уче и њихове учитељке неће никад на пратњу ићи, осим у случају смрти своје школске другарице или учитељке.

4. Неће се смети на пратњи одређивати она деца, чији родитељи или старатељи изјаве учитељима да не желе да им деца иду на погреб.

5. Ако имућнији родитељи и старатељи чија су деца добро одевена и обучени не допусте да њихова деца иду на пратње, општина ако жели да ђаци спроводе мртваца набавиће о свом трошку одећу и обућу за сиромашне ђаке, који ће ићи да спроведу мртваца, носе крст, репиде и чираке.

6. Никад неће смети учитељ ни сам ни са ђацима отићи на пратњу у време школских часова, а то је од 8-11 пре подне и од 2-5 по подне, у летње дане а у зимске од 2-4 сата.

¹⁸⁴ АС, НОЈ, Ф VII, р-47/1851.

¹⁸⁵ АС, НОЈ, Ф III, р-79/1853.

7. Учитељи који на пратњу са ђацима иду, дужни ће бити управо у одређено за пратњу време кући мртваца доћи, те да не би деца пред кућом мртваца чекајући назебла.

8. У селима где би кућа мртваца од школе више од пола сата удаљена била неће учитељи ни у ком случају ни сами ићи ни ђаке на пратњу водити.

9. Учитељима остаје за пратњу она награда, какву је где која општина одредила...

10. Мараме и пешкири који се при погребу вежу на црквени крст, чираке и репиде припадаће ђацима, који су те знаке носили, јер су их они тиме задужили.¹⁸⁶

Љубомир Евгенијевић, бивши учитељ у Медвеђи, жалио се на неисплаћену плату за август 1850. године у висини од 100 гроша. Према извештају Начелника среза левачког њему је обустављена трећина плате за јуни и јули и цела плата за август по тужби Атанасија Миовића, бившег учитеља у Јасики. Њему је Љубомир Евгенијевић дуговао 420 гроша. Према пресуди Суда окружја ђупријског, јер је тада Евгенијевић био учитељ у Доњој Мутници, њему је одузимана трећина плате све до исплате дуга. Изгледа да исплате дуга није било, па се Атанасије жалио Начелству окружја јагодинском. То је учинио испред Петкове механе у Белушићу, где је сусрео окружног начелника, који се враћао из посете манастиру Каленићу. Окружни начелник је наложио, на основу судске пресуде, одузимање трећине плате за јуни и јули и целе плате за август. Тада је укупно наплаћено 166 гроша, а остало је ненаплаћено још 254 гроша дуга. Атанасије Миовић поново је упутио жалбу за исплату целокупног дуга, али то није могло Начелство окружја јагодинског да наплати, пошто је Љубомир Евгенијевић, августа 1850. године, напустио учитељску службу, „и у Београдској варошкој банди уписао се“.¹⁸⁷

Алекса Поповић, учитељ другог разреда у Јагодини, упутио је 20. новембра 1851. године молбу да му се дозволи канцеларијски рад у просторијама школе четвртом, у време школског распуста и празника, уверавајући да школски рад неће трпети. Вероватно се тај рад односио на адвокатуру.¹⁸⁸

Заосталу плату за август 1850. године у висини од 91 гроша и 26 пара учитеља у манастиру Јошаници Максиму Брајковићу, Главни управитељ основних школа исплатио је фебруара 1851. године.¹⁸⁹

¹⁸⁶ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

¹⁸⁷ АС, НОЈ, Ф IV, р-22/1852. Атанасије Миовић био је касније учитељ у Корбову у окружју крајинском.

¹⁸⁸ АС, НОЈ, Ф IX, р-52/1851.

¹⁸⁹ АС, НОЈ, Ф I, р-121/1853.

Начелник среза левачког, фебруара 1852. године послао је део неисплаћене плате за август, септембар и октобар 1851. године бившем учитељу у Копривници Атанасију Тирићу. Иначе учитељ у Копривници примао је 275 гроша од Јагодинског округа, што је износило половину плате, док је другу половину добијао из Крагујевачког округа, јер је Багрдан припадао том округу.¹⁹⁰

Јагодинска општина је 30. априла 1853. године тражила од Попечитељства просвете дозволу да може из општинске касе да издваја 100 талира годишње плате за учитељицу женске школе. Попечитељство је већ 13. маја обавестило о својој дозволи, како би се Јагодинска општина благовремено припремила и ангажовала што бољу учитељицу и снабдела школу свим потребним стварима.¹⁹¹

Током 1850. године Петар Радовановић је предложио окружном начелству да се повећају плате сеоским учитељима, које су тада износиле 1.100 гроша. Није у међувремену добио одговор од окружног начелства, па је обилазећи округ 1851. године сазнао да су плате остале исте. Поново је јуна 1851. године упутио молбу да се сеоским учитељима повећа плата. То је изгледа довело до повећања плата, које је према извештајима среских начелника износило повећање од 100 гроша, односно од 1.100 плата је повећана на 1.200 гроша. О томе су током јуна обавестили учитеље у својим срезовима, с тим да би се повећање рачунало од 1. маја исте године. Начелник среза темнићког известио је 30. децембра 1850. године да је приволео општину рибарску да свом учитељу повећа плату за још 200 гроша.¹⁹²

Окружно начелство је предложило 29. новембра 1851. године, да се поред установљене наплате од 1 гроша на сваки полугодишњи данак, сакупља за плате учитеља и издржавање школа још по 20 пара. Попечитељство није одобрило ово поновно повећање, све док се о томе не изјасни становништво округа.

Иницијатива за повећањем плате учитељима потицала је и од самог становништва. Кметови и чланови општина у срезу темнићком упутили су 22. септембра 1852. године молбу Начелнику среза левачког за повећањем плате учитељима: *„Ми покорно доле потписати увиђамо како ползу и напредак наше учеће се у школама дечице, која ће се временом не само нама као својим родитељима но притом и самом отечеству нашем од ползе бити; тако смо приликом овом и то приметили да садањи детонаставници, који нашу децу у наукама обучавају, и к изобрателно*

¹⁹⁰ АС, НОЈ, Ф II, р-61/1852.

¹⁹¹ АС, НОЈ, Ф VIII, р-113/1852.

¹⁹² АС, НОЈ, Ф I, р-121/1853.

старајући се приводе, са дојашњом платом са свим оскудно и бедно живе, доле потписати са предстојећом прозбом нашу надежду, и предпостављену власт молити, с том учтивом просиљбом; да би ми ради били за повишење учитељске плате, поред плаћајућег се годишње два гроша од главе пореске, још по 1 грош приреза плаћати и с тим повишењем учитељи бољима обвезати, да би они, с прам наше деце к учењу и васпитанију њиовом ...бити а поред свега тога да би боље учитеље имати могли, ипак се надамо да ће она ову нашу молбу подпуно уважити и код надлежне више власти представивши за одобрење плаћајући се добровољног поред они 2 гроша још по 1 грош подвиствовати. У надежди очекујући у напоменутом...јесмо покорни“. 22. новембра 1852“.¹⁹³

¹⁹³ АС, НОЈ, Ф I, р-121/1853. Молбу су потписали: обитина Мијатовачке Бранко Ивановић, председатељ, Стојадини Митровић, члан; обитина Праћинска председатељ Милоје Николић, чланови Милета Милосављевић, Тризун Маринковић, Неиа Стојадиновић; обитина Рибарска председатељ Танаско Милићевић, членови Марко Стојадиновић, Савва Николић; обитина Пањевачка председатељ Милета Милосављевић, членови Бока Лазић, Миливоје Купиновић; обитина Лаништанска председатељ Радосав Мијаиловић, членови Јаков Антић, Павле Радојевић; обитина Буковичка председатељ Вукоје Петровић, членови Мита Донић, Станоје Митровић; обитина Копривничка председатељ Дамјан Илић, членови: Јован Вељковић, Здравко Максимовић, обитина Поточка председатељ Савва Спасојевић, членови: Милосав Стоиковић, Лаза Костић; обитина Обрешка председатељ Љубисав Цветковић, членови: Тодор Миловановић, Милосав Савић; обитина Катунска председатељ Методије Сврчић, членови: Милосав Станишић, Стеван Радункић; обитина Варваринска председатељ Јован Митровић, членови Стеван Ђурић, Милутин Петровић; обитина Маскарска председатељ Јевта Јовановић, членови Стојко Станковић; обитина Бачинска преседатељ Лука Пауновић, членови Гаја Мијаиловић, Петроније Величковић; обитина Јасичка председатељ Стојадин Милошевић, членови Јован Илић, Златан Станковић; обитина Кукљинска председатељ Живорад Марковић, членови Рака Савић, Спаса Радовановић; обитина Беловодска председатељ Милован Сремчевић, членови Тома Радојковић, Милосав Арсић; обитина Коњишка председатељ Јевта Томић, членови Марко Милутиновић, Рака Мијаиловић; обитина Љубавска председатељ Димитрије Симић, членови Миленко Момировић, Димитрије Јовановић; обитина Парцанска председатељ председатељ Сима Милојевић, членови Дамјан Симоновић, Веселин Милосављевић; обитина Шашиловачка председатељ Обрад Јанковић, членови Милић Радисављевић, Вулета Алемпић; обитина Падежска председатељ Милосав Крстић, членови Никола Радичевић, Ђорђе Вељковић; обитина Секуричка председатељ Петар Јовановић, членови Јевта Јовановић, Милош Гајић; обитина Крчинска председатељ Тодосије Павловић, членови Пана Илић, Милош Стојановић; обитина Тољевачка председатељ Смиљко Дачић, членови Мина Ристић, Милосав Милосав Филиповић; обитина Бачинска председатељ Живко, членови Петар Савић; обитина Избеничка председатељ Петко Пантић, членови Глигорије Лазаревић; обитина Беочишка председатељ Радосав Мијисиловић, членови Милић Јовановић, Радивоје Николић; обитина Коларска председатељ Милош Ђурић, членови Илија Годоровић, членови Васа Ђорђевић; обитина Мајурска председатељ Милутин Радовановић, членови Милан Радосављевић, Милоје Антонијевић; обитина Остриковачка председатељ Петар Вучићевић, членови Никола Годоровић, Голуб Мијаиловић; обитина Јовачка председатељ Антоније Милић, членови Петар Вучић, Анта

Становништво среза левачког такође је пристало на повећано издвајања новца за издржавање школа и повећање плате учитељима. На сваки полугодишњи данак издвајало би се још по 60 пара по пореској глави. Срески начелник је представницима села у овом срезу објаснио, да ако се учитељима пристојна плата не додели, никада не могу имати ваљане и добре учитеље, којима би уручили младе на науку и васпитање, а да ће се најслабији у наукама и порочни у владању бити одстрањени из школа, као што је то било до септембра са учитељима у Великој Дренови и Грабовцу.

Кметови и општинари среза левачког упутили су молбу Начелству окружја јагодинског 20. новембра 1852. године: *„Познато је Славному Началничеству да су до сад у основна училишта наша по већој части рђави и неспособни учитељи налазили и постављали, и кад се који од обштине постави, он једва по једно течаније сврши па одма проси друго место...Желећи дакле стање учитеља наши побољшати па с тиме ваљане и добре учитеље у училишта добити...састали су се житељи и са среским старешином договорили да плату учитељима повисимо, и то да прирез кои у напредак да свака глава по 60 пара полугодишњи порез има плаћати. Они села и обштина они кои приходе да свој толико имају да од интереса могу ову суму по 60 пара на главу рачунећи плаћати а у главне капитале не дирају...“*¹⁹⁴

Станковић; обштина Црепшевичка председатељ Јован Митић, членови Риста Јовановић, Аврам Марковић;

¹⁹⁴ АС, НОЈ, Ф I, р-121/1853. Шантаровац-Никола Радић, председник, Петар Милојевић, члан; Драгоцвет-Радосав Јованови, председник, члан Тодор Газдић; Врановац-Радосав Николић, чланови Спасоје Јовановић, Станоје Јовановић, Танаско Крстић; Деоница-Милета Нешић, председник, чланови Стеван Симић, Радосав Обрадовић; Белица-председник Марко Павловић из Мишевића, помоћници Здравко Станимировић, Спасоје Тасић, кмет села Слатине, Милован Радојчић, кмет села Цикот, Аксентије Степановић, кмет села Урсула, Илија Милићевић, кмет села Ломнице; Врба-кмет Митар Веселиновић, Опарић-кметови Милан и Маринко, помоћник Недељко Вучићевић; Превешт-председник Милија Јовановић, чланови Тодосије Николић, Радосав Блазнавац, Милосав Јовановић, Милош Савић; Волујак-председик Алекса Милић, члан Радоје Марковић; Милутовац-председник Тома Милутиновић, чланови Илија Радивојевић, Аћим Радичевић; В. Дренова - Милош..., чланови Илија Радивојевић, Аксентије Павловић, Јован Тучић; Медвеђа-Мијаило Брадић, члан Обрад Брадић; Богдање-председник Ђока Рашић, члан Вуле Стојковић; Грабовац-председник Јевта Бабовић, чланови Сима Станковић, Андреја Поповић; Раинац-председник Антон Ђорђевић, чланови Јован Јованови, Милетић...; Волујак-председник Сима Петровић, чланови Јевта Миловановић, Милутин Миловановић; Вукмановац-Милан..., члан Спасоје Николић; Лоћика-председник Арсеније Ристић, члан Радосав Стојановић; Ратковић-председник Милоје Станковић, чланови Сима Тодоровић, Милоје Белалојевић; Сабанта-председник Милоје Радичевић, чланови Илија Левичанин, Милосав Миловановић; Течић-председник Стојан Марковић, чланови Милош Павловић, Обрад Мијаиловић; Рековац-председник Сава Бушетић, члан Милета Стојановић; Бунар-председник Лазар Петровић, чланови Стеван Милојевић, Митар Ђокић.

Попечитељство је одобрило додатно прикупљање од по једног гроша, при плаћању полугодишњег данка, ради повећања плате учитеља и бољег издржавања школа, али да се претходно то подробно објасни становништву и поново затражи сагласност становништва.¹⁹⁵

Поводом овог повећања новца за издржавање школа и учитеља, Петар Радовановић је похвалио настојање народа и власти у округу, и предложио је да то повећање учитељске плате од 50 на 70 талира годишње важи од 1. јануара 1853. године. То није прихваћено, па је повећање важило од фебруара исте године.¹⁹⁶

Сава Радоичић, учитељ другог разреда Јагодинске основне школе, обратио се окружном начелству 19. децембра 1852. године са молбом да оно утиче на Јагодинску општину и да му се повећа плата. Због лоших прихода Јагодинске општине, марта 1853. године окружно начелство није могло да утиче на повећање плате. Тек почетком октобра 1853. године Јагодинска општина је обавестила окружно начелство, да је после прегледа рачуна у присуству казначеја Николе Петровића, у могућности да повећа Сави Радоичићу годишњу плату за 12 талира, ако то дозволи окружно начелство.¹⁹⁷

Почетком 1853. године више пута су се учитељи у Јагодинском округу жалили Петру Радовановићу, да им се плата нередовно исплаћује, по налогу Попечитељства просвете од септембра 1847. године, и поред уверавања окружног начелства да су на то упозорени срески начелници. Скоро сваког месеца учитељи су од својих среских старешина или писара, нарочито у срезу темнићком, нередовно добијали плату. Срески начелници су б. марта, од стране окружног начелства, поново упозорени на законске обавезе. Начелник среза левачког Радоје Марковић, изјавио је у свом извештају да су плате учитељима у његовом срезу увек редовно исплаћиване.¹⁹⁸

У извештају Начелника среза левачког наводи се начин плаћања учитеља у овом срезу:

1. Сви учитељи у срезу плаћали су се прирезом;
2. Прирез се купио у целом срезу сваког полугодишта;
3. Овај прирез до Митровдана 1851. године плаћала је свака пореска глава по 1 грош на пола године. За Митровско полугође 1851/52. године и Бурђевско 1852. године плаћао је народ по 2 гроша на главу, из узрока што

¹⁹⁵ АС, НОЈ, Ф I, р-121/1853.

¹⁹⁶ АС, НОЈ, Ф I, р-121/1853.

¹⁹⁷ АС, НОЈ, Ф VII, р-57/1853. Општинари: Марко Николић, Павле Стојановић, Коца Ђекић, Васа Цуцуман, Марјан Гоиковић, Јова Рашић, Јован Михаиловић, Таса Петровић, Таса Величковић, Васко Милосављевић.

¹⁹⁸ АС, НОЈ, Ф III, р-73/1853.

се учитељима није могла плата уредно месечно издвајати, него су по пола године били без плате док се прирез није сакупио, у чему је окружно начелство писмом од 4. децембра 1851. по 1 грош на главу, поред онога што су људи већ плаћали, налог да се покупи за наведено Митровско полугође одпустило, а за друго 1852. полугође кметови и људи по...првог полугођа и пак су по 2 гроша приреза на сваку главу поднели, после тога пак у следству преписанија окружног начелства од 19. јануара 1853. прирез је по 3 гроша годишње, а за пола године по 60 пара на сваку пореску главу установљен, и такав се наплаћује и рачуна по пореским главама без да је која глава од истог ослобођена.

4. Из приреза овог, док је по 1 грош полугодишње на главу наплаћиван, при свему томе што је плата учитељима по 50 талира годишње била, врло мало преко плате учитеља претицало, који је повишак с извештајем од 5. новембра 1849. окружном начелству, у 4.007, гроша и 6 пара послато, као што је његово предписаније од 3. јула 1850. сведочи с којим новцима окружно начелство и руковало, а од овога времена повишка већи никаквог знатно није могло, док није народ за наведено у 3. тачки два полугодита по 2 гроша приреза дао од куда је повећа сума новаца накупила се тако да је закључним рачуном 30. маја тек. год. осим оне суме која је по преднаведеном окружном начелству послата, претекло још 9.768 гроша и 31 1/3 пара и ја сам претекше преко издаване плате учитељске новце ове, по споразуму са окружним начелником од прошлог Ђурђевдана, где ми се сигурна прилика указала под интерес за рачун прихода школског издавати почео и 9.786 гроша издао...

5. Новце приреза ове купили су од народа кметови сеоски при купљењу пореза, и предавали средској канцеларији, одакле се учитељима издавала уредно плата;

6. Других фондова школских није било;

7. Учители левачког среза поред плате своје која је 70 талира годишње свима редовно опредељена, и која је од приреза добављена, имали су бесплатни квартир и огрев, и другог никаквог додатка нису имали;

8. Ни једна општина осим поменутог приреза никаквог другог посебног приреза посебно за школу није плаћала.¹⁹⁹

Списак

Од прикупљеног приреза фонда школског и издате од тога плате учитељима среза левачког од Митровдана 1850 до Ђурђевдана 1853. године

Прикупљено

1. 1. новембра 1850. У каси се налазило пренето 1.413 гроша и 18 пара.

¹⁹⁹ АС, НОЈ, Ф XI, р-90/1853.

2. 24. јануара 1851. За полугодиште Митровско 1850/51 наплаћено је на 4.440 глава прирезом од народа овог среза по 1 грош на главу4.440 гроша
 3. 4. августа 1851. За Ђурђевдански данак 1851. наплаћено је од народа среза левачког прирезом на 4.475 глава по 1 грош 4.475 гроша
 4. 28. јануара 1852. За Митровданско полугође 1851/52 од 4.459 глава наплаћено је по 2 гроша по глави 8.918 гроша
 5. 3. септембра 1852. Од полугодишта Ђурђевског данка 1852. на 4.610 глава наплаћено по 2 гроша 9.220 гроша
- Укупно 27.053 гроша + 1.413 гроша и 18 пара = 28.466,
18 гроша

Издаци

1. За плату учитеља у Белици 2.350 гроша, 2. За плату учитеља у Рековцу 2.350 гроша, 3. За плату учитеља у Опарићу 3.383 гроша и 13,5 пара, 4. За плату учитеља у Великој Дренови 2.350 гроша, 5. За плату учитеља у Медвеђи 2.250 гроша, 6. За плату учитеља у Грабовцу 2.058 гроша, 7. За плату учитеља у Копривници 875 гроша. Укупно 14.616 гроша и 26 2/3 пара.²⁰⁰

Примање

1. 1. новембра 1852. Пренето из рачунске прошле у рачун ове 1852/53 године, претекле преко расхода од прихода новца фонда школског 13.849 гроша и 3 ½ паре.
 2. 8. марта 1853. У Митровском полугодишту 1852/53. покупљено је од народа среза левачког на 4.558 глава по 60 пара приреза 6.837 гроша
- Укупно 20.686 гроша и 3 ½ паре. Од ове суме издаване су суме 15.226.31 1/3 , онда остаје 5.460 гроша. Ова је сума готови новца за издавање плате учитељима за ово 1853 год. Ђурђевско полгодије – 5.460 гроша.

Издавање

1. За плату учитеља у Медвеђи од 1. новембра 1852. до 30. априла 1853. 810 гроша, 2. За плату учитеља у Грабовцу 720 гроша, 3. За плату учитеља у Рековцу 720 гроша, 4. За плату учитеља у Великој Дренови 720 гроша, 5. За плату учитеља у Опарићу 720 гроша, 6. За плату учитеља у Белици 720 гроша, 7. За плату учитеља у Копривници 1.020 гроша.

²⁰⁰ АС, НОЈ, Ф XI, р-90/1853. Извештај се односи на рачунску 1850/51 и 1851/52. годину.

Осим за плате учитеља наведени су и други расходи: 8. Николи Ђорђевићу из Пољне исплаћено 30. априла 12 дуката цес. или 696 гроша, 9. Николи Марковићу из Горње Сабанте исплаћено 19. марта 10 дуката цес. или 580 гроша, 10. Станиши Обрадовићу из Риљца 1. маја исплаћено је 6 дуката цес. или 348 гроша, 11. Милети Миленковићу и Милосаву Миленковићу из Беочића исплаћено 1. маја 36 дуката цес. 2.088 гроша, 12. Аксентију Врачаревићу (Врачарићу) из Рушника 1. маја исплаћено 20 дуката цес. или 1.160 гроша, 13. Максиму Остојићу и Василију Качаревићу из Пчелица исплаћено 30 дуката цес. или 1.740 гроша, 14. Глиши Катићу из Богдања исплаћено 1. маја 15 дуката цес. или 870 гроша, 15. Аксентију Обрадовићу из Доње Сабанте исплаћено је 20 дуката цес. или 1.160 гроша, 16. Игњату Марковићу из Шантаровца исплаћено 1.144 гроша.

После свих одбитака, Начелству окружја јагодинског послато је 9.786 гроша и 31 ½ пара.²⁰¹

Због незадовољства што многе општине у Србији нису могле да осигурају редовно издржавање школа и плаћање учитеља, крајем 1855. године донета је законска одлука да свака пореска глава улаже по два цванцика годишње за издржавање школа, а да престану сви други прирези за школе. После овога донето је „Устројеније Главног школског фонда“ 15. септембра 1856. године. Према њему, из редовних и ванредних прихода фонда издржавани су сви учитељи основних и других школа.²⁰²

Привремени учитељ у Коњусима Мијат Јаковљевић упутио је жалбу Петру Радовановићу јер му није издата плата за јули месец 1855. године. После интервенције Петра Радовановића, окружно начелство је наложило начелнику среза темнићког да се изда заостала плата. То је учињено децембра исте године. Како је срески начелник изнео у свом извештају од 15. децембра, разлог је био недостатак новца.²⁰³

Марко Ступљанин, учитељ у Великој Дренови упутио је тужбу Попечитељству просвете против општине Велико Дреновачке, јер му квартир и потребан огрев није плаћала. Окружно начелство је на захтев Попечитељства наредило 24. септембра 1857. године среском начелству да испита случај и да се наложи исплата. Среско начелство је у одговору од 13. октобра навело да је општини наређено да изврши исплату за стан и огрев Марку Ступљанину.²⁰⁴

Жалбу за неиздату плату упутила је Босиљка, жена Животе Љубисављевића, бившег учитеља у Медвеђи. Њена молба није уважена јер је

²⁰¹ АС, НОЈ, Ф XI, р-90/1853.

²⁰² Грујић, Основношколство до стицања независности...стр. 71.

²⁰³ АС, НОЈ, Ф XVII, р-63/1855.

²⁰⁴ АС, НОЈ, Ф IX, р-160/1857.

њен покојни муж исплаћен до дана његовог рада у школи. На његово место постављен је Марко Ступљанин из Велике Дренове, коме је даном постављења исплаћивана плата.²⁰⁵

Јагодинска општина упутила је допис окружном начелству, у коме је изнета молба јагодинских учитеља Димитрија Цветковића и Димитрија Поповића за повећањем плате. Молба је упућена 1. марта 1855. године. Као разлог за повећањем плате наведено је да добро раде са ђацима, и пошто су породични људи, досадашње плате нису биле довољне за издржавање њихових породица. Општина је потврдила да су вредни у свом раду и да заслужују повећање плате. Учитељу другог разреда Димитрију Цветковићу плата је повећана за 8 талира, тако да је његова годишња плата износила 130 талира, а учитељи првог разреда Димитрију Поповићу плата је повећана за 10 талира, па је његова годишња плата од тада износила 110 талира. Повећање плате требало је да важи од 1. маја 1855. године. Окружно начелство је 20. априла дозволило повећање плате само за ове учитеље, док за учитеље, који би дошли после њих, то не би важило.²⁰⁶

Због повећања броја пореских глава у Јагодинском округу, окружно начелство је 30. августа 1855. године донело одлуку да повећа плате сеоским учитељима за 10 талира, тако да је њихова годишња плата износила 80 талира. Повећање је важило од 1. августа, односно од почетка школске године. Почетком септембра срески начелници су са том одлуком окружног начелства упознали учитеље у својим срезovima. Петар Радовановић је подржао одлуку окружног начелства у свом допису од 19. октобра 1855. године: *„...што је тиме стање њиово колико толико побољшало, и што ће се сваки боље и боље трудити, да се већег благоденија од стране народа и власти удостои. И камо те среће, да би се наши учитељи, онако могли с надбудљавати, као што би позиву њиовом одговарало, зашта би врстнији и бољи учитељи селски имали, него што ји данас имамо.*²⁰⁷

У срезу левачком на 5.067 пореских глава који плаћају порез и 399 који не плаћају, односно на 5.466 глава по 4 гроша прикупљено је 21.864 гроша од Ђурђевског данка за 1856. годину. Од те суме издата је шесто месечна плата за шест учитеља по 160 гроша месечно што је износило 5.760 гроша. Остатак од 16.104 гроша послато је окружном начелству.²⁰⁸

²⁰⁵ АС, НОЈ, Ф XVI, р-57/1855.

²⁰⁶ АС, НОЈ, Ф IV, р-31/1855. Допис окружном начелству потписали су општинари: Марко Николић, Марјан Банковић, Таса Петковић, Антоније Јоцић, Иван Михаиловић, Јован Михаиловић, Антоније Аврамовић, Јован Ђурђевић, Петар Гмитровић, Таса Величковић, Коца Ђекић и председник Примирителног суда Стевановић.

²⁰⁷ АС, НОЈ, Ф XV, р-32/1855.

²⁰⁸ АС, НОЈ, Ф I, р-62/1857.

Јула 1854. године жалбу Петру Радовановићу упутио је бивши учитељ у Медвеђи Мина Дунић, касније јереј у окружју крушевачком. Он је тражио да му се исплате 5 талира, колико је добијао пређашњи учитељ Симеон Петровић. Овај учитељ је по постављењу од општине добијао 10 талира преко своје плате годишње, на име већег рада. Пошто је био учитељ само пола године, он је вратио 5 талира. Тај новац тражио је да добије Мина Дунић. Кмет села Медвеђе Михаило Брадић није желео да исплати новац, јер са овим учитељем није постигнут договор око додатка на плату, већ само да он ради за договорену плату. А изговарао се да је тај новац потрошен на уређење фуруне, набавку столице, креде и још неких школских потреба.²⁰⁹

Ради исплате дуга Глиши Аврамковићу из Крагујевца, по одлуци суда, обустављана је исплата четвртине плате Станку Петровићу, учитељу у Јовцу. Од његове месечне плате, која је износила 140 гроша, одузимао је по 35 гроша за мај, јуни и јули 1854. године. После његовог премештаја у Доњу Мутницу, Начелник среза темнићког није више могао да врши обуставу дела плате Станку Петровићу.²¹⁰

Велики проблем настао је када су учитељи почели да примају плате месечно, јер су морали доста времена да губе одлазећи по плате. Од новембра 1855. године учитељи нису морали да иду у среске канцеларије за плате, већ су срески пандури били дужни да доносе плате учитељима.²¹¹

Милосав Поповић, учитељ у Копривници, упутио је жалбу Петру Радовановићу током 1856. године, у којој је тражио да му се исплаћује плата у висини од 120 талира годишње. Он је то тражио по новој организацији, која је учитељима, који су радили у местима где су постојале цркве, одређивала већу плату. Он је тада примао 100 талира годишње. Такође се жалио на нередовну исплату и умањење плате. У истој молби тражио је премештај из Копривнице. Петар Радовановић је захтевао редовну исплату плате, али за повећање плате од 120 талира, предложио је учитељу да сачека 1857. годину.²¹²

Милосав Поповић је поновио молбу за повећањем плате 13. августа 1856. године, или да буде премештен на боље плаћено место учитеља у било ком округу. Милован Спасић, који је мењао одсутног Петра Радовановића, није могао да премести Милосава Поповића, јер није било слободних места, а и било је способних учитеља који су чекали на премештаје на боље плаћенија места. Ипак, на његов предлог, повећана је плата Милосаву Поповићу током октобра на 120 талира годишње.²¹³

²⁰⁹ АС, НОЈ, Ф X, р-1/1854.

²¹⁰ АС, НОЈ, Ф VIII, р-104/1854.

²¹¹ АС, НОЈ, Ф III, р-89/1855.

²¹² АС, НОЈ, Ф V, р-42/1857.

²¹³ АС, НОЈ, Ф V, р-122/1856.

Према квитатама, учитељи у срезу левачком, за период од 1. новембра 1855. до краја априла 1856. године, примили су укупно 5.760 гроша. Појединачно су добили по 960 гроша, односно по 160 гроша месечно. То су: Димитрије Вуловић у Рековцу, Сима Вишњић у Белици, Марко Ступљанин у Медвеђи, Михаило Куновчић у Великој Дренови, Спасоје Вукићевић у Опарићу и Риста Магдарић у Грабовцу. У срезу темнићком, за исти период сви учитељи су примили 7.680 гроша. По 960 гроша примили су: Милан Миљинчић у Рибару, Павле Поповић у Обрежу, Филип Јовановић у Варварину, Никола Поповић у Бачини, Мијат Јаковљевић у Коњусима и Милосав Поповић у Копривници. Панта Анђелковић, учитељ у Јовцу, примио је за новембар и децембар 1855. и за јануара и фебруар 1856. године 640 гроша, а Јован Радоњић, који га је заменио, за март и април 1856. године 320 гроша. Због промена учитеља у Јасики, Павле Јеврић примио је по 160 гроша за новембар и децембар 1855. и 40 гроша за део јануара 1856. године, што је било укупно 360 гроша. Јован Живановић, новопостављени учитељ у Јасики примио је 600 гроша, односно 120 гроша за јануар 1856. године, и пуну плату за фебруар, март и април исте године.²¹⁴

Рачун

***По коме се види колико је од 1. маја па до краја месеца октобра тек.
1857-ме године примљено од Славног начелничества Округа
Јагодинског на рачун плате учитеља предпоменутог среза (левачког), а
колико је коме издато***

Примање

За плате учитељске за месеце мај, јуни и јули 1.740 гроша; за учитељске плате за септембар 500 гроша, за учитељске плате за октобар 500 гроша.

Издавање

Учитељу беличком Сими Вишњићу за плате за мај, јуни, јули, септембар и октобар 500 гроша; учитељу у Рековцу Димитрију Илићу за период од маја до октобра 720 гроша; Димитрију Поповићу, учитељу у Медвеђи за период од маја до октобра 600 гроша; Марку Ступљанину, учитељу у Великој Дренови, за период од маја до октобра 600 гроша; Мијаилу Куновцу, учитељу у Опарићу, за период од маја до октобра 480 гроша; Радомиру Качаревићу, учитељу у Грабовцу, за мај, јуни и јули 1857. године 240 гроша.²¹⁵

Од сакупљаног приреза по 1 грош и 20 пара, и давања под интерес. временом је сакупљено преко 26.653 гроша и 15 пара. Од тог новца за плату

²¹⁴ АС, НОЈ, Ф I, р-62/1857.

²¹⁵ АС, НОЈ, Ф I, р-58/1858.

учитеља издато је 6.720 гроша, а остатак је упућен Главном школском фонду да се издаје под интерес.²¹⁶

Учитељи су школске 1856/57. године примили 1.990 талира.

Учитељски буџет за 1857/58. годину у Јагодинском округу, у коме је радило 17 учитеља, износио је 1.930 талира. У Јагодини, која је имала 1.337 домова, учитељ трећег и четвртог разреда добијао је 170 талира, учитељ другог разреда 150 талира и учитељ првог разреда 140 талира. Учитељица у женској основној школи добијала је 150 талира. У Копривници са 369 домова учитељска плата износила је 100 талира, у Рибару са исто толико домова 100 талира, у Јовцу са 478 домова 100 талира, у Обрежу са исто толико домова 100 талира, у Варварину са 636 домова 120 талира, у Бачини са преко 600 домова 100 талира, у Јасики са 415 домова 120 талира, у Коњусима са исто толико домова 80 талира, у Рековцу са 748 домова 120 талира, у Опарићу 80 талира, у Медвеђи са 305 домова 100 талира, у Великој Дренови са 363 дома 100 талира и у Белици са исто толико домова 100 талира.²¹⁷

*

Једна од глава „Устројенија Основни Школа у Књажеству Србији“, које је издато 22. августа 1857. године, односила се на плате и награде учитеља. Школске буџете сачињавала су начелства, а плате су утврђиване на основу броја домова у општинама и по класама по којима су учитељи ранжирани:

Чл. 27.

Како је за плаћање Учитеља установљен обити прирез од два цванцика годишње, кои ће у Главни Фонд Школски утицати; то ће учитељи Редовни Основни Школа из њега плату примати, и то у Београду непосредствено из Фонда Школског, по Округним варошима из Округни начелничества. А по Срезовима, од Срезки Старешина, кои ће бити дужни њима такву на време достављати.

Чл. 28.

Да би се Учитељи по важности места и по величини обитина праведљиво наградили, деле се они на 6 класа, и то:

У I-ву класу долазе Учитељи Обитине Београдске, од кои ће Учитељи IV-ог разреда имати плате по 200. а остали разреда, по 180. талира годишње. Учитељке пак женске деце имаће III-г разреда по 180. а остали разреда по 160 талира годишње.

²¹⁶ АС, НОЈ, Ф XIV, р-15/1857.

²¹⁷ АС, МПс, Ф II, р-94/1858.

У II-у класу долазе Учитељи главни Окружни вароши, као: Шабачки, Ваљевски, Ужички, Карановачки, Крагујевачки, Јагодински, Смедеревски, Пожаревачки, Неготински, и Крушевачки. Учитељи IV-ти разреда ови вароши имају по 170 талира; III-ћи разреда, по 160. II-ги, по 150. а I-ви разреда, по 140. талира годишње.

Где су у овим местима три учитеља, на наистарији има III-ћи и IV-ти разред, то ће имати плату IV-ог разреда од 170. талира, а где су само два Учитеља, и сваки има по два разреда, старији имаће плату, за учитеља IV-ог, а млађи, плату за учитеља II-ог разреда опредељену.

Учитељка женске деце, где је једна, има 150. а где су две, старија 150. а млађа 130. талира годишње.

У III-у класу долазе Учитељи Остали Окружни вароши и највећи паланки, као: Чачански, Параћински, Свилајначки, Велико-Градишки и Милановачки. Где су три учитеља, најстарији III-ег и IV-ог разреда има 160. II-ог разреда 150. а I-ог разреда 140 талира; а где је један, имаће такође плату за учитеља II-ог разреда опредељену.

Учитељке женске деце у овим местима, где је једна, има 140. а где су две, старија има исту, а млађа 120 талира плате.

У IV-ту класу стављају се сви Учитељи средњи паланки, Као: Палежски, Убски, Крупањски, Ивањички, Пожешки, Рачански, Текијски, Кладовски, Бањски и Трстенички.

Где у овим местима један Учитељ, има 140. талира; а где су два, старији исту, а млађи 120. талира плате годишње.

Учитељи женске деце имају такође 120. талира годишње плате.

У V-ту класу спадају Учитељи најмањи паланки и они Обштина Школски по селима, које преко 500. домова броје. Учитељи ови Школа имају по 120. талира плате годишње, и

У VI-ту класу долазе сви остали Учитељи по селима с платом од 100. талира годишње.

Чл. 29.

По предизложеним правилима Попечитељство Просвештенија сачињиће сваке године у свое време буџет учитељски и надлежним ће га властима њиовог управленија ради саобитити.

Чл. 30.

Новопостављени Учитељи у теченију школске године почињу плату примати од оног дана, кад их Попечитељство Просвештенија писмом својим за такове постави; а у време одмора школског за учитеља поставити, од 1. Августа, кад ће и деиствовати одпочети.

Чл. 31.

Осим опредељене плате, коју ће Учитељи Основни Школа месечно и уредно од дотични власти примати, получаваће они од Обштине, у коју

учитељствују, по решенију од 15. Септембра 1856. год. бесплатне квартире и огрев.

Чл. 32.

Градине Школско-Економске обделаваће Учитељ на своју корист. Исто тако он ће наплаћивати на своју ползу по један цванцик за Школска Свидетељства, кад и ученици по потреби својој од њега захтевају; но ово се не односи на класификацију, по којој се ученици у истој школи из једног разреда у други преводе.

*

„Устројенијем основних школа у Књажеству Србији“, одређена је систематична плата, која је требала да се прима из државне касе, пошто је општи прирез за главни школски фонд био установљен. Према „Устројенију“ плата учитеља била је подељена у шест класа. Јагодински учитељи спадали су у другу класу. Учитељ четвртог разреда добијао је годишњу плату од 838,84 динара, трећег разреда 808,32 динара, другог разреда 758,80 динара и првог разреда 707,28 динара. Учитељица старијих разреда добијала је 757,80 динара годишње плате, а учитељица млађих разреда 659,76 динара.

Учитељи по селима спадали су у шесту класу и њихова плата износила је 505,20 динара. Финансирање из Главног школског фонда односило се само на учитеље редовних основних школа, који су се налазили у општинама са преко 400 домова. Мањим општинама се дозвољавало да имају школу, али су у потпуности морале да је издржавају, па и да плаћају учитеље.²¹⁸

Школске 1857/58. године за плате 17 учитеља у округу издато је 1.930 талира.

Јагодински учитељи Димитрије Цветковић, Светозар Савић и Сава Протић жалили су се на висину плате 2. новембра 1858. године. Позвали су се на решење Попечитељства просвете од 15. септембра 1856. године, по коме сви учитељи, осим плате морају добијати од општина у којој су учитељи, још и бесплатни квартир и огрев. Пошто јагодинска општина није имала при школи квартир за учитеље, плаћала им је по 40 талира годишње, с тим да ће им повећати наредне године. Они су тражили због скупоће, на име становања и огрева, бар по 60 талира годишње, пошто су неке мање општине већ плаћале учитељима стан и огрев по 50 талира. Неколико пута су заказивали састанке са општинарима, али они нису одржавани. Окружно начелство покушало је да ургира код Јагодинске општине да се повећа плата варошким учитељима, као и плаћања огрева и квартира. Окружни начелник је о овој иницијативи обавестио Попечитељство просвете, и навео да би

²¹⁸ Просветни гласник за 1882., стр. 312.

према тренутним ценама, повећање требало да износи најмање 67 талира, а да се учитељи задовољавају и са 50 талира. Попечитељство просвете се сагласило да повећање не буде мање од 50 талира. Примирителни суд је, по пријему дописа окружног начелства, решио 11. јануара 1859. године да Јагодинским учитељима повећа плаћање огрева и квартира од 40 на 45 талира, јер су сматрали да није било веће скупоће од прошле године. Учитељи су пристали на ово повећање. Повећање је важило од 1. јануара 1859. године. О повећању плате окружно начелство је обавестило Попечитељство просвете 24. јануара исте године.²¹⁹

Марко Ступљанин, учитељ у Великој Дренови, жалио се 15. септембра 1857. године Попечитељству просвете да нема ни стана ни огрева. Живео је код својих рођака, који су и сами били сиромашни и са бројним породицама. Добио је само 15 кола са дрвима. Био је спреман да због таквог стања поднесе оставку. Општина је одговорила да му није плаћан стан јер је становао у својој кући, а огрев је увек редовно добијао. Општина је после овог захтева нашла стан за учитеља и обезбедила огрев.²²⁰

Мијат Јаковљевић, учитељ у Коњусима, школске 1857/58. године примао је по 160 гроша месечно преко среског начелника. Плата је доста нередовно примана, често на два три месеца.²²¹

Михајло Куновчић, учитељ у Опарићу, примао је школске 1857/58. године 80 талира. Редовно је примао плату од среског начелника.

Никола Симић, учитељ у Белици, примао је школске 1858/59. године 120 талира годишње. Стан и огрев били су бесплатни.²²²

Исте школске 1858/59. године учитељ у Варварину Филип Јовановић примао је 2.800 гроша, уредно сваког месеца од среског начелника. Квартир и огрев били су бесплатни. Школа је имала градину у близини, и била је плотом ограђена.²²³

Димитрије Поповић, учитељ у Медвеђи упутио је 28. децембра 1858. године жалбу Попечитељству просвете, јер му општина није обезбеђивала квартир и огрев. Како је навео, за три године рада у Медвеђи није добио ни стан ни огрев, као претходни учитељи. После упорног тражења успео је да добије 13 кола дрва, а до 40 кола, колико је било потребно, морао је сам да плати. Претходне две године није ни добијао дрва, већ их је сам плаћао од 3 до 5 цванцика по једним колима. За цело време рада у школи, за квартир је имао само једну собицу при школи од 2 хвата дужине и 1 ½ хвати ширине, у којој је живео као ожењен човек. Тражио је да му се обезбеди пристојан

²¹⁹ АС, НОЈ, Ф I, р-107/1859.

²²⁰ АС, МПс, Ф VIII, р-77/1857.

²²¹ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

²²² АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

²²³ АС, МПс, Ф II, р- 38/1859.

стан, или да општина издвоји довољно новца за приватни смештај. Сматрао је, да је имао најлошије услове за живот од свих учитеља у срезу, а био је најспремнији за учитељски позив. Поред обезбеђивања квартира и огрева, тражио је и повећање плате, јер при школи се налазило око 600 домова, и по том броју спадао је у пету класу. Осим повећања плате, тражио је и обезбеђивање свих школских потреба.²²⁴

Према извештају среског начелника Димитрије Поповић није ни тражио за 1857. годину огрев од општине, јер је живео код свог оца. У 1858. години одвлачио је сам учитељ из школе очевој кући, где је живео, 13 кола дрва. Општина је учитељу за прву годину дотерала 20 кола, и за преходну годину 7 кола, тако да је укупно добио 40 кола за две године. За 1859. годину општина је обезбедила 20 кола дрва, и више није било предвиђено. Према извештају, у истој соби су и ранији учитељи живели, која је заиста тескобна. Општина је обећала да ће стан бити проширен. Никако општина није пристајала да тражи за учитеља други квартир, или да му се кирија исплаћује у новцу. За претходне године, пошто је становао код оца, није било предвиђено да му се за квартир исплати некаква надокнада. Стан за учитеља при школи је крајем септембра проширен и уређен.²²⁵

За плате 18 учитеља у округу школске 1858/59. године издато је 2.230 талира.

Плата учитеља у Обрежу Миладина Поповића за школску 1858/59. годину износила је 2.400 гроша чаршијских, и примала се од среског начелника сваког месеца врло уредно. Квартир и огрев учитељ је добијао бесплатно. Градина је постојала близу школе, али била је неограђена и није могла да служи учитељу. Михајло Куновчић, учитељ у Опарићу примао је 80 талира годишње. Плату је примао од среског начелника уредно.

Учитељ у Рековцу Стојан Николић, жалио се 26. октобра 1859. године Попечитељству просвете да му општина није обезбедила башту, где би и учитељ могао да гаји поврће, и која би могла да буде корисна за ђаке. Општина је пре пет година купила један плац, који се налазио између плацева неколико житеља, који су намерно преко њега прелази. Учитељ се жалио и среском начелнику. Он му је одговорио да ће бити обезбеђена башта када се буде градила нова школа. За стари плац је обећао да ће начинити шанац и спречити појаву блата.

Пошто је одложена изградња нове школске зграде у Рековцу, Стојан Николић је поново тражио да се реши питање баште, јер је морао поврће да набавља скупље из Јагодине, која је 4 сата удаљена од Рековца. Пошто се школа налазила у среској згради и среском дворишту, није могао да држи

²²⁴ АС, МПс, Ф XI, р-28/1859.

²²⁵ АС, МПс, Ф XII, р-28/1859.

животиње за исхрану. За школу је коришћена једна соба за учионицу, а једна кухиња и једна соба за становање учитеља. У његовој соби ђаци су се склањали од лошег времена, лежали када су били болесни, а ђаци који су живели у близини у овој соби су држали храну. За оправку зграде он је сам уложио 200 гроша. Сматрао је, да, пошто школу издржава десет општина са преко 1.400 пореских глава, морали би услови за рад школе и његово материјално стање да буду много бољи.²²⁶

На основу предлога Малогоспоинске скупштине, Кнез и Совјет упутили су Попечитељству просвете предлог да се учитељима плата доставља у место службовања, а не да они по плату долазе у среска надлештва. Попечитељство просвете је 1. децембра 1859. године наложило Начелству окружја јагодинском да се по овој препоруци поступа.²²⁷

Школске 1859/60. године за 15 учитеља, колико је радило у округу, издато је за плате 2.130 талира.

Миладин Поповић, учитељ у Обрежу, упутио је 2. марта 1860. године жалбу против Јове Стевановића, практиканта канцеларије среза темнићког, због неисплаћене плате за јули 1859. годину. Уједно је тражио и исплату интереса за то време.²²⁸

Школске 1860/61. године издато је за плате учитеља 2.260 талира. Тада је у округу радило 18 учитеља.

Учитељи Јагодинске школе жалили су се 1. маја 1861. године Управи просвете да им је одређена мала такса за спровод умрлих. Управа просвете препоручила је учитељима да се задовоље са 6 гроша за спровод, како је и у другим местима. Још је наложено, да се поштује уредба Управе просвете од 22. октобра 1851. године, по којој, зими слабо обучена деца не учествују у спроводима.²²⁹

Поједини учитељи су поред плате, имали и ванредне приходе. Филип Јовановић, учитељ у Својнову узео је под аренду непокретно имање Ђорђа Швабића из истог места. Маја 1861. године наплаћена је аренда од Филипа Јовановић за 1860. годину у висини од 78 гроша са припадајућом каматом од 4 гроша и 30 пара.²³⁰

Према Закону о устројству основних школа од 11. септембра 1863. године, учитељске плате подељене су на десет класа: прва класа 300 талира, друга 275, трећа 250, четврта 225, пета 200, шеста 180, седма 160, осма 140, девета 120 и десета класа 100 талира. Класе су даване према успеху учитеља,

²²⁶ АС, МПс, Ф XII, р-32/1859.

²²⁷ АС, НОЈ, Ф XXIII, р-199/1859.

²²⁸ АС, НОЈ, Ф IX, р-48/1860.

²²⁹ АС, НОЈ, Ф IV, р-41/1861.

²³⁰ АС, НОЈ, Ф XII, р-132/1862.

а не према месту њиховог службовања, односно да ли су у сеоским или градским школама.

Овим законом, учитељи и учитељице добили су право на пензију за себе и своје породице после десет година службе, и то за себе од 30 до 60 талира, а за породицу од 15 до 60 талира годишње.²³¹

Члан 20 закона из 1863. године промењен је децембра 1873. године, па је гласио: „Ако због старости, душевних и телесних слабости постану неспособни за даље учитељовање имају права на издржавање по овој одредби: Кад наврше 10-ту годину службе добивају 40 процената своје учитељске плате, а са сваком даљом годином службе расте издржавање са два и две петине части процента, тако, да онај који је навршио 35-ту годину дејствителног учитељевања добија целу плату као издржавање.“²³²

Школске 1873/74. године издатак на плату подмиривао се прирезом за школски фонд. Тај прирез у округу износио је 1,65 динара на пореску главу. У истој години прикупљено је на тај начин 25.695,16 динара, а издато на плате 21.838,73 динара. Из државне касе за плате учитеља издато је 19.962,24 динара. Варошки учитељи су добили 5.756,77 динара, варошке учитељице 1.876,49 динара, сеоски учитељи 16.081,96 динара.²³³

У 1876. години учитељи у Јагодини добили су на име плате 4.271,54 динара, а учитељице 1.999,02 динара. Исте године сеоски учитељи добили су за плате 16.194,52 динара. Укупан износ плате износио је 22.474,56 динара. Исте године просечна плата учитеља износила је 639,86 динара, учитељица 666,34 динара и наставника 642,13 динара.²³⁴

За плате учитеља 1881. године дато је 6.286,48 варошким учитељима, 2.949,61 варошким учитељицама и 22.333,37 динара сеоским учитељима. Следеће 1882. године варошким учитељима је исплаћено 7.287,50 динара за плате, 3.300,00 динара варошким учитељицама и 26.251,89 динара сеоским учитељима. У 1883. години издато је за плате 37.232 динара. Варошким учитељима издато је 11.350 динара, варошким учитељицама 3.450 динара и сеоским учитељима 22,482,15 динара.²³⁵

Према Закону о учитељским платама из 1881. године, плате су се делиле на седам класа. У почетку службе учитељи су добијали 800 динара, после прве повишице 1.050 динара, после друге повишице 1.300 динара, после треће повишице 1.550 динара, после четврте повишице 1.850 динара, после пете повишице 2.150 динара, после шесте повишице 2.450 динара. Привремени учитељи добијали су годишњу плату од 600 динара. Повишице

²³¹ Просветни гласник за 1881. годину, стр. 312.

²³² ЗМЈ, XXII К 3-1.

²³³ Статистика наставе...1873/74. године.

²³⁴ Просветни гласник од 15. марта 1881. године.

²³⁵ Статистика наставе...1884/85. године.

су зависиле од самих учитеља. Учители су добијали повишице када им се за четири године узастопно додели бар оцена 4, и ако нису за то време нису добили слабу или рђаву оцену. Учители који нису остварили такав успех за четири године, добијали су повишице после пете године, ако је успех износио 3 ½.²³⁶

За плате свих учитеља у 1881. години издато је 31.573,26 динара, а за пензије 434,40 динара. Током 1884. године само две удовице учитеља примале су државну помоћ из касе Јагодинског округа. То су биле Марија Савић, жена Светозара Савића и Јулка Маринковић, жена Мијаила Маринковића.²³⁷

Школске 1884/85. године ни један учитељ није имао максималну плату од 2.150 динара. Плату од 1.850 динара имала су двојица учитеља, од 1.550 динара петорица, од 1.300 динара седморица, од 1.050 динара такође седморица, од 800 динара 14 учитеља, од 600 динара тројица и од 500 динара двојица учитеља. За плате у 1884. години, варошким учитељима издато је 11.391, 67 динара, варошким учитељицама 3.450 динара и сеоским учитељима 20.809,85 динара. Учители су примали плату од државе, а општине су давале стан, огрев и остале потребе. За стан и огрев надокнада је износила 480 динара. Следеће 1885. године, за плату варошких учитеља издато је 13.888 динара, варошким учитељицама 3.700 динара и сеоским учитељима 22.956,81 динара.²³⁸

Учитељ у Белици Петар Бајишевић 14. фебруара 1885. године упутио је молбу да му се повећа плата, јер је за 1881, 1882, 1883 и 1884. годину оцењен врло добрим оценама. Добио је повишицу од 250 динара годишње, која је почела да се издаје од 1. маја 1885. године.²³⁹

Школске 1889/90. године издато је за плате варошким учитељима 16.559,62 динара, учитељицама варошким 4.025,27 динара и сеоским учитељима 38.912,57 динара.²⁴⁰ Исте рачунске године, за пензије учитеља, учитељица и издржавање удовица учитеља издато је: на пензију Марије Савић 181,80 динара, за пензију Јерине Ђорђевић 300,00 динара, за пензију Марије Миросављевић 240,60 динара, за пензију Филипа Јовановића 1.849,92 динара, за пензију Јована Урошевића 1.849,92 динара и за пензију Јована Живановића 1.145,64 динара.²⁴¹

²³⁶ Зборник закона и уредаба XXXVI, стр. 339.

²³⁷ АС, МПс, Ф II, р-101/1884.

²³⁸ Статистика наставе...1884/85. године, стр. 124.

²³⁹ АС, МПс, Ф V, р-135/1885.

²⁴⁰ Статистика наставе у Краљевини Србији за 1889/90. годину, Београд 1896.

²⁴¹ АС, МПс, Ф XXXI, р-49/1889.

2. 2. ЖАЛБЕ НА РАД УЧИТЕЉА

Жалбе против учитеља настављене су у великом броју и од 1851. године. Жалбу против понашања Аркадија Искрића поднео је 21. фебруара 1851. године Коста Славковић, члан Примирителног суда вароши Јагодине. Као члан Суда био обавезан да обилази јавна места у вароши, где су се догађале свађе. Он је 18. фебруара, у један сат после поноћи чуо свирку гајда у „Шареној кафани“. Само што је ушао у кафану, Аркадије Искрић, који је седео до врата, почео је да га псује и вређа. Коста Славковић није одговорио на увреде, већ је напустио кафану. Као сведоке навео је посетиоце кафане: Јевту Стојановића, Мишу Костандиновића, Миленка кафецију, Стојана кафецију, Миту пинтера, Крсту тишлера, Стевана Маленовића, учитеља млађе класе и Петка гајдаша. Уз тужбу била је приложена изјава Јевте Стојановића, у којој је потврдио наводе Косте Славковића. Приликом давања изјаве у Примирителном суду, Аркадије Искрић је Косту Славковића назвао лажовом.²⁴²

Аркадије Искрић је 2. фебруара 1851. године упутио молбу Попечитељству правосуђа и просвете да му се дозволи писање тужби и других судских аката, јер му је окружна власт то забранила. Попечитељство је у допису од 10. фебруара дозволило Аркадију Искрићу да се бави писањем разних судских аката, али је забранило његово учешће у судским процесима, наводећи да се забрана бављења адвокатуром односи на незапослена лица, која су тако покушавала да варају људе спроводећи дуге парнице. Али у допису од 16. марта Попечитељство је наложило да се потпуно забрани рад Аркадију Искрићу у погледу писања судских аката, већ наложило да се посвети само учитељским дужностима.²⁴³

Примирителни суд вароши Јагодине, на основу жалбе протопрезвитера јагодинског Јована Димитријевића, упутио је окружном начелству жалбу на рад и понашање тројице учитеља Јагодинске основне школе. Жалбе на рад ових учитеља подношене су више пута, а најновија се односила на њихово понашање у цркви 10. марта 1851. године. Тог дана надлежни свештеник служио је вечерњу литургију, на коју су дошли учитељи средње и млађе класе са ученицима. Пошто је млађи учитељ заузео десну певницу, које је по праву старешинства требао да заузме учитељ

²⁴² АС, НОЈ, Ф V, р-18/1851.

²⁴³ АС, НОЈ, Ф III, р-23/1851.

средње класе, овај је напусти цркву. После те свађе, обојица учитеља су са ђацима напустили цркву. У то време учитељ старије класе и протојереј били су у пратњи неког покојника. По доласку у цркву понудио је свештенику Миленку Стојшићу помоћ, али је овај то одбио, и наставио службу са учитељем млађе класе. Осим тог изгрета, учитељи су често каснили у цркву, или су потпуно изостајали.

У тужби се наводило да они не обављају своје учитељске дужност, већ само своје приватне. То се нарочито односило на Аркадија Искрића и Стефана Маленовића, који је често слао ђаке својој кући, где су обављали разне послове.²⁴⁴

Истог дана сва тројица учитеља: Аркадије Искрић, Алекса Поповић и Стефан Маленовић, тражили су од окружног начелства да им се достави тужба протопрезвитера Јована Димитријевића, јер су сматрали да не могу да буду оптужени без права да се бране. Окружно начелство је цео случај доставило Попечитељству просвете почетком септембра 1851. године.²⁴⁵

Тај проблем јављао се током дужег времена. После издавања школског закона из 1863. године, у коме, према мишљењу учитеља, није била утврђена њихова дужност да долазе у цркве, да држе певницу, нити да уче ђаке црквеном појењу, учитељи су масовно одбијали сарадњу са свештенством. Због тога је октобра 1868. године Министарство просвете наложило, на основу закона о школама, по коме је црквено појање једно од главних предмета у основним школама, да:

1. *Учитељ је дужан ученике своје у црквеном појању обучавати и настојавати да деца уредно долазе у цркву, а сам он држаће страну на певници, на служби вечерњи и јутарњи.*

2. *Осим недељних и празничких дана учитељи су дужни с ученицима ићи у цркву кад је општа слава, кад је храм цркве, кад се носи литургија или крст, и на преосвећену службу средом и петком прве недеље великог поста.*

3. *У варошима су дужни чинити и о слави кога еснафа.*²⁴⁶

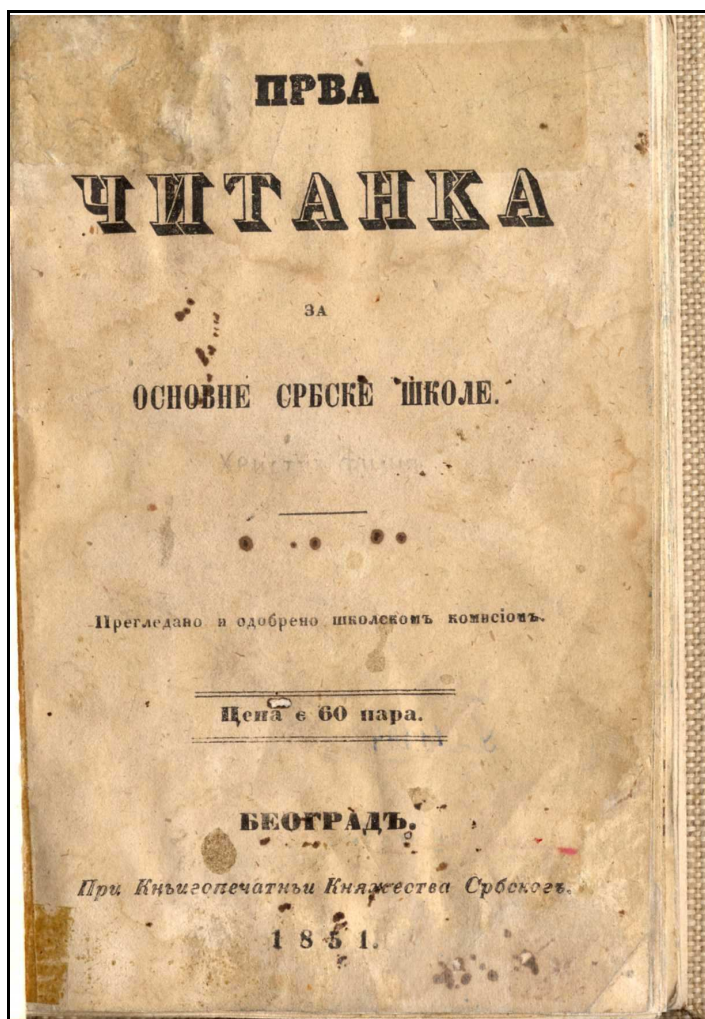
Поводом међусобних свађа између Димитрија Исаковића и Алексе Поповића, и жалбе Примирителног суда вароши Јагодине, Петар Радовановић је тражио извештај о томе. Према извештају окружног начелства од 21. децембра 1851. године, разлог за сукоб између ових Јагодинских учитеља није постојао, већ је то учињено према лажима

²⁴⁴ АС, НОЈ, Ф Ш, р-2/1851. Жалба је упућена 20. марта 1851. године, а потписали су је: Марјан Јанковић, Васа Цуцумановић, Јова Рашић, Т. Тасић, Павле Медовчанин, Никола Јовановић, Станко Јовановић, Васко Милосављевић, Коца Анђелковић, Милисав Радојковић, Петар Донић, Антоније Јоцић, Миленко Ђорђевић, Јован Михаиловић, и још неколико општинара, чији су потписи нечитки.

²⁴⁵ АС, НОЈ, Ф IX, р-26/1851.

²⁴⁶ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

учитеља најмлађе класе Стефана Маленовића. За истог учитеља у извештају је наведено, да се често опијао по кафанама, картао се и узнемиравао грађане. На дужност своју неуредно је долазио, и његове ђаке више пута је учио његов млађи брат, и то врло лоше. Такође је и у цркву слабо долазио, због чега је био често пута опомињан од стране окружног начелства.²⁴⁷



Протојереј варварински Стојан Милићевић упутио је жалбу против учитеља у Јасики и Варварину. Пошто су се школе и цркве у налазиле у непосредној близини, сталне свађе су се догађале између учитеља и свештеника. Учитељ у Јасики држао је коња, а учитељ у Варварину свиње и овце, које су правиле штету и прљале црквене порте. На захтев Митрополита

²⁴⁷ АС, НОЈ, Ф VII, р-4/1851.

Попечитељство је тражило од учитеља у овим местима, да одржавају чистоћу школских и црквених дворишта „из узрока, што се младеж чистоти навикавати треба, и друго што и око цркве сакупља се народ, треба да служи за пример“. Изгледа да је то био велики проблем у односима учитеља и свештенства, јер осим учитељима у Јасики и Варварину, наложено је свим учитељима у округу да у будуће не чувају стоку у школским или црквеним двориштима, па чак ни у суседним двориштима.²⁴⁸

После сазнања да су неки учитељи без знања и дозволе надлежне власти напуштали школу и ученике, и одлазили у оближња села или у друга окружја по својим приватним пословима и остајали по својој жељи, Петар Радовановић је 28. фебруара 1852. године упутио наредбу о понашању учитеља:

1) Сваки учитељ у току школске године ако мора да одсутује из школе, мора да има одобрење надлежне власти, своје општине, месног управитеља; 2) Који би учитељ у друго окружје или у Београд по неком послу ишао мора имати дозволу од свог управитеља Петра Радовановића, који ће преко окружног начелства упутити одобрење; 3) Ако би неки учитељ допуштење добио од Попечитељства мора се са тим допуштењем пријавити окружном начелству.²⁴⁹

Учитељ трећег и четвртог разреда у Јагодини Димитрије Исаковић дошао је у сукоб са Јагодинским трговцем Милутином Аранђеловићем. Са њим је погодио са спрема његовог сина Петра, ученика четвртог разреда, из неколико предмета. То су били српски и немачки језик, рачун, трговачка конта и квите. Од октобра 1852. године па до Ђурђевдана следеће године, погодили су се за 2 дуката, с тим да се после три месеца исплати 1 дукат. Када је учитељ јануара тражио исплату половине договорене исплате, Милутин је прво покушавао да одложи исплату, говорећи да његов син није научио све из рачуна. Касније је почео да га вређа пред гостима у кафани. Напад на учитеља поновљен је и на улици, а нарочито после службе у цркви. Пред многим људима говорио је за учитеља да је пијаница, да је несрећна Јагодина кад има такве учитеље и слично. После тих увреда, учитељ је поднео тужбу 8. јануара 1853. године. Међутим, после признања Милутина Аранђеловића да је погрешио и изјаве да неће даље да вређа учитеља, тужба је повучена 27. јануара 1853. године.²⁵⁰

²⁴⁸ АС, НОЈ, Ф VII, р-67/1851. Током јула срески начелници су обавестили све учитеље да не чувају стоку у близини школа и цркава.

²⁴⁹ АС, НОЈ, Ф V, р-111/1852.

²⁵⁰ АС, НОЈ, Ф III, р-52/1853.

Учитељ у Грабовцу Теодосије Несторовић, врло брзо по постављењу је дошао у сукоб са кметовима и мештанима села. У својим жалбама од 10. и 15. фебруара 1853. године Петру Радовановићу, изнео је стање школе и однос мештана према њему. Првог дана када је дошао у Грабовац, општина му је доделила једну собу у манастирској механи. Само једну ноћ је ту преноћио. Соба је била удаљена од села и он се плашио да и даље користи ту собу. Од тада је становао у неколико кућа у селу. Када је тражио бољи смештај за себе доживео је увреде и нападе од чланова Примирителних судова Грабовца и Планинице Симе Станковића и Ђурђа Антића. Сима Станковића га је напао у школи, где се налазила и канцеларија суда. Псовао га, вређао и наговарао мештанина истог села Смиљка Словића да му поцепа капут, а други му је претио да ће бити истеран из села. Из Планинице није више нико слао децу у школу, а до тада их је било 9. Из Грабовца је било 5 ученика. Они су напамет сав буквар научили да читају, па је учитељ тражио дозволу, на основу молбе њихових родитеља, да им у другом полугодишту предаје часловац. Према изјавама оптужених, учитељ је својим понашањем био узрок свађе. Пошто није ништа могло да се докаже, учитељ је одустао од тужбе.²⁵¹

Стеван Павловић, свештеник у Великој Дренови, поднео је 1855. године тужбу против учитеља истог села Михаила Куновчића. Навео је да је пуштао свиње у црквену порту, које су правиле нечистоћу околу цркве и на самој цркви, па чак и да цркву поткопавају. Према тужби у порту је пуштао и коње, кокошке, ћурке, патке и гуске. Када је правио сапун, воду и пепео је бацао пред мала црквена врата.

Председник Примирителног суда са члановима, у име свих 400 људи у општини, побијао оптужбе свештеника. Они су тврдили да свештеник жели да се школа премести на друго место. За свештеника су навели да напада људе и децу непристојним речима и безчасти их и упућује најбезобразније пороке, уместо да даје пример. Раније је целу порту дао за испашу овцама и коњима Кости Димитријевићу. Општина је желела да гради нову школу на другом месту, али није било новаца. Због тог сукоба дошло је до промене учитеља у Великој Дренови.²⁵²

Општина села Опарића, септембра 1855. године, жалила се на рад и понашање свог учитеља Спасоја Вукићевића. Жалили су се на његово пијанство, нерад и немилосрдно кажњавање деце. Због тога родитељи нису

²⁵¹ АС, НОЈ, Ф Ш, р-60/1853.

²⁵² АС, НОЈ, Ф XV, р-1/1855. Допис су 12. маја 1855. године упутили председник Примирителног суда Аксентије Павловић и чланови: Јован Поповић, Вулета Гашић, општинари: Лука Недић, Илија Милићевић, Обрад Клубаровић, Петар Игњатовић, Мијаило Станикић, Мијаило Леленац, Миленко Дачић, Никола Радић, Спасоје Воиновић, Мина Аћимовић, Ђорђе Павловић, Живан Пантелић

својој деци дозвољавали одлазак у школу. Тада је школа практично престала са радом, јер је била без ђака. На основу ове молбе и извештаја окружног начелства, Попечитељство је решењем од 16. новембра 1855. године Спасоја Вукићевића из Опарића поставило за учитеља у Великој Дренови. Истовремено је учитеља у том селу Михаила Куновчића, због сукоба са свештеником у Великој Дренови, преместило у Опарић за учитеља.²⁵³

Изгледа да учитељи у Јагодинском округу, пре свега у Јагодини, нису престали да пишу тужбе и да на судовима заступају поједине људе. Попечитељство просвете упутило је 17. новембра 1856. године допис окружном начелству, у коме је тражено да се учитељима забрани сваки рад на тужбама и правним заступањима појединих лица, на основу решења од 25. октобра 1843. године.²⁵⁴

Изненада 4. јуна 1853. године главни инспектор основних школа Платон Симоновић посетио је Јагодину. Пошто је тог дана био четвртак, он је испитивао ученике средњег разреда и учитеље, који су се окупили ради службе у цркви. Он је тада изјавио да школска настава није добра и да ће је он заменити бољом. Такође, ни школске зграде ни учитељи, по њему, нису ништа вредели. Навео је, да ће ђаци од сада читати по руски. Са тим другачијим учењем желео је да упозна учитеље на заједничким окупљањима. После задржавања у Јагодини, отишао је за Крагујевац. Пошто окружно начелство није било обавештено о доласку главног инспектора, а никоме није био лично познат, тражила се потврда да ли је он стварно главни инспектор или „...нека протува светска...“. Попечитељство унутрашњих дела обавестило је окружно начелство 4. јула да се заиста радило о врховном инспектору школа, који је имао одобрење да увек и свуда обилази школе.²⁵⁵

Јован Краљевић, учитељ у Јасики, септембра 1852. године упутио је жалбу Попечитељству просвете против Начелника среза темнићког Луке М. Стоичевића, због изношења неистина о њему и одузимања *учитељског свидателства*. Иначе, Јован Краљевић је својевољно оставио учитељску службу, и налазио се у приватној служби при *Земљомеру* у окружју крушевачком, као тумач.²⁵⁶

Димитрије Цветковић, учитељ старијег разреда Јагодинске школе био је вређан у школи од стране жене Радована Величковића, калајџије из

²⁵³ АС, НОЈ, Ф I, р-95/1855.

²⁵⁴ АС. НОЈ, Ф II, р-35/1857.

²⁵⁵ АС. НОЈ, Ф V, р-82/1853.

²⁵⁶ АС, МП-с, Ф I, р-93/1853.

Јагодине. Њен син, Атанасије Величковић, ученик другог разреда, обио фиоку од стола и помешао прозивне листе. Када је то учитељ сазнао од других ђака, оштро га је критиковао. Тада је у школу дошла његова мајка и напала учитеља погрдним речима. Тек кад је учитељ запретио тужбом окружном начелству, она је напустила школу. Димитрије Цветковић је поднео тужбу против ње, али када му је она 20. октобра 1858. године упутила извињење, после три дана је повукао тужбу. У међувремену истукла је у чаршији Сретена Ђорђевића, ученика трећег разреда, зато што је он био један од оних који су рекли учитељу да је фиоку обио њен син Атанасије Величковић.²⁵⁷

Децембра 1856. године, Станија, жена Златана Павловића поднела је тужбу против Јована Радоњића, учитеља у Јовцу, због псовања и вређања, као и ружних изјава против турског цара, земље и власти у Србији, које је изговорио после претње Станије да ће га тужити због вређања. Још 30. октобра Јован Радоњић је Станију, која је дошла у кафану, по образу пипао, а она га је озбиљно опоменула да се тога окане, „јер није она курва, да је он по образу тупка и итина“. Када је рекла да ће га тужити, он је рекао да му ова власт судити не може јер је он држављанин Аустрије и псовао је турског цара и српску земљу. Као сведоке Суд је саслушао мештане Јовца: Милена Павловића, Петра Вучића, Саву Јоцића, Катуну, жену Миленка Н. и Живка Антића, пароха у Јовцу.

Јован Радоњић поднео је тужбу 26. јануар 1857. године против свештеника Живка Антића, због лошег богослужења, и његове жене, која је попарила врућом водом његовог пса. Затим је поднео тужбе против клисара Саве Јоцића, због напастовања, и Милена Павловића, бившег кмета и његовог помоћника Петра Вучића, због лажног сведочења. Његова тужба је одбачена. Јуна месеца 1857. године, од стране Начелства окружја јагодинског Јован Радоњић кажњен је са 20-то дневним затвором, пошто није могао казну новцем платити. После издржане казне, требало је да буде отпуштен. Јован Радоњић је по решењу Попечитељства иностраних дела, 30. септембра 1857. године преко Рамске скеле прешао у Војводину.²⁵⁸

Сава Протић, учитељ у Јагодини кажњен је јула 1857. године, од стране окружног начелства, са 4 талира, због тога што је тукао дете Милете Митровића из Јагодине. Осим тога, учитељ је морао да плати 8 гроша сведоку Ђорђу Ристићу, за дангубу.²⁵⁹

Августа 1857. године Сава Протић, учитељ првог разреда основне школе у Јагодини упутио је жалбу окружном начелству на понашање Петра

²⁵⁷ АС, НОЈ, Ф XX, р-2/1858.

²⁵⁸ АС, НОЈ, Ф I, р-92/1857.

²⁵⁹ АС, НОЈ, Ф III, р-90/1857.

Павловића, слуге касапског. Он је после сазнања, да је његов син Ђорђе, због лошег понашања и слабог учења, са још неколико ђака Саве Протића био затворен у школи, насилно одвео своје дете кући.²⁶⁰

Танасије Наумовић, тишлер из Јагодине, поднео је 4. децембра 1858. године тужбу против учитеља другог разреда Светозара Савића. У тужби је навео да је учитељ тукао по глави прutom његовог сина Јована, ученика првог разреда, старог 10 година, и да га је том приликом раскрвавио. Светозар Савић је изјавио, да га је Јован са још неколико ђака ометао у раду. После ранијег пуштања ђака првог, трећег и четвртог разреда сва деца су отишла својим кућама, а дете Танасије Наумовића, са још 3-4 ђака, вратило се у школу и у учионици првог разреда правили су неред. Због тога је казнио Јована, али случајно се десило да га је повредио по образу. Светозар Савић је оптуживан да је више пута кажњавао ђаке. Дете Николе механције је два пута кажњавао. За остала кажњавања тврдио је да су измишљена. Окружно начелство је тражило мишљење Попечитељства просвете, јер није било у могућности да казни учитеља. Попечитељство просвете је 9. јануара 1859. године казнило учитеља опоменом, уз претњу, да ће га оштрије казнити ако се понове притужбе.²⁶¹

Председници општина копривничке Софроније Благојевић, багрданске Миленко Стефановић и врановачке Јован Марковић, 26. априла 1859. године поднели су молбу Начелству окружја јагодинског да се смени месни школски надзиритељ Раша Милошевић због неких рачуна око репарације школе. У молби су предложили да се за школског надзиритеља постави Сава Ђорђевић, трговац из Копривнице. Окружно начелство обавестило је Попечитељство просвете о молби 26. маја. Попечитељство просвете је дозволило промену школског надзиритеља, о чему је окружно начелство обавестило начелника среза темнићког 9. јуна 1859. године.²⁶²

Учитељ првог разреда Јагодинске школе Мијат Радосављевић казнио је са пет удараца прutom Љубомира Рајковића, ученика првог разреда, јер је без оправданог разлога изостао из школе. После кажњавања, његов отац Јованча Рајковић, пољак, 4. новембра 1859. године, дошао је у школу за време наставе и вређао учитеља пред ученицима. У допису окружном начелству Мијат Радосављевић је тражио примерено кажњавање Јованче Рајковића, иначе је запретио да ће се обратити вишим властима.²⁶³

Кмет и надзиритељ школе у Јасики Тодор Драгићевић са још двојицом кметова, поднео је жалбу против учитеља школе у Јасики Петра

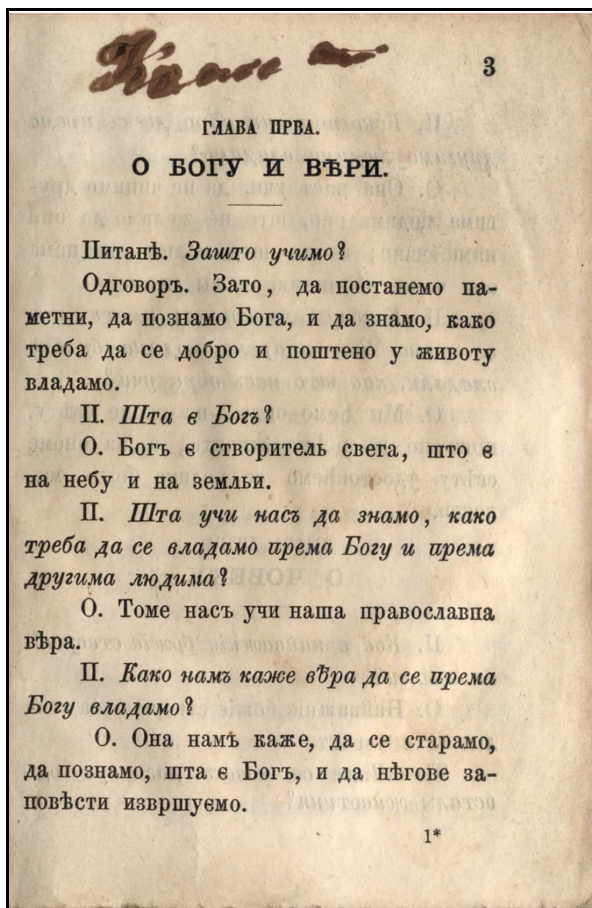
²⁶⁰ АС, НОЈ, Ф XIII, р-20/1857.

²⁶¹ АС, НОЈ, Ф I, р-121/1858.

²⁶² АС, НОЈ, Ф XI, р-79/1859.

²⁶³ АС, НОЈ, Ф XXII, р-154/1859.

Поповића. У жалби су навели да се учитељ непристојно понашао, да се по кафанама опијао и играо карте, да се свађао и вређао људе и да је децу без разлога физички кажњавао и истеривао из школе. Попечитељство је 26. новембра 1859. године наложило окружном начелству да утврди истинитост свих навода из тужбе.²⁶⁴



Прва знања за основне школе 1867.

Децембра 1859. године самоиницијативно је тужбу против учитеља школе у Јасики Петра Поповића, поднео Попечитељству просвете Цветко Милутиновић из Јасике. У тужби је наведена неуредност учитеља, а као потписници тужбе наведени су кмет села Јасике и школски надзиритељ Тодор Драгићевић и кметови Кукљина и Шанца. После утврђивања свих чињеница око лажне тужбе, и да је фалсификовао потписе наведених

²⁶⁴ АС, НОЈ, Ф ХХШ, р-138/1859.

кметова, судило се Цветку Милутиновићу, који је већ имао сличне оптужбе. Цветко је порицао све до упоређивања рукописа, када је признао да је он сам писао тужбу. Он је у току суђења био у затвору Суда окружја јагодинског, а до доношења пресуде пуштен је кући.²⁶⁵

Крајем 1859. године школски надзиритељ јовачке општине и свештеник јовачки Димитрије Поповић поднео је тужбу против учитеља у Јовцу Мијата Јаковљевића. Сукоб је почео после жалбе учитеља од 17. новембра 1859. године Попечитељству просвете. Жалио се што школа није била снабдевена кредом, сунђером, фарбаном таблом, метлом и другим потребама. Школски надзиритељ није желео, да по његовим списковима о одсуствовањима ученика, примора људе да уредно децу у школу шаљу. После одласка послужитеља, школски надзорник није дозволио учитељу да ангажује једног сиромашног ученика, већ је са осталим људима из села, у самој школи уз вику натерао учитеља да прихвати другог послужитеља.²⁶⁶

Другу тужбу против школског надзиритеља у Јовцу, учитељ је послао 16. јануара 1860. године. Навео је да су у међувремену, после прве тужбе, прибављене креде, сунђер и поправљена је фуруна. Међутим, и даље није набављена метла, фијока на столу, секира, нису клупе поправљене и није обезбеђена градина.

Први сукоб се догодио 22. децембра на сахрани жене Милете Миљковића из Јовца. Учитељ је по молби повео ђаке на сахрану. Како поп није дуго долазио он је пред мрак вратио ђаке у школу. Опело је одржано много касније по мраку, када је жена већ била сахрањена. На том опелу поп је говорио окупљеним мештанима против учитеља. Када је сазнао за жалбу учитеља, поп је окупио мештане и натерао их да потпишу жалбу против учитеља, а под његовим притиском кметови су ставили печат. Затим је поп 1. јануара окупио људе у јовачку судницу и поново је напао на учитеља. Говорио је да он не учи децу правилно него наопако што деца сричу слова по гласовима а не именима слова, и да он децу у школу прима и сам отпушта. Већ је два ђакапустио, а остали су нередовно долазили у школу. Димитрије Поповић се побунио и против другог попа Панте, што га је овај причестио у време божићног поста, говорећи да је учитељ иноверац. Мештанима је још говорио да може да напада учитеља јер му је срески старешина рођак.

Према извештају окружног начелника Попечитељству просвете, наводи учитеља нису били тачни. Он је поднео тужбу против Димитрија Поповића, јер није хтео да се управља по наредбама школског надзиритеља. Од како је Димитрије Поповић постављен за школског надзиритеља, одмах

²⁶⁵ АС, НОЈ, Ф Ш, р-189/1860.

²⁶⁶ АС, МПњс, Ф I, р-135/1860.

су почеле оптужбе. Учитељ је желео да сасвим сам произвољно отпушта ђаке из школе, и да их користи за своје приватне послове. Једном приликом отишао је без дозволе школског надзиратеља у село Коњуси, где је остао 5-6 дана.²⁶⁷

Јован Поповић поднео је тужбу 6. фебруара 1860. године против учитеља у Бачини Станка Петровића, јер је сматрао да је школа изгубила важност због лошег учитеља, и да због њега родитељи нису слали децу у школу, тако да је било само осам ученика. После ове тужбе учитељ је поднео оставку, која је била уважена. Попечитељство просвете је августа 1859. године дозволило да се промени школски надзиратељ бачинске општине, пошто је дотадашњи надзиратељ Јован Поповић, свештеник дао оставку. Бачинска општина за новог школског надзиратеља изабрала је Анђелка Савића из Бачине, о чему је обавештено Попечитељство просвете, које је одобрило постављење.²⁶⁸

Павле Јеврић, учитељ другог разреда у Јагодини, тужен је од стране Јована Рашића, трговца из Јагодине јула 1862. године. Он је тужио учитеља зато што је свирепо тукао његово дете Ђорђа Рашића, ученика другог разреда. Навео је да је дете добило 53 ударца штапом. Тужбу је упутио преко месног школског надзиратеља свештеника Симеона Петровића. Уз тужбу је приложио и лекарско уверење окружног физикаса. Према лекарском уверењу, на десној страни тела налазила се једна модрица у величини два талира и поред ње више мањих модрица. На левој страни се налазила модрица величине једног талира и 4-5 мањих модрица. Повреде нису биле опасне, и могле су да се излече за 8 до 10 дана. Изјаву о овом случају поднео је окружном начелству и школски надзиратељ Симеон Петровић. Он је покушао да одговори Јована Рашића од тужбе. Овај није пристао зато што му је дете после батина постало слабо, и што је за његове телесне мане учитељ знао. Учитељ је признао да је тукао дете, јер му се јавно у школи пред осталим ђацима противио, али не толико колико је наведено у тужби. Осим тога, од учитеља је Јован Рашић и тражио да кажњава дете, јер се није трудио и врло слабо је учио. Учитељ Павле Јеврић је навео да је тужба против њега поднета из злобе и пакости. Небројено пута га је молио Јован Рашић да кажњава његово дете, јер је био крајње немиран и и врло рђаво учио. Иначе њега је само неколико пута ударио прутићем млађи ученик. Посебно се противио лекарском уверењу, које је сачињено без присуства власти, и сматрао је да оно урађено по жељи тужиоца.²⁶⁹

²⁶⁷ АС, МПс, Ф I, р-135/1860.

²⁶⁸ АС, НОЈ, Ф XIX, р-81/1859.

²⁶⁹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-151/1862.

Јован Поповић, парох села Бачине, поднео је почетком фебруара 1863. године кнезу и Министарству просвете жалбу против учитеља у Бачини Лазара Граничарског. Навео је, да је учитељ његовог сина без разлога тукао, и да дете због страха не иде у школу. Осим тога, учитељ је и њега пред мештанима Бачине грдио и срамотио. У извештају Начелника среза темнићког од 26. марта наведено је да су се учитељ и парох помирили и да је дете поново почело да иде у школу. У истом извештају се наводи да је учитељ био доброг владања и у школи и ван школе, и да до тада није било тужби против њега.²⁷⁰

Министар просвете упутио је почетком јануара 1864. године допис окружном начелству, у коме се износи чињенице „од поузданих људи“ о раду и понашању јагодинских учитеља. У допису се истиче да нису вршили своје дужности. У време школских часова могли су да се виде у кафанама, на часовима су каснили и излазили раније са часова, ученике нису учили црквеном певању, а и сами нису били ревности у вршењу своје дужности у цркви. У истом допису наложено је окружном начелству да опомене учитеље да тачније и ревностије извршавају своје дужности. Учитељи су већ 12. јануара Министру просвете упутили допис поводом ових оптужби: „Има људи на, овом свету, који имају ту гадну страст, да без икакве цели и без икаква свога интереса желе опаста кога..., гди му што наудити може, и због тога употребљавају најподлија средства само да постигну оно што желе, па кад виде своје планове извршене, а они се у њиовом зломном срцу радују, као бог зна каквово бого-угодно дело учинили. Такови људи имају више подлости но знања, и више злобе но разума; а таковог карактера човек морао је бити и онај, је-предне-стививши глас свога пакости срца гласу чисте савести-, усудио се најцрњим бојама нас окаљати код Господина Министра. Ми незнамо, шта је нашег тужитеља могло побудити на такву мисао, и каквоу славу и задовољство он у томе налази, да нашој срећи на пут стаје; али познавајући сами себе, мислимо, да ће слабо у томе успети. Како смо ми наше дужности одправљали, о том се Господин Министар просвете најбоље уверити може из белешки Г.Г. Секретара који су годишњи испит чинили, и који су друг наш оцењивали праведно; а данас се и сада се онако исто трудимо, то ће се Господин Министар из овде приложеног сведочанства како од ово-варошке, тако од полицајне и свештене власти уверити... Ако нису ова сведочанства за наше оправдање довољна, а оно најпакорније Господина Министра Просвете молимо, нека Началничеству овдашњем наложи, да оно искупи најотменије грађане ове вароши, па нека они по чистој савести кажу: јел смо ми истина онакови, као што нас је наш тужитељ описао, па ако се нађе који да докаже, да нас

²⁷⁰ АС, НОЈ, Ф V, р-126/1863.

је доиста кад год виђао у време школско по кафанама или на другом месту, или ти пак да смо и чему другом неуредни, онда ми на сваку казну пристајемо...а поред тога молимо Господина Министра Просвете најучтиввије, да би нас изволио извести, које то лице, које је могло таково што на нас изнети, да би га као опадача могли тужити и суду...²⁷¹

Учитељ у Јасики Милосав Радојковић упутио је 3. маја 1864. године жалбу Министарству просвете на понашање родитеља ученика, јер им не дозвољавају да похађају школу. Тек по заповести кмета, родитељи су слали децу у школу. У школи је било 7 ученика. Није смео са њима строго да поступа, јер се бојао да и они не напусте школу. Сматрао је да недостатак довољног броја ученика, омета његово напредовање. Зато је тражио премештај.

Већ сутрадан, општина села Јасике жалила се 4. маја 1864. године на свог учитеља Милосава Радојковића. Они су више пута опомињали учитеља да децу на добар начин обучава, а не да их тирански туче, због чега су деца бегала из школе. Због таквог односа према деци више пута је опомињан, не само од стране општинске власти, већ и од средског начелника.

Такође су се жалили и Милану Милићевићу, секретару Министарству просвете, који је Јасику посетио 23. октобра 1863. године, када је он говорио да ће се школа затворити због недовољног броја ученика. Они су за мали број ученика оптужили рад и понашање учитеља. Он се није држао своје дужности, већ је своје време проводио на Морави ловећи рибу, или по кафанама, где се опијао и плео мреже. Од страха према учитељу ученици су из школе бегали, не само код својих кућа, него и ван села. Десетак пута су деца на силу довођена у школу, али су опет после два три дана бегала из школе, јер их је учитељ безразложно тукао. Истог 4. маја тужбе против учитеља Примирителном суду поднели су: Живко Стојковић из Беле Воде, Мијајло Караклаић из Кукљина, Јоксим Стевановић и Станко Стевановић из Јасике, због тога што је тукао њихову децу. Дете Станка Стевановића је због батина боловало два месеца, и када је поново дошао у школу учитељ га је поново жестоко истукао. Чланови Примирителног суда тражили су да се учитељ премести „да не би се зла следства убудуће за ову невину младеж нашу породила“.²⁷²

Против учитеља у Јовцу Лазара Граничарског тужбу је поднео 25. марта 1868. године Радомир Петровић, председник суда у Јовцу. За учитеља

²⁷¹ АС, МПс, Ф I, р-48/1864. Допис су потписали Јагодински учитељи: Светозар Савић, Павле Јеврић, Мијат Радосављевић, Павле Милетић.

²⁷² АС, МПс, Ф IV, р-508/1864. Молбу су потписали: Тодор Драгићевић, председник Примирителног суда, чланови: Михаил Бојковић, Тимотије Петковић, Агатон Јовичић.

је навео да је постао потпуно несносан и да се више трпети не може. Децу није желео на леп начин да учи. Одао се пијанству, свађао се непрестано са народом, људе је понижавао и изазивао свађу. Због тога су га тукле механције у Јовцу. За ово је био и тужен код окружног суда. Често је остављао ђаке и одлазио у друга села, и тамо се бавио адвокатуром. Писао је неке уговоре о женидбама и удајама. Школу је током школске године похађало само 4 до 5 ученика. Када је једном отишао за Јагодину по некој кривици да одговара пред среским судом, напио се и картао у кафани. Сумњало се да је тада украо новац Милутину Аранђеловићу, трговцу, па га је власт због тога саслушавала. Пошто о овоме није министра обавестио управитељ школе Димитрије Поповић, парох у Јовцу, јер су присни пријатељи, то је учинио Примирителни суд.²⁷³

Против учитеља Лазара Граничарског, допис су 9. јуна 1868. године упутили Министру просвете и представници јовачке, трешњевачке, остриковачке, мијатовачке и мајурске општине. И они су навели за Лазара Граничарског да је интригант, да се опијао, тукао се по кафанама, школу је у време часова стално напуштао, парнично се по Јагодини. На крају се навели, да од како је основана школа, нису имали лошијег учитеља, и захтевали су да се промени учитељ.²⁷⁴

Лазар Граничарски је у писму од 27. јуна 1868. године добијао оптужбе против њега. За нападе је окривио Павла Павлићевића, начелника среза беличког. Он је наредио 12. новембра 1867. године да се у школи организује божјићна поклада. За време гозбе дошло је до недоличног понашања неких пандура. Учитељ је позвао начелника изван просторије да би га упозорио на понашање пандура, али га је начелник вређао говорећи да ће затворити школу, да ће га отерати „преко“, и говорио пандуру да затвори учитеља. Од тада је начелник радио против учитеља. На неко саслушање га је позвао 16. новембра 1867. године у Ланиште, удаљено 4 сата хода од Јовца. По снегу је учитељ морао да иде. Пошто је капетан увидео да ради против закона, покушао је присилом да натера сведоке да се изјасне против учитеља. Учитељ се жалио Министру унутрашњих дела, који је жалбу повратио окружном начелнику. Учитељ је навео имена неколико сведока из

²⁷³ АС, МПс, Ф VIII, р-1876/1868.

²⁷⁴ АС, МПс, Ф VIII, р-1876/1860. Допис Министру просвете потписали су: председник суда јовачког Радован Петровић, чланови Вукоман Ивановић и Гаја Недељковић; Милован Милосављевић, председник суда остриковачког и члан Сава Станојевић; Милета Митић председник суда мијатовачког и чланови Сташа Јовановић и Тола Милојевић; Марко Живић, председник суда мајурског и чланови Сава Милановић и Милоје Јовановић; Станоје Јовановић, председник суда трешњевачког и чланови Влада Јоцић и Милован Милошевић.

Јовца и Остриковца, који су требали потврде, да срески начелник ради на томе да се истера из службе.²⁷⁵

Учитељ се поново обратио Министру просвете 8. јула исте године, тражећи заштиту. Док је поступак против Лазара Граничарског трајао, Министар просвете га је преместио у Сабанту, са налогом „*да је тај премештај последње снисхођење његовом неслагању са властима и људима.*“

Начелник среза беличког поднео је 9. августа 1868. године тужбу против Лазара Граничарског због увреда. На прослави поклада новембра 1867. године, за начелника је Лазар Граничарски изјавио, да је он као чиновник штитио лопове, пијанице и најгоре људе. Суд је 22. октобра 1868. године ослободио Лазара Граничарског из разлога што начелник није био на званичној дужности, и што није имао право да користи школске просторије после примедбе учитеља. Лазар Граничарски је о пресуди обавестио Министра просвете 13. децембра 1868. године, желећи да га Министар просвете помиљује и да га сматра за *слободног и невиног.*²⁷⁶

Тужба против учитеља у Коњусима Момира Деспотовића поднета је 14. новембра 1869. године. Тврдило се, да за време од три године, колико је радио као учитељ у Коњусима, ништа није научио ученике. Они нису знали ни да читају. Углавном је остављао ђаке, а он је радио као писар и трговац. Узимао је и новац да би децу ослобађао од школе. Момир Деспотовић се убрзо запопио и оставио учитељску службу.²⁷⁷

Председници и чланови Примирителних судова Рибара, Праћине, Пањевца, Буковча и Ланишта, села која су чинила школску општину, поднели су 24. септембра 1870. године тужбу против учитеља у Рибару Николе Барутлића. У тужби су навели да је учитељ врло неуредан у свом послу. Ђаци су му носили воду са удаљености од једног сата два пута дневно, чували стражу око куће да не уђе живина, радили у њиви. Сваки дан је некуда одлазио и није учио ђаке. Према ђацима се односио као тиранин и често их је тукао. Када је прозивао ђаке, није то чинио по имену него их је вређао и псовао. Од ђака је тражио да му доносе пилиће, шочиће, ћурке, вуну, ракију, грождје, пасуљ и све што му је требало. Школу је затварао да школски надзиритељ не би утврдио право стање. У школи и школском дворишту владала је велика нечистоћа и осећао се смрад, јер се стока слободно шетала. У тужби су тражили његов премештај „*јер га ми више трпети нисмо у стању, нити можемо више код њега нашу децу на*

²⁷⁵ АС, МПс, Ф VIII, р-1867/1868.

²⁷⁶ АС, МПс, Ф VIII, р-1876/1868.

²⁷⁷ АС, МПс, Ф II, р-201/1869.

*васпитање и науку шиљати, пошто он сам нема ни науке ни васпитања учитељског*²⁷⁸.

После четири дана, председник и чланови суда у Пањевцу оспорили су своје потписе на овој тужби. По њиховом тврђењу њима је саопштено да се ради о набавци потребног материјала за школу, па су зато ставили печат општине. Када су чули да се ради о тужби против учитеља Барутлића, тражили су да се та жалба прогласи за неистиниту и лажну, а да се Милош Јовановић „*као јавни варалица законим путем осуди и казни*“. За учитеља су тврдили да је доброг владања и да добро поступа са децом. Познавали су школског старатеља пароха рибарског Живана Ђорића, а не Милоша Јовановића, „*неписмена човека*“.²⁷⁹

Учитељ Никола Барутлић је 29. септембра навео узроке ове тужбе. Као први узрок навео је отпуштање једног ђака од стране среске власти, друго што је наложено да се поставе дупли прозори а не капци, и треће да општина рибарска није набавила букваре и остале школске потребе. Сматрао је, да председници осталих општина нису ни знали шта потписују.²⁸⁰

На основу налога Министра просвете, у окружном начелству је 31. октобра 1870. године извршено саслушање поводом тужбе. Сада су представници свих општина потврдили да се слажу са оптужбама против учитеља, па и представници општине пањевачке. Они су променили исказ, јер су се уверили да је учитељ затварао школу због надзиратеља, да је учитељ у учионицама чувао кокошке, пловчиће и ћуриће, због чега се осећао смрад, да је пуштао стоку у школско двориште, да се служитељ школски више користио за обрађивање учитељевог имања у селу Бобови, и имања његовог пашенога Влаића, учитеља у истом селу. Пошто су видели да је школа уређена и чиста, сматрали су да је то учињено због доласка комисије. Ранији поступак Димитрија Живковића, председника општине пањевачке, правдан је тиме да је имао дете у школи, па се плашио да се детету не учини каква пакост.²⁸¹

Учитељ је после давања изјава окружном начелнику, написао 6. новембра опширно писмо Министру просвете:

²⁷⁸ АС, МПс, Ф XI, р-2359/1870. Тужбу су потписали: Милош Јовановић, председник суда у Рибару и чланови Милош Милојевић и Гмитар Урошевић; председник суда Праћине Гаса Милић и чланови Петар Младеновић и Сава Милојевић; председник суда Пањевца Димитрије Живковић и чланови Милан Манојловић и Милош Милетић; председник суда Ланишта Јаков Стевановић, чланови Стојадин Милошевић и Тима Стевановић и одборници Андрија Матић и Милија Јовановић.

²⁷⁹ АС, МПс, Ф XI, р-2359/1870.

²⁸⁰ АС, МПс, Ф XI, р-2359/1870.

²⁸¹ АС, МПс, Ф XI, р-2359/1870.

„По наговору-мене су тужиле две општине г. Министру просвете, бајаги због моје неуредности у дужности-Они ме туже само да задовоље своју зловну и пакосну намеру, да ме одавде крену само зато, што ја као сиромашан учитељ не зовем честће на ракију, на кафу, на ручак и вино, што се с њима сваки дан не дружим- и не чиним им по њиховој вољи, но им тражим преко власти нуждне школске потребе...

Нико не бих ме никад тужио, само да ја њих нисам до сада толико пута тужио, а то не ради мене и мога интереса, но ради школске деце, никад не бих ме ни среска власт укоравала, ни дала сељацима повода, да се ја против њих нисам тужио г. Министру на хрђаве поступке њине, што ми ђаке редовне и у уписне из школе од пушта, и што сам због оправке школске и новијих букварова укор добио-...из приложеним овде под I - како је среска власт једног ђака одпустила-а заборавила је на чл. 5. Закона о основним школама, где изриком каже, да се из задружних и имућних кућа узимају деца, а не пишу поједина - II – тако исто изпустила је среска власт и редовног ђака Илију инокосног – а пишу се по четрдесет – педесет – III – због чега сам добио укор. IV – општина праћинска уписала је шест ђака – и ни једног у школи, а печат свој против мене на тужбу метула – V – прилога, за дрва по 15 – 20 дана оскудевам. Даље је учитељ наводио, да окружни начелник није разговарао са свештеником, који је старатељ школе, ни са родитељима ученика, већ са људима које је тужио због крађе ћурака. Учитељ Никола Барутлић премештен је из Рибара.²⁸²

У својој тужби против учитеља у Јагодини Светозара Савића, од 8. децембра 1870. године, окружни протојереј М. Милићевић је навео да Светозар Савић, *„имајући свагда помрачен ум од многога думовања и пијанства, кад год у очи недеље и празника у цркву с децом дође, исмејава свако моје наређење у цркви, па било то у поправки правила црквеног, или у друго чему што мени на понижење чина и омаловажавања пред народом у цркви чини“*. Посебно се жалба односила на поступак Светозара Савића на дан 5. децембра, пред Светог Николу. Учитељ је намерно певао други тропар на литији, од оног који је требало да пева. То је изазвало смех код присутних. Са ђацима је напустио цркву, што је и прекинуло службу. Жалбу против учитеља подржао је и окружни начелник. Поред доказане кривице приликом службе у цркви, Министру просвете је достављено и мишљење општинског суда, који је тврдио да је: *„Светозар морално покварен човек, јер се одао пороку пијанства и све са којекаквим скарадним и подсмевателним речма међу публиком служи и само се од једне до друге кафане или механе у друштву са г. Ђуром Јакишићем, учитељем цртања при овдашњој реалци, претуца и бекрија“*. Мишљење о Светозару Савићу дали

²⁸² АС, МПс, Ф XI, р-2359/1870.

су учитељи: Милан Недељковић, Мијајло Маринковић, Павле Јеврић и Јован Јовановић, и супленти: Јанићије Поповић, Мијајло Марковић, Ђура Јакшић и Јово Константиновић, учитељ певања: „Ми доле подписани више него годину дана познајемо г. Светозара Савића учитеља Iвог разреда, и заједно с њиме у једноме здању наше учитељске дужности вршимо, и за сво то време могли смо се уверити да је у дужности тачан, од школских часова не заостаје, са својим ученицима поступа уљудно као што једном образованом наставнику приличи, понашања је примерног и трезвеног, у друштву...је и шала и збиља пуна бистрине и оштроумља“.²⁸³

На иницијативу Добросава Петровића, свештеника у Јовцу, председник Примирителног суда у истом селу Јова Милошевић, поднео је жалбу против учитеља у Јовцу Николе Вељића 11. октобра 1871. године. Према тврђењу свештеника учитељ је 8. септембра исте године ометао вршење службе у цркви. На основу изјаве свештеника, Примирителни суд је о овом догађају узео изјаве свештеника и Неше Миленковића, црквењака. На основу изјава, чланови суда били су уверени „да је његовим поступком начин и обичаје слављења бога исмејавао“. У жалби су наведени још неки поступци учитеља, који су требали да покажу његов лош однос према вери. Исте године на велики петак, односно на Светог Лазара, донео је у цркву ногу од печеног прасета. Пре тога залепио је неку слику голе жене на икону, пред којом се клањао и љубио је. О овоме је суд обавестио Министарство просвете. У свом извештају окружни начелник је довео у сумњу изјаве свештеника и црквењака. Свештеник је од раније био у свађи са учитељем, а црквењак је морао да изјави све оно што му је свештеник наложио. Сумњало се због тога, што је учитељ према извештају среског начелника, увек био доброг владања и понашања.²⁸⁴

Командант народне војске окружја јагодинског Јанићије Пешић из Маскара, поднео је 6. марта 1871. године, тужбу против учитеља старије класе школе у Варварину Петра Радуловића, због вређања водећих људи у држави и династије. Учитељ је у Маскару, у разговору са Јованом Живановићем, другим учитељем у Варварину, Веселином Баралићем, учитељем у Маскару и Јанићијем Пешићем, похвално говорио о Светозару Милетићу а вређао његове противнике. За Милетића је говорио да је најбољи човек и да таквог човека нема у Србији, и да су сви људи који говоре против њега. На примедбу да се у Народној скупштини врло лоше говорило о Милетићу, да није добар човек, да је отров за народ, да је често говорио против српског народа и владе, учитељ је одговорио да су сви они

²⁸³ АС, МПс, Ф II, р-34/1871. После ове тужбе учитељ Светозар Савић је премештен из Јагодине.

²⁸⁴ АС, МПс, Ф I, р-145/1872.

који су говорили против Милетића потплаћени од српске владе. Учитељ је говорио и против скупштине одржане 1870. године. По њему скупштина није одлучивала о ономе што је требало, односно да доноси добре законе. Закони у Аустрији су бољи него у Србији, и да је у Србији „*робија живећем народу*“. На крају дописа Министру просвете Јанићије Пешић је написао: „*Из ових речи које јавно г. Петар говорио, види се да он није приврженик данашњој Династији, и да је он бунтовник и нарушитељ Закона, па сам се једва могао уздржати, а да с њим у сукоб ступим, него се опоменух..., и опште љубљенога Господара нашега Михаила, кад је... највиша воља Божија у Србији, па зато и закључих у себи молити вас Господине Министре! Да би изволели учинити наређење да се овакови нападачи, и бунтовници одклоне, те да се то више по Србији, не распро стире*“.²⁸⁵

Веселин Баралић, учитељ у Маскару слично је говорио на саслушању, и потврдио да су оптужбе истините. Разговор тројице учитеља и Јанићија Пешића у почетку се односио на економију, гајење свилених буба, на науку, наставнике и слично. Када се повео разговор о скупштини одржаној 1870. године, Петар Радуловић је изјавио: „*да скупштина ништа није знала, нити је требала да ради, она је била глупа, па и законе које је донела су неуредни и тако глупи*“. Такође је и он изјавио, да је Петар Радуловић хвалио законе у Аустрији да су бољи од закона у Србији. За Светозара Милетића је изјавио да је најучевнији човек и да тако доброг и ученог човека нема у Србији. Они који га нападају ништа не разуму, и да су потплаћени од српске владе. Вероватно је Петар Радуловић смењен због ове тужбе, јер је на његово место постављен Недељко Здравковић.²⁸⁶

Против Стојана Миловановића, учитеља из Маскара, тужбу је поднео Јеврем Тодоровић из истог места 25. јула 1875. године, због силовања његове свастике Јелене, кћерке покојног Крсте Воденичаревића из Маскара, за време вашара у Варварину. У тужби је још навео да он не би требао ни да буде учитељ према свом раду. Он је после отпуштања из обрешке школе због неспособности, ипак постављен за учитеља у Маскару. Стојан је оцењен као покварен и дволичан човек, јер је стално покушавао да сваку жену или девојку осрамоти. Јелена је 6. септембра дала свој исказ. Када је отишла у кукуруз „*ради телесне нужде*“ Стојан је ухватио и почео да вуче. Она се отимала, после више покушаја није извршио своју вољу и пустио је. Касније је о томе говорила са својим зетом. Није знала да је њен зет предао тужбу, јер она то није желела, пошто није успео у својој намери „*јер ми није част повређена и ја остајем и даље поштена девојка*“.²⁸⁷

²⁸⁵ АС, МПс, Ф IV, р-114/1871.

²⁸⁶ АС, МПс, Ф IV, р-114/1871

²⁸⁷ АС, МПс, Ф VIII, р-180/1880.

И Суд општине маскарске је, у име целе општине, поднео 29. децембра 1878. године, тужбу против учитеља Стојана Миловановића. Као разлог наведено је: 1. да је учитељ Стојан Миловановић, од постављења за приватног учитеља у Маскару, од пре пет година, за цело време био је у свему неуредан и поквареног карактера. У школи је часове држао неуредно, седмично је по 2-3 дана одсуствовао, одлазећи на скупове богомоља, литије, вашаре као гост на свадбама; 2. што је учитељ склон блуду, јер је пре 3 године силовао Јелену, кћерку Крсте Воденичаревића; 3. што је од уписаних 50 ученика половину распустио, јер је од њихових родитеља узимао поклоне. Од Марка Стојковића узео је 20 гроша чаршијских, од Миљка Јовановића и Јове Петровића из Бошњана по једно јагње и јаре, а од многих је и тајно узимао. И она деца која су остала у школи, за пет година, колико је био учитељ, ништа научила нису, јер је учитељ одсуствовао по приватним пословима, у механама седео дању и ноћу, опијао се и картао, свађао се и тукао са људима; 4. што није плаћао порез држави, и никада није поштовао општинске одлуке и одлуке старатеља школе. На крају је тражено смењивање Стојана Миловановића и постављање способног и одговорног учитеља.²⁸⁸

Неколико мештана је дало своје изјаве у складу са оптужбама. Говорили су о лошем односу према учитељским обавезама, и навели су још неке покушаје силовања. Учитељ Стојан Миловановић дао је изјаву 22. марта 1879. године:

„Понизно: подписани од 5. октобра 1871. године постављен сам био за учитеља основне школе обрешке у срезу темнићском, а после овде у Маскару истога среза и округа, где сам поверену ми дужност са задовољством вршио.

Од почетка одправљања моје дужности, па ту до скоро, стекао сам био јаку љубав, поверење и наклоност, целе моје бивше и садашње општине.

Но, као што се и многим дешава, да међу стотину пријатеља стече и по неког злотвора, тако се и мени десило, те се нађоше неколико бездушника, који хтедоше из пакости да ме окаљају, па у погледу том поднели су и неку тужбу као г. Министра противу мене, на коју сам ја код ове полицајне власти дао свога одговора и потро њихове лажне наводе у жалби-пошто су са свима смислено и сами доказали, да су њих неколицина и моји тужиоци, а у једно и сведоци.

²⁸⁸ АС, МПс, Ф VIII, р-180/1880. Министар просвете је тражио да се испитају људи, којима су деца отпуштена из школе и да добије изјаву учитеља. Тужбу су потписали Живан Ђорђевић, председник суда и старатељ школски, чланови. Таса Стојановић и Милан Јевтић, осам одборника и 17 „други и поштени грађани“.

Поред тога су и лажно представили у жалби незадовољство целе општине подписивајући у жалби многе људе који зато ни знали нису, а међу тим су само њих неколико који живе самном у личној омрази, зашто! то ће се уверити г. Министар из одговора мога код полицајне власти.

Па још шта више сам кмета овдашњи који ме ко бајаги у име општине тужи, он, то зато чини, што је хтео из интереса свога школу ову затворити и од ње механу отворити, то сам му ја свим силама код власти на пут стајао, те ово на жалост његову и његових присталица није могао извршити.

За ово је по наређењу г. Министра и ово срески начелник излазио и намеру кмета и његових присталица... осујетио.

За овакова подмећења и опадања те неколицине који ме лажно тужбом окаљаше, ја ћу се редовним путем жалити, а г. Министар добиће јасна уверења, да је ово права истина што наведох.

Па у интересу мога рада и моје будућности, да не би још већма с тим мојим бездушницима у сукоб дошао, одакле би се свашта породити могло, и што сам у јакој сумњи да ми они и самом животу прете, пошто ме онако лажно каљају.

То у највећој понизности молим Господина Министра просвете, да ме из Маскара преместити изволи у варваринску, или обрежску, и напоследку ма у коју другу оближњу школу, пошто сам служећи за време ратно као батаљони комесар I класе јако у назађене, оситорео, и задужио се трошећи се и за своју фамилију; а углавном што сам од назеба скоро и телесно богаљ у ногу постао...²⁸⁹

Поступак против Стојана Миловановића обустављен је септембра 1880. године, пошто је он напустио учитељску службу.

У извештају Емилијана Берберовића, школског надзорника из јула 1882. године, наведено је да учитељ у Опарићу Јован Поповић, није водио дневник предавања, списак кажњених ученика и протокол наредаба, да није предавао науку хришћанску, земљопис, јестаственицу.

Јован Поповић је овај извештај оценио као нетачан и неистинит. Дневник предавања и списак кажњених ученика није водио и разлоге је објаснио изасланику. Протокол наредаба изасланик није ни желео да прегледа. Науку хришћанску учитељ је предавао према програму и у обиму за први, други и трећи разред. Једино није предавао „Десет божијих заповести“ у првом разреду, јер је сматрао да је то неразумљиво за децу у том разреду, а исто се то предаје у другом и трећем разреду са доста опширнијим објашњењима. Тако деца нису ништа изгубила из овог

²⁸⁹ АС, МПс, Ф VIII, р-180/1880.

предмета. Сам изасланик је на испиту давао највише питања баш из овог предмета.

Приликом испитивања знања из земљописа, изасланик се уверио да је овај предмет најбоље предаван, и да су ђаци највише знања показали. Такође је учитељ тврдио да је јестаственицу предавао у већем обиму него што је то програмом било предвиђено. То се односило на зоологију и ботанику, док је минералологију заиста нешто мање предавао, јер није имао времена да заврши предвиђени програм.²⁹⁰

Слично је изасланик навео и за учитеља у Милутовцу Антонија Ђорђевића. И за њега је навео да није водио дневник предавања, списак кажњених ђака и протокол наредаба. Зашто није водио дневник предавања учитељ се правдао да није имао времена, јер је морао доста напора да уложи у спремање ђака, које је претходни учитељ оставио доста неспремне. Протокол наредаба је водио, али га ревизор није тражио, па му га зато није показао. Протокол кажњених ђака није водио зато што није било великих ђачких престапа.²⁹¹

За учитеља у Јасики Недељка Здравковића, изасланик је изјавио да није предавао земљопис. Учитељ је у свом одговору 8. августа 1882. године, као разлог навео, да није предавао земљопис зато што школа није поседовала потребна учила за тај предмет, већ само једну стару карту Европе. Као други разлог навео је нередовно похађање наставе од стране ученика.²⁹²

Према Закону о школама од 31. децембра 1882. године прецизирано је и питање надзора. Он је био двојак. Оцењивао се рад и понашање учитеља током године и учитељ је добијао оцену успеха у раду на крају године. За немарно вршење дужности, разне кривице, лоше владање, непослушност према властима предвиђале су се оштре казне. То су биле: опомена, укор, отпуштање из службе без губитка или са губитком стечених права. Учитељи са преко десет година службе нису могли да буду отпуштани, већ само пензионисани.²⁹³

У свом извештају из јула 1883. године, школски изасланик је посебно изнео пример јагодинског учитеља Стевана Поповића, учитеља другог одељења првог разреда. На његов рад жалио се и школски одбор, јер се прекомерно опијао по кафанама. Он је на молбу својих родитеља премештен за учитеља у Јагодини. Сматрали су да ће у родитељској кући да престане да пије. Његов отац је био један од свештеника у Јагодини. Учитељ је на

²⁹⁰ АС, МПс, Ф XXI, р-2433/1882.

²⁹¹ АС, МПс, Ф XXV, р-3104/1882. Одговор учитеља Антонија Ђорђевића је од 19. септембра 1882. године.

²⁹² АС, МПс, Ф XXX, р-3875/1882.

²⁹³ Срећко Чунковић, стр. 134.

завршном испиту обећао да ће престати са пићем. Од изасланика је добио укор, и претњу да ће бити отпуштен ако настави са опијањем.²⁹⁴

Током 1884. године кажњено је шест учитеља, док није дошло до кажњавања учитељица. Кажњавање је углавном вршено због слабог успеха.²⁹⁵

Одлуком Министра просвете из новембра 1884. године кажњен је бивши учитељ у Рибару Василије Бандовић губитком петнаестодневне плате, зато што није известио министра о неотварању четвртог разреда у школи у Рибару. У допису Министарства просвете од 31. августа 1884. године, тражене су изјаве од Школског одбора и учитеља зашто није отворен четврти разред по одлуци од 18. јула 1883. године.

Учитељ Василије Бандовић је за неотварање четвртог разреда 1883. године оптужио Школски одбор, а пре свега председника, који није сазивао одбор јер је желео да се само он пита о свим школским стварима. Када му је рекао 26. септембра 1883. године, да по новом школском закону школа има четири разреда, и да ће деца са 6 година да се примају у школу, председник је одговорио, да је много и три разреда, и да у кући неће остати чланова за рад, када се дају ђаци и војници. За наредбу Министра просвете, да ђаци који су завршили 1883. године трећи разред морају почетком нове школске године да упишу четврти разред, председник је одговорио да није примио ту наредбу.²⁹⁶

Према извештају Школског одбора учитељ није желео да прима децу у четврти разред, ако му се не плати по 3 дуката месечно по ученику. О овоме је обавештен школски ревизор. Многи родитељи иначе су желели да повуку своју децу из школе, јер је учитељ пијаница и женскарош, па деца немају шта од њега да науче. Општина је била спремна да обезбеди одељење за четврти разред и квартир за другог учитеља.²⁹⁷

Школски одбор у Поточцу и Софија Михаиловић, учитељица у истом селу, опоменути су од стране Министра просвете почетком школске 1884/85. године, јер нису отворили четврти разред. У својим одговорима сличне разлоге изнели су и Школски одбор и учитељица. Од 15 ученика, колико је завршило трећи разред, њих деветорица су била из Својнова, двојица из Рашевице, двојица из Поточца, и по један из Крагујевца и Београда. Ученици из Својнова су отпуштени, јер њихова општина није желела да учествује у изградњи школе и набавци свих школских потреба. Ђак из Крагујевца се вратио у свој град, док су двојица наставили школовање у

²⁹⁴ АС, МПс, Ф XVIII, р-122/1883. Извештај Пивљаковића, директора гимназије у Јагодини.

²⁹⁵ Просветни гласник за 184. годину, стр. 204.

²⁹⁶ АС, МПс, Ф XXVI, р-17/1884.

²⁹⁷ АС, МПс, Ф XXVI, р-17/1884. Учитељ Василије Бандовић премештен је за учитеља у Дубници у ђупријском округу.

Варварину, а тројица су отишли на занате, такође у Варварину. Осим овог разлога, учитељица је навела још и одбијање Министра просвете да постави још једног учитеља. Због увећања броја ученика, општина поточка је тражила септембра 1883. године постављење још једног учитеља. Тада је одговорено да нема кандидата, и препоручено је да се смањи број ученика на 50, са којима би могао да ради један учитељ. Мештани Поточца и Рашевице нису хтели да испишу своју децу из школе, већ су општине села Поточца и села Рашевице донеле одлуку да се из школе отпусте ученици из Својнова.²⁹⁸

Драга Живковић, учитељица у Медвеђи кажњена је губитком петодневне плате, јер је 30. марта 1885. године одсуствовала без одобрења власти.²⁹⁹

Свештеник цркве Ивковачке жалио се на поступке Тодора Бушетића, учитељ у Лоћици. Због његове неактивности није могао да врши службу, јер није никако долазио у цркву. Почетком фебруара 1885. године наређено је учитељу да иде редовно у цркву, да за певницом пева, и да свештенику помаже да врши службу.³⁰⁰

Павле Димитријевић, тадашњи управитељ школе у Бачини, сматрајући да је учитељица исте школе Јелена Поповића учинила више грешака у раду, упознао је о томе Министра просвете. На основу захтева министра од 7. марта 1886. године, она је одговорила на оптужбе управника школе. Школа 22. маја није радила јер је тог дана била сеоска слава. Сам управитељ је дозволио да се не одржавају часови. Чак је он тог дана био у Варварину. Није било ни тачна примедба да је каснила на часове. Управитељ је налагао почетак наставе у различита времена, како је она веровала, само из ината. Некад је настава почињала у 7, некад у 7 и 30, а некада у 8 часова. Због тога је често пута долазила и раније на почетак наставе.³⁰¹

Учитељица Јелена Поповић се лично писмом обратила и управитељу Павлу Димитријевићу. Писмо је почела осудом управитеља „јер она има посла са тако дрским човеком, који је у стању на надлежно место, достављати такве ствари, које ни уколико истините нису“. Све примедбе

²⁹⁸ АС, МПс, Ф XXVI, р-18/1884. Јула 1884. године трећи разред у Поточцу завршили су: 1. Адам Велисављевић из Својнова, 2. Божидар Алексић из Својнова, 3. Јанићије Пејковић из Својнова, 4. Коста Петровић из Својнова, 5. Љубомир Јоксимовић из Својнова, 6. Милун Здравковић из Својнова, 7. Петар Ђорђевић из Својнова, 8. Радоје Симић из Својнова, 9. Миладин Јоксимовић из Својнова, 10. Милутин Петровић из Рашевице, 11. Светислав Ракић из Рашевице, 12. Драгутин Младеновић из Поточца, 13. Светолик Антић из Поточца, 14. Милан Јовановић из Крагујевца, 15. Милан Младеновић из Београда.

²⁹⁹ АС, МПс, Ф XXXIII, р-60/1885.

³⁰⁰ АС, МПс, Ф IV, р-66/1885.

³⁰¹ АС, МПс, Ф XX, р-237/1886.

о изостајању са часова и о одласку у обрешку цркву на причешће, побијала је као неистините, или дозвољене од стране самог управитеља.³⁰²

Жалбу на рад учитеља упутила је општина милутовачка 21. јула 1889. године. У последњих 6-7 година нису добијали одговарајуће учитеље, који би им дали вољу да своју школу снабдевају како треба. Углавном су добијали свештенике за учитеље, који су после једне или две године рукополагани за свештенике. Зато нису ништа радили у школи. Касније су постављани несвршени ђаци, као што је била и Драга Пешић, на коју су се и жалили Министру просвете. Она је била неспремна за школу, и врло ружно се понашала у селу. Ђаци су из четвртог разреда излазила неспремнија него кад су полазили у школу. У молби су тражили постављење два добра и способна учитеља, и то оне, који су се опробали у свом раду и стекли потребно искуство.³⁰³

По премештању Павла Димитријевића у Белицу, његови односи са председником општине и школског одбора били су добри. Касније је дошло до свађе, и њих двојица су постали крвни непријатељи. Старали су се како да један другом што више нашкоде. Према извештају окружног начелника, они су се завадили око личних интереса. Учитељ је успео да осујети да брат председника узме под закуп снабдевање школе са огревом, јер је његова понуда била несразмерно велика. Зато је председник из освете одбијао да исплаћује рачуне за школу. Сматра се да су заједно чинили многе неправилности са школским прирезом, док су били у добрим односима. Учитељ је узимао плату за послужитеља зато што су он и његова жена одржавали школу. Затим, учитељ је подигао из школске касе несразмерно велики новац на име школске баште. Окружни председник је издао неке наредбе, како би се рад у школи наставио: *1. да се сва деца, која су од школе изостала, одмах доведу у школу а родитељи казне, уколико не могу да оправдају изостанке, 2. да се рачун о прирезу школском, који за више година није прегледан и сав сакупљен, што пре прегледа и покупи, 3. одмах је сакупљена извесна сума новца и набављене најнужније ствари за школу.*³⁰⁴

Школском надзорнику жалбу на рад општине мишевићке, која је водила старање о школи у Белици, упутио је учитељ Павле Димитријевић 4. јуна 1890. године. Многобројне захтеве за набавке школских потреба, општина никада није разматрала нити је учитељу надокнадила његове

³⁰² АС, МПс, Ф XX, р-237/1886.

³⁰³ АС, МПс, Ф XXVIII, р-18/1889. Молбу су потписали: В. Миленковић, потпредседник општине, чланови: Милен Илић, Нићифор Стевановић, Јанићије Момировић, и одборници: Милан Костић, Антоније Миленковић, Љубомир Мирић, Ђурђе Крстић, Сима Николић, Јован Милосављевић, Светозар Атанасковић, Димитрије Лазић, Богољуб Симић и Божин Миленковић.

³⁰⁴ АС, МПс, Ф XXVII, р-30/1890.

издатке. Никада није извршавала одлуке школског одбора, и о школи уопште није водила бригу. Поред школских потреба, често је недостајао огрев. Школа није имала служитеља, учитељ није имао један дан ораће земље, што му је по закону припадало, нити му је исплаћивана надокнада у новцу. За такав однос према школи и њему, оптуживао је Светозара Николића, бившег и Илију Вукићевића, тадашњег председника општине.³⁰⁵

По свршеном испиту јуна 1890. године, нико од чланова школског одбора није ништа изјавио против учитеља, осим Светозара Николића, који је упорно говорио да учитељ није добар. Напротив сви родитељи су изјавили да је учитељ добар, и да не треба да се премешта из школе. Чак су изјавили, да је Светозар Николић нападао учитеља са пандурима у самој школи и да су деца из страха скакала кроз прозор. Учитељ се обратио и Министру просвете, тражећи премештај, јер није смео да одлази у школу због напада Илије Вукићевића и Светозара Николића.³⁰⁶

Поред жалби на рад учитеља, било је и похвала на његов рад. Група школских одборника и ђачких родитеља из села Белице изузетно су похвалили рад њиховог учитеља Павла Димитријевића. Нарочито су похвалили његов рад упркос многим сметњама од стране председника школског одбора Илије Вукићевића „Глагоља“, уједно и председника политичке општине. За учитеља су тврдили да је уложио огроман напор тако да сметње нису успеле. Од своје скромне плате набављао је школске потребе и чинио је за школу многе издатке, које му нису надокнађене. Учитељ је показао одличан успех, иако је школа оскудевала, о чему су обавештавани окружни и срески начелник, али се они нису на то обазирали. Учитељ није добио своје издатке, није добио надокнаду у новцу за неживање по закону припадајућег једног дана ораће земље, нису ни школа ни учитељ добијали довољно дрва за огрев, нити је школа имала уредно свог служитеља. Ни школски кров није поправљан иако је прокишњавао, није поправљена школска зграда, школска шупа, пећ за печење хлеба и нужник. Све се то налазило у најжалоснијем стању. Скоро током целе школске године није одржана ни једна седница школског одбора. Чак је школски одбор мењан без потребе, како је одговарао председнику. Са целокупним школским прирезом председник је располагао по свом ћефу и ником није полагао рачуна о трошењу новца.³⁰⁷

³⁰⁵ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

³⁰⁶ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

³⁰⁷ *Мали лист*, бр. 180, 4. јули 1890. године. Потписници дописа од 4. јуна 1890. године били су: школски одборници Тодор М. Петровић, Милосав Савић, Игњат Јевтић, Јеремија Милошевић, Радисав Марковић, Вићентије Миљковић, Аврам Живковић, Александра Милановић, Стојан Павловић, и ђачки родитељи Јеремија Милошевић, Добросав Радојевић, Станоје Томић, Игњат Јевтић, Мирча Василијевић, Благоје Симић, Станоје Томић, Живан

Против учитеља трећег и четвртог разреда у Лоћики Јована Срећковића, пред испит 24. јуна 1890. године, достављена је тужба школском надзорнику: „Учитељ оvd. основне школе Јован Срећковић који има већ три године како је учитељ у овој општини за сво то његово време учитељевања био је вазда у вршењу његовог светог позива крајње небрижљив. Много му се кроз прсте гледало у нади да ће се поправити, али бадава. Без одобрења председника школског одбора изостао је од дужности 18, 21, 26 и 30 априла т.г. сем тога за време кад треба да је у школи он седи у механи или са његовим пријатељем поп Весом по селу наоди у цели агитације и подстиче народ на разне тужбе, адвоцира, и пише у виду тужбе разне пашквиле. Његови извештаји Министру просвете о стању школе кроз су лажни. Школском надзорнику потписници су изјавили да они нису писали тужбу нити су били упознати са тужбом. Неки су ставили своје потписе верујући да се ради о уређењу, или чак и о градњи школе. Вероватно је тужба писана против учитеља зато што су се школа и стан учитеља налазили у кући свештеника, кога мештани нису ценили.³⁰⁸

Врло лоши односи били су у школи у Јасики између Петра Максимовића, учитеља трећег и четвртог разреда и две учитељице, Милеве Јокић и Милеве Михаиловић. Њихова свађа је стварала ружну слику о школи. Против Милеве Михаиловић написана је једна пашквила, са врло скандалозним садржајем. Обе учитељице су веровале да је то дело Петра Максимовића. За њих је говорио да их је васпитала „кафана и касарна“, зато што су одлазиле у кућу месног кафеџија, који је имао одрасле кћерке са којима су се дружиле. Често је вређао Милеву Михаиловић пред њеним братом, када је долазио из Крушевца. Милева Јокић је изјавила школском надзорнику, да им је учитељ претио батинама. Према мишљењу школског надзорника требало је сменити Петра Максимовића са места управитеља школе. Он је био доста добар радник и у школи је постизао врло добар успех, али је био веома раздражљив, и сумњао је у свакога. Изгледа да је свађи доприносила и жена учитеља. Обе учитељице су враћајући увреде, још више заоштравале односе у школи.³⁰⁹

У Бачини је постојала свађа између управитеља Душана Гајића и учитељице Даринке Крстић. Према управитељу, свађа је настала због тога, што је учитељица са две сестре и мајком становала у школи, а остали су добијали надокнаду. Осим тога, користила је служитеља и када је био

Несторовић, Андрија Стевановић, Живан Несторовић, Павле Николић, Давид Ракић, Симон Јанковић, Мирча Николић, Зарија Лазаревић, Милан Миловановић, Илија Петровић, Таса Петровић, Аврам Живковић, Нићифор Миладиновић, Милош Срећковић, Никола Милановић, Станко Илић, Александар Милановић.

³⁰⁸ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

³⁰⁹ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

потребан школи. Дошло је до помирења, али управитељ није веровао у искреност учитељице, јер је било и других напада, и сматрао да је њено признање само привидно.³¹⁰

Проблема у раду једино је још било у Маскару, где је радио Димитрије Суботић. После добијене оцене „добар“ плакао је и жалио се на рад школског одбора, јер му је сав труд био узалудан због њиховог немара.³¹¹

³¹⁰ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

³¹¹ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

2. 3. УЧИТЕЉСКИ ЗБОРОВИ

Распис о формирању учитељских зборова упутио је министар просвете 7. децембра 1868. године: 1. да се у свим местима округа где има више учитеља и учитељака, саставе зборове и отпочну своје саветовање, договарање и узајамно поучавање о предметима, који се тичу школе; 2. чланови ових зборова су сви учитељи и учитељке, али ако желе и други људи који осећају воље и способности да се приме учешћа у тој заједници где би се већало и договарало о тако важном раду, као што је васпитање омладине; 3. састанке ће одбор да одржава у недељне и празничке дане, кад су слободни од својих редовних дужности.³¹²

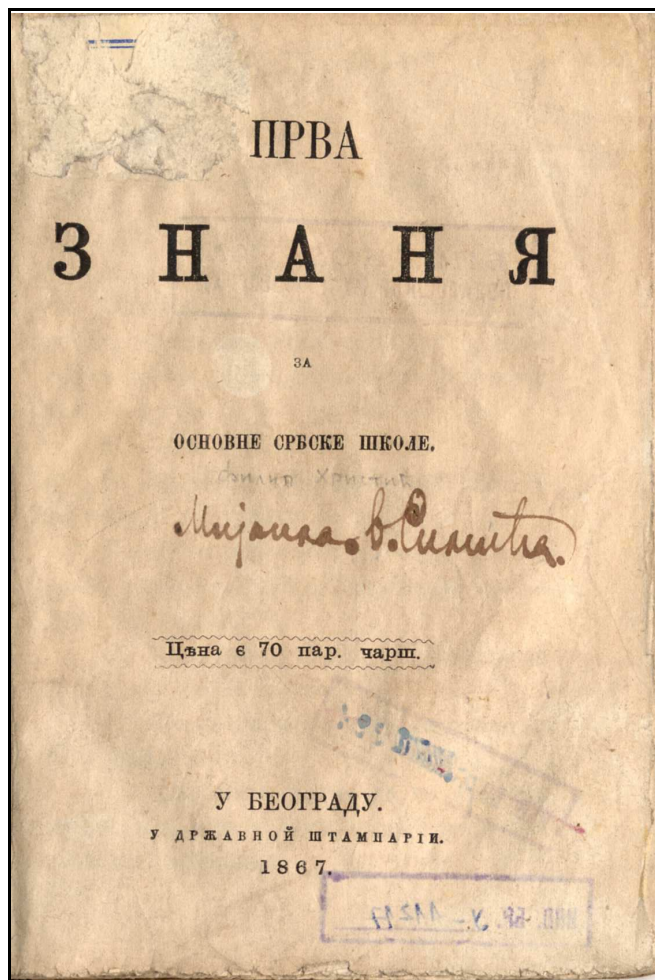
У Јагодини је учитељски збор одмах основан и до 19. јануара 1869. године одржана су три састанка. Први збор отворио је окружни начелник, који је у дужем говору разложио циљ учитељског збора. На тој седници, за председника изабран је Светозар Савић, учитељ четвртог разреда Јагодинске школе, а за секретара Никола Вељић, учитељ првог разреда. За чланове збора позвани су сви учитељи среза беличког, којима није Јагодина даља од два сата хода. На другој седници донета је одлука о изради статута, а на трећој седници, одржаној 19. јануара, говорило се о мананама буквара, што се тиче његовог правописа и његовог система, што је било узрок слабом напретку ученика у читању.³¹³

Учитељски збор у Јагодини обновио је рад јануара 1875. године. Статутом је одређен одбор од девет лица, који би се старали о унапређењу друштвене касе и о сазивању учитељског збора. Први учитељски збор био је сазван само на један дан, и зато није могао да отпочне своју делатност. Учитељи нису могли да дођу за кратко време на учитељски збор, који је држан у Јагодини. На збору је донета одлука да се зборови одржавају на неколико дана. За најављени следећи збор предлагано је да се одржи 6, 7, 8 и 9 априла, и од Министра просвете је тражена дозвола да се учитељи из округа ослободе од школе. Пошто су учитељском збору припадали и учитељи у Домуз Потоку, Брзану, Војски и Глоговцу и за њих је тражена дозвола. Осим дозволе за више дневни рад, затражили су од Министра просвете помоћ за обезбеђивања средстава за рад збора од стране богатијих

³¹² *Србске новине*, бр. 164, 17. децембар 1868. године.

³¹³ *Србија*, Београд, бр. 20, 2. марта 1869. године.

општина. Писмо министру потписали су: Драгутин М. Пироћанац, председник збора и деловођа М. Стојановић, цртач. Министар је саопштио да се зборови могу одржавати само у дане када учитељи нису везани за школу или цркву.³¹⁴



Учитељи из Темнића образовали су 3. фебруара 1888. године збор Учитељског удружења у Варварину. Уписало се 10 редовних чланова. За председника је изабран Владислав Поповић, учитељ из Бачине, за потпреседника Степа Димитријевић, и за одборнике Даринка Миленић и Јелена Васић.³¹⁵

³¹⁴ АС, МПс, Ф П, р-14/1875.

³¹⁵ *Учитељ*, бр. 1-36, година VII, Београд 1888., стр. 107.

3. УЧЕНИЦИ

Према Закону о школама из 1844. године, који је још важио, било је предвиђено да деца полазе у школу тек са навршеном седмом годином. Горња граница старости деце није била одређена. Овим законом било је предвиђено да основне школе у селима имају три, а у варошима четири разреда. Сваки разред трајао је годину дана. Школска година трајала је од 1. септембра до 30. јуна, и делила се на два течаја. На крају сваког течаја одржавани су испити.

Општа обавеза похађања школе ни овим законом није била успостављена, али се то желело у перспективи, јер је наведено: „Зато је нужно да се овакова опште полазна училишта с временом у свима местима отачества нашег установе, како би деца свију житеља србски прилике имала овога првоначног воспитанија учасницима бити“.

Јануара 1851. године према предлогу Попечитељства просвете, кнез је одредио време школског одмора. Главни одмор је трајао од 20. јула до 1. септембра, божићни одмор од Туциндана до Нове године, односно до 2. јануара, ускршњи од велике среде до великог петка и Духовски је трајао три дана. Пошто је продужено трајање школске године до 20. јула, одржавање испита одређено је за 18 и 19. јули. Испити су били јавни и одржавани као и до тада у присуству месног управитеља, свештеника и општинара.³¹⁶

Школске 1851/52. године у Јагодинској основној школи старије разреде учило је 48 ученика, средњу класу 62 ученика и најмлађу класу 98 ученика. Следеће школске 1852/53. године старију класу у Јагодинској основној школи уписало је 53 ученика, средњу класу 77 ученика и најмлађу класу 91 ученик.

Списак ученика Основне школе у Варварину 1851. године

Име и презиме	Година	Место рођења	Отац и мати тугор	Примеченије
Аврам Обрад.	9	Варварин	Обрад Цветковић	Да су из села Варварина у

³¹⁶ АС, НОЈ, Ф XI, р-8/1851.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Милисав Јоан.	11	„	Јоан Милованов	суми 25 деца пописани. Од прошле године застали се 8 и приновљени 17. Од ови у школу јошт дошли нису. 1. Јосиф Данице жене почившег Ђорђа Сврзића 2. Јован Ђорђевић 3. Тодор Милоја Протића син 4. Миленко Јоана Димитријевића син а оћу ли доћи не знам, а вредни су за исту.
Милан Тодоров.	14	„	Тодор Лазаревић	
Милосав Мијаил.	10	„	Тутор брат Анђелко	
Миливоје Јоакимов.	12	„	Јоаким Веселинов.	
Михаило Јоановић	11	„	Јоан Милојковић	
Максим Милос.	10	„	Милосав Станковић	
Сава Милићевић	9	„	Јереј Миладин Милићев.	
Јован Ђорђевић	7	„	Ђорђе Живковић	
Михаило Павловић	7	„	Павле Чабрић	
Миленко Аранђеловић	9	„	Аранђел Милојковић	
Јосиф Ђорђевић	9	„	Мати Даница почев. Ђорђа	
Глигорије Антонијев	11	„	Антоније Лукић	
Милан Васиљев.	14	„	Василије Марковић	
Михаило Павловић	12	„	Павле Кочаревић	
Милета Димитријев.	9	„	Димитрије Стојадинов.	
Милош Станојевић	12	„	Станоје Протић	
Јаков Стојановић	12	„	Стојан Ужар	
Михаило Бајков.	14	„	Бојко Јоановић	
Милоје Јовановић	9	„	Јован Вучић	
Василије Петковић	9	„	Тутор брат Симеон	

Мр Добривоје Јовановић

Стеван Минић	9	„	Мина Веселиновић	Да су из села Катунa 23 детета пописана. Од прошле године имали су 6 и сад су приновљени 17. Од исте који у школи јошт дошли нису: 1. Живан Милете Урошевића син 2. Милан Ђурђу Урошевићу син 3. Јоан Викентијевић 4. Тимотије Маринку Анђелковићу син а зашто из ништа или необрежења
Аксентије Милад.	9	„	Јереј Миладин Милић	
Тодор Милојевић.	14	„	Милоје Протић	
Миленко Јованов.	10	„	Јован Дмитровић	
Јован Михаилов	14	Катуна	Михаило Веселинов.	
Лука Матеић	10	„	Матеја Живковић	
Милан Атанасијевић.	10	„	Антоније Стевнов.	
Милета Николић	7	„	Никола Благојевић	
Сава Јовановић	12	„	Јован Стојановић	
Сава Богојевић	9	„	Алекса Богојевић	
Никола Јоановић	10	„	Јован Стевановић	
Василије Живков.	10	„	Живко Тодоровић	
Милош Живков.	12	„	Живко Ивковић	
Павле Крстић	12	„	Крста Цветић	
Јаков Стојановић	9	„	Стојан Ђорђевић	
Сава Михаилов.	12	„	Михаил Урошевић	
Живан Милетић	8	„	Милета Урошевић	
Милан Крстић	8	„	Крста Ивановић	
Милош Станој.	10	„	Станоје Анђелковић	
Миладин Станојев.	8	„	Станоје Анђелковић	
Јоан Минић	10	„	Мина	

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

			Соколовић	
Јоан Милосављевић	12	„	Милосав Станишић	
Никола Јоановић	8	„	Милошевић Јоан	
Милутин Петковић	12	„	Петко Шишковић	
Димитрије Матић	12	„	Матеја Мојсиловић	
Милан Ђурђевић	12	„	Ђурђе Урошевић	
Јоан Викентијевић	12	„	Тутор брат Стеван	
Тимотије Марин.	10	„	Маринко Анђелковић	
Марко Миљков.	12	Бошњана	Миљко Урошевић	
Филип Петров.	13	„	Петар Милезић	
Аврам Петров.	12	„	Петроније Филиповић	Из ког се види да су из села Бошњана пописана за у школу деца изашла у суми 15. Ниједан од ови пређе учио није. 1. Милосав Савић отишао у баниску школу а то због коста које му је на руци 2. Алекса Марковић прекинуо је у школу долазит, но које му се и родитељи небрижљиви показује, те му долазити не даду.
Алекса Марков.	8	„	Марко Филиповић	
Теодор Нешић	8	„	Неша Марковић	
Нестор Ђорђевић	9	„	Ђурђе Недељковић	
Милосав Савић	13	„	Сава Величковић	
Марко Стеванов.	13	„	Стефан Ивковић	
Петар Ристић	13	„	Риста Ивановић	

Мр Добривоје Јовановић

Милан Давид.	13	„	Давид Марковић	
Петко Петровић	13	„	Петар Миљковић	
Лука Марјанов.	13	„	Марјан Лазић	
Петар Василијев.	9	„	Василије Милутинов.	
Димитрије Стефан.	10	„	Стефан Стаматовић	
Милоје Петрониј.	14	„	Петроније Обрадовић	
Ђорђе Стојановић	10	Маскаре	Стојан Стевановић	Да су из села Маскара у школи уписани деца 8 од који непрекидно школу посећују 5, а остали: 1. Михаило Стефановић јошт у школу дошао није 2. Петар Симоновић такођер 3. Живко Стевановић и он а зашто не знам
Милош Лазарев.	12	„	Лазар Стојковић	
Михаило Стеван.	9	„	Стефан Крстић	
Петар Симоновић	14	„	Симон Недељковић	
Петар Стојанов.	14	„	Лазар Стојановић	
Смиљко Стојков.	13	„	Стојко Лесковчанин	
Живко Стеванов.	7	„	Стеван Крстић	
Тодосије Гаврилов.	14	„	Гаврило Недељков.	
Михаило Милосав.	11	Падеж	Милосав Крстић	
Миладин Павлов.	10	„	Павле Видојевић	
Ђорђе Живковић	13	„	Тутор Н.	Да су из села Падежа у списку способни деца за у школу изашли 3. Од ове: 1 Ђорђе Живковић јошт у школу дошао

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

				није из узрока што ни отца ни мајке немаде, нити пак који на истог потребног трошка водити нема.
Јоан Анђелк.	14	Вратаре	Анђелко Младеновић	Из Вратара пак ниједан немаде у школу, а који је узрок што јошт у школи дошли нису, не знам. Но разумео сам да су небрижљиви и не одају се на вољу налога.
Дамњан Станојев.	13	„	Станоје Миладиновић	
Илија Радојков.	7	„	Радојко Гаић	
Из Варварина	21			
Из Катунa	19			
Из Бошњана	13			
Из Маскара	5			
Из Падежа	2			
Примљени посетитељи школе у броју 60 изилазе				

У Варварину
6. новембра 1851. год.

Милован Арсенијевић
учитељ варваринске школе³¹⁷

Поводом писма Јована Краљевића, учитеља у Коњусима током 1852. године, да ученици слабо долазе у школу, нарочито после одржаних испита од стране Петра Радовановића, јер су их родитељи користили углавном за пољопривредне радове, окружни начелник наложио је среским начелницима да опомену родитеље на овакве поступке, и да редовно шаљу своју децу у школу.³¹⁸

Августа 1852. године, пред почетак школске године, поново је покушано да се реши овај проблем. Попечитељство просвете је наложило, да се преко среских начелства саветује и утиче на родитеље да своју децу редовније шаљу у школу. У одговору окружног начелства из октобра исте

³¹⁷ АС, МП-с, III-579/1851.

³¹⁸ АС, НОЈ, Ф XII, р - 80/1852.

године, поред тога да је налог извршен, наведено је да су у том настојању срески начелници имали приличног успеха код родитеља ученика.³¹⁹

У школама у Јагодинском округу 1852. године учио је укупно 481 ученик. У Јагодини старија класа имала је 48 ученика, средња 62 и млађа класа 98 ученика, у Копривници 17, у Рибару 19, у Јовцу 8, у Обрежу 14, у Варварину 14, у Бачини 19, у Јасики 25, у Коњусима 18, у Рековцу 27, у Опарићу 15, у Медвеђи 40, у Грабовцу 16 и у Белици 14.³²⁰

Следеће 1853. године у школама Јагодинског округа учило је 513 ученика, од чега у срезу у срезу левачком 149, у срезу темнићком 130 и у Јагодини 123 ученика. Према подацима из исте године, учило је: у старијој класи у Јагодини 53 ученика, средњој 77 и млађој 91 ученик, у Копривници 25 ученика, у Рибару 40 ученика, у Јовцу 8, у Обрежу 27, у Варварину 55, у Бачини 31, у Јасики 41, у Коњусима 18, у Рековцу 75, у Опарићу 32, у Медвеђи 40, у Великој Дренови 33, у Грабовцу 29 и у Белици 30 ученика.³²¹

Учитељ у Обрежу Павле Поповић упутио је 13. марта 1853. године жалбу Попечитељству просвете против родитеља својих ђака. У жалби је навео да су ђаци иначе слабо похађали школу, а од марта месеца су сасвим престали да долазе у школу. Родитељи су их остављали кући и користили за чување стоке, правдајући се да су им старији синови у војсци, и да им је потребна радна снага. Учитељ је молио да се приморају ђачки родитељи да шаљу децу у школу. Навео је у жалби имена ђака који су највише одсуствовали. То су били: Атанасије Цанић из Раинаца, Дамјан Пеичиновић и Милен Јанковић из Поточца, Гаврил Марковић, Јеремија Ђорђевић и Лазар Стојановић из Својнова. На захтев Попечитељства просвете окружно начелство је оштро упозорило родитеље, нарочито оне из Обрежа, да су обавезни да шаљу децу у школу.³²²

Ђака је 1854. године било 473: у срезу левачком 110, срезу темнићком 150 и у Јагодини 213. Те године је један ђак долазио на 105 становника. У следећој 1855. години у округу је учило 515 ученика, а 1856. године 512 ученика.³²³

Милосав Поповић, учитељ у Копривници, жалио се 20. новембра 1855. године, јер је у школи имао само десет ђака из Копривнице и Багрдана, док из оближњих села није имао ученике. Начелник среза темнићког

³¹⁹ АС, НОЈ, Ф XI, р - 48/1852.

³²⁰ Шематизам за 1852. годину.

³²¹ Шематизам за 1853. годину.

³²² АС, НОЈ, Ф III, р-61/1853.

³²³ АС, НОЈ, Ф XIII, р-95/1854.

наложио је кмету села Рачника да шаље децу у школу, јер је на почетку школске године из овог села школу похађало 9 ученика.³²⁴

Исти учитељ у Копривници Милосав Поповић, поново је упутио молбу окружном начелству 13. августа 1856. године, у којој је навео да има само четири ученика, и да му је немогуће са тако малим бројем да почиње са наставом. Зато је молио окружног начелника да нареди мештанима Копривнице и околних села да своју децу пошаљу у школу.³²⁵

Јевта Дундић из Лоћике није желео да његов син, који је био опредељен за школу у Рековцу, похађа школу. Кмет села Лоћике морао је крајем августа 1856. године, силом да одведе дете у школу. Јевта није желео да носи храну детету три дана. Добијао је више позива од среског начелника али није желео да се одазове. Када је требало да буде стражарно спроведен, он је побегао.³²⁶

Осмотрение
Учебни преподавани Предмета
Кои су и докле су преподавани Ученицима у основној
Школи благоизбраног Общества Јовачког
У окружју Јагодинском Среза Темн. II ог полгодја 1852/53 године³²⁷

Имена и презимена	Одакле је родом	Преподавани предмета			
		Свршетак буква	...учење до 100 с писањем на табли		Почетак писања по прегледалици
Аксентије Станишић	из Јовца	-	-	-	-
Атанасије Павловић	из Јовца	Д	д	д	с
Василије Антић	из Јовца	д	д	д	с
Михаил Тошић	из Јовца	д	д	д	с

³²⁴ АС, НОЈ, Ф XII, р - 181/1855.

³²⁵ АС, НОЈ, Ф V, р - 120/1856.

³²⁶ АС, НОЈ, Ф V, р - 187/1856.

³²⁷ АС, НОЈ, Ф XVI, р-61/1853.

Мр Добривоје Јовановић

Никола Радојевић	из Јовца	д	с	д	с
Прока Јовановић	из Трешњевице	с	д	д	с
Радое Ђорђевић	из Колара	д	д	д	с
Јанићије Стојковић	из Јовца	д	д	с	д

Име и презиме Ученика II оградног разреда	Одакле је родом	Свршетак часловца	Прва знања до 5 главе	Свршетак св. историје	Рачун 4 вида проста	...учење 10. заповести Божје	Читанка прва сва свршена	...по регледу
Аксентије Јовановић	Из Трешњевице	Д	Д	Д	с	д	Д	с

Име и презиме ученика III ег разреда	Одакле је родом	Друга читанка	Свршета к	Прва знања	Катихизис до	Земљописаније	Рачун совршен	Писање по
Матеја Петровић	Из Јовца	Д	Д	Д	Д	с	с	с
Стефан Станишић	Из Јовца	д	д	д	Д	Д	д	с
Јанићије Томашевић	Из Опарића	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д

У Јовцу 17. јулија 1853. године

Димитрије Поповић
Наставник школе Јовачке

Списак

**Ученика по азбучном реду који се у основном Училишту
благоизбраног Общества Јовачког у Окружју Јагодинском Сре.
Темнићког налазе**³²⁸

³²⁸ АС, НОЈ, Ф XIII, р-61/1853.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Име и презиме ученика	Године возраста	Мес то рође ња	Отац, мати или тугор детета	Каквог је стања	Кад је у училишт е дошао	Гди је пре учил ишт е ...	Колико одсуство има		Примечен.
							Бољешћу	Вољом родитеља	
Аксентије Станишић	10	Јовац	Отац Милош Станишић	средњег	3 октобра 851.	Ние нигд е	-	28	Због радње
Атанасије Павловић	12	Јовац	Отац Златан Павловић	слабог	6 ог септемв ра 849.	Ние нигд е	14	6	Због радње
Аксентије Јовановић	14	Трешњеви ца	Отац Миша Јовановић	доброг	14 ог септемв ра 851.	Ние нигд е	-	40	Због радње
Василије Антић	1/2	Јовац	Отац поп Живко Антић	доброг	1 ог септемв ра 851	Ние нигд е	-	18	Због радње
Михаил Томић	12	Јовац	Отац Вићентије Томић	средњег	8 ог октомвр а 851.	Ние нигд е	-	12	Због радње
Матеја Петровић	10	Јовац	Отац Радован Перовић	доброг	10 јануара 849.	Ние нигд е	13	-	Због радње
Никола Радојевић	10	Јовац	Отац Милован Радојевић	Доброг	8 ог октомвр а 851.	Ние нигд е	-	10	Због радње
Прока Јовановић	12	Јовац	Отац Павле Јовановић	доброг	1 ог септемв ра 851.	Ние нигд е	12	30	Због радње

Мр Добривоје Јовановић

Радоје Ђорђевић	8	Коларе	Отац Стојан Ђорђевић	средње	1 ог септемв ра 851.	Ние нигд е	-	6	Због радње
Стеван Станишић	11	Јовац	Тутор Цветко Станишић	доброг	4 ог октомвр а 849.	Ние нигд е	6	8	Због радње
Јанићије Стојановић	12	Јовац	Отац Радоико Стојановић	средње	8 ог октомвр а 851.	Ние нигд е	-	12	Због радње
Јанићије Томашевић	14	Опарић	Отац Јован Томашевић	добро	1 ог септемв ра 850.	У Опа рићу	-	15	Због радње

У Јовцу 17. јулија 1853 год. Наставник школе Јовачке
Д. Поповић

Главни испит 1857. године није одржан у Белици због недостатка
ђака.³²⁹

Поводом напуштања школе у Рековцу од стране Милосава Матејића и одласка на терзијски занат код Нестора Винорачанина у Јагодини, срески начелник је покушао да утврди, да ли га је на занат послао његов очух Стефан Чупић из Рековца, или је ђак самоиницијативно напустио школу и отишао на занат. Срески начелник је тражио да се ђак пронађе и врати да заврши школу, а да се казни његов газда, јер није смео да прими ђака без дозволе његовог очуха и без уредног отпуста.³³⁰

Јован Живановић, учитељ у Јасики, у свом извештају од 28. децембра 1858. године, поновио је слабо похађање ђака. Жалио се на неактивност кметова јер нису родитеље кажњавали опоменом, укором или другим казнама за недолазак ученика у школу.³³¹

Слично је у свом извештају навео и Милан Миличанић, учитељ у Рибару. Ученици су слабо посећивали школу. Њихови родитељи настојали су на све начине да их не шаљу у школу, и поред више опомена надлежних власти. Нису због тога ни настојали да ученике снабдеју школским потребама.

³²⁹ АС, НОЈ, Ф VII, р - 44/1857.

³³⁰ АС, НОЈ, Ф I, р-31/1858.

³³¹ МПс, Ф II, р-38/1859.

Према устројенију из 1857. године први пут је, поред доње старосне границе, прецизирана је и горња старосна граница ученика. У школу се полазило са шест година у варошима, и са седам година у селима. Горња старосна граница била је 12 година. Захтевало се да најмање школске општине имају минимум 25 ученика, оне до 500 домова 40 ученика, а преко 500 домова најмање 60 ученика. Обавеза похађања школе није ни овим законом уведена. Међутим, свако дете које се буде уписало дужно је да уредно походи школу. Предвиђена је могућност кажњавања родитеља ученика, да би се учинили одговорним за уредно похађање школе уписаних ученика, као и за набавку књига и потребног школског прибора.

Пред почетак школске 1857/58. године, која је почела 1. августа, Петар Радовановић је упутио допис окружном начелству, подсећајући на школску уредбу, по којој су мушка деца могла да пођу у школу са пуних 6, а женска деца са 5 година. Ђаци су се у школу примали до 20. августа. Подручне власти биле су дужне да се постарају, да према величини општине и величини школске зграде буде уписан довољан број ђака. Ако у некој школи не буде довољно ђака, било је могуће да више власти такву школу затворе.³³²

Септембра 1857. године школу у Јагодини уписало је, у сва четири разреда, 183 ученика. У првом разреду било је 44 новоуписаних и 38 ученика, који су поновили разред. Други разред имао је 58 ученика. Из првог у други разред прешао је 41 ученик, а 17 ученика је поновило разред. Из другог у трећи разред прешао је 21 ученик, док је 6 ученика поновило разред, тако да је у трећем разреду било 27 ученика. Четврти разред је имао 16 ученика, и то двојицу поноваца, и 14 ученика који су успешно положили трећи разред.³³³

Септембра 1857. године школу у Великој Дренови уписало је 27 ученика. Први разред уписало је 14, други разред 10 и трећи разред 3 ученика.³³⁴

Школа у Варварину септембра 1857. године имала је уписаних 25 ученика. Први разред је уписало 9, други разред 14 и трећи разред два ученика.³³⁵

У Рибару је септембра 1857. године било 25 ученика, и то 15 у првом и 10 ученика у другом разреду. Од 1. до 16. августа ни један ученик није био уписан., јер су их родитељи задржавали због пољских радова. Тек касније,

³³² АС, НОЈ, Ф XIII, р – 34/ 1857.

³³³ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³³⁴ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³³⁵ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

по налогу среског начелника дошло је до уписа ученика, али и даље нису сви уписани похађали школу.³³⁶

Рековачка школа је септембра 1857. године имала 59 уписаних ученика: први разред 23, други разред 32, и трећи разред 4 ученика. Ученици су били доста здрави и снабдевени свим потребама, али су врло слабо похађали наставу.³³⁷

Школу у Опарићу септембра 1857. године уписало је 27 ученика. Први разред уписало је 10, други разред 13 и трећи разред 4 ученика. Ученици нису били снабдевени нужним потребама. Из првог разреда пет уписаних ученика није похађало наставу.³³⁸

У Бачини септембра 1857. године било је уписано 20 ученика, и то 16 у првом и 4 ученика у другом разреду.³³⁹

Септембра 1857. године у Коњусима је био уписан 41 ученик. Први разред имао је 14 ученика, пет поноваца и 9 новоуписаних, други разред 14 ученика, сви су из првог разреда прешли у други разред, и трећи разред је имао 13 ученика, сви они који су успешно завршили други разред. Из првог и другог разреда било је 7-8 ученика, који су нередовно долазили у школу, док су сви ученици трећег разреда редовно долазила на наставу.³⁴⁰

Септембра 1857. године школу у Јасики уписало је 43 ученика. Први разред имао је 30 ученика, и то 12 од претходне године и 18 ново уписаних. Други разред имао је 10 ученика и трећи разред 3 ученика. Сви ученици били су снабдевени школским потребама, али доста ученика је одсуствовало из школе због рада у пољопривреди.³⁴¹

Школа у Копривници септембра 1857. године имала је 18 ученика у два разреда. Први разред је имао 2 поноваца и 14 ново уписаних ученика. Из првог у други разред прешла су само два ученика. Ученици су били снабдевени свим потребним књигама и осталим потребама. Сви ученици су одсуствовали по један или два дана, док су Владимир Николић, Милутин Илић и Аксентије Петровић одсуствовали по више дана, због рада у пољопривреди и болести.³⁴²

У школи у Јовцу септембра 1857. године било је уписано 15 ученика: први разред 11 ученика, и трећи разред 4 ученика. Ученици су врло лоше

³³⁶ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³³⁷ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³³⁸ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³³⁹ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³⁴⁰ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³⁴¹ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³⁴² АС, МПс, Ф VII, р-117/1858. Извештај учитеља Милосава Поповића од 30. септембра 1857. године.

похађали школу, јер су их родитељи задржавали код кућа због пољских радова.³⁴³

Септембра 1857. године школа у Медвеђи имала је 28 ученика: први разред 18, други разред 6 и трећи разред 4 ђака. Због послова у својим кућама, ученици су често изостајали из школе.³⁴⁴

Школске 1858/59. године у округу укупно је било 770 ученика. У Јагодини је било 194 ученика, у левачком срезу 220 и у темнићком срезу 365 ученика.³⁴⁵

Школске 1858/59. године у Јагодинску основну школу било је уписано: први разред 56 ученика, други разред 15, трећи разред 40 и у четврти разред 25 ученика. Само су двојица ученика због болести напустила школу.³⁴⁶

Према извештају учитеља школе у Јагодини, први разред је уписало 80 ученика а остало да понавља 32 ученика. Из првог у други разред прешло је 48, а остало да понове разред 8 ученика. Из другог у трећи разред прешло је 35, а разред су поновила два ученика. Из трећег у четврти разред прешло је 20, док је један ученик остао да понови разред. Ученици су били врло небрижљиви у похађању школе.³⁴⁷

Прозивка ученика првог разреда основне јагодинске школе за прво полугодје 1858 године: 1. Атанасије Ђокић 2. Атанасије Вукићевић, 3. Атанасије Пантић, 4. Атанасије Младеновић, 5. Атанасије Ђорђевић, 6. Атанасије Андрејић, 7. Благоје Андрејић, 8. Благоје Јовановић, 9. Василије Петровић, 10. Георгије Петровић, 11. Георгије Радонић, 12. Георгије Милошевић, 13. Георгије Николић, 14. Димитрије Милићевић, 15. Димитрије Величковић, 16. Димитрије Ђорђевић, 17. Димитрије Маринковић, 18. Димитрије Милисављевић, 19. Димитрије Јовановић, 20. Димитрије Банковић, 21. Драгутин Тирић, 22. Драгутин Николић, 23. Живко Ђорђевић, 24. Илија Станковић, 25. Илија Миладиновић, 26. Илија Годорић, 27. Јован ?, 28. Јован Станковић, 29. Јован Станковић, 30. Јован Божић, 31. Костантин Николић, 32. Костантин Миловановић, 33. Костантин Младеновић, 34. Костантин Филиповић, 35. Костантин Николић, 36. Костантин Кара-Матић, 37. Љубомир Рајковић, 38. Љубомир Симић, 39. Љубомир Поповић, 40. Љубомир Росић, 41. Лазар Петровић, 42. Лазар Јоцић, 43. Димитрије Дамјановић, 44. Михаил Јовановић, 45. Михаил Костић, 46. Михаил Данић, 47. Михаил Аранђеловић, 48. Михаил Петковић,

³⁴³ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³⁴⁴ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

³⁴⁵ Грујић, Школске 1858/59. године у Јагодинском округу било је 822 ђака.

³⁴⁶ ЗМЈ, 601/2, XXII, к 3-1.

³⁴⁷ АС, МПс, Ф X, р-15/1858. Извештај су потписали: Димитрије Цветковић, учитељ 3. и 4. разреда, Светозар Савић, учитељ другог разреда и Сава Протић, учитељ првог разреда.

49. Михаил Јовановић, 50. Михаил Тодорић, 51. Михаил Бранковић, 52. Михаил Милосављевић, 53. Милан Обрадовић, 54. Милан Обрадовић, 55. Милан Јанковић, 56. Милан Величковић, 57. Милан Адамовић, 58. Милосав Живковић, 59. Милосав Милосављевић, 60. Андреја Станковић, 61. Андреја Стаменковић, 62. Алекса Мијалковић, 63. Алекса Јоцић, 64. Никола Нешић, 65. Петар Нешић, 66. Петар Ђорђевић, 67. Петар Рајковић, 68. Петар Божиновић, 69. Петар Јовановић, 70. Петар Павловић, 71. Стеван Димитријевић, 72. Стеван Војиновић, 73. Стеван Младеновић, 74. Сава Стојановић, 75. Сава Сибиновић, 76. Матија Мијаиловић, 77. Михаил Павловић, 78. Младен Станковић, 79. Тодор Ристић, 80. Тодор Мијаиловић, 81. Тодор Нешић, 82. Тодор Здравковић, 83. Тодор Марковић, 84. Величковић, 85. Светозар Милосављевић, 86. Трајко Ђорђевић, 87. Милан Јовановић, 88. Христифор Миленковић, 89. Јефрем Стојановић, 90. Јанићије Живановић, 91. Прокопије Петровић, 92. Стојан Стојановић, 93. Аврам Аврамовић, 94. Светозар Матић, 95. Светозар Ђорђевић, 96. Светозар Поповић, 97. Светозар Радојевић, 98. Михаил Јоцић, 99. Ђорђе Игњатовић, 100. Јанићије Илић, 101. Томаш Антоновић, 102. Тома Милосављевић, 103. Сава Тасић, 104. Сава Костић, 105. Димитрије Илић, 106. Андрија Печеновић, 107. Стеван Јевтић, 108. Миленко Поповић, 109. Михаил Миладиновић, 110. Симеон Николић, 111. Јефтимије Мијалковић.³⁴⁸

Прозивка ученика другог разреда основне јагодинске школе за прво полугодје 1858 године: 1. Алекса Илић, 2. Атанасије Величковић, 3. Атанасије Рашић, 4. Атанасије Станковић, 5. Атанасије Стојановић, 6. Атанасије Стошић, 7. Атанасије Димитријевић, 8. Андреја Стаић, 9. Василије Станковић, 10. Василије Стојановић, 11. Владимир Марковић, 12. Вучко Николић, 13. Димитрије Нешић, 14. Јефрем Јовчић, 15. Јефтимије Мијалковић, 16. Димитрије Карајанковић, 17. Димитрије Петровић, 18. Живко Јовановић, 19. Илија Обрадовић, 20. Илија Томић, 21. Јован Маринковић, 22. Јован Наумовић, 23. Јован Радисављевић, 24. Јован Стојковић, 25. Коста Стефановић, 26. Кара Антонијевић, 27. Љубомир Младеновић, 28. Марко Милетић, 29. Милан Раденковић, 30. Милан Радојковић, 31. Михајло Милосављевић, 32. Михајло Павловић, 33. Михајло Петровић, 34. Михајло Урошевић, 35. Никола Маринковић, 36. Никола Рајковић, 37. Никола Јаковљевић, 38. Панта Аранђеловић, 39. Петар Барутлић, 40. Петар Павловић, 41. Петар Рајковић, 42. Петар Рашић, 43. Сава Тодоровић, 44. Стојадин Милосављевић, 45. Сава Радисављевић, 46. Стеван Миљковић, 47. Среван Николић, 48. Тодор Ацић, 49. Тодор

³⁴⁸ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859. Призивник је потписао Сава Протоћ 25. августа 1858. године, учитељ првог разреда основне школе у Јагодини.

Марковић, 50. Тодор Младеновић, 51. Тодор Стошић, 52. Сима Павловић, 53. Ђорђе Петковић, 54. Илија Томић, 55. Милован Лазаревић.³⁴⁹

Прозивка ученика трећег и четвртог разреда Јагодинске основне школе за прво полугодије 1858. године:

трећи разред: 1. Аврам Милић, 2. Александар Богдановић, 3. Александар Милосављевић, 4. Атанасије Ђорђевић, 5. Александар Миленковић, 6. Василије Ристић, 7. Глигорије Миленковић, 8. Димитрије Јовановић, 9. Димитрије Николић, 10. Димитрије Стојановић, 11. Димитрије Тасић, 12. Димитрије Печеновић, 13. Јован Анђелковић, 14. Јован Јовановић, 15. Јосиф Ристић, 16. Костантин Радисављевић, 17. Костантин Павловић, 18. Љубомир Донић, 19. Љубомир Ђикић, 20. Лука Јовановић, 21. Михајло Ивковић, 22. Михајло Милосављевић, 23. Петар Рашић, 24. Петар Цветковић, 25. Петар стефановић, 26. Стефан Ивановић, 27. Сава Ђорђевић, 28. Спиридон Ђорђевић, 29. Спиридон Костантиновић, 30. Јефрем Ђорђевић, 31. Трифон Јаношевић, 32. Урош Стефановић, 33. Ђорђе Матић, 34. Ђорђе Веселиновић, 35. Ђорђе Божић.

четврти разред: 1. Андреј Младеновић, 2. Атанасије Стефановић, 3. Владимир Петровић, 4. Димитрије Марковић, 5. Димитрије Јовановић, 6. Драгутин Стефановић, 7. Захарије Мијаиловић, 8. Илија Станојевић, 9. Јован Стрелић, 10. Костантин Костантиновић, 11. Костантин Дамјановић, 12. Марко Шокорчевић, 13. Милован Богдановић, 14. Никола Јовановић, 15. Петар Божић, 16. Петар Илић, 17. Светозар Ристић, 18. Светислав Ристић, 19. Симеон Симић, 20. Симеон Поповић, 21. Тодор Недељковић.³⁵⁰

Почетком школске 1858/59. године школу у Медвеђи учило је 40 ученика. У први разред било је уписано 20 ученика, у други 15, и у трећи разред пет ученика. Један ђак трећег разреда напустио је школу и отишао на занат. Ученици су кривицом својих родитеља често изостајали из школе. Добро су савладали школско градиво. Димитрије Поповић, учитељ у Медвеђи, предложио је Попечитељству просвете, како би се побољшало стање, да се кажњавају родитељи чија деца нису похађала школу и који нису снабдевали ђаке и школу школским потребама. Школа није имала таблу са линијама, а школска врата нису се затварала.³⁵¹

Према извештају учитеља Димитрија Вуловића од 31. јануара 1859. године, школа у Рековцу била је у првом полугодишту школске 1858/59. године добро снабдевена свим потребама. Школу је уписао 71 ученик, а на крају полугодишта остало је 62. Први разред уписало је 35 ученика, други

³⁴⁹ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859. Попис учитеља другог разреда Светозара Савића од 21. августа 1858. године.

³⁵⁰ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859. Списак је начинио Димитрије Цветковић 21. августа 1858. године.

³⁵¹ АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

разред 17 и трећи разред 19 ученика. Неки ученици напустили су школу због болести, неки због сиромашног стања, а двојица ученика наставили су школовање у Вољујаку, јер је та школа била ближа њиховим домовима.³⁵²

Списак

Ученика I-ог, II-ог и III-ћег разреда основне школе Рековачке 1858. године

число	Име и презиме	Године рођања	Који га у школу даје	Одакле је родом	Кад је у школу дошао
	I најнижи разред				
1.	Алекса Раденковић	9	Отац Петар Раденковић	Сабанге	20. августа 1858.
2.	Богдан Радосављевић	11	Отац Милисав Радосављевић	Течића	20. августа
3.	Видосав Добросављевић	8	Отац Марко Добросављев ић	Дулена	20. августа
4.	Василије Павловић	12	Отац Стефан Павловић	Добросели це	20. августа
5.	Василије Вељковић	10	Отац Станко Вељковић	Богалинца	20. августа
6.	Димитрије Марковић	11	Отац Радоје Марковић	Дулена	20. августа
7.	Димитрије Мркић	7	Отац Вукосав Мркић	Рабеновца	20. августа
8.	Живан Ранђеловић	7	Отац Огњен Ранђеловић	Вукмановц а	20. августа
9.	Јован Филиповић	8	Отац Тимотије Филиповић	Пчелица	20. августа
10.	Јован Миленковић	9	Отац Недељко миленковић	Г. Сабанге	20. августа

³⁵² АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

11.	Крста Петровић	11	Отац Милош Петровић	Вукманова ц	20. августа
12.	Коста Радовановић	10	Отац Јован Радовановић	Сиљевице	20. августа
13.	Љубисав Петровић	11	Отац Илија Петровић	Бунара	„
14.	Милета Обрадовић	11	Отац Станко Обрадовић	Сиљевице	„
15.	Милета Беговић	11	Брат Иван Беговић	Д. Сабанте	„
16.	Милан Миливојевић	7	Отац Аврам Миливојевић	Цикота	„
17.	Милан Милојевић	10	Отац Петар Милојевић	Сиљевице	„
18.	Милош Миловановић	11	Отац Мијајло Илић	Богалинаца	„
19.	Милош Милутиновић	9	Отац Петар Милутиновић	Г. Сабанте	„
20.	Мијушко Анђелковић	10	Отац Вукоман Анђелковић	Дулена	„
21.	Марисав Обрадовић	8	Отац Милош Обрадовић	Урсула	„
22.	Миладин Ђурђевић	9	Отац Петар Ђурђевић	Белушића	„
23.	Миливоје Ђурђевић	7	„	„	„
24.	Милоје Милутиновић	11	Отац Петар Милутиновић	Вукмановц а	„
25.	Никифор Степановић	10	Отац Јован Степановић	Богалинаца	„
26.	Обрад Стефановић	12	Отац Вуле Стефановић	Пчелица	„
27.	Петко Јовановић	7	Отац Теодор Јовановић	Вукмановц а	„
28.	Петар Гавриловић	11	Брат Игњат Гавриловић	Богалинаца	„
29.	Сава Стојковић	10	Отац Јован Стојковић	Пчелица	„
30.	Стојадин Бранковић	11	Отац Димитрије	Ратковића	„

Мр Добривоје Јовановић

			Бранковић		
31.	Стефан Лазаревић	11	Отац Павле Лазаревић	Урсула	„
32.	Тома Миличављевић	9	Отац Матеја Миличављевић	Сиљевице	„
33.	Јеремија Милутиновић	8	Отац Миле Милутиновић	Вукмановц а	„
34.	Јанићије Веселиновић	10	Отац Петроније Веселиновић Пчелица		„
II разред					
1.	Алекса Радовановић	13	Отац Јован Радовановић	Ратковића	20. августа 1857.
2.	Агатон Симеоновић	10	Отац Илија Симеоновић	Крушевице	„
3.	Гаврил Милетић	13	Брат Петар Милетић	„	„
4.	Дамјан Мијаиловић	12	Отац Илија Мијаиловић	Дулена	„
5.	Живан Марковић	8	Отац Јован Марковић	Ломнице	„
6.	Ивко Видојевић	10	Отац Петар Видојевић	Кавадара	„
7.	Коста Домишевац	11	Мати Станица удова	Течића	„
8.	Марко Симић	13	Отац Милић Симић	Жупањевца	„
9.	Михајло Бркић	13	Отац Милета Бркић	Урсула	„
10.	Милосав Милутиновић	11	Отац Атанасије Милутиновић	Течића	„
11.	Милош Петровић	9	Отац Милија Петровић	Мотрића	„
12.	Миленко Савић	8	Отац Маринко Савић	Вукмановц а	„
13.	Никола	8	Отац Сава	Урсула	„

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

	Станковић		Станковић		
14.	Обрад Адамовић	14	Брат Димитрије Адамовић	Драгошевц а	„
15.	Милорад Јовановић	10	Благодитељ Јован Петровић, писар срески	Калудре	„
16.	Светозар Бркић	12	Отац Лазар Бркић	Комарана	„
17.	Ђурђе Станимировић	8	Отац Милоје Станимирови ћ	Урсула	„
18.	Недељко Вучковић	11	Отац Јован Вучковић	Пољне	„
III разред					
1.	Алекса Андрејић	14	Отац Илија Андрејић	Вукмановц а	25. августа 1856.
2.	Богдан Симеоновић	13	Отац Стефан Симеоновић	Вукмановц а	„
3.	Василије Колаковић	12	Отац Милисав Колаковић	Ратковића	„
4.	Гаврил Томић	13	Милоје Томић	Рековца	„
5.	Илија Лазаревић	10	Мијаило Лазаревић	Ломнице	„
6.	Јован Беговић	14	Јанићије Беговић	Д. Сабанте	„
7.	Јован Шошоћ	12	Деда Мијаило Шошић	Урсула	„
8.	Јован Николић	14	Отац Павле Николић	Цикота	„
9.	Михаил Спасић	13	Отац Гаврило Спасић	Рековца	„
10.	Милутин Стефановић	14	Брат Јован Стефановић	Д. Сабанте	„
11.	Милан Шишмановић	9	Мати Јана удова	Рековца	„
12.	Милун	11	Мати	Рековца	„

Мр Добровоје Јовановић

	Степановић		Станица удова		
13.	Милоје Ј. Ђорђевић	12	Отац Јован Ђорђевић	Лоћике	„
14.	Петар Спасић	12	Отац Илија Спасић	Рековца	„
15.	Петар Теодоровић	11	Отац Мијаило Теодоровић	Мотрића	„
16.	Петар Ђорђевић	11	Отац Јанко Ђорђевић	Ратковића	„
17	Раде Станковић	12	Отац Антоније Станковић	Ратковића	„
18.	Јевтимије Павловић	9	Отац Стефан Павловић	Г. Сабанге	„
19.	Ђорђе Витошевић	12	Отац Никифор Витошевић	Ломнице	„

Школу у Опарићу, према извештају учитеља Михаила Куновчића, уписало је школске 1858/59. године 48 ученика. Први разред уписало је 24, други разред 18 и трећи разред 6 ученика. Трећи разред ученици су касније уписали. Сви су били снабдевени школским потребама и нису боловали од никаквих болести.³⁵³

Према попису ученика школе у Опарићу од 30. септембра 1858. године, који је сачинио учитељ Михајло Куновчић, трећи разред није имао ученике. *Први разред* учили су: Андреја Алексић, Аврам Гмитровић, Аврам Недељковић, Анђелко Николић, Јован Милисављевић, Јовица Мијаиловић, Коста Маринковић, Крста Петронијевић, Милован Добровојевић, Милан Јоановић, Милета Милосављевић, Милош Миленковић, Милош Мијаиловић, Мијат Милетић, Милорад Нешковић, Милисав Петровић, Милун Дамјановић, Максим Стефановић, Никивор Здравковић, Петроније Јоановић, Панта Стефановић, Сава Алексић, Стефан Недељковић, Станиша Радовановић, Ћирко Петровић, Ђурђе Милетић. *Други разред* уписали су: Аврам Мијушковић, Анђелко Вучковић, Арсеније Матић, Василије Лазић, Василије Цветковић, Веселин Михаиловић, Грујица Здравковић, Илија Милетић, Илија Томић, Коста Јевтић, Марко Јоксић, Милан Брашић, Матеја Кандић, Ракица Николић, Сима Миловановић, Тодор Петрушић, Антонијевић, Јаникије Ивковић, Ђорђе Арсенијевић, Ђорђе Тимотијевић.³⁵⁴

³⁵³ АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

³⁵⁴ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

Школске 1858/59. године школу у Бачини уписало је 28 ученика: први разред 17, други разред 7, трећи разред 4. Већ током првих месеци двојица ученика су одсуствовали због болести, а касније од исте болести „срченице“ одсуствовало је још неколико ученика. Према извештају окружног начелства, у Бачини је владала „срдобоља“ од које су два ђака умрла, а многи оболели. Због болести, школски надзиратељ је предложио да се школа затвори осам дана. Окружни начелник је прихватио предлог, и о томе обавестио Попечитељство просвете.³⁵⁵

Списак
Редовних ученика Основне Бачинске школе
среза темнићског окр. јагодинског
за I и II течај 1858 и 1859 год.

- | | |
|--------------------------|--------------------------|
| из Бачине | из Ибзенице |
| 1. Александар Марковић | 17. Добросав Радивојевић |
| 2. Аврам Ђорђевић | 18. Стојан Павловић |
| 3. Аксентије Станојловић | 19. Милутин Милошевић |
| 4. Аврам Радовановић | 20. Милета Ристић |
| 5. Милош Стојановић | |
| 6. Миладин Марковић | из Орашја |
| 7. Маринко Васић | 21. Матеја Мишковић |
| 8. Коста Гавриловић | 22. Милорад Станковић |
| 9. Миленко Раденковић | из Тољевца |
| 10. Василије Стојановић | 23. Милун Мијаиловић |
| 11. Милосав Миловановић | из Пајковца |
| 12. Милан Стојановић | 24. Радивој Ђорђевић |
| 13. Димитрије Ракић | из Залоговца |
| 14. Павле Обрадовић | 25. Стеван Станковић |
| 15. Никола Димитријевић | 26. Грујица Витић |
| 16. Светозар Савић | 27. Љубисав Ђорић |
| | из Поточца |
| | 28. Сава Милосављевић |
- 17 септембра 1858 године у Бачини П. Поповић, учитељ³⁵⁶

³⁵⁵ АС, МПс, Ф II, р-38/1859. Извештај учитеља Павла Поповића од 30. децембра 1858. године.

³⁵⁶ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859. Први разред имао је 17 ђака, други разред 7 и трећи разред 4 ђака.

Школу у Белици септембра 1858. године уписала су 62 ученика и сви су били доброг здравља и снабдевени потребним прибором и књигама. Први разред је уписало 56 ученика, други два и трећи разред 4 ученика. Већ после десетак дана неколико ученика је изостало из школе. Учитељ у Белици био је Никола Симић.³⁵⁷

**Уписни школски списак
Ученика I, II и III разреда основног училишта
општине Беличке за школску 1858/9 годину³⁵⁸**

Име и презиме	Године	Место рођења	Име родитеља, турса, сродника	Кад је у ово училиште дошао
Александар Агатоновић	10	Лозовик	отац Стеван	25. августа
Аврам Живковић	9	Шантаровац	отац Максим	26. августа
Александар Стојановић	11	Шуљковац	отац Игњат	26. августа
Аврам Панћић	12	Каленовац	брат Стеван	1. септембра
Богдан Димитријевић	10	Слатина	отац Никола	26. августа
Богдан Милосављевић	10	Шантаровац	отац Милош	28. августа
Василије Миљковић	12	Бунар	отац Стеван	25. августа
Василије Нешић	12	Мишевић	отац Петар	26. августа
Владислав Голубовић	8	Пр. Јошанички	отац Максим	1. септембра
Владимир Радуловић	11	Врба	от.Константин	28. августа
Груица Ђорђевић	10	Сугубина	брат Јован	5. септембра
Димитрије Цветковић	10	Шуљковац	отац Милосав	26. августа

³⁵⁷ АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

³⁵⁸ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Давид Ђокић	12	Међуреч	брат Милош	26. августа
Јеврем Лазаревић	11	Драгоцвет	отац Станко	28. августа
Јеремија Стојановић	10	Црнче	отац Милоје	31. августа
Јеврем Стевановић	12	Каленовац	отац Милисав	1. септембра
Захарије Петровић	12	Бунар	отац Лазар	25. августа
Игњат Марковић	9	Драгоцвет	отац Јован	26. августа
Игњат Здравковић	10	Врба	отац Јевта	26. августа
Јован Павловић	12	Шантаровац	отац Веселин	26. августа
Јован Стевановић	12	Драгоцвет	отац Цветко	28. августа
Јован Миловановић	12	Црнче	отац Арсеније	31. августа
Јован Петковић	9	Шуљковац	отац Стеван	11. септемб.
Милутин Захаријевић	8	Бунар	тутор Петар	25. августа
Мирче Ђорђевић	10	Шантаровац	отац Никола	26. августа
Милутин Илић	12	Драгоцвет	отац Милоје	26. августа
Миладин Радовановић	9	Слатина	отац Никола	26. августа
Милета Савић	11	Ковачевац	отац Станоје	31. августа
Миладин Перишић	10	Врба	отац Милосав	26. августа
Милан Милојевић	9	Међуреч	отац Радисав	31. августа
Милош Јовановић	9	Бунар	отац Јефта	30. августа
Мијат Петровић	12	Сиоковац	отац Јован	31. августа
Мијушко Миловановић	12	Сиоковац	отац Филип	31. августа
Милосав Нешић	11	Сиоковац	отац Ђорђе	18. септемб.

Мр Добривоје Јовановић

Мијушко Мишовић	10	Сиковац	отац Стеван	31. августа
Младен Марковић	12	Сугубина	отац Василије	5. септембра
Милан Милетић	10	Шуљковац	Отац Јаков	10. септемб.
Милоје Петровић	10	Шуљковац	отац Стеван	11. септемб.
Никола Нешић	9	Драгоцвет	маги Цвета	27. августа
Петар Станојевић	12	Драгоцвет	отац Милан	26. августа
Петар Пауновић	8	Ковачевац	Отац Радован	31. августа
Радосав Деспотовић	10	Ковачевац	отац Милоје	31. августа
Ракица Манојловић	9	Црнче	отац Обрад	9. септембра
Риста Анђелковић	7	Белица	отац Јован	12. септемб.
Светозар Павловић	8	Мишевић	брат Сима	26. августа
Сава Благојевић	11	Слатина	тутор Милосав Радојевић	30. августа
Симеон Милићевић	12	Међуреч	отац Миленко	31. августа
Стаменко Крстић	12	Драгоцвет	тутор Петар Цветковић	4. септембра
Сибин Радовић	11	Сугубина	отац Симеон	5. септембра
Танасије Јовановић	11	Међуреч	отац Андрија	26. августа
Тодор Крстић	11	Пр. Јошанички	отац Вељко	31. августа
Филип Павловић	10	Белица	отац Стеван	26. августа
Јанићије Илић	9	Лозовик	брат Танасије	25. августа
Јанко Миловановић	12	Слатина	отац Иван	26. августа
Јанићије Јевтић	10	Бунар	отац Сава	25. августа

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Јанићије Вељковић	12	Белица	отац Милован	15. септемб.
Ђира Цветковић	12	Драгоцвет	отац Петар	26. августа
Ђорђе Илић	12	Драгоцвет	отац Радоје	15. септемб.
Ђорђе Живановић	12	Мишевић	отац Јован	31. августа
Д р у г и р а з р е д				
Милован Јанковић	11	Црнче	Радисав кмет	31. августа
Перован Миловановић	13	Сретње, село у Црној Гори	-	26. августа
Т р е ћ и р а з р е д				
Антоније Томић	11	Лозовик	отац Тривун	31. августа
Мијајло Недељковић	13	Лозовик	отац Павле	25. августа
Танасије Марковић	10	Јагодина	Милосав, надзиратељ стак. фабрике	25. августа
Филип Величковић	13	Белица	отац Симеон	26. августа
20. септембра 1858 године у Белици Светозар Жарковић, учитељ школе беличке				

Школу у Великој Дренови школске 1858/59. године уписало је 43 ученика: први разред 23, други 10, трећи разред 10 ученика.³⁵⁹

Списак

**Ученика основног училишта В. Дреновског
за прво полугодије 1858/9 године³⁶⁰**

Ш - ћи разред

1. Алекса Левићанин, 2. Василије Павловић, 3. Вукић Радосављевић, 4. Григорије Ступљанин, 5. Иван Дилић, 6. Илија Обрадовић, 7. Јован Алексић, 8. Матеја Алексић, 9. Мијат Николић, 10. Сретен Настић.

П - ги разред

³⁵⁹ АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

³⁶⁰ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

1. Аврам Стевановић, 2. Агатон Миленковић, 3. Гаврило Игњатовић, 4. Димитрије Петковић, 5. Дамјан Матић, 6. Илија Младеновић, 7. Коста Павловић, 8. Коста Станковић, 9. Милоје Југовић, 10. Тома Вучковић.

I - ви разред

1. Аћим Јовановић, 2. Василије Стојановић, 3. Вукоица Стефановић, 4. Григорије Мијатовић, 5. Димитрије Вукојевић, 6. Ђорђевић, 7. Јован Мијаиловић, 8. Јован Динић, 9. Јован Недић, 10. Јован Николић, 11. Лазар Мијаиловић, 12. Матеја Ћирић, 13. Мијаило Илић, 14. Мирча Аћимовић, 15. Милосав Вукојевић, 16. Марко Јаћовић, 17. Никола Костић, 18. Сава Димитријевић, 19. Сима Стојановић, 20. Светозар Миловановић, 21. Стојан Додић, 22. Јанићије Вучић, 23. Милоје Мијаиловић.

У Коњусима је било уписано школске 1858/59. године 24 ученика: у првом разреду 14, другом 6 и у трећем 4 ученика. Због недостатка огрева ученици су одсуствовали из школе од 18. до 24. децембра 1858. године.³⁶¹

**Списак Нови I-ог разреда
Ученика школе Коњске**

Име и презиме	године	Одакле је родом	Отац или мати	Ког је месеца дошао
Агатон Стаменковић	7	Коња	Марко	2. октобра
Милија Станимировић	10	Брајковца	Стефан	1. октобра
Милоје Живковић	12	Коња	Лазар	30. септембра
Мијушко Драшковић	8	Сугубине	Урош	30. септембра
Илија Степановић	9	Коња	Лука	2. октобра
Тодосије Радовић	9	Коња	Стефан	3. октобра
Миладин Радовић	12	Коња	Глигорије	3. октобра

³⁶¹ АС, МПс, Ф II, р-38/1859. Извештај учитеља Филипа Лазаревића. Према извештају истог учитеља, септембра 1858. године школу је уписао 31 ђак: први разред 20, други разред 8, трећи разред 3.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Петар Јовановић	8	Беле воде	Богоје	2. октобра
Светозар Павловић	9	Беле воде	Илија	2. октобра
Милоје Стојановић	12	Лазаровца	Станисав	2. октобра
Живко Деспотовић	12	Сугубине	Миљисав	29. септембра
Миљенко Јоксимовић	10	Брајковца	Миљосав	30. септембра
Новак Миљојевић	12	Брајковца	Лазар	29. септембра
Мијаило Марић	10	Коња	Марта	28. септембра
Никола Рашковић	11	Коња	Лазар	29. септембра
Живко Добричић	11	Беле воде	Сима	28. септембра
Настас Марковић	9	Беле воде	Миљић	2. октобра
Ђурђе Јаковљевић	10	Коња	Миљија	27. септембра
Димитрије Марић	10	Коња	Миљосава	30. септембра
Миљадин Марић	10	Коња	Марко	28. септембра
Ученици другог разреда				
Панта Стефановић	11	Коња	Сибин	3. октобра
Јован Марић	10	Коња	Петар	28. септембра
Јован Симоновић	14	Коња	Радосав	30. септембра
Марко Јовановић	12	Љубаве	Антон	2. октобра
Василије Марковић	16	Лазаровца	Миљенко	3. октобра
Лазар Павловић	13	Беле воде	Марко	2. октобра
Миљан Деспотовић	10	Коња	Јанко	28. септембра
Сава Павловић	12	Роћевића	Илија	28.

Мр Добривоје Јовановић

				септембра
Стефан Том.	13	Коња	Јевта	3. октобра
Ученици трећег разреда				
Милан Петровић	12	Коња	Глигорије	28. септембра
Јован Божиће.	11	Лазаровца	Ђорђе	29. септембра
Ђурђе Никова.	11	Коња	Глигорије	29. септембра

Школа у Копривници школске 1858/59. године, према извештају учитеља Станка Петровића, имала је 43 ученика. Први разред уписало је 28 ученика, други разред 13 и трећи разред два ученика. Ученици су због рада у њиховим кућама, врло нередовно похађали школу.³⁶²

Списак свих ученика сачинио је 5. септембра 1858. године Станко Петровић, учитељ у Копривници: Милета Вељковић из Копривнице, Панта Милић из Копривнице, Аксентије Милићевић из Домуз Потока, Новак Јеремић из Копривнице, Стефан Митић из Доњег Рачника, Никодије Ђорђевић из Доњег Рачника, Милосав Нешковић из Ловаца, Стојан Благојевић из Багрдана, Милутин Миленковић из Багрдана, Миленко Петровић из Доњег Рачника, Панта Ристић из Врановца, Никодије Јовановић из Врановца, Милош Лазић из Домуз Потока, Јова Петковић из Доњег Рачника, Милан Петровић из Доњег Рачника, Мијајло Максимовић из Копривнице, Милосав Станковић из Војске, Љубисав Богојевић из Горњег Штипља, Благоје Ђорђевић из Горњег Штипља, Здравко Глигоријевић из Горњег Штипља, Мијат Недељковић из Доњег Штипља, Риста Петковић из Доњег Штипља, Никола Здравковић из Доњег Штипља, Димитрије Стефановић из Копривнице, Антаранастић из Горњег Штипља, Јеврем Марковић из Доњег Штипља, Јова Ранковић из Доњег Рачника, Анта Петровић из Доњег Рачника, Стојан Николић из Доњег Рачника, Ћира Милосављевић из Копривнице, Павле Јовановић из Копривнице, Милорад Павловић из Врановца, Никола Јовановић из Копривнице, Стојан Лазаревић из Доњег Рачника, Сретен Стојановић из Копривнице, Теодосије Марковић из Копривнице, Илија Марковић из Врановца, Милутин Петровић из Горњег Рачника, Александар Петровић из Горњег Рачника, Милутин Поповић из Багрдана, Петар Поповић из Домуз потока,³⁶³ Милан Младеновић из Доњег Рачника.

Школа у Варварину имала је школске 1858/59. године 50 ученика. Први разред је имао 35 ученика, други разред 14, а трећи разред само једног

³⁶² АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

³⁶³ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

ученика. Осим овог ђака трећег разреда, сви остали били су добро снабдевени књигама и школским потребама. Ученици су врло неуредно похађали школу, због својих родитеља. Није помагао ни труд кметова.³⁶⁴

Учитељ школе у Варварину, Филип Јовановић, доставио је списак ученика за први течај 1. септембра 1858. године.³⁶⁵

Р. број	Име и презиме	Године возраста	Од куда је родом	У коме се разреду налази
1.	Симеон Ђ. Поповић	11	Варварина	трећем
2.	Алексије К. Милетић	12	Бошњана	другом
3.	Василије Н. Јовановић	10	Варварина	другом
4.	Груица Д. Здравковић	10	Маскара	другом
5.	Живан Сврзић	10	Катуна	другом
6.	Милисав Ђ. Сврзић	11	Катуна	другом
7.	Марјан С. Ивковић	11	Бошњана	другом
8.	Миладин П. Радојевић	11	Бошњана	другом
9.	Милан С. Величковић	11	Бошњана	другом
10.	Петар Цветковић	11	Катуна	другом
11.	Петар Стаменковић	11	Варварина	другом
12.	Стојан И. Николић	10	Маскара	другом
13.	Тодосије С. Станковић	9	Варварина	другом
14.	Јанићије Поповић	12	Парцана	другом
15.	Ђурђе С.	10	Бошњана	другом

³⁶⁴ АС, МПс, Ф II, р - 38/1859.

³⁶⁵ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

Мр Добривоје Јовановић

.	Симионовић			
П р в и р а з р е д				
16	Антанасије Павловић	10	Маскара	првом
17	Александар Ђурђевић	9	Бошњана	првом
18	Аксентије П. Радојевић	9	Залоговца	првом
19	Гаврил Стефановић	9	Катуна	првом
20	Григорије З. Дмитровић	8	Варварина	првом
21	Јовица М. Кошевић	9	Катуна	првом
22	Јефрем Т. Марковић	7	Маскара	првом
23	Љубомир Станковић	7	Катуна	првом
24	Лазар М. Станишић	7	Катуна	првом
25	Лазар Милојковић	7	Варварина	првом
26	Милан Мијаиловић	7	Маскара	првом
27	Мијаило Стојановић	9	Бошњана	првом
28	Миладин Живковић	9	Катуна	првом
29	Миладин Јанковић	9	Катуна	првом
30	Милош Илић	9	Варварина	првом
31	Милан Милосављевић	9	Варварина	првом
32	Милош Илић	8	Катуна	првом
33	Милоје Јовановић	8	Катуна	првом
34	Миладин Петковић	8	Катуна	првом
35	Миладин Ђорић	7	Катуна	првом

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

.				
36	Милан Стефановић	10	Катуна	првом
.				
37	Милун Долић	7	Катуна	првом
.				
38	Никола Манојловић	9	Катуна	првом
.				
39	Петар Миловановић	10	Бошњана	првом
.				
40	Петар Николић	7	Катуна	првом
.				
41	Сава Богојевић	10	Катуна	првом
.				
42	Сава Живковић	8	Варварина	првом
.				
43	Симион Ђорђевић	8	Варварина	првом
.				
44	Стефан Јовановић	7	Бошњана	првом
.				
45	Тодор Станојевић	9	Варварина	првом
.				
46	Тодор Филиповић	7	Варварина	првом
.				
47	Филип Воиноввић	9	Варварина	првом
.				
у Варварину 1-ог септембра 1858 године Филип Јовановић учитељ				

Септембра 1858. године школа у Обрежу имала је уписаних 46 ученика, и то по разредима: први разред 33 ученика, други разред 9 и трећи разред 4 ученика. Нису сви били снабдевени књигама и другим школским потребама. Ученици су врло неуредно похађали наставу.³⁶⁶

Према извештају учитеља у Обрежу Миладина Поповића, од 22. септембра 1858. године, уписани ученици су били: Аврам Милошевић, Алекса Брзић, Аранђел Милосављевић, Атанасије Буљанац, Аћим Здравковић, Богдан Поповић, Богосав Бркић, Гаврил Липовац, Димитрије Радојевић, Дамјан Видић, Живан Матић, Јован Ђорђевић, Марко Влајковић, Марко Јовановић, Матеја Маринковић, Милан Петковић, Милен Милосављевић, Милован Миловановић, Миленко Матић, Миленко Обрадовић, Милан Живковић, Милан Милошевић, Милован Милошевић,

³⁶⁶ АС, МПс, Ф Х, р-15/1858.

Милосав Миловановић, Милован Радојковић, Милош Станишић, Милан Станкић, Милоје Стојковић, Милосав Марковић, Милосав Томић, Милосав Митровић, Михајло Јоксић, Петар Видојевић, Петар Симић, Прокопије Гавриловић, Радош Јоксић, Сава Видић, Сава Петковић, Симеон Јанковић, Стеван Петровић, Тодор Јовановић, Јевтимије Пеичиновић, Јеврем Матеић, Јеремија Влајковић, Јеремија Томић, Ђорђе Чепурац.³⁶⁷

Школа у Јасики, септембра 1858. године имала је уписана 70 ученика: први разред 40, други разред 20 и трећи разред 10 ученика. Сви су били добро снабдевени књигама и осталим потребама.³⁶⁸

Учитељ у Јасики Јован Живановић пописао је, до 28. августа 63 новоуписана ученика и ученике од прошле школске године: Александар Стефановић, Антоније Ђорђевић, Веселин Панћић, Јефрем Гавриловић, Младен Лазаревић, Милош Ђорђевић, Милутин Трејановић, Милош Рајковић, Недељко Павловић, Симеон Симеонович, Аврам Прокић, Аксентије Павловић, Андреја Петровић, Богдан Митић, Владимир Матић, Димитрије Ђорђевић, Димитрије Обрадовић, Љубисав Ћирковић, Милош Стефановић, Младен Радосављевић, Мијаило Симоновић, Недељко Здравковић, Петар Живановић, Светозар Милојевић, Светозар Милутиновић, Стојадин Живановић, Сава Јовановић, Стојадин Чолић, Тодор Јанковић, Ђорђе Прокић, Арсеније Црнчевић, Аврам Ђорђевић, Антоније Миленковић, Воин Петровић, Димитрије Јовановић, Драгић Стефановић, Јефрем Радосављевић, Игњатије Несторовић, Крста Мијаиловић, Милутин Јанковић, Мијаило Петровић, Миленко Милосављевић, Миливој Милојевић, Милутин Павловић, Милисав Николић, Манојло Мијаиловић, Милан Младеновић, Милош Петровић, Милисав Стефановић, Милош Николић, Милош Радосављевић, Петко Здравковић, Стојадин Станковић, Станоје Гавриловић, Симеон Милошевић, Сава Живковић, Стојадин Павловић, Сибин Петровић, Стефан Стојановић, Спасоје Стојановић, Стојан Вукојевић, Тимотије Марковић, Ђурђе, до 28. августа, Маврић.

Школу у Јовцу почетком 1858/59. године уписало је 40 ученика: први разред 34, други разред 3, трећи разред 3 ученика. Сви су били снабдевени књигама и другим потребним стварима. Сви су током прва три месеца уредно похађали школу.³⁶⁹

Учитељ у Јовцу Мијат Јаковљевић израдио је списак свих уписаних ученика 1. септембра 1858. године: Милан, син Симеона Милосављевића из Равнова, Миладин, пасторак Неше Марковића из Равнова, Недељко, син Миленка Милојковића из Јовца, Иван, син Милосава Бићића из Јовца,

³⁶⁷ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

³⁶⁸ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

³⁶⁹ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

Величко, пасторак Радомира Петровића из Јовца, Станисав, син Радојка Стојановића из Јовца, Милета, син Обрада Ђурђевића из Јовца, Владимир, син Радосава Милићевића из Јовца, Стефан, син Павла Поповића из Јовца, Богдан, син Миладина Павковића из Јовца, Радисав, син Гаје Ђурића из Јовца, Петар, син Ивана Милошевића из Јовца, Миљентије, син Милосава Манојловића из Јовца, Благоје, син Јанка Радосављевића из Јовца, Станојло, братанац Стојана Стефановића из Мајура, Милан, син Првулка Николића из Мајура, Никифор, син Стефана Мишића из Мајура, Јевта, брат Милована Атанасковића из Мајура, Коста, брат Стојадина Вељковића из Мајура, Петар, братанац Вељка Стојановића из Мијатовца, Богдан, братанац Милете Нешића из Мијатовца, Богосав, син Недељка Ђурђевића из Мијатовца, Богдан, син Марка Обрадовића из Мијатовца, Радоје, пасторак Јована Љубисављевића из Колара, Јеврем, син Николе Тодоровића из Остриковца, Аврам, син Стефана Глигоријевића из Остриковца, Јеврем, син Стојана Јовановића из Остриковца, Радисав, син Станоја Илића из Остриковца, Вучко, син Мике Радосављевића из Остриковца, Марисав, син Јанка Николића из Остриковца, Неша, син Петра Крстића из Остриковца, Јоксим, син Станојла Петровића из Остриковца, Недељко, син Стојана Милутиновића из Равнова, Милун, син Јована Вучковића из Драгошевца, Марко, син Милисава Мијаиловића из Драгошевца, Аврам, син Јанићија Милутиновића из Трешњевице, Стефан, син Радована Стефановића из Трешњевице.³⁷⁰

Упис ученика у Рибару, школске 1858/59. године, започет је 1. августа и до 20. августа била су уписана 53 ученика: први разред 27, други 20 и у трећи разред 6 ученика. Већ почетком школске године ученици су неуредно похађали наставу. Родитељи ученика често су их користили за пољске радове. Такође и ученици из оближњих села нису редовно долазили у школу, наводно због удаљености. Ученици, који су становали у школској згради, свака три дана одлазили су својим кућама за храну, и тада су по неколико дана и целе недеље изостајали из школе.³⁷¹

Списак ученика првог, другог и трећег разреда школе у Рибару за прво полугође школске 1858. године: Алекса Станковић, Алекса Ђорић, Алекса Петровић, Андрија Ђокић, Анта Стефановић, Андреја Павловић, Аврам Тасић, Василије Илић, Василије Теодоровић, Василије Стојановић, Велисав Ђорђевић, Владимир Лазаревић, Владимир Милисављевић, Вуле Величковић, Димитрије Милисављевић, Димитрије Милојковић, Добросав Вулић, Димитрије Петковић, Димитрије Петровић, Јован Павловић, Јован Петровић, Коста Марковић, Коста Стојковић, Љубисав Стојановић, Милоје

³⁷⁰ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

³⁷¹ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

Војиновић, Милан Марковић, Милован Милосављевић, Милован Лазић, Матија Петровић, Михаил Радосављевић, Михаил Ивковић, Миленко Стефановић, Милош Вељковић, Марко Мијаиловић, Петар Стојановић, Петар Миличанић, Петар Станојевић, Петар Димитријевић, Павле Стаић, Павле Стефановића, Петар Димитријевић, Павле Антонијевић, Петар Радивојевић, Петар Вељковић, Радисав Марковић, Стефан Павловић, Сава Милошевић, Тодор Димитријевић, Тома Николић, Танаско Величковић, Јеврем Николић, Јеремија Милисављевић, Ђурђе Станисављевић.³⁷²

На основу извештаја о броју уписаних ученика, Попечитељство просвете је тражило од окружног начелства објашњење зашто је мали број уписаних ученика према броју домова у појединим селима, што је било у супротности са *Устројенијем основних школа*. Тако је навео да у Рибару има 53 ђака а општина има 602 дома, у Јовцу 37 на 540 домова, у Обрежу 46 на 693 домова, у Бачини 28 ученика на 482 дома, у Коњусима 31 на 476 домова, у Великој Дренови 43 на 506 домова, у Опарићу 46 ученика, а општина је имала 968 домова, у Копривници 41 ученик на 440 домова, у Варварину 47 ученика на 636 домова, у Медвеђи 40 ученика а општина је имала 301 дом.³⁷³

Почетком школске 1859/1860. године, у општинама Јагодинског округа било је школа где су ученици у већем броју похађали школу, али било је и сеоских општина где то није био случај. У четири разреда Јагодинске основне школе био је уписан 271 ученик. У првом одељењу првог разреда 66, у другом одељењу првог разреда 55, у другом разреду 6, у трећем 52 и у четвртог разреду 42 ученика. Двојица ученика трећег разреда и двојица ученика четвртог разреда продужили су школовање у гимназији. Ученици нису уредно похађали школу, због небриге родитеља. Један ученик другог и један ученик четвртог разреда напустили су школу због болести. Сви ученици били су снабдевени школским потребама.³⁷⁴

У Обрежу школу је септембра 1859. године уписало 43 ученика првог разреда, 13 ученика другог и 5 ученика трећег разреда. Шесторица ученика су због болести напустили школу. Због небриге родитеља ученици су слабо посећивали школу и нису били снабдевени потребним школским потребама.³⁷⁵

³⁷² АС, МПс, Ф IV, р-1/1859. Списак је израдио учитељ Милан Миличанић 3. септембра 1858. године.

³⁷³ АС, МПс, Ф IV, р-1/1859.

³⁷⁴ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁷⁵ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

У општини беличкој, септембра 1859. године, први разред уписало је 29 ученика, други 27 и трећи разред 10 ученика. Сви ученици су редовно посећивали школу и били су снабдевени потребним стварима.³⁷⁶

У Бачини септембра 1859. године било је уписано свега 13 ученика, а пошто су се два ученика разболела, у школи је било само 11 ученика. У први разред било је уписано 6, у други 3 и у трећи разред 2 ученика. Ови ученици су уредно посећивали школу и били су снабдевени потребним школским стварима. Ипак у односу на величину општине, овај број ученика је био веома мали. Чак је и срески начелник покушавао да утиче на родитеље да шаљу своју децу у школу, али су их они првенствено користили за пољопривредне радове.³⁷⁷

Школу у Копривници септембра 1859. године уписао је 51 ученик: први разред 41, други 9 и трећи 1 ученик. Тројица ученика су због болести напустили школу, а остали су је редовно посећивали и били су снабдевени свим потребама.³⁷⁸ Школу у Коњусима уписало је 47 ученика, али су је, због „опасне грознице“, напустило њих 14. У први разред било је уписано 29 ученика, у други 15 и у трећи 3 ученика. Ученици нису били снабдевени књигама и прибором за писање.³⁷⁹

У Варварину је школу, септембра 1859. године уписало 40 ученика. Први разред је имао 22, други 14 а трећи 4 ученика. Само су ученици првог разреда имали све школске потребе. У другом разреду само је њих пет имало све потребе, док у трећем разреду само један ученик није имао потребних ствари за учење. Учитељ Филип Јовановић обраћао се среском начелнику и месном школском надзиратељу, али снабдевеност ђака није се поправила. Ученици су били доста захваћени *врућицом*.³⁸⁰

У Рековцу школу је уписало 54 ученика. Први разред уписало је 35 ученика, други 11 и трећи разред 8 ученика. Двојица ученика су због болести напустили школу, али сви остали су врло неуредно похађали наставу. И са школским потребама ученици су били слабо снабдевени.

У Јовцу основну школу уписао је 41 ученик: први разред 28, други 11 и трећи 2 ученика. Тројица ученика су због болести, а четворица због родитеља напустили школу. Ученици су били слабо снабдевени школским потребама.³⁸¹

³⁷⁶ АС, МПс, Ф II, р-162/1860. Извештај учитеља Николе Симића од 31. августа 1859. године.

³⁷⁷ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁷⁸ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁷⁹ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁸⁰ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁸¹ АС, МПс, Ф II, р-162/160.

Рибарска основна школа имала је уписана 42 ученика: први разред 20, други 12 и трећи разред 10 ученика. Двојица ученика су умрла а четворица су напустила школу због родитеља. Остали су неуредно похађали наставу, а и били су слабо снабдевени школским потребама.³⁸²

Основну школу у Медвеђи уписало је 34 ученика. У први разред било је уписано 14, у други 13 и у трећи разред 7 ученика. Само један ученик је због болести напустио школу, док су остали редовно посећивали наставу. Сви су, осим једног ученика, били добро снабдевени школским потребама.

У Великој Дренови школу је уписало 34 ученика. Први разред је уписало 10 ученика, други 15 и трећи разред 8 ученика. Четворица су због болести оставили школу, док су остали врло нередовно похађали наставу. Врло слабо су били снабдевени школским потребама.³⁸³

У Јасики септембра 1859. године било је уписано 43 ученика: први разред 10, други разред 21 и трећи разред 12 ученика. Само је један ученик због болести напустио школу, док су остали редовно похађали наставу, и били су снабдевени свим потребама.³⁸⁴

У Рековцу је почетком школске 1859/60. године било укупно 54 ученика, и то: први разред уписало је 35 ученика, други разред 11 и трећи разред 8 ученика. Двојица ученика су због болести остали код својих кућа, а остали су слабо похађали наставу.³⁸⁵

Децембра 1862. године упутио је жалбу Министарству просвете учитељ у Бачини Лазар Граничарски. Жалба се односила на родитеље ученика из Избенице, који од краја октобра нису слали своју децу у школу. Из Избенице је школу у Бачини учило осам ученика, пет из првог и три ученика из другог разреда. Он се за помоћ обратио школском надзиритељу Јовану Поповићу, пароху села Бачине. Парох се изговарао да није желео да се свађа са својим парохијанима. После тога, учитељ је тражио помоћ и од средње власти, али помоћи није било. Родитељи су се изговарали да ће да осиромаше ако не буду имали помоћ њихове деце у пољопривредним пословима. После наредби окружне и средње власти, ученици из Избенице су на велики четвртак, почетком априла 1863. године дошли у школу. Због више месечног одсуствовања из школе, мештани су сматрали да је Лазар Граничарски желео да нађе оправдање за лош успех ових ученика, када буду испитивани са осталим ученицима маја месеца, у присуству чиновника Министарства просвете.³⁸⁶

³⁸² АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁸³ АС, МП-Ц, 162/1860.

³⁸⁴ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁸⁵ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

³⁸⁶ АС, Ф III, р-380/1863.

Децембра 1862. године учитељ из Коњуса жалио се Министру просвете да је његових 14 ђака, који су већ били уписани у протокол и похађали наставу, на превару преузео Марко Ступљанин, тада учитељ у Наупару. Окружни начелник је известио министра да то нису били ученици из Коња, већ из Велике Дренове и Селишта, места која су припадала школској општини у Великој Дренови. Када је школа затворена, родитељи су своју децу, по наређењу власти, из Велике Дренове и Селишта дали у школу у Коњусима. Како је школа била далеко, родитељи нису желели да шаљу своју децу. Учитељ Филип Јовановић је сматрао да су ђаци изостали по наговору Марка Ступљанина, што није била истина.³⁸⁷

Димитрије Цветковић, учитељ четвртог разреда основне школе у Јагодини, упутио је 2. октобра 1862. године примедбу окружном начелству на рад Примирителног суда вароши Јагодине: *„Учитељи основ. школа на основу устројенија о школама постојећем дужни су обраћати се примирителним судовима кад који од ученика од школе изостане; родитеља наипре укорити и онда и новчано казнити, да би се тако школски ред одржавао, то је дужност примирителних судова. Но овд. примирителни суд за сада по том устројенију не поступа. Родитеље дечије не казни, на тако народ на то се навикао и децу кад је коме потребно од школе задржава. Зато, овим у понизности Начелство молим, да оно наложи примир. суду да у будуће мало боље пази на устројеније, како не би принуђен био Министарству против тога жалити се“*. Окружно начелство је одмах сутрадан упутило наредбу Примирителном суду *„...да с родитељима деце, који ову у школу не шаљу или од школе задржавају по постојећим прописима поступа, јер иначе суд доћи ће под одговор, а по овоме и казни подвргнуће се“*. Примирителни суд вароши Јагодине, у свом одговору, потврдио је да је по постојећим правилима увек поступао, и да ће тако радити и у будуће.³⁸⁸

³⁸⁷ АС, МПс, Ф III, р-339/1864.


³⁸⁸ АС, НОЈ, Ф XXIV, р-100/1862.

Извештаје

О посаваном основној Школи саопштенијем Младобожје, окр. Вагана Срезу, Лебан. у окр. Вагана

1860/61. Школарске године.

<p>Ево Школарско извештаје за прву школску годину, који је саопштен у Школи, и који је саопштен и у Младобожју, и који је саопштен и у Младобожју, и који је саопштен и у Младобожју.</p>	<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>	<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>	<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>
<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>	<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>	<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>	<p>Укупно деце, који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи, и који су у Школи.</p>



С. Вагана 1860/61.
 у Младобожју

Управник основне Школе саопштеније
 Младобожје

Попечитељство просвете наложило је 18. јула 1860. године Начелству окружја јагодинском, да на основу Устројенија из 1857. године, срески начелници у договору са кметовима напишу дораслу дацу за школовање за наступајућу 1860/61. годину.³⁸⁹ Осим уписане деце они су били дужни да упишу сву децу колико их има у појединим селима.³⁹⁰ Даље се налагало среским властима, да не уписују ђаке само преко кметова, него су дужни да сами утврде колико је ђака у свакој општини стигло за школу. Такође им је наложено да уписују ђаке из имућних и задружних кућа, а не само из сиротињских кућа, као што су то кметови чинили, која од својих родитеља не могу уредну храну и одећу имати.³⁹¹

³⁸⁹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-51/1860. Устројеније ...чл. 33. тачка 3: У почетку сваке године школске Полицијна власт у споразумљу са дотичним кметовима и обштинарима пописаће децу за школу, и Учитељима ће их предати, пазећи притом, да се по селима млађа од 7. а по варошима млађа од 6. и старија од 12. година ни по селима ни по варошима не примају.

³⁹⁰ АС, НОЈ, Ф XIV, р-51/1860. Устројеније ...чл. 33. тачка 1: Спрам величине Обштине Школске треба да буде и сразмеран број ученика у школама. По овоме свака и најмања Обштина Школска мора 25 ученика у својој школи имати. Обштина, која преко 250. до 500. домова има, дужна је 40, а Обштина Школска, која преко 500. домова броји, најмање 60 деце у школи имати.

³⁹¹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-51/1860. Устројеније ... чл. 33. тачка 2. У школу се узимају деца из задружних кућа, и из оних, које двоје или више мушке деце имају, како се где потреба укаже.

Светозар Савић, учитељ трећег разреда Јагодинске основне школе упутио је окружном начелству 21. фебруара 1862. године допис, да ученици: Алекса Станковић, син Ристе баштованције, Коста Ристић, син покојног Николе мутавције, Михајло Тодоровић, син Милована кочијаша и Петар Барутлић, син Стојиљка Барутлића не долазе у школу. Он се више пута обраћао Примирителном суду вароши Јагодине, али то није учињено. Зато се обратио окружном начелству да оно примора родитеље да шаљу своју децу у школу. Окружно начелство је наложило Примирителном суду да извиди узроке изостајање ове деце из школе, и да обавести окружно начелство о томе. У извештају од 22. марта Примирителни суд није навео никакве узроке изостајања, али је истакнуто, да је после наређења упућено родитељима, њихова деца почела уредно да похађају школу.³⁹²

Према Закону о устројства основних школа из 1863. године Основне школе су одређене као почетне народне школе у којима се учила наука хришћанска, читање, писање, рачунање и појење. У селима школе су имале три или четири разреда, а по варошима четири разреда. Свако је требао да своје дете пошаље у школу где ће се васпитавати по хришћанској науци и научити основне науке. У школу су се узимала деца из имућних или задружних кућа, и из оних кућа које су имале два или више мушка детета. У школи се нису примала деца испод седам година у селима, испод шест година у варошима, и старија деца од 12 година. Деца која су за школу пописана као и деца коју су родитељи добровољно у школу уписали, била су дужна да школу редовно похађају и без прекида док траје настава. За неуредно похађање школе одговарали су родитељи или старатељи. Ако су изостанци били неоправдани кажњавани су опоменом, укором и новчаном казном од једног до три талира. Сваки родитељ или старатељ био је дужан да свом детету набави нужне књиге и све што је потребно за учење. Ако се то не би обезбедило, учитељ је опомињао родитеље, а после тога кажњавани су у новцу од 3 до 6 цванцика. Такође су били принуђени да набављају књиге и друге школске потребе. Сиромашној деци општине су из своје касе набављале књиге и све што је потребно за учење.³⁹³

Према истом закону школска година била је подељена на зимски и летњи течај. Школска година почињала је 1. августа и завршавала се 30. јуна. Јули месец је служио за одмор. Осим овог главног одмора, деца нису ишла у школу поред недељних и празничних дана, четвртком после подне, о Божићу од Туцин дана до Нове године, о Ускрсу од великог до светлог

³⁹² АС, НОЈ, Ф IV, р-192/1862.

³⁹³ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

четвртка, о светој тројници три дана, и о виноградској и кукурузној берби седам дана.³⁹⁴

Почетком школске 1859/60. године мали број ђака је био уписан према броју дорасле деце за школу, и то нарочито у: Белици, Рибару, Јовцу, Варварину, Бачини, Рековцу и Великој Дренови. У трећем и четвртном разреду у Јагодини било је уписано 94 ученика, у другом разреду 54, у првом одељењу првог разреда 66, у другом одељењу првог разреда 54, у Женској школи у Јагодини 82 ученице, у Великој Дренови 33, у Јасики 43, у Рековцу 54, у Медвеђи 34, у Копривници 54, у Јовцу 41, у Рибару 52, у Белици 47, у Бачини 12, у Обрежу 55, у Варварину 40.³⁹⁵

Уписивање ђака у школама у Рековцу и Великој Дренови није могло да буде веће, јер су школске зграде биле мале, и већи број ученика не би могао да се смести. И у школама среза беличког уписивање ђака је вршено према Устројенију школском Из Рибарске школе касније су неки од родитеља своју децу извукли из школе. Када су по наређењу среске власти требали да их понову пошаљу у школу, учитељ то није дозволио, јер је прошло доста времена и ти ученици не би могли да савладају школско градиво. У Јовцу је сам учитељ, после месец дана рада отпустио 20 ученика из Јовца и оближњих села.³⁹⁶

Број ђака на крају школске године	1835-36	1845-46	1855-56	1865-66	1875-76
	146	376	555	826	1.054

Процент годишњег множења ученика у периоди у Јагодинском округу				
1836-46	1846-56	1856-66	1866-76	1836-76
15,75	4,76	4,88	2,72	15,49

³⁹⁴ ЗМЈ, XXII, К 3-1. За време ових одмора могла је полицијска власт, са знањем школског надзорника, учитељу да одобри одсуство, а учитељ је био дужан да дође на посао првог радног дана.

³⁹⁵ АС, МПс, Ф IV, р-519/1860.

³⁹⁶ АС, МПс, Ф IV, р-519/1860.

Долазио је један ђак на становника		
1835-36	1865-66	1875-76
282	97	67

Септембра 1860. године школу у Медвеђи уписало је 20 ученика: први разред 6, други разред 8, трећи разред 6. Сви су били здрави, уредно су похађали школу и били су снабдевени свим школским потребама. Септембра 1860. године, школу у Великој Дренови уписало је 23 ученика: први разред 10, други разред 6, трећи разред 7. Сви су уредно похађали наставу, а осим четворице ученика, сви су били снабдевени школским потребама. Школу у Рековцу је септембра 1860. године уписало 28 ученика: први разред 10, други разред 13, трећи разред 5 ученика. Сви ученици су уредно похађали школу, и осим двојице, сви су били снабдевени школским потребама.³⁹⁷

Од укупног броја ђака 1861. године у Јагодини је било 239, у беличком срезу 220, левачком срезу 53 и у темнићком 239 ђака.³⁹⁸ Следеће 1862. године у Јагодинском округу 1862. године било је 399 ученика.

**Преглед
Предавања предмета у I, II и III разреду
Основне школе Медвећке
за I-во полгодије 1862. год.**

од учитеља Медвећског
Лазара Павловића³⁹⁹

I. ви Разред

Име и презиме	буквар	писање	бројање	молитве	Примјечаније
Арсеније Јанић	д	д	с	с	
Антоније Иричанин	-	-	-	-	Сбог неображенија
Богољуб Марковић	в.д.	в.д.	в.д.	в.д.	
Милан Манцукић	в.д.	в.д.	в.д.	в.д.	

³⁹⁷ АС, НОЈ, Ф XIV, р-51/1860.

³⁹⁸ АС, НОЈ, Ф I, р-109/1861.

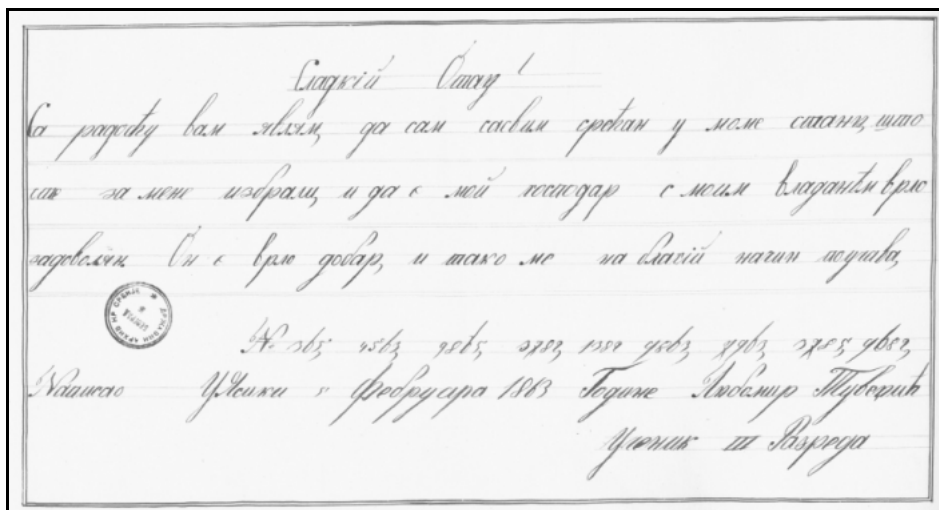
³⁹⁹ АС, НОЈ, Ф X, р-231/1863.

II. ги Разред

Име и презиме	Читање	Часловац	Писање	Рачуница	Свеш. историја	Прва знања	Молитве	примјечанија
Андреја Вучковић	-	-	-	-	-	-	-	Због болести
Алекса Стојадиновић	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	
Петар Ђурковић	в.д	д	д	в.д	в.д	в.д	в.д	

III. ћи Разред

Име и презиме	Читанка	Псалтир	Писање	Рачуница	Катихизис	Прва знања	земљописаније	примјечаније
Богољуб Јовановић	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	
Милан Наупарац	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	в.д	
Максим Јеркић	с	д	д	д	с	с	с	



**Преглед
Предавања предмета у I ом, II ом, III ем разреду
Основне школе Медвеђске
за II го пoлoгoдиe 1862 године⁴⁰⁰**

Од Учитеља Медвеђског
Лазара Павловића

I. Разред

Име презиме	и	Буквар	Писање	Бројање	Молитве	Примчание
Андрија Вучковић		в. д.	в. д.	в. д.	в. д.	
Алекса Стојадиновић		в. д.	в. д.	в. д.	в. д.	
Благоје Лађаревић		-	-	-	-	одсутвује
Лазар Иричанин		в. д.	в. д.	в. д.	в. д.	
Петар Ђурковић		в. д.	в. д.	в. д.	в. д.	

⁴⁰⁰ АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862.

Мр Добривоје Јовановић

Стеван Урошевић	-	-	-	-	одсуствује
Совроније Сусанић	-	-	-	-	„

II- ги Разред

Име и презиме	Читанка	Часловац	Писање	Рачуница	Св. Историја	1-ва Знања	Моливе	Примвчание
Богољуб Јовановић	в. д.	в. д.	в. д.	в. д.	д.	в. д.	в. д.	
Максим Вркић	-	-	-	-	-	-	-	одсут.
Мијат Баић	-	-	-	-	-	-	-	„
Милан Наупарац	-	-	-	-	-	-	-	„

III – ћи Разред

Име и презиме	Читанка	Псалтир	Писање	Рачуница	Катихизис	1-ва Знања	Земљопис	Примвчани е
Милош Брадић	-	-	-	-	-	-	-	отсуствује

Списак
Ученика учећи се у I-ом, II-ом, III-ем разреду Основног Училишта
Медвеђског за друго полгодие 1863. године⁴⁰¹

Име и презиме	Година возрос.	Име и презиме отца, матере, или турсора	Откуд је родом	Кад је дете у школу дошло	Успех у наукама у другом полгодију	Како је дете школске часове посећи вало	премченије
I вом							
Агатон Иричанин	10	Тодор Иричанин	Медвеђе	1-ог августа 1862.	Вр. доб.	рђаво	Због старатељ
Богољуб Марковић	7	Марко Илиџановић	„	„	Вр. Доб.	„	„
Милан Манџукић	7	Тома Манџукић	„	„	Вр. доб.	добро	-
II гом							
Алекса Стојадиновић	8	Димитрије Стојадиновић	„	1. августа 1861.	Вр. доб.	рђаво	Због болести
III ђем							
Богољуб Јовановић	10	Јован Црногорац	„	1. августа 1860.	Вр. доб.	добро	
28-ог јунија 1863 год. У Медвеђи				учитељ основне школе Медвеђске Лазар Павловић			

Почетком септембра 1863. године, у школи у Медвеђи налазило се 26 ученика: први разред 19, други разред 6, трећи разред 1 ученик. Тројица ученика због болести су остали код својих кућа, а остали су уредно долазили у школу. Осим једног ученика, сви остали су били снабдевени свим школским потребама. Јула месеца 1863. године било је уписано 30 ученика, али је септембра у школи остало само 5 ученика. Због толике разлике у

⁴⁰¹ АС, МПс, Ф Ш, р-355/1864.

броју ученика, Министар просвете је затражио извештај о томе, јер по устројенију школском, у свакој школи је морало бити уписано најмање 25 ученика, иначе школа са мањим бројем ученика је морала бити затворена. Према извештају среског начелника, мањи број ђака је био резултат делатности свештеника села Медвеђе Саве Поповића, који је одвраћао људе да своју децу шаљу у школу, говорећи да је кућа у којој је смештена школа одређена за обитавање свештеника, који у цркву долазе, и да ће се школа из те зграде изместити. После наредбе среске власти, родитељи су послали своју децу у школу, тако да их је укупно било 27. Учитељ Лазар Павловић није желео да прими још три ученика, изговарајући се да су сувише касно почели са наставом.⁴⁰²

Школу у Јасики септембра 1863. године уписало је само седам ученика, и то само други разред. Први и трећи разред нису имали ученике. Ученици, који су редовно долазили у школу, били су добро снабдевени школским потребама.⁴⁰³

Претходне 1862. године, у округу, било је уписано 399 ученика и 38 ученица. У Јагодинском округу 1863/64. године било је 12 школа, 16 учитеља, 608 уписаних ђака, од којих је 527 свршило разреде.⁴⁰⁴

У Јагодини је 1864. године основна школа имала је 220 ученика. Са њима су радила петорица учитеља. Те 1864. године један ученик је долазио на 93 становника округа.⁴⁰⁵

Следеће 1865. године у Јагодинском округу било је 719 ученика на 58.521 становника. Један ђак долазио је на 97 становника, а 1875/76. године, један ђак долазио је на 67 становника⁴⁰⁶

У Јагодинском округу 1866. године било је уписано 793 ђака у 15 школа. Учитеља је било 19. Од укупног броја ђака 1866/67. године, завршило је разреде 598. У срезу левачком 180 ђака, у срезу темнићком 208 и у Јагодини 210 ђака.

Школске 1868/69. године било је укупно уписано 958 ђака. У срезу беличком 1868. године, према неким извештајима, ни једна школа није имала више од 25 ђака. У школи у Белици било је уписано 20 ђака у први разред, а при прегледу школе, било је у истом разреду само 7 ђака. Та школа тада је имала укупно 22 ђака. У Јовцу је било уписано у први разред 23, а при обиласку школе у том разреду била су свега 3 ученика. Тада је други разред имао 7, а трећи разред 2 ученика. У Рибару је први разред уписало 30 ученика, а редовно га учило свега 7 ученика. Тада је други разред учило 9, а

⁴⁰² АС, МПс, Ф Ш, р-355/1864.

⁴⁰³ АС, МПс, Ф Ш, р-355/1864.

⁴⁰⁴ *Видовдан*, Београд, бр. 96, 25. август 1864. године.

⁴⁰⁵ АС, МУД, П, XVIII, 19/1864.

⁴⁰⁶ Грујић.

трећи разред само 1 ученик. У Копривници, од уписаних 20 ученика, приликом обиласка школе нађено је 12 ученика. Школа у Великој Дренови имала је септембра 1868. године 34 ученика: први разред 8, други разред 17 и трећи разред 9 ученика. Само четворица ученика, због болести нису похађали школу. Осталих 30 је, бар тада, то редовно чинило.⁴⁰⁷

У Јагодини је септембра 1868. године било уписано укупно 232 ученика: прво одељење првог разреда 40, друго одељење првог разреда 42, други разред 70, трећи разред 45, четврти разред 35 ученика. Само пет ученика није похађало школу због болести. Сви ученици, осим тројице, били су снабдевени свим школском потребама.⁴⁰⁸

У Маскару септембра 1868. године било је уписано 33 ученика: први разред 22, други разред 6 и трећи разред 5 ученика. Сви су уредно похађали школу, али нису сви били снабдевени школским потребама. Недостајале су две читанке за други разред и девет малих рачунаљки. Од никаквих болести ученици нису боловали.⁴⁰⁹

Школа у Јасики имала је септембра 1868. године 33 ученика. У првом разреду било је уписано 17 ученика, у другом 10 и у трећем разреду 6 ученика. Ученици су слабо похађали наставу а нису били ни снабдевени свим потребама. Није било болесних ученика.⁴¹⁰

У Коњусима септембра 1868. године била су уписана 53 ученика. Први разред уписало је 32 ученика, други разред 12 и трећи разред 9 ученика. Сви уписани ученици уредно су долазили у школу и сви су били снабдевени школским потребама, осим 14 ученика, који нису имали све потребне књига, јер нису имали где да их купе. Тројица ученика била су јако болесна.⁴¹¹

Школа у Варварину је септембра 1868. године имала 58 ученика. Први разред је уписало 26 ученика, други разред 23 и трећи разред 9 ученика. Сви су ученици похађали школу. Ученици другог разреда нису имали уџбеник из рачунице, а трећег, поред рачунице и другу читанку. Није било болесних ученика.⁴¹²

Школа у Великој Дренови имала је септембра 1868. године 34 ђака. Први разред је имао осам ученика, други разред 17 и трећи разред 9 ученика. Четири ученика, због болести нису похађала школу. Ниједан ученик није био снабдевен школским потребама.⁴¹³

⁴⁰⁷ АС, МПс, Ф Ш, р-523/1869.

⁴⁰⁸ АС, МПс, Ф VII, р-1/1868.

⁴⁰⁹ АС, МПс, Ф VII, р-12/1868.

⁴¹⁰ АС, МПс, Ф VIII, р-12/1868.

⁴¹¹ АС, МПс, Ф VI, р-1478/1869. Извештај је написао учитељ Момир Деспотовић.

⁴¹² АС, МПс, Ф I, р-121/1869.

⁴¹³ АС, МПс, Ф Ш, р-523/1869. Извештај учитеља М. Ђорђевића.

У Јагодинском округу 1869. године било је уписано, у 24 школе, укупно 1.245 ђака. Први разред имао је 791 ђака, други разред 244, трећи разред 161 и четврти разред 49 ђака. Завршило је разреде укупно 958 ђака. Први разред завршио је 581 ђак, други разред 206, трећи разред 134 и четврти разред 37 ђака.⁴¹⁴

Школу у Великој Дренови, септембра 1869. године, уписало је 53 ученика: први разред 30 ученика, други разред 15 и у трећем разреду 8 ученика. Редовно је долазило у школу од 25 до 30 ученика, остали нису никако долазили. Двојица ученика због болести није долазило. Потребног материјала за писање и учење није било довољно.⁴¹⁵

У Јагодини је септембра 1869. године било уписано 248 ученика. Прво одељење првог разреда уписало је 52 ученика, друго одељење првог разреда 40 ученика, други разред 64 ученика, трећи разред 60 ученика и четврти разред 32 ученика. Сви су ученици редовно похађали наставу, осим неких ученика првог и трећег разреда, који су оболели од малих богиња.⁴¹⁶

Школа у Бачини 1869. године имала је 58 ученика: први разред 34, други разред 15, трећи разред 9 ученика. Осим четворице ученика, од којих је један био болестан, сви су похађали наставу.⁴¹⁷

У Обрежу почетком школске 1869/70. године школа је имала 49 ученика: први разред 27 ученика, други разред 14 и трећи разред 8 ученика. Сви су редовно похађали наставу и били снабдевени потребама.⁴¹⁸

Школа у Падежу почетком школске 1869/70. године имала је 27 ученика. Први разред је уписало 14 ученика, други разред 8 и трећи разред 5 ученика. Из удаљених села ученици су доста слабо похађали школу. Један ученик је напустио школу због болести. Учитељ је предложио родитељима ученика из удаљених села, да у школској згради њихова деца станују и хране се. Са школским потребама сви су били снабдевени.⁴¹⁹

У Варваринској школи септембра 1869. године било је уписано 53 ученика. Први разред уписало је 26 ученика, други разред 23, трећи разред 4 ученика. Добро су похађали школу и били су снабдевени свим потребама. Само једна ученица другог разреда била је болесна.⁴²⁰

⁴¹⁴ „Школа“, бр. 26, Београд 10. септембар 1869.

⁴¹⁵ АС, МПс, Ф IX, р-2135/1869.

⁴¹⁶ АС, МПс, Ф, I-49/1870. Извештај су 16. септембра 1869. године потписали: Светозар Савић, Павле Јеврић, Милан Недељковић, Никола Вељић, Мијаило Недељковић.

⁴¹⁷ АС, МПс, Ф II, р-354/1869.

⁴¹⁸ АС, МПс, Ф I, р-49/1870.

⁴¹⁹ АС, МПс, Ф IX, р-2139/1869.

⁴²⁰ АС, МПс, Ф I, р-49/1870.

У школи у Јасики, почетком септембра 1869. године, било је уписано 46 ученика. Први разред уписало је 29 ученика, други разред 9 ученика и трећи разред 8 ученика. Сви су редовно похађали наставу и били су снабдевени свим потребама. Тројица ученика ослобођени су школе због болести.⁴²¹

У Рибару је септембра 1869. године било уписано 30 ученика. Први разред уписало је 12 ученика, други разред 11 ученика и трећи разред 7 ученика. То је мали број уписаних ђака у односу на број пореских глава, који је износио до 700 пореских глава. Према том броју, Рибарска школа требала би да има најмање 70 ученика. Ученици су имали све нужне потребе, али нису уредно похађали школу. Наставу је ометала близина суда општине рибарске, јер се између школе и суда налазио само један плот. У време суђења вика је често ометала одржавање наставе. Још више сметње су, својим псовкама и другим најгнуснијим речима и скандалозним понашањем чинили затвореници, који су остављани у дворишту суда.⁴²²

Следеће 1870. године у Јагодинском округу било је 29 школа и исто толико учитеља. Ученика је било 1.138, од чега: у срезу левачком 290, у срезу темнићком 415, у срезу беличком 160 и у Јагодини 273. Женска школа имала је три разреда, три учитељице и 109 ученица.⁴²³

У Рибару септембра 1870. године било је уписано 38 ученика. Први разред уписало је 14, други разред 12 и трећи разред 12 ученика. И ове године, према броју пореских глава у школи је требало да буде 70 до 80 ђака. Из праћинске, буковачке и рибничке општине, које су припадале рибарској школи, није било ни једног ђака. Само из Пањевца три нова ђака била су уписана. Ученици су били снабдевени сви потребама, осим нових буквара за ђаке првог разреда. Наставу је ометало и то, што је учионица била мрачна, ниска, тесна и димна. Прозори су се затварали дрвеним капцима, што је нарочито зими стварало тешкоће у настави, јер су морали да буду стално затворени.⁴²⁴

У Јагодини је 1871. године било уписано 237 ученика. У првом одељењу првог разреда 54 ученика, у другом одељењу истог разреда 42 ученика. Други разред уписало је 59 ученика, трећи 40 и четврти разред 42 ученика. Сви ученици су редовно посећивали школу и имали су све школске

⁴²¹ АС, МПс, Ф I, р-49/1870.

⁴²² АС, МПс, Ф VI, р-1384/1869. Извештај учитеља Николе Барутлића од 7. септембра 1869. године. Министарство просвете је наложило да се на школској згради поставе дупли прозори.

⁴²³ АС, МУД, П, XIX, 164/1870.

⁴²⁴ АС, МПс, Ф VII, р-1638/1870.

потребе. Из трећег разреда умро је један ученик. Већина ученика из свих разреда боловала је од грознице.⁴²⁵

У школи у Медвеђи почетком школске 1871/72. године било је уписано 55 ученика. Први разред уписао је 21 ученик, други разред 20 и трећи разред 14 ученика. Због епидемије „грознице“ ђаци су слабо долазили у школу, а били су снабдевени свим потребама.⁴²⁶

У школи у Опарићу септембра 1871. године било је уписано 35 ученика: први разред 18, други разред 9, трећи разред 8. Сви уписани ученици редовно су долазили у школу. Сви су били здрави.⁴²⁷

У Белушићу почетком октобра 1871. године било је 27 ученика. Први разред учило је 12 ученика, други разред 10 и трећи разред 5 ученика. Сви ученици су уредно похађали наставу и били су снабдевени свим школским потребама. Сви су били здрави.⁴²⁸

*

Ради правилнијег рада у школи, Министарство просвете је 1870. године донело мере о понашању наставника и ученика, и о начину рада у школама.

***Каиштите које су усвојене у школи као помоћно средство
за одржавање реда и дисциплине***⁴²⁹

„Биће познато свима онима, који су изучавали задатак и рад основне наставе, да ваљда и нема школе, у којој се неби нашло по које немарно или толико немирно дете, коме не може да помогне ни разборита реч, нити слат награде за добро дело и владање. У такој прилици, и према таквом ђаку, школа мора да употреби и каиштуру...

И Каиштите треба да су ретке. Макар колико да је каиштира заслужна и да је праведна, опет је она мрска само зато, што је каиштира. Дете, које се често каиштурује, огула, изгуби поноситост, и понекад тако омрзне на школу да воли макар куд отићи, само да није у школи. А учестале каиштите немају ни моралнога никаква утицаја; оне већ више незасстићују дете, које их трпи сваки час, а и за друге ђаке престану бити спасоносна опомена. За каиштуру дакле ваља маиштити се тек онда пошто су окушани сви други начини.

⁴²⁵ АС, МП, XII, 26/1871. Извештај учитеља Милана Недељковића, Павла Јеврића, Јована Јовановића, Мијајла Маринковића и Петра Рашића.

⁴²⁶ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871. Извештај је написао учитељ Велимир Кузмановић

⁴²⁷ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871. Извештај учитеља Алексе Поповића.

⁴²⁸ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871. Извештај учитеља Јована Милентијевића.

⁴²⁹ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

II Кашицама треба да се деца попраљају. Свакој каштици без разлике треба да је намера да детету да познати, да је попретило, и да разбуди у њему осећање стида и туге а то ће му шмћти да се поправи у напредак. А има погрешака, које се не могу ни уништитини спречити, па је у залуд осипати на њих каштице. Није све за каштицу, што год деца сгреше. Има несташних и ватрених поступака, има неке спорости на послу, што све долази од надмашне снаге карактера, од детово склопа, које му зацело све..., али ипак заремети осетно школски ред. И то те се мане и погрешке не могу поправити самом каштицом, јер је она немоћна да измени природне склоности, из којих извиру речене мане и погрешке. Но и овакве се мане не могу трпети, само што је једна опомена, учитељев поглед или реч довољна да погрешка престане.

III Каштице треба да су разложне. Свака каштица, која би вређала човеческо достојанство, или која би могла осакатити детиње способности, или оставити у бесност његову моралност или здравље, најпосле и така, која би била већа од његове снаге, која би га бацила у очајање, осуђена је и одбачена самим разумом, а забрањена је и законом.

IV Каштице треба осуђивати ладнокрвно, и умерено. Ништа није штетније за ред у школи, него кад се каштице осуђују у гњеву. Осим што оне с тога бивају врло често преко мере оштре, још доказују ђацима, да њихов учитељ, поправљајући њих, пада под власт оној истој страсти, за коју њих каштицује; оне им могу и значити као нека освета од учитељске стране, а то може бити повод да га мрзе; најпосле, по томе се опажа да учитељ није господар својој страсти, него она њему.

Мудар учитељ неће дати да се изврши ни једна каштица онда, кад је он љут; него ће најпре разгледати и проценити поступак хладно; промислиће о свему, шта је било узрока дете да погреша, а оцениће и квар, који је тим учињен школском раду, намеру детета, које је скривило и његову природну склоност, која га је на то навукла. Тек после свега тога, он ће изрећи пресуду, али баш и у само то време, нека се на њему опажа да му је жао, што мора да каштицује, и да жали самога кривца каштица, која се овако осуди, примаће се без поговора. Дете ће признати да је погрешило, и жалиће што је скривило може бити толико исто због учитеља колико и због себе.

V Баци треба да знају зашта ће их каштица постићи, и то неизоставно. Има много учитеља, који и непомишљају, да је много страшнија извесност каштице, него њезина жестина; неки учитељи имају обичај, да би пресекли несташност кога ђака, који им досађује, претити му сваки час, немислећи да то изврше. Други опет поводећи се за неком лажном благосићу или да се прођу о мање бриге, изреку каштицу, а после је не изврше. Ове две погрешке подједнако хуђе: честа праштања, као год и честе празне претње, руше

добар ред у школи. Кривице које ђаци у основним школама обично чине, нису овде побројана, те да би се за сваку примејућа каштига определила. То се оставља на учитељевој мудрост и увиђавност. Зато он треба кривицу да испита хладно, без љутње и хатара, да неби каштигујући, прекорачио границе разума и правде, но кад већ једном каштигу изрече, ваља увек, или скоро увек и да је изврши.

После ових обитих својства каштига, ово су поименице каштиге које се могу употребити у школи:

1. Опомена – У сваком својем послу с децом, учитељ треба, и речима, и држањем својим, да показује, да је рад његов важан и озбиљан, да од њега треба да изиђе велико добро за децу. Радећи свагда тако, учитељ ће се чувати да не изгледа леден, него само озбиљан колико иште важност посла, који он с децом ради. Догодили се да које дете баи усред тога рада немирује, звера или задева својега другара, учитељ нека одмах и томе стане на пут, и то начином да опазе сви, да неко школскоме раду смета. Некад је и тај начин као опомена доста.

2. Прекори и карање – Кад је ђак већ више пута опомињан, за ове или оне неупутности своје, онда га учитељ може прекорети и покарати за то. Ако други ђаци знају за учињену погрешку, нека и прекор буде пред нама; а ако незнају, нека буде на само. Нека учитељи имају на уму, да треба бити веома штедљив у јавним прекорима.

3. Стајање ван клупе - Ученику је у школи одређено место, где ће седити и радити; но ако он немирује, ако задева друге и смеће им слушати учитељевој беседу, онда му се може одузети место и заповедити да за неколико минута постоји обашка од ђака, и свакад тако да га учитељ има пред очима.

4. Клечање - Ово је каштига већа од стојања ван клупе, и може трајати кратко време; где је у школи патос од цигле или од камена, ту се мора наместити даска за клечање. Под колена се детету не сме подметати ништа, као што су: зрна, пасуљ или шта друго.

5. Затвор - За немарност у раду, или и за другу кривицу, може учитељ оставити ђака и у затвору у школи или другој којој школској соби, и то само дању, али никад пред сумрак, или у закључаној соби. Овај затвор не сме бити дужи од два сата и никад без надзора кога поузданог лица.

За време затвора може се одредити за дете рад, у коме је оно назадно, но увек према његовој снази. Тако, који ђак ружно пише, нека ипише пропис док је у затвору и.т.д.

6. Бој – Бој је каштига велика, и последња, која се сме осудити само пошто су све друге каштиге над неким раскалашним и поквареним ђаком употребљаване, па безуспешно.

И кад се већ мора за коју кривицу да одсуди бој, као каштига, онда је учитељ мора извршити под овим условима:

- а) Мора се уверити може ли дете поднети бој (да није просуто, да не пада у велику болест и.т.д)
- б) Да каштигу одсуди према узрасту ученика;
- в) Да својом руком никад не казни, него да да извршење ђаку једних година и једнаке снаге с оним, који се каштигује.
- г) Да по голом телу никад не бије;
- д) Да удараца не буде више од пет.
- ђ) Да прутућ којим се дете бије, не буде дебљи од плајваза;
- ж) Да каштигу ову свагда извршује после школског часа, и
- з) Да води уредан списак; како о овој тако и о оној каштиги под 5.) у коме се бележи, кад је кога ђака, зашто и колико каштигован.

Тај списак подносиће учитељи изасланицима од стране Министарства просвете и црквени дела, дага они, приликом прегледања школе, промотре.

Женска се деца неће никад, ни зашто каштиговати бојем ни затвором.

У обите ни у ком случају, није учитељу допуштено, тући децу по глави, вући за уши, чупати за косу и.т.д. Учитељ и Богу и закону одговара за сваку несрећу, која би се из ове несреће изродила.

Телесна каштига треба да је ретка, и учитељ и школа треба да се поносе тиме, кад се може казати, да свој задатак врше без боја. Но кад већ мора да буде те каштиге, нека је увек тако праведна, да сви ђаци увиђају, да учитељ само ученикова добра ради употребљава ту последњу каштигу.

27. Априла 1870 године

Министар

У Београду

Просвете и Црквених дела

*

Школске 1871/72. године, укупно је у округу било уписано 1.165 ђака.

Септембра 1871. године школу у Рековцу уписало је 52 ученика: први разред 24, други разред 11 и трећи разред 17 ученика. Шест ученика због болести није долазило у школу, а остали су били уредни и снабдевени свим потребама. Ове године много је деце боловало од грознице.⁴³⁰

У школи у Вољујаку септембра 1871. године било је уписано 56 ученика: први разред 20 ученика, други разред 22 ученика, трећи разред 14 ученика.⁴³¹

⁴³⁰ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871.

⁴³¹ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871. Извештај учитеља Јована Атанацковића.

Школске 1872/73. године у Јагодинском округу било је уписано 1.274 ђака.

Школу у Варварину почетком школске 1872/73. године уписало је 67 ученика. Први разред уписало је 19 ученика, други разред 20, трећи разред 15 и четврти разред 13 ученика. Нису сви ученици били добро снабдевени школским потребама, а нису ни уредно похађали наставу.⁴³²

Почетком септембра 1872. године школа у Маскару имала је 45 ученика. У првом разреду било је 27, у другом 10 и у трећем разреду 8 ученика. Сви су уредно похађали школу, али нису сви имали потребних књига. За други разред нису набављене нове читанке. Пошто сви пописани ученици нису били уписани, учитељ Веселин Баралић је о томе обавестио Министра просвете. После његове интервенције, Начелник среза темнићког је известио 28. октобра, да су сва деца пописана за први разред пошла у школу, и да су набављене читанке за други разред од подкњижара у Варварину.⁴³³

У школи у Обрежу, септембра 1872. године први разред је уписало 47 ученика, други разред 6 и трећи разред 11 ученика, тако да је укупно било 64 ученика. Сви ученици су били снабдевени књигама и осталим прибором, и сви су уредно похађали школу. Школа је била за време школског одмора поправљена и снабдевена свим потребама. Једино је учитељ Стојан Миловановић тражио још једну фуруну, јер је једна фуруна грејала собу учитеља и собу где су ђаци ноћили. И поред утрошене велике количине дрва, ни једно одељење није се добро грејало.⁴³⁴

Бачинска општина упутила је 1872. године молбу Министру просвете да дозволи отварање женске школе у Бачини. Поновна молба за отварање женске школе упућена је 26. августа 1872. године. Сматрало се да није касно да се отвори школа и пошаље учитељица. Простор је био обезбеђен, јер је у новој школи постојала једна слободна учионица димензије 4 x 2,5 метра, и две мање собе, које би служиле за квартир учитељици. Општина се обавезала, да кад се одобри отварање школе и одређивање учитељице, да одмах набави све школске потребе. На ту молбу није одговорено, па је нова молба упућена 1. фебруара 1873. године. И у тој молби тражили су правовремено обавештење о отварању школе, да би се набавиле све потребе до почетка школске године 1. августа. Одговор Министра просвете стигао је 8. фебруара 1873. године. Министар се сагласио да се отвори женска школа у Бачини, ако општина бачинска пристане да сама плаћа учитељицу и набавља све школске потребе. Пошто су у земљи постојале општине, које

⁴³² АС, МПс, Ф I, р-68/1873.

⁴³³ АС, МПс, Ф X, р-218/1872.

⁴³⁴ АС, МПс, Ф IV, р-52/1872.

нису имале ни мушке основне школе, министарство је у одговору истакло, да је имало пречу обавезу да помогне тим општинама. Стање школског фонда није омогућавало отварање већег броја школа. Ипак, министарство је пристало да пошаље учитељицу, ако би је општина плаћала.⁴³⁵

Примирителни суд Велике Дренове упутио је 26. јуна 1872. године молбу да се дозволи отварање четвртог разреда. До тада је општина подигла нову школску зграду са две учионице и два учитељска стана, једним подрумом и једном собом за учитеље. За почетак нове школске године очекивао се упис око 130 ђака. У првом и другом разреду требало је да се упише од 80 до 100 ђака, а у трећем и четвртом 25 до 30 ђака. Августа, пред почетак школске године, поново је упућена молба. За школску 1872/73. годину није одобрено постављање још једног учитеља. Министар просвете је 17. децембра 1872. године тражио допуну извештаја, у томе да ли је општина набавила све потребне ствари и одредила две ограђене баште, од по једног дана ораће земље, и колико су баште удаљене од школе. Почетком марта 1873. године општина је послала списак свих обезбеђених ствари за отварање четвртог разреда. Поред школске зграде са довољним учитељским квартиром, обезбеђене су учитељске баште од по једног дана ораће земље, орман за чување школских ствари, један дивит и једна песчаоница, један лењир за шпартање хартије, један сто и једна столица, једана табла за рачун, 7 скамија за ђаке, 9 различитих мапа и један уписни протокол ђачки. Једна башта налазила се до школе, а друга код суднице, око 150 хвати далеко од школе. Поново је општина 25. августа 1873. године тражила отварање оделења и постављање учитеља. Министар је поново одбио и тражио извештај о броју уписаних ђака. Према извештају било је уписано 92 ђака, и то: у првом разреду 12, у другом 50, трећем 18 и у четвртом 12 ђака. Мали број уписаних ђака у први разред био је због тога што један учитељ није могао да ради са толиким бројем деце, па није дошло до уписа све деце дорасле за полазак у школу. По добијању другог учитеља школа би имала укупно око 150 ђака. Тек после овог извештаја Министар просвете је 12. октобра 1873. године одобрио отварање четвртог разреда и постављање још једног учитеља. Нови учитељ је требао да води ђаке трећег и четвртог разреда, а дотадашњи и учитељ ђаке првог и другог разреда.⁴³⁶

⁴³⁵ АС, МПс, Ф II, р-10/1873. Прву и другу молбу потписао је председник Примирителног суда Тривун Јовановић. Од чланова, прву молбу су потписали Милија Миловановић и Гаја Васић, а другу Анта Јовацић и Анђелко Ћирић.

⁴³⁶ АС, МПс, Ф X, р-126/1873. Молбе су упућивали: Никала Радић, председник суда и одбора, чланови суда Димитрије Минић и Филип Милошевић, чланови одбора Филимон Стојановић, Урош Ђулаковић, Сава Игњатовић, Миленко Вучковић, Сима Стојковић, Илија Катунцац, Тодор Ратајац.

Укупно је 1873/74. школске године, школе у округу уписало 1.166 ученика и 110 ученица. Од укупно 24 школе, две школе су имале до 20 уписаних ђака, четири од 20 до 25 ђака, једна од 25 до 30 ђака, шест од 30 до 40 ђака, четири од 40 до 50 ђака, пет од 50 до 60 ђака, једна од 80 до 100 ђака и једна школа имала је преко 200 ђака. Школу у Јагодини уписало је 293 ученика. Први разред је уписало 119, други разред 81, трећи разред 47 и четврти разред 46 ученика. Школу је напустило: пет ученика због болести, седам ученика је умрло и 28 ученика из других разлога. Разреде је завршило 253 ученика: први разред 97, други разред 76, трећи разред 40 и четврти разред такође 40 ученика. У току године 46 ученика кажњено је затвором једном, и 62 ученика више пута.⁴³⁷

Белички срез:

Први разред школе у Белици уписало је 30 ђака, други разред 13, трећи разред 11 ђака. Оставили су школу: због болести 8 ученика, два ученика су умрла и 9 због других разлога. Школу је завршило 35 ученика: први разред 18, други разред 9, трећи разред 8 ученика. Три ученика је једном било кажњено школским затвором, а 17 ученика више пута.

У Јовцу је било уписано 46 ученика: први разред 19, други разред 16, трећи разред 11 ученика. Оставило је школу 13 ученика: 6 због болести, један ученик је умро и 6 ученика из других разлога. Разреде је завршило: први разред 11, други разред 12 и трећи разред 10 ученика. Затвором је једном кажњено 11 ученика, а више пута 8 ученика.

Школу у Копривници учило је 56 ученика: први разред 38, други разред 15, трећи разред 3 ученика. Због болести школу је оставило 4 ученика, три ученика је умрло, и један ученик из других разлога. Разреде је завршило 48 ученика. Први разред завршило је 30, други разред 15 и трећи разред 3 ученика. Шест ученика је кажњено затвором само једном, а 3 ученика више пута.

Школа у Рибару имала је 28 ученика. У првом разреду 14, у другом 8 и у трећем разреду 6 ученика. Школу је напустило: због болести четири ученика и три из других разлога. Затвором је кажњено 10 ученика само једном и 10 ученика више пута.⁴³⁸

У Левачком срезу било је уписано 420 ученика и то: први разред 248, други разред 115, трећи разред 57 ученика. Разреде је завршило 320 ученика: први разред 190 ученика, други разред 90 и трећи разред 40 ученика.

Школу у Белушићу похађало је 34 ученика: први разред 19, други разред 8, трећи разред 7 ученика. Школу је оставило пет ученика због болести, један ученик је умро, а три ученика због других разлога. Од

⁴³⁷ Статистика наставе у кнежевини Србији..., стр. 125.

⁴³⁸ Статистика наставе у кнежевини Србији..., стр. 126.

уписаних, школу је завршило 25 ученика: први разред 12, други разред 7 и трећи разред 6 ученика. Пет ученика је кажњено затвором једном, а 10 ученика више пута.

Школа у Вољујаку имала је 64 ученика: први разред 32, други разред 20, трећи разред 12 ученика. У току године школу је оставило пет ученика. Разреде је завршило: 31 ученик први разред, 18 други разред и 10 ученика трећи разред. Осам ученика је кажњено затвором једном, а 7 више пута.

Школа у Медвеђи имала је 73 ученика: први разред 36, други разред 28, трећи разред 9 ученика. Због болести школу је напустило 6 ученика, из других разлога 9, а два ученика је умрло. Разреде је завршило 56 ученика: први разред 29, други разред 22, трећи разред 5 ученика. Затвором је по једанпут кажњено 11 ученика, а по више пута 25 ученика.

Школа у Опарићу имала је 34 ученика: први разред 22, други разред 6 и трећи разред такође 6 ученика. Само је четири ученика оставило школу због болести, тако да је разреде је завршило 30 ученика: први разред 20, други разред пет и трећи разред пет ученика.

Школу у Пољни учили је 38 ученика. Први разред је учило 23, други разред 9 и трећи разред 6 ученика. Школу је напустило 16 ученика, четири због болести и остали из других разлога. Успешно је завршило разреде 22 ученика: први разред 12, други разред 8 и трећи разред 2 ученика. Само три ученика је кажњено затвором, и то само по једном.

Школу у Пчелицама уписало је 46 ученика: први разред 36, други разред 14 и трећи разред 6. Разреде је завршило укупно 20 ученика, јер су у току године школу напустило 22 ученика због болести, док је 4 ученика умрло. Први разред је завршило 10 ученика, други 8 и трећи разред 2 ученика. По једанпут затворском казном је кажњено 4, а више пута 7 ученика.

У Ратковићу школу је уписало: први разред 16, други разред 12 и трећи разред 3 ученика. Сви уписани ученици су успешно завршили разреде.

Школу у Рековцу уписало је 58 ученика. Први разред је уписало 32, други разред 18 и трећи разред 8 ученика. Два ученика су умрла, а 15 ученика није похађало наставу из разних разлога. Девет ученика је кажњена затвором једном, а 3 ученика више пута.

Школа у Течићу (Рабеновцу) имала је само 42 ученика првог разреда. Због болести школу су напустила 4 ученика, 2 ученика су умрла, а 2 ученика су напустила школу из других разлога.⁴³⁹

Школе у Темнићком срезу укупно је уписало 603 ученика: први разред 278, други разред 185, трећи разред 114 и четврти разред 22 ученика.

⁴³⁹ Статистика наставе у кнежевини Србији..., стр. 128.

Школа у Бачини имала је 82 ученика. Први разред уписало је 40, други разред 25, трећи разред 17 ученика. Школу је током године напустило 23 ученика: 4 због болести, 5 ученика је умрло и 16 из других разлога. Свршило је разреде 59 ученика: први разред 26, други разред 18 и трећи разред 15 ученика. Десет ученика је кажњено школским затвором.

Школу у Варварину уписало је 65 ученика. Први разред је уписало 26, други разред 15, трећи разред 16 и четврти разред 8 ученика. Школу није похађало 12 ученика, 7 због болести и остали из других разлога. Школу је завршило 53 ученика: први разред 19, други разред 13, трећи разред 16 и четврти разред 5 ученика. Само по једанпут је затвором кажњено 9 ученика, а по више пута 26 ученика.

Највише уписаних ученика имала је школа у Великој Дренови. Од укупно 98 ученика, први разред је уписало 13, други 53, трећи 18 и четврти разред 14 ученика. Укупно је током године из школе отпало 16 ученика: три ученика због болести, један ученик је умро и 12 ученика из других разлога. Више пута затвором је кажњено 6 ученика, док по једанпут 14 ученика.

Школа у Јасики имала је уписана 47 ученика. Први разред је уписало 24, други разред 16 и трећи разред 7 ученика. Школу је напустило 6 ученика: 3 због болести, један ученик је умро и 2 из другог разлога. Разреде је свршило укупно њих 41: први разред 22, други разред 14 и трећи разред 5 ученика. По једном кажњено је затвором 9 ученика.

Школа у Коњусима имала је почетком школске године 49 ученика, и то први разред 43 и други разред 6 ученика. Укупно 9 ученика је оставило школу. Први разред је завршило 36 и други разред 4 ученика. По једанпут су кажњена 3 ученика, а 2 ученика по више пута.

Школа у Горњем Крчину имала је 50 уписаних ученика. Први разред је уписало 25, други разред 19 и трећи разред 6 ученика. Много је ученика оставило школу. Због болести напустило је школу 32 ђака, један ученик је умро, а 4 ученика напустило је школу из других разлога. Укупно је завршило разреде 13 ученика: први разред 5, други разред 5 и трећи разред 3 ученика. Током године кажњено је 12 ученика. Једанпут 5, а више пута 7 ученика.

Школа у Маскару имала је 40 ученика: први разред 26, други разред 7 и трећи разред 7 ученика. Укупно 17 ученика је напустило школу, 7 због болести и 10 из других разлога. Школу је завршило 23 ученика. Први разред је завршило 14, други разред 4 и трећи разред 5 ученика. По више пута је кажњавано 11 ученика.

Школа у Милутовцу је имала 43 уписана ученика. Први разред је уписало 19, други разред 10 и трећи разред 14 ученика. Школу је напустило 7 ученика због болести. Први разред је завршило 15, други разред 7 и трећи разред 14 ученика. По једном кажњено је 10, а по више пута 5 ученика.

Школу у Обрежу уписало је 55 ученика. Први разред уписало је 32, други разред 18 и трећи разред 5 ученика. Због болести школу су напустила 4 ученика, док су два ученика умрла. Разреде је свршило 49 ученика и то: први разред 28, други разред 16 и трећи разред 5 ученика. Више пута је кажњавано 9 ученика.

Школу у Поточцу уписало је 74 ученика: први разред 30 ученика, други разред 20 и трећи разред 24 ученика. Школу је оставило 14 ученика, 11 због болести, један ученик је умро и 2 ученика из других разлога. Разреде је завршило 60 ученика: први разред 26, други разред 15 и трећи разред 19 ученика. Кажњавано је 13 ученика по једном и 15 ученика више пута.⁴⁴⁰

Школске 1873/74. године, у темнићком срезу разреде је положило 456 ђака, у левачком 320, и у беличком 137 ђака. Исте године укупно дорасле деце за школу у Јагодинском округу, старости од 6 до 12 година, било је 6.675 мушке и 6.188 женске деце.

Број уписаних ђака школске 1875/76. године у сеоским школама износио је 1.376. Први разред имао је 707 уписаних ђака, други разред 352, трећи разред 222 и четврти разред 95 ђака. На крају године било је укупно 958 ученика: први разред 432, други разред 267, трећи разред 174, четврти разред 85 ученика.⁴⁴¹

У Јагодинској мушкој основној школи 1875/76. године било је уписано 242 ученика. Прво одељење првог разреда 37, друго одељење првог разреда 39, прво одељење другог разреда 39 ученика, друго одељење другог разреда 38, трећи 40 ученика и четврти разред 49 ученика. На крају школске године било је 185 ученика. Први разред учило је 60 ученика, други разред 59, трећи 26 и четврти разред 40 ученика. У првом разреду један ученик је умро, шест ученика првог и другог разреда нису долазили у школу због задржавања од стране родитеља. Из другог разреда четири, а из трећег разреда три ученика је боловало од грознице. Сви сиромашни ученици су добили од општине на крају септембра књиге и све школске потребе. Са књигама нису сви ученици били снабдевени, јер су учитељи морали сами да набављају књиге, пошто их није било код подкњижара. Ученици другог одељења другог разреда нису имали других књига, осим читанки и словенских буквара.⁴⁴²

Исте школске 1875/76. године, од сеоских школа, десет школа имало је мање од 25 ученика, 25 ученика имала је једна школа, од 25 до 30 ђака три школе, од 31 до 40 ученика пет школа, од 41 до 50 ученика две школе и са више од 50 ученика пет школа.

⁴⁴⁰ Статистика наставе у кнежевини Србији..., стр. 129.

⁴⁴¹ Просветни гласник из 1881. године.

⁴⁴² Просветни гласник, 15. мај 1881.

Школу у Милутовцу септембра 1875. године уписало је 26 ученика. Први разред уписало је 19 ученика, други разред 4 и трећи разред 3 ученика.

Школу је уредно похађало 18 ученика, док су остали били болесни. Потребне ствари за учење имали су сви ученици. Такође је и школа у Копривници септембра 1875. године имала 26 ученика. Сви су уредно похађали школу и били су снабдевени свим потребама.⁴⁴³

Школа у Белушићу, према допису учитеља Јована Мелентијевића из септембра 1875. године, није била снабдевена свим потребним стварима, пре свега због небриге општинске власти. Сви ученици првог разреда нису имали букваре, а трећег разреда читанке. Само су ученици другог разреда имали све школске потребе. Ни после неколико дописа, општина није набавила све књиге према списку учитеља, као и мапу Србије, методiku и школско звоно. Током септембра учитељ се три пута жалио среској власти да општина неће да оправља школу, да набавља потребе ствари за школу, а ни да натера родитеље ученика да уредније шаљу децу у школу. Посебно из општине секуричке ученици су већ дуго времена неуредно похађали школу. После неколико молби и наређења Министарства просвете, ништа се није променило.⁴⁴⁴

Мушке и женске школе распуштене су 6. јула 1876. године. Пре распуштања, учитељи са ђацима су у цркви одржали благодарење. Учитељи трећег и четвртог разреда издавали су ученицима сведочанства о учењу и владању да би могла да им послужи за упис у средње школе.⁴⁴⁵

У мушкој основној школи у Јагодини септембра 1877. године постојала су четири разреда са шест одељења. Прво одељење првог разреда, које је водио Богољуб Тирић, имало је шездесет и једног ученика. Друго одељење првог разреда имало је 42 ученика, а учитељица тог одељења била је Драга Станојевић. За прво одељење другог разреда, које је водио ђакон Мијаило Маринковић, нису достављени подаци због његове одсутности, док је друго одељење истог разреда, које је водила Милка Тирић, имало 30 ученика. Трећи разред имао је 43 ученика, а тај разред је водио Алекса Величковић, и четврти разред имао је 30 ученика, које је водио Павле Јеврић.⁴⁴⁶

Маја 1878. године Богољуб Тирић се обратио Министру просвете за упутство око уписа његових ученика. Он је почетком новембра 1877. године отишао на војну дужност на којој се налазио до 11. маја 1878. године. Од новембра па до 1. априла ђаци нису долазили у школу, а касније само

⁴⁴³ АС, МПс, Ф X, р-102/1875. Извештај учитеља Алексе Величковића.

⁴⁴⁴ АС, МПс, Ф IX, р-66/1876.

⁴⁴⁵ АС, МПс, Ф VIII, р-129/1876.

⁴⁴⁶ АС, МП, XI-8/1877.

повремено. За то време учитељ је одлазио у школу само када му је то допуштала војна дужност. Често је и тада остављао саме ученике или их је отпуштао кућама. Због његових војних обавеза, ђаци су похађали школу само септембра, октобра, маја и јуна. За тако кратко време ђаци нису успели да савладају градиво и да буду спремни за други разред. Ни из писања, читања или ма ког другог предмета, ђаци нису показивали ни приближно задовољавајуће знање. Уместо упутства, Министар просвете је 9. јуна 1878. године наложио да Богољуб Тирић до краја школске године научи своје ђаке свему ономе што се предаје у првом разреду, јер ако покажу лоше знање на главном испиту, то ће се учитељу уписати као немарност, јер је он за цело време рата био у месту где и школа, и да је имао доста времена да добро спреми своје ђаке.⁴⁴⁷

Школу у Медвеђи септембра 1877. године уписало је 54 ученика. Први разред уписало је 37, други 13 и трећи разред 4 ученика. Четири ученика изостајали су због болести, јер су боловали од грознице. Неколико ученика првог разреда нису имали таблице, двојица из другог разреда нису имали књиге, а остали су били снабдевени свим потребама.⁴⁴⁸

У Рековцу је било уписано почетком септембра 1877. године 28 ученика. Први разред је имао 20, други 6 и трећи разред само 2 ученика. Сви ученици нису долазили уредно, и то из првог разреда 3, из другог 2 и из трећег оба ученика. Сви ученици нису имали потребна школска средства. Нису сви имали књиге и таблице за писање. Од ученика који нису похађали школу, тројица су били болесни.⁴⁴⁹

У Опарићу је било уписано почетком школске 1877/78. године 28 ученика. Први разред је имао 16, други разред 7 и трећи разред 5 ученика. Ученици су врло лоше похађали наставу и нису били снабдевени никаквим школским потребама. Сви су били здрави, осим два ученика првог и један ученик другог разреда. Разлог за недолазак ученика, учитељ Алекса Поповић је навео небригу општинских старешина, који нису настојали ни да се школа поправи, нити да има потребне школске ствари и учила за учење.⁴⁵⁰ Алекса Поповић се жалио на кметове и неке људе из Опарића, јер су, по њему, желели да затворе школу. Говорили су да неће да плаћају кирију, и да газда није желео и даље да издаје зграду под кирију. То није била истина, већ зато што нису желели да оправа школу. Затражио је од министра да се натера општина да оправи школу, или да се нареди подизање нове зграде.⁴⁵¹

⁴⁴⁷ АС, МПс, Ф IV, р17/1878.

⁴⁴⁸ АС, МПс, Ф XII, р-41/1877. Извештај учитеља Веселина Агатоновића.

⁴⁴⁹ АС, МПс, Ф XII, р-39/1877. Извештај учитеља Јована Милентијевића.

⁴⁵⁰ АС, МПс, Ф XII, р-42/1877.

⁴⁵¹ АС, МПс, Ф II, р-24/1877.

На почетку школске 1877/78. године школу у Белушићу је уписало 50 ђака, али је долазило много мање ђака. Почетком септембра први разред је имао 14, други разред 3 и трећи разред 4 ученика. Они су долазили редовно и имали су све школске потребе.⁴⁵²

Септембра 1877. године, ђаци у Вољујаку су врло слабо похађали наставу. Тек је долазило од 5 до 10 ученика, а понекад и нико. Ни један ученик није имао потребне књиге и остале школске потребе. Учитељ је више пута обавештавао школског старатеља и средског начелника о набавци свих прописаних школских потреба, али ништа није набављано нити су деца редовније похађала наставу.⁴⁵³

Слично стање о редовном доласку ученика у школу било је и у Бачини. На почетку школске године, односно 1. августа 1877. године, први разред је уписало 60, други разред 15, трећи разред 22 и четврти разред 9 ученика. Први разред је похађало 30 ученика, други сви уписани, трећи разред 15 и четврти разред само два ученика. Надлежне власти ништа нису предузимале да натерају родитеље ученика да их шаљу школу. Родитељи су се изговарали ратним стањем у држави. Ако би они били мобилисани, бар да њихова деца остану да обрађују имања.

Школске потребе биле су оскудне. Много тога је недостајало. Општина се није трудила да набави те ствари. Учитељи су се сами сналазили и израђивали нека учила.⁴⁵⁴

Учитељ у Јовцу Димитрије Јаковљевић, жалио се Министру просвете 5. августа 1878. године на слабо похађање школе од стране ученика. Од 50 ученика школу је редовно похађало 16 ученика. Разлог слабог похађања школе је то, што су школске власти неуредне у упућивању ђака у школе. Увек су давана обећања, а никада ништа није урађено. Исту жалбу упутио је и 1. априла 1880. године.⁴⁵⁵

Главни извод

мушке и женске деце од 6 до 12 година, из пописне књиге
1875. године среза темнићског⁴⁵⁶

Р.б.	Назив села	Колико има деце	Примедба
------	------------	-----------------	----------

⁴⁵² АС, МПс, Ф XII, р-43/1877. Извештај учитеља Сретен Пеливановића.

⁴⁵³ АС, МПс, Ф X, р-21/1877. Овај извештај је потписао 9. септембра 1877. године Мих. Ступаревић, учитељ у Вољујаку.

⁴⁵⁴ АС, МПс, Ф X, р-185/1877. Извештај су послали 18. септембра 1877. године учитељи Филип Јовановић и Максим Петровић.

⁴⁵⁵ АС, МПс, Ф VI, 362/1878.

⁴⁵⁶ АС, МПс, Ф III, р-49/1879.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

1.	Варварин	239	Сачињава општину за себе - варваринску
2.	Кукљин	216	Сачињава општину за себе - кукљинску
3.	Бошњане	208	Сачињава општину за себе - бошњанску
4.	Шанац	95	Сачињава општину за себе - шаначку
5.	Маскаре	11	Сачињава општину за себе - маскарску
6.	Рашевица	169	Сачињава општину за себе - рашевичку
7.	Обреж	352	Сачињава општину за себе - обрешку
8.	Секурич	201	Сачињава општину за себе - секуричку
9.	Бела Вода	172	Сачињава општину за себе - беловодску
10.	Лазаровац Љубава	61 74	Ова села сачињавају општину љубавску
11.	Коњух Каменаре	166 52	Ова села сачињавају општину коњушку
12.	Шашиловац Крвавице	27 89	Ова села сачињавају општину шашиловачку
13.	Пајковац Тољевац	24 83	Ова села сачињавају општину тољевачку
14.	Потоцац Својново	178 127	Ова села сачињавају општину поточку
15.	Вратаре Падеж Глобаре	78 74 60	Ова села сачињавају општину падешку
16.	Бачина Церница	343 60	Ова села сачињавају општину бачинску
17.	Јасика Гаваз В. Крушевица	127 16 130	Ова села сачињавају општину јасичку
18.	Избеница Орашје	91 75	Ова села сачињавају општину избеничку
19.	В. Дренова Селиште	430 113	Ова села сачињавају општину вел.

			дреновску
20.	Д. Крчин Г. Крчин Карановчић М. Крушевица	53 66 124 27	Ова села сачињавају општину доњо крчинску
21.	Страгаре Милутовац	97 223	Ова села сачињавају општину милутовачку
22.	Катун	259	Сачињава општину за себе - катунску
23.	Парцане Мареново Залогојевац	89 34 114	Ова села сачињавају општину залогојевачку
Укупно		5327	

Школске 1878/79. године било је уписано 1.394 ђака, односно 1.272 ученика и 122 ученице. По разредима било је уписано: први разред 762 ученика и 60 ученица; други разред 298 ученика и 40 ученица; трећи разред 156 ученика и 14 ученица и четврти разред 56 ученика и 8 ученица. На крају исте школске године било је укупно 957 ђака, од тога 852 ученика и 105 ученица. По разредима: први разред 466 ученика и 53 ученице; други разред 227 ученика и 35 ученице; трећи разред 110 ученика и 10 ученица; четврти разред 49 ученика и 7 ученица. Округ је те године имао 72.190 становника и 957 ученика на крају године, тако да је на хиљаду становника долазило 13,25 ученика. Према броју становника, округ је требало да има 9.222 ђака, а школовало се 10,21%. На једног учитеља долазило је 13,22 ученика. Најмање је ђака било у школама у Избеници 9, у Течићу 12 и у Јовцу 15, а највише у Крчину 38.⁴⁵⁷

Септембра 1878. године 251 ученик је похађао Јагодинску основну школу. Четврти разред, који је водио Павле Јеврић, имао је 38 ученика, разред учитеља Алексе Величковића имао је четрдесет и једног ученика, као и прво одељење другог разреда, које је водио ђакон Димитрије Алексић. Друго одељење другог разреда имало је 25 ученика, а водила га је Милка Тирић. Први разред имао је укупно 106 ученика, односно у првом одељењу Богољуба Тирића 55 и у другом одељењу Драге Станојевић 51 ученик. Сва одељења била су снабдевена потребним стварима осим одељења Драге Станојевић, јер су недостајали рачунаљка, орман и часовник.⁴⁵⁸

⁴⁵⁷ Просветни гласник за 1891. годину, стр. 263.

⁴⁵⁸ АС, МПс, Ф VIII, р-194/1878.

Исте школске 1878/79. године, мушку и женску основну школу у Јагодини свршило је 319 ђака. По разредима: први разред 90 ученика и 53 ученице; други разред 54 ученика и 35 ученица; трећи разред 36 ученика и 10 ученица; четврти разред 34 ученика и 7 ученица. На једног учитеља (9 учитеља) долазило је 35,55 ученика. У овој школској години најмање ђака је било у Избеници 9, у Течићу 12, у Јовцу 15, а највише у Доњем Крчину 38.⁴⁵⁹

Школу у Обрежу је септембра 1878. године уписало 50 ученика: први разред 32, други разред 13 и трећи разред 5 ученика. Због болести није долазило 18 ученика: из првог разреда 10, другог 5 и трећег разреда 3 ученика. Остали ученици су редовно долазили у школу и имали све потребе, осим таблица.⁴⁶⁰

Септембра 1879. године мушку Јагодинску школу је уписало 239 ученика. Прво одељење првог разреда 47, друго одељење првог разреда 41, прво одељење другог разреда 39, друго одељење другог разреда 34, трећи разред 38 и четврти разред 40 ученика. Највећи проблеми у раду школе јављали су се због школских служитеља.⁴⁶¹

Почетком школске 1879/80. године школу у Течићу уписало је свега 33 ученика. Први разред уписао је 21 ученик и други разред 11 ученика. Трећи разред није имао ученика. Сви ученици су били без довољних школских потреба, а многи нису ни похађали школу. Од уписаних ученика првог разреда њих 12 је похађало школу, а други разред је похађало 9 ученика. Као узрок недоласка ђака у школу, учитељ Младен Марковић је навео небрижљивост општинске власти.⁴⁶²

Септембра 1879. године, школу у Бачини уписало је 22 ученика трећег и 9 ученика четвртог разреда. Ове ученике је водио Максим Петровић. Од уписаних ученика, трећи разред је похађало 9, а четврти разред 5 ученика. Остали ученици трећег разреда нису долазили јер су их родитељи користили за пољопривредне послове, а четири ученика четвртог разреда, положили су испит и прешли у полугимназију у Крушевцу. Предавања су започета 5. августа. Сви ученици су били снабдевени с књигама. Посебно се учитељ жалио на ученике првог и другог разреда, који су били неспремни, и зато је морао прво их подучавати градиву првог и другог разреда. Однос мештана према школи, према жалби учитеља, био је

⁴⁵⁹ Просветни гласник за 1892. годину, стр. 100.

⁴⁶⁰ АС, МПс, Ф IX, р-101/1878. Извештај је сачинио учитељ Веселин Баралић.

⁴⁶¹ АС, МПс, Ф IX, р-111/1880.

⁴⁶² АС, МПс, Ф XII, р-55/1879. Министар је, после жалбе учитељ, наложио да се школа поправи, која није више година поправљана, и да се набаве све школске потребе и да поведе више рачуна о доласку ђака у школу, нарочито оних који су предходне школске године свршили други разред.

врло лош. Школа није поправљана и није имала потребних школских ствари. Учитељ је сам морао нешто прибављати. За такво стање оптужио је општинску власт, и то нарочито председника општинског суда, који га је нарочито оптуживао после једне његове жалбе среској власти, а која се односила на неуредност у набавкама школских ствари. На крају учитељ је изнео положај свих дотадашњих учитеља, јер су сви оптуживани од стране мештана. Тражио је због тога, а и због нарушеног здравља у току српско-турских ратова, премештај у неку оближњу варош, ради нужне лекарске помоћи.⁴⁶³

У Варварину почетком школске 1879/80. године било је уписано 54 ученика. Први разред је имао 27, други разред 18, трећи разред 8 и четврти разред само једног ученика. Ученици су редовно долазили у школу. Само два ученика трећег разреда су напустила школу.⁴⁶⁴

Маскаре је септембра 1879. године имало ученике само у прва два разреда, и то у првом 22 и у другом разреду 9 ученика. И школа и ђаци су били слабо снабдевени школским потребама. Школа није имала земљописну карту, глобус, рачунаљку и ни једно упутство за предавање предмета.⁴⁶⁵

У Коњусима септембра 1879. године било је уписано 45 ученика и две ученице. Први разред је имао 30 ученика, други 12 и трећи 5 ученика. Ученици су нередовно долазили у школу и нису имали све потребне књиге. Школа није имала сат, офарбану таблу, столице, секире, мапе и све потребне научне справе.⁴⁶⁶

У Обрежу септембра 1879. године било је уписано 59 ученика. Први разред је уписало 39, други разред 14 и трећи разред 6 ученика. Осим двојице болесних ученика, остали су редовно похађали наставу. Само 7 ученика првог разреда није имало таблице, остали су били снабдевени свим потребама. Због небрижљивости Анте Станисављевића, стараоца школе, који је вршио и дужност председника Примирителног суда, уписивање ученика трајало је све до 3. септембра. Зграда на време није оправљена.⁴⁶⁷

У 27 мушких школа, 1880. године, било је уписано 1.383 ђака, а разреде је завршило 1.005 ђака⁴⁶⁸:

⁴⁶³ АС, МПс, Ф IX, р-213/1879.

⁴⁶⁴ АС, МПс, Ф IV, р-111/1880. Извештај је потписао учитељ Живко Путниковић.

⁴⁶⁵ АС, МПс, Ф IV, р-111/ 1880. Извештај је потписао учитељ Јован Живановић.

⁴⁶⁶ АС, МПс, Ф IV, р-111/1880.

⁴⁶⁷ АС, МПс, Ф IV, р-111/1880.

⁴⁶⁸ Др Никола Петровић, Основне школе у кнежевини Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 93,94.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

школе	уписано	свршило
Јагодина	250	203
<i>Срез белички</i>		
Белица	22	17
Јовац	48	35
Копривница	34	32
Рибаре	28	24
<i>Срез левачки</i>		
Белушић	26	18
Вољујак	40	28
Медвеђа	64	60
Опарић	33	24
Пољна	48	29
Пчелице	32	28
Ратковић	28	21
Рековац	36	33
Доња Сабанта	27	12
Течић	32	17
<i>Срез темнићски</i>		
Бачина	82	53
Варварин	54	38
Велика Дренова	108	101
Доњи Крчин	38	27
Избеница	35	5
Јасика	42	27
Доњи Катун	44	27
Коњуси	48	25
Маскаре	35	24
Милутовац	40	23
Обреж	62	32
Потоцац	50	41

За слабо посећивање школе 1880. године као разлоге, изасланик је навео удаљеност места од школе, боловања, немарност учитеља и општинских власти и друге узроке, али највећа препрека по њему је била оскудна година у храни. Највише су села ближе планинама Јухору и Црном врху била захваћена недостатком хране. Школа у Избеници се скоро испразнила услед оскудице у храни.⁴⁶⁹

⁴⁶⁹ Др Никола Петровић, Основне школе у Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 87.

Стање школе у Медвеђи описао је новопостављени учитељ Павле Буколарац. Он је премештен из Ратковића у Медвеђу 11. јануара 1880. године, а 16. јануара примио ученике у највећем нреду. У првом разреду било је 50 ученика, у другом 12 и у трећем 9 ученика. Ученици другог и трећег разреда само су по мало знали да читају, пишу и рачунају. Из осталих предмета ништа није предавано. Од ученика првог разреда само њих 26 је нешто знало, и од њих се очекивало да положе главни испит, док остали нису ништа знали. Бивши учитељ Веселин Агатоновић окупио је у први разред и ученике који су били старији од 13 година, а и млађе од прописаних година за полазак у школу.⁴⁷⁰

У Ратковићу је 1. јануара 1880. године постављен Сибин Ђорић. На дужност је ступио 26. јануара, али није могао да започне редован рад. Због неуредности и запуштености учионица, намештаја, и сакупљања растурених ђака, рад је отпочет тек 4. фебруара. У почетку је било 26 ђака. На крају је остало њих 21. Два ђака су била деца претходног учитеља, један је избрисан из протокола, а двојица су из непознатих разлога напустила школу. Ни они нису редовно похађали школу. На зимском испиту одржаном 5. фебруара деца су показала „*редак пример свог неуспеха и незнања*“. Из првог разреда деца нису знала да читају и пишу из буквара. Знали су само по називу првих 10 слова из буквара, а неки су знали још и да их напишу. Неки ђаци су знали бар да их склапају у слоге и речи, и тако да их напишу. Ученици другог разреда нису били у стању, без претходног срицања на гласове, изрећи ни просту реченицу. О правом читању није било помена, а такође ни о познавању именица и придева. Рукопис је такође био лош. О јединицама, десетицама, јединачним и десетним местима као и о писању бројева од 1 до 100 по важности, деца појма нису имала. Исто тако, и о сабирању и одузимању није било говора. Осим двојице ученика другог разреда, остали ученици из тог разреда нису били у стању да реченице слободно схвате и слободним речима да је искажу. Ученици трећег разреда знали су да читају, али механички, а не с разумевањем. Већина је писала добро, али неправилно, јер нису знали својства именица, реченица и т.д. Из рачуна су радили све четири рачунске операције, али нису знали појам и важност стотине, хиљаде и т.д. Они су сабирали а нису знали где стоје јединице, десетице, стотине и хиљаде. Писали су задатке онако како су их изговарали, без знакова сабирања и одузимања. Нису знали ни величине мере хват, риф и слично, па ни вредности новца. Метар је за ученике био нова јединица. Пошто ученици ни из осталих предмета нису много научили, нови учитељ био је приморан да предавања из свих предмета почне од почетка.⁴⁷¹

⁴⁷⁰ АС, МПс, Ф II, р-6/1880.

⁴⁷¹ АС, МПс, Ф II, р-198/1880.

На основу показаног знања, учитељ Сибин Ђорић је упутио 29. фебруара предлог Министру просвете: „Како ђаци у другом разреду на најгорем и најнижем ступњу свог развитка стоје, те тиме ни из далека свој положај у школи, који се од ђака другог разреда тражи, неоправдавају, јер не знају, прво: ни колико добар први разред читати, а такође ни писати; не знају, друго: ни најпростије појмове из рачуна који се и од првог разреда тражи; и треће: налазе се на таком ступњу своје неразвијености душевне, да нису у стању схватити нити слободно казати ни најпростију причу, а ни одговорати на најкраће питање. - Па како још, ни с највећим трудом, енергијом па и вештином - не могу савладати те набројане незгоде код другог разреда, и тиме прокрчити пут за њихово боље схватање, разумевање и читање, јер узрок је свему: Што деци није никако ни положен никакав основ у наведеним њиховим запуштеним странама, нити су она и била спремна за премештај у други разред; то после свега наведеног држим да би нужно било садањи други разред повратити поново за ову годину у први разред, где би се трудом утврдио основ њиховом добром читању, писању и разумевању, које је све до сада сасвим рђаво. У сваком другом случају сваки мој труд и рад из свију скоро предмета биће некористан...“⁴⁷²

Почетком школске 1880/81. године, у свим мушким школама било је уписано 1.417 ученика. Први разред је уписало 696, други разред 391, трећи разред 267 и четврти разред 73 ученика. Исте школске године свршило је разреде 1.137 ученика. Први разред завршило је 535 ученика, други разред 329, трећи разред 215 и четврти разред 58 ученика.

Школу у Јагодини уписало је 384 ученика: први разред 141, други разред 114, трећи разред 68 и четврти разред 61 ученик. Са успехом је завршило разреде њих 331: први разред 116, други разред 101, трећи разред 63 и четврти разред 51 ученик.

Уписаних ђака у сеоским школама, исте 1880/81. школске године било је 1.173. Први разред уписало је 620, други разред 315, трећи разред 211 и четврти разред 27 ђака. Успешно је завршило разреде 930 ђака: први разред 474, други разред 365, трећи разред 169 и четврти разред 22 ђака.⁴⁷³

Сеоска деца су слабије похађала школу посебно због удаљености и због издржавања деце, која су у школи становала. Да би се избегло издржавање ђака, они су и лети и зими одлазили кућама, ако су им школе биле удаљене 1 до 2-1/2 сата. Због тога су деца често каснила у доласку, а да би се пре мрака вратила кући, нарочито зими, раније су пуштана из школе.

⁴⁷² МПС, Ф П, р-198/1880. Министарство није се сложило са предлогом Сибина Ђорића да се ђаци другог разреда врате у први разред, већ је наложило да се настави са радом до краја школске године, па да се после главног испита утврди ниво њиховог зњања и успеха.

⁴⁷³ Статистика основних школа Краљевини Србији за школске године од 1880/81 до 1883/84., Београд 1890. стр. 110.

Често су и због снегова, невремена, набујалих река или назеба по неколико дана изостајала из школе. У пролеће је долазило до појава разних болести, као што су кашаљ и богиње. У Белушићу, Течићу, Избеници неки ђаци су тек пред испит били упућени у школу од стране родитеља, јер су се бојали казне. На инсистирање учитеља да се редовно похађа настава и да се ђаци опреме школским потребама, долазило је до замерана са родитељима. Родитељи су

радије пристајали на казну од 3-4 динара при крају године, а децу су задржавали за пољопривредне послове. Нарочито је било изражено одсуствовање ђака у старијим разредима. Први разред је уписивао највише ђака, док је у другом, а нарочитом у трећем разреду било само по неколико ђака. Зато, у местима где су школе постојале и дуже од десет година, није било писмених људи. Богатији људи су своју децу лакше ослобађали од школе, док сиромашни нису могли да издржавају ђаке, а општине и ако су биле дужне, нису желеле да помажу сиромашну децу. Општине у Белушићу, Избеници и Течићу, а и у неким другим местима, нису за школе набављали ни најнужније потребе, као креде, сунђер, хартију и друго.⁴⁷⁴

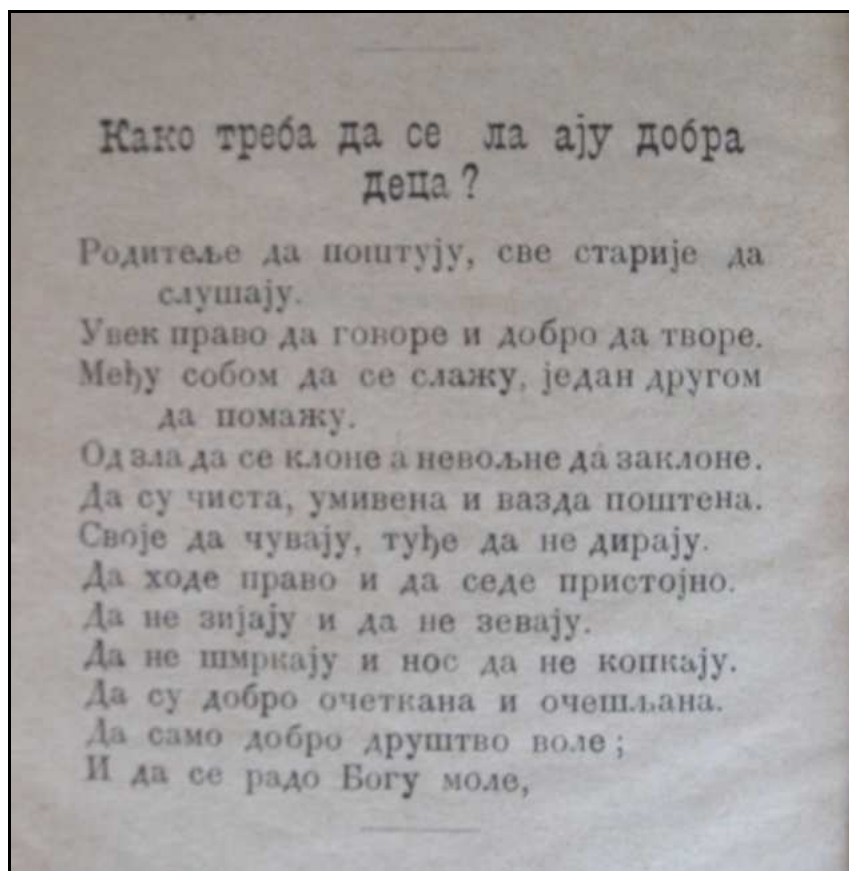
У Јасики септембра 1880. године било је уписано: први разред 23 ученика, други разред 7, трећи разред 11 ученика. Разреде је завршило 9 ученика мање: први разред 18, други разред 5 и трећи разред 9 ученика. У току године није било заразних болести, али су ученици доста одсуствовали због домаћих послова. Следеће 1881/82. школске године школу у Јасики уписало је 30 ученика. Први разред је уписало 10, други разред 16 и трећи разред 4 ученика. Сви су ишли редовно у школу, и имали су све школске потребе. Да је учионица била већа, школу би уписало око 50 ученика.⁴⁷⁵

Према Закону о основним школама из 1882. године у основну школу примала су се деца са навршеном седмом годином. Старија деца од 11 година нису се примала у школу. Школски одбор је био дужан да попише сву децу дораслу за школу, и да врши избор деце која ће се школовати, ако школа није могла да прими сву децу. Свако дете које буде уписано за ученика основне школе, дужно је школу редовно похађати. За неоправдане изостанке било је предвиђено кажњавање родитеља или стараоца, први пут опоменом, други пут новчаном казном од 1 до 4 динара, трећи пут новчаном казном од 5 до 8 динара, четврти пут новчаном казном од 9 до 10 динара и тако даље.⁴⁷⁶

⁴⁷⁴ Просветни гласник, Београд, 1881. Извештај Ивана Дамњановића од 17. јула 1881. године.

⁴⁷⁵ АС, МПс, Ф XXXV, р-4/1883.

⁴⁷⁶ Просветни зборник закона и уредаба, Београд 1895., стр. 760.



Школске 1881/82. године број уписаних ученика и ученица износио је 1.462. Први разред је уписало 665 ђака, други разред 445, трећи разред 281 и четврти разред 71 ђак. Успешно је положило разреде 1.055 ђака: први разред 443, други разред 348, трећи разред 211 и четврти разред 53 ђака. У сеоским школама било је уписано 1.127 ђака. На испиту је било 769 ученика и 45 ученица. Највише ученика на испиту било је у Великој Дренови 85 и Медвеђи 84, а најмање је било у Избеници 71.

У Јагодини је у почетку године било уписано 397 ученика. Прво одељење првог разреда уписало је 45 ученика, друго одељење првог разреда 45 ученика, прво одељење другог разреда 39, друго одељење другог разреда 35, трећи разред 54 и четврти разред 39 ученика. Сви разреди су били снабдевени школским потребама, само је школски намештај свуда био лош.⁴⁷⁷

⁴⁷⁷ АС, МПс, Ф XII, р-97/1881.

У Бачини је септембра 1881. године било уписано 74 ученика. Први разред је уписало 39, други разред 14, трећи разред 12 и четврти разред 9 ученика. Похађање школе било је неуредно. Општинска власт није настојала да натера ђачке родитеље да редовније шаљу децу у школу.⁴⁷⁸ Школу у Бачини похађале су и ученице. Школски одбор је ослободио 7. новембра 1883. године даљег школовања Милку Саве Топића, Христину Милоша Максимовића и Божану Павла Јовановића, које су завршиле јуна 1883. године трећи разред, јер се сматрало да је њима био потребнији ручни рад.⁴⁷⁹

Школу у Варварину уписало је 73 ученика: први разред 41, други разред 18, трећи разред 14 ученика. Ученици су редовно долазили у школу и били су снабдевени школским потребама.⁴⁸⁰

Здравље ђака није било најбоље, због лоше исхране и лоших и нездравих места за становање. И ове године, посебно у селима ђаци су врло неуредно долазили у школу. Родитељи су их задржавали код кућа због пољопривредних радова. Учитељи, најчешће због незамерања са родитељима, недоласке нису пријављивали властима. И сама казна од једног цванцика била је врло мала. Многи родитељи нису набављали својој деци ни најнужније школске ствари. Сиромашној деци поједине општине нису из својих касе набављале књиге и остале школске потребе, већ су издавале уверења да се због сиромаштва отпусте из школе.⁴⁸¹

Школске 1882/83. године, у Јагодини је мушку школу уписало 302 ученика. Прво одељење првог разреда 43, друго одељење првог разреда 43, прво одељење другог разреда 33, друго одељење другог разреда 33, прво одељење трећег разреда 41, друго одељење трећег разреда 40 и четврти разред 39 ученика.⁴⁸²

У сеоским основним школама, исте школске године, било је уписано 1.078 ђака. Први разред је уписало 534, други разред 282, трећи разред 221, четврти разред 41 ђак. Успешно је завршило разреде 930 ђака: први разред 439, други разред 265, трећи разред 197, четврти разред 29 ђака. Од сеоских школа, највише ђака је било у Медвеђи, Великој Дренови, Бачини, Рабеновцу, Волујаку и Милутовцу.⁴⁸³

⁴⁷⁸ АС, МПс, Ф XVI, 58/1881.

⁴⁷⁹ АС, МПс, Ф XXXXIII, р-105/1883.

⁴⁸⁰ АС, МПс, Ф XV, р-117/1881.

⁴⁸¹ Просветни гласник за 1882. годину. Извештај професора Берберовића од 14. јула 1882. године, стр. 598.

⁴⁸² АС, МПс, Ф XXV, р-3051/1882.

⁴⁸³ Просветни гласник, свеска VIII, 30. април 1883. године. Извештај Ивана Дамњановића о испитима у основним школама јагодинског округа.

Према другим извештајима, школске 1882/83. године у округу било је уписано 1.395 ученика и 206 ученица. Редовно је похађало наставу 1.202 ученика и 198 ученица. На испиту је било 1.117 ученика и 181 ученица.⁴⁸⁴

У Медвеђи је школске 1882/83. године, школу уписало 127 ученика. Први разред је уписало 54 ученика, а други, трећи и четврти разред 73 ученика.

Први разред - из Медвеђе: 1. Александар Крпић, 2. Андрија Милосављевић, 3. Аранђел Манџукић, 4. Атанасије Борчевић, 5. Атанасије Брадић, 6. Атанасије Рашковић, 7. Благоје Живковић, 8. Богољуб Дубљанин, 9. Божидар Миловановић, 10. Владимир Бељић, 11. Владимир Стреларац, 12. Војислав Веселиновић, 13. Живојин Бељић, 14. Живка Обрадовић, 15. Живко Здравих, 16. Јован Капларевић, 17. Јован Пекић, 18. Катарина Брадићева, 19. Љубомир Авакумовић, 20. Милен Ракић, 21. Милен Живковић, 22. Милен Димитријевић, 23. Милан Филиповић, 24. Милан Сремац, 25. Милосав Живановић, 26. Милосав Ковачевић, 27. Мирча Стојановић, 28. Мијат Таралић, 29. Мирко Марјановић, 30. Момир Ђаволовић, 31. Момир Младеновић, 32. Момир Топличкић, 33. Милун Големић, 34. Петар Брадић, 35. Стојан Процић, 36. Тодосије Ристић, 37. Ђорђе Јовановић, 38. Милан Трошић, 39. Младен Рашковић из Руишника, 40. Богосав Срњацац, 41. Божин Спасојевић, 42. Милен Антонијевић, Нестор Спасојевић; из Мијаиловца, 44. Антоније Петковић, 45. Вучко Милуновић, 46. Вучко Тодоровић, 47. Давид Милојевић, 48. Никодије Милисављевић, 49. Драгић Вукомановић, 50. Петар Петрашиновић, 51. Мујушко Вуксановић, 52. Милоје Моштанац, 53. Момир Симић; из Богдања – Милан Стојановић I, Милан Стојановић II.

Други разред: 1. Аврам Станојевић из Медвеђе, 2. Аврам Ђукић из Медвеђе, 3. Василије Сусанић из Медвеђе, 4. Велимир Ковачевић из Медвеђе, 5. Благоје Милић из Медвеђе, 6. Владимир Наупарац из Медвеђе, 7. Владимир Лазић из Медвеђе, 8. Властимир Алексић из Руишника, 9. Димитрије Петровић из Руишника, 10. Драгомир Ивановић из Руишника, 11. Живојин Антонијевић из Руишника, 12. Живко Врачаревић из Богдања, 13. Јован Ристић из Медвеђе, 14. Јован Минић из Богдања, 15. Лазар Андрејић из Медвеђе, 16. Љубомир Петронијевић из Руишника, 17. Милан Радивојевић из Медвеђе, 18. Милан Трошић из Медвеђе, 19. Милан Топличкић, 20. Милка Брадићева из Медвеђе, 21. Милен Ковачевић из Медвеђе, 22. Милен Бранковић из Медвеђе, 23. Милосав Бајић из Медвеђе, 24. Мијаило Рисимић из Медвеђе, 25. Милоје Стојић из Медвеђе, 26. Мијат Петровић из Руишника, 27. Милун Тералић из Медвеђе, 28. Момир Марковић из Медвеђе, 29. Петар Креснопољац из Медвеђе, 30. Петар

⁴⁸⁴ Просветни гласник за 1883. годину.

Стојадиновић из Медвеђе, 31. Радоје Николић из Руишника, 32. Радојица Величковић из Медвеђе, 33. Светозар Васић из Медвеђе, Спасоје Брадић из Медвеђе, 35. Јелена Градиштанска из Медвеђе, 36. Милен Мудраковац из Медвеђе;

Трећи разред – из Медвеђе: 1. Ангелина Брадићева, 2. Василије Јаћић, 3. Владимир Лазаревић, 4. Вучић Ковачевић, 5. Димитрије Восковарцић, 6. Живко Стаматовић, 7. Љубомир Бреснопољац, 8. Марко Обрадовић, 9. Милан Лађаревић, 10. Мирча Богојевић, 11. Милен Станичић, 12. Милорад Ковачевић, 13. Мирча Шоповић, 14. Миленко Веселиновић, 15. Нестор Стрелац, 16. Петар Ађанин, 17. Миладин Илић из Мале Дренове.

Четврти разред – из Медвеђе: 1. Атанасије Ивановић, 2. Атанасије Баић, 3. Велимир Брадић, 4. Вучета Ђурђевић, 5. Љубомир Симоничић, 6. Милан Илић, 7. Милан Миловановић, 8. Милосав Пантић, 9. Милорад Трошић, 10. Мијушко Величковић, 11. Момир Ковачевић, 12. Радоје Рисимић, 13. Светозар Терзић, 14. Светозар Милошевић, 15. Светозар Наупарац, 16. Огњан Баић, 17. Љубомир Ђорић из Пољне, 18. Василије Анђелковић из Пољне, 19. Миладин Таврић из Пољне, 20. Вучко Спасић из Рековца.⁴⁸⁵

Због великог броја ђака, Министар просвете је предложио постављање још једног учитеља. Број ученика у другом, трећем и четвртном разреду је био велики за учионицу у којој су били смештени. Сваког дана је 15 до 20 ученика, за време часова, морало да стоји, јер није било довољно клупа. За треће одељење била је предвиђена једна соба од 28 м², коју је за становање користио учитеља првог разреда. Уместо ове собе, учитељу би се уредила остава, која би била патосана и на којој би се отворио прозор. За трећег учитеља општина би могла да нађе привремени стан, док се нови стан не сагради. Међутим, општина медвеђска није пристала да се поставља трећи учитељ, зато што би изградња стана за учитеља и набавка свих потребних учила и намештаја, скупо коштала општину. Покушано је са општинама у Богдању и Мијајловцу да се укључе у изградњу стана за трећег учитеља и набавци учила. Медвеђа је желела да ова села учествују и у отплати плаца, који је купљен за изградњу стана. И поред наговарања од стране средског начелника, општине у Богдању и Мијајловцу, које су имале своје ученике у школи у Медвеђи, нису пристале да учествују у изградњи стана.⁴⁸⁶

Часови у школи у Медвеђи, и поред великог броја ђака су редовно држани. Уписани ученици су редовно похађали школу, осим оних који су још у октобру отишли на занат. Школски одбор казнио је 11 родитеља са по

⁴⁸⁵ АС, МПс, Ф XXXII, р-4023/1882.

⁴⁸⁶ АС, МПс, Ф XXXII, р-4023/1882.

4 динара у корист школске касе. Нередовни ученици били су из свих разреда.⁴⁸⁷

У четири разреда школе у Бачини септембра 1882. године било је уписано 88 ученика. Сви су уредно похађали школу и били су снабдевени школским потребама, јер се општина добро старала за сиромашне ђаке.⁴⁸⁸

У Маскару, септембра 1882. године, било је уписано 40 ученика: први разред 20, други разред 12 и трећи разред 8 ученика. Ђаци су редовно похађали наставу, били су снабдевени школским потребама и сви су били здрави. Исте године у Белици је било уписано 19 ђака. Први разред је имао 9, други разред 6 и трећи разред 4 ђака.⁴⁸⁹

Школа у Домуз Потоку октобра 1882. године имала је 35 ученика у сва три разреда. Први разред имао је 20 ученика, други разред 6 и трећи разред 9 ученика. Осим петорице ученика, остали су редовно похађали наставу. Ђаци првог разреда нису имали буквар, ђаци другог разреда рачуницу, историју цркве и словенски буквар, а ђаци трећег разреда читанку. Све књиге су на време биле наручене, али их књиџар није имао.⁴⁹⁰

Школа у Избеници имала је укупно 20 ученика: први разред 13, други разред 4 и трећи разред 3 ученика. То су били само ђаци из Избенице и засеока Суваје, у којима је било 95 пореских глава и 84 куће. Очекивао се упис још 6 ученика. Ученици су слабо похађали наставу и слабо су били снабдевени школским потребама. Преко целе школске године служили су се једним пером, једним плајвазом, једном књигом и т.д. Папир за писање такође се мало набављао. Током целе школске године, ђаци су само 20 до 30 пута писали. Из Орашја, које је чинило заједничку школску општину са Избеницом, ни једно дете није било уписано. Многи родитељи су се бунили и остављали децу кућама.⁴⁹¹

Фебруара 1883. године, односно почетком другог полугодишта, школа у Милутовцу имала је 57 ученика. Први разред је учило 30 ученика, други разред 16 и трећи разред 11 ученика. Сви су уредно похађали наставу и били су снабдевени школским потребама.⁴⁹²

У Великој Дренови, у току јуна 1883. године, ђаци су уредно долазили у школу, осим четворице болесних ученика. Изасланик Министра просвете је обишао 13. и 14 јуна сва четири разреда. На крају месеца, т.ј. 29 јуна на Петров-дан, после благодарења у цркви прочитане су ђацима оцене и

⁴⁸⁷ АС, МПс, Ф XXV, р-75/1883.

⁴⁸⁸ АС, МПс, Ф VII, р-48/1883.

⁴⁸⁹ АС, МПс, Ф VII, р-48/1883.

⁴⁹⁰ АС, МПс, Ф XXVIII, р-3609/1882.

⁴⁹¹ АС, МПс, Ф XII, р-36/1883. Учитељ Василије Бандовић извештај је послао тек 4. новембра 1883. године, јер су се деца једва крајем октобра окупила у школи.

⁴⁹² АС, МПс, Ф VII, р-137/1883.

распуштени су. Почетак нове школске године заказан је за 16. август по Великој госпођи.⁴⁹³

Почетком другог полугодишта, тачније 20. фебруара 1883. године, учитељи у Великој Дренови Лазар Павловић и Михаило Недић, сачинили су списак ученика, који нису похађали наставу. То су били ученици: први разред – Живојин Антић, Мијат Милосављевић, Милан Петронијевић, Мијајло Вукашиновић; други разред – Живко Милошевић, Стеван Ступљанин; трећи разред – Живојин Радић, Никодије Дачић; четврти разред – Живојин Лепенац, Коста Игњатовић, Сава Филиповић, Симеон Новаковић, Спасоје Катунцац. На основу овог списка тражили су мишљење од Министра просвете како да поступе са овим ученицима, јер су неки од њих отишли на занат, а неки су остали код својих кућа. Министар је наложио да сви ђаци, који нису похађали школу, без обзира да ли су отишли на занат или су код својих кућа, морају да се поново упишу, само ако нису престарели за школовање. Подсетио је на Закон о школама, по коме, свако ко је уписао школу не може да је напусти док не заврши четврти разред.⁴⁹⁴

Укупно уписаних ђака школске 1883/84. године у Јагодинском округу било је 1.827, односно 1.665 ученика и 162 ученице. По разредима било је уписано: први разред 701 ученик и 61 ученица; други разред 460 ученика и 61 ученица; трећи разред 305 ученика и 24 ученица; четврти разред 199 ученика и 16 ученица. На крају школске године било је укупно 1.547 ђака, односно 1.397 ученика и 150 ученица. По разредима: први разред 556 ученика и 58 ученица; други разред 414 ученика и 52 ученице; трећи разред 264 ученика и 24 ученице; четврти разред 163 ученика и 16 ученица. Те године округ је имао 79.943 становника и 1.547 ђака на крају године, тако да је на 1.000 становника долазило 19,35 ђака.⁴⁹⁵

У свим школама, осим у школи у Јагодини, школске 1883/84. године, укупно је било уписано 1.317 ученика и 71 ученица. Први разред је уписало 574 ученика и 32 ученице, други разред 367 ученика и двадесет и једна ученица, трећи разред 229 ученика и 15 ученица и четврти разред 147 ученика и 3 ученице. До краја године школу је похађало 1079 ученика и 57 ученица. На испиту је било 912 ученика и тридесет и две ученице: први разред 354 ученика и 24 ученице, други разред 286 ученика и 15 ученица, трећи разред 169 ученика и 11 ученица и четврти разред 103 ученика и две ученице. У старије разреде прешло је 799 ученика и 51 ученица: први разред

⁴⁹³ АС, МПс, Ф XXV, р-75/1883.

⁴⁹⁴ АС, МПс, Ф X, р-103/1883.

⁴⁹⁵ Просветни галсник за 1891. годину, стр. 261. Према „Статистици наставе... школске 1883/84. године, мушку школу у Јагодини уписало је 602 ученика: први разред 224, други разред 85, трећи разред 107, четврти разред 86. Свршило је разреде: први разред други разред 174, трећи разред 98, четврти разред 79 ученика.

281 ученика и двадесет две ученице, други разред 251 ученика и 15 ученица, трећи разред 163 ученика и 12 ученица, четврти разред 102 ученика и две ученице. Остало је да понове разред 280 ученика и 6 ученица: први разред 156 ученика и 6 ученица, други разред 77 ученика, трећи разред 33 ученика и четврти разред 13 ученика. Ове школске године било је 11.319 деце доласле за школу, а школовало се само 13,66%. Најмање ђака било је у Рибару 19, а највише у Поточцу 50.⁴⁹⁶

Исте школске 1883/84. године, школе у Јагодини је завршило 411 ђака: 261 ученик и 150 ученица. По разредима: први разред 88 ученика и 58 ученица; други разред 71 ученик и педесет и две ученице; трећи разред 56 ученика и 24 ученице; четврти разред 46 ученика и 16 ученица.⁴⁹⁷

Августа 1883. године мештани Драгоцвета су упутили молбу Министру просвете да им се дозволи да децу школују у Јагодини, а не у Белици, која је била три сата удаљена, а и пут је пролазио кроз шуму. Министар није дозволио, јер Драгоцвет није припадао школи Јагодинске општине.⁴⁹⁸

Августа 1883. године у Волујаку је било уписано 54 ученика: први разред 30, други разред 14 и трећи разред 10 ученика. Школски одбор тражио је да се не отвори четврти разред, јер није било места. Министар просвете је наложио да се отвори четврти разред, а да се прими укупан број ученика, који би могли да се сместе у постојећу учионицу.⁴⁹⁹

Почетком исте школске 1883/84. године, школски одбор у Волујаку одбио је да упише 15 ученика из Калудре, јер су мештани овог села одбијали да учествују у финансирању рада школе. Школски одбор у Волујаку је тражио да се плати школарина за две претходне године. Предлагали су да се уведе додатни прирез од 2 динара на пореске главе. Мештани Калудре на то нису пристали, већ су тражили да се прирез наплати само од оних људи који су имали децу у школи. На то школски одбор у Волујаку није пристао и донео је одлуку да се не примају ученици из Калудре. Учитељ Алекса Поповић обратио се Министру просвете за тумачење поступака према оним ученицима који су завршили поједине разреде. Министар је наредио да сви мештани Калудре морају да сnose трошкове око школовања својих ученика.⁵⁰⁰

⁴⁹⁶ Просветни гласник за 1884. годину, Извештај Јанићија Поповића, професора, о основним школама у јагодинском округу за школску 1883/84. годину.

⁴⁹⁷ Просветни гласник за 1892. годину, стр. 10.

⁴⁹⁸ АС, МПс, Ф XXIV, р-129/1883.

⁴⁹⁹ АС, МПс, Ф XXIV, р-53/1883.

⁵⁰⁰ АС, МПс, Ф XXIV, р-22/1883.

Следеће школске године Школски одбор у Вољујаку је осудио 174 родитеља са укупно 592 динара, због недоласка ђака у школу, али због неажурности председника одбора ни један динар није наплаћен.⁵⁰¹

У Поточцу је, августа 1883. године, први разред уписало 10 ученика, други разред 16, трећи разред 15 и четврти разред 9 ученика. Ове школске године могло је да се упише још 40 ученика. Да би се уписали и ови ученици, тражено је постављање још једног учитеља. Министар је одбио предлог Школског одбора, и наложио је да се отвори четврти разред. Ако би учионица била мала за све уписане ђаке, онда је требало смањити број ученика првог разреда.⁵⁰²

У Обрежу било је уписано 57 ученика: први разред 39, други разред 11 и трећи разред 7 ученика. Од уписаних, редовно је похађало наставу 47 ученика.⁵⁰³

У Опарићу први разред имао је 14 ученика, други разред 9, трећи разред 13 и четврти разред 5 ученика. Ученици првог разреда уписани су 23. децембра 1883. године, а почели су са наставом 3. јануара 1884. године. Током марта месеца нису ишли у школу због болести учитеља. Ови ученици су једва четири месеца имали наставу. За то време ни цео буквар нису изучили, док из читанчице ништа нису учили. Ученици другог, трећег и четвртог разреда уписани су 18. новембра 1883. године. Ни они нису марта месеца похађали наставу, тако да су учили свега око шест месеци. Каснији упис уследио је због неуређеност школе. Испред зграде налазиле су се скамије у врло лошем стању. Учионица није била оправљена и окречена. Учила су била у јадном стању. Табла није била офарбана. Соба за учитеља облепљена је блатом, тако да се од влажног задаха није могло у њој живети. Фуруна је била сва излупана. Нова је набављена 25. новембра. У време сређивања школе упис ученика није ни вршен. Тек 1. новембра почео је упис ђака. Међутим, родитељи нису желели да шаљу своју децу у школу. Тек крајем новембра, после наговештаја учитеља да ће предложити тужбу против родитеља који нису допуштали својој деци да долазе у школу, ђаци су почели да долазе.⁵⁰⁴

Прво што је урадио учитељ, било је утврђивање стеченог знања код ученика. Ђаци првог разреда из буквара знали су само да распознају слова и слоге. Од течног читања није било ни помена. Само два ученика знали су да пишу бројеве од 1 до 20. Да сабирају, множе, деле и одузимају бројеве

⁵⁰¹ АС, МПс, Ф XIII, р-18/1885. У Вољујак су долазили ученици из Богалинаца, Жупањевца, Сибнице и Мотрића.

⁵⁰² АС, МПс, Ф XVII, р-64/1884. Молбу су потписали Сима Ранђеловић, председник Школског одбора, и чланови Мијаило Петковић и Марјан Симионовић.

⁵⁰³ АС, МПс, Ф IV, р-17/1883.

⁵⁰⁴ АС, МПс, Ф XXIX, р-81/1884.

нико није знао. О именицама нису знали такође ништа. Ђаци другог разреда су такође слабо читали, а једва да су знали распознавање облика. Из рачуна су такође мало знали. И ученици трећег разреда нису показали знање из школског градива. Учитељ је ђаке пропитивао у присуству чланова школског одбора, да би се уверили у ученичко незнање.⁵⁰⁵

Да би скинуо сваку одговорност са себе због лошег знања ученика, учитељ је предложио да сви ученици првог разреда понове разред. Из другог разреда, од 9 ученика, предложио је да пређу у трећи разред: Новица Брашић, Живадин Обрадовић и Владимир Вукићевић. Из трећег у четврти разред, од 13 ученика, предложио је да пређу: Живадин Ружичић, Вукојица Смиљковић, Милан Тимотијевић, Анђелија Вукићевићева и Василије Дачић.⁵⁰⁶

Списак ђака школа у Јагодинском округу, који су у почетку школске 1883/84. године оставили школу⁵⁰⁷

Оставили школу	разред	Име и презиме родитеља или стараоца	Одакле је	У којој школи је био ђак	Примедба
Милија Пантић	II	Милан Пантић	Срња	јасичкој	
Љубисав Стојадиновић	II I	Нема родитеље	Шанца	јасичкој	Дато у службу у а богато је
Живојин Радисављевић	I	Лазар Радисављевић	Милутовца	милутовачкој	
Богољуб Милићевић	II	Јован Милићевић	Милутовца	милутовачкој	
Војислав Агатоновић	I V	Јанићије Агатоновић	Мале Дренове	милутовачкој	
Мијушко Милетић	I V	Очух Петар Богојевић	Мале Дренове	милутовачкој	
Радоје Глишић	I V	Милош Глишић	Мале Дренове	милутовачкој	
Отпуштени одбором					

⁵⁰⁵ АС, МПс, Ф XXIX, р-81/1884.

⁵⁰⁶ АС, МПс, Ф XXIX, р-81/1884.

⁵⁰⁷ АС, МПс, Ф XXXIII, р-31/1884.

Мр Добривоје Јовановић

Драгутин Ракић	II	Стриц Илија Ракић	Велике Пчелице	пчеличкој	ђак оглуве о
Јован Ковачевић	II	Вуле Ковачевић	Велике Пчелице	пчеличкој	добрио засип

Имена оних ђака који су прошле године ишли у школу а ове 1883/84. године нису записани нити ослобође ни⁵⁰⁸

Име ђака	У који разред	Име родитеља или старатеља	Одакле је	Примедба
Божин Тодоровић	I	Аврам Тодоровић	Крушевице	
Милен Глигоријевић	I	Миша Глигоријевић	Шанца	Ова децу су ишла у јасичку школу
Борисав Цветковић	I	Митар Цветковић	Крушевице	„
Божин Мијаиловић	I	Љубомир Мијаиловић	Кукљина	„
Љубомир Благојевић	I	Милан Благојевић	Кукљина	„
Живадин Благојевић	I	Аврам Благојевић	Кукљина	„
Јован Стојановић	III	Милоје Стојановић	Јасике	„
Милорад Илић	III	Милош Илић	Шанца	„
Милутин Радосављевић	III	Никола Радосављевић	Кукљина	„
Сима Вељковић	III	пок. Милован Вељковић	Гавеза	„
Алекса Васић	I	Симеон Васић	Д. Дубича	Ова су деца ишла у Милутовац у школу
Велимир Лазаревић	I	Агатон Лазаревић	Милутовца	„
Дамљан Милсављевић	I	Милан Милосављевић	Милутовца	„
Мијат	I	Милун	Милутовца	„

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Милићевић		Милићевић		
Мирча Југовић	I	Илија Југовић	Милутовца	„
Милисав Савковић	I	Вујица Савковић	Мале Дренове	„
Момчило Агатоновић	I	Јанићије Агатоновић	Мале Дренове	„
Живојин Трифунковић	II	Нису знали чланови одбора	Сугубине	„
Гача Живковић	II	Јеврем Живковић	Мале Дренове	„
Сретен Милосављевић	II	Милан Милосављевић	Милутовца	„
Милић Јовановић	I	Милош Јовановић	Доњег Рачника	Ова су деца ишла у багрданску школу
Милисав Стојадиновић	I	Пок. Радивоје Стојадиновић	Ловаца	„
Владисав Милић	II	Отац Милета Војиновић	Ланишта	„
Мијаило Вељковић	III	Стојан Вељковић	Багрдана	„
Мијаило Марковић	III	Миливоје Марковић	Врановца	„
Милутин Миленковић	III	Милоје Миленковић	Багрдана	„
Никодије Миленковић	III	пок. Стеван Миленковић	Багрдана	„
Милоје Трифунковић	I	Јеремија Трифунковић	Ланишта	Ишли су у школу рибарску
Живојин Милићевић	I	очух Живан Радисављевић	Рибара	„
Владимир Тимић	III	пок. Радивоје Тимић	Рибара	„
Димитрије Стајић	III	Вићентије Стајић	Рибара	„
Милорад Недељковић	III	Тома Недељковић	Рибара	„
Богдан Милановић	I	Милисав Милановић	Мајура	Ишли у јовачку школу
Владимир Стојковић	I	Стојан Стојковић	Петриковца	„
Димитрије	I	Петроније	Трешњевице	„

Mr Добривоје Јовановић

Петровић		Петровић		
Милорад Петровић	I	Аврам Петровић	Остриковца	„
Милорад Миловановић	I	Јова Миловановић	Јовца	„
Радоје Атанасковић	I	Атанасије Атанацковић	Главинаца	„
Ђорђе Миленковић	I	Сима Миленковић	Остриковца	„
Василије Андрић	III	Петар Андрић	Колара	„
Адам Велисављевић	III	отац Добросав Васиљевић	Својнова	Ова су деца ишла у школу поточку
Божидар Алексић	III	Милорад Алексић	Својнова	„
Јанићије Пејковић	III	Сава Пејковић	Својнова	„
Драгутин Младеновић	III	Пок. Тодосије Младеновић	Поточца	„
Коста Петровић	III	Пок. Ђорђе Милојевић	Својнова	„
Љубомир Јоксимовић	III	пок. Мата Јоксимовић	Својнова	„
Милун Здравковић	III	Богдан Здравковић	Својнова	„
Милутин Петровић	III	Милован Петровић	Рашевице	„
Петар Ђорђевић	III	Арсеније Ђорђевић	Својнова	„
Радоје Симић	III	Михаило Симић	Својнова	„
Светислав Ракић	III	Милош Ракић	Рашевице	„
Светолик Антић	III	пок. Марко Антић	Поточца	„
Миладин Јоксимовић	III	Пера Јоксимовић	Својнова	„
Милета Стаменковић	III	Живко Стаменковић	Катуна	Ишли у варваринску школу
Стојадин Карић	II	Јеремија Карић	Варварина	„
Драгутин Стевановић	II	стриц Тодосије	Бунара	Ишли у беличку школу

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

		Стевановић		
Живадин Миленковић	III	Мијаило Миленковић	Бунара	„

**Списак ђака I разреда школе беличке
који су ослобођени од школске 1883/84. године на основу
лекарског уверења или су отишли у друге школе⁵⁰⁹**

Р. број	Име и презиме ученика	Име родитеља или стараоца	Одакле је	Примедба
1.	Аврам Игњатовић	Отац Никола Игњатовић	Шантаровца	Ослобођен по лекарском уверењу
2.	Ђорђе Милошевић	Отац Атанаско Милошевић	Вољавча	„
3.	Мијушко Живановић	Василије Живановић	Шантаровца	„
4.	Светозар Богдановић	Отац Стеван Богдановић	Деонице	„
5.	Стеван Милић	Коста Милић	Вољавча	„
6.	Славко Марковић	Отац Гаса Марковић	Драгоцвета	„
7.	Чедомир Јевтић	Отац Игњат Јевтић	Врбе	„
8.	Драгутин Милосављевић	Отац Милосав Јанковић	Каленовца	„
9.	Живан Николић	Отац Вукоман Николић	Црнча	Ослобођен од школског одбора због сулудости
10.	Милосав Гмитровић	Отац Радосав Гмитровић	Шуљковца	Ослобођен по лекарском

⁵⁰⁹ АС, МПс, Ф XXXIII, р-31/1884.

Мр Добривоје Јовановић

				уверењу
11.	Вукадин Радисављевић	Отац Антоније Радисављевић	Међуреча	Отишао у јагодинску школу
12.	Ђурђе Милошевић	Отац Видоје Милошевић	Сиоковца	„
13.	Ђурђе Милојевић	Отац Миленко Милојевић	Драгоцвета	„
14.	Зарија Петровић	Отац Стеван Петровић	Међуреча	„
15.	Милорад Богдановић	Отац Миладин Богдановић	Црнча	Отишао у багрданску школу
16.	Милун Миленковић	Отац Миленко Матић	Сиоковца	Отишао у јагодинску школу
17.	Милета Јовановић	Отац Стаменко Јовановић	Драгоцвета	„
18.	Милан Рајковић	Отац Арсеније Рајковић	Драгоцвета	„
19.	Никодим Јовановић	Отац Илија Јовановић	Деонице	„

Осморица ученика су наставили школовање у Јагодинској основној школи, али су је двојица још октобра 1884. године напустили. Петорица ученика су ослобођена лекарским уверењима, које Министар просвете није у потпуности прихватио као оправдање. За све остале случајеве тражена је одговорност чланова Школског одбора и кажњавање родитеља.⁵¹⁰

У Белушићу 1883. године била су уписана 52 ђака. Први разред имао је 45, други 5 и трећи разред 2 ученика. Они су учили само до 1. фебруара 1884. године, јер није било учитеља. Постављањем Алексе Стевановића за учитеља 20. августа 1885. године, школа је поново отпочела са радом. У почетку школске 1885/86. године школски одбор је ослободио 9 ученика из првог разреда, јер су престарели, два ученика из другог разреда су одсељена, тако да је од раније уписаних остало 36 у првом и 5 ученика у другом разреду. На испиту одржаном 6. септембра 1885. године, само 6 ученика из

⁵¹⁰ АС, МПс, Ф IX, р-70/1885.

првог разреда је положило разред, а остали су морали да понове разред. Сва 5 ученика другог разреда су уписали трећи разред. Једна ученица досељена из Јагодине уписала је трећи разред. Са новоуписаним ђацима, укупно је било у школи 73 ђака. Настављајући рад са поновцима из првог разреда, учитељ је успео да 3. новембра 1885. године упише још 18 ђака у други разред. Тада је први разред имао 43 ученика, други разред 24 и трећи разред 6 ученика. Четврти разред није могао да буде отворен.⁵¹¹

На годишњем испиту, одржаном 26. јуна 1886. године у Белушићу у присуству школског одбора, ђачких родитеља и учитеља из Опарића, који је заједно испитивао ђаке, у четврти разред прешло је 4 ученика и једна ученица, у трећи разред 21 ученик и 3 ученице, у други разред 31 ученик и две ученице, а 5 ученика остало је да понови први разред. Према броју ученика, који су прешли у старије разреде, и према броју дорасле деце за школу, којих је било преко сто, предложено је постављење још једног учитеља. Тада је укупно било уписано 116 ђака. У школској згради постојало је још једно одељење погодно за наставу, а стан за другог учитеља био би пронађен у селу.⁵¹²

Школу у Медвеђи августа 1883. године уписало је 123 ученика: први разред 46, други разред 37, трећи разред 26 и четврти разред 14 ученика. Учионица првог разреда била је дугачка 7, широка 5 и 4 метра висока. Друга учионица, у којој су били смештени остали разреди, била је дужине 6 метара, ширине 5 метара и висине 4 метра.⁵¹³

У Пољни је августа 1883. године било уписано 74 ученика. Због великог броја, Школски одбор је морао да отпусти 37 ђака првог разреда. После тога, први разред је имао 11 ученика, други разред 18, трећи разред 12 и четврти разред 7 ученика. Почетком те школске године Школски одбор је тражио дозволу за формирање још једног одељења. У постојећој згради могла би да се уреди још једна учионица од учитељевог стана. За учитеља је пронађена кућа у селу. Министар просвете није дозволио поделу на два одељења и постављање другог учитеља.⁵¹⁴

Школу у Јасики августа 1883. године уписало је 34 ученика. Први разред имао је 23, други разред 4 и трећи разред 7 ученика. Школи су припадала још и села Шанац и Кукљин. Министар просвете је наредио отварање четвртог разреда. Школски одбор је позвао 9 ученика, који су јуна

⁵¹¹ АС, МПс, Ф XVII, р-155/1886.

⁵¹² АС, МПс, Ф XVII, р-155/1886. Председник школског одбора Миливоје Петровић, и чланови Благоје Миленковић, Тома Јаковљевић и Јован Недељковић.

⁵¹³ АС, МПс, Ф XXVI, р-19/1884.

⁵¹⁴ АС, МПс, Ф I, р-89/1884.

1883. године завршили трећи разред. Само 3 ученика је дошло. Настава у четвртом разреду отпочела је 1. децембра 1883. године.⁵¹⁵

Почетком школске 1883/84. године у Рековцу је било уписано 86 ученика: први разред 51, други разред 20, трећи разред 5, четврти разред 10 ученика. Одмах је тражено постављање још једног учитеља и отварање четвртог разреда. Министар просвете није дозволио постављање још једног учитеља, док се у свим школама не постави довољан број учитеља. Наложено је да се од ученика првог разреда упише онолико ученика, колико ће моћи да учи један учитељ.⁵¹⁶

Школске 1884/85. године укупно је у округу било уписано 1.648 ученика и 65 ученица у мушким школама, и 162 ученице у женској школи у Јагодини. Један ученик долазио је на 25 становника, а једна ученица на 160 становника. Само 14,2% деце дорасле за школу се школовало, јер је мушке деце било 6.800 и 6.619 женске деце. У току године школу је напустило 200 ђака: због смрти 21, болести 45 и из других узрока 134 ђака. Из првог разреда школу је напустило 83 ђака, из другог 43, трећег 46 и из четвртог разреда 28 ђака. Током године, било је укупно кажњено 726 ђака. За мање кривице кажњено је 578 ђака, за лагање 76 и за крађу 72 ђака.⁵¹⁷

Мушку основну школу у Јагодини уписало је 270 ученика. Прво одељење првог разреда имало је 40 ученика, а могло је да се упише још 20 ученика; друго одељење првог разреда имало је 40 ученика, а могло је да има још 5 ученика; прво одељење другог разреда имало је 38 ученика и није могло више да има ученика; такође ни друго одељење другог разреда, које је имало 35 ученика, није могло више да прими ученике; прво одељење трећег разреда имало је 34 ученика и није могло више ученика да прими; друго одељење трећег разреда имало је 35 ученика, и могло је да прими још 5 ученика; четврти разред имао је 48 ученика.⁵¹⁸

Исте школске 1884/85. године школу је похвално похађало 382 ђака, марљиво 1.380, прилично 177 и немарљиво 136 ђака. По успеху, било је: 349 одличних, 542 врло добрих, 672 добрих, 281 слабих и рђавих 26 ђака. Остало је да понавља 306 ђака: први разред 166, други разред 75, трећи разред 52, четврти разред 13 ђака. За одличне и врло добре ђаке подељено је 516 књига. Ученицима је подељено 484 књига, а ученицама 32 књиге. Варошки ђаци добили су 124 књиге, а сеоски 392 књиге.⁵¹⁹

По старости исте 1884/85. године, било је: до 7 година 158 ђака, са 8 година 399, са 9 година 391, са 10 година 424, са 11 година 335, са 12 година

⁵¹⁵ АС, МПс, Ф I, р-132/1884.

⁵¹⁶ АС, МПс, Ф XIX, р-33/1885.

⁵¹⁷ Статистика наставе у Краљевини Србији 1884/85. године, Београд 1894. стр. 87.

⁵¹⁸ АС, МПс, Ф XVI, р-254/1884.

⁵¹⁹ Статистика наставе..., стр. 101.

277, са 13 година 90, и са више од 13 година 51 ђак. Највише је било ђака чији су се родитељи бавили пољопривредом, укупно 1.573. Свештеници су имали 14 ђака, чиновници 49, наставници 10, трговци 116, занатлије 174, и остала занимања 139 ђака. У својим местима учило је 1.365 ђака, а у другим местима 710 ђака.⁵²⁰

Од 30 до 40 ђака имале су две школе, од 41 до 50 пет школа, од 51 до 60 седам школа, од 61 до 80 шест школа, од 81 до 100 једна школа и од 101 до 200 ђака четири школе.

Школу у Белици септембра 1884. године уписало је 50 ученика: први разред 34, други разред 7, трећи разред 8 ученика. Петорица ученика није похађало наставу због болести, а десеторица су тражила од Школског одбора да се ослободе. Потребних књига није имало 10 ученика.⁵²¹

У школи у Варварину, почетком школске 1884/85. године, због великог броја уписаних ученика, издвојен је други разред, и постављен је учитељ у том разреду. Тада је други разред уписало 40 ученика, трећи разред 26 ученика и четврти разред 15 ученика. За други разред била је спремљена просторија и обезбеђене су све школске потребе. Ако би био постављен учитељ нежења, за њега је постојала соба у школи. Трећи и четврти разред и даље су чинили једно одељење.⁵²²

Августа 1884. године школу у Доњем Крчину уписало је 66 ученика: први разред 37 ученика, други разред 7, трећи разред 12 ученика и четврти разред 10 ученика. Школски одбор је тражио постављење још једног учитеља. Била је обезбеђена једна просторија за то одељење, а за стан учитеља предвиђен је закуп једне приватне куће у близини школе. Министар просвете није дозволио постављање другог учитеља, већ је препоручио да се из школе отпусте прекобројни ученици, који нису имали места. Прво је требало отпустити здравствено слабу децу, врло сиромашну, јединце и за школовање неспособну децу. Школски одбор је 7. октобра 1884. године поново тражио постављење другог учитеља, али је министар одбио.⁵²³

У Великој Дренови, септембра 1884. године било је уписано 126 ученика: први разред 47, други разред 38, трећи разред 26, четврти разред 15 ученика. Од уписаних, њих 15 није долазило у школу.⁵²⁴

Школски одбор у Великој Дренови тражио је од Министра просвете новембра 1884. године да ослободи од даљег школовања петорицу ученика: 1. Теофила Ракића, који је по жељи свога оца уписан у Великој Дренови, мада његово место није припадало тој школској општини. После смрти оца,

⁵²⁰ Статистика наставе..., стр. 106.

⁵²¹ АС, МПс, Ф XXI, р-64/1884.

⁵²² АС, МПс, Ф XX, р-175/1884.

⁵²³ АС, МПс, Ф XXV, р-2/1884.

⁵²⁴ АС, МПс, Ф III, р-79/1885.

његова мајка која је живела од наднице, није могла даље да га школује; 2. Драгутина Вучића, који је школу уписао 1879. године, и од тада је сваки разред учио по три године. Драгутин ни једну добру особину није имао. Само је радио оно што је било недозвољено: узнемиравао је своје другове, тукао се, псовао, лагао, а и за крађу је више пута кажњаван. Тада је имао 15 година. Није имао оца. Његов старатељ је више пута кажњаван због недоласка у школу, али није било успеха; 3. Живојин Обрадовић био је уписан још 1878. године, и од тада је свршио само два разреда. Одмах после уписа у трећи разред отпуштен је кући да се лечи од шуге. Родитељи нису желели да га лече, па је целу годину изостао из школе; 4. Стојан Стајић, још је претходне године био отпуштен из школе да би се лечио од шуге. И он је школу уписао 1879. године, и од тада је сваки разред учио по три године. Имао је 15 година. Оцењен је као ленштина, који је воле да туче слабије од себе, да их псује. Волео је да краде. Неколико пута је кажњаван његов отац, али никако није могао да га натера да иде у школу. Увек је поново бежао из школе; 5. Милан Јаковљевић ученик четвртог разреда, који је после смрти свог оца отишао на занат. Мајка му се преудала, а од оца није остало никакво имање да би се издржавао.⁵²⁵

Рад школе у Јасики, у школској 1884/85. години започет је тек 1. децембра 1884. године. Тада је школска општина купила кућу у којој је смештена школа. У школи је укупно било 119 ученика: први разред 91, други разред 18, трећи разред 5, четврти разред 5 ученика. Наставу су редовно похађала 62 ученика, јер за више није било места. Постављањем још једног учитеља сви уписани ученици би могли да се школују, јер су у згради коју је општина купила, постојале две учионице и два стана за учитеље.⁵²⁶

Од учитеља у Рибару, септембра 1884. године тражен је извештај о неким ученицима, који нису били уписани у протокол, и нису похађали школу. Миливоје Тривуновић био је уписан као ђак четвртог разреда, и он је школу уредно похађао до 13. априла 1884. године. Његов отац је кажњен са 4 динара и казна је била достављена средској власти, јер општинска власт није хтела да наплати казну. Живојин Милићевић био је уписан још 20. августа 1882. године. Одмах се видело да није здрав. На часу га је 3. децембра 1882. године спопала вриска. Викао је да хоће змије да га нападне. Остали ученици су побегли из школе. Напади су се догађали више пута. Са његовим стањем упознат је школски ревизор. За Владимира Томића, Димитрија Старића и Милорада Недељковића изјавио је да нису уписани,

⁵²⁵ АС, МПс, Ф I, р-97/1885.

⁵²⁶ АС, МПс, Ф XXXIII, р-3/1884.

јер је тражено од школског одбора да их пошаље у школу. Док их школски одбор не пошаље, учитељ није желео да их уписује.⁵²⁷

Августа 1884. године школу у Медвеђи уписало је: први разред 72 новоуписаних ученика и 4 поноваца, други разред 20, трећи разред 10 и четврти разред 10 ученика. После одвајања села Роћевца, и придруживања села Грабовца, које је било много веће, повећао се број ученика. Школска општина имала је 8 села са укупно 1.180 пореских глава. Крајем октобра исте године у школи је било 156 ђака, јер је смањен број ђака првог разреда. Тада је први разред имао 55 ученика, други разред 46 ученика и две ученице, трећи разред 35 ученика и једну ученицу и четврти разред 20 ученика. Због великог броја уписаних ђака, општина је тражила формирање трећег одељења. За треће одељење преправљен је један учитељски стан. Та трећа учионица била је дужине 9,30 метара, ширине 5,30 метара и запремине 186 кубних метара.⁵²⁸

Школа у Коњусима школске 1884/85. године имала је само ђаке првог разреда. Тај разред је уписало 43 ученика. У току године придобила су још два ученика, док је априла 1885. године један ученик умро од богиња. Школску наставу је редовно похађало 44 ученика. На испиту је било 37 ученика, а њих 7 је одсуствовало због богиња. Од 44 ученика, 5 је поновило разред, а 39 ученика је прешло у други разред. Болесни ученици су испит полагали почетком нове школске године, а јуна су уписани као да су положили разред. Настава није редовно одржавана током године. Фебруара су ученици боловали од малих богиња, а од исте болести, од 23. априла до 20. маја 1885. године, и учитељ. Због тога настава је држана и пре и после подне. Шест ученика је добило књиге за одличан успех. Проблем у настави представљала је и удаљеност школе од домова многих ученика. Већина деце из удаљених села, током јесени, зиме па и пролећа није на време долазила у школу. Од учила школа није поседовала мапу Балканског полуострва, мапу Европе, Шрајберове слике, рачунаљку за разломке, глобус и све књиге за предавање школских предмета. Све клупе биле су оштећене и поломљене. Поред свега, учитељ Аксентије Милутиновић је од стране школског надзорника оцењен оценом „врло добар“.⁵²⁹

Школске 1885/86. године школе нису радиле пет месеци због рата Србије са Бугарском.

Школске 1885/86. године школу у Јасики уписало је 80 ученика: први разред 34 ученика и једна ученица, други разред 20 ученика и једна ученица, трећи разред 12 ученика и четврти разред 4 ученика. Школу су редовно

⁵²⁷ АС, МПс, Ф XXVI, р-59/1884.

⁵²⁸ АС, МПс, Ф XXVI, р-19/1884.

⁵²⁹ АС, МПс, Ф XVI, р-80/1885.

похађали 51 ученик и две ученице. Први разред поновило је 18 ученика. Два ученика су поновила, јер су се уписали тек почетком марта 1886. године. Осам ученика је поновило јер нису никако долазили у школу, а осам због слабог успеха.⁵³⁰

Исте 1885/86. године у Рибару је било уписано 66 ученика: први разред 33, други разред 24, трећи разред 4, и у новоотвореном четвртом разреду 5 ученика.⁵³¹

На испиту одржаном 26. јуна 1886. године у Белици, од 20 ученика првог разреда, 11 је понављало, а 9 положило. Ових 11 ђака у школу су дошли тек априла 1886. године, пошто су по други пут кажњени њихови родитељи.⁵³²

У Јовцу су сва четири разреда уписала 86 ученика: први разред 50, други разред 16, трећи разред 10 и четврти разред 10 ученика. Ђаци су неуредно похађали наставу. Осим тога, 14 ученика је оболело од богиња а један од шуге. Учитељица Косара Павловић је предложила Министру просвете распуштање ђака и неодржавање полугодишњег испита. Министар је то одобрио 31. јануара 1886. године.⁵³³

Августа 1885. године у Поточцу била су уписана 83 ученика и две ученице. Први разред је имао 24 ученика, други разред 26, трећи разред 18 ученика и две ученице, и четврти разред 15 ученика. Из трећег у четврти разред прешло је 17 ученика и две ученице, а један ученик је поновио разред. Из другог у трећи разред прешло је 24 ученика, док су двојица поновила разред. Први разред су успешно завршили сви уписани ученици. Успех учитељице Софије Михаиловић оцењен је оценом „врло добар“, од стране Школског одбора.⁵³⁴

У Бачини је почетком школске 1885/86. године било уписано 135 ђака. Први разред је уписало 60, други разред 31, трећи разред 10 и четврти разред 22 ученика. Управитељ школе и учитељ првог и другог разреда Павле Димитријевић тражио је постављење још два учитеља. Министар просвете је дозволио постављење још једног учитеља, чим прилике то буду дозволиле. Похађање наставе било је врло слабо. Полугодишњи испит јануара 1886. године није одржан за ученике трећег и четвртог разреда, јер нису долазили у школу. Од краја јануара па до јуна месеца, 14 ђака првог и 20 ђака другог разреда није долазило у школу.⁵³⁵

⁵³⁰ АС; МПс, Ф XVII, р-174/1886.

⁵³¹ АС, МПс, Ф XXI, р-67/1866.

⁵³² АС, МПс, Ф XI, р-16/1886.

⁵³³ АС, МПс, Ф II, р-68/1886.

⁵³⁴ АС, МПс, Ф XI, р-148/1886.

⁵³⁵ АС, МПс, Ф IV, р-98/1886. Десет пута је учитељ слао писмене жалбе на рад Школског одбора, а пре свега његовог председника, а још чешће усмене притужбе.

У Доњем Крчину било је уписано, августа 1885. године, 78 ученика: први разред 53, други разред 9, трећи разред 6 и четврти разред 10 ученика. Редовно је долазило у школу 40 ученика: први разред 15, други разред 9, трећи разред 6 и четврти разред 10 ученика. Ученици нису долазили због тога, што није било места да се сви сместе. На молбу Школског одбора, за другог учитеља постављен је месни свештеник. Једно одељење чинили су само ђаци првог разреда, док су друго одељење чинили ђаци другог, трећег и четвртог разреда.⁵³⁶

На основу молбе доњо крчинске општине за постављење још једног учитеља од 15. септембра 1885. године, сачињен је списак ученика, који је садржао 83 имена:

Први разред – 1. Алекса Павловић, 2. Антоније Маринковић, 3. Атанасије Милутиновић, 4. Божидар Милошевић, 5. Божин Милосављевић, 6. Божин Илић, 7. Божин Антић, 8. Бранко Вукићевић, 9. Василије Милутиновић, 10. Владимир Јовановић, 11. Војислав Миладиновић, 12. Гвозден Годоровић, 13. Добривоје Илић, 14. Драгутин Лазаревић, 15. Драгутин Милошевић, 16. Драгутин Радосављевић, 17. Драгутин Стојадиновић, 18. Драгић Гилић, 19. Живојин Јовановић, 20. Живадин Милетић, 21. Илија Митровић, 22. Јеремија Петровић, 23. Ленка Васићева, 24. Љубисав Милетић, 25. Коста Симић, 26. Милан Димитријевић, 27. Милосав Милићевић, 28. Милоје Урошевић, 29. Милосав Матић, 30. Мирко Панић, 31. Милосав Божиновић, 32. Мирко Димитријевић, 33. Милија Јовановић, 34. Милан Љутић, 35. Милан Ђурђевић, 36. Милан Петковић, 37. Милан Павловић, 38. Наста Васићева, 39. Никодим Савић, 40. Никола Илић, 41. Никодим Петковић, 42. Огњен Ивановић, 43. Радивоје Стевановић, 44. Радомир Стевановић, 45. Радомир Митровић, 46. Радомир Годоровић, 47. Радоје Ракић, 48. Радоје Обрадовић, 49. Светислав Милићевић, 50. Светомир Јанићијевић, 51. Станоје Ђурђевић, 52. Сима Љубисављевић, 53. Стојан Милутиновић, 54. Стојиљко Јовановић, 55. Филип Љутић, 56. Чедомиљ Јовичић.

Други разред – 1. Алекса Јовановић, 2. Божин Ђирковић, 3. Живадин Радосављевић, 4. Игњат Годосијевић, 5. Илија Ђорђевић, 6. Јевта Милосављевић, 7. Милија Димитријевић, 8. Милисав Јовановић, 9. Милутин Лазаревић, 10. Милутин Милосављевић.

Трећи разред – 1. Живота Аксентијевић, 2. Јеврем Бранковић, 3. Марисав Јовановић, 4. Момир Симић, 5. Нићифор Глигоријевић, 6. Светозар Јовановић.

⁵³⁶ МПс, Ф V, р-135/1886. Молбе су упутили: председник Школског одбора Јанићије Петровић, и чланови: Миливоје Стевић (Стевановић), Никола Томић, Милен Чабрић, Милоје Недељковић, Груја Љубисављевић.

Четврти разред – 1. Андрија Милосављевић, 2. Богосав Мијајловић, 3. Живко Митровић, 4. Игњат Марковић, 5. Љубисав Милосављевић, 6. Милан Милић, 7. Милен Радоњић, 8. Миленко Милошевић, 9. Новица Јовановић, 10. Новица Панић, 11. Тодор Вељковић.

За продужну школу – 1. Влајко Јовановић, 2. Дамјан Андрејић, 3. Димитрије Ђорђевић, 4. Милен Милосављевић, 5. Милорад Илић, 6. Милосав Јевтић, 7. Недељко Милетић, 8. Светозар Митровић, 9. Станоје Радовановић, 10. Стојан Милосављевић.⁵³⁷

У Варварину, септембра 1885. године, 51 ученик је учио трећи, а 27 ученика четврти разред. Предложено је постављење још једног учитеља и одвајања одељења. Министар просвете је то дозволио, и наложио да се уреди још једна учионица и обезбеде скамије. Школу у Варварину похађали су и ђаци из Доњег Катунa. Због поплаве, 26 ђака из овог села није ишло у школу од почетка марта 1886. године па до јуна исте године.⁵³⁸

Почетком школске 1885/86. године у Рековцу је било уписано 111 ученика. Први разред је имао 59, други разред 23, трећи разред 15 и четврти разред 14 ученика. Поново је тражено формирање још једног одељења и постављања другог учитеља. Министар је овог пута то дозволио. Једне одељење чинили су само ученици првог разреда, док су друго одељење чинили ученици другог, трећег и четвртог разреда.⁵³⁹

У извештају за март 1886. године учитељ другог, трећег и четвртог разреда у Рековцу Милоје Спасић упознао је министра са радом учитељице првог разреда Милевом Милановић. Пошто је он био у војсци од 18. октобра 1885. до 17. марта 1886. године, са његовим ђацима је радила Милева Милановић. Са једним одељењем радила је пре подне, а са другим после подне. Изостанци ученика били су бројни, јер су њихови родитељи били у рату или на кулуку. Осим тога школа није радила од 20. септембра до 15. октобра 1885. године, због појаве богиња.⁵⁴⁰

Према његовом пропитивању ђаци су врло мало радили. Из словенског језика и познавање природе ни једно предавање није одржано. Такође нису држана предавања из свих вештина. Због проблема у настави и врло слабог ученичког знања, Милоје Спасић је предложио да се до краја јуна 1886. године не закључује књига уписница, већ да ученици полажу испит пред Школским одбором почетком јула. Ако тада не положи разред, да опет почну рад 1. августа и да ту школску годину заврше половином

⁵³⁷ АС, МПс, Ф V, р-135/1886.

⁵³⁸ АС., МПс, Ф IX, р-172/1886.

⁵³⁹ АС, МПс, Ф XIX, р-33/1885.

⁵⁴⁰ АС, МПс, Ф XIX, р-251/1887.

септембра. Министар просвете није одобрио овај предлог Милоја Спасића.⁵⁴¹

У Маскару августа 1885. године било је уписано 48 ученика: први разред 19, други разред 13, трећи разред 11 и четврти разред 5 ученика. Ђаци су врло неуредно похађали наставу. Као и у свим местима, и у Маскару је било доста изостајања, јер су им родитељи били мобилисани као војници или као коморције.⁵⁴²

Сличан предлог упутио је Школски одбор у Вољујаку јуна 1887. године. Предложили су да се ни један ђак не преведе у старији разред, већ да сви остану у истим разредима, јер су били врло неспремни. Школа дуго није радила. Учитељ је био на одсуству, а и пре тога школа није радила 18 месеци. Због тога није држан полугодишњи испит јануара 1886. године. Министар ни овај предлог није одобрио.⁵⁴³

У Поточцу је било уписано почетком школске 1886/87. године 102 ученика: први разред 30, други разред 23, трећи разред 26, четврти разред 23 ученика. После лошег знања на полугодишњем испиту јануара 1887. године, Школски одбор је предложио ново спајање одељења и разреда. Као разлог слабог знања, поред ратног стања предходне године, и честа изостајања из школе, наведено је прелажење у старије разреде без обзира на успех ученика. До тада једно одељење су сачињавали други, трећи и четврти разред, са укупно 72 ученика, а друго одељење само ученици првог разреда. Школски одбор је предложио спајање првог и другог разреда, док би трећи и четврти разред и даље чинили једно одељење. Министар просвете се није сложио са предлогом.⁵⁴⁴

Августа 1886. године у Рековцу је уписано: први разред 60, други разред 37, трећи разред 18 и четврти разред 19 ученика. Школски одбор је тражио постављење још једног учитеља. У самој школи већ је била припремљена трећа учионица, а у вароши је нађен стан за учитеља. Министар је одобрио постављење. У посебно одељење издвојен је други разред.⁵⁴⁵

Септембра 1886. године школу у Маскару уписало је 56 ученика. Први разред је имао 18, други разред 17, трећи разред 13 и четврти разред 8 ученика. Сва деца су уредно долазила у школу и била су здрава.⁵⁴⁶

У Коњусима је августа 1887. године било уписано 97 ученика: први разред 51, други разред 36, трећи разред 6, четврти разред 4 ученика. Због

⁵⁴¹ АС, МПс, Ф IX, р-98/1886.

⁵⁴² АС, МПс, Ф XXXIII, р-67/1885.

⁵⁴³ АС, МПс, Ф III, р-89/1887.

⁵⁴⁴ АС, МПс, Ф IV, р-172/1887.

⁵⁴⁵ АС, МПс, Ф XV, р-113/1886.

⁵⁴⁶ АС, Мпс, Ф XXII, р-149/1886.

великог броја ђака тражено је отварање другог одељења. Одобрена је подела ђака. Поред дотадашње учитељице Јелене Васић, постављена је Магдалена Ђорђевић.

У Јовцу је септембра 1887. године школу уписало: први разред 34, други разред 25, трећи разред 27 и четврти разред 15 ученика. Највећи проблем у настави представљао је долазак ђака из удаљених села. Поред деце из Јовца, у школи су учили и деца из Трешњевице, Сињег Вира, Остриковца, Мајура и Мијатовца, и из још удаљенијих села Колара, Бресја и Главинаца. Из ових последњих села било је 18 ученика на „заједничком живљењу“.⁵⁴⁷

У Обрежу било је уписано 142 ђака: први разред 49, други разред 47, трећи разред 28, четврти разред 18 ђака. Због великог броја уписаних ђака, Министар просвете је дозволио поделу на три одељења. Први и други разред били су у посебним одељењима, док су заједно трећи и четврти разред чинили једно одељење.⁵⁴⁸

После одвајања Бошњана, школа у Маскару почетком 1888/89. године имала је 55 ученика: први разред 34, други разред 9, трећи разред 6, четврти разред 7 ученика. Први разред је успешно положило 26 ученика, а остале разреде сви уписани ђаци. Један ученик четвртог разреда је накнадно положио испит, јер није био на испиту због болести. Школски надзорник је рад Зорке Минић, учитељице првог разреда, оценио врло добром оценом, а учитеља другог, трећег и четвртог разреда Аксентија Милутиновића, оценом „добар“. Према изјави учитеља, надзорник је приликом испитивања ученика, намерно покушавао да их збунује, да би учитељу дао лошију оцену.⁵⁴⁹

Школске 1888/89. године у округу је било укупно 60 учитеља и учитељица. Од 29 учитељица 25 су радиле у мушким основним школама, а 4 у женској основној школи. Почетком 1888/89. године први разред уписало је 818 ученика и шездесет и једна ученица; други разред 638 ученика и 88 ученица; трећи разред 563 ученика и 70 ученица; четврти разред 320 ученика и 46 ученица. Укупно је било уписаних: 2.339 ученика и 305 ученица, што је укупно износило 2.644 ђака. На крају године било је укупно 2.394 ђака, односно 2.124 ученика и 270 ученица. По разредима: први разред 733 ученика и 96 ученица; други разред 601 ученик и 76 ученица; трећи разред 516 ученика и 60 ученица и четврти разред 174 ученика и 38 ученица. Ове године требало је да се школује 11.029 детета, а школовало се 21,70%. У Јагодини је на једног учитеља долазило 36,90 ученика.⁵⁵⁰

⁵⁴⁷ АС, МПс, Ф XVIII, р-205/1887.

⁵⁴⁸ АС, МПс, Ф XXI, р-44/1887. Услов је био да се припреми још једна учионица и стан за учитеља.

⁵⁴⁹ АС, МПс, Ф XII, р-187/1889.

⁵⁵⁰ Просветни гласник за 1891. годину, стр. 259.

У Јагодинским школама, исте школске 1888/89. године, завршило је разреде укупно 260 ученика и 146 ученица. Први разред завршило је 72 ученика и 54 ученица; други разред 71 ученик и 37 ученица; трећи разред 71 ученик и 30 ученица и четврти разред 46 ученика и 25 ученица. Исте школске године најмање ученика било је у Ратковићу, где је у сва четири одељења учило њих 34, а највише у Вољујаку где је учило у свим разредима 56 ђака. Те године округ је имао 77.889 становника и 2.394 ђака, што је на 1.000 становника износило 30,73 ђака. Од 1879. до 1889. године број ђака се повећао 2,5 пута, а становника 1,07 пута.⁵⁵¹

Школске 1888/89. године награђено је књигама⁵⁵²:

Падеж - за одличан успех: 6 ученика првог, 9 ученика другог и 5 ученика трећег разреда; за врло добар успех: 9 ученика првог и 8 ученика другог разреда.

Ратковић – за одличан успех: 3 ученика првог, 2 ученика другог и 1 ученик четвртог разреда; за врло добар успех: 3 ученика првог, 1 ученик другог, 4 ученика трећег и 2 ученика четвртог разреда.

Маскаре – за одличан успех: 4 ученика првог, 1 ученик другог и 1 ученик четвртог разреда; за врло добар успех: 12 ученика првог, 5 ученика другог, 3 ученика трећег и 1 ученик четвртог разреда.

Коњуси – за одличан успех: 6 ученика првог, 6 ученика другог, 5 ученика трећег и 3 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 10 ученика првог, 11 ученика другог, 7 ученика трећег и 2 ученика четвртог разреда.

Потоцац – за одличан успех: 7 ученика првог, 7 ученика другог, 8 ученика трећег и 6 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 7 ученика првог, 5 ученика другог, 8 ученика трећег и 4 ученика четвртог разреда.

Варварин – за одличан успех: 6 ученика и две ученице првог, 2 ученика и две ученице другог, 1 ученик и једна ученица трећег и 3 ученика и две ученице четвртог разреда; за врло добар успех: 5 ученика и једна ученица првог, 3 ученика и 3 ученице другог, 6 ученика и једна ученица трећег и 3 ученика и две ученице четвртог разреда.

Велике Пчелице – за одличан успех: 3 ученика првог, 1 ученик другог, 1 ученик трећег и 2 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 6 ученика првог, 3 ученика другог, 2 ученика трећег и 1 ученик четвртог разреда.

Доњи Крчин – за одличан успех: 3 ученика првог, 2 ученика другог, 3 ученика трећег и 2 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 4 ученика првог, 4 ученика другог, 4 ученика трећег и 3 ученика четвртог разреда.

⁵⁵¹ Просветни гласник, бр. 2 из 1892. године.

⁵⁵² АС, МПс, Ф XXIX, р-17/1889.

Опарић – за одличан успех: 6 ученика и једна ученица првог, 4 ученика другог, 1 ученик трећег и 2 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 5 ученика и једна ученица првог, 6 ученика другог, 4 ученика и једна ученица трећег и 2 ученика четвртог разреда.

Багрдан - за одличан успех: 2 ученика и једна ученица првог разреда; за врло добар успех: 1 ученик и једна ученица првог, 2 ученика и једна ученица другог, 1 ученик трећег и 1 ученик четвртог разреда.

Лоћика – за одличан успех: 6 ученика првог, 3 ученика другог, 3 ученика трећег и 4 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 9 ученика првог, 2 ученика другог, 6 ученика трећег и 4 ученика четвртог разреда.

Домуз Поток – за одличан успех: 4 ученика првог, 4 ученика другог, 2 ученика трећег и 2 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 4 ученика првог, 4 ученика другог, 1 ученик трећег и 2 ученика четвртог разреда.

Обреж – за одличан успех: 3 ученика првог, 1 ученик трећег и 5 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 3 ученика првог, 4 ученика другог, 8 ученика трећег и 6 ученика четвртог разреда.

Милутовац – за одличан успех: 6 ученика првог, 1 ученик другог, 1 ученик трећег и 1 ученик четвртог разреда; за врло добар успех: 9 ученика првог, 2 ученика, 5 ученика трећег и 3 ученика четвртог разреда.

Јасика – за одличан успех: 3 ученика првог, 6 ученика другог, 5 ученика трећег и 3 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 12 ученика првог, 14 ученика другог, 6 ученика трећег и 3 ученика четвртог разреда.

Бошњане – за одличан успех: 4 ученика првог, 3 ученика другог, четири ученика трећег и 1 ученик четвртог разреда; за врло добар успех: 10 ученика и једна ученица првог, 6 ученика другог, 3 ученика трећег и 1 ученик четвртог разреда.

Јагодина – за одличан успех: 7 ученика и 5 ученица првог, 6 ученика и 9 ученица другог, 6 ученика и 5 ученица трећег и 6 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: за врло добар успех: 8 ученика и 7 ученица првог, 8 ученика и 12 ученица другог, 8 ученика и 5 ученица трећег и 9 ученика четвртог разреда.

Женска школа – 8 ученица првог, 6 ученица другог, 6 ученица трећег и 8 ученица четвртог разреда; за врло добар успех: 10 ученица првог, 8 ученица другог, 7 ученица трећег и 4 ученика четвртог разреда.

Рибаре – за одличан успех: 2 ученика трећег и 2 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 2 ученика првог, 6 ученика другог, 4 ученика трећег и 9 ученика четвртог разреда.

Белушић – за одличан успех: 6 ученика првог, 5 ученика другог, 4 ученика и 3 ученице трећег и 4 ученика и једна ученица четвртог разреда; за

врло добар успех: 10 ученика и једна ученица првог, 8 ученика другог, 11 ученика и 3 ученице трећег и 5 ученика и једна ученица четвртог разреда.

Рековац – за одличан успех: 4 ученика првог, 2 ученика другог, 3 ученика трећег и 4 ученика четвртог разреда; за врло добар успех: 6 ученика првог, 5 ученика другог, 3 ученика трећег и 4 ученика четвртог разреда.

Следеће школске 1889/90. године, у целом округу, школу је уписало 2.257 ученика (и нешто ученица). У току године уписало се још 13 ученика. Школу је напустило 150 ученика. На испиту је било 1.910 ученика, а 84 ученика је испитано на јесен. Одличним успехом завршило је 435 ученика, врло добрим 665, добрим 1.038 ученика, slabим 183 и рђавим успехом 73 ученика. У старије разреде прешло је 1.760, а остало да понове разред 150 ученика. Књигама послатим од Министарства просвете, награђен је 671 ученик.⁵⁵³

У школама беличког среза било је уписано 1.326 ученика. Први разред је уписало 414 ученика, други разред 357, трећи разред 314 и четврти разред 241 ученика. Школу је оставило 173 ученика: 18 због болести, 14 ученика је умрло, 120 из других разлога, 4 ученика је ослобођено, а 17 ученика се одселило. Укупно је током године направљено 58.917 изостанака. Највише изостанака направили су ученици у Белици, Белушићу и у Рековцу. На крају године остало 1.153 ученика. На испиту је било 1.114 ученика. Укупно је завршило разреде 1.039 ученика, а поновило разреде 75 ученика. Одличним успехом завршило је 196 ученика, врло добрим 357, добрим 486, slabим 77 и рђавим 37 ученика. За добар успех награђено је 423 ученика. Укупно је кажњавано 492 ученика. Затвором само једном кажњено је 127 ученика, затвором више пута 66 ученика, и другим казнама 299 ученика. По занимањима родитеља: 7 ученика свештеника, 23 чиновника, 5 наставника, 68 трговаца, 119 занатлија, 914 земљорадника и 17 родитеља били су другог занимања.⁵⁵⁴

Мушку школу у Јагодини уписало је 286 ученика: први разред 77, други разред 67, трећи разред 79 и четврти разред 63 ученика. На крају је остало 244 ученика, јер је школу оставило 42 ученика. Укупно преко године је направљено 7.310 изостанака. На испиту је био 241 ученик. Одличним успехом положило је 57, врло добрим 88, добрим 82, slabим 13, 4 ученика рђавим. За добар успех награђен је 101 ученик. Разреде је завршило 227 ученика, а поновило разреде 14 ученика. Два ученика су била из свештеничких породица, 15 из чиновничких, 3 из наставничких, 17

⁵⁵³ Просветни гласник за 1891. годину, стр. 227.

⁵⁵⁴ Статистика Краљевине Србије за 1889/90. годину, Београд 1896.

трговачких, 83 занатлијских, 17 земљорадничких и 20 ученика из других породица.⁵⁵⁵

У Багрдану било је уписано 116 ученика: први разред 34, други разред 34, трећи разред 29 и четврти разред 19 ученика. До краја године учило је 102 ученика. На испиту је било 100 ученика. Одличним успехом положило је 15 ученика, врло добрим 38, добрим 40, slabим 7 и 2 рђавим успехом. За добар успех је награђено 20 ученика.

У Белици је било уписано 60 ученика: први разред 22, други 18, трећи 11 и четврти 9 ученика. Школу је оставило 22 ученика, и на крају је остало 38 ученика. Сви ученици су положили испит, и то: 15 одличним, 10 врло добрим и 13 добрим успехом. За добар успех награђено је 19 ученика.

У Белушићу било је уписано 105 ученика: први разред 21, други разред 32, трећи 22 и четврти разред 30 ученика. На крају је остало 90 ученика. Од 15 ученика који су напустили школу, 9 ученика је напустило због болести. На испиту је било 83 ученика, од који је 18 положило одличним успехом, 23 врло добрим, 42 добрим и 7 ученика slabим. За добар успех награђено је 44 ученика.

У Волујаку било је уписано 72 ученика: први разред 27, други 16, трећи 21 и четврти разред 8 ученика. Само два ученика је напустило школу. На испиту је било 70 ученика. Показали су следећи успех: 10 одличних, 22 врло добрих, 25 добрих, 9 slabих и 4 рђавих. За добар успех награђено је 33 ученика.

У Домуз Потоку било је уписано 70 ученика: први разред 25, други 20, трећи 20 и четврти разред 5 ученика. Школу је напустило 5 ученика. На испиту је било 63 ученика. Одличним успехом завршило је 4 ученика, врло добрим 14, добрим 42, slabим 3 и рђавим успехом 2 ученика. За добар успех награђено је 17 ученика.

У Јовцу је био уписан 91 ученик: први разред 46, други 20, трећи 13 и четврти разред 10 ученика. Школу је до краја школске године похађало 79 ученика. На испиту је било 76 ученика. Одличним успехом завршило је 10 ученика, врло добрим 15, добрим 42, slabим 6 и рђавим 3 ученика. За добар успех награђено је 20 ученика.

У Лоћики је било уписано 99 ученика: први разред 35, други разред 27, трећи 18 и четврти разред 19 ученика. Школу је током године напустили 10 ученика. На испиту је био 81 ученик. Од њих одличним успехом

⁵⁵⁵ АС, МПс, Ф XIV, р-140/1890. Октобра 1889. кажњено је 4 родитеља са по 3 динара, новембра 21 родитељ са по 6 и са по 3 динара, децембра 8 родитеља са по 9 динара, јануара 1890. 19 родитеља са по 12 и са по 3 динара, фебруара 15 родитеља са по 3 динара, марта 11 родитеља са по 5 динара, априла 11 родитеља са по 6 динара, маја 14 родитеља са по 6 динара, јуна 13 родитеља са по 6 динара.

завршило је 18, врло добрим 30, добрим 30, slabим 3 и рђавим успехом 8 ученика. За добар успех награђено је 39 ученика.

Школу у Опарићу уписало је 103 ученика: први разред 47, други 26, трећи 17 и четврти разред 13 ученика. Школу је напустило 12 ученика. На испиту је било 86 ученика, од којих је одличним успехом завршило 8 ученика, врло добрим 23, добрим 39, slabим 16 и рђавим 5 ученика. За добар успех награђено је 22 ученика.

У Пчелицама је било уписано 52 ученика: први разред 10 ученика, други 16 ученика, трећи 14 и четврти разред 12 ученика. На крају школске године било је 50 ученика. Испит је полагало 48 ученика. Из првог разреда 7 ученика, другог разреда 16, трећег разреда 13 ученика и једна ученица и из четвртог разреда 11 ученика и једна ученица. Одличним успехом завршио је само један ученик, врло добрим 7, добрим 33, slabим 7 и рђавим успехом 2 ученика. За добар успех награђено је 20 ученика.

У Ратковићу било је уписано најмање ученика, само њих 31: први разред није имао ученике, други разред 13 трећи разред 15 и четврти разред 3 ученика. Школу је оставило 8 ученика, па је на крају остало 23 ученика, колико је и било на испиту. Од њих, 16 је завршило врло добрим, а 7 ученика добрим успехом. За добар успех награђено 13 ученика.

У Рековцу је било уписано 184 ученика: први разред 55, други разред 57, трећи разред 38 и четврти разред 34 ученика. Школу је напустило 23 ученика. На испиту је било 155 ученика. Одличним успехом завршио је 31 ученик, врло добрим 54, добрим 67, slabим 3 и рђавим 6 ученика. За добар успех награђено је 55 ученика. У старије разреде прешло је 152 ученика, а разреде су поновила само 3 ученика.

У Рибару било је уписано 57 ученика: први разред 15, други разред 11, трећи разред 15 и четврти разред 16 ученика. Школу је напустило 6 ученика. На испиту је било 50 ученика. Одличних је било 6, врло добрих 17, добрих 24, slabих 3 и 1 рђав.

У школама темнићког среза било је уписано 1.230 ученика. Први разред је уписао 391 ученик, други разред 369, трећи разред 261, четврти разред 209 ученика. Школу је из разних разлога оставило 145 ученика и на крају је остало 1085 ученика, нешто више од 88% уписаних ученика. Током године укупно је направљено 52.045 изостанака. Највише је изостанака било у Јасики, укупно 22.550. На испиту је било 1.037 ученика. Одличним успехом завршило је 196 ученика, врло добрим 277, добрим 483, slabим 93 и рђавим успехом 36 ученика. За добар успех награђено је 349 ученика. Разреде је положило 948 ученика, а поновило је 89 ученика. У току године, једном је затвором кажњено 137 ученика, више пута затвором 98 ученика и другим казнама 441 ученик. По занимању родитеља, 11 ученика је било из свештеничких породица, 3 из чиновничких, 5 из наставничких, 25 из

трговачких, 36 занатлијских, 998 из земљорадничких и 7 из породица са другим занимањем.⁵⁵⁶

У Бачини је било уписано 162 ученика: први разред 48, други разред 42, трећи разред 32 и четврти разред 40 ученика. Школу је оставило 28 ученика. На крају је било 134 ученика. На испиту је било 128 ученика. Одличних је било 32, врло добрих 38, добрих 52, слабих 6 и лоших 6 ученика. За добар успех награђено је 47 ученика.

У Бошњану је било 56 ученика: први разред 18, други разред 190, трећи разред 12 и четврти разред 7 ученика. Школу је оставило 4 ученика због болести. На испиту је било 52 ученика, од којих су 6 положила одличним успехом, 15 врло добрим, 26 добрим, 5 slabим успехом. За добра успех награђено је 20 ученика.

У Варварину је било уписано 153 ученика: први разред је уписало 48, други разред 46, трећи разред 30 и четврти разред 29 ученика. Школу је напустило 11 ученика. На испиту је било 134 ученика, од којих је одличним успехом положило 24, врло добрим 42, добрим 57, slabим 11 и рђавим успехом 8 ученика. За добар успех награђен је 51 ученик.

У Доњем Крчину било је уписано 68 ученика: први разред 29, други разред 25, трећи разред 5 и четврти разред 9 ученика. Школу је напустило 4 ученика. На испиту је било 60 ученика. Одличним успехом положило је 22 ученика, врло добрим 20, добрим успехом 18, slabим успехом 4 ученика. За добар успех награђено је 32 ученика. Разреде је положило 123 ученика, а поновило 11 ученика.⁵⁵⁷

У Јасики је било уписано 156 ученика: први разред 56 ученика, други разред 30, трећи разред 46 и четврти разред 24 ученика. Школу је напустило 45 ученика. На испиту је био 101 ученик. Одличним успехом завршио је 21 ученик, врло добрим 30, добрим 47, slabим 3 и рђавим успехом 10 ученика. За добар успех награђено је 45 ученика.

У Коњуху било је уписано 124 ученика: први разред 35, други разред 33, трећи разред 33 и четврти разред 23 ученика. Школу је напустило 10 ученика. На испиту је било 112 ученика. Са одличним успехом завршило је 17 ученика, врло добрим 35, добрим 47, slabим 13 и рђавим успехом 2 ученика. За добар успех награђено је 46 ученика.

У Маскару је било уписано 56 ученика: први разред 18 ученика, други разред 23, трећи разред 9, четврти разред 6 ученика. Школу је напустило 12 ученика. На испиту је било 36 ученика, а одличним успехом

⁵⁵⁶ Статистика Краљевине Србије за 1889/90. годину, Београд 1896.

⁵⁵⁷ АС., МПС, Ф VII, р-118/1890. Школску општину чинила су села: Доњи Крчин, Горњи Крчин, Средњи Крчин, Тољевац, Пајковац, Парцане, Карановчић, Крушевица.

завршило је 8 ученика, врло добрим 3 ученика, добрим 32 и slabим успехом 1 ученик. За добар успех награђено је 16 ученика.

У Милутовцу било је уписано 111 ученика: први разред 34, други разред 54, трећи разред 12 и четврти разред 11 ученика. Школу је напустило 15 ученика. На испиту су била 93 ученика. Одличним успехом завршило је 15 ученика, врло добрим 16 ученика, добрим 50 ученика, slabим 12 и рђавим успехом 3 ученика. За добар успех награђено је 17 ученика.⁵⁵⁸

У Обрежу било је уписано 179 ученика: први разред 51, други разред 47, трећи разред 42 и четврти разред 39 ученика. Школу је напустило 14 ученика. На испиту је било 162 ученика. Одличним успехом завршио је 21 ученик, врло добрим 41, добрим 81, slabим 19 и рђавим 3 ученика. За добар успех награђено је 34 ученика.

У Падежу било је уписано 73 ученика: први разред 15 ученика, други разред 28, трећи разред 25 и четврти разред 5 ученика. Школу је напустио само један ученик. На испиту је било 69 ученика. Одличним успехом положило је 19 ученика, врло добрим 15, добрим 33, slabим 2 и рђавим успехом 3 ученика. За добар успех награђено је 24 ученика.

У Поточцу је било уписано 92 ученика: први разред 39, други разред 22, трећи разред 15 и четврти разред 16 ученика. Школу је напустио само један ученик. На испиту је било 90 ученика. Одличним успехом завршило је 11 ученика, врло добрим 22, добрим 40, slabим 17 и рђавим 1 ученик. За добар успех награђено је 17 ученика.⁵⁵⁹

Списак ученика основних школа у окр. јагодинском, који су из раз. узрока напустили школу 1889/90.⁵⁶⁰

место	Име ђака	Разред	Кад је уписа н	Од када не долази	Због чега не долази	Мишљење надзорника
Домуз Поток	Милија Анђелковић	II	1888	4. маја	Побегли су некуд	Да се не сматрају више за ђаке
„	Борисав Анђелковић	III	1888	„		
„	Ранко Стојановић	II	1888	никако	болешљив	Ако оздраве да се врате

⁵⁵⁸ АС, МПс, Ф XIX, р72/1890. Према другом извештају школу у Милутовцу уписало је 114 ђака, а на испиту је било 108 ђака. Из првог разреда 31, другог разреда 54, трећег разреда 12 и из четвртог разреда 11 ђака.

⁵⁵⁹ Статистика Краљевине Србије за 1889/90. годину.

⁵⁶⁰ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890. Укупно је напустило школу 216 ученика и ученица: први разред 78, други разред 51, трећи разред 56, четврти разред 31.

Mr Добривоје Јовановић

„	Светозар Ракић	II	1888	„	„	
Рибаре	Милан Ђорђевић	II	1887	априла	Не зна се	
„	Милојко Димитријевић	II	1886	никако	Болесни, имају падавицу	Ако се докаже болест треба их ослободити
„	Радивој Милић	II	1886	„		
„	Радивоје Петровић	II	1887	„	Због сиромаштва	Да се отпусти
„	Радивој Станисављевић	III	1886	априла	Не зна се узрок	Да се отпусти
„	Живко Илић	IV	1884	децембра	Отишао на занат	Да се разреши
Белица	Владислав Лазаревић	I	-	никако		У овој општини биће већи део неуредних, због неуредне радње школског одбора. С тога – изузев они, који би били застарели- требало би са осталима покушати да се поново у школу врате.
„	Живадин Димитријевић	I	-	„		
„	Живадин Миловановић	I	-	„		
„	Живадин Станојевић	I	-	„		
„	Милан Живановић	I	-	„		
„	Михаил Аксентијевић	I	-	априла		
„	Радисав Миловановић	I	-	децембра		
„	Спасоје Здравковић	I	-	никако		
„	Тихомиљ Богдановић	I	-	марта		
„	Годосије Стефановић	I	-	никако		
„	Аћим Алимпијевић	II	-	„		
„	Александар Ракић	II	-	„		
„	Велимир Милановић	II	-	децембра		
„	Зарија Миловановић	II	-	јануара		
„	Прока Миленковић	II	-	„		
„	Ружа Николићева	II	-	децембра		

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

„	Давид Станојевић	III	-	никако		
„	Тодор Кузмановић	IV	-	јануара		
Јовац	Владимир Миливојевић	IV	1886	никако		Да се позову да у школу дођу. Они су можда што им школа није почела на време радити. Ако би се накнадно показало – за понеког – потпуна немогућност школовања, могли би се ослободити.
„	Јован Манојловић	IV	1885	„		
„	Нестор Стојановић	IV	1885	„		
„	Милан Петровић	III	1885	„		
„	Стојан Антонијевић	III	1887	„		
„	Ђорђе Марковић	III	1887	„		
„	Михаило Васић	II	1887	„		
„	Душан Гајић	I	1888	априла		
„	Љубомир Радосављевић	I	1888	фебруара		
„	Милисав Алексић	I	1887	никако		
„	Светолик Миловановић	I	1887	„		
„	Светолик Милошевић	I	1887	„		
Обреж	Михаило Колић	I	1888	никако		Да се отпусти
„	Милан Прокић	I	1889	„	Има падавицу	Ако се докаже да се отпусти
„	Влајко Филиповић	II	1888	„		Да се отпусте
„	Јосиф Колић	II	1888	новембра		
„	Милија Мићић	II	1886	никако		
„	Светозар Станишић	II	1888	октобра	болестан	Да се ослободи
„	Станимир Симоновић	III	1887	никако	Има падавицу	Да се ослободи
„	Настас Радосављевић	IV	1887	„	Отишао на занат у Параћин	Да се не сматра као ученик
Варварин	Стојан Мојсиловић	I	1889	никако		Као сиромасе ослободити
„	Љубисав	I	1889	„		

Мр Добривоје Јовановић

	Савић					
„	Милун Павић	I	1887	фебруара		-
„	Миладин Марковић	III	1886	марта	Болује од ногу	Привремено ослобођен, ако не би оправдио, са свим
„	Милош Бранковић	III	1887	јануара	Има падавицу	Ако се докаже, ослободити
Маскаре	Ангела Стојковићева	I	1888	никако	Остала без мајке	Пошто је без мајке, ослободити
„	Даринка Јевтићева	II	1888	„	болесна	Обе ослободити
„	Сретен Годоровић	III	1887	„	сиротиња	
Бачина	Владислав Марјановић	I	1889	фебруара	болестан	По опорављењу да се врати
„	Љубомир Ђирић	I	1889	никако	сиромаш	-
„	Мијат Миљковић	I	1888	фебруара	„	-
„	Милорад Николић	I	1888	„	болестан	По оздрављењу да се врати
„	Светозар Илић	I	1889	„	„	„
„	Станислав Јовановић	I	1889	никако	Неће у школу никако	Покушати за ову годину
„	Станислав Јоксимовић	I	1889	фебруара	болестан	По оздрављењу, да се врати
„	Владислав Марјановић	II	1888	никако	Бега по планини	Покушати за ову годину
„	Милен Несторовић	II	1888	„	Болестан	По оздрављењу да се врати
„	Миладин Радојковић	II	1888	„	Крије се по шљивику	Покушати за ову годину
„	Милија Ракић	II	1887	марта	сиротиња	Ово четворо ослободити, као сиротне
„	Радисав Миладиновић	II	1888	марта	сиротиња	
„	Адам Максимовић	III	Од октобра		сиротиња	
„	Радисав Ђирић	III	1887	марта	сиротиња	
„	Станислав Милић	III	1887	фебруара	Тврде кметови	Покушати за ову годину, па

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

„	Станоје Милић	III	близанци	јануара	да имају земље, али онако немају бог зна шта	отпустити
„	Владимир Поповић	IV	уписан 1885	никако	Понављао IV р. престарео	Разрешити као престареле сву четворицу
„	Драгутин Филиповић	IV	„	„	„	
„	Љубисав Ђановић	IV	уписан 1886	„	„	
„	Марисав Јелић	IV	уписан 1885	„	„	
„	Радисав Радојевић	IV	„	„	Отишао на занат	Не сматрати га за ученика
„	Станислав Михаиловић	IV	уписан 1886	„	-	Позвати га да заврши
„	Зорка Ђокићева	IV	„	јануара	Отац је оставља, одрасла	ослободити
„	Марисав Костић	IV	„	фебруара	болестан	ослободити
Бошњане	Јанићије Јеремић	I	1889	фебруара	болестан	Позвати сву тројицу да се врате
„	Јелена Давидовићка	I	„	фебруара	„	
„	Михаило Миловановић	II	1887	јануара	„	
Јасика	Благоје Глигоријевић	I	1889	никако		
„	Богосав Михаиловић	I	„	„		
„	Владимир Петровић	I	„	„		
„	Гвозден Ивановић	I	„	„		
„	Драгутин Вељковић	I	„	„		
„	Илија Јовановић	I	„	„	Сви ови ученици воде се по књигама уписницама, а	Када се реши у коју ће школу ићи: стару јасичку, или будућу кукљинску, онда се може за потребите чинити нов предлог - Сад се не могу
„	Константин Василијевић	I	„	„		
„	Коста Стефановић	I	„	„		
„	Јевтимије Благојевић	I	1888	„		

Мр Добривоје Јовановић

„	Миладин Јоцић	I	1889	„		
„	Милан Нешковић	I	1889	„		
„	Никола Петровић	I	„	„		
„	Радомир Исаилов ић	I	1888	„		
„	Рањел Николић	I	1889	„		
„	Радомир Цекић	I	1889	„		
„	Светомир Митић	I	1889	„		
„	Сретен Гимотијевић	I	1889	„		
„	Стојан Бркић	I	1889	„		
„	Адам Јовановић	I	1889	„		
„	Адам Милићевић	II	1887	„		
„	Драгољуб Јовановић	II	1888	„		
„	Милен Мијатовић	II	1888			
„	Марјан Милошевић	II	1888	„		
„	Миленко Радосављевић	II	1888	„		
„	Арсеније Николић	III	1886	„		
„	Божидар Крстић	III	1887	„		
„	Василије Рајић	III	1886	„		
„	Драгољуб Радосављевић	III	1886	„		
„	Драгомир Петровић	III	1886	„		
„	Јован Младеновић	III	1886	„		
„	Крста Јовановић	III	1886	„		
„	Живојин Живановић	III	1887	„	Није се ни јавио у школу	
„	Михаило Миладинов ић	III	1886	„	„	
„	Рањел	III	1886	„	Јектичав	Да се ослободе

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

	Недељковић					
„	Таса Јевтић	III	1886	„	Веома болестан	
„	Чедомиљ Милетић	III	1887	„	Није се ни јавио у школу	
„	Драгутин Андрејић	IV	1886	„	„	
„	Душан Милетић	IV	1886	„	„	
„	Милан Годоровић	IV	1886	„	„	
„	Милан Годоровић	IV	1886	„	„	
„	Мијат Пантић	IV	1886	„	„	
Примедба: Школи јасичкој припада и село Кукљин, које сачињава са свим оделиту пол. општину. Из тог су села махом ова деца, што се нису ни јавила у јасичку школу. Кукљин је, разумео сам, молио да има школу за себе и спремио неку кућу, но учитеља није добио. У том очекивању сва деца тога села, које с колима сахат ода, нису за ову годину долазила, а уписата су у школу јасичку. Стога се о њима не може чинити предлог за ослобођење, но пре или да им се отвори школа, или да се поврате у Јасику, осим оних болесних. Пошто су та деца из других општина, није ми могао јасички школски одбор и председник дати податке о порезу.						
Коњух	Живан Томић	I	1889	никако	болестан	Да се ослободи
„	Милен Урошевић	II	Ишао у школу, није био на испиту. Краде паре (1.50) из учитељеве фиоке, кокоши и т.д.			За овакве је нужна законска допуна. А свакојако, ако се не поправе, нису за школу.
„	Светолик Ђурђевић	III	Ишао је у школу. Одбор га је удаљио из школе. Крадљивац. Ушао у дућан Петра Радосављевића, бакалина тамошњег, покрао ствари, које му је пред. општине из недара повadio. Сматрају се као искључени.			
Падеж	Обрен Јовановић	II	Иде у школу, одрастао. Пријављено ми је да обија куће. Осуђиван општ. судом на 30 дана затвора, као лопов. Намеравали су да га спроведу суду. Но он је још у школи и био на испиту. Учитељу обећавао да неће више красти.			
Крчин	Светозар Вељковић	I	1889	27 фебруара	Грбав и слабог здравља	Да се ослободи
„	Станимир Недељковић	I	1889	„	Неће у школу да	Да се покуша за ову годину

Мр Добривоје Јовановић

					иде	
„	Новица Спасић	II	1887	никако	сиротиња	Да се ослободи
Багрдан	Станислав Јевтић	I	1888	марта		-
„	Груја Димитријевић	II	1887	никако		-
„	Селимир Димитријевић	II	1887	„		-
„	Станимир Николић	II	1887	„		-
„	Драгољуб Богићевић	III	1886	„		-
„	Драгољуб Радисављевић	III	1886	„		-
„	Сава Милосављевић	III	1886	марта		Да се ослободи само овај
„	Станимир Николић	III	1886	никако		-
„	Славо Ђорђевић	IV	1886	„		-
„	Станимир Милићевић	III	1886	„		-
Милутовац	Сибин Радовановић	IV	1886	„		-
„	Радоје Југовић	III	1887	„		Да се ослободи
„	Божин Ракић	II	1886	„		-
„	Велимон Брзаковић	II	1886	новембра		Да се ослободи
„	Љубисав Милићевић	II	1888	„		Да се ослободи
„	Милан Брзаковић	II	1888	„		Да се ослободи
„	Момир Павловић	II	1886	никако		Као понављач, ослободити
„	Драгутин Арсић	I	Три пута понавља	„		Да се ослободи
„	Драгојин Радисављевић	I	Два пута понавља	„		Да се ослободи
„	Владимир Томашевић	I	1889	„		Да се ослободи
„	Милан Маркићевић	I	Оба ова ученика сам	Обневид. од богиња		Као неспособни ослобођени

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

„	Живадин Миленковић	I	одбор сматра као бивше ученика		полу мугав	
Лоћика	Велимир Ракић	I	1889	Никако	Заражен сифил.	Да се ослободи
„	Петар Тодоровић	I	1889	„	болује	Кад оздрави да се врати
„	Новица Милутиновић	I	1889	„	Грбав, болестан	Да се ослободи
„	Милутин Милутиновић	I	1889	„	Неће у школу	Покушати још за ову годину
„	Вучић Ракић	I	1889	„	сиротиња	Да се ослободи
„	Милун Алексић	IV	1886	фебруа ра	Отишао у службу	Да се сматра за ученика
„	Спасоје Стефановић	IV	досе љен	до новемб ра	припада Општини беличкој. Отишао	Да се избрише
Опарић	Живадин Бабић	IV	1886	децемб ра	болује	Да се ослободи
„	Јанићије Вучковић	IV	1886	никако	Има још 2 ђака у школу	Да се ослободи
„	Видосав Николић	I	1888	„	понављач	Покушати још за ову годину
„	Добривоје Цветковић	I	1889	марта	„	„
„	Илија Милићевић	I	1889	„	„	„
„	Константин Филиповић	I	1889	„	муцав	Да се ослободи
„	Милутин Јаковљевић	I	1889	„	Ђак служи те се рани	Да се слободи
„	Милева Брашићева	II	1887	никако	Једно дете има гимназију а једно на занату	-
„	Гаса Милошевић	II	1888	октобра	боловао	-
„	Милан Ђорђевић	III	1888	никако	Суши му се нога	Да се ослободи
„	Чедомиљ Лазић	III	1886	„	Неће у школу	Да се покуша за ову годину
Волујак	Драгомир Јовановић	I	1889	децемб ра	Болује од ногу	Ако оздрави дасе врати
„	Живана Мијушковиће	II	1888	никако	глува	Да се ослободи

Mr Добривоје Јовановић

	ва					
Белушић	Војин Павловић	I	1889	„	сиротиња	Да се ослободи
„	Радисав Костић	I	1889	„	болује	Кад оздрави, да се врати
„	Арсеније Петровић	II	1888	„	Има падавицу	Да се ослободи
„	Милун Алексић	II	1888	„	Боловао па неће у школу	-
„	Даринка Петровићева	III	1886	„	боловала	-
„	Јован Алексић	III	1887	„	боловао	-
„	Наталија Марковићева	III	1887	„	Заражен сифил.	Да се као болесне ослободе
„	Наталија Стефановић	III	1886	„	„	
„	Светислав Михаиловић	III	1887	„	-	-
„	Спасоје Обрадовић	III	1887	„	на занату	Да се не сматра ђаком
„	Животије Марковић	IV	1887	„		Да се позову да доврше IV разред
„	Милосава Петровићева	IV	1886	„		
„	Стојанка Марковићева	IV	1886	„		
„	Стамена Петковићева	IV	1885	„		
Рагковић	Војислав Милић	II	1888	„	сиромас	Да се ослободе
„	Марисав Јовичић	III	1887	априла	сиромас	
„	Миленко Николић	III	1887	никако	Болестан, није при себи	Да се ослободи
„	Милосав Годоровић	III	1887	„	Отишао у Г. Сабанту	Да се не сматра ђаком
„	Станимир Максимовић	III	1887	„	Прво боловао па не долази	-
„	Теофило Јаковљевић	III	1887	никако	болује	Кад оздрави да се врати
„	Војислав Колаковић	IV	1883	„		„
„	Светислав	IV	1883	никако	Отишао	Да се не сматра

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

	Анђелковић				на занат	учеником
Рековац	Јанко Николетић	I	1889	„	Прво боловао	За идућу годину
„	Љубомир Стојадиновић	I	1889	„	-	-
„	Љубисав Павловић	I	1889	„	Има падавицу	Да се ослободи
„	Петраш ин Ристић	I	1888	„	сиротиња	Да се ослободи
„	Радојица Поповић	I	1889	„	сиротиња	Да се ослободи
„	Светозар Вучковић	I	1889	„	Непрестан о болује	Ако оздрави да се врати
„	Чедомиљ Станковић	I	1889	„	служи	Да се покуша за ову годину
„	Јеврем Ивановић	II	1886	„	Дркти у школи	Да се ослободи
„	Младен Лазаревић	II	1888	„	болестан	Да се тачно прегледа
„	Милашин Милојевић	II	1885	„	Болује од ногу	Кад оздрави да се врати
„	Радисав Милојевић	II	1887	„	болује	„
„	Танасије Кочић	II	1886	„	заражен	Да се ослободи
„	Аврам Миленковић	III	1885	„	Отишао на занат	Да се не сматра за ученика
„	Бранко Милићевић	III	1886	„	служи	Да се ослободи
„	Милосав Бушетић	III	1885	„	Неће у школу	-
„	Милосав Анђелић	III	1886	„	сиромас	Да се ослободи
„	Стојадин Магић	III	1885	„	сиротиња	Да се ослободи
„	Сава Спасојевић	III	1887	„	болује	Кад оздрави да се врати
Пчелице	Мијат Анђелковић	III	1884	никако	болује	Кад оздрави да се врати
„	Велимир Јовановић	III	1886	„	сиротиња	Да се ослободи

4. ШКОЛСКА МРЕЖА

Број школа у односу на претходну годину није био промењен. У Јагодинском округу 1851. године било је 17 школа. То су биле школе у: Јагодини, (три школе), Рибару, Варварину, Обрежу, Бачини, Јовцу, Јасики, Коњусима, Копривници, Јошаници, Рековцу, Медвеђи, Опарићу, Грабовцу, Великој Дренови. Поново је отворена школа у манастиру Јошаници, а престала је са радом школа у Волујаку.

Следеће школске године било је исто толико школа. Од 1852. године не помиње се школа у манастиру Јошаници, већ у селу Белици, где је више година службовао исти учитељ Сима Вишњић.

У Јагодинском округу 1853. године било је 17 школа са исто толико учитеља. У срезу левачком радило је шест школа, у срезу темнићком осам и у Јагодини три школе.⁵⁶¹

Следеће 1854. године у Јагодинском округу било је такође 17 школа са исто толико учитеља. Према другим подацима 1854. године Јагодински округ имао је 18 школа, 68 општина, 44.944 становника, 515 ученика, и за школе је утрошено 1.476 талира. Једна школа долазила је на 2.993 становника, и на 95 км².⁵⁶²

Школске 1855/56. године у Јагодинском округу било је 16 школа, 18 учитеља и 555 ђака. На једног учитеља долазио је 31 ђак.⁵⁶³

Следеће школске 1856/57. године на једну школу долазило је 2.993 становника, а 81 становник долазио је на једног ђака.

Игуман манастира Каленић Теофан, 26. септембра 1855. године предложио је окружном начелству, да се у договору са парохијанима, једна приватна школа отвори у манастиру за децу из оближњих села, нарочито док се не сагради школа у Опарићу. Обећао је да ће манастир обезбедити учитељу стан и храну бесплатно, а да ће његову плату обезбеђивати родитељи ученика. У предлогу је тражио да се уговорима са родитељима обезбеди стална и редовна плата, бар у висини од 100 гроша месечно. Игуман је отварањем приватне школе, на овај начин желео да обезбеди приход свом брату, који је дошао из Босне и Аустрије, и боравио без посла у

⁵⁶¹ АС, МУД, -П-42/1854.

⁵⁶² Владимир Грујић, ..., стр. 68.

⁵⁶³ Просветни гласник, 15. јул 1881. године, стр. 472. Према Шематизмима за 1855. и 1856. годину не помињу се школе у Обрежу и Бачини

манастиру. Пошто је у међувремену његов брат је тражио да буде постављен за професора у Економском заводу у Топчидеру, игуман је одустао од свог предлога.⁵⁶⁴

*

„Устројеније Основни Школа у Књажеству Србији“ од 22. августа 1857. године донело је правила о отварању нових школа:

Чл. 1.

Основне школе постојаће у свим крајевима отечества у обштинама црквеним и при црквама.

Чл. 2.

Све школе, које при црквама сад већ постоје, и црквеним обштинама принадлеже, обдржаће се и у напредак.

Чл. 3.

У оној обштини црквеној, која има 400. домова, а школу нема, подигнуће се школа.

Чл. 4.

Где би у једној обштини црквеној 800. и више домова било, ту ће, ако две школе има, обадве и у напредак обстати, а ако нема, установиће се, и то једна при цркви, а друга на средокраћи удаљена од цркве села.

Чл. 5.

Ако би се више мањи обштина сложиле, да једну обштину школску саставе, то ће им се дати школа, ако такве скупа буду имале 400. домова.

Чл. 6.

По варошима и паланкама толико ће се школа за мушку и женску децу обдржавати и подизати, колико се нађе да је потребно.

Чл. 7.

Све ове досад споменуте школе јесу редовне и њиови учитељи примаће плату из Главног Фонда Школског.

Чл. 8.

Но и обштинама и селима, која су по житељству мала, а желела би у својој средини школу имати, неће се забрањивати, да такву отворе, но такве школе биће споредне, и њиови учитељи неће се издржавати из Главног Фонда Школског, него ће их плаћати оне обштине, села или лица, који се обвезу, да ће школу градити и свима потребностима снабдети.

Чл. 9.

За отварање нови селски, како редовни тако и споредни школа, даваће дозвољеније само Попечитељство просвештенија, а школе по варошима и паланкама редовне отвараће се само по преходителном одобренију Совјета и Књаза.⁵⁶⁵

⁵⁶⁴ АС, НОЈ, Ф I, р-169/1856.

Јагодинска општина је 4. јануара 1857. године упутила молбу окружном начелству да издејствује код Попечитељства просвете отварање немачке школе, чијег би учитеља плаћала општина у висини од 100 талира. Попечитељство просвете одобрило је 12. марта да се може у Јагодини отворити немачка школа, и да општина из своје касе може да издвоји 100 талира за учитељску плату. У истом допису Попечитељство је поставило за учитеља Косту Антоновића, кога је и Јагодинска општина желела за учитеља.⁵⁶⁶

Окружно начелство је 18. марта упознало и Попечитељство унутрашњих дела са иницијативом Јагодинске општине. Ово Попечитељство није уважило молбу Јагодинске општине, јер су се по закону школе издржавале из касе Правитељства или из касе Школског фонда, а никако из општинске касе. Ако Јагодинска општина жели да отвори немачку школу, морала је да се обрати Попечитељству просвете, које је постављало и издржавало учитеље из Школског фонда. Тако је пропао покушај Јагодинске општине да отвори немачку школу.⁵⁶⁷

Становништво среза левачког упутило је 1857. године молбу да се отвори четврти разред при школи у Рековцу, како родитељи не би морали децу да шаљу у варош и да се излажу већим трошковима. У одговору на ову молбу Милован Спасић, главни управитељ основних школа, одговорио је да постоји предлог да се у свим селима установе четврти разреда, али да због повећања броја учитеља, којих није било довољно способних, то није могло да буде тада остварено.⁵⁶⁸

У Јагодинском округу 1857/58. године радиле су школе: у Јагодини, Медвеђи, Великој Дренови, Копривници, Рибару, Јовцу, Варварину, Јасики, Коњусима, Рековцу, Опарићу, Белици, Бачини, Обрежу, женска школа у Јагодини. У односу на раније године, изгледа да је школа у Грабовцу 1858. године престала са радом, јер се помиње само до 1857. године. Школа у Коњусима 1857. године обухватала је ученике из шест општина са укупно 640 домова: општина коњска са 140 домова, љубавска са 112, беловодска са 180, парцанска 86, залоговачка 82 и шашоловачка са 40 домова.⁵⁶⁹

⁵⁶⁵ Званичне новине Књажевства Србског, бр. 77. од 10. септембра 1857. године.

⁵⁶⁶ На молбу Милована Спасића, који је тражио податке о Кости Антоновићу, он је дао о себи следеће податке. Рођен је у Апатину. Имао је 28 година и није био жењен. Поред основне коле завршио је и два разреда Латинске коле. Докумената о школовању није имао, јер је све било уништено у Мађарској буни. У настави би се придржавао практичних предавања, која би се састојала из читања, писања, практичних превода и разговора на немачком језику.

⁵⁶⁷ АС, НОЈ, Ф I, р-27/1857.

⁵⁶⁸ АС, МПс, Ф II, р-48/1857.

⁵⁶⁹ Владимир Грујић, Основношколско образовање и васпитање у Србији до стицања државне независности, САНУ, Споменик СXXXIII, Београд 1994, стр. 69.

Молба да се у Сугубини отвори школа упућена је 1. септембра 1857. године. Слична молба упућена је и пре 12 година, али тада се није дозволило, већ су ђаци из Сугубине и осталих општина похађали школу у Грабовцу код манастира Љубостиње. Грабовац се тада налазио на самој граници Јагодинског округа, удаљен по два или три сата од околних општина. Похађање школе у том селу било је отежано и због удаљености и због лоших путева, и то нарочито зими. Школа у Грабовцу није имала обезбеђен смештај за ученика из удаљених села, већ је постојало једно одељење при манастиру, за које су општине плаћале кирију. Свештенство манастира је то одељење издало под кирију за механу. Осим тога у школи у Грабовцу је било само до 4 – 5 ђака, и није постојала могућност да се тај број повећа, јер је Грабовац био доста удаљен од осталих села. Због броја ђака било је предвиђено затварање те школе. После затварања школе у Грабовцу упућена је молба да се школа отвори у Сугубини, јер се село налазило у средини припадајућих општина, које су биле удаљене највише до 30-так минута. За школу и стан за учитеља била је предвиђена општинска судница, док се не сазида нова зграда према плановима Попечитељства просвете.⁵⁷⁰

Почетком марта 1858. године свештенство и парохијани цркве Ивковачке поднели су молбу да им се дозволи да при цркви подигну школу. Пошто би та школа обухватала 160 домова у четири села, Попечитељство просвете је 6. јуна исте године одбило ову молбу, јер према тадашњем *Устројениу основни школа* школска општина морала је да има најмање 400 домова.

Поново су током лета 1861. године општине села Беочића, Лоћике и Колара поднеле молбу, да се отвори школа при манастиру Ивковићу, као што је то било и 1847. године, и то да почне са радом почетком нове школске године, односно септембра 1861. године. Деца из ових села, због удаљености, нису редовно похађала школу. Црквене општине, које су желеле да се при манастиру отвори школа, биле су: У срезу беличком 1.

⁵⁷⁰ АС, МПс, Ф VI, р-33/1858. Молбу су потписали: у име целе општине Стефан Додић, Алекса Обрадовић, Милија Југовић. Испред општине Милутовачке потписали су: главни кмет Јанићије Додић, помоћници Јова Стефановић из Мале Дренове, Милош Јовановић, Вељко Дробњак, из општине сугубинске мијајловачке и руишнице општинари Стеван Радосављевић, Вучко Павловић, Тривун Мијаиловић, Паун Милићевић, Радоје Миловановић, Вукадин Милосављевић, Мијаило Петровић, Милоје Радовановић, Аксентије Алексић. Испред општине риљачке и божуревачке потписали су: Радосав..., Недељко Апотиновић, општинари: Глиша Јаблановић, Јовица Вукојчић, Радован Бранковић, Тодор Глишић, Мага Мијаиловић, Милован Мијајловић, Петар Симеоновић. Испред општине раиначке и дубичке: главни кмет Ћира Максимовић, Огњен ... Да је молба истинита потврдили су, председник Примирителног суда Јевта Јаблановић и помоћници Рача Давичић и Ћира Манојловић.

Лоћика са 85 домова, 2. Медојевац са 20 домова, 3. Топола са 6 домова, 4. Беочић са 40 домова, 5. Ивковачки Прњавор са 8 домова, 6. Драгошевац са 40 домова, 7. Коларе са 35 домова. У срезу темнићком 8. Секурич са 130 домова 9. Вукмановац са 85 домова и у срезу левачком 10. Рабеновац са 20 домова. Укупно је било 469 домова, што је по закону било довољно за отварање школе. Осим што деца из ових села нису редовно похађала школу због удаљености, у молби је наведено и да свештеници нису у могућности да без учитеља и ђака држе службу у цркви. Мештани села Вукмановца и Рабеновца, који су парохиски припадали Ивковачком Прњавору, поновили су жељу и марта 1963. године да се издвоје из школе у Рековцу, јер су много бољи услови постојали у Ивковачком Прњавору. Преласком Вукмановца и Рабеновца, изгубила би школа у Рековцу 105 домова.⁵⁷¹

*

Правила о приватним школама Петар Радовановић је крајем 1853. године доставио Начелству окружја јагодинском, која би морала да се поштују ако би се отварала приватна школа, или ако већ постоји таква школа у округу. Правила су имала 18 тачака:

1) *За олакшати Правитељству распрострањење просвете, допушта се установљавати у Књажевству Србији приватна училишта;*

2) *Сва приватна училишта стоје под главном Началству Попечитељства Просвештенија, под управом и руководством Главног Инспектора училишта, и под најближим надзиравању Главног Управитеља основни школа;*

3) *Приватна училишта могу се основати за мушку и женску децу, и ова и она могу бити: 1-во таква где се улазећи у заведеније ученици и ученице само обучавају, т.ј. школе, с једному или више разреда, таква, где се ученици или ученице, уче воспитавају или издржавају, т.ј. пансион, у којима се могу налазити или потпуно само пансионери или и полупансионери, остати по ваздан у заведеније или осим пансионера или полупансионера још и само на учење долазећи ученици;*

4) *Никакво приватно училиште не може бити основано без допуштенија Попечитељства Просвештенија;*

5) *Желећи основати приватно училиште дужан је предати прошењене најближој својој власти и изјаснити у истому: 1. каквог ће рада бити училиште, 2. какви ће се учебни предмети предавати у истои, 3. колико ће у њему бити учитеља, 4. колико ће одприлике бити у истому ученика, 5. где и како ће бити исти смештени. Проситељ уједно мора положити и верна доказатељства о свом добром владању. Доказатељства могу бити или од местне власти, или од приватни лица, код који се*

⁵⁷¹ АС, НОЈ, Ф III, р-246/1863.

проситељ пре тога бавио, или макар друга каква доказатељства, подпуно задовољшавајући требовање.

6) Управитељи надгледају што могу чешће сва себи подчињена приватна училишта. Они пазе једнако како на учебну и просветну, тако и у обштем смотрењу и на домостроителну струку истог училишта;

7) При надгледању приватни училишта управитељи су дужни: а) постарати се да познаду начин мненија и морална качества издржатеља пансиона, б) обратити својеволно... на метод предавања (наставленија) на способности и поведеније учитеља, удаљавати одма недостојне на успехе и првенствено учећи се; в) прегледати књиге употребљене при наставленију, забрањујући све оне које се виде штетне воспитанију младежи, наипосле г) уверавати се о тому и испуњавањем и издржатељи приватни училишта све оно на што су се у смотрењу издржавања и ... ученика обвезали;

8) Кад се дозна за какве год важне непоретке у струци просвети, били они од стране издржатеља или издржатељица пансиона, или од стране учећи се управитељ извештава о тому одма Главног инспектора училишта, а међутому употребљава нумере к прекраћени на таково известије главни инспектор училишта наређује да се ствар извиди. Међутим управитељ узима у вопросу стојаће заведеније по своје особито надзиранје и о свему се том извештавају одма родитељи и сродници воспитанје се у заведенију деце, да би и они од своје стране нуждне кораке учинили.

9) Издржатељи приватни училишта дужни су подобно начелствама училишта државна обраћати особито и непрекидно вниманије на просветну част воспитанија поверене му младежи.

10) Издржатељи приватни училишта дужни су такође пазити на учитеље у смотрењу начина наставленија. Кад се осведочи, да би воспитаници од свои наставника штетно му ... било то с вољом или нехотице, онда тад под одговорност не само на наставнике, него и на самог издржатеља училишта.

11) У числу и расположениу учебни предмета приватна училишта морају се по могућству прибавити са одговарајућему њиовому степену училиштама јавному.

12. У приватним училиштима употребљавају се исте књиге и друга руководства, а као и у јавним школама притом забрањује се уводити, кад је од потребе и друга руководства, само не без одобрења училишног начелства.

13. Издржатељи приватни училишта дужни су надбљудавати, да учитељи воде класне дневнике, по форми, примењени у државним училиштима, и да се белешке ученика при концу сваког месеца читају.

14. При концу школске године морају се држати у свима приватним училиштима јавни испити у присуству Управитеља.

15. Издржатељи су обавезани давати училишном Начелству полугодишња и годишња известија о стању свои заведениа по прописаној форми. Из ови известија саставља Управитељ училишта обите једно известије о свима подчињенима њему заведенија, који се после подноси по установљеном поредку вишем Начелству.

16. Издржатељи приватни училишта несмеду без сагласија управитеља примати учитеље. Такођер су они обавезани о сваком важнијем догађају одма извести наближе своје Начелство.

17. Издржатељ удаљавајући се на неко време од свог заведенија представља Управитеља оно лице, кому за време свог одсуства жели поверити управљање свог заведенија. Заступајући његово место дужан сјединавати у себи, она иста качества и способности, које и сам издржатељ. Управитељ јавља сваки важни случај Главном Инспектору училишта.

18. Осим горепоменути училишта допушта се устројавати тамо где се Гимназије налазе и така заведенија, у којима би се издржавали и своје лекције повторавати ученици, посећавајући државна заведенија. Ова ће заведенија стајати под надзирањем Управитеља Гимназија.⁵⁷²

*

Средином маја 1858. године мештани села Пољне упутили су молбу да им се дозволи да и даље имају приватну школе док се не установи редовна школа. Они су пре годину ипо дана, угледајући се на напредније општине, без надлежног одобрења, за сопствени новац нашли учитеља, који је учио њихову децу. После тумачења закона од стране среског старешине да такве школе не могу постојати, они су покушали да задрже школу. Како је тај учитељ доста добро учио њихову децу, они су сматрали да је штета затворити школу, већ су упутили молбу Попечитељству просвете да им се дозволи да и даље имају приватну школу, и због тога што се очекивало оснивање нормалне школе. За нову школу купљен је један плац код цркве. Попечитељство просвете је дозволило да село Пољна има приватну школу све до отварања јавне школе.⁵⁷³

Бивши учитељ у Јасики Стефан Протић упутио је молбу Попечитељству просвете 14. децембра 1858. године, у којој је молио да му се дозволи да може приватно да учи ђаке. Попечитељство му је дозволило да

⁵⁷² АС, НОЈ, Ф II, р-99/1854.

⁵⁷³ АС, мпс, Ф VII, р-117/1858. Молбу су потписали: Недељко Васић, кмет пољански, Марисав Ђорић, помоћник, Василије Филиповић, помоћник, општинари из Пољне: Јован Вучковић, Милош Радисављевић, Вуксан Бркић, општинари из Дренове Вучко Томић, Радосав Јерац, Владисав Матић.

може бити учитељ поједине деце, ако она нису уписана у редовну или споредну школу, а забрањено му је да отвара приватну школу, јер би по закону морао да окупља више деце на једном месту и да их учи.⁵⁷⁴

Према предлогу Народне скупштине, Совјет је наложио Попечитељству просвете да се школе озбиљније прегледају, па ако не одговарају потребама земље да се преуреде. Попечитељство просвете требало је да одреди комисију која би тај посао обавила. Пре тога, окружна начелства су требала да доставе податке о жељи народа да поједина места имају школу, са једним или више учитеља, да ли се школе граде од тврдог материјала, да ли су добре и простране, да ли имају све школске потребе и да ли је у свакој довољно ђака.⁵⁷⁵

Одговарајући на овај допис, срески начелници одржали су састанке са кметовима и председницима сеоских општина, на којима је говорено о тренутном положају и жељама становништва за развој школства. У Левачком срезу постојале су школе у: Рековцу, у згради среског начелства, у Медвеђи код цркве у црквеној кући и у Великој Дренови, такође у црквеној кући. Школа у Рековцу покривала је десет општина: Пчеличку, Сабаначку, Ратковићку, Богалиначку, Мотрићку, Течићку, Вукмановачку, Рековачку и две општине из беличког среза: Цикотску и Лоћичку. У осам општина левачког среза било је 1.043 дома. Општине нису биле сагласне да граде заједничку школу у Рековцу, мада је изградња била започета. Школи у Медвеђи припадала су села: Медвеђа, Руишник и Мијаиловац, са укупно 382 дома. Школи у Великој Дренови припадала је Велика Дренова са 288 домова, Милутовачка општина са Селиштем у срезу темнићком са 358 домова, што је чинило укупно 646 домова. Велика Дренова није желела да гради школу од тврдог материјала, и становништво би пристало да сами одржавају школу, ако би то одбили становници Страгара и Милутовца, села која су припадала овој школи. Од школе у Великој Дренови до школе у Медвеђи било је пола сата растојања, а од Медвеђе до Рековца, на удаљености од 5 ½ сати, није постојала ни једна школа, осим једне приватне школе у Волујаку, која је отворена по одобрењу Попечитељства просвете.⁵⁷⁶

Народ левачког среза желео је да се повећа број школа, и то на местима где се поједине општине договоре, али да се школске зграде граде од слабог материјала, јер је то било много јевтиније. Осим тога, предлагало се да се допусти отварање приватних школа, и да се деца силом не терају у школе, него да им се то остави на вољу. Становници у Великој Дренови и

⁵⁷⁴ АС, МПс, Ф XI, р-38/1858.

⁵⁷⁵ АС, НОЈ, Ф XXII, р-197/1859. Окружно начелство добило је допис 6. новембра 1859. године.

⁵⁷⁶ АС, НОЈ, Ф XXII, р-197/1859.

Медвеђи желели су и даље да имају посебне школе, јер су оба села имала цркве. Општине Грабовачка, Богдањска и Раиначка, које су имале скупа 332 дома, желеле су за себе школу од слабог материјала. Општине Пољанска и Риљачка и селом Сугубином, са укупно 291 домом, желели су да имају школу али не по плану и од тврдога материјала, већ како могу да је саграде. Ове општине су добиле план и одобрење још по захтеву из 1857. године и то у договору са општином Милутовачком, кад је ова општина припадала левачком срезу, а која је касније припала школи у Великој Дренови. Општине Превешка и Опарићка желеле су да имају школу али не од тврдог материјала, а ове општине имале су укупно 373 дома. Четири општине, које нису припадале ни једној школи, имале су приватну школу у селу Вољујак, а то су општине: Белушићка, Вољујачка, Сибничка и Жупањевачка, које су имале укупно 454 дома, и ђаци из ових села похађали су приватну школу у Вољујаку.⁵⁷⁷

И у срезу Беличком, у коме су постојале четири школе, народ је желео повећање броја школа. Све школе су биле од слабог материјала али су се налазиле у добром стању.

У Темнићком срезу постојало је пет школа, изузимајући приватну школу у Милутовцу. Четири су биле од тврдог материјала, и одговарале су у потпуности потреба школским, осим школе у Бачини, која је била од слабог материјала. Становништво Темнићког среза желело је да се једна школа гради код цркве у Орашју, а друга између Кукљина и Беле Воде, јер су ова села била доста удаљена од постојећих школа.⁵⁷⁸

У извештају окружног начелства истиче се жеља народа да се повећава број школа, између осталог и због лакшег издржавања ђака, јер би били ближе кућама. Али да се школе не граде по плановима, већ што је могуће јефтиније. Народ је био спреман да пружи сваку могућу помоћ да се не би ограничавао број школа, већ да се целисходније и боље уреде. Жеља народа је била да Правитељство томе приступи, и да уреди школство у земљи према одговарајућим потребама. Изјаве становништва округа достављене су Попечитељству 10. јануара 1861. године.⁵⁷⁹

Парохијани манастира Љубостиње, са мештанима још неких суседних села, током 1859. године изнели су окружном начелнику молбу да се обнови школа у Грабовцу. Они су за школу и кућу нашли. Окружни начелник је предложио постављење учитеља.⁵⁸⁰

⁵⁷⁷ АС, НОЈ, Ф XXII, р-197/1859.

⁵⁷⁸ АС, НОЈ, Ф XXII, р-197/1859.

⁵⁷⁹ АС, НОЈ, Ф XXII, р-197/1859.

⁵⁸⁰ АС, МПс, Ф X, р-79/1859.

Општина милутовачка поднела је молбу кнезу да се у тој општини отвори школа и за учитеља постави Стеван Протић, који је већ радио у тој општини као приватни учитељ. Да би Попечитељство просвете могло да изда дозволу о отварању школе и постављењу учитеља, затражен је извештај о томе којој школској општини општина милутовачка припада, колико је Милутовац од ове општине удаљен, колико домова има општина милутовачка, какву школу жели општина да отвори, приватну или споредну, да ли је то предлог целе општине или само неколико појединаца, колику плату и одакле општина жели да даје учитељу и има ли општина одговарајућу зграду за школу.

Срески начелник је доставио извештај по овим питањима Попечитељства просвете: 1) Да општина милутовачка, док се школа у Пољној не сагради, припада школи у Великој Дренови, која је од Милутовца удаљена 1 сат хода, а после изградње школе, припадаће школи у Пољној; 2) Милутовачка општина има три села: Милутовац, Страгари и Мала Дренова; 3) Житељи Милутовца желе да отворе приватну школу, а учитеља да плаћају родитељи деце која похађа школу; 4) Општина милутовачка нема зграду за школу, већ могу да у селу обезбеде једну собу зарад школе.

Попечитељство просвете 16. јула 1859. године, одобрило је општини милутовачкој да може да отвори приватну школу, док се не сагради школа у Пољној, и да учитељ у тој школи буде Стеван Протић, који мора да се придржава „наставленија педагогично-методичног“ у предавању предмета и да сваких пола године извештаје са списковима ученика доставља Попечитељству просвете.⁵⁸¹

Почетком 1859. године у Јагодинском округу било је 17 школа: у Јагодини 4, у левачком срезу 5 и у темнићком срезу 8. Осим у Јагодини, постојале су школе у: Копривници, Бачини, Коњусима, Обрежу, Варварину, Јасики, Рековцу, Медвеђи, Великој Дренови, Рибару, Белици и Јовцу. Исто толико је било и учитеља.⁵⁸²

У 1860. години постојале су школе у истим местима. Само у Јагодини раздвојени су четврти и трећи разред.

У Јагодинском округу 1861. године било је 16 основних школа са укупно 751 ђаком. Јагодина је имала 4 школе (разреда), срез белички такође 4, левачки срез 3 и темнићки срез 5 школа. У целом округу радило је 17 учитеља. У Јагодини 5, беличком срезу 4, левачком срезу 3 и темнићком срезу 5 учитеља.⁵⁸³

⁵⁸¹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-24/1859.

⁵⁸² АС, НОЈ, Ф I, р-17/1859. Извештај од 16. марта 1859. године.

⁵⁸³ АС, НОЈ, Ф I, р-109/1861.

Представници волујачке, сибничке, жупањевачке и богалиначке општине упутили су из Волујака 29. априла 1861. године молбу Попечитељству просвете да им се дозволи да зидају школу, која би била редовна, односно: „*но што су многи људи сиротног стања нису кадри плаћати да им се деца уче, па зато се лишавају онога наивећег блага нужног за државу народа то ест науке и васпитание да се како школа сазидати тако и прогласи ти се за редовну и учитељ из фонда школског плату да прима*“. За ове општине, које су имале око 600 пореских глава, већ је више година постојала приватна школа у Волујаку са учитељем Станком Петровићем. Волујачка, сибничка, белушићка и жупањевачка општина припадале су школској општини у Опарићу, а богалиначка општина школској општини у Рековцу. Школа у Опарићу је била затворена, јер је била удаљена од свих села, и остављена је могућност да може школу за своје ученике да подигне у Превешту или Пољни, или да ове општине са риљачком општином подигну школу у Опарићу. Уз молбу, од Попечитељства се тражило укидање приватне школе, јер људи нису могли више да плаћају учитеља и издржавање школе.⁵⁸⁴

На основу молбе, Попечитељство просвете затражило је од Главне управе грађевина израду плана за школу, која је требала да има: једну учионицу за смештај 60 до 80 ђака; две собе за живот ђака; две собе за учитеља; две кухиње-једна за учитеља и једна за ђаке; два ћилера – један за учитеља, један за ђаке; једну собу за школског послужитеља и два подрума-један мањ и за учитеља и један већи за ђаке.

Пошто није било одговора из Попечитељства, поново су житељи ови х општина септембра 1861. године упутили нову молбу. У овој молби су такође изнели, да је у Волујаку постојала редовна школа, и да се њен учитељ плаћао из школског фонда, све до премештања школе у Опарић. Од тада у Волујаку је постојала приватна школа. У новој молби, нарочито је истакнута погодност да би се та школа у Волујаку налазила међу околним селима на удаљености од 30 до 45 минута. И у овој молби предложено је да се дотадашњи учитељ Станко Петровић постави за редовног учитеља.⁵⁸⁵

Поново су 27. децембра 1861. године представници волујачке, жупањевачке и сибничке општине упутили молбу да се приватна школа у Волујаку прогласи за редовну, и да се учитељ плаћа из школског фонда. Нарочито је истакнуто, да је после укидања школе у Рековцу и привременог

⁵⁸⁴ АС, МПс, Ф I, р-193/1862. Молбу су потписали: за Волујак Панта Милосављевић, председник Примирителног суда и чланови суда Спасоје Срећковић и Лука Јовановић; за Сибницу Милисав Радосављевић, председник и члан Максим Милић; за Жупањевац Лазар Милић, председник и чланови Мијајиљо Теодоровић и Милован Вулећић; за Богалинац Јован Степановић, кмет.

⁵⁸⁵ АС, МПс, Ф I, р-193/1862.

пребацивања у Белушић, без школе остало више села са око 4.000 пореских глава. Најближа школа налазила се у Медвеђи, на око 5 сати удаљености.⁵⁸⁶

Приватна школа у Волујаку била је затворена крајем 1868. године због неподесне зграде. Општина је почетком јануара 1869. године одлучила да се за приватног учитеља ангажује Јован Тодоровић из Калудре, који би учио децу у старој згради до изградње нове зграде, за коју су обећали да заврше до 1. августа 1869. године. Јован Тодоровић, тада стар 22 године, био је и пре тога приватни учитељ код своје куће, када му је забрањено да ради као учитељ. Завршио је нормалну школу добрим успехом. У време тражења дозволе, он је учио 25 ђака из Волујака. Министарство просвете је већ 21. јануара 1869. године дозволило волујачкој општини да Јован Тодоровић може да настави да учи ђаке, на основу погодбе са општином, а по плану за редовне основне школе.⁵⁸⁷

Представници Белушића, Секурича и Брајновца упутили су 12. септембра 1861. године молбу Попечитељству просвете да се у Белушићу отвори редовна школа за околне општине, са око 500 пореских глава. Школа у Белушићу је постојала током 1860. године, када је школа привремено укинута у Рековцу, и престала је са радом по завршетку школске године, односно јула 1861. године. Наставила је рад као приватна школа. У другој молби од 17. новембра 1861. године општинари белушићке општине поново су затражили отварање редовне школе, јер је у левачком срезу постојала само једна школа, која се налазила близу Мораве. Попечитељство просвете није уважило ове молбе, јер је по предлогу окружног начелства, наложено да белушићка општина, заједно са сибничком, жупањевачком, богалиначкој и волујачкој општини, изграде нову школу у Волујаку. Трећу молбу представници ових општина упутили су 1. јануара 1862. године. Поред већ изнетих разлога, сада се тражило да се бар учитељ плаћа из касе школског фонда, јер сиромашни родитељи нису то могли увек и редовно да обезбеде. По установљењу редовне школе општине су биле спремне да граде и нову школску зграду.⁵⁸⁸

Следеће 1862. године у Јагодинском округу било је 11 мушких и једна женска основна школа. Школе у Рековцу је за више година престала је са радом, а школа у Рибару само једну годину. И даље су постојале школе у:

⁵⁸⁶ АС, МПс, Ф I, р-193/1862.

⁵⁸⁷ АС, МПс, Ф I, р-73/1869.

⁵⁸⁸ АС, МПс, Ф I, р-193/1862. Молбу су потписали: Сима Петровић, Петар Ђурђевић, Марко Петковић, Милета Павловић, Алекса Стојановић, сви из Белушића; Петар Богојевић, Петар Петковић, Милосав Марковић и Павле Ђурђевић, сви из Секурича и Алекса Јовичић из Брајновца.

Јагодини, Белици, Копривници, Јовцу, Варварину, Обрежу, Бачини, Јасики, Коњусима, Медвеђи и Великој Дренови.⁵⁸⁹

Према Закону о устројству основних школа из 1863. године дозволу за отварање школа давао је Министар просвете и црквених дела пошто се увери да је у том месту школа потребна. Стараће се да што је пре могуће да отвори школе где постоји најмање 400 домова. Министар је могао, према броју ђака, да отвара нове разреде и одељења. Свака, па и најмања општина, мора у својој школи да има најмање 25 ученика. Општине које имају преко 250 домова, дужне су да на сваких 100 домова дају још 10 ученика више. Ако би се отворила нека школа, која је имала најмање 25 ученика, окружно начелство је о томе обавештавало министарство да би се та школа примила у редовне школе и била издржавана од стране министарства и учитељ примао плату. За учитеља је требало послати податке, осим његовог имена и презимена, одакле је, колико има година и које је школе завршио.⁵⁹⁰

Почетком школске 1862/63. године затворена је школа у Великој Дренови, јер је зграда била доста слаба и неподесна за школу. Мештани Велике Дренове упутили су молбу 23. јула 1863. године да се дозволи отварање школе у једној приватној кући, која је одговарала потребама школе, а мештани су се обавезали да за идућу школску годину саграде нову школску зграду од тврдог материјала. Попечитељство просвете је удовољило молби мештана Велике Дренове. Вероватно се радило о приватној школи, јер је редовна школа поново отворена школске 1864/65. године.⁵⁹¹

По налогу окружног начелства 1862. године састављен је списак удаљености школа. Од школе у Јовцу до школе у Обрежу 2 ½ сата, од Обрежа до Бачине 1 ½ сата, од Бачине до Варварина 1 ½ сата, од Варварина до Јасике 3 ½ сата, од Јасике до Коње 3 сата, од Коња до Велике Дренове 1 ½ сата, од Велике Дренове до Медвеђе 1 сат, од Медвеђе до Рековца 6 сати, од Рековца до Белице 2 ½ сати, од Белице до Јагодине 3 сата, од Јагодине до

⁵⁸⁹ АС, МУД, П, IX, 4/1862.

⁵⁹⁰ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

⁵⁹¹ АС, МПс, Ф V, р-917/1863. Молбу су потписали: Антоније Ћосић, Стеван Ђорић, Лазар Милојевић, Милосав Костић, Јован Јаковљевић, Милета Коларовић, Сава Јаћковић, Сава Максић, Петар Настић, Анђелко Стојановић, Василије Ступљанин, Василије Настић, Младен Алексић, Сава Ступљанин, Тодор Ступљанин, Панта Трипковић, Тодосије Ћосић, Јосиф Ђорић, Радоица Максић, Јован Павловић, Сима Младеновић, Милан Јаћковић, Павле Михаиловић, Јован Воиновић, Петроније Ћеличанин, Никола Радић, Јован Стевановић, Сава Дамјановић, Матија Стојковић, Сима Станисављевић, Василије Ћеличанин, Радивоје Чулвић, Јанићије Настић, Петар Ђорђевић и Никола Урошевић, парох велико-дреновски, Јован Недић, председник Примирителног суда, и чланови суда Мина Аћимовић и Лазар Ступљанин.

жРибара 1 сат, од Рибара до Копривнице 4 сата, од Копривнице до Брзана 4 сата.⁵⁹²

У округу 1863. и 1864. године, поред школе у Јагодини радиле су школе у истим местима. Једна школа долазила је на 131 км², и на 4.502 становника.

Молба да се отвори школа при манастиру Каленићу и да се постави учитељ упућена је 3. августа 1864. године. Школа би окупљала ученике из четири општине: жупањевачке, богалиначке, сибничке, волујачке. Према тврђењу представника општина, школа би имала до 40 ученика.⁵⁹³

Исте 1864/65. године укупно је било 15 школа. Поново је почела са радом школа у Великој Дренови.

Број школа у школској години ⁵⁹⁴				
1835-36	1845-46	1855-56	1865-66	1875-76
4	9	16	15	26

За посматрани период број школа се увећао за 13,75%. Ипак за период од 1858/59. па до 1865. године престало да ради пет школа

Број школа ⁵⁹⁵								
мушких			женских			укупно		
1862	1867	1872	1862	1867	1872	1862	1867	1873
11	15	25	1	1	1	12	16	26

Године 1865/66. у Јагодинском округу било је 14 мушких и једна женска школа. Школа у Рибару је обновила рад, а основане су школе у Падежу и Сабанти. Једна основна школа долазила је на 117 км², и на 4.145 становника. Учитеља је било 18 и 3 учитељице. У Јагодини је радило 5 учитеља и 3 учитељице. У свим школама у округу било је 826 ђака. На једног учитеља долазило је 39 ђака.⁵⁹⁶

⁵⁹² АС, НОЈ, Ф X, р-172/1862.

⁵⁹³ АС, МПс, Ф VII, р-1113/1864. Молбу су потписали: у име општине жупањевачке Лазар Милић, председник Примирителног суда, и чланови: Никола Јовановић и Грујица Пантић; у име општине богалиначке Јован Миловановић, председник Примирителног суда и чланови: Миљојко Крстић и Сава Максимовић; у име општине сибничке Мијајло Ђорђевић, председник Примирителног суда, и чланови: Сима Марковић и Гаја Мијаиловић; у име општине волујачке Петронијевић, и чланови: Алексић и Лазар Вујошевић.

⁵⁹⁴ Просветни гласник за 1881. годину, стр. 472.

⁵⁹⁵ Српске новине, бр.53, 6. март 1875. године.

⁵⁹⁶ Просветни гласник, 15. мај 1881. године.

У 1866/67. години у Јагодинском округу радило је 17 школа. У срезу левачком радило је шест школа, у срезу темнићком осам и у Јагодини три школе. Основана је редовна школа у Пољној.⁵⁹⁷ Исте 1866. године једна школа долазила је на 117 квадратних километара и 4.145 становника, а 1876. године на 67,5 километара квадратних и 2.784 становника.⁵⁹⁸

Следеће 1868. године такође је у округу је радило 15 мушких школа и једна женска школа. У њима је радило 19 учитеља и 3 учитељице. Ученика је било 825, од којих је завршило разреде 637. Од уписаних 119 ученица, разреде је завршило њих 103.⁵⁹⁹ Према другим изворима Јагодински округ 1868. године имао је 18 школа, 19 учитеља и 940 ученика. У срезу левачком радиле су три школа, исто толико учитеља и 108 ученика. Срез белички имао је четири школе, четири учитеља и 100 ученика. Срез темнићки имао је седам школа, седам учитеља и 500 ученика. Јагодина је имала основну школу са четири разреда, пет учитеља и 232 ученика. Женска школа имала је три разреда, три учитељице и 114 ученица.⁶⁰⁰

Почетком 1869. године у јагодинском округу отворене су школе у Ратковићу, Маскару, Крчину, Опарићу, Белушићу, Пчелицама. За школе у Крчину, Белушићу и Опарићу тражено је постављање учитеља.⁶⁰¹

Молбу за отварање школе у Ратковићу упутио је Милета Деспотовић Ћусић, пуковник у руској војсци 20. новембра 1867. године. Он је у својој молби упућеној Министарству просвете истакао да је купљена једна кућа у Ратковићу његовим новцем, и да ће, ако се молба испуни, помагати сиромашну децу купујући им све школске потребе. Окружни начелник је одговорио на захтев Министарства просвете 26. јануара 1868. године. У одговору је појаснио иницијативу око отварања школе у Ратковићу. Милета Деспотовић Ћусић није у Ратковићу купио кућу за школу, већ је приликом свог доласка у село изјавио да ће помагати сиромашне ученике, када буде школа отворена. На основу овог обећања општина је купила једну кућу за 160 дуката са плацем, који је био доста простран, где би се подигла школа, судница и општински кош. Кућа је имала три собе и кухињу. У згради је могло да се смести 30 ученика и учитељ. Општину су чинила села Ратковић са 129 домова и Велика Сугубина са осамдесет и једним домом. Пошто је општина већ почела да набавља потребне школске ствари, окружни начелник је подржао одлуку о отварању школе и предложио постављење учитеља.⁶⁰²

⁵⁹⁷ АС, МУД, П-ХИ-14/1857.

⁵⁹⁸ Просветни гласник, 1881. године.

⁵⁹⁹ „Школа“, бр. 53, 1. октобар 1868.

⁶⁰⁰ АС, МУД, П, В, 183/1868.

⁶⁰¹ „Школа“, 1. септембар 1869. године.

⁶⁰² АС, МПс, Ф Ш, р-255/1868.

Молбу да им се дозволи отварање школе и постављање учитеља упутили су председник и чланови Примирителног суда Велике Пчелице 25. јуна 1868. године, пошто је општина имала 166 домова и 45 детета спремних за школу. Са мајсторима је погођена изградња школе, и већ је у време слања молбе било доста материјала спремљено. За привремену школу нађена је кућа Јована Стевића из Пчелица, која се налазила у средини села и која је имала и стан за учитеља. Окружни начелник подржао је иницијативу општине у свом извештају Министру просвете.⁶⁰³

Становници села Кукљина, Комарана и Баре поднели су 7. јула 1869. године молбу Министру просвете да им се дозволи да отворе школу у Сиљевици и да се постави учитељ. Њихова деца похађала су школу у Рековцу која је била доста удаљена, а и деца су морала на више места да прелазе реку. Обећали су, да ће увек школа имати по 30 ученика, јер су села имала укупно 170 пореских глава. Док се не направи нова школска зграда, привремена школа радила би у једној приватној кући, која је већ била погођена, и коју би само мало требало поправити. Истовремено набављане су све школске потребе: Протокол за уписивање ученика, Протокол за увођење наредби, 10 комада краснописних таблица, велику штицу, 8 малих мапа и једну карту Србије. Грађење нове школе било је предвиђено код неке старе цркве именоване „Свете Божане“, где су мештани и тада тражили лека за здравље. Већ је било прибављено доста грађевинског материјала. Министар просвете 21. јула 1869. године није одобрио отварање школе јер је сумњао да може да се нађе и уреди погодна кућа, а није ни било слободног учитеља, мада је 26. јула тражио да му се достави молба мештана ових села, која је већ раније била послата. Поново су представници Сиљевице, Комарана и Бара 7. септембра 1869. године упутили молбу. Министар се сложио са отварањем школе после извештаја да су набављене све школске потребе. Послао је 29. децембра 1869. године план за грађење нове школске зграде, с тим да се нова школа сагради до краја јула 1870. године. У међувремену, због малог броја становника ових села, Комаране је одлучило да и даље буде у саставу школске општине у Рековцу.⁶⁰⁴

⁶⁰³ АС, МПС, Ф V, р-937/1868. Молбу су потписали: Обрад Ђуковић, председник Примирителног суда, чланови: Живко Милашиновић и Милоје Момић, одборници: Јован Милашиновић, Вуле Ковачевић, Јовица Стојковић, Васо Милић, Вуле Косовац, Јеврем Стевић, Живадин Милић, Арсо Филиповић

⁶⁰⁴ АС, МПС, Ф IV, р-94/1871. Молбу за отварање школе потписали су: Милан Станковић, кмет села Сиљевице, одборници села Сиљевице: Живан Милојевић, Милун Ђурић, Вукић Павковић, Павле Илић, Живко Стевановић, Лазар Милојевић, Милун Тодоровић, Максим Симић; Сава Милосављевић, кмет села Баре, одборници села Баре: Стојко Алексић, Милан Димитријевић, Јован Милојковић, Милија Јаковљевић, Мијаило Лукић, Јеремија Петровић, Радојко Радосављевић, Павле Лазић; Радосав Вукоичевић, кмет Комарана, одборници села

Општина кукљинска поднела је 31. јануара 1870. године молбу да јој се помогне у отварању школе са три разреда у Кукљину. Деца из Кукљина похађала су школу у Јасики, која је била удаљена сат и по. Општина је намеравала да подигне нову зграду за 35 до 60 ученика, да подноси све трошкове за издржавање школе, и да набави све потребне ствари. Министарство просвете је дало дозволу за отварање школе и 14. фебруара исте године послало план за школску зграду.⁶⁰⁵

У Јагодинском округу 1870. године било је 25 мушких и једна женских школа са 29 учитеља и 3 учитељице. Уписаних ђака било је 1.331 а завршило је школу 1.193.

Током 1870. године мештани Лоћике, Медојевца и Беочића поднели су молбу да им се дозволи отварање школе у Лоћики, као средишњем селу. Ово село је било удаљено око 30 минута од осталих села, и имало је цркву у Ивковачком Прњавору. Овим општинама припадала су још и села Ивковачки Прњавор и Топола. Укупно су општине имале 238 пореских глава: Лоћика 100, Медојевац 25, Топола 10, Беочић 56, Ивковачки Прњавор 12 домова. Своју децу слали су у Јовац и Белицу, који су били удаљени по око 4 сата. Те године њима је дозвољено да подигну школу у Лоћики, и одобрено је да могу из општинских каса да за ту намену утроше 7.000 гроша пореских, а недостајућих још 500 дуката да се прикупи прирезом. Одмах је обезбеђен плац и почело је допремање грађевинског материјала. Пошто се увидело да ће градња школе да буде доста скупа, одлучили су, да се за школу откупи кућа свештеника Веселина Михаиловића у Лоћики за 450 дуката. Договорено је да се ова сума исплаћује у три дела по 150 дуката. Први део би требало да се исплати око Митровдана 1872. године, други део око Ђурђевдана 1873. године, и трећи део око Митровдана исте године. Недостајају суму мештани би прикупили прирезом, такође у три дела. Августа 1872. године, поред одобрења за отварање школе и куповину куће свештеника Веселина Михаиловића, тражено је постављење учитеља, јер је било спремно око 30 детета за школу. Према договору, ако би се добила дозвола, свештеник би испразнио кућу, и на прозоре и врата ставио окове. У дворишту куће постојао бунар са добром пијаћом водом. Поменута села до тада нису имала школу нити су припадала некој школској општини. Врло мали број деце слат је у оближња места, и то највише у Јагодину, Јовац и

Комарана: Видосав Василијевић, Милан Василијевић, Сима Вукићевић, Вула Годоровић, Вукоман Вулегић, Мијаило Јовановић.

⁶⁰⁵ АС, МПс, Ф I, р-201/1870.

Белицу. Окружно начелство је подржало предлог ових општина и сматрало је да су општине у могућности да одржавају школу.⁶⁰⁶

Министар просвете је одобрио отварање школе у Лоћики за околна села, али не у кући коју су намеравали да откупе за школу, јер је била мала и ниска. Поново су јуна 1873. године Алексије Томић из Беочића и Јевта Обрадовић из Лоћике, у име осталих мештана, упутили молбу Министру просвете. Овог пута договорено је да се за школу откупи кућа Живана Арсенијевића из Лоћике за 600 дуката, јер је било то много јефтиније него да се гради нова зграда. За ову зграду истакли су да је пространа и подесна за школу. Имала је шест одељења: учионицу школску, собу за преноћиште ђака, две собе и кујну за учитеља, собу за остале ствари и зидани подрум. И овај предлог Министар просвете је одбио, и наложио да поменуте општине граде нову школску зграду по свим педагошким захтевима.⁶⁰⁷

Школске 1872/73. Јагодински округ је имао 145 насељена места, распоређених у 67 општина и 25 школа. Једна школа долазила је на 5,80 насељена места и 2,68 општина.⁶⁰⁸ Следеће 1874. године било је 24 мушких и једна женска школа. Једна школа долазила је на 67,1 км² и 2.819 становника.

Августа 1872. године и општина коларска упутила је молбу да јој се дозволи да отвори школу у Колару. Деца из овог села похађала су школу у Јовцу, који је био доста удаљен. Зато је само око четвртине дорасле деце из села похађало школу. До изградње школске зграде, школа би се налазила у приватној кући. Општина је у својој каси имала око 13.000 гроша, и мештани су били спремни да прирезом издвоје потребна средства, у оквиру својих могућности. Окружни начелник је подржао иницијативу општине коларске. Ипак Министар просвете није дозволио рад школе у приватној кући, јер је била мала и неподесна за школу. По изградњи нове одговарајуће зграде обећао је дозволу за рад школе и постављање учитеља.⁶⁰⁹

Општина избеничка упутила је молбу Министру просвете да јој се дозволи отварање школе у Избеници 15. децембра 1872. године. До тада су деца из Избенице похађала школу у Бачини. Због велике удаљености између села, ђаци су често обољевали и изостајали из школе. Зграду за школу бесплатно је уступио на три године Петар Павловић из Избенице. Соба, која би служила за учионицу, била је дужине 3 ½, ширине 2 ½ и висине 1 ½ хвати. У кући је могао сасвим удобно да станује и учитељ. Мештани су се

⁶⁰⁶ АС, МПс, Ф V, р-126/1873. Молбу су потписали кмет села Беочића Алексије Томић, кмет села Лоћике Стеван Јевтић, кмет села Тополе Мијат Адамовић и Миљивоје Радосављевић, кмет Медојевца, са још пуно мештана ових села.

⁶⁰⁷ АС, МПс, Ф V, рг-126/1873.

⁶⁰⁸ Србске новине, бр. 101, 7. мај 1875. године.

⁶⁰⁹ АС, МПс, Ф VIII, р-133/1872.

обавезали да за три године подигну школску зграду. Село Орашје, које је било у саставу избеничке општине, није пристало да се школа оснује у Избеници, већ су и даље желели да њихова деца похађају школу у Бачини, јер је пут био погоднији. Нову молбу мештани Избенице упутили су 15. јула 1873. године. Министарство није пристало да се отвори школа у Избеници, због тога што село Орашје није пристајало на то, а и због тога што је било још много већих општина у Србији, које нису имале школу.⁶¹⁰

У преписку са министарством укључио се и свештеник из Бачине. Он је у свом писму од 1. јула 1874. године оспоравао потребу да Избеница има школу. Пре свега зато што Избеница има 100 пореских глава и 83 куће. Избеница и Орашје имају средстава да изграде школу, али у тој школи не би било довољно ђака, и не би се налазила на погодном месту. Без Орашја Избеница не би могла да обезбеди сваке године бар 25 ученика. Код цркве у Орашју постојало јегодно место за школу, али пошто је у Бачини купљен плац за подизање цркве, створили би се много бољи услови, јер би Бачина имала свештеника, учитеља и ђаке. По смрти свештеника у Бачини Јована Поповића, коме је тада било 55 година, припало би свештенику орашком: Орашје, Избеница, Суваја и Церница, чиме би се установила једна добра парохија, која би уз цркву и учитеља имала. У близини орашке цркве код записа, налазио се плац, који би црква радо уступила да се са Избеничанима гради школа на том месту. Осим председника Примирителног суда и одборника из Избенице, сви остали мештани били су да се гради школа код цркве у Орашју. Свештеник је препоручио да се не дозволи отварање школе у Избеници, јер би школа била без довољно ђака, и била би затворена као школа у Падежу.⁶¹¹

Поново су председник и чланови Примирителног суда Избенице 10. јуна 1874. године упутили молбу да се дозволи отварање школе и дозволи постављање учитеља. Општина је очекујући дозволу, у међувремену припремила: клупе, орман, астале, табле и остале школске потребе. Посебно су као разлог навели забрану бачинске општине да деца из Избенице похађају њихову школу. После ове молбе и мишљења окружног начелника, Министар просвете је 5. јула 1874. године одобрио да општина избеничка у Избеници отвори школу, у згради која је већ припремљена, и снабдевена свим потребним стварима. Уз дозволу постављени су услови: да се за три године подигне планска зграда за школу, да се набаве мале и велике скамије за ђаке, велика црна табла, сто са фиоком, столице, орман са полицама за школску архиву, протокол за уписа ђака, протокол за наредбе, дивит са

⁶¹⁰ АС, МПс, Ф IV, р-132/1875. Молбе су, у име општине избеничке послали: председник Петар Павловић и чланови Алекса Тимотијевић и Миленко Стојановић

⁶¹¹ АС, МПс, Ф IV, р-132/1875.

пескаоницом, довољно сунђера и креда, зидни сат, ватраљ, секиру, метлу и икону Светог Саве.⁶¹²

На Преображење 1874. године министру се обратио писмом и учитељ у Бачини Петар Милетић. Он је у почетку објаснио узроке сукоба, и себе оправдавао зато што није почетком школске 1873/74. године обавестио о томе Министра просвете. Као оправдање навео је одлуку тадашњег Министра просвете да дозволи отварање школе и постављање учитеља у Избеници. Општина бачинска, којој је, поред Бачине припадала и Церница, саградила је нову школу у Бачини 1872. године, и преместила ђаке из старе у нову зграду октобра месеца исте године. До преласка у нову зграду, школу у Бачини учили су и ђаци из Избенице и Орашја. Од школске 1873/74. године нису се из ових села примали нови ђаци, а остављена је могућност да већ уписани ђаци заврше школовање у Бачини. Учитељ је у неколико тачака изнео узроке сукоба, и стање школе у Бачини:

1. Бачинска општина је забранила нови упис ђака само из Избенице, јер ово село није желело да учествује у изградњи нове школе у Бачини.

2. Из тога узрока није уписано преко 20 ђака из избеничке општине, који су онемогућени да се школују и напредују: *„што је грехота и срамота, а богме и велика штета за нас Србе“*.

3. Општина избеничка није сагласна да се школа у Избеници отвори, јер на ово није пристало Орашје. Орашје је желело да се код цркве у том селу подигне школа, на шта није Избеница пристала, зато што је на северној страни имала око 30 пореских глава Влаха (Цигана), за које би школа у Орашју била предалека.

4. Учитељ је радио на договору да се сагради школа на једном плацу између Избенице и Орашја, како би школа била удаљена од ових села највише 15 минута, а од насељених Влаха највише 20 минута. Пред само доношење одлуке, капелан бачинске парохије Милош Поповић приликом проношења водике по Избеници: *„својим пакосним и развратним намерама одврати и узбуни све Избеничане а у млогоме и саме Орашчане, претстављајући им врло тешке околности зато и подмећујући им неке гадне немогућности за то, те тако нама поквари ову намеру за могућност подигнућа нове школе у избеничку општину. Проклет био“*.

5. Сама бачинска општина давала је сваке године преко 40 нових ђака, од који је било могуће уписивати само половину, јер један учитељ није могао успешно да ради са сто и више ученика. Због тога је бачинска општина тражила отварање четвртог разреда и постављање још једног учитеља.

⁶¹² АС, МПс, Ф IV, р-132/1875.

На крају учитељ је упутио молбу да се испуне захтеви општина, како би се отклониле тешкоће у образовању деце из бачинске и избеничке општине.⁶¹³

Против оснивања школе у Избеници били су и мештани Суваје, који су ту били насељени од пре осам година. Они су имали чланове Примирителног суда, али њих нико није питао о школи. Они су и даље желели да се њихова деца школују у Бачини, која је била исто удаљена као и Избеница. За кућу Петра Павловића, која је предвиђена за привремену школу, написали су да је више личила на механу а не на кућу, у којој је власник и намеравао да отвори механу, после изградње школе. Сами становници Суваје нису могли да учествују у изградњи школе, јер су утрошили око 40 дуката за изградњу капеле. Нису имали доста земље, већ су се бавили коритарством. Због сиромаштва нису били у стању да редовно плаћају порез држави, а камоли да учествују у изградњи школе.⁶¹⁴

Одлука министра о отварању школе у Избеници је вероватно била повучена, па је општина поново упутила молбу 2. јануара 1875. године. И у овој молби су истакли да су набављене све потребне ствари, да су и ученици пописани, и да се само чекала одлука министра и постављање учитеља. Изгледа да у фреском начелству није било жеље да се помогне Избеници. После три молбе на које нису добијени одговори, Министар просвете је 22. фебруара 1875. године поново затражио од окружног начелства коначан извештај о свим припрема у Избеници.⁶¹⁵

Основна школа у Избеници отворена је 1876. године.⁶¹⁶

Општина села Орашја поднела је молбу 30. јула 1879. године, да се школа из Избенице премести у Орашје. Као разлоге навели су: 1. Село Орашје има 68 кућа и 84 пореских глава; 2. У Орашју постоји црква, у којој служе тројица свештеника; 3. Кад би се школа отворила, тада би ђаци из Орашја долазили у цркву, а не ђаци из бачинске школе, која је од цркве удаљена 1 сат; 4. Што би засеок село Церница, које има 49 кућа и 68 пореских глава, из бачинске општине своју децу слало у Орашје, јер је од Орашја удаљено 15 минута, а од Бачине 1 сат; 5. За школу су могле да послуже куће Маринка Мишковића и покојног Мате Трифуновића.⁶¹⁷

Мештани Избенице су изјавили, да ако школа не може да буде у њиховом селу, онда да буде на средокраћу. Школа се иначе налазила у

⁶¹³ АС, МПс, Ф IV, р-132/1875.

⁶¹⁴ АС, МПс, Ф IV, р-132/1875. Молба је послата из Јагодине 2. септембра 1874. године, а потписали су је: Миленко Стојановић, Цветан Станковић, Маринко Радосављевић и Радул Станојевић, у име још 27 својих сељана.

⁶¹⁵ АС, МПс, Ф IV, р-132/1875.

⁶¹⁶ *Просветни гласник*, 15. март 1881. године.

⁶¹⁷ АС, МПс, Ф I, р-158/1880.

приватној кући. Ако би школа била код цркве у Орашју, удаљеност за ђаке из Избенице била би велика. Њихову школу похађали су, поред деце из Избенице и деца из Суваје. Од уписаних 35 ученика, редовно је долазило у школу њих 12. Житељи Избенице су желели да задрже школу и сами да је издржавају, ако мештани Орашја и осталих села, то не желе.

Према мишљењу окружног начелника, било би боље да школа буде у Орашју а не у Избеници, јер то село није давало довољно ђака, и налазило се ван пута. У Орашје долазила би деца из Избенице, Орашја, Цернице и Пајковца. У Орашју би школа била близу цркве, због верских обавеза ђака и учитеља. Орашје се налазило на путу, па би власт могла лакше да врши надзор. И на крају, зграда у Орашју била је боља од зграде у Избеници.⁶¹⁸

Пензионисањем учитеља Лазара Граничарског 1. августа 1873. године престала је са радом школа у Доњој Сабанти, која је обухватала и ученике из Горње Сабанте. Председници и чланови општинских судова Горње и Доње Сабанте упутили су молбу Министру просвете 14. септембра 1873. године да се постави учитељ.⁶¹⁹ Поред потребе да се уче деца, постојала је потреба да учитељ помаже свештенику у служби. Друга молба за постављање учитеља послата је 8. септембра 1874. године. Ову молбу однео је месни свештеник Коста Рашковић. Овог пута Министарство просвете је обавестило окружно начелство да сматра да школа у Сабанти треба и даље да постоји, а није одређен учитељ јер дотадашња школска зграда није одговарала потребама наставе. Ако општина буде спремна да подигне нову одговарајућу зграду, министар ће одмах поставити учитеља.⁶²⁰

Нова молба упућена је 4. јануара 1876. године. У њој је изнето да је општина направила зграду 1864. године о свом трошку у Доњој Сабанти. За учитеља су добили Лазара Граничарског, старог, и по њиховом мишљењу слабог учитеља. Његовим пензионисањем школа је престала са радом. Све школске ствари су сачуване, а општина је била спремна да набави нове ствари, тако да школа не би оскудевала у потребним стварима. Општина са 260 пореских глава могла је да издвоји довољно новца за рад школе.

Следећа молба упућена је 20. јула 1877. године. За смештај школе предложена је зграда општине, која је имала четири одељења и налазила се у средини села Доње Сабанте. За потребе рада Примирителног суда постојала

⁶¹⁸ АС, МПс, Ф I, р-158/1880.

⁶¹⁹ АС, МПс, Ф X, р-16/1877. Молбу су потписали: Јован Петрашиновић, председник пр. суда Д. Сабанте, члан Крста Јовановић, Марјан Стојановић, председик пр. суда Г. Сабанте, и чланови Милисав Васић и Тимотије Јовановић.

⁶²⁰ АС, МПс, Ф X, р-16/1877. Ову молбу су потписали: Илија Живковић, председник пр. суда Д. Сабанте, Марјан Стојановић, председник пр. суда Г. Сабанте, одборници обе општине: Марко Урошевић, Павле Глишић, Вукашин Симић, Милосав Недељковић, Илија Јовић, Милош Василијевић, Јован Лукић, Јеврем Јанићијевић и Алекса Милетић.

је друга одговарајућа зграда. За дотадашњу школску зграду, која се налазила код цркве, предложено је да постане црквена кућа и служила би за вернике у случају лошег времена. Министарство је тражило извештај окружног инжињера о згради, колико у њој има одељења, које су димензије, колико има прозора и чиме су патосане. После извештаја да на згради треба учинити неке преправке, Министарство је било спремно да постави учитеља. Одобрено је отварање школе, и за учитеља почетком школске 1877/78. године, постављен је Димитрије Милићевић.⁶²¹

Школске 1873/74. године левачки срез је имао 9 школа. Једна школа је долазила на 2.194 становника. Темнићки срез је имао 10 школа и једна школа је долазила на 2.251 становника. Белички срез имао је 4 школе. Једна школа је долазила на 3.877 становника. У тој години једна школа је долазила на 67,1 км².⁶²²

Укупно је у округу 1876. године било 25 мушких и једна женска школа. Једна школа је била само са једним разредом, такође једна школа је имала два разреда, са три разреда било је 19 школа и са 4 разреда четири школе.

Општина катунска тражила је још децембра 1872. године дозволу да отвори школу у Катуну. Пошто је та општина припадала школској општини у Варварину, министар то није дозволио, јер одвајањем ученика, не би опстала школа у Варварину. Молбу су житељи Катуну поновили и 1. маја 1875. године, у којој су тврдили да су обезбедили за школу одговарајућу зграду. Молба је упућена и током 1878. године. Тек 5. маја 1879. године Министар просвете је дозволио да се у Катуну отвори школа, а обавезао је окружног начелника да провери да ли је општина обезбедила све школске потребе: две табле, довољно скамија, астал, сунђер, креде, станове за учитеља и служитеља, башту за учитеља, мапу Србије, глаб и све остало. Почетком јуна исте године окружни начелник је обавестио да је општина све обезбедила, и затражио је постављење учитеља.⁶²³

Према извештају окружног физикуса од маја 1881. године, школске зграде у Катуну и Јасики налазиле су се у таквом стању, да нису никако одговарале наставним и здравственим прописима, па је предложено њихово затварање. Школе су затворене по завршетку школске године око Петровдана, а за нову школску годину ђаци су били упућени у оближње

⁶²¹ АС, МПс, Ф X, р-16/1877. Ову молбу су потписали Илија Јовановић, председник, чланови Стеван Радосављевић и Јеврем Јовановић, одборници: Вукоман Симић, Јован Петрашиновић, Милун Милошевић, Давид Јосивијевић, Матеја Вукомановић, Јеврем Беговић и Јован Милетић.

⁶²² Статистика наставе у кнежевини Србији за 1873/74. годину, Београд 1878, стр. 69.

⁶²³ АС, МПс, Ф IX, р-114/1879.

школе. Такво стање би трајало све док села не би направила нове школска зграде, или пронашле одговарајуће зграде за школу. Пошто у Катуну није могла да се пронађе одговарајућа зграда, ђаци из овог села, према одлуци Министра просвете, наставили су школовање у Варваринској школи, као најближој. Што се тиче школе у Јасики, општине, које су припадале овој школској општини, сагласиле су се да до почетка школске године, односно до краја августа 1881. године, подигну нову школску зграду.⁶²⁴

У Јагодинском округу у 1880. години било је 27 мушких и једна женска школа, 34 учитеља, три учитељице, 1.386 уписаних ученика, од којих је 1.005 завршило разреде. У Јагодини је постојала једна школа, која је имала шест учитеља. По један учитељ водио је трећи и четврти разред, док су први и други разред били подељени на по два одељења, у којима су радили учитељи. Било је уписано 250 ученика, а разреде је завршило 203. Женска основна школа у Јагодини имала је три учитељице. Уписано је било 116 ученица, а разреде је завршило 91 ученица. Срез белички имао је четири школе и исто толико учитеља. Број уписаних ученика износио је 132, а разреде је завршило 108. Срез левачки имао је 10 школа и 10 учитеља. Број уписаних ученика износио је 366. Разреде је завршило 270 ученика. Срез темњићи имао је 12 школа и 14 учитеља. Број уписаних ученика износио је 638, а завршило је разреде 423. У Јагодини је само постојала женска основна школа, која је имала три учитељице. Било је уписано 116 ученица, а разреде је завршило њих 91.⁶²⁵ Осим у Јагодини учитељице су водиле сва три разреда у Поточцу и Рибару. Исте 1880. године у Јагодини је од 4.429 становника било писмено 1.365.⁶²⁶

Од 1870. до 1880. године затворене су школе у Љубостињи, Превешту и Падежу, а отворене су у Течићу, Избеници, Катуну, Милутовцу и Поточцу.⁶²⁷

Школске 1879/80. године мушке основне школе постојале су у: Јагодини, Белици, Јовцу, Копривници, Рибару, Белушићу, Волујаку, Медвеђи, Опарићу, Пољни, Пчелици, Ратковићу, Рековцу, Доњој Сабанти, Течићу, Бачини, Варварину, Великој Дренови, Доњем Крчину, Избеници, Јасики, Доњем Катуну, Коњусима, Маскару, Милатовцу, Обрежу и Поточцу. Женска основна школа постојала је само у Јагодини. Осим у Јагодини, у беличком срезу, од 21 општине, само четири имале школу, у левачком десет,

⁶²⁴ АС, МПс, Ф XII, р-129/1881.

⁶²⁵ *Просветни гласник*, 1880. година.

⁶²⁶ *Просветни гласник*, 15. фебруар 1881. године, стр. 93. Према другим подацима у Јагодинском округу било је 1880. године 28 школа са 37 учитеља. Те године било је уписано 1502 ђака, а разреде је завршило 1095 ђака. (Школство Србије 1804-1918, документи и казивања, стр. 172.

⁶²⁷ Др Никола Петровић, Основне школе у Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 95.

и у темнићком 12 школа. Темнићки срез је имао 22 општине и 5.329 пореских глава.⁶²⁸

Школске 1881/82. године у округу је било 26 школа. У Јагодини су постојале две, мушка и женска, у беличком срезу 4, у левачком 9 и у темнићком 11 школа. Први и други разред мушке основне школе у Јагодини и први разред женске основне школе имала су по два одељења. Мушких основних школа са четири разреда било је у: Јагодини, Медвеђи, Великој Дренови, Варварину и Бачини. Све остале су биле троразредне. Школе у Јовцу и Белици нису имале треће разреде. Раније је била затворена школа у Падежу. Школа у Катуну је затворена 20. септембра 1881. године, а током 1882. године затворена је школа у Сабанти. Школа у Коњусима затворена је 20. септембра 1881. године.⁶²⁹

Школа у Доњој Сабанти, 1881. године имала је 28 ученика, који су учили у учионици 2 хвата и 2 шука дужине и 2 хвата ширине. Спаваћа соба за ученике из удаљених села није постојала. Предлог за затварање школе дао је окружни физикус. Када је затворена, школа је имала само 2 ђака. Општина у Доњој Сабанти је тражила 23. јула 1883. године да се поново отвори школа у старој згради, која би се поправила, уз обећање да ће за три до четири године подићи нову зграду. Сваке године било би обезбеђено од 35 до 40 ученика.⁶³⁰

О раду школе у Доњој Сабанти Министра просвете је известио и месни свештеник Андрија Божић, 12. јануара 1882. године. По њему, школа је била у врло лошем стању. Од 4-5 ђака, само троје долазе уредно, а двоје кад им родитељи дозволе. Посебно је врло лоше писао о учитељу. По њему, он је био врло неспреман. Ђаци ни после 3-4 године нису знали да сабирају, множе, одузимају у деле број са бројем, нису знали да потписују број испод броја, јединицу испод јединице, десетицу испод десетице и т.д. Честито нису знали ни своје име да напишу. Учитељ, ни после 12 година рада није знао ништа да пренесе ђацима. Мада је свршио Богословију, није знао црквена правила, да пева за певницом, словенски језик, једном речју у цркви није знао ништа.⁶³¹

Четврти разред школа у Медвеђи добила је почетком школске 1881/1882. године. У молби од 9. августа, председник суда Коста Градиштанац је навео да за трећи и четврти разред има уписаних 28 ученика, и да ће се сваке године тај број повећавати. Укупно у сва четири разреда, за само два дана од почетка уписа, било је уписано добровољно 120 ученика, а

⁶²⁸ Срећко Ћунковић, Школство и просвета у Србији у XIX веку, Београд, 1970, стр. 127.

⁶²⁹ Просветни гласник за 1882. годину, стр. 599.

АС, МПс, Ф XXXVII, р-121/1882.

⁶³⁰ АС, МПс, Ф ЦЦ, р-51/1883.

⁶³¹ АС, МПс, Ф XX, р-51/1883.

пријављених ученика било је још 30. Квартари за два учитеља већ су постојали у школској згради, јер је одавно планирано отварање новог одељења. Општина је припремила и увећана средства за рад четвртог разреда, а била је спремна да набави све школске потребе. Поред одговарајуће зграде, у дворишту је постојала једна стара општинска зграда, коју је општина такође била спремна да поправи и да уступи учитељима за њихове потребе.⁶³²

Према Закону о основним школама од 31. децембра 1882. године, школа се могла оснивати ако у месту или школској општини има најмање 30 ученика, и ако су обезбеђени материјални услови. Највећи број ученика у одељењу у неподељеним школама могао је да износи до 50, а у подељеним школама до 70 ученика..⁶³³

Године 1883. у округу је било 25 мушких и једна женска школа. Школе у Доњој Сабанти, Доњем Катуну и Избеници нису радиле, јер нису имале учитеље. Деца из ових села похађала су школе у оближњим местима.⁶³⁴

Трећи разред у основној школи у Јагодини подељен је почетком школске 1882/83. године. Молбу за поделу трећег разреда на два одељења Јагодинској општини упутио је 11. августа 1882. године Стеван Јанковић, учитељ трећег разреда. Тада је у трећи разред био уписан 81 ученик. Према овом броју ученика, учионица је била мала, и штетна по здравље ђака. Као други разлог, учитељ је навео да се у том разреду предају 7 предмета, од којих се познавање природе делило на више дела: поуку о човеку, зоологију, ботанику и минералологију, тако да је у том разреду било уствари 10 предмета. Велики број ђака у једној просторији онемогућио би предавање учитеља и прихватање знања од стране ученика. Министар просвете је одобрио поделу одељења 27. августа. Јагодинска општина је 23. септембра изјавила да је све спремно за отварање другог одељења, и тражила је, у име свих грађана, да се за учитељицу овог одељења постави Лепосава Живковић, учитељица у оставци, која је у Јагодини радила 13 година. На захтев Министра просвете извршен је преглед потребних ствари за ово одељење. До краја септембра ништа није набављено. Заправо, председник општине је изјавио да је све набављено и да се ствари налазе код њега у дућану, пошто је он био истовремено и књижар.⁶³⁵

⁶³² АС, МПс, Ф XI, р-192/1881.

⁶³³ Зборник закона и уредаба, стр. 765.

⁶³⁴ Просветни гласник за 1883. годину.

⁶³⁵ АС, МПс, Ф XXVI, р-3204/1882. Молбу да се постави Лепосава Живковић за учитељицу потписали су: Благоје Андрејић, председник суда, чланови Новаковић и Симић, одборници: Јован Радојевић, Цветко Миленковић, Таса Ђикић, Тодор Ивановић, Ђока Миљковић,

Школске 1883/84. године било је 29 учитеља и 8 учитељица, од којих су 4 радиле у мушким, а 4 у женским школама. Исте године било је уписано 1.079 ученика и 57 ученица. У 18 школа било је по четири, а у три по три разреда. Исте године четири школе су затворене. Школе у Белушићу и Течићу затворене су крајем јануара 1884. године, због отпуштања учитеља, пошто су ђаци положили испит за прво полугође. Школа у Обрежу је затворена, јер је учитељ рукоположен за свештеника, а школа у Коњусима је затворена због смрти учитеља. Те 1884. године у округу је било 25 мушких и једна женска школа. Једна школа долазила је на 62,6 км² и 3.073 становника.⁶³⁶

Исте 1884. године 18 школа имале су по четири разреда, а по три разреда школе у Рибару, Поточцу и Маскару. Учитељ у Рибару тражио је од општине да се у четврти разред упишу ученици који су претходне године завршили трећи разред, али по томе није ништа урађено.

Према извештају окружног инжињера да је школа у Ратковићу толико трошна, да је била опасна да се у њој одржава настава, и да је постојећа учионица била мала, Министар просвете је 6. јула 1885. године затворио школу, која је основана 1868. године.⁶³⁷

Становници Ратковића поново су током 1887. године упутили молбу да им се дозволи отварање школе. Преправку старе зграде, извршили су према плановима окружног инжињера. Темелји су озидани каменом и кречним малтером, а зидови су порушени и поново изграђени. Свуда су постављени двокрилни прозори. За утрошена средства од 475 динара, дозвољено је прикупљање додатног приреза од 1,80 динара од сваке пореске главе. Министар просвете је 9. септембра 1887. године поново отворио школу у Ратковићу, и за учитеља поставио по жељи општине, Богољуба Јовичића.⁶³⁸

Мештани Беле Воде тражили су 11. септембра 1888. године дозволу да образују своју школску општину, и да не буду више у саставу коњушке општине. Те године село је имало 37 ученика: први разред 16, други разред 12 и трећи разред 9. За привремену школу биле су предвиђене куће Илије Анђелковића и Милана Павловића. Срески лекар је јануара 1889. године известио да зграде могу да послуже за школе. У њима је могло да се смести

Тодор Јоцић, Нацко Јанковић, Атанасије Јовановић, Аксентије Милић, Стеван Миљковић, Васа Симић, Милан Ристић и А. Илић.

⁶³⁶ АС, МП, XXXIII, 31/1884.

⁶³⁷ АС, МПс, Ф XIX, р-62/1887. Манастир Каленић је током 1871. године уступио једну зграду ђацима из Превешта, док се школа у Превешту не направи. Пошто није нађен ни плац за школу, манастир је тражио да се исели школа из уступљене зграде, а ученици да се упуте у оближња села.

⁶³⁸ АС, МПс, Ф XIX, р-62/1887.

30 до 40 ђака. Касније је комисија утврдила да зграде не одговарају педагошким и хигијенским прописима, па је на основу тога министар одбио молбу и наложио да ученици и даље буду у саставу коњушке општине, док село Бела Вода не сазида одговарајућу зграду.⁶³⁹

Школске 1889/90. године у Јагодинском округу радило је 24 мушких школа, и једна женска школа у Јагодини.

У Беличком срезу: Јагодина, Багрдан, Белица, Белушић, Вољујак, Домуз Поток, Јовац, Лоћика, Опарић, Пчелице, Ратковић, Рековац, Рибаре.

У Темнићком срезу: Бачина, Бошњане, Варварин, Доњи Крчин, Јасика, Коњух, Маскаре, Милутовац, Обреж, Падеж, Поточац.⁶⁴⁰

⁶³⁹ АС, МПс, Ф XLIII, р-160/1893.

⁶⁴⁰ Статистика Краљевине Србије за 1889/90. годину.

5. ЖЕНСКА ОСНОВНА ШКОЛА У ЈАГОДИНИ

Први пут о школовању женске деце истакнуто је у Закону о школама из 1844. године. Овим законом било је предвиђено, да по селима и мањим местима женска деца могу да уче са мушком децом у једном одељењу. Са навршеном десетом годином престајало је школовање женске деце. У варошима и већим местима, било је предвиђено школовање женске деце у одвојеним школама. Наставак регулисања школовања женске деце било је остављено у надлежност Попечитељства просвете.

Задатак, организација и садржина школа за женску децу ближе су одређена „Устројенијем девојачки училишта“ од 3. јула 1846. године. Задатак школа је био „да девојчице најнужднија знања у умном смотренију получе, да се, поред општег изображенија, са определењем свога пола упознаду, а уз то да се и најнужднијим женским пословима обуче“. Предвиђено је да се у школу полази са шест година. Постојала су три разреда од којих је сваки трајао две године, тако да је укупно школовање трајало шест година. Преподневно време било је предвиђено за учење, а поподневно за женски рад. Предавачи у женским школама могла су бити само женска лица, која су сведочанствима доказивала добро владање, а путем испита одговарајуће знање.

Иницијатива Јагодинске општине за оснивањем школе за женску децу, после више покушаја, реализована је током 1853. године. Примирителни суд вароши Јагодине послао је окружном начелству молбу „да познатим путем васпитатељку, и то часну, поштену и знања достојну набавити изволи, којој смо плату 100 талира годишње фраи квартир одредили, да јој се из обштинске касе...издаје“. Молба је послата 27. априла 1853. године. Потписали су је: Стеван Стевановић, председник, Марко Николић, Миленко Миљковић, Јова Рашић, Милета Митровић, Т. Тасић, Таса Величковић, Живко Ђорђевић, Антоније Јоцић, Радован Величковић, Благоје Живковић, Илија Димић, Васа Цуцуманов, Таса Петковић, Јованча Тодоровић, Јован Михаиловић, Васко Милосављевић.⁶⁴¹

Попечитељство унутрашњих дела 13. маја 1853. године одобрило је да у Јагодини може да се постави учитељ ица. Начелство окружја

⁶⁴¹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-107/1853.

јагодинског обратило се Петру Радовановићу са молбом да одреди једну учитељицу за рад у женској школи. Окружно начелство 19. августа обавестило је Примирителни суд, да је Петар Радовановић поставио Катарину Стаић, којој би се почела исплаћивала плата од 10. августа. За пресељење из Пожаревца у Јагодину Петар Радовановић предложио је да јој се из општинске касе исплати 8 2/3 талира за плаћање кочијаша и да има новца до исплате плате.

Катарина Стаић је 25. септембра 1853. године, потписала уговора са Јагодинском општином:

Уговор

*Од једне обштине Јагодинске а од друге стране Г. Катарине Стаић
воспитатељку женске младежи овдашњој вароши на следећи начин
уговорен и закључен.*

*1. Обштина вароши Јагодине по предписанијем Славног ово-окружног
Начелства од 19. ов.м. примила је Г. Катарину Стаић за воспитатељку
женског пола у вароши овој и то,*

*2. Обавезује се Г. Катарина да ће врученој јој младежи како у читању-
писанију тако и у сваком женском раду настављати учити.*

*3. Почем се предимована Г. Катарина обавезује да ће то све као што је већ у
2-ој тачки уговора овог речено, врученој јој младежи поред науке и ...часно
и поштено на свако обштинско задовољство бити.*

*4. Обштина обећала је годишњу плату Г. Катарини за њен труд сто
талира, а у исто време биће јој у оном зданију гди ће се младеж обучавати
фрај квартир са огревом.*

*5. Више ништа Г. Катарина него што је јој у 4-ој тачки истог уговора
означено неће моћи од обштине тражити.*

*За сигурности обе уговарајуће стране сачињена су овакова два
равногласна уговора, тако да ће овај уговор ... имати, докле се обе стране
по целом ... придржавати буду.*

*25. Септембра у Јагодини обштинари Таса Пеликовић, Коста М.
Здравковић, Јован Михаиловић, Васа Цуцуман, Марјан Гоиковић, Таса
Величковић, Васко милосављевић, Павле Стојановић, Станко Живановић
Катарина Стаић воспитатељка женске младежи.⁶⁴²*

Катарина Стаић, родом је била из Вршца. Имала је 41½ годину. Била је удовица. Завршила је српске основне школе у Вршцу, а обучавање женске деце обављала је у Вршцу и Темишвару, по њеном казивању добрим успехом. Радила је као приватна учитељица две године, а са одобрењем три

⁶⁴² АС, НОЈ, Ф XIV, р-107/1853. Почетком октобра 1853. године, нека Мина, жена покојног Јоксе Милосављевића из Пожаревца, тужила је због дуга у висини од 2 дуката Катарину Стаић, односно Предић, како је навела у тужби. Дуг је плаћен крајем јануара 1854. године.

године, пет месеци и 22 дана. У Јагодини је почела да ради од 1. септембра 1853. године. Била је добре способности и доброг владања. Радила је са првим и другим разредом. Годишња плата износила је 120 талира. Пре доласка у Јагодину радила је као приватна учитељица у Пожаревцу две године. Она је радила у Женској школи у Јагодини све до 1858. године.⁶⁴³

Женска школа 1854. године постојала је само у Јагодини са 110 ученица.

Кнез је током 1857. године донео решење, како је сматрао, да би женске школе бољем циљу одговориле, да се школе за женску децу одвоје од мушких школа. Не само да се није дозвољавало учење у истој учионици, већ нису школе могле да буду ни у истој згради, па чак и у истом дворишту.⁶⁴⁴

Попечитељство просвете је 28. јула 1858. године поставило Љубицу Михаиловић, учитељица женске школе у Пожаревцу, за учитељицу женске школе у Јагодини, на место Катарине Стаић, која није желела да полаже испит у Београду.⁶⁴⁵



Ученице женске школе у Јагодини 1867. године

⁶⁴³ АС, НОЈ, Ф IV, р-101/1856.

⁶⁴⁴ АС, НОЈ, Ф IX, р-16/1857. Попечитељство просвете обавестило је окружно начелство о кнежевом решењу 4. октобра 1857. године.

⁶⁴⁵ АС, НОЈ, Ф XII, р-36/1861.

Женска школа у Јагодини се почетком школске 1858. године налазила у добром стању. Зграда је била доста пространа са пет прозора, и снабдевена са свим школским потребама. У истој згради налазио се и стан са једном собом и кухињом. Септембра исте године школу је уписало 75 ученица: 65 у првом и 10 ученица у другом разреду. На крају школске године имала је укупно 56 ученица.⁶⁴⁶ Љубица Михаиловић у женској школи радила је и 1859. године.

Почетком школске 1859/60. године школа није ни најмање одговарала намени. Зграда је само била окречена, а никакве друге поправке нису предузимане, јер се школа налазила у приватној кући, а у истом дворишту становао и газда са шесторо деце. Први разред уписало је 58 ученица, а други разред 25 ученица. Ученице су биле снабдевене са свим потребама, које су биле нужне за учење. Ученице су доста одсуствовале из школе, због грознице, али ни једна ученица није напустила школу.⁶⁴⁷

Почетком септембра 1860. године постављена је још једна учитељица у женској основни школи, јер је било уписано 109 ученица. Њена годишња плата утврђена је на 130 талира или 1.560 гроша.⁶⁴⁸ Следеће 1861. године уписано је 93 ученица. Са њима су радиле две учитељице.

У женску школу 1862. године било је уписано 83 ученица. Љубица Исаиловић водила је ученице трећег, четвртог и петог разреда, а Марија Балаицка ученице првог и другог разреда.⁶⁴⁹ Крајем 1862. године разрешена је учитељске дужности Љубица Исаиловић због лошег понашања. Од 7. децембра 1862. године Марија Балаицка водила је ученице старијих разреда, а Софија Галешева ученице млађих разреда.⁶⁵⁰

У 1864. години такође су радиле две учитељице. Било је уписано 110 ученица, а завршило је разреде 100 ученица.⁶⁵¹ Ове године Марија Балаицка водила је ученице трећег, четвртог и петог разреда, а Софија Галешева ученице првог и другог разреда. Марија Балаицка премештена је у Шабац 22. јула 1865. године.⁶⁵²

У Јагодинском округу 1865/66. године била је и даље само једна женска основна школа. Сада су школи радиле три учитељице: Јулијана Танасковић у трећем и четвртог разреда, Софија Галешевић у другом и

⁶⁴⁶ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

⁶⁴⁷ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

⁶⁴⁸ АС, Совјет, 677/1860.

⁶⁴⁹ Шематизам за 1862. годину.

⁶⁵⁰ АС, МПц, Ф VI, р-1238/1862.

⁶⁵¹ Протоколи редовне Народне скупштине о Великој Госпођи 1864. у Београду, Београд 1864. стр. 23.

⁶⁵² Видовдан, Београд, бр. 96, 25. август 1864. године. Према другим извештјима Женска школа имала је 1864. године два разреда, две учитељице и 167 ученица.

Круна Симоновић у првом разреду. Од 15. септембра 1865. године Софију Галешевић је заступала привремено Милица, кћерка Радоја Марковића и сестра Јеврема и Светозара Марковића. Међутим убрзо је дала оставку. Школу је уписало 153 ученице а завршило 124.⁶⁵³

Женска школа постојала је 1866/67. године и даље само у Јагодини. Ове године Јулијана Танасковић водила је трећи и четврти разред, Софија Косанић други и Катарина Ђорђевић први разред. Исте учитељице остале су у школи и наредне године. Године 1867. било је 124 ученица.⁶⁵⁴



Ученице женске школе у Јагодини 1872. године

У женској школи и школске 1867/68. године Јулијана Танасковић водила је ученице трећег и четвртог разреда, Софија Косанић другог и Катарина Ђорђевић ученице првог разреда

Женска основна школа 1870. године: Лепосава Николић, учитељица трећег и четвртог разреда, Стана Јовановић, учитељица другог разреда

⁶⁵³ Шематизам за 1866. годину.

⁶⁵⁴ „Школа“, бр. 53, 1. октобар 1868.

Јелисавета Стојковић, учитељица првог разреда. Исте учитељице радиле су у истим разредима и наредне две године. Школу је 1870. године уписало 116 ученица, а завршило је деведесет и једна ученица.

Године 1873. у школи су радиле: Лепосава Живковић, као учитељица трећег и четвртог разреда, Марија Рерих, учитељица другог разреда и Јелисавета Стојковић, као учитељица првог разреда. Јелисавета Стојковић је оптужена од стране Јагодинске општине као неуредна. Премештена је у окружје београдско.⁶⁵⁵

Школске 1873/74. године први разред је уписало 63 ученица, други разред 38, трећи разред 27 и четврти разред 14 ученица. У току године школу су напустиле: једна ученица због болести, шест ученица је умрло и 25 из других разлога. Те године разреде је завршило 110 ученица. Први разред завршило су 52 ученице, други 28, трећи 21 и четврти разред 9 ученица.⁶⁵⁶

Следеће 1874. године трећи и четврти разред водила је Станија Шокорац, други разред Лепосава Живковић и први разред Фемка Јовановић.

Септембра 1875. године школу је уписало 110 ученица: први разред 42, други 30, трећи 26 и четврти разред 12 ученица. Нису све ученице редовно долазиле у школу због болести. Исте учитељице водиле су четврти, трећи и други разред, као и претходне године, док је за учитељицу првог разреда постављена Јелена Михаиловић.⁶⁵⁷

Поново је и следеће 1876. године промењена само учитељица првог разреда. Сада је постављена Персида Милићевић. Стана Шокорац, Лепосава Живковић и Персида Милићевић радиле су и 1877. године. Исте школске 1875/76. године у округу је било 118 ученица. Први разред учило је 49 ученица, други разред 30, трећи 27 и четврти разред 12 ученица.

У време српско-турских ратова зграда женске школе је коришћена за војну болницу, а за школу је нађена једна приватна кућа у вароши. У једној соби радиле су две учитељице са 40 ученица. Пошто привремена кућа није одговарала за школу, учитељице Персида Милићевић и Лепосава Живковић тражиле су од Министра просвете да се исели војна болница и школа врати у стару зграду, или да се пронађе одговарајућа кућа за школу. Министар просвете је саветовао да се остане у изнајмљеној кући, док се болница не исели из школе, или док општина не нађе боље просторије за школу.⁶⁵⁸

У међувремену, односно 12. јануара 1878. године, учитељице женске школе су затражиле дозволу од Министра просвете да се распусти школа,

⁶⁵⁵ Шематизам за 1873. годину.

⁶⁵⁶ Статистика наставе у кнежевини Србији..., стр. 123.

⁶⁵⁷ АС, МПс, Ф XVII, р-39/1875.

⁶⁵⁸ АС, МПс, Ф I, р-3/1878.

која је радила у неподесним зградама, а оне прикључе лечењу рањеника у војним болницама. Министар се није сложио са њиховим предлогом, већ је наложио да наставе са радом у школи.⁶⁵⁹

Године 1878 и 1879. учитељице су биле: Персида Милићевић водила је трећи и четврти разред, Лепосава Живковић други и Персида Поповић први разред. Те године било је уписано 105 ученица.⁶⁶⁰

У Женској школи у Јагодини, јединој у округу, 1880. године радиле су три учитељице. Персида Милићевић је водила трећи и четврти разред, други разред Милка Тирић и први разред Персида Поповић. Две су завршиле Вишу женски школу, а једна је учила трећи разред Више женске школе и положила учитељски испит. Две су оцењене оценом врло добар, а једна оценом добар. У сва четири разреда било је уписано 116 ученица, а разреде свршило 91 ученица. Четврти разред уписало је пет ученица. Исти разред завршиле су четири ученице. Женска деца су се школовала и по неким сеоским школама. У девет сеоских школа било је уписано 20 девојчица, од којих је 17 завршило разреде. У Ратковићу су школу уписале четири ученице.⁶⁶¹

Школске 1880/81. године женску основну школу уписало је 140 ученица: први разред 65, други разред 38, трећи разред 22, четврти разред 15. Исте године све разреде су завршиле 124 ученице: први разред 55, други разред 37, трећи разред 17, четврти разред 15. Због великог броја уписаних ученица у првом разреду, овај разред је подељен 21. октобра 1880. године. Трећи и четврти разред водила је Персида Милићевић, други разред Милка Тирић, прво одељење првог разреда Персида Поповић и друго одељење првог разреда Катарина Настасијевић. За рад у 1881. години три учитељице су оцењене одличном, а једна учитељица врло добром оценом. За свој рад оцењене су просечном оценом 4,75.⁶⁶²

Школске 1881/82. године школу је уписало 150 ученица. Први разред је уписало 78 ученица, други разред 35, трећи разред 27 и четврти разред 10 ученица. Разреде је завршило 127 ученица: први разред 63, други разред 28, трећи разред 26 и четврти разред 10 ученица. Ове школске године две учитељице су оцењене одличном, а две врло добром оценом.⁶⁶³

Следеће 1882. године само је промењена Катарина Настасијевић. За учитељицу другог одељења првог разреда постављена је Јелена Ђурић. Поново је и 1883. године промењена само учитељица другог одељења првог

⁶⁵⁹ АС, МПс, Ф I, р-16/1878.

⁶⁶⁰ Шематизам за 1879. годину.

⁶⁶¹ Др Ник. Петровић, Основне школе у кнежевини Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 88.

⁶⁶² Просветни гласник за 1890. годину, стр. 161.

⁶⁶³ Статистика наставе..., стр. 126.

разреда, јер је ове године постављена Христина Поповић. Вероватно је Милка Тирић, учитељица другог разреда, удајом променила презиме у Јоцић. У овој 1882. години две учитељице оцењене су одличном, а две учитељице врло добром оценом. Просечна оцена износила је 4, 50.



Женска школа 70-тих година 19. века

Школске 1882/83. године исте учитељице су радиле у женској основној школи. Три учитељице оцењене су одличном, а једна учитељица врло добром оценом. Просечна оцена за њихов рад износила је 4,75. Ове школске године школу је уписало 147 ученица. Прво одељење првог разреда 35, друго одељење првог разреда 30, други разред 42, трећи разред 26 и четврти разред 14 ученица. Одељења првог разреда водиле су Перса Поповић и Христина Поповић, други разред Милка Јоцић, и трећи и четврти разред Персида Милићевић.⁶⁶⁴

Марија Рерих, учитељица другог одељења првог разреда женске основне школе пензионисана је 9. августа 1883. године мада је постављена за учитељицу трећег и четвртог разреда исте школе. Лепосава Димитријевић, постављена је 22. августа за учитељицу другог одељења првог разреда. Милка Јоцић је и ове 1883/1884. године водила други разред, а Персида Поповић прво одељење првог разреда. Ове године само једна

⁶⁶⁴ Статистика наставе..., стр. 135.

учитељица је оцењена одличном оценом, док су три учитељице оцењене врло добром оценом. Просечна оцена износила је 4,25. У овој школској години биле су уписане 162 ученице. Први разред уписало је 61, други такође 61, трећи 24 и четврти разред 16 ученица. Успешно је завршило разреде 150 ученица: први разред 58, други разред 52, трећи разред 24 и четврти разред 16 ученица.⁶⁶⁵

Школске 1884/85. године уписано је 169 ученица. Прво одељење првог разреда уписало је 26 ученица, а могло је да се упише још 20 ученица; друго одељење првог разреда уписало је такође 26 ученица, и није могло више да прими ученица; други разред уписало је 54, а трећи и четврти разред 63 ученице. Ни ови разреди нису могли да приме још ученица.⁶⁶⁶

Женска основна школа 1885. године: Марија Рерих, учитељица трећег и четвртог разреда, Милка Јоцић, учитељица другог разреда, Драгиња Милојевић, учитељица првог одељења првог разреда, Лепосава Димитријевић, учитељица другог одељења првог разреда.

Почетком школске 1885/86. године први разред је имао 55 ученица, док је трећи и четврти разред уписало 78 ученица. Тада су спојена одељења првог разреда, а трећи и четврти разред постали су засебни. Те године Марија Рерих је водила само четврти разред, Лепосава Димитријевић трећи, Милка Јоцић други и Драгиња Милојевић први разред.⁶⁶⁷

Следеће 1887. године исте учитељице водиле су своје разреде, а до промена је дошло 1888. године. Даринка Милетић водила је четврти разред, Лепосава Степановић трећи, Јелисавета Димић други, и Драгиња Милојевић први разред. У току 1889. године опет је дошло до промена учитељица четвртог разреда, који је ове године водила Косара Поповић, и другог, који је водила Јелисавета Димић.

Школске 1889/90. године 175 ученица је уписало школу: први разред 52, други разред 50, трећи разред 44 и четврти разред 29 ученика. Школу је напустило 19 ученица. На испиту су биле 152 ученице. Одличним успехом завршило је 43, врло добрим 31, добрим 69 и slabим успехом 13 ученица. За добар успех награђено је 57 ученица. У старије разреде прешло је 139 ученица, а разреде је поновило 13 ученица. Из свештеничких породица биле су две ученице, из чиновничких 15, наставничких 3, трговачких 17, занатлијских 82, земљорадничких 17, и из породица са другим занимањима 20 ученица.⁶⁶⁸

⁶⁶⁵ Просветни гласник за 1883. годину, стр. 652.

⁶⁶⁶ АС, МПс, Ф XVI, р-254/1884.

⁶⁶⁷ Шематизми за 1885 и 1886. годину.

⁶⁶⁸ Статистика Краљевине Србије за 1889/90. годину, књига VII, Београд 1896.

Током 1890. године у Женској основној школи радиле су: Косара Поповић са ученицима четвртог разреда, Лепосава Радојковић са ученицама трећег, Јелисавета Димић са ученицама другог и Драгиња Милојевић са ученицама првог разреда.⁶⁶⁹

⁶⁶⁹ Шематизам за 1890. годину.

6. ФИНАНСИРАЊЕ ШКОЛА

Постојање Главног школског фонда и школских фондова по окрузима, није могло да поправи стање основних школа и учитеља, јер су се стицали приходи добровољним прилозима.

Са прославе Светог Саве јануара 1851 године у Јагодини, укупно је прикупљено 512 гроша. По одбијању трошкова од 112 гроша, Фонду школском је послато 16. фебруара 1851. године 400 гроша. Списак приложника за Фонд школски на Светом Сави од 14. јануара 1851. године:

1. Јован Димитријевић, протојереј, 6 гроша,
2. Јоца Наумовић, окружни начелник, 40 гроша,
3. Мита Тирић, пред. окружног суда, 24 гроша,
4. Ђорђе Миловановић, члан, 12 гроша,
5. Јован Трипковић, члан, 12 гроша,
6. Атанасије Ивановић, арачлија, 58 гроша,
7. Димитрије Миленковић, нач. среза темнићког, 12 гроша,
8. Стевча Михаиловић, мајор, 16 гроша,
9. Никола Петровић, казначеј, 16 гроша,
10. Миленко Тимић, писар, 4 гроша,
11. Тома Тасић, трговац, 12 гроша,
12. Коца Миловановић, трговац, 10,
13. Раденко Цветковић, трговац, 10 гроша,
14. Миленко Недељковић, трговац, 8 гроша,
15. Стојан Мајурац, трговац, 6 гроша,
16. Анта Јоцић, трговац, 8 гроша,
17. Панта Раичић, трговац, 6 гроша,
18. Рајко Мутавџија, 4 гроша,
19. Петко Петковић, трговац, 2 гроша,
20. Петар Димитријевић, трговац, 6 гроша,
21. Јоца Ђурчија, 2 гроша,
22. Јеремија Марковић, трговац, 4 гроша,
23. Ђора Николић, трговац, 4 гроша,
24. Милета Митровић, трговац, 4 гроша,
25. Џама Стеријевић, трговац, 12 гроша,
26. Стојиљко Дукмеџија, трговац, 4 гроша,
27. Марјан Гојковић, трговац, 12 гроша,
28. Стојан Стаматовић, трговац, 4 гроша,
29. Ђорђе Великић, трговац, 8 гроша,
30. Живко Ђурђевић, примирителни суд, 8 гроша,
31. Иван Мумџија, 4 гроша,
32. Милован Левићанин, трговац, 4 гроша,
33. Тодор Стојановић, трговац, 10 гроша,
34. Илија Димић, трговац, 4 гроша,
35. Стаменко Младеновић, трговац, 6 гроша,
36. Таса Јоцић, трговац, 3 гроша,
37. Јованча Тодоровић, трговац, 12 гроша,
38. Сава Налбатин, 10 гроша,
39. Стеван Ранђеловић, трговац, 12 гроша,
40. Риста Петковић, трговац, 4 гроша,
41. Мата Папуџија, 2 гроша,
42. Радисав Миловановић, трговац, 12 гроша,
43. Стојан Нишлић, трговац, 4 гроша,
44. Јован Колар, 4 гроша,
45. Станоје Диџић, 6 гроша,
46. Коца Цекић, баштован, 4 гроша,
47. Павле Рашић, папуџија, 4 гроша,
48. Један баштован, 4 гроша,
49. Васко Милосављевић, трговац, 6 гроша,
- 50.

Јеремија Н., баштован, 2 гроша, 51. Миленко Миљковић, кмет, 5 гроша, 52. Коста Славковић, кмет, 12 гроша, 53. Ђорђе Николић, трговац, 2 гроша, 54. Петко Јовановић, трговац, 4 гроша, 55. Петко Николић, трговац, 56. Ст. Ђорђевић, трговац, 4 гроша, 57. Јован Н., сајција, 4 гроша, 58. Петар Нешковић, трговац, 4 гроша, 59. К. Павловић, трговац, 60. Василије Николић, меандија, 4 гроша, 61. П. Крстић, ткач, 4 гроша, 62. Милан Н., берберин, 4 гроша.⁶⁷⁰

**Рачун
прихода и расхода фонда школа среза темнићског
окружја јагодинског за 1853. годину**

Приход

1. Пренешено 3.392 гроша, 2. Од 13. марта 1853. пренето 6.399, 3. 6 новембра 1853. пренето од Начелника среза темнићског 600 гроша. Свега у суми 10.291 грош. По одбитку 5.760 гроша остаје у каси 4.631 грош.

Расход

1. Издато је 7 шестомесечних плата по 720 гроша, 2. издата једна двомесечна плата од 200 гроша и издата једна четворомесечна плата од 520 гроша.

6. јуни 1853.

У Јагодини

1. У Јагодинском окружју, осим у вароши Јагодини, у којој 3 учитеља има, и које општина из свог прихода плаћа, 14 школа са учитељима налазе се и сви се прирезом плаћају и издржавају.

2. Прирез се у целом окружју чини, а не у посебним срезовима и општинама, осим у вароши Јагодини.

3. Прирез се у целом окружју купи, па је расподељен тако да свака глава данак плаћа сваког полугођа по 1 грош чарш., или годишње по 2 гроша до 30. јануара. Но како се касније приметило да учитељи оскудно са платом од 50 талира живе, тако је начелство са народом одлучило да се још по 20 пара даје, што је Попечитељство одобрило, и по коме је свима учитељима годишња плата од 50 на 70 талира повећана и од 1. фебруара отпочето са плаћањем.

4. Из раније скупљаног приреза ретко кад се видело да и у малим и незнатним сумама претицало, и то је све при среским канцеларимама стајало. За тачније и уредније плаћање плата учитељима сваког месеца, а откако је овај прирез повишен види се да ће отприлике 2500 до 2900 гроша, будући да некад мање некад више има пореских глава, начелство је

⁶⁷⁰ АС, НОЈ, Ф VII, р-23/1851.

устројило Школски фонд и сав преостали новац се од Ђурђевдана под законским интересом од 12% даје.

5. Сад се при среским канцеларијама држе оне суме колико је учитељима за плату до другог приреза потребно задржати, а преосталу суму одма начелству предају како би се у школски фонд под интерес издавала.

6. Осим овог фонда при окружном начелству никакав други фонд не постоји. У фонду је прикупљено 13.793 гроша, а издато 9.786 гроша чарш. а ресто ће бити издато под интерес.

7. Учители, осим плате имају бесплатан стан и огрев.⁶⁷¹

Приликом прославе Светог Саве јануара 1853. године прикупљено је 582 гроша. После одбитка 105 гроша на име трошкова око прославе, Депутацији Главног школског фонда послато је 477 гроша. За прославу Светог Саве утрошено је: за 5 ока барута 65 гроша, једну оку и 150 грама слатка 11 гроша, 145 грама шећерлеме 3 гроша, 100 грама сувог грождја 1 грош и 20 пара, аков ракије 11 гроша, 60 кафа по 8 пара 12 гроша. Ове године своје прилоге су дали: Јоца Наумовић, окружни начелник 30 гроша, Степан Катић, председник окружног суда 24 гроша, Јевта М. Тодоровић, помоћник окружног начелника 22, Атанасије Ивановић Арачлија 40 гроша, Ђорђе Миловановић члан окружног суда 12 гроша, Здравко Миленковић, члан окружног суда 12 гроша, Никола Петровић, казначеј 20 гроша, Милош Недељковић, деловођа 8 гроша, Јован Трипковић, члан суда 23 гроша, Миладин Радојковић, секретар 58 гроша, Таса Живковић, рачуновођа суда 6 гроша, Никола Стојановић, писар суда 8 гроша, Стојан Обрадовић, архивар 4 гроша, Милија Павловић, писар суда 4 гроша, Јеврем Поповић, писар начелства 6 гроша, Илија Марковић, писар арачлијски 8 гроша, Милорад ... надзиритељ скела 4 гроша, Лаза Поповић, практикант суда 2 гроша, Милан Пантелић, практикант суда 6 гроша, Таса Величковић, калајџија 6 гроша, Коста Михаиловић, трговац 6 гроша, Стеван Стевановић, председник Примирителног суда, 12 гроша, Тодор Стојановић, мезулџија, 8 гроша, Коца Миловановић 12 гроша, Ранко Обрадовић 6 гроша, Миленко Недељковић 8 гроша, Јова Тихомиовић 8 гроша, Мита Суботић, пинтер 12 гроша, Милисав Радојковић 8 гроша, Раденко Цветковић 8 гроша, Таса Петковић 12 гроша, Радисав Милосављевић 12 гроша, Анта Аврамовић 8 гроша, Илија Богдановић 12 гроша, Павле Рашић 6 гроша, Петко Николић 4 гроша, Стојан Мишко 4 гроша, Јеремија Марковић 4 гроша, Милета Буљукбаша 4 гроша, Цвета Штерић 4 гроша, Живан лончар 4 гроша, Стоиљко дућанџија 4 гроша, Сава Станишић 12 гроша, Илија Димић 6 гроша, Анта Јоцић 6 гроша, Ђорђе сајџија 6 гроша, Стојко терзија 4 гроша, Тодор папуџија 4 гроша, Таса Живковић 2 гроша, Милија шустер 2 гроша, Рајко мутавџија 2 гроша, Павле

⁶⁷¹ АС, НОЈ, Ф XI, р-90/1853.

меанција 4 гроша, Петко Јовановић 4 гроша, Мита лончар 2 гроша, Максим Стојадиновић 4 гроша, Милош берберин 4 гроша, Неша Радојковић 2 гроша, Сава налбантин 4 гроша, Петар Дмитровић 6 гроша, Димитрије Младеновић 4 гроша, Панта Рајковић 4 гроша, Петко Стари 2 гроша, Риста Петковић 4 гроша, Јаков Милетић 4 гроша, Лаза Петровић 4 гроша, Стојан ужар 2 гроша, Живко бичагџија 2 гроша, Бранко Косовац 4 гроша, Благоје Живковић 2 гроша, Миленко Мијалковић 4 гроша, Јова Рашић 6 гроша, Коста Радојковић 4 гроша, Јеремија баштован 2 гроша, Павле Обрадовић 4 гроша, Глиша адвокат. 4 гроша.⁶⁷²

Финасијски издаци за издржавање основних школа у Јагодинском округу 1854. године износили су 1.476 талира. Тада је у округу постојало 18 школа са 515 ученика. У округу је било 68 општина са 44.944 становника.⁶⁷³

Приликом обележавања Светог Саве 14. јануара 1854. године прикупљено је 428 гроша и 20 пара, и то од:

1. Јоце Нумовића, окружног началника 20 гроша,
2. Степана Катића, пред. окружног суда 24 гроша,
3. Атанасија Ивановића, бившег арачлије 24 гроша,
4. Димитрија Јовановића, протојереја 6 гроша,
5. Здравка Миленковића, члана суда 12 гроша,
6. Ђорђа Миловановића, председника суда 22 гроша,
7. Јована Трипковића члана окружног суда 12 гроша,
8. Јевте Теодоровића, помоћника окружног начелства 20 гроша,
9. Мијајла Јовановића, млађег писара среског 8 гроша,
10. Стевана Стојановића, председника Примирителног суда 12 гроша,
11. Мијајла Јовановића, I писара окружног суда 8 гроша,
12. Рајка Обрадовића, бојације 6 гроша,
13. Митра Суботића, пинтера 8 гроша,
14. Миленка Недељковића, болтације 6 гроша,
15. Миладина Радојковића секретара окружног суда 80 гроша,
16. Владимира Шапоњића, млађег писара окружног суда 8 гроша,
17. Павла Рашића, папуције 6 гроша,
18. Атанасија Петковића, кантарџије 6 гроша,
19. Милоша Миљковића, меанције 10 гроша,
20. Илије Богдановића, шећерџије 12 гроша,
21. Годора Аранђеловића, марвеног трговца 20 гроша,
22. Јована Караматића, болтације 12 гроша,
23. Антонија Аврамовића, меанције 6 гроша,
24. Живка Ђурђевића, магације 6 гроша,
25. Павла Стевановића, меанције 4 гроша,
26. Неше Радојковића, калаџије 4 гроша,
27. Радојка Цветковића, бакалина 6 гроша,
28. Косте Миловановића, болтације 6 гроша и 20 пара,
29. Илије Димића, меанције 4 гроша,
30. Стевана Ђорђевића, терзије 4 гроша,
31. Саве Пантића, казанџије 4 гроша,
32. Тасе Петковића, терзије 12 гроша,
33. Јованче Димитријевића, ... 10 гроша,
34. Анђелка Ђорђевића,

⁶⁷² АС, НОЈ, Ф I, р-136/1853. Прикупљен новац окружно начелство послало је 24. јануара 1853. године.

⁶⁷³ Грујић, стр. 69.

кафеције 2 гроша, 35. Косте Јовановића, меанције 4 гроша, 36. Петра Денића, терзије 4 гроша, 37. Симе Ђокића, качра 2 гроша, 38. Марјана Рајковића, баклина 8 гроша, 39. Тасе Јоцића, ћурчије 4 гроша, 40. Мите Вељковића, лончара 2 гроша, 41. Среје Марковића, бакалина 4 гроша, 42. Јованче Цветковића, трговца 4 гроша, 43. Миленка Миљковића, члана Примирителног суда 4 гроша, 44. Столета Ђорђевића, меанције 8 гроша, 45. Милована Стојановића, бакалина 2 гроша, 46. Пеше Станковића, баштована 4 гроша, 47. Благоја Живковића, терзије 4 гроша, 48. ... Михаиловића, практиканта окружног начелства 4 гроша, 49. Косте Михаиловића, пензионера 8 гроша, 50. Милисаву Радојковића, болтације 8 гроша, 51. Јеремије Марковића, абације 4 гроша.

Главном школском фонду предато је 15. априла 1854. године 348 гроша, јер је од прикупљене суме одбијено за 1 оку слатка 8 гроша и 32 паре, $\frac{1}{2}$ оке шећерлема 5 гроша, $\frac{1}{4}$ оке грожђа 2 гроша и 20 пара и $\frac{1}{4}$ оке леблебија 1 грош и 20 пара. Та сума је плаћена Илији Богдановићу, шећерцији.

За исту прославу потрошено је још: за барут 44 гроша, за ракију 10 гроша и 20 пара и за кафу 8 гроша и 10 пара, што је укупно износило 80 гроша и 22 паре.⁶⁷⁴

Допис Попечитељства просвете и правде о потреби обележавања Светог Саве и прикупљања добровољних прилога за школски фонд, Начелство окружја јагодинског добило је 21. децембра 1854. године. Окружно начелство је са овим дописом упознало средња начелства и Примирителни суд вароши Јагодине 3. јануара 1855. године. У Јагодини је, приликом Светосавске прославе прикупљено 350 гроша и 20 пара, од следећих лица:

1. Јоце Наумовића, начелника округа, 24 гроша,
2. Степана Катића, председника окружног суда, 20 гроша,
3. Јована Трипковића, члана окружног, суда 8 гроша,
4. Јована Печеновића, члана окружног, суда 8 гроша,
5. Миладина Радојковића, секретара окружног суда, 20 гроша,
6. Михаила Јовановића, писара, 8 гроша,
7. Јефрема Поповића, писара окружног начелства, 12 гроша,
8. Мијајила Јовановића, млађег писара среза темнићког, 4 гроша,
9. Настаса Петровића, писара окружног суда, 2 гроша,
10. Стевана Стевановића, председника Примирителног суда, 12 гроша,
11. Димитрија Банковића, члана Примирителног суда, 4 гроша,
12. Миленка Миљковића, кмета, 4 гроша,
13. Атанасија Јаковљевића, писара Примирителног суда, 4 гроша,
14. Марка Николића, марвеног трговца, 12 гроша,
15. Антонија Авда...овића, марвеног трговца, 14 гроша,
16. Саве Станишића, марвеног трговца, 12 гроша,
17. Косте Медојевчанина 8 гроша,

⁶⁷⁴ АС, НОЈ, Ф Ш, р-108/1854.

18. Ђорђа Ј. ..., терзије 8 гроша, 19. Милоша Миљковића, механције 8 гроша, 20. Томе Тасића, марвеног трговца 4 гроша, 21. Јована Рашића, терзије, 4 гроша, 22. Атанасија Петковића, арендатора, 5 гроша, 23. Адама Матејића 4 гроша, 24. Павла Рашића, папуције, 4 гроша, 25. Живка Ђурђевића, магације, 4 гроша, 26. Живко Николић, терзије, 4 гроша, 27. Јована Ђурђевића, трговца, 6 гроша, 28. Ђоке Вељковића, трговца, 4 гроша, 29. Димитрија Марковића, меанције, 4 гроша, 30. Ристе Петковића, терзије, 3 гроша и 20 пара, 31. Димитрија Крстића,...4 гроша, 32. Милисав Радојковића, болтације, 6 гроша, 33. Петра Митровића, болтације, 4 гроша, 34. Милутина Аранђеловића, трговца, 4 гроша, 35. Миленка Недељковића, болтације, 4 гроша, 36. Ђорђа Ћирковића, терзије, 6 гроша, 37. Раденка Цветковића, трговца, 6 гроша, 38. Панте Рашића, болтације, 4 гроша, 39. Пеше Стојковића, баштованицје, 4 гроша, 40. Илије Димића, механције, 4 гроша, 41. Коце Ђекића, баштованицје, 2 гроша, 42. Симе Петровића, ... 2 гроша, 43. Мите Вељковића, лончара, 2 гроша, 44. Стојана Шишка, бакалина, 4 гроша, 45. ... Марковић, абације, 4 гроша, 46. Николе Илића, шустера, 2 гроша, 47. Јеремије Марковића, абације, 4 гроша, 48. Милована Стојановића, бакалина, 2 гроша и 20 пара, 49. Вукашина Спрелића, 4 гроша, 50. Благоја Живковића, терзије, 2 гроша, 51. Тасе Рашковића, бакалина, 9 гроша, 52. Косте Михаиловића, пензионера, 4 гроша, 53. Милосава Милетића, пароха, 6 гроша, 54. Стојана Величковића, берберица, 4 гроша, 55. Косте Газибарића, дућаницје, 4 гроша, 56. Цветка Швабе, механције, 2 гроша, 57. Васе Воиновића, абације, 4 гроша, 58. Живана Ђорића, пароха, 5 гроша, 59. Милована Митровића, бојације, 4 гроша, 60. Милана С. Михаиловића 4 гроша. После одбијених трошкова, Илији Богдановићу за шећерлеме, слатко и суво грожђе 17 гроша и 8 пара, Петру Величковићу за кафу 17 гроша и 20 пара и Антонију Ђурђевићу за барут 71 грош и 20 пара, што је било укупно 106 гроша и 8 пара, Главном школском фонду је предато 244 гроша и 12 пара. Становништво срезова није прикупило новац приликом ове прославе Светог Саве.⁶⁷⁵

⁶⁷⁵ АС, НОЈ, Ф XIV, р-109/1855. Сума је предата Депутацији фонда школског 19. септембра 1855. године.

ИЗВОД

Рачуна наплаћеног приреза за Главни школски фонд у Јагодинском окружју за Митровачки данак 1855/56. године⁶⁷⁶

срез	порески	чиновнички	свештенички	учитељски	кметовски	Од данка	бећарски	цигански	Свега талира	Свега гроша
темнићки	250	10	6	4	10	5	10	5	300	1.200
Левачки	100	5	4	3	2	1	5	3	123	492
Јагодина	50	4	1	2	4	3	20	-	84	336
сума	400	19	11	9	16	9	35	8	507	2.028

СПИСАК

Прикупљеног Бурђевског приреза 1856. године за фонд школски и учитељске плате у срезу темнићком⁶⁷⁷

	Данак плаћајући главе пореске	Чиновници и остала лица која плаћају данак	У цванцима	У грошима
Јагодина	778	52	830	3.320
Ланиште	160	6	166	664
Пањевац	111	11	122	448
Мајур	104	12	116	464
Љубава	62	11	73	292
Лазаревац	49	9	58	232
Тољевац	66	6	72	288
Пајковац	16	2	18	72
Драгошевац	58	5	58	232
Рибник	31	1	32	128
Буковче	33	6	39	156
Бресје	24	3	27	108

⁶⁷⁶ АС, НОЈ, Ф I, р-62/1857.

⁶⁷⁷ АС, НОЈ, Ф I, р-62/1857.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Коњуси	139	14	153	612
Копривница	52	10	62	248
Беочић	46	4	50	200
Прњавор	8	3	11	44
Парцане	31	2	43	172
Глобарце	48	3	51	204
Гавез	9	2	11	44
В. Крушевица	53	3	56	224
Церница	37	2	39	156
Рибаре	209	16	225	900
Варварин	136	19	155	620
Бошњани	144	13	157	628
Маскаре	93	10	103	412
Д. Крчин	41	5	46	184
М. Крушевица	28	3	31	124
Карановчић	53	5	58	232
Г. Крчин	41	5	46	184
Секурич	138	18	156	624
Трешњевица	51	5	56	224
Д. Јовац	118	7	125	500
Рашевица	124	19	143	572
Ракитово	49	4	53	212
Бела Вода	139	20	159	636
Брајковац	46	4	50	200
Г. Јовац	37	4	41	164
Остриковац	67	8	75	300
Дворице	30	2	32	128
Шашиловац	24	2	26	104
Крвавица	50	5	55	220
Каменари	18	3	21	84
Јасика	92	10	102	408
Срње	38	5	43	172
Орашје	57	5	62	248
Кукљин	167	16	183	732
Праћина	122	11	133	532
Коларе	36	6	42	168
Главинци	31	3	34	136
Сињи Вир	26	2	28	112
Залаговац	64	8	72	288
Мареново	16	4	20	80

Мр Добривоје Јовановић

Падеж	49	4	53	212
Вратари	45	2	47	188
Шанац	88	6	94	376
Бачина	225	24	249	996
Својново	87	4	91	364
Избеница	47	5	52	208
Поточац	113	13	126	504
Катун	189	24	213	852
Обреж	260	34	294	1.176
Мијатовац	84	7	91	364
Сума	4.595	481	5.076	20.304

У срезу левачком⁶⁷⁸

село	плаћајући	Не плаћајући	сума у цван.
Мотрић	39	3	42
Цикоти	42	3	45
Урсуле	39	-	39
Ратковић	112	7	119
Слатина	18	1	19
Бунар	51	-	51
Велика Сугубина	62	2	64
Ломница	31	-	31
Белица	57	1	58
Врба	27	-	27
Лозовик	43	-	43
Јошанички Пр.	9	-	9
Међуреч	51	6	57
Деоница	48	4	52
Винорача	60	4	64
Црнче	51	6	57
Мишевић	32	1	33
Каленовац	16	1	17
Горње Штипље	28	1	29
Доње Штипље	36	1	37
Горњи Рачник	31	1	32
Вољавче	30	2	32
Врановац	41	6	47

⁶⁷⁸ АС, НОЈ, Ф I, р-62/1857.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Шуљковац	81	5	86
Лукар	15	1	16
Богалинци	62	4	66
Трнава	34	2	36
Вукмановац	95	7	102
Рабеновац	24	2	26
Шантаровац	79	9	88
Сиоковац	39	4	43
Сиљевица	54	1	55
Доњи Рачник	59	5	64
Горња Сабанта	92	5	97
Баре	21	-	21
Течић	65	6	71
Кавадар	72	3	75
Комаране	30	3	33
Драгоцвет	109	3	112
Ковачевац	16	1	17
Волујак	75	5	80
Лоћика	86	3	89
Пуљци	89	6	95
Пчелице	133	3	136
Дулени	41	3	44
Рековац	97	4	101
Крушевица	57	4	61
Медојевац	18	3	21
Топола	7	-	7
Доброселица	23	5	28
Лепојевић	59	5	64
Доњи Дубич	16	-	16
Опарић	150	8	158
Жупањевац	76	6	82
Надрље	37	3	40
Превешт	68	6	74
Каленићки Пр.	26	4	30
Шљивица	17	3	20
Калудра	77	7	84
Пољна	142	6	148
Доња Сабанта	98	6	104
Малешево	20	-	20
Страгари	63	-	63

Мр Добривоје Јовановић

Мала Сугубина	53	5	58
Мала Дренова	55	2	57
Риљац	72	6	78
Руишник	27	1	28
Божуревац	36	3	39
Сибница	88	6	94
Раинац	71	7	78
Лободер	14	-	14
Браиновац	48	1	49
Медвеђа	297	14	311
Мијаиловац	45	5	50
Велика Дренова	298	10	308
Милутовац	151	6	157
Селиште	89	5	94
Љубостињски Пр.	35	3	38
Грабовац	74	2	76
Богдање	82	4	86
Планиница	40	4	86
Горњи Дубич	23	6	29
Белушић	93	6	99
На чиновн. звања	3	3	3
На свешт. звања	10	10	10
На учитељ. звања	6	6	6
На кметов. звања	83	83	83
		Свега сума	5.466 цванцика

Списак

Наплаћеног приреза фонда школског, од плаћајући, и неплаћајући, чиновници, званичници, свештеници, учитељски, кметовски глава уз овај Митровски 1856/7. год. данак⁶⁷⁹
Срез Левачки

Наименовани села	Г л а в а			Сума у цванцима
	плаћајући	Не плаћајући	сума	
Мотрићи	39	1	40	40
Цикот	43	1	43	43
Урсуле				

⁶⁷⁹ АС, НОЈ, Ф I, р-28/1858.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Ратковићи	114	9	123	123
Слатина	17	2	19	19
Бунар	51	5	56	56
В. Сугубина	64	2	66	66
Ломница	31	2	31	31
Белица	55	2	57	57
Врба	27	2	27	27
Лозовик	43	1	44	44
Пр. Јошанички	9	1	9	9
Међуреч	52	5	57	57
Деоница	48	5	53	53
Винорача	61	4	65	65
Црнча	51	5	56	56
Мишевићи	32	1	33	33
Каленовац	14	1	15	15
Г. Штипље	31	1	32	32
Д. Штипље	37	1	38	38
Г. Рачник	31	1	32	32
Вољавча	30	2	32	32
Врановац	43	6	49	49
Шуљковац	79	4	83	83
Лукар	15	4	15	15
Богалинци	62	6	68	68
Трнава	34	1	35	35
Вукманавац	95	6	101	101
Рабеновац	24	2	26	26
Шантаровац	80	3	83	83
Сиковац	39	3	42	42
Сиљевица	54	1	55	55
Д. Рачник	58	3	61	61
Г. Сабанга	91	3	94	94
Баре	21	3	21	21
Течићи	66	5	71	71
Кавадар	74	3	77	77
Комарани	31	2	33	33
Драгоцвет	105	3	108	108
Ковачевац	16	1	17	17
Волујак	75	5	80	80
Лоћика	85	5	90	90
Пуљци	89	6	95	95

Мр Добривоје Јовановић

Пчелице	135	5	140	140
Дулени	43	2	45	45
Рековац	97	4	101	101
Крушевица	57	1	58	58
Медојевац	18	2	20	20
Топола	7	2	7	7
Доброселица	24	4	28	28
Лепојевић	59	4	63	63
Д. Дубич	18	4	18	18
Опарићи	154	10	164	164
Жупањевац	76	8	84	84
Надрље	37	1	38	38
Превешт	68	6	74	74
Пр. Каленићки	26	4	30	30
Шљива	17	3	20	20
Калудра	79	7	86	86
Пољна	143	5	148	148
Д. Сабанта	98	6	104	104
Малешево	20	6	20	20
Страгари	62	6	62	62
М. Сугубина	54	3	57	57
М. Дренова	54	3	57	57
Риљац	73	5	78	78
Руишник	27	1	28	28
Божуревац	37	3	40	40
Сибница	89	4	93	93
Раинац	72	2	74	74
Лободер	14	2	14	14
Браиновац	50	1	51	51
Медвеђа	296	5	301	301
Мијаиловац	46	4	50	50
В. Дренова	296	10	305	305
Милутовац	153	6	159	159
Селиште	90	4	94	94
Пр. Љубостињски	36	3	39	39
Грабовац	75	1	76	76
Богдање	82	4	86	86
Планиница	38	5	43	43
Г. Дубич	23	4	27	27

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Белушић	92	6	98	98
На чиновнике и званичнике	92	3	3	3
Свештенички	-	13	13	13
Учитељски	-	6	6	6
Кметовски	-	83	83	83
Свега сума	5.089	368	5.457	5.457
			гроша	21.828

СПИСАК

Дужника фонда школског окружја јагодинског који новце под интерес држе, и који имају како капитале тако и интересе сада о Ђурђеву дне положити

1. Никола Ђорђевић из Пољне; 2. Никола Марковић из Горње Сабанте; 3. Милета Миленковић из Белушића; 4. Станиша Обрадовић из Риљца; 5. Аксентије Врачаричић из Руишника; 6. Максим Остоић из Пчелица; 7. Глиша Катић из Богдања; 8. Аксентие Обрадовић из Доње Сабанте; 9. Војин Качаревић из Пчелица; 10. Игњат Марковић из Шантаровца; 11. Милета Марковић из Шантаровца; 12. Милоје Лазаревић из Шантаровца; 12. Јевта Ђорђевић из Црнча; 13. Милутин Здравковић из Црнча; 14. Никола Глишић из Црнча; 15. Андреја Стојковић из Деонице; 16. Милосав Рашић из Деонице; 17. Годор Стојановић из Деонице; 18. Милисав Миленковић из Белушића.⁶⁸⁰

Поред Ђурђевог данка 1856. године, чиновници Јагодинског окружја положили су у школски фонд 17. октобра исте године, још по 1 цванцик или 4 гроша пореских: Јоца Наумовић, окружни начелник, Атанасије Ивановић, помоћник окружног начелника, Никола Петровић, казначеј, Јеврем Поповић, писар, Спиридон Јевтимијадес, физикус окружни, Степан Катић, председник окружног суда, чланови окружног суда: Здравко Миленковић, Јован Трипковић, Димитрије Милосављевић и Јован Печеновић, Стојадин Филиповић, секретар окружног суда, Таса Живковић, рачуноводитељ, Настас Петровић, први писар, Мијајло Н. Јовановић, протоколиста, Јаков Туцаковић, књиговођа, Јован Милошевић, други писар, Стојан Павловић, други писар, Стојан Обрадовић, архивар, Атанасије Стојановић, експед. суда, Коста Алексић, поштар, Стеван Николић, телеграфиста, Стеван Михаиловић, пензионер, Аранђел Милосављевић, пензионер, Коста Михаиловић, пензионер, Илија Вукићевић, пензионер, Анђелко Петровић, пензионер, Јован Димитријевић,

⁶⁸⁰ АС, НОЈ, Ф II, р-190/1856.

протојереј, Милосав Милетић, парох, Атанасије Поповић, парох, Павле Крецојевић, парох, Симеон Петровић, капелан, Димитрије Цветковић, учитељ, Димитрије Поповић, учитељ, Сава Протић, учитељ, Стеван Стевановић, председник Примирителног суда, Коста Јаковљевић, адвокат.⁶⁸¹

Рачун по коме се види колико је од 1. маја па до конца октобра 1857. године примљено од славног Начелства окружја јагодинског на рачун плата учитеља у левачком срезу, а колико је коме издавало

ПРИМАЊЕ

По гласу платног списак од 30. јула 1857. године примљено је од окружја јагодинског плате учитељске за мај, јуни, јули 1.740 гроша.

Примљено је од окружног начелства по гласу платног списка од 20. августа за плате учитеља за август 500 гроша.

Примљено је од окружног начелства 20. септембра на име плате учитељске за октобар 500 гроша.

Примљено је укупно 3.240 гроша

ИЗДАВАЊЕ

За плату учитеља у Белици Сими Вишњићу за јуни, јули, август, септембар и октобар 500 гроша.

За плату учитеља у Рековцу Димитрију Илићу за мај, јуни, јули, август, септембра и октобар 720 гроша.

За плату Димитрију Поповићу, учитељу у Медвеђи за мај, јуни, јули, август, септембар и октобар 600 гроша.

За плату Марку Ступљанину, учитељу у Великој Дренови, за мај, јуни, јули, август, септембар и октобар 600 гроша.

За плату учитељу у Опарићу Мијајлу Куновчићу за мај, јуни, јули, август, септембар и октобар 480 гроша.

За плату учитељу у Грабовцу Радославу Качаревићу за мај, јуни и јули 240 гроша.

Укупно 3.140 гроша.⁶⁸²

У Главни школски фонд током 1855. године ушло је путем добровољних прилога 68.292 гроша и 331/2 пара. Из Јагодинског округа уплаћено је добровољних прилога у висини од 101 гроша и 11 пара.⁶⁸³

Кнез Александар и Попечитељство просвете предложили су да се храна, која је 1854. године на чрезвичајне случајеве била сакупљена, да се уступи фонду свештеничких и учитељских удовица и сирочићима. Позвани

⁶⁸¹ АС, НОЈ, Ф II, р-43/1856.

⁶⁸² АС, НОЈ, Ф I, р-58/1858. Извешатај од 20. октобра 1857. године. Сими Вишњићу је грешком исплаћено 100 гроша више.

⁶⁸³ Званичне новине Књажества Србије, бр. 3 од 19. јануара 1856. године.

су Јагодински и Ћупријски округ да пођу примером осталих округа и да храну уступе овим фондовима.⁶⁸⁴

Било је и појединачних уплата за фонд. Анга Аранђеловић из Јагодине, крајем 1856. године, приложио је 3 дуката Главном школском фонду⁶⁸⁵, а Роксанда, жена Тасе Живковића, рачуноводитеља Суда окружја јагодинског, поклонила је Главном фонду школском 2 ½ дуката цесарска.⁶⁸⁶

Крајем децембра 1855. године одлучено је да се не сакупљају прилози на дан Светог Саве, већ да се за издржавање школа разреже на све пореске главе по два цванцика годишње, по један за ђурђевдански, а један за митровдански порез. Из тих средстава издржавале би се и женске школе. То се односило и на чиновнике, пензионере, свештенике, учитеље и кметове.⁶⁸⁷

Буџет учитељски окр. Јагодинског
за 1857/58 рачун. годину

Место у ком је школа	Из колико се домова општина састоји	Колика је плата годишња учитеља у талирима
у Јагодини III и IV	1337	170 талира
у Јагодини II раз.	исто	150 „
У Јагодини I раз.	исто	140 „
у Јагодини девој. школи	исто	150
у Копривници	369 домова	100 талира
у Рибарима	„	100 „
у Јовцу	478 домова	100 „
у Обрежу	„	100 „
у Варварину	636 домова	120 „
у Бачини	„	100 „
у Јасики	415 домова	120 „
у Коњу	„	80 „
у Рековцу	748 домова	120 „
у Опарићу	„	80 „

⁶⁸⁴ Званичне новине Књажества Србије, бр. 24 од 19. априла 1856. године.

⁶⁸⁵ Званичне новине Књажества Србије, бр. 1 од 1. јануара 1857. године.

⁶⁸⁶ Званичне новине Књажества Србије, бр. 5 од 22. јануара 1857. године.

⁶⁸⁷ АС, МПс, Ф XIII, р – 90/1859.

Mr Добровоје Јовановић

у Медвеђи	305 домова	100 „
у Вел. Дренови	363 домова	100 „
у Белици	„	100 „

Укупно је прикупљено 1.930 гроша.

5. новемвриа 1857 год Попечитељ Правосудиа и Просвештениа
У Београду⁶⁸⁸

Рачун

Приреза школског наплаћеног у срезу темнићком за Митровско полугодије
1858/59.⁶⁸⁹

	На главу											Свега	
	пореске	чиновнич	свештени	учитељске	пензио нер	кметовске	страних	од данка	бећарски	цигански	На глава	Гроша	
Обреж	271	-	1	1	-	1	-	24	-	-	298	596	
Орашје	61	-	1	-	-	1	-	1	-	-	64	128	
Маскаре	100	-	-	-	-	1	-	4	-	-	105	210	
Бачина	233	-	1	1	-	1	-	22	-	-	258	516	
Залаговац	72	-	-	-	-	1	-	8	-	-	81	162	
Својново	87	-	1	-	-	1	-	8	-	-	97	194	
Шанац	93	-	-	-	-	1	-	6	-	-	100	200	
Церница	43	-	-	-	-	1	-	-	-	-	44	88	
Избеница	47	-	-	-	-	1	-	3	-	-	51	102	
Бошњане	153	-	-	-	-	1	-	12	-	-	166	332	
Рашевица	129	-	-	-	-	1	-	9	-	-	139	278	
Мареново	17	-	-	-	-	1	-	4	-	-	22	44	
Поточац	111	-	-	-	-	1	-	4	-	-	116	232	
Катун	202	-	1	-	-	1	-	18	-	-	222	444	
Карановчић	56	-	-	-	-	1	-	6	-	-	63	126	
М. Крушевица	29	-	-	-	-	1	-	3	-	-	33	66	
Варварин	146	-	1	1	-	1	-	12	-	-	161	322	
Брајковац	45	-	-	-	-	1	-	3	-	-	49	98	
Бела Вода	145	-	1	-	-	1	-	5	-	-	152	304	
Глобаре	53	-	-	-	-	1	-	4	-	-	58	116	
Д. Крчин	44	-	-	-	-	1	-	6	-	-	51	102	
Г. Крчин	21	-	-	-	-	1	-	1	-	-	23	46	
Парцани	45	-	-	-	-	1	-	2	-	-	48	96	
Гавез	11	-	-	-	-	1	-	-	-	-	12	24	

⁶⁸⁸ АС, НОЈ, Ф Ш, р-81/1858.

⁶⁸⁹ АС, НОЈ, Ф Ш, р-81/1859.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Јасика	92	-	2	1	-	1	-	7	-	-	103	206
Пајковац	14	-	-	-	-	1	-	2	-	-	17	34
Падеж	51	-	1	-	-	1	-	3	-	-	56	112
Каменари	18	-	-	-	-	1	-	2	-	-	21	42
Тољевац	64	-	-	-	-	1	-	4	-	-	69	138
Вратари	49	-	-	-	-	1	-	2	-	-	52	104
Шашиловац	22	-	-	-	-	1	-	-	-	-	23	46
Кукљин	166	-	-	-	-	1	-	12	-	-	179	358
Љубава	53	-	1	-	-	1	-	3	-	-	58	116
Лазаревац	54	-	-	-	-	1	-	2	-	-	57	114
в. Крушевица	53	-	-	-	-	1	-	3	-	-	57	114
Секурич	141	-	-	-	-	1	-	13	-	-	155	310
Крвавица	54	-	-	-	-	1	-	3	-	-	58	116
Коњуси	140	-	-	1	-	1	-	5	-	-	147	294
Копривница	56	-	-	1	-	1	-	5	-	-	63	126
Д. Рачник	61	-	-	-	-	1	-	4	-	-	66	132
Ланиште	178	-	-	-	-	1	-	8	-	-	157	374
Пањевац	117	-	-	-	-	1	-	4	-	-	122	244
Бресје	26	-	-	-	-	1	-	1	-	-	28	56
Драгошевац	54	-	-	-	-	1	-	1	-	-	56	112
Ив. Прњавор	9	-	-	-	-	1	-	-	-	-	10	20
Мијатовац	88	-	-	-	-	1	-	2	-	-	91	182
Мајур	107	-	-	-	-	1	-	4	-	-	112	224
Беочић	47	-	1	-	-	1	-	2	-	-	51	102
Праћина	132	-	-	-	-	1	-	7	-	-	140	280
Дворица	31	-	-	-	-	1	-	-	-	-	32	64
Рибник	36	-	-	-	-	1	-	-	-	-	37	74
Трешњевица	45	-	-	-	-	1	-	2	-	-	48	96
Сињи Вир	26	-	-	-	-	1	-	1	-	-	28	56
Колари	33	-	-	-	-	1	-	1	-	-	35	70
Главинци	32	-	-	-	-	1	-	1	-	-	34	68
Рибаре	220	-	1	1	-	1	-	3	-	-	226	452
Ракитово	56	-	-	-	-	1	-	1	-	-	58	116
Г. Јовац	38	-	-	-	-	1	-	-	-	-	39	78
Остриковац	69	-	-	-	-	1	-	2	-	-	72	144
Буковче	35	-	-	-	-	1	-	1	-	-	37	74
Д. Јовац	120	-	1	1	-	1	-	2	-	-	125	250
Срње	41	-	-	-	-	1	-	2	-	-	44	88

Извод рачуна наплаћеног приреза за Главни школски фонд у срезу темнићком за Митровско полугође 1858/59. године:

Укупно је било 4.848 пореских глава. Било је 2 чиновника, 14 свештеника, 8 учитеља и 62 кметова. Од данка је било ослобођено 157 лица. Бећарски и

Цигански данак није наплаћиван. Укупно је прикупљено 20.364 гроша. Данак је предат 24. марта 1859. године.⁶⁹⁰

**Рачун
Приреза школског наплаћен у Срезу Темнићком за Митровско 1858/9
полугодије⁶⁹¹**

Темнићи срез	Н а г л а в е										Свега Порески гроша
	пореске	чиновничке	свештеничке	учитељске	пензионерске	кметовске	Стране	Од данка ослобођени	бећарских	На главе	
Обрежу	271	-	1	1	-	1	-	24	-	298	596
Орашје	61	-	1	-	-	1	-	1	-	64	128
Маскаре	100	-	-	-	-	1	-	4	-	105	210
Бачина	233	-	1	1	-	1	-	22	-	258	516
Залаговац	72	-	-	-	-	1	-	8	-	81	162
Својново	87	-	1	-	-	1	-	8	-	97	194
Шанац	93	-	-	-	-	1	-	6	-	100	200
Церница	43	-	-	-	-	1	-	-	-	44	88
Избеница	47	-	-	-	-	1	-	3	-	51	102
Бошњане	153	-	-	-	-	1	-	12	-	166	332
Рашевица	129	-	-	-	-	1	-	9	-	139	278
Мариново	17	-	-	-	-	1	-	4	-	22	44
Потоцац	111	-	-	-	-	1	-	4	-	116	232
Катун	202	-	1	-	-	1	-	18	-	222	444
Карановчић	56	-	-	-	-	1	-	6	-	63	126
м. Крушевица	29	-	-	-	-	1	-	3	-	33	66
Варварин	146	-	1	1	-	1	-	12	-	161	322
Брајковац	45	-	-	-	-	1	-	3	-	49	98
Бела Вода	145	-	1	-	-	1	-	5	-	152	304
Глобаре	53	-	-	-	-	1	-	4	-	58	116
Д. Крчин	44	-	-	-	-	1	-	6	-	51	102
Г. Крчин	21	-	-	-	-	1	-	1	-	23	46
Парцани	45	-	-	-	-	1	-	2	-	48	96
Гавез	11	-	-	-	-	1	-	-	-	12	24
Јасика	92	-	2	1	-	1	-	7	-	103	206

⁶⁹⁰ АС, НОЈ, Ф II, р-81/1859.

⁶⁹¹ АС, НОЈ, Ф II, р-81/1859.

Основне школе у Јагодинском округу 1851 – 1890. године

Пајковац	14	-	-	-	-	1	-	2	-	17	34
Падеж	51	-	1	-	-	1	-	3	-	56	112
Комаране	18	-	-	-	-	1	-	2	-	21	42
Тољевац	64	-	-	-	-	1	-	4	-	69	138
Вратари	49	-	-	-	-	1	-	2	-	52	104
Шашиловац	22	-	-	-	-	1	-	-	-	23	46
Кукљин	166	-	-	-	-	1	-	12	-	179	358
Љубава	53	-	1	-	-	1	-	3	-	58	116
Лазаревац	54	-	-	-	-	1	-	2	-	57	114
В. Крушевица	53	-	-	-	-	1	-	3	-	57	114
Секурич	141	-	-	-	-	1	-	13	-	155	316
Крвавица	54	-	-	-	-	1	-	3	-	58	116
Д. Рачник	61	-	-	-	-	1	-	4	-	66	132
Ланиште	178	-	-	-	-	1	-	8	-	157	374
Пањевац	117	-	-	-	-	1	-	4	-	122	244
Бресје	26	-	-	-	-	1	-	1	-	28	56
Драгошевац	54	-	-	-	-	1	-	1	-	56	112
Ив. Прњавор	9	-	-	-	-	1	-	-	-	10	20
Мијатовац	88	-	-	-	-	1	-	2	-	91	182
Мајур	107	-	-	-	-	1	-	4	-	112	223
Беочић	47	-	1	-	-	1	-	2	-	51	102
Праћина	132	-	-	-	-	1	-	7	-	140	280
Дворица	31	-	-	-	-	1	-	-	-	32	64
Рибник	36	-	-	-	-	1	-	-	-	37	74
Трешњевица	45	-	-	-	-	1	-	2	-	48	96
Сињи Вир	26	-	-	-	-	1	-	1	-	28	56
Коларе	33	-	-	-	-	1	-	1	-	35	70
Главинци	32	-	-	-	-	1	-	1	-	34	68
Рибаре	220	-	1	1	-	1	-	3	-	226	452
Ракитово	56	-	-	-	-	1	-	1	-	58	116
Г. Јовац	38	-	-	-	-	1	-	-	-	39	78
Остриковац	69	-	-	-	-	1	-	2	-	72	144
Буковче	35	-	-	-	-	1	-	1	-	37	74
Д. Јовац	120	-	1	1	-	1	-	2	-	125	250
Срње	41	-	-	-	-	1	-	2	-	44	88
	4.942	-	14	8	-	62	-	280	-	5.206	10.352

*Извод рачуна наплаћеног приреза за Главни школски фонд у срезу
темнићком за Ђурђевско полугодиште 1859. године:*

Укупно је било 3.753 пореске главе. Било је 2 чиновника, 11 свештеника, 5 учитеља и 43 кметова. Од данка је било ослобођено 94 лица. Бећарски и

Цигански данак није прикупљан. Укупно је сакупљено од 3.905 лица, по један цванцик, 15.620 гроша. Данак је предат 15. септембра 1859. године.⁶⁹²

Главном школском фонду је маја 1859. године уплаћено од стране Начелства окружја јагодинског 144 гроша, јер су по 3 цванцика наплаћени у срезу левачком од родитеља који нису слали своју децу у школу октобра, новембра и децембра 1858. године.⁶⁹³

Половином 1862. године у Јагодини су постојала три фонда. Школски фонд имао је капитал у висини од 4.171 грош, еснафско-школски са капиталом од 22.148 гроша и сиротињско-шпитаљски са капиталом од 8.933 гроша. Укупна сума дата је под интерес. Истовремено у срезовима беличком, левачком и темнићком нису постојали никакви фондови.

У 1873/74. години из државне касе издато је за школу у Јагодини 5.756,77 динара, и из општинске касе 3.347,12 динара. Из државне касе за рад сеоских школа издато је 16.081,96 динара, док су општине издвојиле 11.861,66 динара. За рад школа у 1873/74. години држава је издвојила укупно 21.838,73 динара, а општине 15.208,78 динара.⁶⁹⁴

Школске 1883/84. године за ра школе у Лоћики утрошено је 2.020,00 динара. Од прикупљеног пореза од житеља школске општине приходовано је 1.926,25 динара, и од казни за неоправдано изостајање из школе 328 динара. Расход се односио на: исплату школског материјала књижару од 362,65 динара, за школски намештај и учила 610,35 динара, за кирију куће у којој се налазила школа 600 динара, за огрев за школу и учитеља 159 динара и за послужитеља 288 динара. За следећу школску 1884/85. годину остало је 234,25 динара.⁶⁹⁵

За издржавање школа у округу у 1884/85. години из државне касе издато је 40.544,91 динар, а из општински каса 30.221,41 динар. Јагодина је за своју школу издвојила 11.123,80 динара, а сеоске општине за своје школе 19.097,61 динар.

Поводом прославе Светог Саве јануара 1885. године, за сиромашне ђаке основне школе у Белици прилог од 4 динара дао је јеромонах манастира Лошанице Сава Војиновић, од 3 динара водник Благоје Радуловић, и од

⁶⁹² АС, НОЈ, Ф II, р-81/1859.

⁶⁹³ АС, НОЈ, Ф VIII, р-133/1859. Депутација Главног школског фонда о пријему новца обавестила је окружно начелство 15. јуна 1859. године. Устројеније ... чл. 33. тачка 4, 5.: *Деца за школу пописана, као и она, које родитељи добровољно у школу даду, дужна су часове школске уредно и непрекидно посећивати, доклегод теченије школско не сврше; За неуредно посећивање школе и часова школски од стране ученика одговарају родитељи, старејшине домова и у обите старатељи, и биће у случају, ако довољни узрока за своје извињење доказати не би могли, казнити, опоменом, укором, а у повтореним случајима и новчаном казном од једног до три цванцика.*

⁶⁹⁴ Статистика наставе у кнежевини Србиј 1873/74. године, стр. 156.

⁶⁹⁵ АС, МПс, Ф II, р-121/1885.

осталих добијена су два динара.⁶⁹⁶ Следеће 1886. године Сибин Ђорић, свештеник бунарски поклонио је школској књијници у Белици десет књига и платио је годишњу претплату на лист „Српче“.

Школски одбор у Јовцу утрошио је за рачунску 1887. годину 1480,50 динара: 1. Петру Поповићу, учитељу трећег и четвртог разреда, за квартир и огрев 216,00 динара; 2. Анки Милићевић, учитељици првог и другог разреда, за квартир и огрев 216,00 динара; 3. Данилу Аћимовићу, механџији, на име огрева 200, динара; 4. Јовану Никодијевићу, школском послужитељу, 164,00 динара; 5. Петру Вићићу на име кирије 360, 00 динара; 6. Учитељима на име бата 114,00 динара; 7. Књијжару за књиге, учила и школски намештај 80,50 динара.⁶⁹⁷

За издржавање школа у 1889/90. години општине су утрошиле: варошка општина 10.518,70 динара и сеоске општине 18.300,75 динара. Од стране државе, за издржавање варошке школе потрошено је 20.584,89 динара, за сеоске школе 38.912,57 динара, што је укупно износило 59.497,46 динара. Са општинским новцем, за издржавање школа у Јагодинском округу утрошено је укупно 88.316,91 динар.⁶⁹⁸

Јагодинска општина је, од укупно 10.518,70 динара, утрошила на оправку школске зграде 165 динара, на име стана и огрева учитељима 7.152 динара, за плату послужитељу 1.368 динара, за дрва за школу 1.050 динара, за учила 288,10 динара, за школски намештај 107 динара, за књиге и остале потребе сиромашним ђацима 220,60 динара и на остале школске потребе 168 динара.

Сеоске општине су, од укупно 18.300,75 динара, утрошиле: за кирију за школске зграде 1.548 динара, за оправку школских зграда 1.987,50 динара, на име станова и огрева за учитеље 3.544 динара, за плате послужитељима 4.204 динара, за дрва за школу 4.819 динара, за учила 777 динара, за школски намештај 810 динара, за књиге и остале потребе сиромашним ђацима 334 динара и за остале школске потребе 277,25 динара.

За рад школе у Белушићу за школску 1889/90. годину утрошено је 750 динара. За огрев школе утрошено је 240 динара, за служитеља 120 динара, за сиромашне ђаке 10 динара, репарацију школе 300 динара, оправку бунара 5 динара и школски материјал 30 динара. Исте године наплаћено је на име казни родитељима само 21 динар, а требало је наплатити 164 динара. Сав остали трошак плаћен је из општинске касе.⁶⁹⁹

⁶⁹⁶ Просветни гласник за 1885. годину, стр. 64.

⁶⁹⁷ АС, МПс, Ф I, р-180/1888.

⁶⁹⁸ Статистика наставе у Краљевини Србији за 1889/90. годину, Београд 1896.

⁶⁹⁹ АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

7. НЕДЕЉНЕ И ПРОДУЖНЕ ШКОЛЕ

Оснивање недељно-празничних и у варошима и по селима покренуто је расписом Министра просвете од 4. децембра 1868. године. Задатак продужних школа био је да се стечено знање у нижој основној школи утврди и прошири. У варошима би школе радиле преко целе године, а у селима преко зиме, и то недељама и празницима. Садржај рада био је следећи:

1. Они који нису знали да читају и пишу да се науче читању, писању и рачуњању, према књигама и програму за основне школе, избегавајући на сваки начин механичко учење напамет;

2. Они који су знали да по нешто пишу и читају, узимали су се у други разред, да би још боље научили да читају, пишу и рачунају.

Школе нису биле обавезне, и све је зависило од добровољне спремности учитеља и свештеника.

У Јагодини је недељна школа почела са радом 26. јануара 1869. године. Осим свих Јагодинских учитеља, у школи су предавала и двојица судских чиновника. Школу је уписало 27 ученика, а редовно је похађало наставу 12 ученика.⁷⁰⁰

Прве недељне школе у осталим местима у Јагодинском округу основане су децембра 1870. године. Школе су основане у Маскару са 32 полазника, Обрежу са 37, Варварину са 22, Коњусима са 40, док су Рибаре и Белица, захваљујући енергичности учитеља и потпомогнути полицијској власти, успели да окупе 50 до 60 полазника.

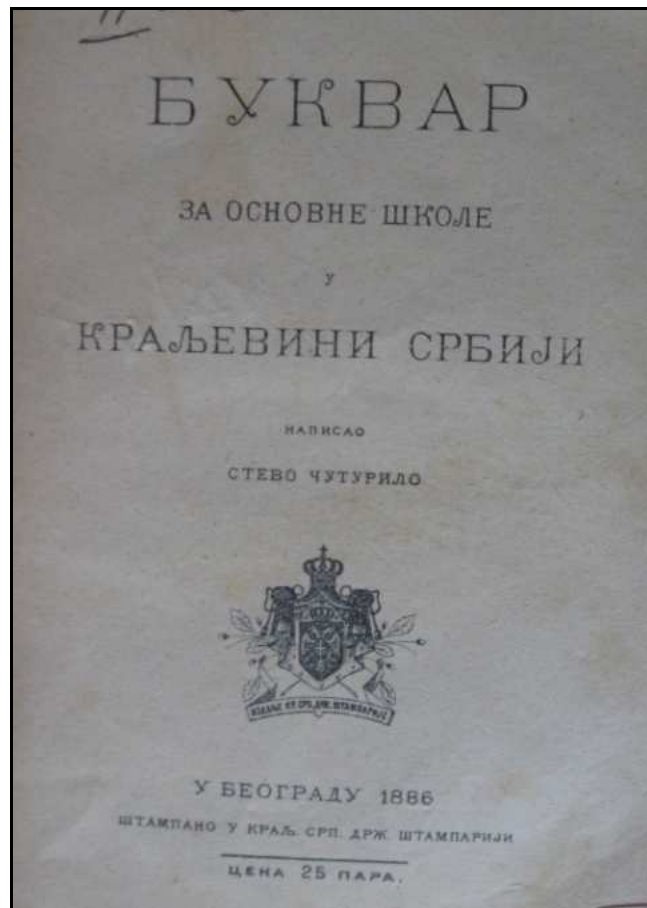
Међутим, већ априла 1871. године ни у једној школи није било ђака. Такође ни септембра исте године није било ђака у недељним школама.⁷⁰¹

Продужна школа у Медвеђи, школске 1883/84. године имала је ђаке само у првом разреду. У школи је рад отпочет 1. децембра 1883. године. Разред је уписало 8 ђака, а 6 је завршило. У школи су предавала два учитеља. Милоје Спасић, учитељ првог разреда, предавао је рачун, познавање природе и пољску привреду, а Јован Мелентијевић, учитељ

⁷⁰⁰ Србија, Београд, бр. 20, 2. март 1869. године.

⁷⁰¹ АС, МПс, Ф XI, р-32/1871.

другог, трећег и четвртог разреда предавао је српски језик, земљопис и историју. С обзиром на многобројне изостанке ђака и недостатке наставних средстава, они су постигли добар успех, и оцењени су врло dobrим оценама.⁷⁰²



Продужне школе у Јагодини поново су установљене јануара 1884. године. Према малом броју уписаних ученика и ученица наложено је да се отвори први разред заједнички за мушку и женску децу. Било је предвиђено да у школи предају прописане наставне предмете учитељи: Алекса Величковић, Стеван Јанковић, Милан Радојковић, Павле Јеврић, Стеван Поповић и Фемка Јовановић. Настава је требало да се држи у било коме слободном разреду ниже основне школе, пошто није била припремљена

⁷⁰² АС, МПс, Ф XXXIII, р-31/1884.

посебна просторија. Надзор над наставом вршио је управитељ, а надзор над уредним похађањем од стране ђака, школски одбор.⁷⁰³

Почетак рада продужне школе у Великој Дренови био је одређен за 25. октобар 1884. године. Од 17 ученика, који су завршили четврти разред, само је један ученик дошао. Четврти разред су завршили: 1. Божин Бађовић, 2. Бранислав Трипковић, 3. Владимир Јађовић, 4. Владимир Радовановић, 5. Драгутин Левићанин, 6. Живојин Ђурић, 7. Живојин Миленчиновић, 8. Илија Трипковић, 9. Јован Ђорић, 10. Лазар Милићанац, 11. Љубомир Недић, 12. Милан Бабић, 13. Милета Павловић, 14. Милосав Савић, 15. Настас Глишић, 16. Тодор Петровић, 17. Огњен Гашић. Зато школа није ни почела са радом. Током децембра школу је похађало осам ученика, а остали су током новембра отишли на занате у околним варошима и варошицама. Школски одбор је предложио да се не отвара продужна школа. Министар се није сложио с тим, већ је наложио да се у школу приме још два ученика, јер је за школу било потребно 10 ученика. Тек током априла, маја и јуна продужну школу је учило 12 ученика.⁷⁰⁴

Следеће 1885/86. године продужну школу у Великој Дренови учило је 22 ученика. Први разред је уписало 12, и други разред 10 ученика. Од уписаних, 7 ученика није долазило у школу. Касније су и остали ученици послати кућама, јер се у њиховим кућама боловало од богиња.⁷⁰⁵

Школски одбор у Бачини требало је да отвори продужну школу септембра 1885. године. Тада је било уписано 12 ученика, који су завршили јуна те године четврти разред, а нису продужили школовање у средњој школи. То су били ученици: 1. Богосав Василија Анђелковић из Бачине, 2. Божин Мојсила Јаковљевића из Бачине, 3. Војислав Стевана Радојевића из Бачине, 4. Драгољуб Милике Јаковљевића из Бачине, 5. Добросав Ивана Анђелковића из Бачине, 6. Јован Милоша Миленковића из Орашја, 7. Љубисав Тимотија Милетића из Бачине, 8. Милорад Милана Главичића из Бачине, 9. Милисав Милана Јовичића из Бачине, 10. Милан Мате Мишковића из Орашја, 11. Станисав Стевана Пангића из Бачине, 12. Мијаило Милана Гавриловића из Бачине. За отварање продужне школе ништа није урађено. Није спремљена учионица, а нису набављена учила и скамије. Јануара 1886. године није ни држан испит зимског течаја. Учитељ је за ово, а и за многе друге пропусте, највише кривио председника Школског одбора Саву Томића.⁷⁰⁶

⁷⁰³ АС, МПс, Ф I, р-6/1884.

⁷⁰⁴ АС, МПс, Ф III, р-79/1885.

⁷⁰⁵ АС, МПс, Ф I, р-73/1886.

⁷⁰⁶ АС, МПс, Ф IV, р-98/1886.

Продужна школа у Рековцу је отворена септембра 1887. године, када је јуна четврти разред завршило више од 10 ученика. Претходне године није могла да буде отворена, јер су четврти разред завршили 7 ученика и 3 ученице. Гимназију су уписали један ученик и једна ученица, а на занат у друго место, отишао је један ученик. Пошто те године није било 10 ученика, продужна школа није могла да буде отворена.⁷⁰⁷ Почетком школске 1889/90. године у први разред продужне школе у Рековцу био је уписан 21 ученик. Већ у октобру је одсуствовало 14 ученика.

Предлог о укидању продужних школа поднео је и школски ревизор, који је 1886. године обишао школе у Јагодинском округу. Таџи су неуредно похађали школу. Све што се научило једне недеље, до следеће недеље се заборављало. Оптерећеност учитеља, штетило је раду у редовним школама. У Јагодини није било продужних школа, јер су свршени ученици четвртог разреда настављали школовање у гимназији. У селима су радиле само две школе.⁷⁰⁸

Обреж је продужну школу имао и почетком школске 1887/88. године. Тада је школу учило 14 ученика. Даринка Милетић предавала је српски језик и историју, Катарина Поповић познавање природе, Милева Јокић земљопис и Димитрије Димитријевић рачун и пољску привреду.⁷⁰⁹ Продужна школа у Варварину затворена је 1. новембра 1888. године.

Продужна школа 1889/90. године постојала је само у Обрежу. Школу је уписало 29 ученика. На испиту је било 24 ученика. У току године три ученика је уписало гимназију, а двојица су отишли на занате. Књигама су награђени један ученик за одличан успех и три ученика за врло добар успех. Од осталих школа, само школа у Лоћики имала је дозволу министарства о укидању продужне школе.⁷¹⁰

Образовању одраслих требало је да допринесе и основање читаоница по селима. У Јасики је крајем 1870. и почетком 1871. године формирано друштво за оснивање читаонице. О овом друштву обавестило је Министра просвете окружно начелство, када је 21. јануара 1871. године послало статут друштва на одобрење.⁷¹¹

⁷⁰⁷ АС, МПс, Ф XIX, р-252/1887.

⁷⁰⁸ Просветни гласник за 1887. годину.

⁷⁰⁹ АС, МПс, Ф XXXIV, р-57/1889.

⁷¹⁰ АС, МПс, Ф XVIII, р-45/1890.

⁷¹¹ АС, МПс, Ф XI, р-32/1871.

8. КЊИГЕ (УЦБЕНИЦИ)

Готови сви потребни уџбеници били су издати током 1850. године. Архимандрит Гаврило Поповић израдио је *Србски буквар, Свештену историју и Катихизис*; Љубомир Ненадовић израдио је *Србску историју*; Коста Цукић израдио *Србску граматику*; Јован Гавриловић израдио је *Мали земљопис књажевства Србије и турског царства у Европи*; Коста Бранковић израдио *Писмене саставе*; Филип Христић израдио је *Прву читанку, Прва знања, Другу читанку и Рачуницу кратку*. Касније су издате *Трећа читанка за четврти разред* и *Практична рачуница за учитеље* од Милована Спасића, и од истог аутора *Јестествено земљописаније*. Ове године издата су и два уџбеника из области природних наука: *Опита знања сваком човеку нужна* Петра Радовановића и *Прва знања* Филипа Христића. Током 1855. године Милован Спасић издао је *Педагогично-методичко наставленије за учитеље основни школа*.⁷¹²

Марта 1851. године издата је уредба по којој се сваке године може издвајати извесна сума за штампање књига, које би главни управитељ основних школа делио добрим ученицима. Штампане су књижице: *Јагњенце, Ускришња јаја, Две повести из светог писма, Дар добром ученику, Дар доброј деци* и друге.⁷¹³

Поручене књиге за ђаке у округу, Типографија је 9. јануара 1851. године послала Јовану Караматићу, и то: 50 комада *Буквара српских* по 1 грош, 50 комада *Историје свештене* по цени од 1 гроша и 20 комада *Рачунице* по цени од 1 гроша и 20 пара. Све укупно је коштало 130 гроша. Окружно начелство је ове књиге примило 22. јануара и предало Јовану Караматићу. Типографија је српске букваре и то још 100 примерака, послала Јовану Караматићу на његов захтев и 23. фебруара 1851. године. Он је те књиге добио после три дана.⁷¹⁴

Учитељ у Јасики Атанасије Миовић обратио се молбом Петру Радовановићу да му се пошаљу 8 примерака књиге *Прва знања*, јер није успео књиге да пронађе ни у Јагодини ни у Крушевцу. Петар Радовановић је

⁷¹² Милан Милићевић, Школе у Србији, Гласник СУД, Београд 1868.

⁷¹³ Милан Милићевић, Школе у Србији, стр. 32.

⁷¹⁴ АС, НОЈ, Ф IV, р-138/1851.

послао тражене књиге са молбом да се преко трговца, преко кога се продају књиге, доставе учитељу у Јасики и од њега преузме новац за књиге.⁷¹⁵

Типографија је упознала окружно начелство, и преко њега Јована Караматића, да су од Митровдана 1850. године поскупеле књиге, тако да ће се *Часловец* и *Псалтир* у тврдом повезу продавати по 12 гроша, а по истој цени и речници немачко-српски и француско-српски.⁷¹⁶

Типографија је 16. фебруара 1851. године послала 10 примерака *Практичне рачунице* по 1 грош и 10 пара да се предају Јовану Караматићу, са обавештењем где учитељи могу да их набаве.⁷¹⁷

На нови захтев Јована Караматића Инспекторат је окружном начелству послао још 100 комада *Буквара србских* по цени од 1 гроша. Књиге је примио Коца Миловановић, ортак Јована Караматића, 26. фебруара 1851. године.⁷¹⁸

Јован Караматић је обавештен о слању 50 примерака *Историје свештене* по цени од 1 гроша, и 50 примерака *Читанке I* по цени од 1 гроша и 20 пара, 23. фебруара 1851. године, које је он примио 28. марта.⁷¹⁹

Да се не би и даље достављале тужбе власти и појединаца против књижара због скупље продаје школских књига преко одређене цене, Попечитељство просвете је поново августа 1852. године наредило да се за свако место, где се школске књиге могу куповати, одреди по једно лице које ће бити обавезно да продаје књиге по утврђеној цени. О томе је требало обавестити све у округу, а пре свега учитеље. Ове године, у Јагодини су се књиге продавале преко ортака Коцића.⁷²⁰

Априла 1852. године окружно начелству је добило 25 књига Петра Радовановића под насловом *Добротвор за младеж и одрасле*. Ове књиге требао је да подели добрим ученицима лично Петар Радовановић после завршног испита. До поделе књига није дошло, већ су оне јуна месеца враћене Петру Радовановићу.⁷²¹

О увођењу *Треће читанке* у четврте разреде обавестио је Петар Радовановић окружно начелство 7. септембра 1853. године. Желео је да се овај уџбеник уведе одмах почетком школске године, па је наложио да се о набавци уџбеника обавести учитељ четвртог разреда школе у Јагодини

⁷¹⁵ АС, НОЈ, Ф X, р-118/1852.

⁷¹⁶ АС, НОЈ, Ф IV, р-138/1851.

⁷¹⁷ АС, НОЈ, Ф IV, р-138/1851.

⁷¹⁸ АС, НОЈ, Ф IV, р-138/1851.

⁷¹⁹ АС, НОЈ, Ф IV, р-138/1851.

⁷²⁰ АС, НОЈ, Ф I, р-39/1852.

⁷²¹ АС, НОЈ, Ф VI, р-96/1852.

Тодор Тодоровић. Окружни начелник је обавестио учитеља одмах по пријему дописа.⁷²²

Распис о штампању књиге *Треће части Земљоделског Газдинства о воћарству и виноградарству* Атанасија Николића, Петар Радовановић је упутио октобра 1854. године окружном начелству, у коме га је обавестио о штампању књиге и потреби да га набаве школе при којима су постојале баште за обрађивање. Књига је коштала 1 цванцик по примерку. У срезу левачком наручено је 6 књига, а у срезу темнићком 8 књига. У међувремену, учитељ у Бачини премештен је у окружје крушевачко, док је Илија Миљковић, учитељ у Копривници преминуо, тако да је тада подељено 6 књига.⁷²³

Септембра 1855. године Петар Радовановић обавестио је окружно начелство о штампању књиге за трећи разред основних школа под насловом *Кратко земљописаније*. У срезу темнићком за књигу се пријавило: шест ђака у Рибару, четири у Јовцу, Обрежу четири, Варварину четири, Бачини пет, Јасики два, Коњусима три и Копривници четири. Исто толико, односно 32 гроша је прикупљено од ученика и послато окружном начелству. У срезу левачком наплаћено је 24 гроша за добијене књиге, који су такође послати окружном начелству. Све добијене књиге предате су ученицима, осим 9 примерака за ученике у Бачини и Копривници, јер је бачински учитељ у међувремену премештен, а учитељ копривнички Илија Миљковић преминуо.⁷²⁴

Током 1855. године учитељи у Јагодинском округу добили су *Земљовидне мапе* и атласе. Током фебруара и марта, у срезу левачком, реверсе за добијених шест књига потписали су: Спасоје Вукићевић, учитељ у Опарићу, Димитрије Вуловић, учитељ у Рековцу, Марко Ступљанин, учитељ у Медвеђи, Јанићије Поповић, учитељ у Грабовцу и Михаило Куновчић, учитељ у Великој Дренови. Осам примерака књиге су послати и свим школама у срезу темнићком. За укупан број послатих књига наплаћено је 64 гроша.⁷²⁵

Петар Радовановић упутио је допис 9. априла 1856. године, са којим је обавестио о издању његове књиге *Обшта знања*. Маја и јуна срески начелници су упознали све учитеље у својим срезовима са штампањем ове књиге. Укупно 101 примерак је послат за Јагодински округ. Прикупљени новац за књиге Петру Радовановићу су послали јагодински учитељи

⁷²² АС, НОЈ, Ф VI, р-111/1853.

⁷²³ АС, НОЈ, Ф XVII, р-28/1856.

⁷²⁴ АС, НОЈ, Ф XVII, р-26/1855.

⁷²⁵ АС, НОЈ, Ф X, р-2/1855.

Димитрије Поповић и Димитрије Цветковић јуна 1856. године, а остали током исте године.⁷²⁶

Током 1860. године појавио се уџбеник историје Николе Крстића под називом *Кратка историја српског народа*, и заменио дотадашњи уџбеник Љубомира Ненадовића.

Августа 1863. године часловац и псалтир су искључени из школе. У прву и другу читанку убачени су неки делови из Светог писма и из других црквених књига. Тај уџбеник је постао *Словенска читанка за основне школе*.

После победе Вуковог правописа, после 1868. године долази до промена уџбеника. Најважније је била појава новог буквара. Такође, током 1870. године штампана је *Читанчица уз буквар за основне српске школе* Ђорђа Натошевића, а 1872. године *Прва читанка за основне школе*. Током 1871. године штампан је *Земљопис Србије и Турске за основне српске школе* од Јована Драгашевића. За наставу природних наука Стеван Матић је превео *Поуке о чувању здравља* 1872. године, Андрија Матић је превео *Природну историју за основну и домаћу наставу*, I део-наука о животињама 1873. године, а 1874. године II део – наука о биљу и III део - наука о минералима. Уџбеник из рачуна Стевана Поповића, под називом *Практична предавања из рачуна*, појавио се 1870. године.

Пред почетак школске 1870. године, штампани су буквари за први разред са „*Кратким упутством*“ на крају књиге, по коме ће се, током првог полугодишта, учити читање и писање рукописног и штампаног слова. У другом полугодишту учила се „*Мала читанка*“. Родитељи и старатељи ученика били су обавезни да набаве обе књиге за први разред.⁷²⁷

Јула 1872. године сва окружна начелства добила су, о државном трошку, за сваку школску књижницу по један примерак књиге о калемљењу воћака. Учитељи су били дужни да проуче начин калемљења воћака и да ученике томе обучавају. Нешто пре тога Начелство окружја јагодинског добило је 25 књига „*Песме Јанићија Костића*“ од Министра просвете са препоруком да по једну књигу преда књижницама основних школа у округу, а учитељи да их заведу у протоколе.⁷²⁸

Нови буквар Стевана Чутурила штампан је 1886. године. Од 1884. године штампано је више издања Граматике за све разреде основне школе од Живојина Симића. За словенски језик Димитрије Јосић је објавио *Словенску*

⁷²⁶ АС, НОЈ, Ф VII, р-4/1856. Постоје квите да је Мијат Јаковљевић, учитељ у Коњусима примио 5 примерака књиге, као и Јован Радоњић, учитељ у Јовцу. За школе у Обрежу, Варварину и Копривници послато је укупно 10 примерака.

⁷²⁷ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

⁷²⁸ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

читанку за III разред 1887. године и Словенску читанку за IV разред 1888. године.

За наставу историје јавља се више уџбеника за трећи и четврти разред: Михаило Јовић – *Историја за IV разред* из 1882. године, Петар Никетић – *Историја за III* из 1883. године, Јоксим Марковић – *Историја за III разред* из 1883. године, Милан Убавић – *Историја за IV разред* из 1883. године.

За предавање земљописа такође је штампано или прерађено више уџбеника. Петар Никетић је 1881. године објавио *Земљопис – отачаственица за II разред*, *Земљопис краљевине Србије за III разред* 1883. године и *Земљопис српских земаља и Балканског полуострва за IV разред* 1884. године. Милан Убавкић издао је *Земљопис за III разред* 1885. године. Владимир Карић издао је *Земљопис за III разред* 1889. године и *Земљопис за IV разред* 1889. године, Стеван Зарић *Земљопис за II разред* 1888. године, Петар Шрепловић *Земљопис за III разред* 1888. године, Димитрије Соколовић *Земљопис за IV разред* 1890. године.

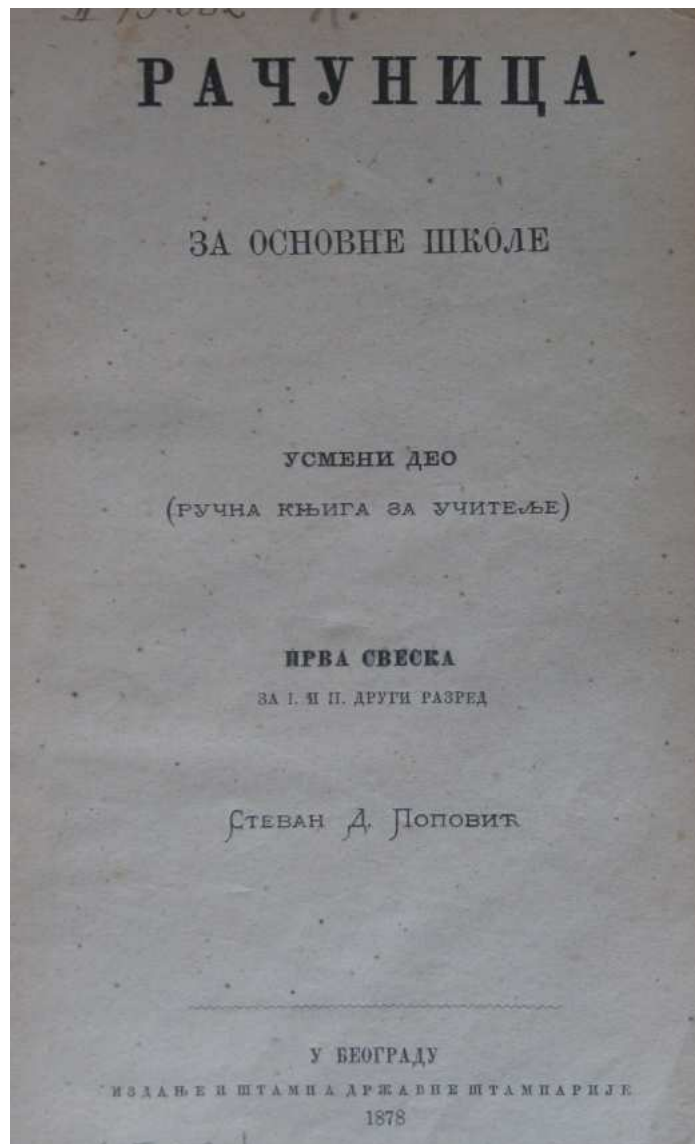
Из рачуна најважнија књига била је Јоксима Марковића *Мали рачунџија за сва 4 разреда* из 1887. године. Из науке хришћанске било је више поновљених издања: Јован Илић- *Христове приче и беседе за III разред* 1884. године и *Приче из црквене историје за IV разред* из исте године.

Област природних наука имала је веома богато издаваштво. Петар Никетић издао је 1880. године *Јестаственицу – познавање природе за III разред*, Благоје Недић *Познавање и неговање човечјег тела за III разред* 1882. године и *Познавање и неговање човечјег тела за IV разред* 1887. године, Коста Петровић *Познавање природе за II разред* 1884. године и *Познавање природе за III разред* 1886. године, Никола Стојановић *Познавање природе за III разред* 1885. године, *Познавање природе за IV разред* 1885. године и *Познавање природе за II разред* 1887. године.

*

После 1868. године, министар просвете је поново 1870. године упутио допис о потреби формирања школских књижница. Оне су биле потребне да би учитељи основних школа, нарочито у селима, „своје мисли непрестано богатали читањем књижевних дела...а ученицима још ће више јачати њихову умну снагу и њихово знање.“ Према томе, могли су се набављати: а) списи и листови који говоре о васпитању и настави и оне књиге које би могле послужити као извор за оне науке, које се предају у школи које би закон и морал у нашем народу крепило, б) Разговорно написане књиге особито о природним наукама.

На почетку било је потребно прикупити све књиге, пописати их и сместити у ормане. Министарство је позвало све родољубиве људе да пруже помоћ школама и сиромашним



ученицима, било у новцу или књигама. Имена добротвора су јавно објављивана.⁷²⁹

⁷²⁹ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

Ради лакше набавке школских књига, у Јагодини и Варварину формиране су априла 1871. године среске књижаре, преко којих је главни српски књижар Јован Лазаревић снабдевао школе и ученике школским књигама. Према извештајима, јуна 1871. године среске књижаре биле су снабдевене свим потребним књигама и другим школским потребама.⁷³⁰

За Јагодински округ подкњижари су били Јован Караматић у Јагодини и Радисав Урошевић у Варварину. Према прегледу из децембра 1873. године у Књижари Јована Караматића налазиле су се следеће школске и друге књиге: Педагогијска поука, Природна историја II део, Катавасија, Златотворно село, Политични речник а. I-II део 4, Политични речник б-II, Развитак историјских наука, Наука о чувању здравља, Недељне и потворне школе, Теорија поезије, Мали извод из историје српске књижевности, Султанов харем, Француско-српски речник, Латинско-српски речник, Омладинска заједница, Пут лицјских питомаца, Православни проповедник, Историја педагогије, Кратко објашњење о меницама, Приче христове, Занат је златан, Искрена реч српкињама, Иљаду и један дан, Природа и разум, Протоколи шабачког магистрата, Гласник о малом Шћепану, Гланик VII, Гласник XXX 2, Гласник XXXVII, Војник око рајнске границе, Потчињеност женскиња, Песме Јанићија Костића, Кратка стилистика, Трговачко књиговођење, Девојачко пунољетство, Поздрав српском народу, Деловодни протокол Карађорђа, Човек и животиња, Упутство за вођење књига, Историја света за женскиње, Граничар, Школа нотног певања, Одговор Нил Попову, Ђачка радост, Оцеви и деца, Доба Немање, Историјски развитак српске цркве, Бомбардовање Београда, Дете растављених, Мртве душе, Нарављеност, Историја цивилизације, Речник Србије, Шта да се ради, Закон о пороти, Да помогнемо сироти, Очење, Маркова сабља, Историја света од Бошковића, О демократији у Америци, Јестаственица, Плењство и поданици, Општа историја књижевности, Песме Бранка Радичевића, Путопис праве Србије, Пут кроз лед, Зборник 15-16-18-19. свеска, Мајсторска писма, Калфенска писма, Протоколи крштења, Протоколи венчања, Протоколи умирања, Билета за стоку, Практично предавање из рачуна, Рачуница интересних рачуна, Свеске за цртање, Прописи школски, Бележнице школске, Латинска синтакса, Француска литература, Алгебра, Теорија прозе, Наука о геометријском цртању, Рачуница од Мијаила Мијаиловића, Српска читанка, Немачка граматика, Географија од Драгашевића, Немачки буквар, Катихизни програм, Словенски буквар, Читанчице уз буквар, Молитвенице, Знања I, Историја српског народа, Земљопис Србије и Турске, Зборник 25. свеска, Закон о старатељству, Жене да вас Бог сачува, Основи кривичног права, Омладински календар за 1873 годину, Правила о поступању у

⁷³⁰ АС, МПс, Ф XI, р-99/1871.

неспорним делима, Све о пшеници, Регистар зборника, Све о кукурузу, Живот и дело Св. Стефана, Нове мере, Путовање по словенским земљама, Млади Црногорац, Јадници, Велики Петар, Беч и његова знаменитост, Шта је дикла навикла, Упутство о правничком поступку,

Земљописне карактерне слике, Француска граматика, Рачунаљке руске, Протокол школа за дневни ред, Грађа за вежбања писмена, Азбукашница, Упутство за предавање буквара, Латинска граматика, Словенска граматика, Латинска читанка, Историја цркве, Црквена историја, Практичан рачун, Француски буквар, Математично-физичка геометрија, Српска синтакса, Мали земљопис, Српска граматика, Катихизис, Писмени састав, Рачуница, Прва читанка, Друга читанка, Трећа читанка, Црквена историја, Мапа Европе у великом формату, Мапа старе Србије у великом формату, Мапа Јужне Америке, Мапа Северне Америке, Мапа Аустралије, Мапа Африке, Мапа Азије, Мапа Европе у малом формату, Мале просте мапе за децу, Шпартаонице за пропис.⁷³¹

Преглед књижаре Радисава Урошевића у Варварину, такође је извршен децембра 1873. године. Пописан је много мањим број књига, јер је Варварин био мање место, са мањим броја школа и државних установа: Буквар словенски, Читаонице уз буквар, Читанка за II разред, Историја србског народа, Катихизис мали, Трећа читанка за IV разред, Друга читанка за III разред, Србски буквар, рачунице, Мала србска граматика, Мала црквена историја, Земљопис Србије и Турске, Мали земљопис (стари), Упутства за практично рачунање, Рад у школи (методика), Поуке о чувању здравља, Очење-поука о калемљењу, Политички речник, Поука за писање састава о уговорима и обавезној..., Дневник школски, Протокол школски за наредбе, Мапа целог света са глобусом, Сведочанства школска.⁷³²

У књижницама основних школа Јагодинског округа 1880. године било је 1.584 књига.⁷³³

⁷³¹ АС, МПс, Ф X, р-200/1873.

⁷³² АС, МПс, Ф X, р-200/1873.

⁷³³ Школство Србије 1804-1918, документи и казивања, Београд 1980. стр. 172.

9. ОПРЕМЉЕНОСТ ШКОЛА

Изддржавање и снабдевање школа инвентаром, огревом и прибором остало је на општинама. Наставна средства су и даље била оскудна. Према прописима свака школа је морала да има: велику и малу штицу, црне краснописне таблице за прегледање при писању, географске карте, карте: планиглоб, српских земаља и пет делова света. Месни школски управитељи скоро нигде нису испуњавали своју дужност. Становништво њихове одлуке није много поштовало.

Лоше издржавање школа од стране општина било је доста честа појава. Почетком децембра 1851. године Илија Миљковић, пензионер и учитељ школе у Копривници упутио је жалбу окружном начелству, да школи нису допремљена дрва за огрев. До тада је добио само 5 кола са дрвима од општине Копривничке, и то врло лоша, углавном гране. Он је дао 7 гроша свог новца за куповину једних кола са дрвима. Општина багрданска, иако је имала највише ђака, није допремала дрва, нити је помагала у решавању других потреба школе. Обавестили су учитеља да због слава и других неодложних потреба нису могли у скорије време да допреме дрва. Окружни начелник је поводом ове молбе упутио наредбу среским начелницима, да обавезно припремају дрва за школе у својим срезовима, као и остале потребе, а ако то не ураде „...*знаите даће те овамо началничеству на одговор позвани бити*“. Начелник среза левачког обавестио је током јануара 1852. године окружно начелство, да је преко кметова села Врановца и пандура среског начелства допремио дрва за огрев за школу у Копривници.⁷³⁴

После жалби учитеља у Јагодинском округу, које су изнели у тромесечним извештајима, Петар Радовановић је наложио окружном начелству 28. новембра 1851. године, да се све школе поправе и снабдеју свим потребним стварима. То је навео за поједине школе: 1) Јагодинска школа да се снабде свим нужним стварима а посебно да се уреде скамије; 2) Јовачка школа да се поправи и облепи, и да се већи број ђака окупи; 3) Да се школа у Рибару снабде са свим потребама школским и да се настоји окупити већи број ђака; 4) Школа у Обрежу да се оправи и да се у њој сачине фуруне;

⁷³⁴ АС, НОЈ, Ф I, р-45/1852.

5) Да се за школу у Коњусима направи сто и столица и срицителна штица; 6) Код школе у Копривници, која је при самој цркви, да се пролаз начини, да се собе патошу, фуруне да се поправе и да се школа препокрије. За набавку књига морао је учитељ сам да прикупља новац и да купује књиге; 7) Да се за школу у Белици набави срицителна штица и да се поправе скамије; 8) Да се за школу у Рековцу допреме дрва за огрев; 9) Да се поставе послужитељи при школама где их нема. Начелник среза темнићког известио је већ почетком децембра да су све школе уређене и снабдевене школским потребама, осим школе у Копривници, због хладног времена.⁷³⁵

Начелник среза левачког у свом извештају навео је, да је срицателну штицу за школу у Белици тражио још крајем 1850. године. За скамије је навео да су оштећене приликом премештаја школе из Јошанице у Белицу. До сада нико није указао на оштећење скамија, а да је он већ дао налог кметовима да се скамије поправе. За недостатак дрва за школу у Рековцу навео је да је школа увек снабдевана са истом количином дрва за огрев као и остале школе, али учитељ у Рековцу много више троши дрва, нарочито у његовој оцаклији. Школског послужитеља учитељ у Рековцу није тражио, мада се школа налазила у зради среског начелства. Није се договарао ни са кметовима о потреби постављања служитеља, већ је сам једном приликом погодио послужитеља и тражио од ђака по 60 пара за његову плату. Срицителна штица за школу у Белици набављена је током маја месеца 1852. године.⁷³⁶

У свом извештају од 4. марта окружни начелник је изнео неке неоправдане оптужбе појединих учитеља, и предложио Петру Радовановићу да учитеље упуту пре свега на окружно начелство и ниже органе власти у решавању проблема око снабдевања школа свим потребама. Петар Радовановић се сложио са окружним начелником, али је истакао: *„...што се у многим известијама учитеља налази, да се сиромаси учитељи за движењ разни недостатака школски по обштинама, то Господи Среским Старешинама обраћају, али заиста често без успеха. Јер обштина одбија учитеља на Старешину, а Старешина на свог писара или обштину, па тако се у истини често догађа, да што би данас уредити требало, једва се после неколико месеци уреди“*. Поново је упуту молбу да се среске старешине и општинске власти боље брину о школским потребама и да школе боље одржавају.⁷³⁷

⁷³⁵ АС, НОЈ, Ф VI, р-89/1852.

⁷³⁶ АС, НОЈ, Ф VI, р-89/1852.

⁷³⁷ АС, НОЈ, Ф VI, р-89/1852.

Проблем обезбеђивања огрева за школе био је увек присутан. Почетком децембра 1853. године, окружни начелник је захтевао од начелника среза темнићког да обезбеди потребну количину дрва за све школе у срезу. Подсетио га је на наредбу окружног начелства од 23. септембра 1852. године, која је издата на основу правила Попечитељства просвете, по којој је првенствена обавеза општинских и среских власти била обезбеђивање свих услова за нормалан рад школа. Поново је окружни начелник упозорио на наредбу из 1852. године, када је учитељ у Обрежу Павле Поповић упутио тужбу против кмета села Рашевице, који и поред наредбе помоћника начелства Јевте Тодоровића, није обезбедио дрва за школу. Чак је псовао учитеља када му је затражио испуњење наредбе помоћника начелства. Учитељ је морао да за своје паре и да купи десет кола дрва, плаћајући 10 гроша по колима. Окружни начелник наредио је испуњење обавеза око набавке дрва, као и исплату новца учитељу за плаћена дрва.⁷³⁸

На основу предлога Милована Спасића у вези са набавком дрва за школе и учитеље, Попечитељство унутрашњих дела је у споразуму са Попечитељством просвете, донело правила по којима ће се вршити набавка дрва. Начелство окружја јагодинског та правила је добило 9. септембра 1852. године:

1. У селима где једно или више села и општина једној црквеној општини припадају, да буде цела та општина дужна да огрев школи доноси. Када ће које село или општина дрва за школу дотерати, то је требало радити по наређењу среског начелника и споразума са кметовима;

2. У селима где једно село или општина има школу за себе, а при цркви друга школа постоји, да село само за своју школу дрва доноси а не и за црквену школу;

3. У окружним варошима и паланкама где људи дрва за себе купују да се до даље наредбе врши набавка дрва по дотадашњим правилима;

4. Свака општина да буде дужна да огрев за учитеље благовремено набавља, а најбоље током августа и септембра.⁷³⁹

На основу писма Попечитељства просвете и Петра Радовановића од септембра исте године, окружно начелство је известило 15. децембра о набавци 80 до 100 кола дрва за све школе у округу.⁷⁴⁰

⁷³⁸ АС, НОЈ, Ф IX, р-29/1854.

⁷³⁹ АС, НОЈ, Ф XIII, р-64/1852. Захтев за набавком дрва упутио је и Петар Радовановић 19. септембра 1852. године.

⁷⁴⁰ АС, НОЈ, Ф XIII, р-64/1852.

Беличка општина је почетком јесени 1852. године настојала да уреди своју школу. Доведени су мајстори из Војводине, који су требали да наместе фуруне, врата, прозоре и да направе скамије. Због лошег владања, скитње и пијанства мајстора, све до априла 1853. године, нису завршени погођени послови. Начелник среза левачког Радоје Марковић више пута је обилазио школу по тужбама кметова, и опомињао мајсторе да завршавају послове. Највеће проблеме задавао је калфа тишлерски Франц Кланарц, јер се никада није трезнио, одао се скитњи, свађи и крађама. На захтев кметова и Начелника среза левачког, окружно начелство је средином априла 1853. године протерало овог калфу за Београд.⁷⁴¹

Школа у Белици је током јуна 1852. године добила срицателну штицу, која је плаћена 3 цванцика.⁷⁴²

Школа у Белици није била уређена ни почетком школске 1856/57. године. Зграда је била у врло лошем стању, и без великих поправки у њој се није могла одвијати настава, и то нарочито зими. Због лошег стања зграде родитељи нису дозвољавали својој деци да иду у школу. Током септембра само једно дете је похађало школу. Окружни начелник је 11. октобра наложио да се утврди обим послова и изврши уређење зграде. Осим нужних поправки наложено је и допремање дрва за школу. После уређења зграде и допремања дрва за огрев, требало је упутити наредбу родитељима да пошаљу своју децу у школу. Срески начелник је обишао школу у Белици и утврдио много већа оштећења, него што се сматрало. Са мајсторима, који су градили апсану, погодио је нужне поправке на школској згради, како би деца пошла у школу. Највећа опасност је постојала од рушења таванице, што се већ догађало. Укупан трошак уређења зграде требало је да износи 25 дуката. За неопходно сређивање зграде договорено је да се препокрије кров због прокишњавања, и да се уреди таван. Обимнији радови планирани су да се ураде на пролеће, а чак се разматрало и потпуно рушење зграде. Окружни начелник се сложио са предлозима среског начелника, и наложио је да се уради предрачун за потпуно уређење зграде током лета 1857. године.⁷⁴³

Мијат Јаковљевић, учитељ у Јасики жалио се на неке недостатке у снабдевању школе. Пошто је школско двориште било незаграђено, стока је причињавала много штете, а ноћу су поједини мештани крали дрва за огрев. Многи мештани су покушавали да позајме школска дрва, а када их је учитељ одбио, они су му упућивали свакакве увреде и псовке. Неки мештани Јасике отворено су говорили деци да не иду у школу. Учитељ је као најгори пример навео Јована Грнчаревића и његову жену и Симу Мутавчића. Окружни

⁷⁴¹ АС, НОЈ, Ф III, р-33/1853.

⁷⁴² АС, НОЈ, Ф VI, р-89/1852.

⁷⁴³ АС, НОЈ, Ф X, р-102/1856.

начелник је поново наложио да се припадајуће општине обавезу да се школско двориште ограда и да се благовремено набављају дрва за огрев. Поново је учитељ упутио жалбу децембра 1853. године против истих мештана Јасике, и поново је навео да је школа незаграђена. Према извештају среског начелника оптужбе учитеља биле су лажне, и он му је наредио да у будуће не подноси лажне тужбе и тиме „без полезне преписке правити“.⁷⁴⁴ Оптужени мештани тражили су праведно задовољење од учитеља.

Поводом лошег снабдевања дрвима, жалбу је упутио и учитељ у Копривници Милосав Поповић 20. новембра 1855. године. Школу у Копривници дрвима су снабдевале, осим Копривничке општине, још и Багрданска и Рачничка општина. Вероватно, пошто нису слале редовно своје ђаке у школу у Копривници, кметови ових села нису допремали дрва према ранијој обавези. Окружни начелник је наложио кметовима у Рачнику да испуњавају своју обавезу, и да шаљу децу из свог села у школу. Преко Начелства окружја крагујевачког, коме је припадао Багрдан, наложено је и кметовима Багрдана да то исто учине.⁷⁴⁵

Тужба Милоја Вукићевића, архивара Суда окружја рудничког, иначе родом из Опарића, од 17. априла 1854. године, односила на неисплаћених 600 гроша трогодишње кирије, за године 1852, 1853 и 1854. Примирителни суд Опарића навео је да се договорио са оцем Михајла Вукићевића, Симом Вукићевићем да годишња кирија износи 90 гроша, што је за три године износило 270 гроша, а не 200 гроша годишње како је тврдио Милоје Вукићевић. Како је од ове кирије за поправку зграде потрошено 202 гроша, општина је требала да плати за кирију 68 гроша. Према квитама, општина је платила 26. новембра 1853. године за уређење зграде 70 гроша: Пауну Јовановићу за израду скамија 22 гроша, Пеши Бугарину за леплење школе 9 гроша, Радосаву Тимшићу за премазивање собе 4 гроша, и за израду фуруне и скамија 35 гроша које обавио још 26. септембра 1852. године.⁷⁴⁶

Друга квита се односила на радове учињене још 8. јануара 1852. године. Председник Примирителног суда Милан Маринковић је ту квити поднео 10. маја 1854. године. По њој је тада за уређење школе у Опарићу утрошено 132 гроша, и то за: покривање школе купљено је 1.000 комада ћерамиде које су плаћене 58 гроша, Пауну Јовановићу који је препокрио кров 50 гроша, Радосаву Тимшићу за нову фуруну 15 гроша и Пеши Бугарину за премазивање ... 13 гроша.⁷⁴⁷

⁷⁴⁴ АС, НОЈ, IV, p-113/1854.

⁷⁴⁵ АС, НОЈ, Ф XII, p-181/1855.

⁷⁴⁶ АС, НОЈ, Ф V, p-56/1854.

⁷⁴⁷ АС, НОЈ, Ф V, p-56/1854.

Петар Радовановић се почетком јула 1855. године налазио у Јагодинском округу. Тада је наложио да се у време летњег распуста изврши поправка свих нужних ствари за школу, да се школе поправе, да се поправе фуруне, да се промене стакла на прозорима, да се поправе скамије, да се учитељима, где није било башти од 4 фати, обезбеди додатна земља за башту и воћњак, да се обезбеде дрва за грејање школа. Јагодинска општина је извршила нужне поправке зграде, али због старости зграде то није било довољно. Почетком октобра 1855. године срески начелници обавестили су окружно начелство да су све нужне поправке извршене на школама у њиховим срезovima, и да су све снабдевене потребном количином дрва за грејање. Окружно начелство је о томе обавестило Петра Радовановића 11. октобра исте године.⁷⁴⁸

Приликом обиласка школе у Јовцу почетком јула 1855. године, Петар Радовановић се уверио да су школи већ дуже времена недостајали сунђер, креде, као и средства за поучавање ученика у рачуну и првом почетку писања азбуке. Председнику Примирилног суда општине јовачке је наговестио да ће из Јагодине послати потребне ствари, а да ће се новац за то скинути са рачуна јовачке општине. Чим је дошао у Јагодину од трговаца је набавио креду и сунђер, и рачун од 8 гроша доставио је окружном начелству да оно скине са рачуна јовачке општине, а купљене ствари послао је у Јовац.⁷⁴⁹

Школа у Јовцу и даље је оскудевала у многим школским потребама и наредних година. Према извештају из новембра 1859. године школи је недостајало: сунђер, креде, ваграљ, сто за учитеља, док табле нису биле офарбане и клупе поправљене.⁷⁵⁰

Петар Радовановић је током 1855. године, известио Начелство окружја јагодинског да је примио 212 гроша за неке послате ствари за женску школу у Јагодини.⁷⁵¹

На основу извештаја о стању школа од 17. октобра 1856. године, Петар Радовановић је 22. октобра тражио допунске извештаје и наложио мере које би довеле до сређивања стања у школама у округу. Интересовао се за: 1) недолазак ђака у школе у Јасики и Рибару; 2) о повећању броја ђака у Копривници; 3) о оправци школе у Јасики и о промени зграде од стране Примирилног суда, који су налазио у истој згради где и школа; 4) о поправци школске зграде у Обрежу, која је захтевала већу поправку; 5) о поправци школске зграде у Коњусима и о новцу који је прикупљен за

⁷⁴⁸ АС, НОЈ, Ф XIV, р-102/1855.

⁷⁴⁹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-114/1855.

⁷⁵⁰ АС, МП, II, 162/1860.

⁷⁵¹ АС, НОЈ, Ф I, р-23/1855.

оправку; б) о постављењу служитеља у свим школама. Мада је стање школских зграда у левачком срезу било боље, ипак је наложио све потребне поправке зграда и у овом срезу.

Извештај окружног начелства по овим налозима Петра Радовановића достављен је фебруара 1857. године. Ђаци из Јасике и Рибара изостајали су из школе, јер су их учитељи користили за приватне послове, због чега их родитељи нису слали у школу. Осим тога, учитељ у Јовцу углавном је седео у кафанама и одлазио у лов. После најаве тужбе среског начелника, мештани су почели да доводе своју децу у школу, тако да је било по 50 ђака и у Јасики и у Рибару. Истовремено за школу у Јовцу набављене су скамије, офарбана табла црном бојом и набављене су креде и сунђер. Школа у Јасики била је поправљена, али није дошло до измештања Примирителног суда из исте зграде, јер стара зграда суда није била поправљена због лошег времена, али се то очекивало на пролеће. У школи у Копривници били су ђаци само из Копривнице, и то њих девет, јер је Копривница имала само 50 пореских глава. Из околних места која су припадала Левачком и Лепеничком срезу није било ученика. Школа у Обрежу није поправљана због лошег времена, јер је требало неке зидове због лошег стања потпуно порушити и саградити нове. Школа у Коњусима била је у добром стању, и наложено је само уређење прилаза за школу. Служитељи су недостајали у неким школама углавном због тога што су их учитељи користили за приватне послове. Они су за учитеље носили жито у воденице и орали њихове њиве. Када се то буде забранило и служитељи ће се дуже задржавати у школама.⁷⁵²

По *Устројенију...* из 1857. године материјално издржавање школа, односно набавка намештаја, школског прибора, огрева и подизање школских зграда и даље је била дужност општина.

На основу тромесечних извештаја, главни управитељ основних школа Милован Спасић, наложио је 2. маја 1857. године, да се школа у Рековцу, која је била тескобна, поправи, јер је прокишњавала, а у школи није било столица и довољно скамија, као и браве на вратима. Такође школа у Копривници није имала велику штицу, а школа у Јовцу није била окречена. Учитељ је желео да окречи своју собу и послао је школског служитеља за креч. Кмет није дозволио служитељу да узме креч, већ му је запретио батинама ако послуша још који пут учитеља.⁷⁵³

У Великој Дренови, Медвеђи и Опарићу није било посебних зграда, већ су школе радиле у приватним и црквеним зградама. Милован Спасић је наложио да се школе снабдеју свим потребама, да се народу оних општина, где није било посебних зграда за школе, да одобрење и план за подизање

⁷⁵² АС, НОј, Ф VII, р-168/1856.

⁷⁵³ АС, МПс, Ф IX, р-71/1857.

школе. Осим тога, општине су биле дужне да набављају креч и бар једном годишње да окрече школске зграде.⁷⁵⁴

Из тромесечних извештаја учитеља, које је окружно начелство послало 25. октобра 1857. године, Попечитељство је увидело да школе, због неблаговремених поправки нису почеле на време са радом, због чега су трпели и учитељи и ученици. Зато је ове године поново наложена благовремена оправка школа и снабдевање школским потребама. Варваринска школа није имала све школски потребе, оцак није ваљао и ученици школске часове нису посећивали уредно; Рибару ученици нису били снабдевени школским потребама, а и у посећивању часова нису били брижљиви; у Опарићу, школа према броју ученика није имала довољно скамија, није имала срицателну штицу, креде и послужитеља. Ученици нису имали све школске потребе. Са огревом се оскудевало. Школа није имала градине. Осим тога, учитељ школе у Опарићу изнео је, да је на растојању од пола сата од ове школе, почела је да ради у Пољни једна приватна школа, у којој је учило 20 детета. Ђаци школе у Пољној су нередовно посећивали часове школске, јер школа није имала довољно скамија за ученике. Школа у Бачини није имала све потребе, а прозори су хартијом излепљени. Школу у Коњусима је требало оправити. Ученици су рђаво посећивали часове, док је учитељу плата нередовно издавала. Међутим, према извештају учитеља Мијата Јаковљевића од 27. септембра 1857. године, школа у Коњусима била је добро опремљена. Имала је седам скамија са клупама, дрвену таблу, срицателну штицу, 10 црних таблица, осам мапа земљовида, креде, сунђера, астал, лењир и две столице за учитеља. Дрва за огрев било је довољно, а школа је имала и послужитеља.⁷⁵⁵

Школа у Копривници, 1857. године, имала је већину школских потреба. Школска зграда налазила се на добром и здравом месту, у истом дворишту са црквом. Имала је нужне потребе као што су: скамије, астал, столице, таблу за рачун, креде, сунђере, мале штице, осам карата земљовида и дрва за огрев. Кров је био добар, а прозори су били застакљени. Школа није имала послужитеља и велику срицателну штицу. У Медвеђи ученици су нередовно посећивали часове. Школа у Рековцу није била оправљена, није имала све школске потреба, није имала послужитеља, недостајала су јој дрва и ученици су рђаво посећивали школске часове. Као и прошле године, учитељ је од великог поста до Крстовдана куповао дрва. Марко Ступљанин, учитељ у Великој Дренови, навео је у тромесечном извештају, да је школа била снабдевена свим потребним стварима. Школа у Јовцу, према извештају учитеља Станка Петровића од септембра 1857. године, била је добро

⁷⁵⁴ АС, НОЈ, Ф IX, р-71/1857.

⁷⁵⁵ АС, МПс, Ф VII. Р-117/1858.

снабдевена нужним потребама. Имала је довољно скамија, таблу за рачун, столице и астал, дрва за огрев и послужитеља. Школска зграда је одговарала броју ученика, имала је добар таван, застакљене прозоре и металне фуруне.⁷⁵⁶

Школа у Обрежу није уписивала ученике. Зграда није поправљана, а и дошло је до смене учитеља. Поновним постављањем Павла Поповића за учитеља 24. септембра обављен је упис ученика и школска зграда је почела да се поправља, али до 30. септембра 1857. године школа још није била отпочела са радом. Осим уређења зграде, касни упис је обављен и зато што су ученици коришћени у пољским радовима.⁷⁵⁷

Школа у Бачини је септембра 1857. године била је добро снабдевена. Зграда је била поправљена. Споља и изнутра окречена. Кров је био добар. Врата и прозори су добро поправљени. Прозори су били облепљени хартијом. Једино је фуруна била лоша, и требала је да буде замењена металном фуруном. Школа је била добро снабдевена дрвима. При школи је постојао послужитељ. Једино је недостајала срицателна штица.⁷⁵⁸

Према извештају за август и септембар 1857. године Јована Живановића, учитеља у Јасики, школа је била снабдевена свим потребама. Школска зграда била је оправљена, и била је снабдевена кредама, сунђерима и свим другим потребним стварима. У школи је радио и послужитељ, који је ученицима доносио воду и чистио школу. Школа је била снабдевена потребном количином огрева.⁷⁵⁹

Димитрије Вуловић, учитељ у Рековцу, у извештају о стању школе, навео је да школска зграда није поправљана, и даље је била без оградe, без столица, сунђера, брава на вратима већ неколико година, послужитеља, дрва за огрев, која је сам учитељ куповао. Окружни начелник је наложио да се учитељу исплати новац који је он дао за куповину огрева, а да се општине постарају да саме набављају огрев.⁷⁶⁰

Према извештају од 30. септембра 1857. године Јагодинска основна школа била је добро снабдевена. Имала је металне фуруне, застакљене прозоре, док су подови били патосирани циглама, и то врло лоше. Школа је била снабдевена краснописним таблицама, рачунским таблама, иконама и једним часовником. Школа је имала свог послужитеља. Једино школска зграда није одговарала броју ученика, јер је била врло мала, без довољно

⁷⁵⁶ АС, НОЈ, Ф I, р-140/1858.

⁷⁵⁷ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

⁷⁵⁸ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

⁷⁵⁹ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

⁷⁶⁰ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

скамија, и налазила се поред занатских радњи, од чијег се рада није могло ништа чути на часовима.⁷⁶¹

Према извештају Начелника среза темнићког из јануара 1858. године, све школе у срезу су поправљене, уређене и снабдевене свим потребама. Једино није поправљен оцак на Варваринској школи, јер је требало изградити још једно одељење. За плате је известио да се свим учитељима редовно издају, па и учитељу у Коњусима. Такође је и Начелник среза левачког, јануара 1858. године известио о потпуном уређењу школа у његовом срезу. Школа у Опарићу била је потпуно оправљена у току распуста и снабдевена свим потребама, као и дрвима за огрев. За градину је известио да није обезбеђена, и да је школа није ни имала у време претходног начелника. Мишљења је, да је требало сачекати са градином, јер је требало градити нову школу у Опарићу или у неком суседном селу, зато што постојећа школска зграда, која се налазила у приватној кући, није одговарала за школу. За приватну школу у Пољни известио је да је са радом почела још пре две године, и да му је потребан налог окружног начелника да утврди правилности око почетка рада школе. При крају школског распуста и школа у Рековцу је оправљена и снабдевена свим потребама. Поред свих школских потреба, школа и учитељ били су снабдевени дрвима за огрев, а учитељу је плаћен трошак за ранију набавку дрва. Попечитељство просвете било је задовољно извештајем о уређењу школа у Јагодинском округу, али је поново упућен налог да се и у будуће већа брига посвети уређењу школа. За школу у Пољни наложено је да се затвори, јер је отворена без ичијег одобрења, а родитељи да своју децу шаљу у оближње школе. Због задржавања ђака преко прописаног времена у Рековцу, тражено је од учитељу да се придржава Устројенија школског и да не задржава ђаке преко прописаног времена.⁷⁶²

Јован Радоњић, учитељ у Јовцу, жалио се 9. фебруара 1857. године да школа нема дрва, због чега је, од 17 ученика, само 5 долазило у школу. У жалби је навео да школа нема ни других потребних ствари. Због недостатка метле школа дуго није чишћена. Као кривца за такво стање навео је Милована, кмета села Јовца, против кога је поднео тужбу, као и родитеље деце која не похађају школу, против којих је такође поднео тужбу. У извештају Начелника среза темнићког износи се да је жалба учитеља неистинита, да је школа снабдевена дрвима и свим потребним стварима, и да довољан број деце иде у школу.⁷⁶³

⁷⁶¹ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858. Извештај су потписали: Димитрије Цветковић, учитељ трећег и четвртог разреда, Светозар Савић, учитељ другог разреда и Сава Протић, учитељ првог разреда.

⁷⁶² АС, НОЈ, Ф I, р-140/1858.

⁷⁶³ АС, НОЈ, Ф IV, р-75/1857.

Школа у Медвеђи, која је била у крајње лошем стању, прилично је поправљена почетком септембра 1857. године.⁷⁶⁴

Милосав Поповић, учитељ у Копривници, такође се жалио на недовољно снабдевање дрвима. Према договору општина, оне су требале да школи испоруче годишње 60 кола са дрвима. Када је он новембра 1855. године дошао у Копривницу за учитеља, багрданска општина је те јесени испоручила 49 кола са дрвима. Следеће јесени 1856. године, општина врановачка је испоручила 59 кола са дрвима, а у јесен 1857. године дрва је требало да обезбеди копривничка општина. Пошто је остао без дрва, Милосав Поповић је током јула 1857. године, затражио од Јагодинског окружног начелства да преко Начелства окружја крагујевачког, приморају багрданску општину да дотера још 11 кола са дрвима, јер је кмет Багрдана то одбио. Начелство окружја јагодинског са тим је упознало Начелство окружја крагујевачког, али пошто је Милосав Поповић поновио молбу и током августа, вероватно да првобитна иницијатива није уродила плодом.⁷⁶⁵

Попечитељство просвете је 5. марта 1858. године упутило допис свим окружним начелствима, па и Јагодинском начелству, о потребама снабдевености школским стварима, да би ученици што боље напредовали у савлађивању школског градива. Школе су биле обавезне да имају: 1. Довољно скамија, које се морају правити по пропису; 2. Две црне табле, једну за рачун а другу за писање са линијама; 3. Велику штицу, црне таблице за краснопис и нужне...; 4. Сто и столицу за учитеља. Сто је требало да има фиоку са бравом и кључем; 5. Један орман са рафовима или полицама за остављање и чување школских ствари, који такође морао имати браву са кључем; 6. Два протокола, од којих ће један служити за уписивање ученика, а други за увођење школских наредби; 7. Један велики дивит са пескаицом и лењиром; 8. Сунђер и довољно креда; 9. Икону Светог Саве; 10. Метлу, ватрањ и секиру.⁷⁶⁶

Према истом закону свака школа је била дужна да има послужитеља, који ће се плаћати из општинских каса у којима има новца, или из општинског приреза који ће се прикупити из целе школске општине.⁷⁶⁷

О набавкама ових ствари бринули су се школски надзиритељи и надлежних општина, а надлежне општине о свом трошку, морале су их набављати. Набавку протокола и икона, извршило је Попечитељство ради једнообразности. За уписивање школских ствари, да би се знало које је и какве ствари има школа, заведени су инвентари школских ствари. Један

⁷⁶⁴ АС, МПс, Ф VII, р-117/1858.

⁷⁶⁵ АС, НОЈ, Ф VIII, р-101/1857.

⁷⁶⁶ АС, НОЈ, Ф VI, р-18/1858.

⁷⁶⁷ АС, МПс, Ф IV, р-519/1858.

инвентар дат је учитељу, а други школском надзиритељу. Ако би се ствари изгубиле или поквариле одговарао је учитељ. Када се мењао учитељ, све ствари је пописивао надзиритељ, па је по списку предавао другом учитељу. Рок за набавку потребних школских ствари био је 1. август, када је почињала школска година. О овоме окружно начелство је обавестило среска начелства и Примирителни суд вароши Јагодине 16. априла 1858. године.⁷⁶⁸

Касније, тачније 80-тих година, школе су, поред ових потреба, биле дужне да имају још: велику руску рачунаљку, метарске мере за дужину, тежину, течност и запремину (збирку модела), карту Србије и југословенских земаља, глоб, слике животиња у боји, планиглоб, чабар за воду и тестије, све потребе за кухињу и мешење хлеба, где је постојао заједнички живот.⁷⁶⁹

По доношењу „Правила о изради справа за гимнастичка вежбања у основним школама“ 1885. године, школе су биле обавезне да имају: ђулад, конопце, сталке за скакање у вис, трамбулину, вратило, алке, пуџаонице (с мотком, конопцем и лествама), обруче, штапове, мотке за скакање, греде и т.д.

Према извештају Марка Ступљанина, учитеља у Великој Дренови, школа је током јула, августа и септембра 1858. године била снабдевена свим школским потребама према новом програму. Била је снабдевена довољним бројем скамија, орманом са полицама, црном таблом са линијама за краснопис, и свим осталим потребама.

Начелник среза темнићког известио је поводом дописа од 16. априла 1858. године, да је све потребе школске набавио и предао, које су тражене преко школског надзиритеља у срезу и учитеља, осим што нису свуда постојали ормани, столови и табле са црвеним линијама за писање, због тога што је у Јагодини радио само један тишлер и он је био пренатрпан послом у манастиру Јошаници, али је све наручио и очекивало се да све буде готово за кратко време.

Начелник среза темнићког у свом извештају од 16. новембра 1858. године, поново је навео да су школе снабдеване свим потребним стварима, осим што су још у неким школама недостајали ормани, столови и табле са исцртаним црвеним линијама. То је било одавно наручено, али због презапослености јединог тишлера у Јагодини, то није у потпуности завршено. Примирителни суд вароши Јагодине известио је, да је одмах по пријему дописа погодио са тишлером да се све потребне ствари за школу заврше до 1. августа. Мајстор је до тог рока урадио већину ствари, а све је требало да буде готово до почетка септембра. То је

⁷⁶⁸ АС. НОЈ, Ф VI, р-18/1858.

⁷⁶⁹ АС, МПс, Ф IX, р-47/1884.

и остварено јер је Примирителни суд известио окружно начелство 12. септембра да су све потребне ствари за мушку школу завршене. Школа је била снабдевена са краснописним таблама, мапама, орманима, рачунским таблама, светим иконама, металним пећима и једним сатом. Школске потребе, као што су креде, сунђери и мастило добијане су редовно. Школа је имала свог послужитеља. На школи су прозори били застакљени, а под патосиран циглама. Једино за женску школу није ништа наручено, јер нису биле прописане потребе од стране Попечитељства. По одобрењу Попечитељства све потребне ствари наручене су и за женску основну школу.⁷⁷⁰

Укупно је за школе у округу послато 14 Протокола за уписивање ученика и исто толико Протокола за увођење школских уредби. О достављању протокола Примирителни суд вароши Јагодине известио је окружно начелство 28. маја 1858. године. Осим мушке основне школе, протоколе су добили: сва три разреда женске основне школе, и школе у Копривници, Рибару, Јовцу, Варварину, Бачини, Јасики, Коњусима, Рековцу, Медвеђи и Великој Дренови. Нису били послати протоколи за школе у Опарићу и Белици, јер се није знало да ли ће да продуже рад.⁷⁷¹

Септембра 1858. године школа у Коњусима оскудевала је у многим стварима. Недостајала је једна табла са линијама за краснопис, једна књига протокола за вођење школских наредби, орман.⁷⁷²

Септембра 1858. године школа у Обрежу била је снабдевена свим потребама, као што су столице, табле за писање и скамије. Једино школа није имала протоколе за упис ученика и школских уредби.⁷⁷³

Школски надзиритељ школе у Бачини Јован Поповић, парох у истом селу, 14. новембра 1858. године упутио је допис окружном начелству у коме је изнео његову иницијативу кмету Бачине да се постара да ђаци редовно долазе у школу и кмету села Тољевац, да обезбеди дрва за школу. Он је то више пута писмено и усмено тражио од кметова, али они нису бринули много о потребама школе. Окружно начелство наложило је Начелнику среза темнићког да нареди кметовима испуњење захтева пароха Јована Поповића. Срески начелник известио је да нема спискове ђака, по којима би тражио повратак ђака у школу. Тај списак је тражио од окружног начелника, који је 5. августа одговорио да не поседује спискове ученика у Бачини.⁷⁷⁴

Школа у Опарићу, према извештају учитеља Михаила Куновчића, у првом полугодишту школске 1858/59. године, била је добро оправљена и

⁷⁷⁰ АС, НОЈ, Ф VI, р-18/1858.

⁷⁷¹ АС, НОЈ, Ф VI, р-18/1858.

⁷⁷² АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

⁷⁷³ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

⁷⁷⁴ АС, НОЈ, Ф XXI, р-96/1859.

снабдевена, и налазила се у пространој приватној кући. Школа је имала и икону Светог Саве. Грејање је било регулисано, пећ поправљена и набављен огрев, па школа због тога није прекидала са радом. Школа и даље није имала градину. Само су ђаци првог разреда губили наставу због тога што нису били снабдевени букварима, којих тада није било у продаји.⁷⁷⁵

Школа у Бачини, према извештају учитеља Павла Поповића од 30. децембра 1858. године, у првом полугодишту школске 1858/59. године, била је добро снабдевена. Постојао је један астал са фиоком и бравом, једна црна табла за рачун, десет краснописних таблица, осам земљописних карата, један мали сунђер, ока креде, столица. Скамије нису постојале, већ су ученици седели на обичним клупама. Током октобра добијен је орман са бравом и кључем, а децембра и табла.⁷⁷⁶

Школска зграда у Белици, у првом полугодишту школске 1858/59. године, била је у добром стању, оправљена је и није се налазила у згради Примирителног суда. Школа је била снабдевена фурунама и са довољно огрева. На прозорима и вратима налазила су се стаклена окна. Такође је школа била снабдевена два таблама. Једна је служила за писање, а друга за рачун. Осим тога, школа је била снабдевена: столом, столицама, кредом, сунђером, орманом за школске ствари, метлама. Школа је имала школског послужитеља. Школа није имала школску градину за учитеља.⁷⁷⁷

Школа у Великој Дренови је и током првог полугодишта школске 1858/59. године радила у црквеној згради, и према извештају учитеља Марка Ступњанина била је снабдевена свим потребним стварима.⁷⁷⁸

Школске 1858/59. године школа у Коњусима није располагала са већином школских потреба, као и са дрвима за огрев.⁷⁷⁹

Школска зграда у Копривници, школске 1858/59. године, имала је два одељења. На оба одељења прозори су били застакљени. Кров је био добар. Од две металне фуруне, у једној соби била је у добром стању, док је у другој била оштећена. Школа је била снабдевена свим потребним стварима, као што су скамије, табле и сто. За одржавање чистоће и ложења фуруна школа је имала послужитеља. Зграда се налазила поред саме цркве. Градина није постојала. Дрва за огрев су нередовно набављана. Недостајала је једна табла са линијама и орман за смештај школских ствари.⁷⁸⁰

⁷⁷⁵ АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

⁷⁷⁶ АС, МПс, Ф II, р-38/1859.

⁷⁷⁷ АС, МПс, Ф II, р - 38/1859. Извештај учитеља Николе Симића од 31. децембра 1858. године.

⁷⁷⁸ АС, МПс, Ф II, р - 38/1859.

⁷⁷⁹ АС, МПс, Ф II, р - 38/1859. Извештај учитеља Филипа Лазаревића од 31. децембра 1858. године.

⁷⁸⁰ АС, МПс, Ф II, р - 38/1859.

Школа у Јовцу почетком школске 1858/59. године имала је шест неудобних скамија, једну таблу за рачун, осам земљовида, десет црних табли краснописа, једну велику штицу, један сто без кључа, две столице сламњаче, зидни сат, два протокола за уписивање ученика и за увођење школских наредби. Такође је школа имала метлу, секиру, креду, сунђер, дивит са пескаоницом и лењир. Снабдевање дрвима било је уредно. Школа је имала послужитеља, који је чистио школу и доносио воду. Недостајало је према уредби, још: табла за писање са линијама, орман, ватрањ и градина за башту.⁷⁸¹

Према извештају учитеља Филипа Јовановића за октобар, новембар и децембар 1858. године, школа у Варварину била је поправљена и није била тескобна. Школска зграда се добро грејала, али није било довољно огрева. Због тога је учитељ био принуђен, да ученике, који су становали далеко од школе, отпушта раније из школе, јер није било могућности да буду у школи због хладноће. Школа је била снабдевена потребним стварима. Половином децембра школа је добила орман и таблу са линијама. Школа је имала послужитеља.⁷⁸²

И после наредбе, школа у Јасики септембра 1858. године, није била снабдевена потребним стварима. Школа је имала сунђер, креде и дрва за огрев, а и послужитеља који је доносио воду за ђаке и чистио школу.⁷⁸³

Школа у Рековцу, почетком школске 1858/59. године, била је снабдевена са: скамијама, клупама, столицама, столовима, штицама, сунђерима, кредама, мапама земљовидим, црним таблицама краснописа, једним лењиром, великим дивитом и пескаоницом, таблом за рачунање и служитељем. Школи је недостајало: дрва за огрев, табла са линијама, орман, један астал са фиокама. Намештај је тада био наручен код столара у Јагодини.⁷⁸⁴

Одговарајући на допис окружног начелства, 12. јануара 1859. године. Примирителни суд вароши Јагодине известио је да су све потребне ствари по пропису набављене и предате учитељима, осим у првом разреду, који је прешао у нову зграду, па и да има свих потребних ствари, не би могле да стану у нову зграду. Начелник среза темнићког известио је 23. јануара 1859. године да су набављене све ствари које су недостајале, још пре дописа

⁷⁸¹ АС, МПс, Ф X, р-15/1859. Према извештају средњег начелника од почетка фебруара 1860. године, школа у Јовцу била је потпуно опремљена за рад, чиме је побијао извештај учитеља Мијата Јаковљевића од 12. октобра предходне године, који је навео да је школа оскудевала са кредама, сунђером, ватрањом, метлом, таблама, поправљеним скамијама и столом за учитеља.

⁷⁸² АС, МПс, Ф II, р – 38/1859.

⁷⁸³ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

⁷⁸⁴ АС, МПс, Ф X, р-15/1850.

окружног начелства од 3. децембра 1858. године.⁷⁸⁵ Ипак према извештају изасланика Министарства просвете од 15. маја 1859. године, прво одељење првог разреда Јагодинске школе налазило се у рђавој згради и није имало црну таблу за краснопис, велику таблу за рачунање и велику штицу. Друго одељење првог разреда радило је у приватној кући, која је била у добром стању. Одељење је било снабдевано свим потребама.⁷⁸⁶

Следеће године, према извештају школског надзорника од 25. маја 1860. године, школа у Јагодини је била у врло рђавом стању, али била је снабдевана свим потребама. Исти извештај послат је и маја следеће 1861. године, као и 1862. године када је написано „да је зданије школско рабатно и неодговара цели...“⁷⁸⁷

Током школске 1858/59. године у срезу све школе су имале своје градине, осим при школама у Копривници и Бачини. За Копривницу није било простора, а за школу у Бачини још се није знало да ли ће остати на истом месту. У срезу левачком само је школа у Рековцу имала своју башту, док школе у Белици, Опарићу, Великој Дренови и Медвеђи нису имале. Код последње две школе није било могуће обезбедити баште, јер су школе радиле у црквеним зградама на црквеним плацевима, који су се налазили у средини села и није било могуће са било које стране да се нађу баште у близини. За школу у Белици није нађена башта, јер су понуђене баште биле удаљене од школе, а и кирије су биле високе. Ни за школу у Опарићу није се градина могла пронаћи, јер се школа налазила у приватној кући, и требала је да се премести на другом месту.⁷⁸⁸

Попечитељство просвете упутило је 27. јуна 1859. године наредбу да се преко школског распуста током јула месеца, све школе окрече, поправе и снабдеју свим потребним стварима. О извршењу наредбе председник Примирителног суда вароши Јагодине известио је 10. августа, тврдећи да су школе у Јагодини окречене, поправљене и снабдеване свим потребним стварима. Такав извештај поднели су Начелник среза левачког 28. августа, а 23. октобра и Начелник среза темнићког.⁷⁸⁹

После отварања приватне школе у Милутовцу и наговарања да мештани Страгара, Мале Дренове и Селишта своју децу не шаљу у Велику Дренову, Примирителни суд Велике Дренове упутио је допис Начелству окружја јагодинског у коме га обавештава о намерама села Милутовца, Страгара, Селишта и Мале Дренове, јер би у том случају школа у Великој Дренови остала без довољно средстава за издржавање, за плаћање квартира

⁷⁸⁵ АС, НОЈ, Ф I, р - 104/1859.

⁷⁸⁶ ЗМЈ, XXII, к 3-1

⁷⁸⁷ ЗМЈ, XXII, к 3-1.

⁷⁸⁸ АС, МПс, Ф IV, р-519/1860.

⁷⁸⁹ АС, НОЈ, Ф XV, р-84/1859.

учитељу, плаћање служитеља, оправку школе и набавку огрева. Окружно начелство је 25. новембра 1859. године наложило да све ове општине и даље припадају школи у Великој Дренови, и да учествују у издржавању до доношења новог закона о уређењу школа, или бар до изградње школе у Пољној, јер би Милутовац и Мала Дренова могли да припадају школи у Пољној.⁷⁹⁰

Преко школског распуста 1859. године школска зграда у Медвеђи је оправљена и школа је снабдевена свим потребама осим табле за писање. Школа у Великој Дренови, према извештају учитеља Марка Ступљанина, такође је била оправљена преко распуста и снабдевена свим потребама, осим слике Светога Саве. Школска зграда у Рековцу није преко распуста поправљана, јер се налазила у среској кући, што је сматрано за привремено решење. Иначе школа је била снабдевена свим школским потребама, осим иконом Светог Саве.⁷⁹¹

Школска зграда у Варварину почетком школске 1859/60. године за време одмора није поправљана, нити је општина намеравала да је поправи. Школа је радила у згради среског начелства. Школа је била снабдевена свим потребама. Учитель није имао стан, већ је Варварину стан о свом трошку сам направио.

Школа у Рибару септембра 1859. године била је снабдевена свим потребним стварима.

Школа у Медвеђи септембра 1859. године била је снабдевена свим потребама, једино је недостајала велика табла за писање.

Почетком октобра 1862. године, учитељ у Медвеђи Лазар Павловић жалио се Министру просвете да школа нема послужитеља, дрва за огрев, потребан број ђака, а они који су похађали школу чинили су то врло нередовно. Људи који су долазили у цркву, у школи су јели, пили, свирали, певали и везивали коње у школском дворишту. Пошто се школа налазила у црквеној кући, која је била врло тескобна и није имала квартир за учитеља, затражено је да се мештани села постарају да начине другу зграду за школу и да нађу квартир за учитеља. Ако се стање школе не би поправило, Министар просвете је најавио укидање школе. Мештани су одговорили да они не могу другу школу брзо саградити, али су обећали да ће од Митровдана наћи за учитеља приватни смештај и да ће да му се плаћа кирија. Затражили су да се досадашња зграда користи за школу док се не

⁷⁹⁰ АС, НОЈ, Ф XX, р-80/1859.

⁷⁹¹ АС, НОЈ, Ф XIV, р-51/1860. Према извештају учитеља Лазара Павловића. Учитель у Рековцу био је Павле Милетић.

сагради нова. Они су били спремни да започну припреме за зидање зграде, и да се само чекају одлуке више власти.⁷⁹²

Стање се ипак није много побољшало. Када се учитељ пожалио свештенику да му народ доста досађује у школи и то нарочито недељом и празницима, и да није у реду да се по школској башти и дворишту стока оставља, свештеник је запретио батинама. Одговорио је, да ће народ са школом, која је смештена у црквеној кући, по својој вољи и даље располагати. Учитељ се новембра 1862. године поново жалио Министру просвете да школа није оправљена, да нема школског послужитеља, да деца много изостају из школе, да нема довољно огрева, да му народ и даље омета рад. Тада је у школи било уписано 17 ученика, од којих тројица нису никако похађала наставу. Општина је обећала да ће плаћати учитељу годишње два дуката за стан, и обезбедити 20 кола са дрвима. Учитељ је одбио плаћање станарине, јер је била сувише мала, па је и даље становао у школској згради. Поново је Министар просвете тражио од општине да отклони све тешкоће које су наведене у жалби учитеља.⁷⁹³

Фебруара 1862. године за пет школа у Темнићком срезу добијене су иконе Светог Саве, за које је плаћено по 212 гроша, односно 42 гроша и 16 пара за сваку. Иконе су добиле школе у Варварину, Обрежу, Јасики, Бачини и Коњусима. За четири школе у срезу беличком набављене су иконе Светог Саве и за њих је плаћено 168 гроша. Иконе су добиле школе у Копривници, Рибару, Јовцу и Белици. За школе у срезу левачком послате су три иконе. Иконе су дате школама у Рековцу и Медвеђи, а трећа је послата школи у Великој Дренови, јер је од тада ово место припадало темнићком срезу. За школе у Јагодини примљене су шест иконе Светог Саве, за које је плаћено 252 гроша пореска или 504 гроша чаршијска. Иконе су добиле пет мушке и једна женска школа. Иконе је радио Урош Кнежевић, живописац из Београда. Пре доделе ових икона, у старијој Јагодинској школи налазила се икона Светог Николе, а у средњој и најмлађој икона Мајке Божије. У школама левачког среза није било никаквих икона, док су се иконе Светог Саве, али од слабог материјала, налазиле у школама у: Копривници, Рибару, Јовцу, Обрежу, Бачини, Варварину, Јасики и Коњусима.⁷⁹⁴

Милосав Радојковић, учитељ у Јасики, упутио је 19. јануара 1863. године другу притужбу против школског надзиратеља и кмета села Годора Драгићевића и среске канцеларије. Прву жалбу упутио је почетком децембра 1862. године, јер школа није била снабдевена огревом све до 30. новембра. Због тога деца нису долазила у школу. У истом допису навео је да школски

⁷⁹² АС, НОЈ, Ф XXII, р-339/1863.

⁷⁹³ АС, НОЈ, Ф XXII, р-339/1863.

⁷⁹⁴ АС, НОЈ, Ф XIII, р-141/1862.

надзиритељ не кажњава и не приморава родитеље да шаљу децу у школу. Чак да је говорио да неће да врши дужност школског надзиритеља, јер не прима плату за то. Ову прву молбу срески писар није проследио Попечитељству просвете. Пошто је недостатак огрева и даље био велики проблем, учитељ је морао да сече неко општинско дрвеће и школску ограду. После више покушаја да се обезбеди огрев, тражио је да се смени тадашњи школски надзиритељ и постави други, који би више пажње посветио опремљености школе. Осим одговорности школског надзиритеља, тражио је и да се утврди одговорност среских власти.⁷⁹⁵

После захтева Попечитељства просвете и окружног начелства, Тодор Драгићевић је 17. априла 1863. године, одговорио на тужбу против њега. Одмах је побринуо оптужбе поводом недоласка ђака у школу и о изјави о невршењу посла школског надзорника без плате. О томе је тражио да учитељ поднесе доказе. Што се тиче обезбеђивања дрва за школу, он је изнео, да је према договору општина, Крвавица требало да обезбеди дрва, али она то није учинила. Он тада није могао да тражи обезбеђивање огрева, јер се у то време са другим позивом војника из среза темнићког налазио на граници код Алексинца. Када се вратио у Јасику, одмах је преко среске власти обезбедио дрва за школу и поновно постављање ограде, што су учинили мештани Крвавице. Што се тиче недоласка деце у школу, он је за то оптужио учитеља, због његовог суровог поступања према ученицима. Изнео је и његову потпуну небригу за одржавањем наставе, јер се више занимао трговином свињама са неким његовим ортаком. У свом одговору на оптужбе, изнео је да против учитеља постоје изјаве у среској канцеларији.⁷⁹⁶

Поново је 1. маја 1863. године учитељ Милосав Радојковић упутио жалбу против Тодора Драгићевића. У овој жалби је навео да га је Тодор вређао, да је свуда говорио врло лоше против њега, називао га пијаницом, и стално подстицао општинаре да се тражи његов премештај. Поново је изнео проблем огрева. Он је сам морао да посече 13 дрвета шљива, један орах и школску ограду. Сам је поставио школску ограду до 30. марта, да би заштитио усеве. По његовом тврђењу, ни школски надзиритељ ни среска власт нису се старали да опреме школу свим потребама. Тодор Драгићевић се више бавио трговином, а закупио је и три скеле на Морави. Школу је посећивао само два пута годишње када су одржавани школски испити. О свом понашању и раду је могао да поднесе сведочење свих осталих општина. Срески писар Риста Митровић, када је долазио у Јасику, није

⁷⁹⁵ АС, МПс, Ф IV, р-425/1863.

⁷⁹⁶ АС, МПс, Ф IV, р-425/1863.

желео да пред њим узме изјаву од Тодора Драгићевића, ни о његовом понашању, ни о разлозима недоласка ученика у школу.⁷⁹⁷

Почетком септембра 1863. године школска зграда у Јасики није поправљана. Зидови су попуцали на свим странама. Такође су и фуруне за ученике и учитеља биле неупотребљиве. Школа није имала сунђер, креде, столицу за учитеља, а ни огрева.⁷⁹⁸

Школа у Медвеђи, почетком септембра 1863. године била је снабдевена свим потребама, а школска зграда била је поправљена.⁷⁹⁹

Школа у Маскару септембра 1868. године била је поправљена и снабдевена свим школским потребама.⁸⁰⁰

У Јасики пред почетак школске 1868/69. године, школа није поправљена, али је била је снабдевена свим потребама.⁸⁰¹

Школа у Бачини и почетком школске 1868/69. године налазила се у лошем стању. Зграда је била доста стара, ниска и мрачна, и није била погодна за школу. Стан за учитеља био је неокречен и лош. Ограда је била разваљена.⁸⁰²

Школска зграда у Коњусима била је добро уређена и снабдевена свим школским потребама пред почетак школске 1868/69. године, али је била патосана циглом. Школа у Падежу почетком школске 1869/70. године није имала само карту Азије.⁸⁰³

Школска зграда у Великој Дренови за почетак школске 1869/70. године била је оправљена, имала је све потребе, осим сата и офарбене табле. Наложено је да се натерају ђачки родитељи да обезбеде хартију и мастило за ђаке, и да школа одмах пронађе служитеља.⁸⁰⁴

Марта 1871. године школи у Варварину послата је карта Европе и карта Србије са књигом. За ово је општина варваринска платила 96 гроша. Школа у Опарићу, пред почетак школске 1871/72. године била је потпуно оправљена и снабдевена свим потребама.⁸⁰⁵

Школа у Волујаку била је током распуста потпуно уређена и снабдевена свим потребама пред почетак школске 1871/72. године.⁸⁰⁶

⁷⁹⁷ АС, МПс, Ф IV, р-425/1863.

⁷⁹⁸ АС, МПс, Ф III, р-355/1864.

⁷⁹⁹ АС, МПс, Ф III, р-355/1864.

⁸⁰⁰ АС, МПс, Ф VII, р-12/1868.

⁸⁰¹ АС, МПс, Ф VIII, р-12/1868.

⁸⁰² АС, МПс, Ф VIII, р-354/1869.

⁸⁰³ АС, МПс, Ф IX, р-2139/1869.

⁸⁰⁴ АС, МПс, Ф IX, р-2135/1869.

⁸⁰⁵ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871.

⁸⁰⁶ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871.

Школа у Обрежу оправљана је од 9. септембра па до 15. октобра 1869. године, због чега ученици у то време нису похађали наставу.⁸⁰⁷

Нова школска зграда у Рековцу, саграђена 1871. године, пред почетак школске године била је снабдевена свим потребама.⁸⁰⁸

Учитељи среза темнићког упутили су 1. новембра 1872. године допис Министру просвете у коме су изнели проблеме, који су ометали боље одвијање наставе. По њима, најважније је било уредно снабдевање књигама и редовно долажење у школу. Сматрали су да би боља опремљеност и ђака и школа много допринело напредовању школства. Поред општег напретка, потпуна снабдевеност отклонила би многе незгоде међу људима, пре свега између учитеља и мештана, као што су: свађе, мржње, злобе, мале и велике парнице. Увиђајући велику штету за школство због наведених узрока, учитељи среза темнићког замолили су министра да нареди: 1. Да свака школска општина годишње својим ђацима набавља сав потребан школски материјал, који би се преко учитеља предавао, а касније да се од родитеља ђака, према потребама своје деце, наплаћује; 2. Да свака школска општина преко учитељске школе у Крагујевцу набавља за своју школу справице за рачунање, које су обавезне према пропису за основне школе, као и све остале потребе без којих не могу да се остварује успешан рад у школама; 3. Да се најстрожије нареди да сва деца уредно и на време долазе у школу, што је неопходно за успех ђака. Ако се ово не оствари, учитељи су сматрали да је њихов рад узалудан јер неће моћи ништа да постигну. Министар просвете наредио је окружном начелству да одмах изда наредбу ђачким родитељима да обезбеде својој деци сав потребан школски прибор, као и школским општинама да обезбеде све за нормалан рад школа, а да се учитељи ревносно труде, и да неуспех својих ђака не оправдавају тиме да ђаци нису у довољној мери снабдевени свим потребама.⁸⁰⁹

Сви одбори неуредно су прикупљали новац за школске касе. Буџети углавном нису прављени почетком школске године, већ када се укаже нека потреба. Тада је тражен новац од општина. У неким селима школски прирез се скупљао уз редовни порез, а у неким селима повремено, када се укаже потреба. Углавном много примедби је било од стране школских одбора на прикупљање школског приреза. У неким селима су прикупљени прирези, трошени од стране кметова тих села на њихове сопствене потребе. Покушаји

⁸⁰⁷ АС, МПс, Ф I, р-49/1870.

⁸⁰⁸ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871.

⁸⁰⁹ АС, МПс, Ф XI, р-315/1872. Молбу Министру просвете упутили су: Петар Милетић, учитељ у Бачини, Недељко Здравковић и Јован Живановић, учитељи у Варварину, Лука Ристић, учитељ у Поточцу, Петар Ивановић, учитељ у Крчину, Веселин Баралић, учитељ у Маскару, Младен Марковић, учитељ у Милутовцу, Филип Павловић, учитељ Коњуху и Стојан Миловановић, учитељ у Обрежу.

повраћаја новца, бар у овој години, били су безуспешни. Било је примера да су чланови школског одбора трошили новац из школских каса у кафанама.

Ђока Ивановић и Сима Стојковић из Јагодине, Петар Рачић, Андрија Прокупац и Таса Ристић из Белушића и Петар Ђорђевић из Штипља поклонили су 22. маја 1873. године школи у Опарићу за сиромашне ђаке 67 гроша чаршијских.⁸¹⁰

Школска зграда у Милутовцу оправљана је тек пред почетак школске године. Школа септембра 1875. године није имала велику мапу кнежевине Србије, рачунаљку, слику Светог Саве и дневник.⁸¹¹

Новембра исте 1875. године учитељ у Јасики Светозар Поповић, после више захтева упућеним општинској и среској власти, упутио је допис Министру просвете, у коме је изнео лоше стање школе у Јасики. Школа је због свог стања врло лоше утицала на здравље ученика. Под је био патосан циглама, које су испадале из свог лежишта. Кров је прокишњавао, тако да је школа често била влажна. Школска ограда је била разваљена, па је стока улазила у школско двориште. Нису набављена дрва за школу и учитеља. Када је учитељ по трећи пута тражио од школског стараоца у селу да се школа поправи и снабде свим потребним стварима, одговорено је: „*Ниси ми ти из Беча дошо па да ти се школа и твој стан поправити мора него треба да си благодаран и на том*“. На основу овог дописа, Министар просвете је наложио да се зграда поправи и набаве дрва за школу и учитеља.⁸¹²

Школа у Јагодини, на почетку школске 1875/76. године није имала све потребне ствари. У другом и трећем разреду недостајала је мапа Србије, а трећем и четвртном разреду глобус и часовник. Ни један од разреда није имао протокол за убележавање школског рада.⁸¹³ Други, трећи, четврти разред и друго одељење првог разреда били су смештени у новој згради, док је прво одељење првог разреда било смештено у једној приватној кући. Кућа је била неудобна, врло мрачна. Соба није одговарала према броју ученика. Била је ниска и мала. Послуга школска била је врло неуредна. Општински суд је за послужитеље постављао људе који су дуговали данак. По исплати дуга замењивани су са другим дужницима.⁸¹⁴

Проблем неадекватног школског простора био је нарочито изражен у Копривници. На почетку школске 1875/76. године било је уписано 86 нових ученика. Са преосталих 30 ученика укупно је било 116 ученика. Како је школска зграда била стара и од слабог материјала, а у учионици је могло да стане само пет скамија, учитељ Михаило Јовановић је крајем августа тражио

⁸¹⁰ Школа, бр. 16 из 1873. године. Њима се захвалио учитељ Алекса Поповић.

⁸¹¹ АС, МПс, Ф X, р-102/1875.

⁸¹² АС, МПс, Ф XVII, р-36/1875.

⁸¹³ АС, МПс, Ф XVII, р-39/1875.

⁸¹⁴ АС, МПс, Ф XVII, р-135/1875.

од Министра просвете упутство како да поступи. Уједно је тражио да се нареди припадајућим општинама да поправе школску зграду. Министар просвете је наложио окружном начелству да, поред 30 ученика, који су већ од раније похађали школу, у новој школској години прими само још онолико ученика, који су могли да се сместе у учионици. Ти ученици су требали бити из имућнијих и задружних кућа, а остали да се отпусте кућама. Да би се у будуће могла примати сва деца, наложено је да се приступи изградњи нове школе.⁸¹⁵

Школа у Медвеђи септембра 1877. године није имала велику штицу, рачунаљку и глобус.⁸¹⁶ Исте 1877. године школа у Белушићу је била у доста лошем стању. Школа је постојала осам година, а у последње три године није никако поправљана. Школско двориште је било ограђено с лица и мало са стране, а ограђена је претходне зиме, у време проласка војске. Школа није имала мапа и књигу „Кнежевина Србија“.⁸¹⁷

Школа у Рабеновцу 1880. године, према извештају учитеља Младена Марковића, била је у врло лошем стању. Према стању школе, како наводи учитељ, „није била корисна ни за државу, ни за учитеља ни за децу“. Осим недостатка школских потреба, мало ђака је било уписано, свега 18, па ни они нису редовно похађали школу. После више покушаја код среских и општинских власти, неколико пута је са стањем школе упознавао и министра.⁸¹⁸

И 1880. године школе су биле оскудне у наставним средствима. Само у школи у Великој Дренови било је најпотребнијих средстава за наставу. У већини школа било је мало наставних средстава, од којих су многа била неупотребљива. Ово је нарочито важило за Дежардерове мапе. У школама у Опарићу, Милутовцу,⁸¹⁹ Маскару, Јасики и Коњусима није било никаквих наставних средстава.

Школа у Ратковићу била је неуредна и запуштена. Скоро да је била неподесна за школу. Осим саме зграде и учионица, сав намештај је био доста пропао. Осим једне мапе Србије и неким мањих карата више делова света, које су и саме биле у лошем стању, других учила није било. Недостајала је карта Европе, земљописна историја Срба, још једна црна табла за рачунање, часовник, и још многе друге потребе.⁸²⁰

⁸¹⁵ АС, МПс, Ф ХVIII, р-160/1875.

⁸¹⁶ АС, МПс, Ф XII, р-41/1877.

⁸¹⁷ АС, МПс, Ф XII, р-43/1877.

⁸¹⁸ АС, МПс, Ф II, р-257/1880.

⁸¹⁹ Др Никола Поповић, Основне школе у Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 90.

⁸²⁰ АС, МПс, Ф II, р-198/1880.

У току српско-турских ратова предавања у неким школама су престала, јер су поједини учитељи отишли у рат. Пошто су те школе обуставиле рад, њихове општине су престале да набављају огрев за породице тих учитеља, и престале су плаћати послужитеље. На молбе неких учитеља општине су поново почеле да дају огрев породицама учитеља које су становале у школским зградама, али нису пристале да плаћају служитеље, јер су, по одговору општина, они радили у школи само због ученика, којих тада није било јер школе нису радиле. Министар просвете се сложио да се не плаћају служитељи, осим ако је школа на усамљеном месту, због чега се породице учитеља не могу снабдевати, или због страха породица учитеља.⁸²¹

Ни следеће 1881/82. године стање са наставним средствима није било боље, јер су све школе оскудевале. Школски намештај је у већини школа био стар и није био прављен према прописима.⁸²²

Школа у Варварину је, према извештају учитеља од септембра 1881. године била поправљена и снабдевена свим потребама. У Бачини није био такав случај. Школа није поправљана и кречена споља и изнутра три године. Од потреба, школа није имала сат, орман за учила у учионици трећег и четвртог разреда, уписне протоколе, учила за очигледну наставу из јестаственице и нове метарске мере. Наставу је ометало и то, што се само 1,5 метар од једне учионице налазила једна стара зграда у којој је био смештен општински суд и затвор, а од друге учионице, на само један метар, налазио се општински кош.⁸²³

Школи у Јасики, школске 1881/82. године, недостајале су: мапе, рачунаљке, глобус, Шрајберове слике, слика метарских мера. Школска зграда је била у лошем стању, посебно просторија која је служила за учионицу, што је још више отежавало одвијање наставе.

Учитељ у Белушићу Алекса Поповић, после неколико неуспелих жалби, жалио се и фебруара 1882. године Министру просвете на однос општинске власти према школи. За предходне три године, после многих молби, у школи нису постојала сва потребна учила: сат, мапа Србије, земљовид, рачунаљка, Шрајберове слике и звоно. Посебно се жалио на однос мештана према њему. Увек када се жалио на небригу општине према школи, нападан је, псован, вређан, и он и његова породица. Због таквог односа према њему, његовој породици и школи Алекса Поповић је тражио премештај у Волујак, на место тамошњег учитеља Панте Ружичића, који је дао оставку.⁸²⁴

⁸²¹ АС, МПс, Ф XII, р-334/1877.

⁸²² Просветни гласник за 1882. годину, стр. 599.

⁸²³ АС, МПс, Ф VI, р-58/1881.

⁸²⁴ АС, МПс, Ф V, р-455/1882.

Уређењу школе у Пчелицама приступило се средином 1882. године, после налога Министра просвете. Школа је оправљена и окречена, набављен довољан број скамија и школска година је почела на време. Од школских потреба, школа је имала: икону Светог Саве, довољан број скамија, две црне табле, један сто са фиоком и столицом, орман за књиге, ћивит на ланцу, уписне протоколе за наредбе, креде, сунђер, хартије, плајвазе, велику рачунаљку, карту Србије, карту Европе, чабар за воду, тестију, ватраљ, секиру и метлу. Још су недостајала: слова за почетнике, глобус, планиглоб, слике животиња, метарске мере и фуруна за печење хлеба.⁸²⁵

Стара зграда у Ратковићу, која је могла за кратко време да послужи за школу, морала је да буде оправљена, да се поправе прозори, врата и све браве. Школи су недостајале нове скамије, мапа Србије, рачунаљке и нове метарске мере.⁸²⁶

*

Према Закону о основним школама из 1882. године, школска општина је била дужна:

1. Да подиже, оправља и одржава зграду за школу, стан за учитеље и школског послужитеља;
2. По селима да даје учитељу дан орања на уживање или накнаду у новцу за то, а школи најмање онолико земље колико је одређено правилима о градњи школа;
3. Да даје учитељу стан и огрев, а ако нема у школској згради или у другој кући, да даје учитељу накнаду у новцу;
4. Да набавља намештај школи и наставна средства које прописује министар просвете и црквених дела;
5. Да се стара да потребан огрев за школу буде допремљен школи пре половине октобра сваке године;
6. Да набавља књиге и писаћи материјал за сиромашну децу;
7. Да плаћа потребан број школских послужитеља.⁸²⁷

Према истом закону, бригу о школама водио је школски одбор у који су улазили председник политичке општине, управитељ школе и два становника из места, или по један из свих места која чине школску општину. Одбор је обављао упис ученика, водио рачуна о њиховом уредном доласку на наставу уз могућност кажњавања родитеља, старао се о свим материјалним потребама школе, остваривао непосредни увид о раду и

⁸²⁵ АС, МПс, Ф XXVI, р-3240/1882.

⁸²⁶ АС, МПс, Ф XVI, р-1882.

⁸²⁷ Просветни зборник закона и наредаба, Београд 1895, стр. 753.

владању учитеља, обавезно присуствовао годишњим испитима, и могао је да изриче опомене и укорје учитељима.

*

Све школе школске 1882/83. године биле су добро снабдевене училима. Мало је било школа у којима је нешто недостајало. Најчешће су недостајали глобуси, карте Балканског полуострва, рачуналке, словарице, штице. Намештај је свуда био стар. Ни једна школа није имала збирке минерала и хербаријуме. Трећи и четврти разред женске школе у Јагодини нису поседовали карте Балканског полуострва, Европе, Азије и Америке, а први разред словарицу. Стан учитељице другог одељења првог разреда Христине Поповић, био је сасвим неподесан за становање.⁸²⁸

Захваљујући учитељу у Јовцу, у тој школи је 1882/83. године најбоље организован смештај и исхрана ученика из удаљених села. Њих 18 доносили су храну од својих кућа, која је припремана у школи. Заједничка исхрана и становање ђака у Јовцу установљено је 14. априла 1883. године. За заједничку исхрану Школски одбор је направио списак по коме су родитељи доносили одређену количину хране, о којој је бринуо учитељ.⁸²⁹ На предлог учитеља из школске касе набављени су кревети, столови и све потребне ствари. У другим школама, где су такође учили ђаци из удаљених села, као у Белици, Варварину,⁸³⁰ Бачини, Вољујаку и осталим, није боравак ђака био тако организован.

Школа у Белици септембра 1882. године није имала руску рачуналку и довољно дрва за огрев. Димитрије Станимировић, старалац школе у Белици, жалио се на начелника среза беличког, јер није хтео да му да 48 динара од новца прикупљеног из села која су припадала школској општини, да би исплатио школског служитеља и набавио нека учила, већ га је истерао из канцеларије.⁸³¹

Школа у Маскару пред почетак школске 1882/83. године набавила је ђачку прозивку, списак намештаја и учила, списак за књижницу, списак кажњених ђака и слику метарских мера, а није набавила рачуналку, карту Југословенских земаља, слике животиња, планиглаб и слова за почетнике са столицом. Школска зграда била је поправљена.⁸³²

Школа у Бачини није била оправљена пред почетак школске 1882/83. године, али су набављене све школске потребе. Школа у Јовцу је пред почетак школске 1882/83. године одмах поправљена да ученици не би

⁸²⁸ АС, МПс, Ф XXV, р-3051/1882.

⁸²⁹ АС, МПс, Ф XII, р-20/1883.

⁸³⁰ Просветни гласник из 1883. године. Извештај професора Ивана Дамњановића од 13. јула 1883. године.

⁸³¹ АС, МПс, Ф XXVI, р-3027/1882.

⁸³² АС, МПс, Ф VII, р-48/1883.

губили од наставе, али је наложено да сва села која су припадала школској општини, одмах набаве све што је потребно за изградњу нове школске зграде. Школа није имала нове скамије, мапу Србије и Европе, Шрајберове слике, глобус и нове метарске мере. Наложено је да се то одмах набави.⁸³³

Школски одбор у Великој Дренови, пред почетак школске 1882/83. године донео је одлуку да набави наставна средства која су недостајала, као и она која су била оштећена. Одлучено је да се набаве: мапе Европе, Азије, Африке, Америке, Океаније и Балканског полуострва и Шрајберове слике. За школску читаоницу одлучено је да се набави „*Кнежевина Србија*“, Зборник школски и упутство за предавање домовине. Пошто одбор то није могао да набави из оближњих књижара, тражено је упутство од Министра просвете. Новембра 1883. године школски одбор је издвојио 600 динара за намештање громобрана на школи, јер се налазила на усамљеном месту близу Мораве.⁸³⁴

Школа у Обрежу имала је мапу Европе, најновију мапу краљевине Србије, велике природо-описне Шрајберове слике, таблицу метарских мера. Остале потребе су тражене, али септембра 1882. године још нису добијене.⁸³⁵

Сличан однос био је школске 1883/84. године. Скоро све школе нису имале прописане школске потребе. Мало је било школских одбора, који су набављали књиге и друге школске потребе за ученике својих школа. Више пута су се поједини учитељи жалили Министру просвете на неуредност својих школских одбора. Често су сами за свој новац набављали или израђивали школске потребе и учила. Ретко је која школска општина набављала књиге и писаћи материјал за своје сиромашне ђаке. За неке одличне ђаке сами учитељи су набављали школске потребе, да не би напуштали школу.

Учитељ у Рибару Василије Бандовић, у свом извештају од 30. септембра 1884. године, изнео је стање своје школе: 1. Школа је била недовољна за пријем 53 ученика, колико је тада било уписано. Учионица је имала само 98 метара кубних; 2. Клупа је било 6. То су биле старе, пропале и неподесне клупе. Свака клупа је била дугачка 3 ½ метара, а висока 0,77 метара. Малој деци једва да су главе вириле изнад клупа. Већина ђака је стајала при писању и читању. На једној клупи је седело 9 ђака; 3. Ђаци су били лоше снабдевени школским прибором, а и слабо су долазили у школу; 4. Школска зграда је била доста пропала. На више места је прокишњавала, а прозори су слабо затварали; 5. Дрва за школу и за учитеља су неуредно

⁸³³ АС, МПс, Ф XXIII, р2749/1882.

⁸³⁴ АС, МПс, Ф X, р-104/1883.

⁸³⁵ АС, МПс, Ф IV, р-17/1883.

достављана. Више пута у току зиме школа није радила због грејања, а од маја па до септембра, дрва нису уопште дотеривана. Зато је учитељ морао да гори ограду школског дворишта. Недостатак дрва онемогућавао је учитељу и његовој породици спремање хране и прање веша.⁸³⁶

На проблеме рада школе у Рибару указао је и Школски одбор у допису Министру просвете од 24. фебруара 1884. године. Посебно се жалба односила на остале општине, које су припадале школској општини. За претходну годину, тражено је од припадајућих општина по 2 динара и 40 пара од сваке пореске главе за подмиривање школских потреба и измиривање ранијег дуга. Ни једна општина није одговорила, а праћинска општина је чак желела да се одвоји од школске општине, и да своју децу не шаљу у школу. Због недостатка новца школа није имала сва учила и послужитеља, већ је сам учитељ морао три месеца сам да одржава школу. Одбор је више пута кажњавао своје чланове и родитеље за изостанке, али ни једну казну, општинска и среска власт није извршила.⁸³⁷

Председник школског одбора у Вукмановцу М. Стевановић жалио се на чланове школског одбора, који су нередовно долазили на састанке. Па и када су долазили понашали су се непристојно, изговарали непристојне речи и вршили разна подметања. Понудио је своју оставку, или да се оставке чланова одбора уваже.⁸³⁸

Софија Михаиловић, учитељица у Поточцу, 14. децембра 1884. године изнела је стање у својој школи. У њеном разреду, који су чинили 20 ученика другог, 15 ученика трећег и 8 ученика четвртог разреда, ђаци су врло нередовно долазили у школу. Многи су долазили тек у 10 сати. Због тога часови нису могли да се одржавају уредно. Највеће проблеме стварали су односи између мештана Рашевице, Поточца и Својнова, који су се односили на изградњу школе у Поточцу. Свађа међу родитељима пренела се и на децу из тих села. Родитељи су наговарали своју децу да терају децу из Својнова. За време прославе Светог Саве, постојала је намера мештана Рашевице да са прославе истерају људе из Својнова. Када је постављена учитељица првог разреда Косара Поповић 4. октобра 1884. године, није затекла потребне ствари. Сто и таблу до краја децембра није добила. Трећи пут се обратила Министру просвете 23. јануара 1885. године, и тражила да се натера Школски одбор да набави потребне ствари.⁸³⁹

⁸³⁶ АС, МПс, Ф XXI, р-27/1884.

⁸³⁷ АС, МПс, Ф XXI, р-28/1884. Школски одбор у Рибару: Љубисав Петровић, председник, чланови Стамат Ивановић, Димитрије Јовановић, Димитрије Стојановић и Милован Радосављевић. Испод деловодног броја документа, за обављање служитељских послова од стране учитеља, написано је: „Боље и да се сам служи него да тије”.

⁸³⁸ АС, МПс, Ф XXIV, р-136/1884.

⁸³⁹ АС, МПс, Ф III, р-109/1885.

Група ученика другог, трећег и четвртог разреда школе у Течићу упутила је допис Министру просвете 23. фебруара 1885. године, у коме су изнели стање своје школе:

„Ми ученици II, III и IV разреда основне течихке школе усуђујемо се у покорности у следећем госпoдину Министру жалбу поднети, и то:

За све време нашег школовања, а то од 1877. и 1878. год. ми се и данас налазимо који у IV. а неки у III и II. разреду. Ми нисмо у стању ником у кривицу да препишемо, али ни на нас примити не можемо. Ми можемо рећи само то, да наши родитељи о нама и нашем школовању, нису пре па и данас не воде рачуна.

За наше родитеље је највећа дужност била та, да нам свако јутро торбе напуне храном па да нас у школу па ма и без потребе, као оно свиње пред свињара упуте.

Господин Министре! Овако је било пре па и сада тако иде. Ми нисмо у стању без потреба школској дужности да одговоримо; а родитељи нам потребе не дају под наговором да су лањске године благајнику школском Јоси Ристићу за I разред 3. II 4. III 5 – а IV. 6 динара на потребе школске, то јест писаћи материјал и књиге давали.

Од овога смо нешто добили, па како се школа у другом полугођу затворила и ми кућама пуштени остаде све при благајнику, те данас морамо по ново да тражимо од наших родитеља, који нам горњи одговор дају.

Поред овога имамо да кажемо: Да смо сву зиму гушени димом у школској соби тровали смо се мутном водом, коју из једног плитког извора вадино, који при земљи лежи те кад најмање киша удари или се неколико канти извади постаје мутна; па и ово није све. Из овог извора долазе неки оближњи комишилук који нас често напада, туче и гребе отимајући нам из руку кутљачу, јер немамо чабра и канти до једне за воду па и она је полупана, но морамо на извор ићи.

Ми смо се обраћали госпoдину учитељу а он нам каза, да ће се жалити одбору па да одбор забрани овај неред, но ми незнамо шта је даље било; само видимо то, да нас нападају непрестано, руже сви учитеља а највише Јоса Ристић који је наше родитеље казнио и од њих новац узео а нами потребе није дао и школу није поправио.

Он прети учитељу да га истера, па је довео на Св. Саву неког Косту из Кавадара и Жрку Огњановића из Течића и још многе друге да учитеља туку, но учитељ се затворио у собу и није никако долазио где су они седели; неће бити право, да туђом кривицом ми кажњени будемо.

Пребили нам клупе и полупали прозоре, пећ извалили па нам још нису оправили а то о Св. Сави кад су неки кроз прозоре напоље пролазили нужду

да сврше; у школи на неколико места прокишњава и влажи па сад од тешког снега тешко да нам неће на главу пасти, као што је и пре било.

Господин Министре! Наши родитељи једно што не смеду а друго што су људи прости трпе ово све и нерачунајући нашу штету и дангубу; а сви они који се удружили са овима и који управљају са школом немају деце у школи па немаре; за то ми и неспремни и недорасли обраћамо се овом молбом господину Министру, да господин Министар нареди да нам се све дода и оправди што горе побројасмо, али и нас од школе ослободе, да не дангубимо, када се за нас нико не брине.

У Рабеновицу 23. фебруара 1885. год.⁸⁴⁰

На рад Школског одбора Министру просвете се жалио и учитељ у Течићу Јова Трифуновић. Он се највише жалио на Јосу Ристића, школског благајника, који није тачно пријављивао висину школског приреза за 1883/84. годину, и који је од родитеља узимао новац за набавку школских потреба. Поред Јосе Ристића, ни Јова Милошевић, није никада трезан долазио на састанке Школског одбора. Увек су изазивали свађу и вређали. Од Министра просвете је тражио заштиту или премештај.⁸⁴¹

И учитељ у Коњусима Аксентије Милутиновић за небригу око школе окривио је Школски одбор и кметове. Школски одбор се у првом полугодишту школске 1884/85. године састајао два пута сваког месеца, а у другом полугодишту једном месечно. Изречено је новчаних казни у висини од 65 динара од 8 људи, од којих је наплаћено 46 динара. Одлуке Школског одбора су слабо извршаване. За све је учитељ морао упорно да се жали да би се извршило. Увек су после тога настајала сваковрсна подметања, оговарања и сметње од стране кметова и њихових пријатеља. То је доводило и до тога да се немир и метеж уносио и међу децом у школи. Често се догађало да среска власт преко кметова шаље разне дописе и наредбе виших власти, али су ти дописи најчешће задржавани или уништавани од стране кметова.⁸⁴²

О стању школе у Обрежу, учитељ Владимир Јосифовић је упознао министра писмом од 17. јануара 1885. године. Школски одбор није се постарао да уреди и окречи учионицу и да постави пећ. По њему је било најважније извршити: 1. Набавити књигу „Наставни план за наставу основне школе“; 2. Набавити књиге „Познавање човека“ од Ј. Пецића, „Јестаственица“ од П. Никетића, и друге књиге за предавање школских

⁸⁴⁰ АС, МПс, Ф XVIII, р-104/1885. Ученици IV разреда: Славко Милутиновић, Тривун Обрадовић, Мијушко Јовановић; ученици III разреда: Новица Ђорђевић, Василије Тодосијевић, Милутин Огњановић, Атанасије Јевтић, Станко Јанковић, Бранко Николић, Милан Павловић, Милета Маринковић; ученици II разреда: Богосав Недељковић, Бошко Милисављевић, Милун Јовановић, Драгомир Јоцић, Вићентије Младеновић.

⁸⁴¹ АС, МПс, Ф XVIII, р-104/1885.

⁸⁴² АС, МПс, Ф XVI, р-80/1885.

предмета, а које су тражене још 15. новембра 1884. године; 3. Да се поправи школски нужник, који је сасвим пропао и био је опасан за децу; 4. Мада је постављен за учитеља 31. октобра 1884. године, тек је полагао заклетву 14. јануара 1885. године, када је формално и уведен у дужност; 5. Недостајала су дрва за огрев за школу и учитеља; 6. Вода у бунару била је мутна и непријатна за пиће.⁸⁴³

Проблеми око издржавања школе постојали су и у Опарићу. По новом закону о груписању општина, опарићка општина је потпала под лепојевићку општину. Сва села у тој општини, осим Опарића, нису имала школу. Само је село Риљац слало своју децу у Пољну, док су остала слала у Опарић. Августа 1885. године из Лепојевића су била уписана четири ученика, и из села Дубича два ученика. До изградње школе за нову општину, што је било неопходно, Школски одбор у Опарићу је, почетком јануара 1886. године, тражио од Министра просвете да наложи и овим селима да солидарно учествују у издржавању школе у Опарићу, што то они нису у последњих 15 година ни чинили.⁸⁴⁴

Недовољна опремљеност школа школске 1886/87. године, према извештају школског надзорника, била је и резултат лошег рада школских одбора. У одборима су били углавном неписмени људи, који нису ни схватили школске потребе. Ретко су доношене одлуке о неком издатку за школе. Увек се правдало недостатком новца. У неким школама одбори су одржали само по 5 до 6 састанака. Само у једној школи општина је наплаћивала новчане казне од родитеља оне деце која су неуредно долазила у школу. Учитељи су се мало жалили на нерад школских одбора. Нису желели да се замерају општинским властима. Председник школског одбора могао је да казни учитеља.⁸⁴⁵

Школска зграда у Великој Дренови, пред почетак школске 1886/87. године није била добро припремљена. Биле су потребне неке поправке, а пре свега требала је да се препокрије, јер је прокишњавала. Од учила је требало још набавити: једну црну таблу, срицаљку са намештајем, руску рачунаљку, а за продужну школу мапу Европе и свих делова света. За школску књижницу требало је набавити: „Краљевина Србија“ од Милићевића, „Лековито биље“ од Саве Петровића, „Предавања из српског језика“ од Живојина Симића, „Систем хигијене“ од Едуарда Рајха, „Поука о чувању здравља“ од др М. Јовановића-Батуца, „Свиларство“ од М. Поповића, „Један поглед на школу“ од др Л. Стевановића, „Наука православне вере“ од митрополита Михаила. Школа није поседовала никакве гимнастичке справе,

⁸⁴³ АС, МПс, Ф II, р-138/1885.

⁸⁴⁴ АС, МПс, Ф VIII, р-33/1887.

⁸⁴⁵ Просветни гласник за 1887. годину, стр. 718.

а ни ђулад за гимнастику. Требало је променити све старе скамије и заменити их новим.⁸⁴⁶

Проблем у Великој Дренови представљале су и постојеће учионице. Августа 1885. године било је уписано 148 ученика и 7 ученица. Први разред је уписало 53 ученика, други разред 38 ученика и две ученице, трећи разред 39 ученика и 3 ученице и четврти разред 18 ученика и две ученице. Због великог броја уписаних ђака, а следеће године очекивало се повећање броја ђака, општина је предложила одвајање трећег и четвртог разреда. Ако за ту школску годину Министар просвете не одобри поделу, предложено му је да неколико ученика ових разреда ослободи даљег школовања, нарочито оне чији родитељи не показују вољу да им деца уче школу, а сиромашног су стања.⁸⁴⁷

Исте школске године у Великој Дренови је било потешкоћа у набавци школског огрева. Школска општина је ангажовала предузимаче, који су били најповољнији са ценама. Када је било лепо време школа није оскудевала у дрвима, али када су наступале хладноће снабдевање је било нередовно. Често се дешавало да школа по неколико дана није грејана.⁸⁴⁸

О проблемима школе и лошем раду Школског одбора, учитељ у Рибару Светозар Огњановић је маја 1887. године известио Министра просвете. Школски одбор није извршавао расписе и наређења за школу, нарочито када се радило о набавци потребних учила и намештаја. Школа је имала пет старих клупа, дужине 3,50 метара. Набављене су још четири нове клупе, јер је једна клупа била сасвим покварена. Клупе нису начињене по плановима, јер је Школски одбор одредио да плати за сваку клупу само по 24 динара. Од шездесет и једног ђака, у новим клупама седело је 16 ђака, док је у старим седело 45 ђака.⁸⁴⁹

Ни сама учионица, дужине 9.20 метара и ширине 5.45 метара, није могла да има већи број клупа. Осим што је учионица била мала и ниска, и патос је био лош. Половина је била од дасака, а половина од цигала. Таван је био сачињен од дасака, кроз које је продирала прашина. На учионици су постојала три прозора у неједнаком растојању, окренута северо-истоку према некој бари, која је од школе била удаљена око 30 метара. Нарочито зими учионица је била мрачна, и задимљена, јер је постојала једна пећ сандучара, која се више није могла ни облепити. Није боље изгледала ни соба у којој су ноћивала деца из даљих села. Соба је била 4 метра широка, 5 метара дугачка и 2,50 метара висока. У њој су ноћила ове школске године 23

⁸⁴⁶ АС, МПс, Ф XIII, р-230/1887.

⁸⁴⁷ АС, МПс, Ф XIII, р-230/1887.

⁸⁴⁸ АС, МПс, Ф XIII, р-230/1887.

⁸⁴⁹ АС, МПс, Ф XV, р-114/1887.

ученика. У соби су се налазила осам малих кревета са асурама. Лампа за ђаке је једва набављена, а од половине новембра до половине фебруара добијено је само 5 литара гаса. Пећ у овој соби такође је била лоша и много се димила.⁸⁵⁰

Учитељев стан се састојао из једне собе од 45 метара кубних, и друге собице од 25 метара кубних. У мању собу се улазило споља. Била је одвојена од оцака и није могла да се греје. Патос је био од цигала. Већа соба имала је само један мањи прозор. Кухиња је такође била мала са једним малим прозором, и имала је свега 33 м³. Осим ових одељења никаквих других просторија није било. Постојало је наређење Министра просвете још од 1884. године да се начини подрум и шупа за дрва, али Школски одбор је то потпуно занемарио. Одбор је одбацио иницијативу учитеља да му се набави пруже и оплете кокошињац.

Школска авлија је била разграђена и шест месеци није постојала капија. Деца нису могла да сачувају своје торбе са хлебом, које су остављали у ходнику, од свиња. Неколико пута су свиње развукле и поцепале ђачке торбе. Школска авлија је била неравна и каљава. Одбор је донео одлуку да се насипе песком и изравња. То су требали да учине родитељи, који су били кажњени због недоласка своје деце у школу. Близина суднице такође је у великој мери ометала рад школе. Поред протеста учитеља, који се позивао на Правила о градњи школа, у коме је стајало да се школа не сме правити у близини суднице, вољом кмета судница је направљена. У судници су често одржавани састанци, на којима су се чуле препирке, псовке, довођени злочинци, а све то у близини деце. Кмет није желео да подигне ни високи плот између суднице и школе, да деца не би гледала довођење затвореника.

Због близине баре често се осећао смрад, и чуо крeket жаба. Учитељ је стално предлагао да се бара споји са Лугомиром. Школски одбор је то предложио општини, али је предлог одбачен. После сваке кише прелаз око баре био је блатњав. Учитељ је предлагао да се начини стаза од шљунка, која би ишла од насипа до школе, али је и то одбачено.⁸⁵¹

Школа у Рибару, школске 1886/87. године, осим две руске рачунаљке (једна за показивање разломака), једног глобуса, мапе Балканског полуострва, мапе кнежевине Србије и једне писмарице, набављене децембра претходне године, није имала других учила. Остала учила одбор није набавио, мада је о набавци постојала строга наредба Министра просвете још из 1884. године. О трошењу новца за школу нико није бринуо. Нису постојали рачуни о трошењу. Сваки председник и благајник је задуживао

⁸⁵⁰ АС, МПс, Ф XV, р-114/1887.

⁸⁵¹ АС, МПс, Ф XV, р-114/1887.

школу са неком сумом. Књижару, послужитељу и за набавку дрва школа је дуговала преко 1.000 динара.⁸⁵²

Приликом прославе Светог Саве јануара 1887. године у Белици, основан је први пут добровољни прилежни фонд за школу. На истој прослави прикупљено је 46,45 динара. Одлучено је да се ова сума преда некој штедионици за камату. Министар просвете одобрио је и предложио је да се новац преда окружној штедионици у Јагодини.⁸⁵³

*

Према Уредби од 14. марта 1870. године, за школске књижнице било је потребно набављати списе и листове, који говоре о васпитању и настави, и књиге које су могле да послуже као извор за науке, које су се предавале у школи и које би изграђивале морал у народу. Књиге су морале бити разговетно написане, посебно оне о природним законима.

Школске 1873/74. године само једна школа није имала књижницу. Три школе су имале у својим књижницама од 10 до 20 књига, три школе од 20 до 30 књига, пет школа од 30 до 40 књига, пет школа од 40 до 50 књига, четири школе од 50 до 60 књига, две школе од 60 до 70 књига, једна школа од 80 до 100 књига, и преко 100 књига имала је једна школа.⁸⁵⁴

Приликом прославе Светог Саве јануара 1873. године у Белици, за школску библиотеку је прикупљено 55 гроша и 30 пара. Домаћин славе Милан Миловановић поклатио је сваком ђаку по два табака хартије.⁸⁵⁵

Јеврем Станисављевић, практикант и Фемка Јовановић, учитељица, поклатили су 1873. године књижници Јагодинске школе по седам примерака разних књига.⁸⁵⁶

Радован Ђоковић из Ратковића поклатио је 1875. године 1 дукат цесарски школи за куповину школских потреба сиромашним ученицима.⁸⁵⁷

Марко Добросављевић, земљорадник из Дулена поклатио је 6 гроша школи у Пчелицама за куповину хартије и мастила сиромашним ученицима.⁸⁵⁸

У 1880. години у свим школским књижницама било је 1.584 књига. У јагодинској школи било је 278 књига, у Јовцу 260, Белици 118, Копривници 83, Рековцу 63, Ратковићу 60 књига. Најмање књига имале су школе у Избеници 9, Милутовцу 11 и Сабанти 12 књига.⁸⁵⁹

⁸⁵² АС, МПс, Ф XV, р-114/1887.

⁸⁵³ АС, МПс, Ф XIII, р-48/1887.

⁸⁵⁴ Статистика наставе у кнежевини Србији за 1873/74 годину, уредио Богољуб Јовановић, Београд 1878, стр. 79.

⁸⁵⁵ Школа, бр. 7. из 1873. године.

⁸⁵⁶ Школа, бр. 9. из 1873. године.

⁸⁵⁷ Школа, бр. 11. из 1875. године.

⁸⁵⁸ Школа, бр. 11. из 1875. године

Школске 1882/83. године школске књижнице су свуда биле сиромашне, осим у Јовцу, Домуз Потоку, Белици и Медвеђи, које су биле прилично снабдевене. Школа у Обрежу имала је у својој књижници шездесет и једну књигу и неколико слика. То су биле слике кнеза Милоша, краља Милана, и од 1868. године и слика Светог Саве.⁸⁶⁰

Школске 1883/1884. године књижнице су биле такође сиромашне, као и претходне године, како бројем тако и потребним књигама. Приличан број учитеља није прочитао ни једну књигу. Књиге су биле углавном неповезане и доста оштећене. Школски одбори су врло слабо бринули о књигама. Пуно је школа, које нису током године добиле ни једну књигу. Такође је било доста школа које нису имале ни препоручене књиге од стране министарства. Учители су се углавном жалили на школске одборе, где су се најчешће задржавали дописи виших школских власти. У школама Јагодинског округа, осим Јагодине, број књига у књижницама у основним школама износио је 2.027. Од тога: у Багрдану 95, у Бачини 77, Белици 149, у Варварину 82, у Вољујаку 83, Домус Потоку 143, Великој Дренови 68, Јасики 96, Јовцу 189, Доњем Крчину 67, Лођики 20, Маскару 47, Медвеђи 87, Милутовцу 28, Опарићу 57, Пољни 56, Поточцу 100, Пчелицама 40, Ратковићу 96, Рековцу 100, Рибару 46, Белушићу 90, Коњусима 63, Обрежу 77, Течићу 71.⁸⁶¹

Следеће 1884/85. године број књига у свим школама износио је 2.369. На једну школску књижницу долазила је деведесет и једна књига. До 30 књига имала је једна школа, од 31 до 40 једна школа, од 41 до 50 једна школа, од 51 до 60 пет школа, од 61 до 70 три школе, од 71 до 80 три школе, од 81 до 100 четири школе, и са преко 100 књига осам школа.⁸⁶²

Школа у Рибару имала је јун 1884. године 45 књига: 1. Како се учи књига, 2. Писмена вежбања, 3. О мислима, 4. Јеванђеље природе, 5. Српске народне игре, 6. Грађа српске граматике, 7. Распоред, 8. Школска дисциплина, 9. Буквица среће, 10. Анђео у паланци, 11. Познавање дома и света, 12. Познавање човека, 13. Пут к срећи, 14. Земљопис мали, 15. Антропологија, 16. Школска хигијена, 17. Илустровани лист, 18. Родослов, 19. Поука о чувању здравља, 20. Црквена историја, 21. Живот с Ђорђа, 22. Какав је ко, 23. Слика народног приповедања, 24. Писма о службама, 25. Правила о облику, 26. Дечији јади, 27. Отаџбина 1. свеска, 28. Јурмуса и Фатима, 29. Рачуница, 30. Црквени устав, 31. Податци српске цркве, 32. Школе у Србији, 33. Српске цркве, 34. Закон о надзору школа, 35. Просветни гласник, 36. Закон о подели школа, 37. Духовна споменица, 38.

⁸⁵⁹ Др Никола Петровић, Основне школе у кнежевини Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 91.

⁸⁶⁰ АС, МПс, Ф IV, р-17/1883.

⁸⁶¹ АС, МПс, Ф XXXXIII, р-31/1884.

⁸⁶² Статистика наставе у Краљевини Србији за 1884/85. годину, Београд, 1894., стр. 107.

Народно здравље, 39. Рад у првом разреду, 40. Закон о основним школама, 41. Предавања из српског језика, 42. О колери, 43. Правила о превођењу ђака, 44. Наставни планови, 45. Радован од чика Јове и Стеве, I и II књига.⁸⁶³

Школске књижнице школске 1886/87. године биле су лоше уређене и са мало књига. У неким књижницама било је само до 30 књига, али у неким школама и до две до три стотине књига. Ипак код ових књижница половина књига била је без вредности за ученике.

Средином и крајем 80-тих година школе су имале обавезу да у својим библиотекама имају одређене књиге за поједине предмете. То није увек поштовано, али су школе најчешће имале „*Кнежевину Србију*“ и „*Краљевину Србију*“ од Милићевића, „*Лековито биље у Србији*“ од др Саве Петровића, и остале књиге за предавање природних наука и земљописа.

⁸⁶³ АС, МПс, Ф XXVI, р-17/1884.

10. ШКОЛСКЕ ЗГРАДЕ

Према „Устројенију училишног наставленија“ из 1844. године, које је и даље важило, општине су биле дужне да граде школске зграде. Оне су требале да се граде у средини места или код цркава, или где се представници више села договоре, кад се школа градила за више општина. Зграде су требале да буду удобне и довољно простране и да се граде на чистом и здравом месту. Уз сваку школу било је обавезно уредити стан за учитеља, у коме ће учитељ бесплатно становати док ради у тој школи.

За подизање школске зграде у Копривници, општина се задужила код цркве у истом селу. Дуг није био дуго враћен, па је парох копривнички Богдан Гавриловић 28. јула 1850. године упутио молбу окружном начелству, у којој је тражио да се општина копривничка примора да врати дуг. Децембра исте године наложено је начелнику среза темнићког да утврди постојање дуга, и ако он постоји да се наложи његово враћање. У свом извештају од 20. марта 1851. године, начелник срески уверио се у постојање дуга и наложио општини да врати дуг.⁸⁶⁴

На основу извештаја управитеља основних школа, многе школске зграде нису биле одговарајуће. Ради подизања зграда које би одговарале потребама наставе и хигијенским захтевима, почетком 1852. године група стручњака грађевинског одељења Попечитељства унутрашњих дела, израдила је планове за три врсте основних школа, са једном, две и више учионица. Планови су умножавани и слати свуда где су постојали захтеви за изградњом нових школских зграда. Због тешкоћа око изградње, Попечитељство је додало још један пројект за основну школу, за школу са једном учионичком просторијом за неподељену четвороразредну основну школу.⁸⁶⁵

После две године, на иницијативу Милована Спасића, усвојене су неке педагошке норме за градњу школа. Учионице су морале да буду са источне или југоисточне стране, да прозори на учионицама буду са обе стране да се светлост не би укрштала, да светло ученицима пада са леве стране, да клупе не буду сувише дугачке, да би учитељ могао свуда сваком ђаку да приђе и друго.⁸⁶⁶

⁸⁶⁴ АС, НОЈ, Ф Ш, р-10/1851.

⁸⁶⁵ Грујић, стр. 67.

⁸⁶⁶ Милан Милићевић, *Школе у Србији*, Гласник СУД, књига VII, Београд 1868, стр. 16.

Према сазнању да су неке општине намеравале да подижу школе, а међу њима и Јагодинска, Попечитељство просвете је са правилима о градњи школа упознало и Начелство окружја јагодинског дописом од 30. маја 1852. године. Према донетим прописима школске зграде нису смеле бити зидане близу механа, Примирителног суда и да су морале да се налазе на таквом месту, које је потпуно одговарало просветном циљу. Све општине које су желеле да подижу школске зграде биле су обавезне да Попечитељству просвете пошаљу планове о месту на коме су намеравале да подигну школску зграду, и да са градњом започну тек кад од Попечитељства добију дозволу.⁸⁶⁷

*

За изградњу и уређење школских зграда односи се друга глава „Устројенија Основни школа у Књажеству Србији“ од 22. августа 1857. године:

Чл. 10.

При постројавању нови зданија школски, као и обнављање исти, дужне ће бити обштине и надлежне власти пазити, да се таква на удобним, здравим и оцедним местима подижу.

Чл. 11.

Зданије за школе опредељена имају бити од тврдог и доброг материјала, удобна и целисходна, зато ће се таква по плановима, за ту жељ одобрењима, градити.

Чл. 12.

Будући да спрам величине Обштине Школске треба и зданије школско сразмерне величине подићи, то ће се Попечитељство Просвеитенија постарати, да се више планова за ту жељ израде и у приправности имају.

Чл. 13.

По плану начињено здание школско садржаваће и удобно обиталиште за Учитеља, тако и за ученике они Обштине Школски, кои су села од школе удаљена и куће разсејане.

Чл. 14.

Зданија школска градиће и подизати обштине од свои обштински прихода и особитог за ту жељ одобреног приреза. Исто тако о свом ће иј трошку обштине обдржавати, свима потребама, кое ће Попечитељство Просвеитенија прописати, снабдевати, и о градњу бринути се.

Чл. 15.

У грађено зданије за редовне школе, као и набављању остали потреба цеа ће Обштине Школска у равној мери учествовати, на ма

⁸⁶⁷ АС, НОЈ, Ф II, р-2/1852.

поједина обштина или село, или поједина лица у обиму те Обштине Школске за себе тако названу споредну школу имала.

Чл. 16.

Оправке на зданијама школским, као и кречење свагда ће се предузимати одма по свршетку годишњег испита школског, и мора се за време одмора школског сасвим свршити.

Чл. 17.

Где-год Основне Школе постоје, а нарочито по селима и мањим паланкама, дужна је обштина једно удобно место уступити за Школско-Економијску градину (башту) и ову у особеној оградџи држати. Ова градина треба да буде код саме школе, или колико је могуће ближе школи, и величине најмање од једног дана ораће земље.⁸⁶⁸

*

Школа у Грабовцу до Петровдана 1857. године радила је у једној згради манастира Љубостиње. Ова зграда направљена је 1830. године, и од изградње па до 1854. године у њој се налазила кафана. Од те године у тој згради се налазила школа, а друга зграда служила је за кафану. Пошто је општина нередовно плаћала кирију за школу, од Ђурђевдана 1857. године игуман манастира Љубостиње дозволио је да се у тој згради отвори кафана. Начелник среза левачког је, пошто општина грабовачка није имала погодну зграду за школу, наредио почетком августа 1857. године, да се, док не направи одговарајућа зграда за школу, она буде смештена у згради Примирителног суда. Како суд није могао да ради док је обављана настава у школи, наложио је кметовима да учине све потребне мере да се што пре преуреде просторије за школу у истој згради.⁸⁶⁹

Школска зграда у Коњусима, почетком школске 1858/59. године била је довољно пространа и на чистом и здравом месту подигнута. Овој школи припадале су општине: Љубава, Парцане, Залоговац, Шашиловац, Бела Вода и Коњуси. Зграда је била подигнута од дрвета, камена, печене цигле, креча и песка. Патосана је циглама, а покривена ћерамидом. Таван, врата и прозори су оправљени, а прозори и застакљени. Грејале су је две фуруне. У згради се налазила кухиња, доклат, једна одаја и три собе. Једна соба служила је као учионица, друга за квартир учитеља а трећа за квартир ученицима који су живели у удаљеним селима. Двориште око школе износило је 10-12 четвороугаоних хвати, и било је ограђено прошћем. Ипак током одмора 1859. године није била поправљена, већ су мајстори почели да је поправљају

⁸⁶⁸ Званичне новине Књажества Србије, бр. 77 од 10. септембра 1857. године

⁸⁶⁹ АС, НОЈ, Ф, XI, р-16/1857.

тек од 25. августа. Школа је иначе имала све потребне ствари, које су биле прописане од стране Попечитељства.⁸⁷⁰

Када се поставило питање изградње нове школске зграде у Бачини, дошло је до супротних мишљења мештана села која су чинила школску општину. Стара зграда у Бачини била сасвим лоша и постала је тескобна. Зграда је имала само две просторије. У једној су се налазили ученици, а друга је служила као стан за учитеља. Постојала је и врло узана кухиња. На средини је постојала земљана пећ. Житељи су желели да граде нову школску зграду, али да не граде школу у Бачини већ у Орашју код цркве, где је и пре била.⁸⁷¹

Према извештају среског начелника, подизању школе у Орашју противили су се мештани Бачине и Избенице, села која су давала највећи број ђака. Октобра 1858. године одржан је састанак у Бачини са представницима општина из којих су деца учила школу у овом селу. Сви присутни су били за то да се гради нова школска зграда од тврдог материјала, али не у Бачини већ у Орашју, где је школа радила до пре неколико година, и где је постојала црква. За тај предлог било је 270 кућа, а да се школа гради у Бачини 214 кућа.⁸⁷²

Села која су била за градњу школе у Орашју: Пајковац, Тољевац, Крчин, Карановчић и Орашје била су мала села са мањим бројем ђака. Предложено место код цркве у Орашју налазило се ван села до самог гробља, које ни црква није желела да уступи за градњу школе. Најављена је и могућност, да се поред школске зграде у Бачини временом изгради и црква. Изградњу школе у Бачини предложио је и окружни начелник 21. октобра 1858. године, у свом извештају Попечитељству просвете.⁸⁷³

Школа у Јовцу налазила се у близини цркве, на плацу величине 13 хвати дужине и 10 хвати ширине. Плац се налазио на сувом месту и био је ограђен прошћем. Школска зграда била је начињена од дрвеног материјала, покривена ћерамидом и патосана циглом. Споља и изнутра била је окречена кречом. На згради су постојали оцаци, врата, таван и застакљени прозори. Школа се грејала металним фурунама. У школи се налазила и соба за учитеља и соба за децу из других села, и један ћилер.⁸⁷⁴

Окружно начелство је покушало да наложи општинама Велике Дренове и Медвеђе да подигну школске зграде по плану и на погодним местима, али су се оне изговарале да нису у стању да по плану граде школе. Жеља становништва је била да се и даље

⁸⁷⁰ АС, МПс, Ф II, р-162/1860.

⁸⁷¹ АС, МПс, Ф VI, р-108/1859.

⁸⁷² АС, НОЈ, Ф XVI, р-69/1858.

⁸⁷³ АС, МПс, Ф VI, р-108/1859.

⁸⁷⁴ АС, МПс, Ф X, р-15/1850.

користе старе школске зграде. И окружно начелство је оправдало одбијање изградње нових зграда, због тадашње новчане кризе.⁸⁷⁵

Школска зграда у Варварину је била оправљена пред почетак школске 1858/59. године, осим једног оцака од кога је цела зграда поцрнела. Зграда је имала пећ, окна на прозорима, врата и таван. Очекивало се да не буде распушта због зиме.

Обезбеђивање градине за учитеље није свуда поштовано. Учитељ у Медвеђи Лазар Павловић жалио се Управи просвете 6. марта 1861. године, да школа нема своју градину. Одмах је управа просвете реаговала и преко окружног начелства, већ 15. марта, наложила је да се градина обезбеди и да се огради. Међутим, кметови Медвеђе нису могли да пронађу одговарајућу градину, јер погодне није било у близини, а за једно место тражена је сувише велика кирија. Сам учитељ није желео далеку градину. Поново је током јуна исте године Управа просвете наложила да се учитељу пронађе одговарајућа градина, али ни та наредба није била испуњена. Поново је марта 1862. године Лазар Павловић тражио обезбеђивање градине. И овог пута дат је налог окружном начелству да школа добије градину. Ни ове године није пронађено погодно земљиште за градину, односно земљишта које би се налазило највише пола сата од школе. Због тога су кметови предложили, да се уместо градине учитељу даје прирез у новцу. Са овим предлогом окружно начелство је упознало 16. маја 1862. године Министра просвете.⁸⁷⁶

Учитељ у Медвеђи Лазар Павловић, упутио је 11. јула 1863. године нову молбу за уређење постојећих и доградњу неких нових школских просторија, као и о старању општине. Молбу је упутио после одржаног испита на коме је присуствовао изасланик Министра просвете. Проблема рада школе изнео је у 4 тачке: 1. *Што је ово црквена кућа, која је старом подобно прављена, у којој су до сада учитељ с ученицама.* 2. *Што учитељ нема више осим једне једине собице у којој обитава, и које је опала од неповољна времена, тако да се у њој не може више обитавати, и која се састоји два фата дужи, а половина једног ширине, ова пак у једно, никада још није поправљана и окречена.* 3. *Што при овој обитини не уписују децу за у школу, већ који хоће вољно, и који никада старатеља одсуствујућег детета не казне, већ од 17 само су петорица заостали, који су одвећ и ови часове школске рђаво посећивали.* 4. *Што је школа због огрева преко зиме доста дангубила.*⁸⁷⁷

⁸⁷⁵ АС, МПс, Ф VI, р-108/1859.

⁸⁷⁶ АС, НОЈ, Ф VIII, р-153/1862.

⁸⁷⁷ АС, МПс, Ф VIII, р-1515/1863.

Поводом овог дописа учитеља Лазара Павловића, окружни начелник је на захтев Министра просвете, послао извештај. Општина села Медвеђе начинила је једно одељење за учитеља и школску кухињу циглом патосала. За смештај ђака из других села није могла да сагради одељење, јер је наступила зима, а није ни постојала потреба, пошто су у школу долазила деца само из два оближња села. Наложено је општинским властима да код цркве начине зграду за потребе цркве, а да школу саграде одвојено од цркве и да ограде школско двориште.⁸⁷⁸

Нова школа у Вољујаку направљена је 1863. године.⁸⁷⁹

Током 1857. године кметови десет општина у Левчу изјавили су да желе да се гради школа у Рековцу за њихове потребе, пошто нису имале школске зграде. То су општине: Лоћичка, Вукмановачка, Течићка, Мотрићка, Богалиначка, Рековачка, Пчеличка, Ратковићка, Сабаначка и Цикотска. Попечитељство просвете је 18. јула 1857. године одобрило да се у Рековцу подигне нова школска зграда од тврдог материјала за потребе ових десет општина. На основу те одлуке послат је план са предрачуном, по којим се школа мора градити. Истовремено је наложено да општине почну да прикупљају потребни материјал за градњу, као што су цигле, креч, камен, даске и песак, и да се на месту градње допреми. Када је све то било набављено и пренето, заказана је званична лицитација која је одржана 1, 2 и 3. маја 1859. године. За објављивање лицитације платила је рековачка општина 18 гроша и 16 пара. Лицитација је држана у згради средског начелства. На лицитацији је посао добио зидарски мајстор Илија Ристић, родом из Турске, који је живео у Јагодини. Он је требало да сазида зграду за 30.000 гроша. Такође се обавезао, да ће сав тишлерај од свог дрвета, са шлосерким, стакларским и фарбарским пословима за исту суму направити. Остали материјал требале су општине да прибаве. Попечитељство се сложило са условима, али је наложило да се сума исплати Илији Ристићу у четири рате, а да се са изградњом одмах започне, и да до краја јула или најдаље до августа 1860. године школска зграда буде завршена.⁸⁸⁰

На основу уговора Илија Ристић је довео раднике и започео градњу. Започео је копање и зидање темеља, све док није добио налог од окружног начелства да прекине градњу. Разлог прекида градње школске зграде су изјаве тројице посланика на Крагујевачкој скупштини: Милосава Вукомановића, Саве Бушетића и Радосава Вукоичића, Они су изјавили Министру просвете да је постојећа зграда довољна за 50-70 ђака, да још има кујну и једну малу собу за учитеља. Ова зграда је била својина среза

⁸⁷⁸ АС, МПс, Ф VIII, 1515/1863.

⁸⁷⁹ Протоколи Народне скупштине...1864, стр. 71.

⁸⁸⁰ АС, МПс, Ф IX, р-79/1854.

левачког, и налазила се одмах до апсане. Школа је радила у згради која је сазидана од преосталог материјала када је зидано среско начелство, а требала је да послужи као стан за среског писара. Представници десет села, раније су упутили молбу среском начелнику да се ова зграда уступи за школу, док нова школска зграда не буде сазидана. То је одобрено, па је срески писар живео у једној малој и влажној соби у згради среског начелства. Срески начелник је 19. октобра 1859. године тражио да се нађе друга зграда за школу, и да се школа исели из зграде среског начелства.

Представници општинске власти у Рековцу упутили су молбу 16. јула 1867. године да се поново уступи школи зграда, у којој се школа налазила до 1860. године, а коју је народ за школу саградио. До школе, која је за кватир среског писара узета, налазила се звонара у којој је био смештен сав намештај школски, као скамије, табле, ормани и мапе. Зграда је била подесна, јер се у њој налазио и стан за учитеља, а нарочито једно велико одељење за велики број ђака.⁸⁸¹

Окружни начелник је у извештају Министру просвете навео да зграда у којој се налазила школа до 1860. године, није општинска, већ је зграда била среска и на среском плацу. По наређењу Попечитељства просвете од 29. априла 1860. године, школа је измештена из те зграде, а не по жељи среске власти. За непостојање одговарајуће школске зграде, начелник је окривио власт свих општина које су припадале школској општини.⁸⁸²

До краја 1859. године није ни плаћен плац који је узет за школу. После још једног извештаја окружног начелства од септембра 1859. године, да су општине одлучиле да не наставе са градњом, Илија Ристић се жалио Попечитељству просвете и тражио је надокнаду штете. Попечитељство је тражило извештај о спору са Илијом Ристићем. На основу тог налога, и налога окружног начелства од 9. новембра 1859. године, срески начелник је окупио представнике десет општина, који су изјавили да су спремни да надокнаде штету зидарском мајстору. Пристанак су дали: Јовица Стојковић, Милета Миловановић, Милоје Милосављевић, кмет Вукмановца, Сава Бушетић из Рековца, Јова Степановић, кмет Богалинаца, Милосав Вукомановић из Доње Сабанте, Антоније Гелимовић из Доње Сабанте и Алекса Тодоровић, такође из Доње Сабанте. Пошто се Илија Ристић током новембра налазио у Параћину, где је зидао апсану, окружно начелство га је

⁸⁸¹ АС, МПс, Ф VI, р-1055/1867. Молбу су потписали: Андрија Спасић, председник суда чланови Василије Качаревић и Радосав Јоксимовић, одборници: Вукашин Поповић, свештеник, Јован Томић, Живан Петровић, Славко Бушетић, Никола Анђелић, Јевта Пешић, Василије Радовановић, Филип Остојић, Гаја Жуњић, Урош Владисављевић, Павле Радовановић, Василије Матић, Јеврем Раденковић, Вула Крстић, Милија Јовановић, Никола Радовановић, Коста Спасић и Мијајло Петровић.

⁸⁸² АС, МПс, Ф VI, р-1055/1867.

упутило тек почетком децембра на договор са кметовима десет општина. До коначног договора није дошло, јер је Илија Ристић, по мишљењу кметова, тражио сувише, па је спор требало решити на суду.⁸⁸³

У међувремену, Василије Качаревић из Рековца тражио је од окружног начелства августа 1859. године, пошто је у више наврата одбијан од среског начелника, да се цигла која је била припремљена за школску зграду, а која се налазила на његовом плацу уклони, да би могао плац да користи за друге потребе, или да му се плаћа кирија. Окружно начелство је наложило да се Василију плати кирија за годину дана, у висини која се плаћа свима, и да се до Великог петка 1860. године уклони са плаца.⁸⁸⁴

После сазнања званичника Попечитељства просвете да је школска зграда у Опарићу, која се налазила у приватној кући, била тескобна, мрачна и у врло лошем стању, и да је као таква лоше утицала на здравље ученика и учитеља, затворена је од стране Попечитељства просвете 28. јула 1858. године. Наложено је окружном начелству да пронађе одговарајући зграду за смештај школе. Истовремено је тражено да опарићка општина приступи изградњи нове школске зграде, према плановима које би добила од Попечитељства просвете. Окружном начелству упућена је критика зато што је допуштено да се школско здање толико упропасти. Пошто није било могуће наћи одговарајућу зграду за школу у самом Опарићу или у оближњим селима, срески начелник је наложио уређење дотадашње зграде. Она је проширена и поправљена о трошку општине, и у њој је тада могло да се смести до 40 ђака. На основу овог извештаја среског начелника од 15. августа, и молбе окружног начелника да се школа не затвара, јер је у кругу око манастира Каленића са преко хиљаду домова, то била једина школа, Попечитељство просвете је дозволило да се та оправљена и проширена зграда користи за школу од 1. септембра 1858. године, али и да општина приступи изградњи нове школске зграде.⁸⁸⁵

Сличне примедбе Попечитељство је 4. августа 1858. године упутило и због школских зграда у Бачини, Великој Дренови и Медвеђи. За школску зграду у Бачини истакнуто је да је врло тескобна и у рђавом стању. За школску зграду у Великој Дренови такође је наведено да је тескобна, у стању рушења, а и да се налази на незгодном и нездравом месту, а за зграду у Медвеђи да је тескобна и склона паду. Школа у Медвеђи налазила се у црквеној кући и у црквеном дворишту, јер се школска зграда поправљала.

⁸⁸³ АС, НОЈ, Ф IX, р-79/1854. Писар среза левачког, после смрти Радоја Марковића, дотадашњег среског начелника, упутио је 25. септембра 1854. године допис окружном начелству за повраћај 17 дуката цесарских, које је Радоје Марковић, на основу договора са представницима општина, положио у касу Школског фонда.

⁸⁸⁴ АС, НОЈ, Ф XVIII, р-2/1859.

⁸⁸⁵ АС, НОЈ, Ф XVI, р-22/1858.

Због поправке зграде ученици нису похађали школу од 1. до 15. септембра 1858. године.

Школска зграда у Великој Дренови, која се налазила у црквеној кући, била је саграђена од слабог материјала, изнутра окречена, а под је био од земље. Министарство просвете је 27. јула 1862. године, решило да затвори школу у Великој Дренови, јер је била лоша и тескобна, и наложило је да ђаци похађају школе у оближњим местима. У истом допису затражено је од окружног начелства да покрене иницијативу да се подигну нове школске зграде у овим општинама, према плановима који би се добили од Попечитељства.

Општина сугубинска упутила је 1. септембра 1857. године молбу кнезу да јој се дозволи да гради школу. На договору са среским начелником, поводом ове молбе, дошло је до нових предлога. Мештани Сугубине желели су да граде школу код општинских кошева, на плацу нешто мањем од једног дана ораће земље, што је било недовољно за школу и школску градину. Међутим, мештани села Милутовца, Мале Дренове, Риљца, неколико мештана Мале Сугубине и Пољне, донели су одлуку да се школа гради у Пољни код цркве. Само су већина мештана Мале Сугубине на челу са својим кметом Радосавом Мачужићем и мештани Божуревца, које је припадало општини раиначкој, желели да се школа гради у Малој Сугубини. Та два села имала су укупно 84 дома. Општина раиначка је желела да се гради школа код манастира Љубостиње. То су исто желели и житељи Мијаиловца и Руишника, села која су припадала тој општини. За грађење школе код цркве у Пољни било је око 400 домова: Пољна 140, Милутовац 140, Мала Дренова 62, Раинац 65 домова. Мала Сугубина је била на средини сугубинске и раиначке општине, али те две општине имале су укупно 230 домова. Осим недовољног броја домова, Мала Сугубина није имала ни цркву, већ су њени житељи, као и житељи свих поменутих села, користили цркву у Пољни. Као погодност места за школу код цркве у Пољни, срески начелник је поменуо и постојање два извора, која никада не пресушују, и то да је црква од последњих кућа удаљена свега седам минута. После сагледавања свих предлога, срески начелник је предложио Пољну за седиште школе.⁸⁸⁶

Око избора места за подизање школе у Пољни 1858. године, било је проблема. Пошто није постојало погодно место, где би се поред школе обезбедила и градина за учитеља, мештани су предложили да то буде код цркве, која се налазила изван села. Срески начелник је у почетку сматрао да је удаљеност од села велика, око 15 минута. После друге провере установљено је, да је место за школу удаљено од крајњих кућа свега око 7

⁸⁸⁶ АС, МПс, Ф VI. Р-33/1858.

минута. Зато је окружно начелство 12. јула 1858. године упутило исправку око удаљености цркве од села, са молбом да се на том месту дозволи изградња школе.⁸⁸⁷

Због изузетно лошег стања школе у Белици, окружно начелство је 25. јула 1859. године наложило Начелнику среза беличког да школу што пре поправи, како би била завршена до почетка школске године. Већ 7. августа Начелник среза беличког известио је да је школа у Белици потпуно поправљена.⁸⁸⁸

После формирања трећег беличког среза, и одређивања Варварина за седиште темнићког среза, јула 1859. године, наложено је да среска канцеларија буде у школској згради у Варварину, а да се за школу пронађе добра кућа, за коју би се кирија од 100 гроша месечно плаћала из Правитељствене касе. Истовремено је наложено да се за учитеља нађе стан или да му се станарина плаћа, као и да се учитељу остави башта, бар до прикупљања усева. Учитељ Филип Јовановић се већ почетком септембра жалио на неке поступке среског начелника. Није му обезбеђена ни градина ни стан. Срески начелник није дозволио учитељу да школског послужитеља користи за приватне послове када заврши послове у школи, мада га је овај хранио и куповао опанке.⁸⁸⁹

У згради Примирителног суда било је смештено среско начелство. Због скученог простора, током августа 1860. године општина варваринска потрошила је 1.363 гроша и 30 пара на поправку и преграђивање зграде Примирителног суда за школу исте општине. Попечитељство финансија одобрило је овај издатак, али је и варваринска општина упозорена да не врши потрошњу средстава без претходне дозволе попечитељства.⁸⁹⁰

У школској згради у Варварину и 1862. године било је смештено среско начелство. Начелство је имало три просторије на коришћење. Због лоших услова тражено је измештање среског начелства у Јагодину, док се не направи нова зграда у Варварину. Министар унутрашњих дела је наложио да се извиди могућност да се постојећа зграда догради или бар поправи до зиме. То није учињено, па су се и даље у истој згради налазили школа и среско начелство.⁸⁹¹

Предложено је затварање школе у Сибници у 1867. години, јер општина није била у стању да је поправи.⁸⁹²

⁸⁸⁷ АС, МПс, Ф VI, р-33/1858.

⁸⁸⁸ АС, НОЈ, Ф XVII, р-20/1859.

⁸⁸⁹ АС, МПс, Ф I, р-131/1860.

⁸⁹⁰ АС, НОЈ, Ф XVI, р-2/1860.

⁸⁹¹ АС, НОЈ, Ф XXVI, р-102/1862.

⁸⁹² АС, МПс, Ф I, р-154/1867.

Најлошије школске зграде у 1868. години биле су у Јасики, Великој Дренови и Бачини. У школској згради у Јасики, која је била добра и пространа, били су смештени војници, који су чували мост на Морави. Општина је за то време узела под кирију једну кућу, која је била мрачна, ниска са малим прозорчићима. Деца су ногама дизала велику прашину, пошто је зграда имала земљани под. Пред почетка школске године, тачније 19. августа 1868. године, војници су напустили школску зграду у Јасики, а општина је предузела мере да се она поново уреди за школу. Школа у Великој Дренови је била добра, али за мањи број ђака. Почетком септембра 1868. године је поправљена, и снабдевена свим потребама. Једино су недостајали велика штица и сат, што је касније набављено. Стан за учитеља више је „*лично на неку колибу него на људско обитавалиште*“. Исто тако и школа у Бачини била је тескобна, тако да се страховало за здравље 48 ученика, који су тада похађали школу⁸⁹³

Због лоше школске зграде у Бачини, Министар просвете наложио је 27. јула 1868. године, да се за школу пронађе друга зграда која би одговарала за школу. Пошто Бачина није имала погодну зграду за школу, тражена је дозвола да се стара зграда користи још годину дана, а да се за идућу годину изгради нова зграда. Школа у Бачини оцењена је још 1860. и 1861. године као потпуно неподесна за школу. Тада је још отпочело прикупљање новца, али било је прикупљено само 170 динара, који су предати среској власти. Било је потребно сакупити бар половину потребне суме, па да се добије план за школу, и да се предложи организовање лицитације за изградњу школе. Стара школска зграда дуго није поправљана, па је почетком 1869. године била у врло лошем стању. Зграду је чинила једна ниска, мрачна собица, патосана циглом, са прозорима од хартије и старим вратима. Ни учила нису била у бољем стању. Штице и карте су биле поцепане, скамије старе и искварене, а није имала ни школски астал. У таквој тескобној школи учило је око 60 ученика. Општина је 1869. године донела одлуку да се приступи изградњи школе. На збору мештана Бачине донета је одлука да се школа гради код записа, где је некада постојала и среска канцеларија. На одржаној лицитацији у Јагодини изградња школе поверена је Дамјану Тодоровићу, предузимачу из Јагодине. Он је према договору са бачинском општином требало да грађевински материјал припреми код записа. Међутим, по наређењу среског начелника, на основу захтева неколико мештана села, школска зграда ипак је требала да се гради код општинских кошева, на месту где се налазила стара зграда. Према плану окружног инжињера морао је један кош да се сруши, који је био дугачак 20 хвати и у коме се налазило

⁸⁹³ АС, МПс, Ф IX, р-99/1873.

око 30.000 ока пшенице, као и стара школска зграда, која је могла да служи за општинску судницу. Због тога, општина је требала да изгуби око 200 дуката. Поред непотребних трошкова, рушењем старе зграда и ђаци би морали да одсутствују из школе све док се не направи нова школска зграда, а и место код записа било је много пространије, величине два дана ораће земље, за разлику од места код кошева, које је било тескобно.

И поред одлуке 320 пореских глава да се нова школска зграда гради код записа, иницијативом неколико људи, срески начелник је променио одлуку. Према тврђењу мештана на промену одлуке утицали су: Мата Савић, који је код кошева имао бојацијски дућан, Арса Матић, чија се кафана налазила на том месту, браћа Митровић, који су желели да граде дућан, и поп Милош, који је плаћен да ради за ове људе. Истовремено је упућена критика и на рачун среске власти, која се незаконито мешала у рад бачинске општине. Помоћник окружног начелства, по прегледу оба места, одлучио се за градњу школе код записа, али је требало премести сав грађевински материјал. Општина је донела одлуку да не плаћа преношење материјала од кошева до записа, већ је за то одговорним сматрала среског начелника.⁸⁹⁴

У Јагодини почетком школске 1868/69. године школска зграда није била поправљена, јер су сва пет разреда била смештена у једној приватној кући, која је била врло неподесна за школу. Собе су биле врло мале, а двориште као да није постојало. У истој кући боравили су још и неке кирајције мајстори, који су доста ометали рад школе. Школа није била снабдевена свим потребним стварима. Пре свега, недостајале су табле, јер због скученог простора једва да је у просторијама могла да се смести једна табла.⁸⁹⁵

Почетком школске 1869/70. године школска зграда у Падежу налазила се у црквеној кући. Била је доста неудобна, а није имала ни стан за учитеља. Зграда је поправљена пред почетка школске године.⁸⁹⁶

Мештани села Медвеђе, почетком јануара 1869. године изразили су жељу да подигну нову школску зграду од тврдог материјала. Те године је било 45 ученика, а са новом школом било би их више, јер је општина имала 370 пореских глава. На поновљени захтев, Министарство грађевина је 9. маја 1869. године доставило план са предрачуном. У међувремену, договорено је са мештанима села Мијајловца да и они учествују у изградњи школе. Према договору, они би од сваке пореске главе наплаћивали по 2 дуката. Када је

⁸⁹⁴ АС, МПс, Ф XI, р-99/1873. У име збора мешана Бачине писмо Министрима просвете и финансија упутили су 9. априла 1871. године: Никола Јаковљевић, Мијаило Вилимоновић, Анта Јовацић. А. Радојковић и још 80 житеља Бачине.

⁸⁹⁵ АС, МПс, Ф III, р-12/1868.

⁸⁹⁶ АС, МПс, Ф IX, р-2139/1869. Извештај учитеља Марка Ступљанина.

дошло време плаћања, мештани села Мијајловца су прекршили договор, правдајући се да је од њих касније тражено по 3 дуката од сваке пореске главе. Пошто није било никаквог писменог договора, спор није могао да буде решен, мада су се у решавању тога укључила и нека министарства.⁸⁹⁷

Проблеми са изградњом школске зграде постојали су и у Пољни. Молбу за отварање школе мештани Пољне, Мале Сугубине и Риљца упутили су током 1865. године. У 1866. години општине су подигле зграду, која је била одређена за свештенике. Исте године та зграда је опредељена за школу. Општине су је снабделе је свим потребним стварима: асталом, скамијама, орманом и таблом, а остале ствари набављене су касније. По опремању школе, 25. јула тражено је постављање учитеља, и то богослова, јер је у селу постојала и црква. Зграда је имала четири собе, кухињу и простран ходник. У једној соби били су смештени свештеници. Новембра 1869. године свештеници су се жалили и тражили да цела зграда њима припадне. Општине су предложиле да се та зграда користи и даље за школу, јер су за ту зграду већ утрошиле 500 дуката, а да се за свештенике подигне друга мања зграда. До изградње те зграде, учитељ би уступао једну собу за свештенике у време празника. На тај предлог свештеници су пристали. Представници општина желели су да одложе изградњу нове школске зграде, јер су поплаве те године начиниле велику штету у севима. Међутим, Министарство просвете наложило је да се гради за школу друга пространија зграда, јер је стара зграда била тескобна и мрачна. На овај предлог пољанска општина је пристала, али Мала Сугубина и Риљац нису дали пристанак да се гради нова школа. Мештани Мале Сугубине су се правдали сиромаштвом, док мештани Риљца су изјавили да ће пре учествовати у изградњи школе у Медвеђи. Начелник округа је сматрао да су разлози ових села неоправдани, односно да су празни изговори, и предложио је да се зграда преда свештеницима на употребу, како би то натерало општине да изграде нову школску зграду. Недостатак договора за дуго времена је одложио изградњу школе.⁸⁹⁸

Општине течихка и вукмановачка, које су припадале школи у Рековцу, упутили су молбу Министру просвете 25. новембра 1869. године да им се одобри да могу да граде школу. Већ 10. децембра исте године Министар просвете је одобрио да ове две општине могу да граде школу за своје ученике, и да изградња мора да се започне у пролеће 1870. године. Ове општине обавестиле су да се гради школа и да ће бити завршена до 15. октобра 1872. године, и затражиле су постављење учитеља.⁸⁹⁹

⁸⁹⁷ АС, МПс, Ф XII, р-123/1873.

⁸⁹⁸ АС, МПс, Ф II, р-125/1872.

⁸⁹⁹ АС, МПс, Ф X, р-125/1872.

Нова школска зграда у Белушићу подигнута је по плану друге класе од слабог материјала током 1871. године.⁹⁰⁰

Школска зграда у Обрежу 1858. године налазила се на добром месту, није била при Примирителном суду и није била тескобна.⁹⁰¹ Затворена је током 1879. године, јер је била склона паду. Почетком школске 1879/80. године за школу је одређена друга општинска зграда, која је могла да послужи само привремено. Једино што је ометало предавање, је то што су ученици били смештени у две собе.⁹⁰²

У 1880. години већина школских зграда биле су општинске својине. У Опарићу, Избеници и Јасики школе су радиле у приватним кућама, а у Пољни школа је била смештена у црквеној кући. Најбоље школске зграде постојале су: у Поточцу, Бачини, Великој Дренови, Медвеђи, Волујаку и Рековцу. У дворишту школе у Бачини налазила се судница, општински кошеви и општински обор. Добре зграде налазиле су се у Белици, Маскару, Доњем Крчину, Белушићу и Јагодини. Трошних школских зграда било је девет, а заграде у Копривници, Јовцу, Милутовцу и Пољни биле су у најгорем стању, јер су биле старе, тескобне, ниске и циглом патосане. Школе у Обрежу, Доњем Катуну и Доњој Сабанти биле су смештене у општинским судницама, које нису одговарале за школу.⁹⁰³

У време српско-турских ратова, чим је стигла наредба да се здање окружног начелства и суда употреби за војну болницу, одмах је општинска власт изместила нижу гимназију и мушку основну школу у зграду женске школе, а у њихову зграду је смештено окружно начелство и суд. Кад је настала већа потреба за болницама, тада је и женска школа претворена у болницу. Када је Министар просвете наредио да школе почну са радом 1. марта 1878. године, општина је за школу пронашла једну приватну зграду код цркве, која је била сувише тескобна, ниска и потпуно неодговарајућа за школу.⁹⁰⁴

Мушка и женска школа у Јагодини школске 1881/82. године радиле су у једној згради. Само је друго одељење првог разреда женске школе било смештено у једној малој црквеној кући, коју је општина узела под кирију, док се не дозидају још неколико просторија при школској згради, у којој су се налазили сви остали разреди мушке и женске школе.

Најбоље зграде, и ове године, имале су школе у: Рековцу, Течићу (Рабеновцу), Волујаку, Медвеђи, Великој Дренови, Бачини, Обрежу и

⁹⁰⁰ АС, МПс, Ф XII, р-26/1871.

⁹⁰¹ АС, МПс, Ф X, р-15/1858.

⁹⁰² АС, МПс, Ф IV, р-111/1880. Извештај учитеља Веселина Баралића.

⁹⁰³ Др Ник.ола Петровић, Основне школе у кнежевини Србији за 1880. годину, Београд 1880, стр. 90-91.

⁹⁰⁴ АС, МПс, Ф II, р-149/1878.

Поточцу. Добре зграде су биле у: Пчелицама, Белушићу, Доњем Крчину, Маскару, Варварину, Белици и Јагодини. И зграде у Ратковићу, Пољној, Коњусима и Рибару биле су прихватљиве за рад школа. Трошне и неудобне зграде биле су у Опарићу, Милутовцу, Јовцу и Багрдану. Прве две биле су штетне по здравље ученика, и никако нису одговарале за школу. Школске зграде у Јасики и Избеници узете су под кирију. У току ове школске године зидана је школска зграда у Обрежу. Јула 1882. године наложено је да се приступи изградњи нове школе у Ратковићу, јер је стара зграда била рабатна, и само је још за кратко време могла да послужи за школу.⁹⁰⁵ У дворишту школе у Коњусима, од 18. марта 1881. године налазила се судница. Школа у Пољни налазила се близу цркве, што је такође ометало рад, а школа у Великој Дренови налазила се на неком узвишењу, па је предложено постављање громобрана. Избеничка општина је купила плац за школу, за који је платила 70 дуката. У Багрдану је постојала задужбина Живка Стојановића (Калаузовића), родом из Ловаца, који је поклонио кућу са плацем са обавезом да се на том месту гради школа. План за школу био је спремљен, а општина је допремила грађевински материјал, па се очекивао завршетак зграде за почетак школске 1883/84. године. Стара зграда је поправљана до изградње нове школе. Најуреднија школска зграда била је у Медвеђи. Све остале школе кречене су једанпут током године, мада су према закону општине биле дужно да то два пута раде годишње.⁹⁰⁶

Према наредби Министра просвете од 5. јуна 1881. године затворена је школа у Багрдану, због неодговарајуће школске зграде. Багрданска општина упутила је молбу да се дозволи поновно отварање школе у истој згради, која ће бити поправљена, а општина ће предузети све мере да се што пре сагради нова школска зграда до почетка нове школске године, односно до септембра 1882. године. Стара школска зграда, која је била задужбина Живка Калаузовића из Ловаца, вредела је 1.999 динара и 9 ½ пара. Готовина у облигацијама, у висини од 469 динара и 9 ½ пара налазила се код појединих лица, а остала вредност је била у кући и плацу. Готовина је издавана са каматом од 10%. Са имовином је руководила багрданска општина.⁹⁰⁷

⁹⁰⁵ АС, МПс, Ф XVI, р-1630/1882.

⁹⁰⁶ *Просветни гласник* за 1882. годину, стр. 599.

⁹⁰⁷ АС, МПс, Ф VII, 214/1881. Завештање Николе Калаузевића из Турн Северина: 1. Кућу са плацем и свим осталим покретностима у њој и око ње, налазећу се у селу Копривници на лице Цариградског друма, поклањам све општини Копривничкој с тим да се само за подигнуће нове школе у Копривници може употребити. 2. За први мах сада именујем за турске те куће Николу Ристића и Стевана Митића из Копривнице, који ће се о њој бринути и под кирију давати. 3. На овај поклон за мога живота нећу полагати никакво право, до само да се од прихода кућевног и до времена подигнућа нове зграде, има кућа

Исте школске 1882/83. године најлошије школске зграде биле су у: Опарићу, Багрдану, Јовцу, Јасики, Милутовцу и Пољни. Прве четири чекале су планове од окружног инжињера. Приличне су биле зграде у: Ратковићу, Коњусима, Рибару, Белици и у Варварину. Добре зграде су биле у: Пчелицама, Белушићу, Доњем Крчину и Маскару, а најбоље школске зграде имале су школе у: Медвеђи, Великој Дренови, Рековцу, Рабеновцу, Бачини, Волујаку, Поточцу и Обрежу. Школа у Обрежу била је од слабог материјала, али је доста одговарала прописима за градњу школе, осим што није имала подрум.⁹⁰⁸

Школске 1882/83. године школе у Јагодини биле су смештене у три зграде. У згради која је грађена за школу била су смештена 10 одељења. Прво одељење трећег разреда мушке школе и друго одељење првог разреда женске школе била су смештена у приватним кућицама, које нису одговарале прописима школских зграда.⁹⁰⁹

Христина Поповић, учитељица другог одељења првог разреда женске школе, одмах по постављењу, почетком септембра 1882. године тражила је да јој општина обезбеди боље услове за становање. Стан се налазио у кућици у којој је била и учионица овог одељења. Стан се састојао од две врло мале собице, које су биле неповезане и повезивао их је мали простор који је служио као кухиња. У тој кухињи налазила су се два димњака, која су се стално димила, и кроз које је стално дувала промаја. У две собицама није могло да се смести ништа више осим кревета, па је своје ствари држала у подруму. Сматрала је, да је овај лош стан утицао на погоршање здравља покојне Катарине Настасијевић, и да је претходна учитељица Јелена Ђурић, због тога тражила премештај. Вероватно је била у праву, јер је још јула месеца 1882. године Министарство просвете наложило окружном начелству да се за ово одељење нађе друга боља кућа. Христина Поповић се два пута обраћала Јагодинској општини и окружном начелству. Општинска комисија је поднела извештај само о учионици, која је била погодна за наставу, а о стану није речено ништа, осим да је окречен. Општина је намеравала да за учионицу и стан одреди другу кућу, која је такође била неподесна за становање. Та кућа је била толико лоша и влажна, да је било немогуће направити је, већ би морала бити срушена и поново изграђена. Када је од

оправљати уредно, а још и моја прва задужбина чесма у селу Ловци такође да се оправља. 4. Остављам аманет општини Копривничкој да има наредити да се од данас па у напред при свакој богомољи у местној цркви спомињати моје има, име мога оца Стојана и мајке Годоре.

⁹⁰⁸ *Просветни гласник*, свеска XVI, Београд 30. август 1883. године. Извештај професора Ивана Дамњановића.

⁹⁰⁹ *Просветни гласник*, свеска XVIII, Београд 30. септембар 1883. године. Извештај А. Пивљаковића од 10. јула 1883. године.

општине тражила бољи смештај, она је навела у писму Министру просвете, да јој је одговорено „Ако имате пара тражите здање, кад вам се та кућа не допада“. Поново се Христина Поповић обратила Министру просвете и 6. октобра 1882. године. Овога пута је тражила, или обезбеђивања бољег стана или постављење за учитељицу другог одељења трећег разреда, који се управо поделио. За учитеља тог разреда била је одређена соба у школи, или би општина плаћала станарину.⁹¹⁰

Током 1882. године Министар просвете је најавио затварање школе у Опарићу, ако се не подигне нова школска зграда. Стара зграда је била приватна кућа, која је привремено узета под кирију за школу. Пошто је била врло трошна, општина је преко распуста успела да је поправи. Окружни инжињер је 30. септембра 1882. године прегледао привремену школску зграду. Према његовом извештају, зграда је могла привремено да послужи за школу, јер је била добро поправљена, окрпљена, окречена, очишћена и са застакљеним прозорима. У згради је постојала једна просторија за учионицу за 20 до 25 ђака, и једна соба за стан учитеља. Учионица је била окренута истоку. Општина је још раније била спремна да гради нову школу, а план се налазио код бившег окружног инжињера.⁹¹¹

Приватна кућа у Опарићу, која је узета под кирију за школу, налазила се у средини села. Простор око куће имао је од 70 до 80 метара квадратних. На том простору, осим школске зграде, постојале су још две прилепљене мале кућице уз школску зграду, четири качаре, три амбара и три коша. Врло мало слободног простора остало је за ђаке. Па и тај простор делио се на два дела. Други део користио је газда, и није дозвољавао ученицима да га користе. Двориште је било пуно живине. Учитељ је користио једну влажну собу, у којој се од дима није могло живети. Шупа за дрва, или за смештај других ствари није постојала. Такође није постојао ни подрум. Учионица није одговарала за наставу. Била је мала и нехигијенска. Патосана је била циглом У њој се налазила плехана пећ сандучара. Запремина учионице износила је 80 метара кубних. Наредбом Министра просвете од 12. августа 1883. године наложено је школском одбору да се прави нова школска зграда, иначе ће школа бити затворена. Школски одбор је 26. октобра 1883. године донео одлуку да се са градњом започне 1. јануара 1884. године, али од тада ништа није урађено. Осим њих неколико, остали мештани нису били вољни да направе нову школу. По мишљењу учитеља Радула Вељовића, једино је виша власт могла да натера мештане да изграде нову школску зграду.⁹¹²

⁹¹⁰ АС, МПс, Ф XXV, р-3129/1882.

⁹¹¹ АС, МПс, Ф XXIX, р-3665/1882.

⁹¹² АС, МПс, Ф XXIX, р-81/1884.

Према стању зграда школске 1883/1884. године школске зграде у: Бачини, Белици, Белушићу, Варварину, Волујаку, Великој Дренови, Јовцу, Доњем Крчину, Маскару, Медвеђи, Коњусима, Обрежу, Поточцу, Пчелицама, Рековцу, Рибару и Течићу, прављене су наменски за школе, у Ратковићу, Домуз Потоку и Милутовцу, старе школске зграде преправљене су за школе, у Багрдану и Пољни школе су се налазиле у црквеним кућама, а у Опарићу, Лоћики и Јасики у приватним кућама. Од свих зграда само су осам биле од тврдог материјала, и то у: Великој Дренови, Домуз Потоку, Бачини, Волујаку, Медвеђи, Рековцу, Течићу и Лоћики. Највећа и најлепша била је школска зграда у Медвеђи, а најгоре школске зграде биле су у Ратковићу, Рековцу и Течићу. Доста су пропале зграде у Багрдану и Јовцу. Пред вратима зграде у Доњем Крчину, неки трговац свињама држао је обор.⁹¹³

Школа у Лоћики налазила се у кући Веселин Михаиловића, месног свештеника. Просторија која је служила за учионицу била је дугачка 8,95 метара, а широка 5,40 метара. Висина је износила 3,45 метара. Учитељ је користио две собе и кухињу. Уговор је општина сачинила усмено. По том уговору Веселин Михаиловић је био дужан да дозида по плану учионицу. Годишња кирија износила је 50 дуката цесарских. Свештеник је обећао да неће подизати кирију по доградњи нове учионице, а авлију да ће да прегради. Међутим, већ октобра 1884. године дошло је до свађе са свештеником. Он је порицао да је дао кућу са дозиданом учионицом за 50 дуката, и желео је да подигне кирију. Није дозволио ни да се прегради двориште, и његова стока правила је много нереда око школе. На састанцима Школског одбора својом виком је ометао рад. Вређао је људе, говорећи појединцима: „*ти си пањ*“, „*ти си клада*“, а учитељу „*ти подједаш и глобиш општину*“. Усмени договор је ипак касније постигнут. После отцепљења беочићке општине, свештеник је пристао да лоћичка општина и село Драгошевац плаћају кирију од 2 динара по пореској глави.⁹¹⁴

За школу у Домуз Потоку је наложено да се прошири постојећа учионица, да би могла да прими најмање до 40 ученика. Покушано је током лета 1884. године да се припреми материјал и отпочне са градњом. То није учињено, јер би се проширењем постојеће зграде, морали иселити учитељи. За њих није благовремено пронађен приватна кућа у селу, већ би морала да се прави посебна кућа.⁹¹⁵

⁹¹³ АС, МПс, Ф XXXIII, р-31/1884.

⁹¹⁴ АС, МПс, Ф II, р-121/1885. Председник Школског одбора Милан Ивановић, и чланови: Нићивор Паунковић, Милун Јобановић и Топдосије Танасијевић.

⁹¹⁵ АС, МПс, Ф VIII, р-75/1885.

Зграда у Медвеђи је 1884. године препокривена, а од учитељевог стана направљена је још једна учионица. За учитеља је нађен други стан.⁹¹⁶

Због великог броја ученика и молбе за постављањем двојице учитеља, општина у Поточцу преуредила је стару школску зграду. Поред већ постојеће учионице, од две друге собе направљена је још једна учионица, тако да су постојале две учионице. Једна учионица била је дугачка 7.90 метара, а широка 5.80 метара. Друга учионица била је дугачка 6.90 метара, а широка 5.70 метара. Обе су биле високе 3.45 метара. Запремина једне учионице износила је 52 метара кубних, а друге учионице 45 метара кубних. У обе учионице могло је да стане до 100 ђака. Поред ове две учионице, постојали су и станови за два учитеља, са по две собе. Поред тога, у згради је постојала школска кухиња и једна остава.⁹¹⁷

Пошто зграда у Јовцу није могла да служи за школу, током 1884. године наложена је изградња нове школе или њено затварање. Јовачка општина је за привремену школу предложила кућу Пере Вићића. Кућа је имала 4 собе и кухињу. Једна соба била је дугачка 6,60 метара, широка 5,70 метара и висока 3,05 метара. Друга соба имала је 5,70 метара дужине, 4,40 метара ширине и висока такође 3,05 метара. За учитељев стан могле су да послуже друге две мање собе. Обе су имале по 4,50 метара дужине, 3,60 метара ширине и 3,20 метара висине. Кујна је била дугачка 7,40 метара, широка 4,0 метара и висока 3,20 метара. Темелји куће били су високи 1 метар. Према извештају комисије кућа је могла да послужи привремено за школу, а стара зграда, такође привремено, за стан једног учитеља.

Школска зграда у Течићу марта 1885. године била је у доста лошем стању. После седам месеци, колико школа није радила, зграда је била разграђена, руинирана, неокречена. На више места је прокишњавала. Због оштећених олука, зидови су били потпуно влажни. Подрум испод школске зграде био је пун воде. На одељењима није било дуплих прозора. Пијаћа вода готово није постојала. У школском дворишту постојао је један веома мали извор, који није имао отока и често је био замућен. Један део школског дворишта био је тако неуређен, да се није могло пролазити. Од учила и намештаја мало тога је било неоштећено. Посебно је оштећене зграде и прозора настало приликом прославе Светог Саве.⁹¹⁸

Школа у Поточцу је 14. јуна 1885. године поплављена. Око 3 сата после подне одједном је наишла вода. Деца су са учитељима провела цео дан на тавану, јер нису могла да напусте школу. Поново је 5. јула поток поплавио школу. Вода је улазила и кроз прозоре. Ова поплава је била

⁹¹⁶ АС, МПс, Ф XXVI, р-109/1884.

⁹¹⁷ АС, МПс, Ф XVII, р-64/1884.

⁹¹⁸ АС, МПс, Ф XVIII, р-104/1885.

страшнија од претходне. Школа и двориште били су пуни блата и песка. Сва школска одељења дуго су била влажна и мемљива.⁹¹⁹

Када је окружно начелство, по наредби Министарства просвете из новембра 1883. године, затражило од јасичке општине одлуку о подизању школске зграде, одборници су предложили два плана: 1. Да се школска зграда подигне од слабог материјала, или 2. Да се купи механа браће Анастасијевић, трговаца из Крушевца. Министарство је усвојило овај други предлог, и наложило окружном начелству да формира стручну комисију, која је требала да утврди, да ли је могуће механу адаптирати тако да може одговарати свим прописима и условима потребним за школску зграду. Према извештају комисије механа се налазила на здравом месту, својом дужином окренута била југо истоку, и да је одговарала за школу, јер се могла преправити према правилима о школским зградама. После одобрења министра, јасичка општина је закључила уговор са браћом Анастасијевић о куповини њихове механе. По том уговору браћа су била обавезна да до 1. августа 1884. године преуреде механу према плану комисије, и да је пренесу на јасичку општину, кад она буде исплатила цену према уговору од 2.000 дуката. Друга комисија је утврдила 26. новембра 1884. године да су продавци извршили све уговорене преправке, и да зграда може послужити за школу, с тим да општина са своје стране, изврши све оне поправке, које је наложила претходна комисија. Поново је покренуто питање школске зграде у Јасики 1888. године, када је Министар просвете добио извештај да су учионице првог и другог разреда мрачне. Поново је дат налог јасичкој општини да испуни свој део договора око уређења зграде. Општина је покушала да поништи уговор са браћом Анастасијевић, и да им се механа врати, а за школу да се пронађе друга зграда.⁹²⁰

Нова комисија извршила је августа 1889. године преглед ове зграде. Земљиште на коме се налазила школска зграда је на средокраћи школске општине. Ово земљиште се граничило са северне и источне стране механском зградом и авлијом Аврама Драгићевића, са јужне стране кућом и плацем Божина Ерића и са западне стране путем, који је водио за Крушевац. Зграда је зидана од тврдог материјала, по плану за механе прве класе, и лицем је окренута западној страни и налазила се у доста добром стању. Била би и у бољем стању, али није одавно на њој вршена никаква поправка. У њој су се налазиле две учионице дугачке по око 9 метара и широке по 7,90 метара, два стана за два учитеље, сваки стан са по две собе, кухињом и подрумом, једна учитељска канцеларија, једно одељење за библиотеку и кабинет и једна кухиња за служитеља. У дворишту се налазила велика

⁹¹⁹ АС, МПс, Ф XXXI, р-63/1885.

⁹²⁰ АС, МПс, Ф VII, р-9/1892.

коњушница од тврдог материјала, од које је планирано да се направе две собе и кухиња за ђаке. Према извештају комисије, зграда није одговарала из здравствених разлога, зато што су две веће учионице биле окренуте западу, а само је најмања била је окренута истоку. Осим што су биле недовољно осветљене, све учионице су биле мале према броју ђака. Врата су била спољна, и тиме су учионице биле изложене наглој промени температуре и прабини. Двориште је било мало, и по њему се велики број ђака није могао кретати. Осим тога, двориште је од механе било одвојено само једним плотом, а у том дворишту се налазила штала, обор и кланица. Механске собице, које су служиле за преноћиште путника, биле су мале, па као такве ни оне нису одговарале за учитељске станове. Трпезарије и спаваће собе за ученике није било. Комисија се није сложила да се зграда користи за школу и због васпитне стране, јер се школско двориште налазило до саме механе. Према извештају учитеља у Јасики Алексе Поповића, из јула 1889. године, школа се налазила у врло лошем стању, јер је великим делом прокишњавала.⁹²¹

У Великој Дренови зграда је имала малу учионицу за први разред, дужине 5,84 м и ширине 5,04 метра. Мало је било и двориште за велики број ђака. Школска зграда у Варварину такође је била мала за тадашњи број ђака из Варварина и Катунa. Општина је планирала подизање школске зграде, а стара зграда требала је да се уступи за општинску судницу. До изградње нове школе, стару је требало поправљати. Пред почетак школске 1884/85. године школа је поправљена према налогу окружног инжињера. Све су собе патосане, а дупли прозори су стављени и на учионицама и на учитељевој соби. Оправка, која је извршена током летњег распуста, коштала је 720 динара.⁹²²

Школска зграда у Коњусима била је мала и за пријем ђака првог разреда. Због мале учионице није уписано још 20 до 25 ђака. Било је нужно проширити је или је затворити. Нарочито због тога, што се следеће школске године очекивао упис још више ђака. Поред проширења, требало је патосати ходник, јер су се цигле повадила. Сва врата је требало заменити, а на прозорима ставити решетке. У селу је постојало више људи који су крали. Претходном учитељу је кроз прозор изнет сандук и сав намештај, а новом учитељу је 5 до 6 пута покушавано обијање стана. Двориште око зграде било је мало. На 8 до 10 ари била је смештена школска зграда, судница, два велика коша за кукуруз, бунар и нужник. Сама зграда била је напукла на више места, од темеља до крова. Више пута зидови и темељ су поправљани, али су се увек пукотине поново јављале. Од 22. августа 1884. године

⁹²¹ АС, МПс, Ф VII, р-9/1892.

⁹²² АС, МП, Ф XXXIII, р-31/1884.

постојала је одлука да се изврши поправка подрума, шупе и нужника, али од тада није ништа урађено.⁹²³

Школске 1884/85. године у добром стању је било нешто више од половине школа, односно 57,69%, у средњем стању 11,54%, а у рђавом стању скоро трећина школских зграда односно 30,77%.⁹²⁴

Школа у Доњем Крчину, по добијању другог одељења почетком школске 1885/86. године, имала је следеће просторије: 1. Учионица за први разред дужине 7,50 метара, ширине 5,20 метара и висине 3,70 метара; 2. Учионица за други, трећи и четврти разред дужине 4,70 метара, ширине 4,70 метара и висине 3,70 метара; 3. Соба за спавање ђака дужине 4,70 метара, ширине 4,30 метара и висине 3,70 метара; 4. Једна соба за учитеља; 5. Друга соба за учитеља; 6. Трећа соба за учитеља; 7. Кухиња са оставом; 8. Подрум испод кухиње и једне учитељеве собе. До тада, у првој учионици радила су сва четири разреда. Обе учионице имале су дупле прозоре. Стан за другог учитеља нађен је у приватној кући у близини школе. Та кућа имала је три собе и кухињу.⁹²⁵

Пред почетак школске 1886/87. године Школски одбор у Рибару проширио је учионице, да би у њима могло да се смести до 60 ученика. На свим прозорима намештени су спољни прозори, набављени кревети за ђаке, направљена једна соба за стан учитеља, проширено школско двориште и набављен је потребан број књига за ђаке.⁹²⁶

У Варварину је дошло до преуређења зграде трећег и четвртог разреда пред школску 1886/87. годину, јер је предстојала подела тих разреда. Зграда у којој су били смештени имала је четири просторије. На северо-источној страни учитељ је користио две просторије. Трећа просторија била је предвиђена за четврти разред. Била је дугачка 4,90 метара, широка 4,40 метара и висока 2,097 метара. Један прозор се налазио на северо-источној а други на западној страни. Оба прозора била су дугачка по 1,024 и широка по 0,84 метра. Просторија је била патосана даскама. У њој је било могуће сместити 6 клупа. Излазак из ове просторије налазио се на западној страни. У овој просторији раније се налазила школска канцеларија са књижном. Ово је било премештено у просторију где је остао трећи разред, пошто је у тој просторији било довољно места за рад школске управе и орман са књигама. У овој згради није било места за смештај другог учитеља, већ му је општина плаћала стан у близини школе. У згради је постојала још једна мања просторија, која је служила као остава.⁹²⁷

⁹²³ АС, МПс, Ф XVI, р-80/1885.

⁹²⁴ Статистика наставе 1884/85. године.

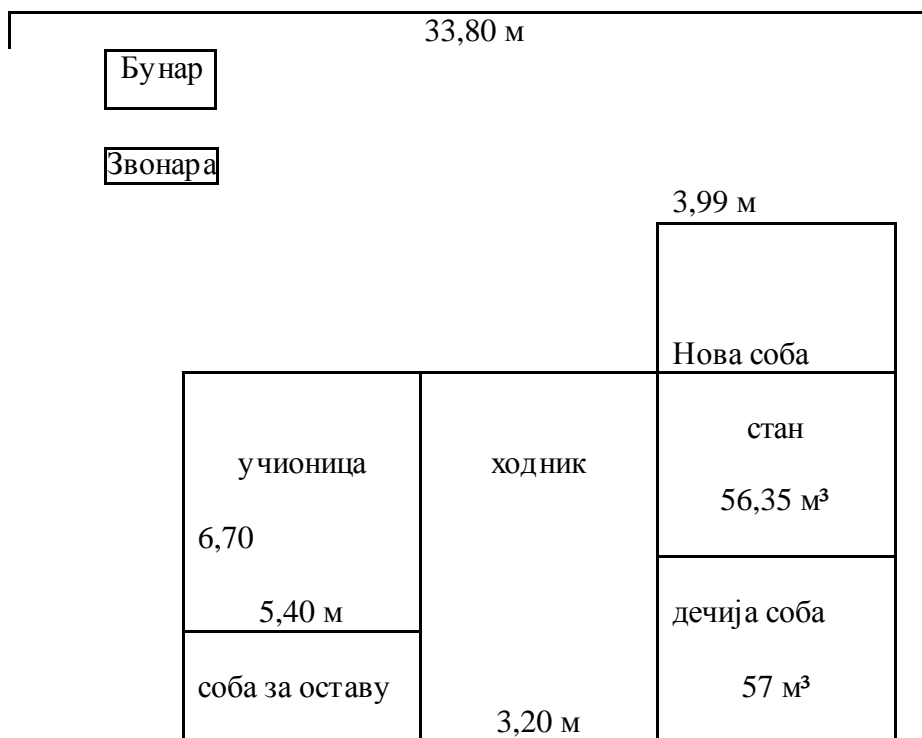
⁹²⁵ МПс, Ф V, р-135/1886.

⁹²⁶ АС, МПс, Ф XXI, р-67/1886.

⁹²⁷ АС, МПс, Ф XXIII, р-83/1886.

План школске зграде у Рибару

Ново подигнута судница



Са стране према улици плац је био дугачак 33,80 метара, а са друге стране 26,80 метара. Између ходника, стана и дечије собе налазило се огњиште.

Изградњу нове школе у Падежу Министар просвете одобрио је 1. децембра 1886. године. Према предрачуноу требало је утрошити 44.448,00 динара: 1. зидарски послови 12.060,19 динара, 2. тесачки 9.662,32 динара, 3. столарски 6.668,40 динара, 4. фарбарски 295,20 динара, 5. браварски 4.049,39 динара, 6. зидарски материјал 11.712,50 динара.⁹²⁸

Извештај о школским зградама за 1886/87. годину у Јагодини, беличком и левачком срезу поднео је школски надзорник јула 1887. године:

⁹²⁸ АС, МПс, Ф V, р-207/1887.

1. У Багрдану, други, трећи и четврти разред били су смештени у стару црквену кућу. Зграда је била ниска, а учионица тескобна и недовољно светла. Таваница је била од дасака, које су биле натруле. Није требало дозволити да школа остане у тој кући. Учионица првог разреда налазила се у другој кући. Учионица је била велика и осветљена. Ова зграда могла је још коју годину да послужи за школу. Школском одбору је препоручено да се постара да што пре сазида нову школску зграду. Општина је пре неколико година платила израду плана окружном инжињеру, али још није био урађен.

2. У Домуз Потоку зграда је, уз мање поправке, могла потпуно да одговара за школу.

3. У Рибару школска зграда је била стара, али и довољно пространа. Претходне школске године учионица је проширена, али је остао под патосан циглом. Препоручено је да се цигла замени даскама, и да се отвори још један прозор. Било је потребно урадити још неке мање преправке на стану учитеља. Школски одбор се обавезао да ће подићи нову школску зграду.

4. У Јовцу се правила нова школска зграда. Школа је била смештена у једној великој и лепој кући у селу, која је могла да служи за школу до изградње нове зграде.

5. У Јагодини није било места за мушку и женску школу у школској згради. Два разреда мушке школе била су смештена у другој згради. У школској згради је била смештена и женска школа. Када би она била исељена, зграда би потпуно одговарала за мушку школу. И школско двориште би било веће, јер је било преграђено за мушку и женску децу.

6. У Белици је требало на згради извршити следеће поправке: да се на учионици наместе дупли прозори, да се соба за становање ученика патосе даском, да се пећ од лима у учионици замени са пећи од ливеног гвожђа, да се зграда споља боље облепи и да се окречи.

7. У Пчелицама школска зграда одговарала је свим педагошким и хигијенским захтевима. Било је места за још једну учионицу.

8. У Рековцу би школска зграда одговарала потребама само уколико би се извршиле неке поправке. Ако би се иселио учитељ његов стан би могао да се претвори у учионицу, а једна учионица да се користи за становање ђака, који су тада ноћевали у учионицама.

9. Школска зграда у Течићу налазила се у лошем стању. Била је испуцала, леп је опао и споља и изнутра. Таваница у учионици готово је била без лепа. Сама учионица није била кречена неколико година. Ако се поправка зграде не би извршила, био би грех да деца остану у тој згради, јер би то штетно утицало на њихово здравље. Док се школа не поправи, деца би могла да се упишу у школе у Рековцу, Белушићу или Лоћики, које су биле близу. Зграда је иначе била довољно пространа, висока и светла. Школски одбор, а ни мештани нису много бринули о школи.

10. У Белушићу је учионица била тескобна и патосана циглом. Школском одбору је препоручено да се споји са једном малом собом, да се обе учионице патошу даскама и наместе дупли прозори, да се врата и прозори обоје и споља цела облени. Иако је зграда била од слабог материјала, после поправки могла је још дуго да послужи за школу.

11. Школска зграда у Вољујаку била је добра, и биле су потребе само мање поправки.

12. Мада је школа у Опарићу отворена пре више од 50 година, због незаузимања општинске и средње власти, село је дуго остало без одговарајуће школске зграде. За цело то време школа је радила у приватним кућама. Учионица се налазила у једној дугачкој, веома ниској, мрачној, циглом патосаној соби. У њој је учило нешто преко 50 ученика. Прозори су били врло лоши, а пећ је била од лима. Осим учитеља, који становао у једној исто тако жалосној соби, у истом дворишту су живеле још две породице са великим бројем чланова различитог узраста. У дворишту је гајено преко 300 комада живине. Често су кроз отворене прозоре улетале кокошке у учионицу и учитељеву собу. Од кокотања кокошака и гакања гусака није ништа могло да се чује. У дворишту није било ни једног дрвета, у чијој би хладовини ђаци могли да се склоне од сунца у време одмора. Посебно је било тешко зими. У учионици су ђаци одлагали мокру одећу, ручали и одмарали се. Требало је жалити учитеља, који мора у овој згради да живи и ради. По надзорнику, неопростив грех је дозволити да ђаци уче у оваквој згради, јер су уништавали своје здравље. Или је требало натерати општину да сагради нову зграду или затворити школу.

13. Школска зграда у Пољни није одговарала ни најминималнијим хигијенским захтевима. Школа је радила у једној старој, тескобној и врло неподесној црквеној кући, која се налазила изван села. Школски одбор је тврдио да ће нова зграда бити подигнута у најкраћем року, и да се почело са припремањем грађевинског материјала.⁹²⁹

14. Школи у Медвеђи школски надзорник није могао да упути никакве примедбе.

15. у Лоћики школа се налазила у приватној кући. Мада је учионица била пространа и видна, није имала довољно висине. Школско двориште је

⁹²⁹ Плац за школу био је одређен код цркве још априла 1884. године. Септембра 1886. године Василије Парађанин је понудио плац код своје кафане и 1.200 динара за изградњу школе. Проблем је настао због одбијања села која су припадала пољанској школској општини. Село Риљац желело је да гради школу у том селу. Током 1889. године заједно са мештанима Божуревца нашли су једну приватну кућу у близини Милутовца. Те године из Риљца је учило школу 35 ученика, а из Божуревца 15 ученика. Касније исте године, и село Мала Дренова је желело да се одвоји од Пољне и да за себе направи школу.

било мало. У истој кући, поред учитеља живео је и власник куће. И овде је било неопходно подићи нову школску зграду.⁹³⁰

Са стањем школе у Ратковићу, Министра просвете је упознао учитељ у овом селу Михаило Јанковић, децембра 1888. године, који је на дужност је ступио 21. новембра исте године. Школска зграда била је стара, од слабог материјала. Нико није памтио када је подигнута. Греде темељаче биле су натруле, а зидови распукнути. На четвртини зграде темељи и зидови су били попуцали. Пукотине су износиле по неколико сантиметара, и то нарочито на соби где је становао учитељ. Један зид се искосио због напуклог темеља. Прозори и врата су су одвојили из лежишта. Прозори нису могли да се затворе, а и окна су била разбијена. Учионица је била доста мала. Могла је да прими највише до 35 ђака, а у њој је увек било више ђака. Због оваквог стања, по изјави учитеља, није могла да се назове школом. У извештају окружног лекара и окружног инжињера такође се описује школа као доста пропала, али поправкама би могла да се користи још коју годину. После овог извештаја, Министар просвете је одустао од затварања школе како је предложио учитељ, већ је оставио као привремену школу, под условом да се поправи по плану окружног инжињера, и наложио изградњу нове зграде.⁹³¹

Школске 1889/90. године пет школа било је у лошем стању. У Варварину, 152 ученика и четири наставника радили су две зграде. Обе су биле општинске. Ове зграде биле су старе и рабатне, и тешко их је било држати у уредном стању, а зими тешко загрејати. Учионица, где се налазио четврти разред била је тако мала да је једва стао сто испред скамија. Мања зграда, где су се налазили други и трећи разред, била је још гора и нижа од прве. Овакво стање зграда захтевало је подизање нове школе, али мештани свих села нису могли да се договоре. Њима је и „ова била добра“. Вероватно би општина имала и потпору од цркве, која је у Варварину била доста богата. Без наређења више власти, не би се брзо приступило изградњи школе, и поред сазнања да је стара школа штетна за здравље деце.

У Белушићу је постојала пространа школске зграда од слабог материјала, у којој су радила два учитеља. Зграда је била веома рабатна. Греде су попустиле, а зидови попуцали. Чак је постојала опасност од рушења. Било је нужно извршити неопходне поправке. Мештани су правдали одбијање да се гради нова школа недостатком новца. Вероватно то није било тачно, јер је поп Тодор о свом трошку градио у селу лепу цркву. За све што је тражио од кмета, овај је одбијао. Није желео ни да му превезе грађевински материјал. За оправку школе, према буџету, било је предвиђено само 300 динара. Село Бошњани имало је доста лепу школску зграду од

⁹³⁰ АС, МПс, Ф XIV, р-268/1887.

⁹³¹ АС, МПс, Ф III, р-15/1889.

тврдог материјала, са две учионице и два стана. Ове године, у сва четири разреда било је уписано 56 ученика. Ако би село осигурало и већи број ученика, било је потребно поставити још једног учитеља. У Милутовцу школа је радила у врло тескобној приватној згради. Било је намере да се гради школа, али после одређивања плаца и допремања камена, стало се. У Обрежу су постојале две зграде. Главна зграда била је велика, чиста и удобна. Међутим, први и други разред радили су у другој мањој неудобној згради, која се налазила у близини механе. Било је потребно да се код главне зграде подигну нове прописне учионице.⁹³²

Мештани Опарића су током 1880. године платили комисију 15 дуката, која је требала да прегледа место за грађење нове школе. Пошто дуг нису добили план, априла 1888. године мештани су се договорили да сами начине привремену зграду о свом трошку. Укупно 74 лица дало је добровољне прилоге. Руковање око подизање нове школске зграде поверено је Урошу Вукићевићу, тадашњем кмету, Јовану Протићу, Павлу Лазићу и Животи Јеремићу. Укупно је прикупљено 1.926 динара. Укупна вредност зграде процењивала се на око 350 дуката. Сав прикупљени новац је утрошен. Још се дуговало за циглу Петру Рачићу из Белушића, и предузимачу када се школа заврши. Зграда је зидана од тврдог материјала. Априла 1889. године, када је комисија извршила преглед зграде, још није била у потпуности завршена. Зграда је требало још да се споља и изнутра малтерише, и да се постави тишлерај. Само су две учионице биле потпуно завршене, и у њих су премештени ђаци из старе школе. Поред ових учионица, зграда је имала још једну канцеларију, један ходник и стан за два учитеља, који су се састојали од по две собе, кухиње и подрума. Једна учионица била је дугачка 8 метара, друга 7,70 метара. Обе су биле широке 6,00 метара и високе 3,46 метара. Зграда се налазила на здравом месту, и имала је довољно светлости са свих страна.⁹³³

Због проблема око школских зграда у Јовцу, школска година отпочела је тек новембра 1889. године. Крајем октобра исте године комисија за преглед нове зграде констатовала је да су завршена два одељења у новој згради употребљива за школу и да се школа може уселити у року од 5 дана, а да се за то време изврше нужне поправке. Ове две просторије би могле да се користе за учионице, у које би се сместило око 100 ђака. Осим ових просторија, у згради је постојало још шест просторија: за становање два учитеља и за преноћиште ђака. Постојало је и једно одељење за нужник са 4 преграде. Предузимач није у почетку желео да преда кључеве од завршених просторија, али је касније пристао. До тада школа није радила ни у старој

⁹³² АС, МПс, Ф XXXIX, р-120/1890.

⁹³³ АС, МПс, Ф XI, р-20/1889.

згради, приватној кући Петра Стевановића, јер због дуга то није дозволио. Њему се дуговало око 90 дуката. У његовој кући је школа радила од 1. септембра 1885. године. Месечно је општина била дужна да му исплаћује 30 динара. Међутим, за то време њему је исплаћено свега 420 динара..⁹³⁴

⁹³⁴ АС., МПс, Ф XXXII, р-186/1889.

10. 1. ШКОЛСКЕ ЗГРАДЕ У ЈАГОДИНИ

Иницијатива за подизање нове школске зграде у Јагодини настављена је и после 1850. године. Јагодинска општина је 27. априла 1853. године упутила молбу окружном начелству за дозволу да може у Јагодини да подигне нову школску зграду. Пошто у општинској каси није било довољно новца, договорено је са свим еснафима у Јагодини да помогну у изградњи школе. Сви еснафи би пренели свој новац на располагање окружном начелству до Митровдана 1853. године, а тада би сав прикупљен новац био стављен у каси Примитрителног суда, одакле би се трошио за изградњу школе. На тај начин би се од еснафа прикупило око 1.000 дуката, и од продаје старих школских зграда од 300 до 350 дуката цесарских. Општина је намеравала да током лета 1853. године купи креч и даске за врата и прозоре, и да аванс мајстору са којим би се погодила изградња школе. Молбу су потписали чланови општине и устабаше еснафа: Стеван Стевановић, председник, Марко Николић, Јова Рашић, Тома Тасић, Миленко Миљковић, Милета Митровић, Живко Ђорђевић, Антоније Јоцић, Таса Величковић, Аранђел Нешић, Илија Димић, Постол Христић, Манојло Стојановић, Радован Величковић, Никола Донић, Милија Димитријевић, Милован Јовановић, Пеша Станковић, Максим Стојановић, Милош Ракић, Стојан Крстић, Митар Ђорђевић, Благоје Живковић, Сима Гавриловић, Милоје Маринковић, Мата Наумовић, Рајко Ђурић, Јован Стојковић, Таса Јовановић, Милоје Ристић, Јован Михајловић, Павле Стојановић, Мита Вељковић, Ивко Станојевић, Игњат Здравковић, Сава Петровић, Живко Панић, Стојадин Здравковић, Станисав Стевановић, Петар Николић, Митке Стевановић, Алекса Николић, Васа Цуцуман, Таса Петковић, Јованча Тодоровић, Васко Милосављевић. Истог дана упућена је молба да се дозволи продаја старе школске зграде, да би се и та средства употребила за изградњу нове школе. Попечитељство просвете је одобрило 13. маја све поступке око прикупљања средстава за градњу школе, али и наложило је, да се продаја старе школске зграде изврши тек по усељењу ђака у нову школску зграду.⁹³⁵

Током 1853. године Јагодинска општина тражила је дозволу да откупи нека два дућана, која су се налазила близу црквеног плаца. Према плану Јагодинске општине нова зграда требала је да се прави на плацу

⁹³⁵ АС, НОЈ, Ф XIV, р107/1853.

откупљеном за изградњу цркве. Црква би добила увећани плац, а и школа би се налазила у близини цркве. Да се не би смањило плац за цркву, дозвољено је да се откупе два дућана.⁹³⁶

Септембра 1856. године Јагодинска општина је купила цигле за градњу школе, а исплаћене су из касе „школске еснафске“. Одлука о куповини цигала није донета у складу са законом, а и цигле су биле непечене.⁹³⁷

Јагодинска општина желела је и почетком 1858. године да подигне нову школску зграду у Јагодини. Окружно начелство је подржало молбу Јагодинске општине и затражило је од Попечитељства просвете план за подизање нове школске зграде, како би се већ током те године отпочело са прикупљањем грађевинског материјала и изградњом зграде. Планом су предвиђене четири учионице и четири стана за учитеље. План је послат окружном начелству половином септембра исте године, а примедбе на план Јагодинска општина је упутила 24. априла 1859. године: а) да је изглед места погрешно сачињен, јер је дужина плаца погрешно унета; б) и да је по предрачуну окружног инжињера, по тој скици, требало утрошити више од 500.000 гроша, што Јагодинска општина није могла да издвоји, која је планирала да утроши око 100.000 гроша. Поново је упућена молба са тачним планом плаца, примедбом да нису потребна четири стана, јер је школа имала

⁹³⁶ АС, МП-с, Ф IV, р-9/1853. Копија тапија за продају овог плаца од 17. јуна 1863. године: *Тапија с једног плаца на коме су две куће од слабог материјала у овдашњој вароши постоји, који садржи у себи простора и то: с прочеља ширине 16. фати, 2 цука и 8 цоли са зачеља ширине 21. фат, с десне стране дужине 25 фати и 2 цуха, а с леве пак дужине 22 фата, лежи између комисија: с прочеља сокака, са зачеља Стевана Рашића и плаца обитине Јагодинске, с десне, пак стране Јованке жене поч. Петка Николића бив. из Јагодине а с леве сокак обитински, вопросни плац долеподписани продали смо као своју сопственост обитини Јагодинској за потребу школа ово варошки за шест стотина и осамдесет дуката цесарски и новце смо подпуно примили.*

Зато јој дајемо ову тапију од наше стране, да поменути обитину како ми тако ни други кои од фамилије наше узнемиравати не може, већ исту за право сабију речене куповине проглашавамо, коју својеручним потписима пред подписаним комисијама потврђујемо.

17. јуна 1863 год.

У Јагодини

Комисије

Преднаведене продаје

Продавци

*Стефан и Маринко, браћа Рашићи Илија Богдановић, трговац овдашњи
Јованка супруга поч. Петка Николића Виларион Николић, трговац из Јагодине
подписан њен син Добросав Николић (АС, НОЈ, Ф X, р-106/1863)*

⁹³⁷ АС, НО, Ф III, р-57/1857.

три учитеља, и да се план прилагоди суми од 1.500 до 2. 000 дуката, колико би Јагодинска општина могла да обезбеди.⁹³⁸

Јагодинска општина је поново тражила план за изградњу школске зграде од Попечитељства просвете. Окружно начелство је требало да подстакне градњу школе и да се постара да општина набави нужни материјал, да би се у току лета 1859. године започело са градњом. Убрзо су се појавили проблеми. Јагодинска општина је изјавила да не може да започне са градњом, јер цигла која је била припремљена није била довољно печена. Зато је тражено 24. априла да се цигла прода, и да се бар део новца поврати. Попечитељство унутрашњих дела дозволило је продају цигле 4. јуна 1859. године.⁹³⁹

Децембра 1861. године Марија Марковић из Јагодине тражила је 6 рубаља од Примирителног суда вароши Јагодине за оправку куће у којој је била школа. Ни после жалбе окружном начелству, Примирителни суд није признао никакав договор око оправке куће, па није желео ни да плати.⁹⁴⁰

Јагодинска општина донела је одлуку 21. децембра 1861. године да се уведе додатни прирез од 4 гроша на сваку пореску главу ради подизања школске зграде. Преко окружног начелства затражено је одобрење Попечитељства финансија. Врло брзо, већ 26. јануара 1862. године Попечитељство финансија одобрило је додатни прирез, о чему је окружно начелство обавестило Примирителни суд вароши Јагодине 14. фебруара. Додатни прирез требало је да се прикупља у оквиру Митровског данка за 1861/62. годину.⁹⁴¹

Мишљење о потреби изградње нове школске зграде дао је и окружни физикус др. М. Павловић. Он је у свом извештају окружном начелству навео да су две мале зграде у једном дворишту, коју је општина купила за школу 1863. године, мале, уске и слабе, и да су штетне за дечије здравље. Осим тога, поплава у лето 1864. године једну зграду је срушила, а друга је била склона паду, и пуна влаге, која би посебно штетно утицала на здравље ђака. У истом извештају предложио је да општина позајми новац од цркве и да почне одмах градити школу.⁹⁴²

⁹³⁸ АС, МП, VIII, 147/1859.

⁹³⁹ АС, НОЈ, Ф XVII, р-20/1859.

⁹⁴⁰ АС, НОЈ, Ф IV, р-15/1862.

⁹⁴¹ АС, НОЈ, Ф II, р-55/1862.

⁹⁴² АС, МПс, Ф VIII, р - 1931/1869. У свом извештају за фебруар 1860. године, окружно начелство је за школе известило: „О школама ништа се похвално казати не може, почем су више налик на чатрље но на зданија имену свом одговарајући, и ове су од слабог материјала по старом начину направљене и као бивше некад прифатне куће употребљене су сада за обитинске школе. Оне су с ниским таванима, малим и ниским прозорима прављене и циглама патосане које влагу дају и као такве без чистог ваздуха са свим неудобне за здравље васпитајући се младежи“.

На основу извештаја окружног начелства, Попечитељство просвете је наложило Јагодинској општини да за пет дана нађе погодну зграду за смештај мушке основне школе. Првобитна одлука Јагодинске општине је била да се уреде постојеће зграде, које би бар привремено послужиле за одржавање наставе. Ипак 21. децембра 1864. године окружни начелник је известио о проналажењу једне куће власника Јована Михаиловића, која је могла да послужи за школу. У тој згради били су смештени ученици другог, трећег разреда и другог одељења првог разреда. Четврти разред био је смештен у општинској кући, док за ученике првог одељења првог разреда није било места. Зграда за ово одељење је пронађена, али према извештају окружног инжињера, та кућа није смела да се употреби за школу. Иако је рад првог одељења првог разреда започет у тој згради, окружно начелство је забранило даљи рад.⁹⁴³

Окружни начелник је предложио да се за школу откупи зграда Илије Богдановића, шећернице, која се налазила у средини вароши, далеко од механа и кафана, на месту које не би могло бити поплављено. Кућа је била од тврдог материјала, са постављеним вратима и дуплим прозорима, на којима су се налазиле решетке. У свакој просторији су се налазиле дупле фуруне. У дворишту је постојала једна старија зграда са два мала и једним великим одељењем, чардаком и мањом собом до чардака. У дворишту се налазио бунар са добром пијаћом водом, а под главном зградом и два подрума. Општина је одбила овај предлог окружног начелства.⁹⁴⁴

Према одлуци Јагодинске општине да гради нову школску зграду, окружно начелство је известило Попечитељство просвете о изради плана за двоспратну зграду, на основу броја деце за школовање. У међувремену Јагодинска општина је донела одлуку о изградњи приземне зграде за школу. Дошло је и до одвојених мишљења одборника о месту изградње школа за мушку и женску децу. Већина одборника је предложила подизање школа на општинском плацу, где су и постојале. Неколико одборника предлагало је да се мушка школа подигне на општинском плацу у главној чаршији, а женска школа на општинском плацу, где се налазила мушка школа. Предлог за одређивање места за школе упућен је Министру просвете. Мишљење о предлозима јагодинских одборника дало је и Министарство грађевина. Плац, који је предвиђен за мушку школу, одговарао је за ту школу. Послат је план са предрачуном. Али плац за женску школу није одговарао, јер је био тесан. Поред школске зграде, дворишта не би било. Сама зграда била би окренута казанцијској чаршији и малој пијаци, на којој су се налазиле три кафане, у којима би се стварала ларма, што би за рад школе било штетно.

⁹⁴³ АС, МПс, Ф VIII, р- 1931/1869.

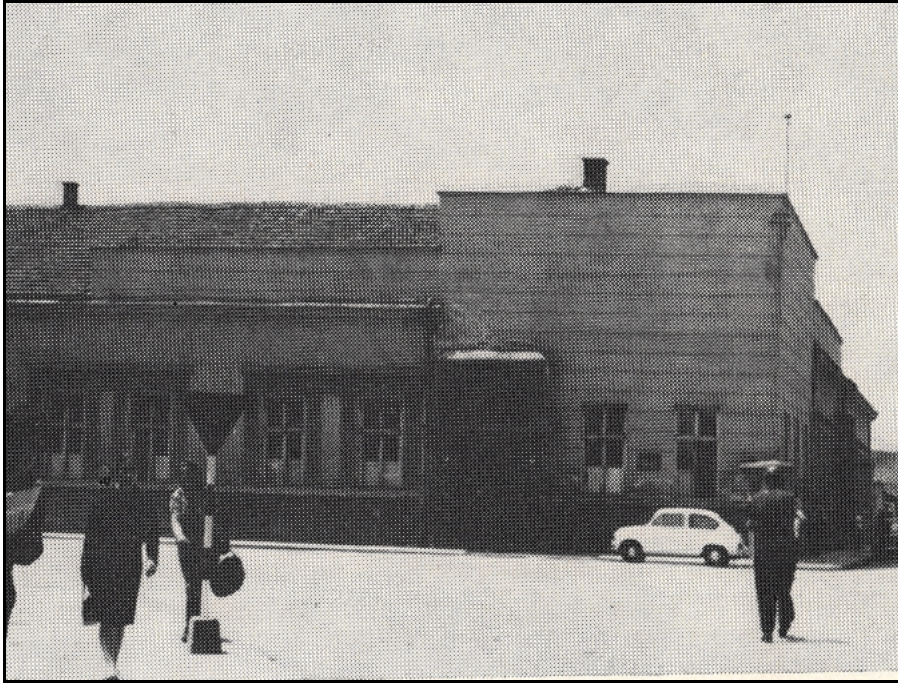
⁹⁴⁴ АС, МПс, Ф VIII, р-1931/1869.

Против оваквог предлога била је и група Јагодинаца, која је 29. јануара 1868. године упутила жалбу Министру просвете. Плац је био само 5 фати, а остало је општина желела да откупи од приватника. Предложили су да се женска школа гради на другом општинском плацу величине око 12 фати, који се налазио у главној чаршији до црквеног плаца, и који је био много здравији и погоднији за школу. Своје примедбе изнели су у 5 тачака: 1) Што је у калајцијској чаршији толика бука од тог заната, да деца у миру не могу да прате наставу; 2) Што је плац у калајцијској чаршији врло мали, упола мањи од другог предложеног општинског плаца, и не би се вршио откуп околних плацева ради проширења; 3) Што сви паметни људи, који не рачунају на корист, имају у виду користи вароши, а не само да повећају вредност својим кућама; 4) Што је у сваком погледу плац у главној чаршији и по положају много бољ и здравији; 5) Што ће плац бити довољно удаљен од мушке школе, због чега женска деца неће бити узнемиравана несташлицима мушке деце, а уштедело би се, јер се не би градио зид између женске и мушке школе.⁹⁴⁵

Министарство просвете уважило је жалбу групе Јагодинаца и поново је одбило предлог Јагодинске општине. Вероватно у инат, исти одборници донесу одлуку да се за женску школу откупи кућа Аврама Петронијевића, која је тада служила као болница. Дошло је до закључења уговора са сином Аврама Петронијевића да се кућа откупи за 900 цесарских дуката. Овај уговор је послат Министру просвете да се одобри. Поново је, поводом ове одлуке Јагодинске општине, упућена жалба Министру просвете. У жалби је наведено, да се кућа налазила на крају вароши, да није одговарала за школу, јер је имала само 4-5 одељења, која су осим једног била мала, са малим прозорима. Осим што је била мала и мрачна, зграда је била трошна, напукла, врло ниска и често је плавлена.⁹⁴⁶

⁹⁴⁵ АС, МП, VIII, 1931/1869. Жалбу су потписали: Јован Косовљанин, Јован Кара Матић, Ђока Живковић, Тодор Аранђеловић, Илија Богдановић, Коста Михаиловић, Коста Андрејевић, А. Ивановић, Димитрије Суботић, Виларион Николић, Антоније Цокић, Вељко Илић, А. Аврамовић, Настас Јаношевић, Вуле Цветковић, Антоније Рашић, Сима Гавриловић, Таса Симић, Живко Ђурђевић, Ђока Стефановић, Димитрије Банковић.

⁹⁴⁶ Ову жалбу, упућену 5. априла 1868. године потписало је 204 грађана Јагодине. Као главни подстрекач доношења овакве одлуке и закључења уговора, у жалби је наведен Милош Пироћанац, пензионер.



*Зграда основне школе у Јагодини
изграђена 1866. године*

Настављајући са активности на изградњи школе, Министар финансија тражио је од Државног савета дозволу да се Јагодинској општини код Управе фондова одобри да се може задужити 4.000 дуката цесарских на отплату од 23 ½ године, по могућности и да се отплати раније. Општина је требала да за градњу школе употреби и свој новац у висини од 43.423 динара. Државни савет је одобрио Јагодинској општини задужење код Управе фондова.⁹⁴⁷

После дописа Министра просвете од 1. маја 1868. године, Јагодинска општина је одустала од изградње женске школе у казанцијској чаршији, на месту где су се налазиле школе, и донета је одлука да се школа гради на предложеном плацу према главној чаршији. Окружни начелник је после тога, односно 7. фебруара 1869. године, тражио од Министра грађевина нови план са предрачуном за градњу женске школе на новом плацу. Пошто је јануара 1868. године одобрено Јагодинској општини да се задужи код Управе фондова 4.000 цесарских дуката, од чега ће за мушку школу да буде утрошено 163.000 гроша, која би требала до краја јуна 1869. године да буде

⁹⁴⁷ ДС, ПН-8/1867.

завршена, тражена је дозвола да се за изградњу женске школе утроше преосталих 77.000 гроша, и 1.000 дуката цесарских, које је обезбедила Јагодинска општина.⁹⁴⁸ Тражено је што хитније одобравање оваквог предлога за изградњу женске школе, јер тадашња зграда за Женску школу у Јагодини није одговарала намени. Зграда је узета под кирију и само је током распуста 1859. године била окречена. Зграда је била стара, трошна, мрачна и није могла да се загреје. У истој згради налазила се газдина породица.⁹⁴⁹

Као једно од решења за женску школу, било је грађење спрата на мушкој школи. За грађење горњег спрата на новој школској згради заказана је лицитација за 2. и 3. јануар 1869. године. Од тога се одустало⁹⁵⁰

⁹⁴⁸ АС, МП, VIII, 1931/1869.

⁹⁴⁹ АС, МП, II, 162/1860.

⁹⁵⁰ *Србске новине*, бр. 162, 12. децембар 1868. године.

11. НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

Издавањем уџбеника током 1850. године, јавила се потреба за доношењем новог наставног плана и програма. Тада је донето: „*Расположење предмета који се у основим училиштима предају по разредима и полгодијама*“. По том програму, који је донет 30. јула 1850. године, предавало се:

Први разред

Прво полгодије: 1. Штица и буквар. Познавање (а у исто време и писање по табли) грађански писмена и слагање, 2. Наизустно учење бројева до десет, писање такви на табли и бројање са стварима, 3. Наизустно учење молитви: Отче наш и Богородице дјево.

Друго полгодије: 1. Продужење буквара до свршетка грађански писмена, 2. Познавање црквени писмена, срицање и читање, 3. Наизустно учење бројева до сто, писање такви на табли (заједно бројење с предметима), 4. Почетак писања по прегледалици, 5. Наизустно учење Символа вере.

Други разред

Прво полгодије: 1. Читање из прве читанке (прво одељеније), 2. Читање из часловца, 3. Прва знања на изуст (прва и друга глава), 4. Кратка свештена историја старога завета, 5. Из рачунице прва два вида, одма с равноареченим бројевима и наизустно учење таблица сабирања и одузимања, 6. Продужење писања по прегледалици, 7. Наизустно учење молитви пре и после обода, пре и после спавања (све на српском језику).

Друго полгодије: 1. Читање из прве читанке (друго одељеније), 2. Читање из часловца, 3. Прва знања наизуст (трећа и четврта глава), 4. Кратка свештена историја новог завета у питањима и одговорима, 5. Из рачуница друга два вида с равноареченим бројевима и наизустно учење таблица умножења и деобе, 6. Продужење писања по прегледалици, 7. Наизустно учење десет заповједи божји (на српском језику). Пјеније учиће се у оба полгодија овога разреда.

Трећи разред

Прво полгодије: 1. Читање из друге читанке (прво одељеније), 2. Читање из псалтира, 3. Прва знања наизуст (глава пета), 4. Кратки катихизис прва част наизуст, 5. Основи математичког и физичког земљоописанија у питањима и одговорима са употребљенијем земљовида, 6. Из рачунице: правила о

преобраћању разнонаречени бројева у равнонаречене и прва два вида с разнонареченим бројевима, 7. Писање по казивању из писмени састава.

Друго полгодије: 1. Читање из друге читанке (из другог одељенија прву, другу и трећу главу), 2. Читање из псалтира, 3. Прва знања наизуст (шеста глава), 4. Кратки катихизис друга и трећа част, 5. Основи грађанског земљописанија са употребљеном земљовида, 6. Из рачунице друга два вида с разнореченим бројевима, 7. Писање по казивању из писмени састава. Пјеније у оба полгодија овог разреда.

Четврти разред

Прво полгодије: 1. Читање из друге читанке (другог одељенија), 2. Повтореније кратке црковне свештене историје, 3. Из рачунице повтореније из сва четири вида са равнонареченим и разнонареченим бројевима, 4. Кратки основи српске граматике до глагола, 5. Кратка српска историја до кнеза Лазара, 6. Из земљописанија о Србији, 7. Писање по казивању из писмени састава.

Друго полгодије: 1. Читање из друге читанке (из другог одељенија), 2. Повтореније целог кратког катихизиса, 3. Из рачунице о правилу тројном простом, 4. Кратки основи српске граматике од глагола до синтаксиса, 5. Кратка српска историја од кнеза Лазара до наши времена, 6. Из земљописанија: о европејској Турској, 7. Писање по казивању из писмени састава. Пјеније у оба полгодишта овог разреда.⁹⁵¹

Попечитељство просвете је 5. јануара 1851. године, на основу кнежевог решења од 4. децембра предходне године, донело нов распоред школских одмора. У свим основним школама су скраћени школски одмори, тако да је главни одмор трајао од 20. јула до 1. септембра, Божићни од Туцин дана до Нове године, т.ј. до 2. јануара, Ускршњи од Велике среде до Великог петка, Духовски три дана колико траје празник.⁹⁵²

На предлог Попечитељства просвете, Митрополит је наложио свим свештеницима, у чијим селима постоје школе, да сваке године при почетку школске године обави молебно појеније а при свршетку школске године обаве обично благодареније. И једну и другу службу требало је обавити недељама или празницима. Са овом иницијативом Попечитељство просвете је обавестило окружно начелство 16. фебруара 1852. године.⁹⁵³

Завршни испити одржавали су се 26, 27. и 28. јуна. На испиту су били обавезни да присуствују: срески начелници или писари, месни управитељи школа, свештеници, кметови и ђачки родитељи „*зди ће се о успеху своје дечице, и труду свои учитеља уверити...*“ После завршетка испита, у свим

⁹⁵¹ Срећко Ћунковић, наведено дело, стр. 42.

⁹⁵² АС, НОЈ, Ф XI, р-6/1851.

⁹⁵³ АС, НОЈ, Ф IV, р-88/1852.

црквама, при којима постоје школе, приликом божје службе у време празника Светог Петра и Павла, требало је благодарити Богу за очување здравља и благословеног труда ученика. За време школског одмора учитељи нису могли да се удаљавају од школа, већ су морали недељом и празницима, са ђацима да присуствују службама у црквама.⁹⁵⁴

Школске 1856/57. године, од предмета се учило: Буквар I, II и III, читанка, прва знања, молитвеник, свештена историја, катихизис, писање, кратка рачуница, мали земљопис Србије и турског царства у Европи, кратка историја Срба, србска граматика, писмени састави, пјеније црквено. Осим пет последњих предмета, остале предмете учила су и женска деца. После подне училе су женски рад.⁹⁵⁵

Крајем августа 1859. године Попечитељство просвете упутило је допис окружном начелству о срицању. До тада су учитељи учили децу да сричу са именима слова а не са гласовима и звуковима, како је било наведено у „Педагогично-Методског наставленија за учитеље основних школа“. Да би се лакше и брже научило читање кад се са звуковима сриче и да би предавање срицања у свим основним школама било истоветно, Попечитељство просвете је заповедило да сви учитељи набаве „Педагогично-Методично Наставленије за учитеље основни школа“.⁹⁵⁶

Августа 1860. године разаслата је препорука о предавању читања, писања и рачуна, пошто је примећено да учитељи више настоје да деца боље науче оне предмете који су се учили напамет. Због недовољног читања, писања и рачуна, ђаци кад изађу из школе брзо су то заборављали. Зато је Попечитељство просвете најстрожије препоручило да се у свим разредима, поред вере, читање, писање и рачунање сматрају за најважније предмете и да се највише настоји да деца уче те предмете. У истој препоруци је истакнуто да ће бити провере од стране званичника попечитељства, и да ће сваки учитељ бити кажњен који није довољно добро предавао ове предмете.⁹⁵⁷

Према извештају Лазара Павловића, учитеља у Медвеђи по завршетку другог полугодишта 1862. године, предавано је:⁹⁵⁸

У првом разреду: 1) Буквар – из Буквара учили су читати с грађанским писменима, 2) Писање – од писања учили су писати по прегледалици, 3) Бројање – од бројева учили су бројати до хиљаде и писари такове на табли, и бројање са стварима, 4) Молитве – од Молитве учили су наизустно Символа Вере.

⁹⁵⁴ АС, НОЈ, Ф VII, р-44/1857.

⁹⁵⁵ Глас ДСС, књига XIV, Београд 1862. Милован Спасић, „Државописни податци школски заведенија у књаж. србском од 1856/57 до 1860/61“, Београд 1862.

⁹⁵⁶ ЗМЈ, XXII, к 3-1.

⁹⁵⁷ ЗМЈ, XXII, К 3-1.

⁹⁵⁸ АС, НОЈ, Ф XIII, р-112/1862.

У другом разреду: 1) 1-ва Читанка – из прве читанке учили су читати од првог одленија до краја, 2) Часловац – из часловца учили су читати од часа девети пак до краја, 3) Писање – од писањња учили су писати по прегледалици, 4) Рачуница – из рачунице учили су друга два вида с равнопар... бројевима, и наизустно учење таблица умножения и деобе, 5) Св. Историја – из Св. Историје учили су наизуст од Старог Завета пак до краја, 6) 1-ва Знања – из Првог Знања учили су наизуст од глава друга до глава пета, 7) Молитве – од молитве учили су наизустно десет заповедиа Божи.

У трећем разреду: 1) Читанка: из друге читанке учили су читати од почетка до полак, 2) Псалтир: из Псалтира учили су читати од почетка до катисма једанаеста, 3) Писање: од писања учили су писати по прегледалици, 4) Рачуница: из рачунице учили су правила о разнонареченим бројевима, и прва два вида разнонаречена бројева, 5) Катихизис: из Катихизиса учили су на изуст од почетка до част друга, 6) Прва Знања: из првог знања учили су на изуст пета и шеста глава, 7) Земљопис: из Земљописа учили су на изуст од почетка до грађанског земљописа са употребленије земљовидни мапа.

Августа 1865. године донет је наставни план и програм под насловом: „*Ред предмета који ће се по разредима и течајима, имати предавати у основним школама*“:

У првом разреду – прво полугодиште заступљено је: Штица и буквар, познавање слова, изговарање поједини слова и лагано читање; писање слова и слогова на табли. – Бројање и писање бројева до највеће стотине (999). – Молитве: Отче наш,

Друго полугодиште: Читање из буквара српско и словенско; писање речи на табли и по прегледалицама, - Писање бројева до највеће хиљаде (9999). – Молитва: Богородице дјево.- Од женског рада: плетење разно (с једном и пет игала)

У другом разреду – први течај (прво полугодиште) заступљено је: Читање из прве читанке; писање по прегледалици.- Прва два вида простих рачуна с таблицама.- Мала црквена историја (Стари завет).- Прва знања: глава прва наизуст, а глава друга само да се чита, но из те главе чл. 2 „О чувствима“ да се учи напамет.- Молитва: Вјерују.

Други течај (полугодиште): Читање из прве читанке; продужење писања.- Друга два вида простих рачуна са таблицама.- Из свештене историје: Нови завет.- Прва знања: глава трећа напамет, а глава четврта да се чита до параграфа 9, одатле напамет.- Веронаука: десет Божјих заповести.- Женски ручни рад: бели вез.

У трећем разреду – први течај (прво полугодиште) садржаји су: Друга читанка; писање по прегледалици и по казивању.- Из рачунице: преобраћење у прва два вида разноимених бројева.- Катихизис до 7. члана вере.- Прва знања.- Земљопис математични и природни (с мапом).-

Други течај (полугодиште) Продужење тих истих предмета.- Женски ручни рад: шарени вез (с вуницом, перлама, итд.)

У четвртом разреду – први течај- садржаји су: Читање из српске историје, и из треће читанке (до пола књиге); писање по казивању (из писмених састава).- Повторење сва четири вида разноимених бројева.- Мала српска граматика до глагола.- Земљопис Србије (с мапом).- Катихизис, други део.

Други течај (полугодиште) Продужење читања из истих књига, а такође и писање.- Просто правило тројно.- Катихизис: део трећи.- Српска граматика до синтаксе.- Земљопис европске Турске.- Женски ручни рад: кројење и шивење кошуља (а где је могуће и хаљина).⁹⁵⁹

Средином септембра 1871. године израђен је нови наставни програм за основне школе под насловом: *Распоред предмета за мушке и женске основне школе и упуство како ће се предавати:*

I разред-зимски течај-заступљено је било: 1) Наука хришћанска: молитве Оче наш и Богородице дјево; 2) Српски језик: Вежбање у говору; читање и писање рукописних и штампаних писмена; 3) Рачун: Рачуњање у сва четири вида с бројевима од један до десет, усмено и писмено; *летњи течај:* 1) Наука хришћанска: Божје заповести; 2) Српски језик: Продужење читања и писања; познавање именица и старих писмена; 3) Рачун: Продужење рада с бројевима од један до десет; 4) Певање: Црквено појање; одговарање вечерње и јутрење.

II разред-зимски течај- 1) Наука хришћанска: Молитве пре и после јела; црквена историја; 2) Српски језик: наставља се вежбање у говору и читање; разликовање именица, придева и глагола; познавање редова и бројева; писањем с јачим обзиром на правилност и лепоту писања; 3) Црквено-словенски језик: Познавање писмена и вежбање у читању; 4) Рачун: Рачуњање у сва четири вида с именованим и неименованим бројевима од један до сто, усмено и писмено, познавање новца; 5) Познавање домовине и света: О школи, о месту и његовој околини; о странама света; о годишњим временима; о ваздушним појавама. 6) Певање: црквено појање; одговарање на служби. *летњи течај:* 1) Наука хришћанска: црквена историја; 2) Српски језик: Продужава се оно из првог течаја; познавање знакова; писање по казивању и по прегледалици; преписивање читавих чланака из читанке. 3) Црквено-словенски језик: Продужење у читању; 4) Рачун: Продужење из зимског течаја с применом задатака из обичног живота; познавање мера; 5) Познавање домовине и света: срез или

⁹⁵⁹ Владимир Грујић., Основношколско образовање и васпитање у Србији до стицања државне независности, САНУ, Споменик СХХХП, Одељење друштвених наука, 29. Београд 1994..

варош и округ, с погледом на знатније радње и занате, на трговину, пољске радове, сточарство, знатнија историјска места и лица, песме, приповетке, пословице, обичаје итд. Земља, месец, сунце, звезде; б) Певање: црквено певање као и зимског течаја.

III разред-зимски течај- Наука хришћанска-Катихизис; 2) Српски језик: читање, познавање свију врста речи, писање по казивању и прегледалици, и лакши писмени састави; 3) Црквено-словенски језик: вежбање у читању; 4) Рачун: рачуњање у сва четири вида с бројевима од један до хиљаде и преобраћање бројева од један до хиљаде и преобраћање бројева разноимених у равноимене; 5) Познавање природе: о човеку и животињама; 6) Земљопис: Земљопис Србије с погледом на све српске области; 7) Српска историја: од почетка до Косовске битке; 8) Певање: продужење онога из II разреда, и херувика. *летњи течај:* 1) Наука хришћанска-Катихизис (продужење); 2) Српски језик: продужење из зимског течаја; 3) Црквено-словенски језик: вежбање у читању; 4) Рачун: продужава се оно из зимског течаја, познавање латинских цифара; 5) Познавање природе: о биљу и минералима; 6) Поука о чувању здравља; 7) Земљопис Турске; 8) Српска историја: продужава се од Косовске битке до најновијег времена; 9) Певање: продужава се појање из зимског течаја и причасно.

IV разред-зимски течај-1) Наука хришћанска-Црквена историја-Стари и Нови завет; 2) Српски језик: читање и декламовање одабраних песама, вежбање у лепом и брзом писању, мењање речи до глагола, разноврснији писмени састави; 3) Црквено-словенски језик: читање; 4) Рачун: рачуњање у сва четири вида с разноименим бројевима, размере и сразмере, и просто правило тројно; 5) Земљопис: Математички и физички земљопис и политичке земље Европе; 6) Историја: у кратком изводу, познавање најзнатнијих старих народа; *летњи течај:* 1) Наука хришћанска-Катихизис, Символ вере, о добром владању и хришћанском надању; 2) Српски језик: продужење онога из зимског течаја, мењање глагола, наречице, предлози, свезе и усклици; 3) Црквено-словенски језик: читање; 4) Рачун: оно што и првог течаја и рачуњање с простим разломцима у сва четири вида, усмено и писмено; 5) Земљопис: продужење онога из зимског течаја и политички земљопис осталих делова света; 6) Историја: познавање знатнијих и новијих народа с особитим погледом на Словене; 7) Певање: продужење онога из зимског течаја.⁹⁶⁰

⁹⁶⁰ Владимир Грујић, наведено дело, стр.77

**Упутство за телесно вежбање
из 1873. године⁹⁶¹**

Овим упутством се желео показати начин како би учитељи и учитељице могли ђаке научити гимнастици. Вежбе не треба предузимати брзо једну за другом, већ треба деци чешће допустити да се мало одморе и спреме за друге вежбе. У телесна вежбања спадају разне игре, као бацање камена и ђулета, за мушку одраслу децу, скок у даљ с места или из трка, трчање и играње лоптом и даље. Учитељи ће вежбати децу у овоме:

1. Учитељ ће рећи деци да стоје мирно раскорачени два корака један од другог, затим ће им рећи „подбочи се“.
2. Опет се учи то место (т.ј. „подбочи се“) и учи се окретати главу на десно и на лево.
3. Избацивање руке на страну.
4. Избацивање руке напред горе и доле.
5. Ширити руке и састављати их напред.
6. Састављати руке више главе.
7. Дизати руке испред средине тела и спуштати их у страну.
8. Махати рукама у круг унапред најпре десном па онда и левом.
9. Махати обема рукама у круг напред, најпре десном па онда левом.
10. Махати ногама с преда и остраг.
11. Избацивати ноге и руке.
12. Корачати на стопалима.
13. Чучати и дизати се.
14. Крстити ноге.
15. Скакати с места напред.
16. Скакати из трка.
17. Прескакати с места и из трка.

*

Учитељица у Пољни Стана Јовановић, која је у том селу постављена 19. марта 1876. године, затекла је врло лоше знање код ученика. У првом разреду врло се лоше срицало, ученици нису познавали бројеве, нису знали да броје, а још мање молитве. У другом разреду, наука хришћанску, читање и рачунање било је доста лоше, а писање, као у првом разреду, било је сасвим неправилно. Ученици трећег разреда нису знали баш ништа из свих предмета. Претходни учитељ је био дуго на боловању, па деца и оно што су научила све су заборавила. Извештај је упутила Министру просвете, да би скинула сваку одговорност са себе.⁹⁶²

⁹⁶¹ ЗМЈ, XXII К 3-1.

⁹⁶² АС, МПс, Ф VI, р-44/1871.

Школске 1880/81. године, у школама у округу прилично се мало знало усмено и писмено рачунање, нарочито у слабијим школама. То је било зато што им се то није од почетка правилно предавало, и то је код њих стварало збрку и незнање. У савлађивању српског језика, највећа мана је била та што се читало певајући. Зато многа деца нису разумела оно што су прочитала, па чак и када су то учили напамет. У читању деца су пазила само на прву реч, док су остале речи углавном погрешно изчитавала.⁹⁶³

Према Закону о основним школама из 1882. године, у основним школама се учило: 1) Наука хришћанска, 2) Српски језик (са словенским читањем), 3) Земљопис, 4) Историја српска и општа, 5) Рачун и геометријски облици, 6) Познавање природе, 7) Пољска привреда, 8) Цртање и краснопис, 9) Певање (црквено и световно), 10) Гимнастика. У женским основним школама учио се још женски рад.⁹⁶⁴

На основу Закона о основним школама августа 1883. године донет је привремени, а јула 1884. године и дефинитивни наставни план и програм за основне школе:

предмети	Мушке школе				Женске школе			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Наука хришћанска	2	2	2	2	2	2	2	2
Српски језик	10	7	5	4	10	7	5	4
Словенски језик	-	-	2	1	-	-	-	-
Рачун	4	3	3	2	4	3	3	2
Земљопис с историјом	-	2	3	3	-	2	3	3
Историја српска	-	-	-	4	-	-	-	4
Познавање природе	-	2	2	2	-	2	2	2
Лепо писање	-	-	1	1	-	-	1	1
Цртање	2	2	2	2	2	2	2	2
Певање	2	2	2	2	2	2	2	2
Гимнастика	2	2	2	2	2	2	2	2

⁹⁶³ *Просветни гласник*, из 1881. године. Извештај Ивана Дамњановића од 12. јула 1881. године.

⁹⁶⁴ *Просветни гласник*, свеска II, 31. јануар 1883. година.

Mr Добривоје Јовановић

Женски рад	-	-	-	-	2	4	5	5
Свега	22	22	24	25	24	26	27	29

Предавање предмета школске 1882/83. године у сеоским школама у Јагодинском округу:

српски језик: читање, распознавање врста речи и препричавање прочитаних комада у већини школа било је добро рађено. У мањем броју школа механички се читало и са неразумевањем. Највише су се мешали придеви, заменице и прилози. Писање је у већини школа рађено правилно. Писало се читко и лепо.

рачун: у неким школама и даље су се радили задаци механички без примера у животу, те нису могли да буду подесни за свестрани развој дечијег мишљења. У бољим школама већа пажња се посвећивала рачунању с новим мерама и при рачунању на одређивање цифара по месту, и да се зна казати колико има јединица, десетица, стотина и т.д., или да се зна подела метра.

наука хришћанска: у многим школама се учила напамет из уџбеника. У неким школама се предавала добро. Молитве су превођене и објашњаване, а заповести су допуњаване изрекама и примерима из живота. У довољној мери рађене су и моралне приче из Библије и Христовог живота.

познавање природе: предмет се боље изучавао него претходних година. Сада су ђаци знали да разликују класе животиња, као: сисаре, птице, рибе, инсекте и т.д. и њихове главне делове. У ботаници се знала подела на: дрвеће, воће, цвеће, лековито биље, отровно биље, коров, жита, шибље и т.д. Ђаци су знали и да наведу све важније спољне и унутрашње делове појединих организама. Знали су место живљења, корист и штету и код животиња и биљака. У мањем броју школа се учило о страним животињама, као слону, жирафи, киту а мање о домаћим животињама. И код минералогije се показао напредак. Осим што су знали имена разног камења, ђаци су знали како се прави креч, стакло и њихову употребу, о соли, угљу. Знано се о употреби, налажењу, вађењу и коришћењу најважнијих метала, а нарочито гвожђа.

историја и земљопис: предавана су боље од познавања природе. У многим школама ова два предмета предавана су у међусобној вези. Само у неким школама мање се знало о Балканском полуострву, народима који на њему живе, виђенијим местима, рекама и т.д. Узрок томе био је недостатак карте Балканског полуострва, а у мањој мери и неспремност учитеља.

познавање домовине и света: предмет је предаван различито од школе до школе, али у целини боље него претходних година. У предавањима није било ограничења само на школу и најближу околину. У мањем броју школа није довољна пажња усмерена на познавање историјских места, народних прича и обичаја. Све остало по, програму је добро

предавано. Ђаци су знали шта је година, месец, недеља, годишња доба, дан и ноћ, најкраћи и најдужи дан, како настаје снег, киша, град, ветар, олуја и т.д.

наука о човеку и о чувању здравља: Ђаци су познавали цео склоп човечијег организма и све његове делове. Још су знали како долази до јачања тела, шта утиче на здравље, од чега се треба чувати, шта је најпотребније, каква треба да је храна, пиће, ваздух, станови и т.д. Мало је школа где је ова материја мало или површно предавана.

Световно и црквено певање и телесно вежбање свуда је предавано, само што није било гимнастичких справа, осим једне справе у Бачини. На васпитни део у школама такође се обраћала велика пажња. Број казни у односу на број ђака био је незнатан. Ђаци су највише кажњавани за обичне дечије несташлуке, па тек онда за изостанке и успех у школи.⁹⁶⁵

Исте школске 1882/83. године у Јагодинским школама се углавном радило по прописаним програмима. Предавања су вршена по правилима наставе и у циљу стварног разумевања и логичког мишљења, па је и успех ђака био бољи. Наставници су доста пажње обраћали на васпитање ђака. У школи је владала чистоћа и ред. Ђаци су били учтиви. Лепо су се понашали и у школи и ван школе. Једине замерке могле су се упутити на недовољно плаћање станарине и огрева учитељима од стране општине, и што школе нису имале сталног служитеља, већ су то обављали они људи који су дуговали порез.⁹⁶⁶

Школске 1883/84. године било је више проблема у настави. У предавању српског језика многи учитељи нису вежбали ђаке у говору, па нису били у стању да саставе ни једну реченицу. Поједини учитељи, да би их ђаци боље разумели, говорили су како се у околини говорило, па због тога нису исправљали погрешке у говору. У неким школама ђаци су одговарали само једном речју. У првом разреду читало се на четири начина. Први начин је био тај што ђаци најпре прегледају сва слова у речи па их у себи изчитавају а затим на глас изговоре. Други начин је био читање на слоге, трећи где се срицао сваки слог за себе па онда изговарала цела реч, и четврти где је учитељ читао текст док га ђаци не науче напамет. Погрешног читања било је и код ђака осталих разреда, али у мањој мери.

И сами поједини учитељи су правили погрешке при настави читања. Неки учитељи су бирали из читанке за први разред само најкраће текстове за читање, па су их деца учила напамет. Поједини учитељи нису давали да се читају обимнији текстови ни ђацима старијих разреда. Само у две три школе тумачене су пословице, а загонетке нису обрађиване ни у једној школи.

⁹⁶⁵ Просветни гласник, свеска XVI, 30. април 1883. година, Извештај Ивана Дамњановића, професора, о испитима у основним школама јагодинског округа.

⁹⁶⁶ Просветни гласник за 1883. годину, стр. 640.

Већина учитеља није навикавала своје ђаке да прочитане текстове препричавају својим речима или да их одговарају на питања. У три четири школе ретко је који ђак првог и другог разреда знао да каже оно што је из читанке прочитао. Само у две школе учитељи су упоређивали сличне текстове из других читанки.

У већини школа ђаци су учили декламације. За декламације предавано је углавном из читанке, а нешто из „Невена“, „Голуба“ или патриотских песама српских песника. Избор је углавном био добар, али се само у три четири школе декламовало са разумевањем.

Било је много проблема у настави граматике. Углавном се радило по старим програмима, па ни учитељи нису знали савремено стање српске граматике. Граматика је због тога предавана различито. Негде се нису разликовала слова од гласова. Распознавање сугласника од самогласника негде се учило у првом а у неким школама у другом разреду. Негде су се училе именице, придеви и заменице у првом, негде у другом разреду.

У трећем разреду стекао се појам о свим врстама речи, али не и познавање свих тих речи. Подела именица по значењу и роду свуда је погрешна, јер су се мешале властите са заједничким, збирне са заједничким. Погрешно се исказивао и број код именица, па се зато и грешило у роду. Често су прилози заменице и придеви, а придеви заменице. У четвртном разреду мењају се врло тешко облици именица мушког, средњег и женског рода, нарочито именица које се завршавају словом а, јер се мешају падежи. Исто је било несигурно мењање, као и облици личних заменица. У школама у којима се лоше читало ђаци нису знали ни да преписују ни да пишу по диктату без погрешака. Ово је било ипак у мањем броју школа.

Рачун је предаван доста лоше у већини школа у округу. Већина учитеља није дала ђацима јасан појам о јединици, десетици, стотини и друго, те су мешали у рачунању те величине једну с другом. У многим школама нису знали да раздвоје задате бројеве на чисте и помешане јединице, десетице, стотине и друго. Већи број учитеља поклонио је више пажње усменом рачунању. Негде се усмено рачуна истим редом, као и при писменом, негде ђаци нису умели ни писмено да раде другачије него као и при усменом. Многи учитељи нису настојали да им ђаци памте задатке. Скоро сви учитељи избегавали су комбиновање разних видова рачуна у једном задатку. Неки учитељи су избегавали велике бројеве и дељење, и највише су се бавили сабирањем. Познавање разломака није учено у свим школама подједнако и по програму, а учитељи нису знали да дају ђацима јасан појам о њиховој величини. Нису се давали разноврсни задаци, који би имали примену у животу. Врло мало су се употребљавале нове мере у задацима. У неколико школа није се ни имало појма о тим мерама, а у многим су биле познате само мере за дужину. Слабо се где знало и о

српском новцу, већ су деца и даље знала за дукате и грошеве. Правилно тројно и интересни рачун и прости разломци и дељивост бројева, предавани су само у неколико школа, и то ђаци нису прихватили са разумевањем.

Земљопис се врло мало предавао. Како програм није био одређен, а у књижницама није било књига из ове области, предавање земљописа се у многим школама свело на просто набрајање географских појмова и учења напамет, или читање са географских карата. Поједини ђаци нису стекли никаква знања из земљописа у току школовања. Само су учитељи, који су завршили учитељске школе, и неколико способнијих учитеља, правилно предавали земљопис.

У предавању историје такође је било недостатака. Нигде није пређен сав прописани програм. Било је школа где се није учила ни једна биографија познатих људи. У појединим школама само су се код појединих места помињале и историјске личности. Историја је често предавана повезана са земљописом. Највише се знало од Стевану Немањи, Светом Сави, Стевану Првовенчаном, Цару Душану, Косовском боју и Првом и Другом српском устанку. Само у неколико школа историја се учила са разумевањем.

Мада је новим наставним програмом дато више времена за изучавање јестаственице, ипак се настава овог предмета није изменила. Предмет су и даље предавали исти учитељи, који су од свих предмета најмање знали јестаственицу. Поједини учитељи знали су јестаственицу као и они људи који нису учили школу. Такође су остала и стара наставна средства. Ђаци и учитељи нису имали ни прописане уџбенике, мада је постојала одговарајућа литература, коју су учитељи могли да користе. Због тога су учитељи и ове године предавали по дотадашњем начину набрајајући животиње и биљке по корисности или по класама, а описивали су само познате домаће животиње и биљке. Један учитељ набрајао је дрвеће по родности и неродности, па је за брест, јасен, клен, граб, врбу, јаблан говорио да су неродна а деца су на њима видела род. Врло мало су се користиле слике у предавању јестаственице, које би приказале облик листа, корена и стабла, састав цвета и висину биљака, састав животињског тела и слично. Само неколико учитеља знало је да предаје јестаственицу путем очигледних примера. У једној школи ђаци су знали да опишу све биљке из своје околине. Такође, постојала је у истој школи збирка од неколико ситних животиња, а и највећа збирка минерала у округу. Учитељ је изводио ђаке у поље где је најчешће држао предавања о биљкама и животињама, и где су ђаци могли очигледно да посматрају. Да би могли ђаци да посматрају што очигледнију метаморфозу инсеката, учитељ је дао сваком ђаку по мало семена од свилених буба да их код куће изведу и одхране. Истовремено је то исто радио и у школи заједно са свим ђацима. Велика већина учитеља остварила је програм тако да ђак трећег разреда мора да зна одређен број животиња,

биљака и минерала без обзира где је шта научио. Ипак су учитељи са Учитељском школом и учитељ у Ратковићу успешно завршили предавања по програму о животињама и биљкама, али о минералима ни један, јер су слабо познавали минерале.

Познавање човечијег тела предавано је боље него јестаственица, али и из тог предмета остало је деци непознато много тога у вези са органима и костуром, нарочито у школама где ни учитељи нису знали анатомију човечијег тела. Пошто за овај предмет ни једна школа није поседовала никаква учила, све се учило напамет, осим у две три школе где су учитељи имали слике, или су показивали унутрашње органе код појединих животиња. У већини школа овај предмет је слабо предаван. Учитељи су многе најпростије чињенице остављали необјашњиве. Само у неколико школа Познавање човека с неговањем тела и и Дијететиком предавано је с успехом и разумевањем.

Наука хришћанска благодарећи новом наставном плану, ретко где се предавала као до тада, само понављањем појединих делова Библије. Училе су се основе хришћанске вере и хришћански морал, који је позитивно утицао на васпитање деце. Предаване су добре моралне приче и беседе Христове, и довођене у везу са људским грешкама. О Исусу Христу учило се опширно, а „символ вере“ и „десет заповести Божијих“ тачно су предавани и објашњавани. Ипак је било и неких недостатака. У првом разреду ђаци нису разумели триличност Божију, а у другом разреду није био добро обрађен један део из старог завета. У истом разреду већина учитеља није објашњавала појмове „царе небесни“, „пресвета Тројица“ и „свети Боже“. У четвртном разреду у мало школа је предавано о гоњењу хришћана и св. Константину и Јелени. Недостајало је и више прича Христових о апостолима и еванђелистима.

Словенски језик су ђаци уопште слабо читали. Најтеже су читали она места, где иза ненепчаних сугласника Л и Н долазе непчани двогласници. Само бољи учитељи објашњавали су текст и непознате речи. На више места превођени су један два јеванђеља и Давидов псалом „блажен муж“.

Цртање је у мало школа предавано по програму, а ни програми нису до краја завршени. Ћачких радова у првом и другом разреду било је само у неколико школа. Овај предмет је предаван у многим школама месец два пред испит. У неким школама није се ништа цртало. Најчешћи изговор је био недостатак цртаће хартије и гуме. Где се цртало, ђаци трећег и четвртог разреда највише су цртали мапе. У скоро свим школама ђаци су знали да цртају на табли све прописане геометријске фигуре.

Певање је слабо предавано, нарочито где ђаци првог разреда нису били одвојени од старијих ђака, јер су учили од старијих ђака. У осталим случајевима учене су црквене и световне песме према програму, али који

никад нису реализовани у целини. Црквене песме певане су углавном погрешно, а у две три школе врло лоше. Где су школе удаљене од цркве, и где ђаци не одговарају на вечерње и службу и где су радили учитељи са Учитељском школом, тамо су најмање и најнеправилније певане црквене песме. И световне песме нису певане ни лепо ни правилно. У ниједној школи нису певане изворне народне песме. Учитељи који су завршили Учитељску школу највише су са ђацима певали: „Имам јагње малено“, „Ја сам господар“, „Благо нама тицама“, „Ми смо деца весела“, „Узо деда свог унука“ и т.д., и нешто патриотских песама. На њих су се угледали остали учитељи, па су нарочито лепо певане дечије песме.

Гимнастика готово није ни предавана. Предавана је углавном пред испит. Окретање главе на десно и на лево, избацивање руку горе и доле и напред, сагибање тела напред и у појединим школама марширање без такта, то је све било из гимнастике. У неким школама ни толико није рађено, а поједини учитељи нису никако ни предавали гимнастику. У предавањима није нигде употребљавана команда, и вежбања су била без такта и без реда. Учило се нешто из војног вежбања, као што је окретање на лево и десно, на лево круг и марширање, али све је било несигурно и није било по правилима. Од војничког вежбања највише и најбоље се радило у Ратковићу. Поједине гимнастичке справе постојале су само у три четири школе. На овим справама најбоље су радили ђаци трећег и четвртог разреда у Бачини и у Рибару.⁹⁶⁷

И у следећим годинама, рад у школама су пратиле сличне активности учитеља и школских одбора.

У предавању српског језика много већа пажња се поклањала граматици него читању и писању. Читање у већини школа је било узгредно. Ретко где се читало правилно и са разумевањем, а још ређе где се лепо читало. Код писања се више пазило на облик слова, а мање на правилно и брзо писање. Граматика се учила кроз све разреде. Ђаци су распознавали врсте речи, знали су падеже, времена и друго, али су увек у говору чинили исте грешке. Мали број учитеља исправљао је у говору погрешке својих ученика. Са ђацима се није довољно вежбало у причању, у исказивању њихових или понављању туђих мисли. Многи учитељи ни сами нису добро познавали граматику. Због механичког учења граматике, школе ни после више година постојања, нису утицале на промену говора код народа у округу.

Лепом писању се у неким школама поклањала велика пажња. У тим школама дечије писање било је за сваку похвалу. Међутим, у неким

⁹⁶⁷ *Просветни гласник, Београд 1884. године*, Извештај Јанићија Поповића, директора крушевачке гимназије.

школама лепо писање је посматрано као сувишно, па је и рукопис код ђака у тим школама био слабо читљив. Било је школа где се нису разумеле попречне црте, које су показивале колики треба да је нагиб слова.

Декламовање већина учитеља није ни повезивала као део српског језика. Ни у једној школи није било ученика који су знали више од једне декламације. За свечаност при испиту два-три најбоља ђака прочитали би песмицу, монотono и без икаквог разумевања.

У већини школа предавање рачуна било је механичко. Задавани су прости и некомбиновани задаци. У мало школа ученици су потпуно разумели множење и дељење. Комбиновани задаци по школама су били права реткост. Када се и неки задатак поставио, или је унапред урађен или га је учитељ урадио. У неким школама да није било јабука и ораха не би се никакав задатак могао задати. Рачуналке су постојале само у нижим разредима. Слабији учитељи избегавали су рад са разломцима, јер су их сматрали сувише тешким за ђаке, па чак и непотребним. Лоша објашњења била су узрок да ученици у старијим разредима нису разумели основне појмове. Учитељи су на испитима искључиво давали задатке из књига којима су се служили ђаци у школи.

Метарске мере су се слабо изучавале. Подела метра била је врло несигурна. Мешали су се милиметри и сантиметри или сантиметри и дециметри. Дужина тих делова ни у једној школи није представљена цртањем.

Савлађивање градива из географије сведено је на најмањи обим. Није постојала поступност у савлађивању градива. Није се тежило навикавању ђака на посматрање предмета и околине. Цртање околине вршено је само у једној школи. У трећем разреду, у већини школа, настава географије сведена је на набрајање надлештава у варошима и учењу биографија познатих личности. У тек неколико школа рађена је карта појединих округа и целе Србије. У тим школама се знало поредити округе по многим карактеристикама, о њиховом положају и границама. Само у три школе ученици су сами, без помоћи, знали да на табли нацртају јагодински округ са најважнијим географским тачкама и појмовима. У четвртом разреду само су набрајана имена. У врло малом броју школа овај предмет је предаван правилно. Екскурзије по околини, ради изучавања овог предмета, нису извођене. Прописане географске карте имале су све школе, осим карата српских земаља, јер још тада нису биле израђене.

Већина учитеља није имала довољно спреме за предавање српске историје. Нарочито у неподељеним троразредним и четвороразредним школама историја се слабо изучавала. У тим школама су се тек изучавали фрагменти, па ни они нису били утврђени. Историјски ред код историјских догађаја је слабо повезиван. Исто тако ни хронологија историјских догађаја

није савладана. Историјски догађаји нису се одвајали ни по личностима ни по историјским периодима. Најважније историјске личности су или били савременици, или су хронолошки сасвим помешани. Или су ученици учили напамет, или су се учитељи расплинули у објашњавању опширног програма. Учила из овог предмета нису постојала по школама. Само бољи учитељи су се служили картом, а од историјских слика само су у неким школама постојале слике неких српских владара. У школским књижницама није било довољно књига, са којима би се учитељи могли користити. Самим учитељима било је само важно да се научи оно што је у књизи.

Познавање природе, у већини школа, учило се механички. Деца су знала делове животињског тела, делове биљака, боје минерала, али без очигледне наставе. У мањем броју школа настава је била очигледна. Само у појединим школама постојале су збирке биљака и минерала, о којима се учило. Разговарало се о храни, о неговању домаћих животиња, неговању биљака, причане се разне приче о користима домаћих животиња, о односу животиња према својим господарима, упоређиване су животиње једна са другом. О познавању и неговању човечијег тела најмање се учило и знање усвајало. Осим голог описа скелета, који је био често површан и нетачан, у већини школа се више није учило. Учило се о томе да тело и главу треба одржавати да буду чисти, а деца су углавном била са прљавим рукама и нечистим главама.

И учење веронауке било је доста механички. Није поклањана довољно пажње на извођење моралних поука. Деца су мноштво података учила о свецима, о месту и областима њиховог рођења, колике су жртве поднели за веру. Због обиља имена места и области на блиском истоку, која су била потпуно непозната, деца су тај предмет учила напамет, без разумевања. Учила за овај предмет, као што су карта Палестине и библијске слике нису нигде постојале.

Словенски језик се углавном у свим школама мало изучавао. Учитељи су га сматрали сувишним, и мало су пажњу обраћали на њега, јер није могао нигде да се употреби, осим ког црквеног богослужења. У трећем разреду, где је највише читања било на српском, читање је било доста добро. У четвртном разреду читање је било теже. Текстови су у мало школа тумачени. Текст је обрађиван само у најбољим школама. Неки учитељи нису ни знали садржину прочитаног чланка.

Цртању се поклањала врло мала пажња. Већина учитеља, не схватајући значај цртања, није ни радила са децом. У свим школама само се нешто шарало, и без икакве поступности. Обично су се пред испит нацртали неки цртежи у цртанкама.

Гимнастика се у скоро свим школама сводила на војно вежбање. Гимнастичке справе нису ни постојале. Само у две школе набављене су металне кугле, али тек при крају школске године.

У неким школама је извођено хармонично певање црквених и световних песама. У неким школама певање је више личило на дерњаву. Неки учитељи нису ни учили ђаке певању, правдајући се да ни сами не знају да певају. У женским школама певање је било боље.

Женски рад у свим школама био је добар, и учитељице су се држале програма.

У већини школа слабо се обраћала пажња на васпитну страну. Много је било примера нереди, нечистоће и непажње. Ђаци су каснили на предавања, били су прљави, са ненаписаним домаћим задацима. У тим школама и учитељи су били такви. Код уредних и вредних учитеља ђаци су били много вреднији и уреднији.⁹⁶⁸

Због рата са Бугарском школе нису радиле пет месеци. Зато је било немогуће да се обради цео програм. Учитељи из Јагодине предлагали су, маја 1886. године, скраћивање програма или изостављање неких делова, па и читавих предмета. У одговору Министра просвете наложено је да се уложи максималан труд и обради у највећој мери градиво из рачуна, српског језика, историје и земљописа.⁹⁶⁹ Из програма осталих предмета требало је обрадити најважније делове.⁹⁶⁹

Рад школа и учитеља у Јагодини и беличком и левачком срезу школске 1886/87. године⁹⁷⁰:

1. Љубомир Андрејевић, учитељ другог, трећег и четвртог разреда у Багрдану. Ово је била његова прва година рада. Великим трудом постигао је повољан успех. С правом се може уврстити у добре учитеље. Понашање и владање су као што доликује учитељу. За успех у раду и реду и чистоћи оцењен је врло добром оценом. У матерњем језику било је много грешака у облицима. Акцент је ружан. Школа је врло мало утицала на исправљање погрешака у говору. Граматика је добро обрађена. Реченице су ученици исписивали правилно и брзо. У старијим разредима ученици су сами склапали реченице и исписивали их на табли. Обрађена је довољна пажња на усмени и писмени рад у рачуну. Задаци су били већином подесни. Ученици су са разумевањем решавали задатке и усмено и писмено. Сви предмети су предавани по програму, осим српске историје у четвртог разреда. Опширан програм принудио је учитеља да поједине мање важне одељке изостави или обради укратко. Обрађена је велика пажња на причање.

⁹⁶⁸ Просветни гласник за 1887. годину, стр. 806.

⁹⁶⁹ АС, МПс, Ф VII, р-181/1886.

⁹⁷⁰ АС, МПс, Ф XIV, р-268/1887.

Ученици су знали лепо да одговарају својим речима из свих предмета. Цртани су поједини окрузи, а у четвртом разреду државе и области на Балканском полуострву. Вештинама је поклањана велика пажња. Школа је имала сва учила, осим ђулади за гимнастику.

2. Зорка Годоровић, учитељица првог разреда у Багрдану. И по раду и по владању, као и понашању према ђацима, могла се уврстити у ред најбољих учитељица. За успех у раду и реду и чистоћи, оцењена је врло добром оценом. Читање је било правилно и течно. Именице су добро разликоване од осталих речи. Дат је правилан појам о разлици лица и речи од ствари и њихових имена. Подела на слоге и разликовање гласова били су потпуно познати. Задаци из рачуна већином су били прости, ретко кад комбиновани. Са разумевањем су решавани и усмено и писмено. Приче из читанке деца су причала лепо својим речима. У вештинама успех је био повољан.

3. Новак Ристовић, свештеник, учитељ у Домуз Потоку. За рад у школи оцењен је слабом оценом. Дисциплина и чистоћа су били прилични. Сматрао је посао у парохији као важнији од школског рада, зато је мало радио у школи. Надзорник је предложио да се он разреши дужности учитеља. У првом разреду било је ђака који нису знали сва слова, а неки нису знали готово ни једно слово. Половина ученика је читала буквар. Писање је било слабо. Нису се разликовала велика и мала слова. Врсте речи није знао ни сам наставник. И у старијим разредима се читало лоше. У четвртом разреду ђаци нису разликовали именице од осталих речи. У рачуну није постигнут никакав успех. Због нерада и несналажљивости учитеља, у свим предметима није постигнут никакав успех. Ни један ученик није умео ништа да преприча. Из декламавања, цртања и лепог писања успех је био лош. Једино је певање било добро. За школу је требало набавити термометар и ђулад за гимнастику.

4. Светозар Огњановић, учитељ и Рибару. С обзиром на велики број ђака, постигнут је добар успех. Лепим понашањем према ђацима довео их је дотле да су према њему и другима слободни. Дисциплина је била врло добро. За рад у школи и реду и чистоћи оцењен је врло добром оценом. У рачуну је обрађена већа пажња на усмени него на писмени рад. Задаци су били добри, и ђаци су их решавали брзо и тачно. У писменом раду у другом и трећем разреду успех је био слабији. Читање је било добро у свим разредима. Писало се добро, али споро. Ђаци причају врло лепо. Служили су својим речима, али и са неправилностима месног говора. Цртана је карта Србије и свих осталих српских земаља. Цртане су и границе округа и појединих области, са рекама и планинама. Српска историја није потпуно обрађена према програму због обимности, а што је обрађено, добро је научено. Успех из Познавања природе је био врло добар. Није само говорено

о подели тела животиња и о користима или штети коју имамо од животиња, већ и о њиховом животу. Причане су и приче и песме о појединим животињама. Ботаника и минералологија су такође добро обрађене. Приче из буквара ђаци добро и својим речима говорили. Школа није имала метарске мере, Шрајберове слике, термометар и ђулад за гимнастику.

5. Анка Милићевић, учитељица првог и другог разреда у Јовцу. За рад, ред и чистоћу оцењена је врло добром оценом, и поред тога што је била почетница и радила са великим бројем ђака. По спреми и вредноћи спадала је у прве учитељице. Била је скромна, како је доликовало учитељици. У својим разредима радила је са 60 ђака. Из рачуна је постигнут бољи успех у усменом него у писменом раду у првом разреду, док је у другом разреду посвећена подједнака пажња. У другом разреду није обрађено усмено упознавање са разломцима. У оба разреда читало се и писало доста добро. Није била добро савладана разлика између стварних и личних именица. У првом разреду није се учило о гласовима, а у другом о распознавању придева и глагола. У читању читанке постигнут је повољан успех. Познавање природе и земљопис обрађени су осредње. У вештинама, а нарочито у гимнастици успех је врло добар. Дисциплина са оволиким бројем ђака, била је добра, остварена више благошћу него строгошћу.

6. Петар Поповић, учитељ трећег и четвртог разреда у Јовцу. Завршио је богословију. За рад у школи оцењен је одличном оценом, а врло добром за ред и чистоћу. У оба разреда читање је било течно, правилно и лепо. Писање је било правилно и брзо. Деца су знала да кажу по неку лепу реченицу и да је без грешке напишу. Доста су вежбана у исказивању и писању реченица. Врсте речи су добро распознаване, као и облици код променљивих речи. Довољна пажња је поклоњена и усменом и писменом рачунању. Задачи су били комбиновани. На питања из српске историје и буквара ђаци су одговарали својим речима. Одговори су увек били мислени и потпуни. Словенски језик је читан добро. У вештинама је успех био добар, и то нарочито у певању. Школа је била снабдевена потребним училима. У школској књижници је било 234 књига, од којих је бар половина била непотребна. Књиге су куповане из школског буџета, или добијане поводом прославе Светог Саве. Родитељи су, па и они најсиромашнији, радо давали децу у школу, што је била ретка појава.

7. Алекса Величковић, учитељ четвртог разреда у Јагодини. И по спреми и вредноћи оцењен је као одличан учитељ. У читању, писању и граматички успех је био врло добар. У рачуну успех је изврстан. Најкомбинованији задаци решавани су брзо и са разумевањем, и писмено и усмено. Рађено је са простим и десетним разломцима. Са картом и без карте ђаци су знали границе држава и области на Балканском полуострву, реке, планине и вароши. Из српске историје није био постигнут најповољнији

успех. Учитељ није давао ђацима да се служе књигом, већ је желео живом речју да их упозна са појединим деловима наставе. Зато су одговори ученика били несигурни и непотпуни. Познавање природе обрађено је добро. Нарочита пажња је усмерена на познавање и негу човечијег тела. Текстови из словенског језика објашњавани су са доста успеха. Читање је било доста добро. Приче из науке хришћанске ђаци су лепо причали својим речима. У вештинама успех је био такође добар.

8. Лепосава Живковић, учитељица другог одељења првог разреда у Јагодини. Задаци су из рачуна били подесни и разноврсни. У сабирању, одузимању и множењу успех је повољан. Дељење је било мало слабије. Читало се доста течно и правилно. Писање је било доста добро. Ђаци су добро разликовали именице од осталих речи. Знали су поделу речи на слоге и разликовали су гласове. Из науке хришћанске успех је био доста добар. Из свих вештина успех је био добар, а нарочито из гимнастике.

9. Фемка Јовановић, учитељица првог одељења првог разреда у Јагодини. За рад, ред и чистоћу оцењена је врло добром оценом. Од 37 ученика, 16 је било поноваца. Учитељица је била незадовољна оценом. Позивала се на своје познате задатке из рачуна. Показивала је своје незадовољство на врло несмотрен начин, и према надзорнику и према својим колегама. Успех из рачуна је врло добар. Задаци су били раније припремани према развијености појединих ученика. Читање је било правилно са довољно брзине. Добро се писало, само споро. Подела на слоге и разликовање гласова било је правилно. Ђаци нису вежбани у причању. Нису знали да препричају оно што су прочитали. Ђаци су на питања одговарали тако гласно, да је било несносно слушати их. То је од њих тражила учитељица, која је и сама викала. У вештинама успех је добар, осим у певању. Учитељца се правдала да је у жалости са неким рођаком, па није своје ђаке учила певању.

10. Драга Милојевић, учитељица првог разреда женске школе у Јагодини. Рад, ред и чистоћа оцењени су врло добром оценом. У читању је успех повољан. Дељење речи на слоге и разликовање гласова је било правилно. Именице су се добро делиле на личне и стварне. Усмено и писмено рачунање је такође било добро. Приче из науке хришћанске ученице су причале својим речима. Од женског рада рађено је од белог и бојеног памука. Радови су били леви и чисти. У вештинама успех је био такође добар.

11. Лепосава Степановић, учитељица трећег разреда женске школе у Јагодини. Оцењена је врло добрим оценама. Дуго је одсуствовала због порођаја, а често је одсуствовала и због болести мужа, који је тих дана умро. У читању није било лепоте, али је читано правилно и течно. Реченице су се исписивале правилно, само споро. Граматика је добро савладана, уз неке

мање погрешке. Задаци из рачуна брже су се решавали усмено него писмено. У земљопису је географски део добро обрађен. У историјском делу осећао се механизам. Код познавања природе одговори ђака изведени су из посматрања оних животиња, биљака и минерала о којима се говорило. Дobar је био успех и из познавања и неговања човечијег тела. Разговори и извлачење поука из науке хришћанске такође су задовољавали. У женском ручном раду, а исто тако и у вештинама, нарочито у певању, успех је био добар.

12. Јулијана Лукић, учитељица другог одељења другог разреда мушке школе у Јагодини. Радила је од 20. јануара 1887. године. Оцењена је врло добрим оценама. Читање код ђака било је правилно и лагано. Исто тако и са писањем. У граматички су прављене мање грешке. Доста добро су причане приче из читанке. Рачунски задаци су били већином прости и једнолични. Обрађана је подједнака пажња и на усмено и на писмено рачунање. Успех је био добар. Ђаци нису извођени у природу да би се упознали са околином, па се настава изводила у учионици и школској згради. Зато је успех из овог предмета био осредњи. У цртању, лепом писању и гимнастици био је добар успех, а у певању врло добар.

13. Милка Јоцић, учитељица другог разреда женске школе. Одсуствовала је 6 недеље због порођаја. Оцењена је врло добрим оценама. Задаци из рачуна су били прости, ретко кад компликовани. Успех у усменом и писменом рачуну, осим дељења, био је добар. У предавању науке хришћанске опажао се мањи механизам. Тумачене су речи анђео и Марија, учило се у којима су варошима рођени поједини светитељи. Читало се доста добро и течно и правилно. Причању није била поклоњена довољна пажња. Непознати изрази нису објашњавани. Погрешке у писању исправљане су на часовима. Писање је било врло добро. Доста добро је било дељење речи на слоге и распознавање гласова. Распознају се добро и врсте речи. У познавању природе опажао се такође механизам. Бољи је успех постигнут из зоологије и ботанике, него из минералогije. Околина је остала непозната ученицима. Оно што се знало из земљописа или је било научено из књиге, или од учитељице, честим понављањем једног по једног појма. Успех у женском раду добар. Успех у вештинама је такође био добар. Дисциплина на часовима је била врло добра. Зрелост и пажња код ученица била је за похвалу.

14. Марија Рерих, учитељица четвртог разреда женске школе у Јагодини. Успех у раду оцењен је одличном оценом, а у реду и чистоћи врло добром оценом. Била је слабог здравља, али по спреми и понашању спадала је у најбоље учитељице. У читању и писању успех био ванредан. Само је било неких мањих погрешака у граматички. Ђачки одговори из читанке и српске историје били су смислени и потпуни. Дobar рад је довео и до доброг

успеха. У рачуну је бољи успех постигнут у усменом него писменом рачунању. Усмено су се решавали задаци и са већим бројевима. Једино је слабије рађено дељење. У земљопису и познавању природе успех је био врло добар. Успех у женском раду био је одличан и по квалитету израђених предмета и по количини. У свим вештинама показан је добар успех.

15. Павле Јеврић, учитељ првог одељења другог разреда у Јагодини. За рад, ред и чистоћу оцењен је добром оценом. Како је истакао надзорник заслуживао је признање због дуговремене службе, старости, скромног понашања и несреће у породици. Читање је било прилично. Неки ђаци су читали срицањем на слокове. Писало се врло споро. Причање је било слабо, а томе је доприносио и учитељ, јер је често прекидао ученике. Са распознавањем врсте речи било је потешкоћа. Са слоговима је било мало боље. Из рачуна, постављани су врло прости задаци. Ђацима је било непознато растављање бројева на јединице и на десетице. Усмено рачунање је некако ишло, али се и ту мешао учитељ. Више је он радио задатке од ученика. Ни добри ученици нису знали да објасне неке односе бројева. Из познавање природе успех је био приличан, а из земљописа слаб. Многе лекције из програма нису ни обрађивана. Успех из цртања и лепог писања био је добар, а из гимнастике и певања слаб. Дисциплина је била лоша.

16. Милан Радојковић, учитељ другог одељења трећег разреда мушке школе у Јагодини. Оцењен је за рад одличном, а за ред и чистоћу врло добром оценом. Према мишљењу надзорника био је спреман, вредан, озбиљан, са пуно такта у понашању према ученицима, што је давало за право на назив одличног учитеља. Ђаци су читали лепо, течно и са разумевањем. Казану реченицу од неколико речи ђаци су памтили и исписивали на табли брзо и без погрешке. У граматици је све добро обрађено, што је тражено програмом. Задаци из рачуна, без обзира на величину бројева решавани су врло добро, како са целим бројевима, тако и са разломцима. Задаци су тако удешени, да су ђаци морали добро да размисле како ће их решити. Земљопис и познавање природе су добро обрађени у свим деловима. Ученици су одговарали добро својим речима. И наука хришћанска, словенски језик и све вештине, а нарочито гимнастика, су такође добро обрађени. Дисциплина је била изврсна.

17. Владимир Павловић, учитељ у Белици. Оцењен је врло добрим оценама и за рад, и за ред и чистоћу. Ово је била учитељу прва година рада у четвороразредној школи. У Белицу је дошао тек половином октобра, и примио неспремне ђаке од претходног учитеља. Успео је да подигне углед школе. Заузимао се за оправку руиниране зграде. Својим понашањем према ученицима и мештанима стекао је поштовање. Зато је оцењен једном оценом више, него што би заслужио према показаном успеху. Рачун у првом разреду је рађен до 20. Успех је био добар и у писменом и у усменом рачунању. У

другом и трећем разреду успех је био слаб. Ђаци нису знали којим поступком треба решавати задатке. У четвртном разреду показано је боље знање. Задавани су доста добри задаци. Учитељ се доста трудио, али због претходних пропуста, није се постигао већи успех. Читање и писање у првом разреду било је правилно и добро, али споро. Ђаци су знали доста лепо да причају. Лоше су знали поделу речи на слоге и разликовање именица. У другом и трећем разреду читање и писање је било добро, а граматика слаба. У четвртном разреду читање и писање је било врло добро, а граматика знала прилично. Предавање земљописа у другом разреду било је доста добро, и успех је био приличан. Ђаци су се добро упознали са околином. У трећем разреду није пређено сво градиво. Шта је учено добро је било савладано. Историјски део лекција нису биле најбоље обрађене. У четвртном разреду успех је био бољи. Ђаци су цртали карте. Из српске историје скоро трећина градива није обрађена. У обради познавање природе у трећем и четвртном разреду било је доста механизма. У четвртном разреду показано је веће знање. Нарочито је био добро обрађен део о познавању и неги човечијег тела. Рад на буквару био је бољи у првом и трећем, а у другом и четвртном мало слабији. Словенски језик је читан доста добро. Успех у вештинама био је добар, а у гимнастици одличан. Требало је набавити ђулад за гимнастику. Ове године у школи је основан фонд за сиромашне ђаке са капиталом од око 40 динара.

18. Милорад Поповић, учитељ у Пчелицама. Успех у раду оцењен је добром оценом, а у реду и чистоћи врло добром оценом. Учитељ је прихватио са захвалношћу све примедбе. Недостајала му је теоријска спрема, а имао је велики број ђака. У новој школској године требало је да ради са 69 ђака: први разред 30, други разред 18, трећи разред 7 и четврти разред 14 ђака. То је био велики број, и предложено је постављање још једног учитеља. Рачун у првом разреду рађен је до 20. Усмено рачунање било је доста добро, писмено слабије. У другом разреду задаци су били врло прости, зато је и успех био осредњи. У трећем разреду такође су задавани прости задаци. Успех у усменом раду био је бољи. У четвртном разреду успех из рачуна био је доста бољи. У свим разредима читало се добро, а писање је било правилно и брзо. Добро се знала подела на слоге. Доста је предавано о врстама речи. Мање је рађено о промени глагола. Из земљописа мало је урађено. Нису се znale ни веће реке у Србији. Учило се из књиге од речи до речи. Слично је било и из српске историје. Познавање биљака и животиња из познавања природе било је боље, док је познавање минерала било слабије. У трећем разреду учио се само о величини појединих животиња, броју зуба, подели тела, користи од њих или штети. О биљкама и минералима ђаци нису били добро упознати. У четвртном разреду најлошије је обрађен део о познавању и неги човечијег тела. У предавању науке

хришћанске такође је било механизма. Словенски језик је читан добро. У гимнастици, цртању и лепом писању успех је био добар, у певању мало слабији. Од укупно 400 динара казне за ђачке родитеље, наплаћено је свега 30 динара.

19. Милоје Спасић, учитељ трећег и четвртог разреда у Рековцу. За рад и ред и чистоћу оцењен је врло добрим оценама. Долазио је ред најбољих учитеља, а што није постигао бољи успех, према признању учитеља је због тога, што је претходне године превео и неспремне ђачке у старији разред, само да не би изгубили годину. Читање у оба разреда било је правилно и течно. У писању су чињене велике погрешке, нарочито у трећем разреду. Са граматиком је било доста добро. Реченице у четвртог разреда су тешко смишљане. У овом разреду и причање је било лошије него у трећем. Учитељ је обраћао велику пажњу на правилност у говору. То је и био узрок да је говор у овој школи правилнији него у другим школама округа. Задаци из рачуна били су подесни, али ређе комбиновани. Усмени рад био је бољи од писменог. Са успехом су цртане карте свих округа и српских земаља. Упоредиване су друге државе на Балканском полуострву са Србијом. Из српске историје није пређено сво градиво. Ђаци се нису служили књигом. Одговарали су својим речима и са разумевањем. Познавање природе предавано је на очигледним примерима. Ђаци су били добро упознати са биљкама и минералима. Величине животиња се нису мерили метром, него су упоређиване са домаћим животињама. Говорено је о начину исхране појединих животиња и биљака. Из науке хришћанске ђачки одговори нису увек били тачни, али су ђаци одговарали својим речима. Словенски језик је читан добро у оба разреда. Од вештина, само у певању је успех био мало слабији. Требало је набавити два термометра, нове клупе и да се офарбају табле.

20. Лепосава Јовановић, учитељица првог разреда у Рековцу. Оцењена је врло добрим оценама и за рад, и за ред и чистоћу. Ово је њој била прва година рада. Вредноћом и озбиљношћу показала је да ће бити ваљана учитељица. Сви ученици су добро читали. У писању је више пажње обраћено на лепоту и облик слова, него на брзо и правилно исписивање речи и реченица. Слогови, гласови, познавање именица и разликовање ствари и лица од њихових имена, све је било познато ђацима. Успех у рачуну био је повољан. Задаци су били комбиновани, и лепо објашњавани. Ђачки одговори из науке хришћанске били су доста потпуни и казивани речима самих ђака. У свим вештинама успех је био повољан.

21. Зорка Милићевић, учитељица другог разреда у Рековцу. Њен рад је оцењен врло добром оценом, а ред и чистоћа добром оценом. Задаци из рачуна у већини случајева су били прости. Растварање бројева на јединице и

десетице ишло је врло тешко. Једнака је пажња обрађена и на писмени и усмени рад. При писменом одузимању ђацима није било довољно јасно позајмљивање десетице или стотине. При дељењу је било нејасно спуштање следећих бројева. Читало се доста добро, а писање је било правилно и брзо. Анализа је била слаба. Нису се добро распознавале именице. Са придевима и глаголима било је још теже. Причање је било прилично. Из земљописа није најбоље обрађена клима, снег, роса и т.д. Овај предмет је био уопште мало обрађен. Минерали и биљке добро су се знале. На питања из науке хришћанске ђаци су одговарали врло кратко. У вештинама успех је био врло добар. Мало слабији је био у певању.

22. Сретен Васиљевић, учитељ у Течићу. За рад и ред и чистоћу оцењен је врло добрим оценама. Радио је у четвороразредној школи са 60 ученика, и великим својим трудом постигао је врло добар успех. Радио је као заступник учитеља. Завршио је 7 разреда гимназије. Из рачуна задаци су решавани правилно и брзо, и усмено и писмено. У првом и другом разреду успех је био добар, у трећем и четвртном врло добар. У првом и другом разреду читало се реч по реч. Писало се правилно. Причање је слободно и лепо. Сваки ученик је знао да каже по неку реченицу из онога што су прочитали. Лоше се акцентовало. Промена глагола и имена знала се добро. Земљопис за други разред обрађен је врло добро. Успех у другом и четвртном разреду био је добар, а трећем мало слабији. Из српске историје није свршено све из програма. Ђаци су лепо одговарали својим речима. Из познавања природе учило се о биљкама и животињама више него што је било потребно. Сви су делови обрађивани са доста успеха. Предавања су била очигледна. Учитељ је препарирао јежа и кртицу и то је показивао ученицима. Из науке хришћанске учитељ је предавао о верским празницима. На постављена питања ђаци су одговарали разложно својим речима. Словенски се добро читао у оба разреда. Певање се није учило, ни црквено ни световно. Ни сам учитељ, по свом признању, није знао ништа од певања. У цртању, гимнастици и лепом писању успех је био добар. Састанака школских одбора није било. Кмет није желео да их позива на састанке, а и када је нешто одлучивано никада није извршавано. Требало је набавити термометар и ђулад за гимнастику.

23. Алекса Стевановић, свештеник, учитељ у Белушићу. За рад оцењен је добром оценом, а за ред и чистоћу врло добром. Учитељ је радио колико је могао преко парохијских послова. Требало је поставити сталног учитеља. У четвртном разреду читало се и писало добро. У граматици је било доста грешака, јер ни учитељ није знао довољно. Са причањем није ишло најбоље ни у једном разреду. Декламовање је било лоше. Из рачуна задаци су били углавном прости. У четвртном разреду писмени рад је био доста добар. Усменом није поклањана довољна пажња. Одличном оценом

оцењени ђак није знао да одузима двоцифрен број од другог двоцифреног броја, а није знао ни таблице множења и дељења. Учитељ није изводио ђаке у околину, када су учили о појединим појмовима. У трећем и четвртном разреду успех је био нешто бољи, мада је знање и у тим разредима било непотпуно. У предавању српске историје било је прилично погрешака. У предавању познавања природе, најмање се говорило о познавању и неги тела. У предавању науке хришћанске преовладавао је механизам. Словенски језик је добро читан. У неким разредима се словенски готово боље читао од српског језика. Било је потребно набавити два термометра, ђулад за гимнастику и једну таблу.

24. Косара Пећић, учитељица првог разреда у Белушићу. За рад и ред и чистоћу оцењена је врло добрим оценама. Читање код већине ученика било је добро, али је било и доста ученика који су срицали. Писање је било лошије. Именице су се распознавале врло добро. Није се у потпуности знало дељење на слоге. Декламације су добро рађене. Задаци из рачуна су били разноврсни, и рађени су добро и усмено и писмено. Ђаци су радили задатке са разумевањем. Успех из науке хришћанске је био добар. Ђаци су знали лепо да причају својим речима. Нарочито су лепо причали о Светом Сави. Из вештина успех је био такође добар.

25. Марија Јандер, учитељица у Волујаку. За рад је оцењена добром, а за ред и чистоћу врло добром оценом. Била је почетница. У школу је дошла тек крајем јануара. Школа је до тада била затворена дуже времена. Била је слабог здравља. Није била вична у раду, нарочито у четвороразредној школи. Према мишљењу надзорника, било би корисно и по њено здравље и по наставу, када би добила један разред у школи где је радио спремнији учитељ, који би је упућивао у раду. У првом разреду неки ђаци читају из читанке неки из буквара. Први су читали на слоге, а други на гласове. Пише се врло лагано, а не разликују се велика и мала слова. О словима се нешто и знало, о гласовима ништа. Ретко који ученик је знао неку именицу. У другом разреду ђаци нису знали ништа више од ђака првог разреда. У трећем разреду читало се прилично, док су у писању прављене грешке. Анализа је била слаба. Говорило се о непроменљивим речима, а нису се разликовала ни имена. У четвртном разреду читало се врло добро. Из граматике се учило о врстама именица. Нису се радиле промене глагола. Причање и декламовање само у старијим разредима било је добро. Из рачуна у првом разреду није било никаквог успеха. Већина ђака није знала да напише бројеве до 10. У другом и трећем разреду усмено рачунање је било добро. У четвртном разреду добро се рачунало и писмено и усмено. Задаци су били комбиновани. Из земљописа се учило о хоризонту, а није се знало шта је то школска зграда. Знало се толико колико су знала и бистрија деца која нису ишла у школу. У трећем разреду ништа се није знало из географије,

изузимајући биографије неколико знатнијих личности. У четвртом разреду читала се карта. Српску историју учитељица је диктирала са пуно грешака. У предавању науке хришћанске преовладао је механизам. Из познавања природе учило се и оно што није било предвиђено програмом, начином неразумљивим за ђаке. Словенски језик је у трећем разреду читан лоше, у четвртом боље. Из цртања се у другом разреду цртане геометријске слике лењиром. У старијим разредима цртало се слободном руком. Успех је био приличан. Успех из лепог писања био је добар, из певања слаб. Школа није имала термометре, ђулад за гимнастику и нову уписницу.

26. Радул Вељовић, учитељ у Опарићу. За рад оцењен је одличном оценом, а за ред и чистоћу врло добром оценом. Према мишљењу надзорника, заслужио је нарочито признање. У свим разредима читало се врло добро, а у четвртом још и лепо. Писало се правилно и брзо. У свим разредима ђаци су знали сами да кажу по неку реченицу, било из онога што су учили или из главе. Реченице су биле увек лепо састављане. Са граматиком само у трећем разреду није било потпуног успеха. У првом разреду задаци из рачуна су били комбиновани. Радило се са бројевима до 20. Ђаци су решавали задатке са разумевањем, тачно и брзо, и усмено и писмено. У осталим разредима ђаци су задатке лако схватили и решавали усмено, а у писменом раду брзо и правилно. Из земљописа ђаци другог разреда су упознали околину. На сва питања одговарали су са потпуним разумевањем. У трећем разреду добро су обрађени и историјски и географски део. Рађене су карте свих округа са пуно тачности. У четвртом разреду знале су се све границе области и држава, реке и планине без карте. Знање из историје било је темељно. Увек се одговарало тачно. Програм је брже прелажен због обимности. О животињама се говорило упоређујући једну са другом. Учило се опширно о животу биљака, о њиховом оплођењу. Уз говор о појединим животињама причане су и разне лепе приче о њима. У трећем разреду сви делови су ваљано обрађени, а најбоље, као и у четвртом разреду, о нези човечијег тела. То је довело до тога, да су сви ђаци били чисти и уредни. Из науке хришћанске говорило се о празницима, о њиховом прослављању код Срба. Ђаци су одговарали својим речима. Извођене су поуке из прича о Христу. Словенски језик се добро читао. У четвртом разреду се доста добро преводило са словенског на српски језик. У цртању, гимнастици и певању успех је био добар. Нарочито су лепо певане песме о Левчу. Лепо писање је било врло лепо. У трећем и четвртом разреду ђаци су тако добро писали, да се њихов рукопис упоређивао са литографијом. Школа је требало да набави метарске мере, карту Србије и ђулад за гимнастику.

27. Тодор Бушетић, учитељ другог, трећег и четвртог разреда у Пољни. За рад је оцењен одличном оценом, а за ред и чистоћу врло добром

оценом. До фебруара 1887. године радио је у сва четири разреда са преко 80 ученика, а читаве године сам је радио у продужној школи. И по спреми и по понашању спадао је међу одличне учитеље. Читање у трећем и четвртном разреду било је правилно и течно, али не и лепо. У другом разреду читало се правилно, али лагано, а речи су изговаране без свезе једне са другом. Писање је свим разредима било правилно, и доста споро. Казивање реченица, дељење речи на слоге и распознавање гласова било је доста добро. Причање је било лепо и живо. Врсте речи се нису распознавале најбоље. Погрешке у говору су исправљане. Задаци из рачуна су у свим разредима били комбиновани, тако да су ђаци морали добро да размисле како ће их решавати. Ђаци су их радили прибрано и пажљиво. У писменом рачунању сваки рад је лепо објашњен. У свим разредима успех је био врло добар. Земљопис је такође добро обрађен. Ђаци другог разреда упознали су околину врло добро. У трећем разреду са великим успехом рађене су карте појединих округа и целе Србије. Ђаци су знали тачно сваку реку и планину, положај једног округа према другим, не гледајући карту. Биографије значајних личности знале су се добро. Исто тако и у четвртном разреду успех је био добар. Одговори из српске историје били су прецизни и тачни. Од механизма није било трага. Из познавање природе у другом разреду учило се о животињама, о њиховом животу, о храни, нези. Добро су обрађени и делови из ботанике и минералогije. У трећем разреду животиње су мерене метром, разврставане у родове, класе и редове. У четвртном разреду се учило о саставу човечијег тела и његовој нези. На табли је цртано срце, и јасно је објашњаван крвоток. Из науке хришћанске ђаци су одговарали својим речима, лепо и течно. Из сваке приче о Христу извлачене су поуке. Словенски језик се добро читао. У оба разреда текст је тумачен са приличним успехом. У свим вештинама постигнут је врло добар успех, а певање црквених и световних песама било је изврсно. Школа је имала сва учила. На име казни за недолазак у школу наплаћено је 72 динара.

28. Властимир Матић, учитељ првог разреда у Пољни. За рад оцењен је добром оценом, а за ред и чистоћу врло добром оценом. Радио је као заступник учитеља, јер је био ђак петог разреда гимназије. Радио је само четири месеца. Задаци из рачуна били су неподесни, али су их бистри ђаци ипак добро решавали. Читало се лагано, више се срицало. Писање је било прилично. Са причањем је било теже. Именице су се распознавале и знала се подела на личне и стварне. Ученици нису добро знали да разликују речи од слогова и слоге од гласова. Све су то мешали. Декламовање је такође било слабо. Наука хришћанска невешто је предавана. Ђаци су били навикнути да на питања одговарају сасвим кратким реченицама или појединим речима. У вештинама успех је био приличан.

29. Јован Мелентијевић, учитељ четвртог разреда у Медвеђи. За рад оцењен је одличном оценом, а за ред и чистоћу врло добром оценом. До јануара радио је са трећим и четвртим разредом са 60 ученика. Поред тога до краја школске године предавао је два предмета у продужној школи. Као учитељ је марљив, а као управитељ бојажљив. Предложено је смењивање са дужности управитеља. Читало се правилно, течно и лепо. Ученици су сами састављали лепе реченице, и писали их правилно и брзо. Разликоване су добро све врсте речи. Знала се промена имена и глагола. Декламовање је било добро, а причање врло добро. Из науке хришћанске ђачки одговори су били потпуни и са разумевањем. Српска историја обрађена је добро. Ученици су одговарали својим речима. На захтев школског надзорника постављана су питања из старије и новије српске историје. Из рачуна ђаци су били добро упознати са метарским мерама. Са разломцима су радили лако, и усмено и писмено. Извежбали су довођење на заједнички именитељ. Радило се добро и са десетним разломцима. Задаци су увек били комбиновани. При усменом раду лако су и брзо растварани бројеви на стотине, десетице и јединице, а задатак се решавао правилно и брзо. Из познавање природе познавање и нега тела обрађено је добро, остало обично. Цртање карата из земљописа било је разумљиво. Добро су се знале границе, реке, планине, важнија места, и све остало о чему се учило. Словенски језик се читао брзо, па се доста и грешило. Текст је тумачен са приличним успехом. Успех у вештинама био је врло добар. Требало је набавити Шрајберове слике, два термометра и ђулад за гимнастику.

30. Катарина Гавриловић, учитељица првог разреда у Медвеђи. Оцењена је за рад добром оценом, а за ред и чистоћу врло добром оценом. Са више воље и вештине могла је да оствари мало већи успех, јер је радила са 19 ученика. Према попису из црквеног протокола за школу је дорасло око 70 детета. Тај списак је предат претходној учитељици. Када је Катарина Гавриловић половином октобра дошла у школу, није нашла тај списак, нити су ученици били уписани у уписницу, мада је претходна учитељица отишла 10. октобра. Управитељ је кривицу свалио на претходну учитељицу. Није знао зашто деца нису уписана, нити где се налази списак. Дужност управитеља је била да је боље упути у рад, али он то није ни покушао. Задаци из рачуна били су врло прости. Ученик који је имао добру оцену није знао мало сложенији задатак. Ретко ком ученику се није морало казати како ће решити задатак. При писменим задацима се морало казати какав и где треба поставити знак. Читање је било прилично, већином на слоге. Писање је било доста добро. Разликовале су се речи у реченици, слогови и гласови у речима. Невешто је објашњена разлика између лица и ствари и њихових имена. Скоро све приче из читанке ђаци су знали напамет, али својим речима нису знали да их препричају. Декламовање је било слабо.

Одговори из науке хришћанске били су нејасни, јер су у предавању коришћене неразумљиве речи. Цртање је рађено преко године само на таблицама, јер није било цртанки. Успех у лепом писању је добар. Певање није било никакво. Гимнастика као да је рађена само последњих дана.

31. Милан Аџемовић, учитељ другог и трећег разреда у Медвеђи. За рад и ред и чистоћу оцењен је добрим оценама. До јануара 1887. радио је са једним разредом и 28 ученика. Од тада радио је са два разреда и 60 ученика. Оцењен је с обзиром на повећани број ученика и сажалења према његовој малој деци. Против његовог понашања није било примедби. У првом разреду читало се брзо, без пажње. Писање је било прилично. Није се знала подела на слоге. Тешко су се разликовали самогласници и сугласници. Мали број ученика знао је нешто да исприча. Врсте речи су се нагађале. Именице су се стављале у глаголе, глаголи у придеве. У трећем разреду изражена је крајња непажња при читању. Запамте се само два или три слова, па се онда реч изговара насумице. Грешке учитељ, не само што није исправљао, већ их је потврђивао. Задаци из рачуна били су врло прости. Ученици нису знали ништа о постављеним задацима. Погађали су да ли треба да се множи, дели или одузима. Увек су очекивали да им учитељ то каже. Таблица множења, а нарочито дељења слабо се знала. Најбољи ђак није знао колико је половина од 100. Ништа није било боље ни у трећем разреду. У писменом раду ученици нису ништа разумели, већ су радили механички, и то жалосно. Из науке хришћанске све се учило напамет. Ако се ученику није дозволило да говори напамет лекцију из књиге, онда је заћутало. Учитељева питања била су врло неспретна. Нека објашњења су праве бесмислице. Слично је било и у предавању земљописа. Што је рађено из познавања природе, рађено је без икакве методе. Из ботанике и минералогije ништа се није знало. Слично и из зоологије. Словенски је читан погрешно, а учитељ није опажао погрешке. Нешто је тумачено из текстова. Из вештина успех је био приличан.

32. Јован Срећковић, учитељ у Лоћики. За рад и ред и чистоћу оцењен је врло добрим оценама. Као почетник постигао је повољан успех. У првом разреду читало се сасвим течно, а писање је било доста добро. Такође и причање. Именице су се добро распознавале, правилно су се делиле речи на слоге, а слогови на гласове. У другом разреду се читало доста правилно и брзо. Писало се сасвим добро, мада није обраћена довољна пажња на употребу великих и малих слова. У трећем разреду писање је било сасвим добро. Знање из граматике је било такође врло добро. Врсте речи су се знале добро, као и облици променљивих речи. Причање и декламавање у свим разредима било је добро. У првом разреду рађено је са бројевима до 20. Успех је био добар и у писменом и у усменом рачунању. Задатке су ученици са разумевањем решавали. Из наставе земљописа у другом разреду, сасвим

је погрешно објашњавано постојање климе, снега, грома и града. Уопште невешто је обрађено градиво за овај разред. У трећем и четвртном разреду рађене су карте и постигнут је ваљани успех. Из српске историје што је рађено урађено је ваљано. Слушајући предавања учитеља, ученици су запамтили толико, да су знали доста добро да одговарају на питања. Из познавање природе учило се о деловима биљака и цветова. У четвртном разреду учило се о тучковима и прашницима, о живи како се употребљава за белило. У науци хришћанској било је и бесмислених питања. Ученици су ипак одговарали доста добро, својим речима. Словенски језик се читао доста добро у оба виша разреда. Ђаци нису били упознати са знацима скраћивања. У вештинама постигнути успех је био доста добар. За школу је требало набавити метарске мере и ђулад за гимнастику. Казне нису наплаћиване.

У срезу темнићком школске 1886/87. године, успех учитеља и усвојено знање ученика оцењено је врло добром оценом:

Наука хришћанска, према програму, исто се учила у свим разредима. О Светом Сави, као и о осталим личностима и догађајима из свештене историје, учили су ђаци и у првом и у четвртном разреду. Пошто ђаци првог разреда нису ништа о томе схватили, учили су све напамет без разумевања. Васпитна страна религије је занемаривана, јер деца нису разумела текстове из Библије. Учила за овај предмет ни у једној школи нису постојала.

У оквиру српског језика, на читање се обраћала већа пажња него на граматiku. Ретко се у којој школи при читању певало, али се ипак није водило рачуна о ономе што се читало. У трећем и четвртном разреду, према мишљењу учитеља, лошем читању допринела је неодговарајућа читанка, јер већина ученика није могла исказати текстове својим речима. Граматика се у многим школама предавала сувопарно. Многи учитељи ни сами нису били у потпуности потковани знањем. Код бољих учитеља ђаци су знали врсте речи, падеже и глаголе, али употреба тог знања у обичном говору ретко се где примењивала. У писању је постигнут напредак. Где се на то обраћала пажња, писало се врло лепо и уједначено. У малом броју школа слова су се писала неједнако и ружно. Декламавање већина учитеља није сматрала као део српског језика, већ само као део појединих свечаности. Само је по неколико ученика у свим школама знало по једну декламацију. И они су говорили песмице без икаквог разумевања и осећања. Од учила за српски језик, у неким школама постојале су само штице, које нису одговарале за наставу.

Успех из словенског језика био је приличан. У трећем разреду читање је било доста добро, јер су текстови били са српском садржином. У четвртном разреду било је већ слабије читање. Текст је објашњаван само код бољих учитеља. Неки учитељи ни сами нису знали садржину прочитаног текста.

Рачун се у већини школа добро предавао, али у логичном рачунању ретко где се постигао напредак. У мало школа се множење и дељење потпуно разумело. Комбиновани задаци су били права реткост. Ако су се и постављали, учитељи су их углавном решавали. Тако да је ово рачунање, које је развијало логично мишљење, било доста занемарено. Рачуни су се у свим школама задавали са стварним примерима, мада у њима није било довољно разноврсности. Метарске мере су се слабо изучавале. Подела метра се није увек довољно знала. Често су се дециметри мешали са милиметрима или сантиметрима. На испитима су учитељи задавали већ спремљене задатке. Учитељи се нису често служили књигама из рачунице. Рачуналке су постојале само у нижим разредима.

Земљопис се радио по програму, али знање је било углавном везано за карту. Без карте ученици се нису сналазили. Само у три школе ученици су знали да нацртају Јагодински округ, да одреде главна места, планине, реке. Ретко који ученик је знао да без карте одреди место појединих округа и да их опише. Екскурзије по околини, у циљу изучавања земљописа ниси извођене, што је представљало велики недостатак у извођењу овог предмета. Прописаних карата имале су све школе, осим карте српских земаља, која није била израђена током ове школске године.

Историја је у неподељеним троразредним и четворо разредним школама доста слабо обрађивана. У тим школама само су се знали поједини делови и то доста несигурно. Историјски редослед био је неповезан. Исто тако и хронологија. По вековима нису се знали одвојити ни личности ни догађаји. Програм из историје ни у једној школи није био потпуно обрађен. Због обимности градива учитељи су га сами скраћивали. Из програма су бирали важније догађаје. Учитељи који су покушавали да предају све по програму, нису успевали да обраде сво градиво. Учила из историје није било по школама. Само бољи учитељи служили су се картом. Од историјских слика, само су поједине школе имале слике српских владара, које је израдио Чортановић.

Јестаственица је сведена на изучавање описа. Осим описа, који је често био површан и нетачан, у већини школа се није више учило. Нису утврђиване поједине карактеристике код животиња. Храњење и неговање домаћих животиња такође није обрађивано. Није се вршило ни поређење код појединих животиња, нити је вршена систематизација класа, већ је свака животиња посебно изучавана. Осим Шрајберових слика, других учила није било. Из минералогije сви минерали су се учили напамет. Ни једна школа није имала минералoшку збирку, ни хербаријум.

Цртање се није изводило по програму, јер није ни постојао за овај предмет. Многи учитељи ни сами нису знали шта је требало цртати из овог предмета. Исто се цртало и у првом и у четвртом разреду.

Гимнастика није имала прави значај. Многи учитељи су сматрали да ученици треба само да науче оне покрете који су предвиђени програмом. Нису схватили значај гимнастике, па су често, због обимности градива, часове гимнастике користили за друге предмете. Гимнастичке справе ни једна школа није имала. Само у две школе постојале су некакве ногаре, које су биле доста грубо израђене.

Певање се свуда изводило у једном гласу, али само у неким школама са прилично хармоније. Једне исте песме извођене су са различитим мелодијама у појединим школама, јер су учитељи својеволјно одређивали мелодије песама. Нотног певања није било ни у једној школи у срезу. Учитељи нису имали времена да се припремају, нити су и сами разумели ноте.⁹⁷¹

Школске 1887/88. године успех у основним школама у Јагодини био је у целини добар.⁹⁷²

Српски језик: Читање у првом разреду било је прилично брзо и лако. Разумевање и објашњење чланака било је добро. Акцентовање прилично, а у неким разредима примећено је мало певања при читању.

У другом разреду читање је махом било правилно, колико је то било могуће због говора околине. Објашњење чланака логично. У другом одељењу другог разреда при читању се викало.

У трећем разреду читање је било течно. Разумевање чланака махом добро. Ритам и правилност звука при читању огледао се само у женској школи и у другом одељењу трећег разреда мушке школе.

У четвртом разреду читање је било доста добро, али и са недовољним акцентовањем. Разумевање чланака било је доста добро. Нешто слабије било је у четвртом разреду женске школе.

Грамматика: Појмови о слоговима у првом разреду су добро израђени, као и објашњења о именицама. Ученици су могли да разликују разне речи у реченици. У другом разреду граматичка анализа је била доста добра. У трећем разреду је такође била добра, али код неких учитеља ђаци су знали одредбе глагола, али без објашњења о трајању глаголских радњи. У четвртом разреду појмови о врстама речи били су довољно утврђени. Само код неких ученика и ученица мењање именица није било довољно утврђено.

Декламације: У првом и другом разреду није довољно неговано. У трећем и четвртом разреду рађено је много боље. За похвалу је био трећи разред женске школе.

Пажња на говор: У Јагодини се релативно лоше говорило, па је то утицало и на говор ђака. Само у првом одељењу другог разреда мушке, и

⁹⁷¹ Просветни гласник за 1887. годину.

⁹⁷² Просветни гласник за 1888. годину.

првом одељењу трећег разреда женске школе говор је био правилнији. У целини успех је био повољан, и то нарочито код женске деце, која су можда била способнија за усвајање правилности у говору.

Рачун: Усмено рачунање у првом разреду било је доста брзо и правилно. Код неких ученика било је спорије, али са добрим резултатима. Анализа безимених бројева у опште је била правилна. Са именованим бројевима радило се доста задатака, али не и таквих у којима су коришћене више рачунске радње. Најбоље рачунање било је у првом разреду женске школе. У другом разреду рачунање је такође било у опште добро. Одговарајући задаци и задаци који су могли да се примене у животу рађени су највише у другом одељењу другог разреда мушке школе и другом разреду женске школе. У трећем и четвртом разреду решавање задатака било је доста брзо и правилно.

Писмено рачунање у првом разреду било је доста добро, брзо и правилно, а задаци су били разноврсни са више комбинација. У другом разреду успех је био такође добар, нарочито у другом одељењу мушке школе. Рад са безименим бројевима био је правилан. Задаци са комбинованим радњама и именованим бројевима били су доста тешки. У трећем разреду ученици су доста вешто решавали разноврсне задатке. Компликовани задаци су доста задавани, а правилно су решавани. У четвртом разреду писмено решавање је било такође добро. Задаци су били добри, али мање из најближе околине и практичног живота.

У трећем и четвртом разреду су обрађиване метарске мере и то са добрим успехом.

Земљопис са историјом: Настава је уопште била добра. Ученици другог разреда нису достигли потребан ниво знања. Одговори нису били довољно разложни као што су требали да буду, јер се градиво односило само на предмете из саме околине. Успех је био једва довољан, изузев у другом разреду мушке школе. Земљопис у трећем разреду обрађен је доста добро. Ученици су употребљавали цртеже за познавање свог и других округа. Једини недостатак је тај што није обрађана пажња на производе појединих крајева, било у индустрији, земљорадњи или занатству. Успех из земљописа у четвртом разреду био је уопште врло добар. Настава је изведена по програму. И у овом разреду цртање карата је помогло у настави земљописа.

Успех из српске историје је у опште био врло добар. Важнији периоди и догађаји развијени су правилно и повезано. Најбољи успех показале су ученице четвртог разреда женске школе.

Природне науке нису заузимале своје право место. Успех у предавању је био недовољан, а знање површно и примитивно. Основна сметња је то, што неки учитељи нису имали потпуног знања из ових предмета и што се тим предметима није давала довољна важност у настави.

Веронаука је доста успешно савладана. Програм је правилно и у потпуности обрађен. Није било само обичног предавања, већ се доста објашњавало, нарочито у трећем и четвртом разреду.

Словенски језик није обрађиван како је требало. Учитељи га нису сматрали обавезним предметом, па су му мало пажње и поклањали.

Од вештина, писање је обрађивано доста произвољно. Нарочито се није обраћала пажња на писање у првом и другом разреду. Ни на цртање није обраћана довољна пажња. Цртање се тек обрађивало да би се задовољио бар део програма. Успех из гимнастике био је доста добар. Дечијих игара није било, осим оних који су по програму извођени у трећем и четвртом разреду. Певање се такође доста добро изводило. Световно певање је било много боље од црквеног. У певању су били успешнији ђаци трећег и четвртог разреда.

ИЗВОРИ

Архивска грађа

1. Архив Србије, Министарство просвете (МПс) 1851 – 1890.
2. Архив Србије, Начелство окружја јагодинског (НОЈ) 1851 – 1890.
3. Завичајни музеј Јагодина (ЗМС), Фонд - Просвета у 19. веку, кутија 24.
4. Историјски архив Јагодина (ИАЈ), Уписнице основне школе у Јагодини.

Објављени извори

- 1 Зборници закона и уредаба у Књажевству Србије, (поједина годишта)
2. Школство у Србији 1804-1918, документи и казивања, Београд 1980.
3. Богољуб Јовановић, Статистика наставе у Кнежевини Србији за 1873-1874. годину, Београд 1878.
4. Административно територијалне промене у Србији 1834-1953. године, Републички завод за статистику, Београд 1954.
5. Милован Спасић, Државописни податци школски заведенија у Књаж. србском од 1856/7 до 1860/1, Глас ДСС, књига XIV, Београд 1862.
6. Статистика наставе у Краљевини Србији за 1888, 1889 и 1890. Београд 1892.
7. Статистика наставе у Краљевини Србији за 1889-90, Београд 1891.
8. Богољуб Јовановић, Статистика наставе у Краљевини Србији за школске године од 1880/81 до 1883/84., Београд 1890.
9. Др Никола Петровић, Основне школе у Кнежевини Србији за 1880. годину, Београд 1880.
10. Пецић Јосиф, Поповић-Шапчанин Милорад, Извештаји о основним школама у Србији 1875.,
11. Богољуб Јовановић, Плате наставника основних школа у Србији од 1863-1881, Просветни гласник, 1882.
12. Календари са шематизмом кнежевине и краљевине Србије (1851 – 1890).
13. Часопис „Школа“ (1868 – 1876).
14. Часопис „Просветни гласник“ (1880 – 1892).
14. Часопис „Учитељ“ за 1882, 1883, 1884, 1888.

Литература

1. Срећко Ћунковић, Школство и просвета у Србији у XIX веку, Београд 1971.
2. Милан Милићевић, Школе у Србији, Гласник српског ученог друштва, књига VII, Београд 1868.
3. Милован Спасић, Неки подаци о основним школама у Србији, Гласник српског ученог друштва, књига 73, Београд 1892.
4. Владимир Грујић, Основношколско образовање у Србији до стицања државне независности, САНУ, Споменик 26, Београд 1994.
5. Владимир Грујић, Основношколско образовање и васпитање у Србији од стицања независности до Првог светског рата, Споменик САНУ, Споменик CXLI, Београд 2008.

ТОПОГРАФСКИ РЕГИСТАР

Б

Багрдан – 11, 61, 64, 68, 71, 73, 74, 103, 133, 155, 208, 223, 225, 235, 266, 315, 345, 361, 362, 364, 370, 399, 400,
Баре – 11, 254, 286, 288,
Бачина – 9, 14, 18, 20, 22, 24, 29, 30, 32, 33, 37, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 79, 87, 88, 106, 107, 119, 122, 125, 133, 139, 148, 161, 162, 163, 167, 175, 181, 185, 189, 190, 192, 194, 199, 202, 217, 227, 231, 239, 241, 247, 248, 256, 257, 258, 251, 259, 285, 292, 295, 301, 305, 318, 319, 323, 324, 326, 328, 330, 331, 334, 336, 345, 350, 354, 357, 360, 362, 364,
Бела Вода – 10, 79, 108, 154, 190, 247, 262, 263, 265, 266, 284, 293, 293, 295, 349,
Белица – 8, 18, 20, 23, 26, 29, 39, 44, 45, 47, 49, 50, 51, 56, 57, 58, 61, 64, 65, 68, 70, 71, 73, 74, 80, 87, 91, 120, 133, 137, 149, 151, 152, 167, 173, 162, 167, 183, 194, 204, 214, 225, 229, 241, 248, 251, 262, 263, 266, 288, 291, 293, 297, 298, 299, 312, 314, 324, 326, 328, 345, 336, 344, 345, 356, 360, 361, 362, 364, 370, 404,
Белушић – 10, 12, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 61, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 144, 177, 144, 177, 183, 187, 189, 194, 197, 211, 212, 223, 225, 237, 247, 249, 250, 253, 262, 265, 266, 287, 290, 298, 333, 334, 345, 360, 361, 362, 364, 371, 372, 407, 408,
Беочин – 7, 79, 84, 242, 243, 255, 256, 284, 294,
Богалинци – 11, 143, 144, 205, 246, 252, 286, 288, 352,
Богдање – 11, 80, 84, 201, 247, 287, 289, 290,

Божуроцац – 11, 287, 289, 355,
Бошњане – 9, 73, 130, 156, 157, 158, 190, 227, 221, 223, 232, 266, 284, 293, 295, 372,
Браиновац – 10, 287, 289,
Брајковац – 10, 153, 154, 284, 293, 295,
Брајловац – 250,
Бресје – 7, 283, 294, 296,
Буковче – 7, 79, 110, 283, 294, 296,
Бунар – 80, 144, 149, 150, 151, 209, 210, 288,

В

Варварин – 9, 14, 18, 20, 22, 24, 27, 32, 37, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 79, 87, 91, 98, 113, 119, 125, 127, 133, 138, 156, 157, 158, 161, 162, 167, 174, 175, 181, 185, 190, 193, 194, 199, 209, 227, 214, 219, 220, 224, 230, 239, 241, 248, 251, 261, 262, 263, 266, 284, 292, 293, 295, 299, 306, 308, 309, 320, 323, 327, 328, 330, 331, 334, 345, 351, 356, 362, 364, 367, 368, 372,
Велика Дренова – 11, 16, 18, 20, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 37, 40, 43, 44, 45, 49, 50, 54, 55, 57, 59, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 80, 83, 84, 85, 87, 88, 91, 100, 101, 133, 138, 152, 161, 163, 164, 167, 168, 174, 182, 185, 190, 194, 199, 202, 203, 214, 239, 241, 246, 247, 248, 251, 252, 262, 263, 289, 291, 293, 301, 317, 318, 322, 323, 324, 326, 305, 326, 327, 328, 330, 333, 337, 350, 354, 355, 357, 360, 362, 364, 367,
Велика Крушевица – 9, 190, 284, 294, 296,
Велика Сугубина – 10, 21, 288,
Винорача – 288,
Волујак – 10, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 63, 65, 69, 70, 71, 73, 74, 80, 143, 180, 184, 189, 194, 199, 204, 205, 220, 222, 225, 236, 239, 247, 249, 250, 252, 262,

264, 286, 288, 330, 334, 345, 352, 360,
362, 364, 371, 408.

Вољавче – 210, 288,

Врановац – 80, 155, 208, 288,

Вратаре – 9, 132, 190, 285, 294, 296,

Врба – 80, 149, 150, 210, 288,

Вукмановац – 10, 12, 143, 144, 145,
146, 243, 246, 286, 288, 352,

Г

Гавез – 9, 190, 207, 284, 293, 296,

Главинци – 7, 209, 284, 294, 296,

Глобаре – 10, 190, 284, 293, 295,

Горње Штипље – 155, 288,

Горњи Дубич – 11, 287, 289,

Горњи Крчин – 10, 185, 191, 284, 295,

Горњи Рачник – 288,

Грабовац – 11, 15, 18, 23, 25, 29, 31,
34, 80, 83, 87, 100, 133, 216, 239, 241,
247, 287, 289, 291, 305, 349,

Д

Дворица – 284, 294,

Деоница – 80, 210, 211, 288, 290,

Доброселица – 11, 143, 286, 289,

Домуз Поток – 11, 19, 61, 63, 64, 65,
67, 68, 71, 73, 74, 124, 155, 202, 223,
225, 228, 266, 345, 364, 370, 400,

Доње Штипље – 155, 288,

Доњи Дубич – 11, 207, 286, 289,

Доњи Крчин – 9, 50, 53, 54, 56, 57, 59,
62, 64, 65, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 191,
194, 214, 218, 222, 227, 266, 284, 293,
295, 296, 360, 361, 362, 364, 368,

Доњи Рачник – 7, 11, 155, 208, 262,
286, 288, 294, 315,

Драгоцвет – 80, 150, 151, 152, 204,
210, 211, 286, 288,

Драгошевац – 7, 146, 160, 243, 283,
294, 296,

Дулени – 10, 143, 144, 145, 286, 289,
344,

Ж

Жупањевац – 11, 12, 73, 74, 145, 205,
247, 249, 252, 286, 289,

З

Залагојевац – 10, 148, 157, 191, 284,
293, 295, 349,

И

Избеница – 9, 57, 58, 59, 61, 73, 79,
148, 163, 190, 194, 197, 202, 256, 257,
258, 259, 260, 262, 264, 285, 293, 295,
350, 360, 361,

Ивковачки Прњавор – 243, 255, 294,
296,

Ј

Јагодина – 13, 14, 15, 16, 19, 22, 23,
26, 29, 37, 39, 40, 43, 44, 46, 47, 49, 52,
53, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 68, 70, 71, 73,
74, 77, 81, 88, 96, 97, 99, 102, 103, 106,
112, 117, 124, 127, 133, 137, 138, 140,
152, 164, 166, 167, 173, 174, 183, 186,
187, 191, 192, 194, 196, 198, 203, 204,
211, 213, 222, 223, 224, 239, 241, 248,
251, 252, 253, 262, 263, 264, 266-283,
292, 297, 299, 300, 302, 303, 304, 308,
309, 322, 325, 326, 332, 344, 348, 358,
360, 361, 362, 370, 375-381, 399, 401-
404,

Јасика – 9, 14, 18, 20, 22, 24, 28, 30,
37, 40, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 56,
57, 58, 59, 61, 62, 63, 66, 67, 69, 71, 72,
73, 74, 79, 98, 101, 103, 104, 108, 117,
122, 133, 137, 139, 159, 162, 167, 173,
174, 176, 185, 190, 194, 197, 207, 212,
215, 216, 223, 226, 227, 232, 239, 241,
245, 248, 251, 255, 262, 266, 284, 292,
294, 296, 302, 303, 314, 316, 317, 319,
323, 325, 328, 329, 330, 332, 333, 334,
357, 360, 361, 362, 364, 366, 367,

Јовац – 7, 14, 16, 17, 18, 20, 22, 24, 27,
29, 32, 37, 38, 40, 43, 44, 45, 47, 49, 50,
52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 61, 63, 65, 68,
70, 71, 73, 74, 79, 86, 102, 105, 108,
113, 133, 134, 135, 136, 139, 159, 160,
161, 161, 162, 167, 183, 189, 194, 209,
217, 221, 225, 230, 239, 241, 248, 251,
262, 263, 266, 284, 284, 292, 294, 296,
298, 305, 306, 311, 316, 317, 318, 320,
323, 325, 328, 336, 345, 350, 360, 361,
362, 365, 370, 373, 364, 401,

- Јошаница (манастир) – 15, 77, 239,
Јошанички Прњавор – 149, 151, 288,
- К
- Кавадар – 10, 145, 286, 288,
Каленовац – 149, 150, 210, 288,
Каленић (манастир) – 239, 252,
Каленићки Прњавор – 286, 289,
Калудра – 11, 146, 204, 250, 286, 289,
Каменаре – 10, 190, 284, 294,
Карановчић – 9, 191, 284, 293, 295,
350,
Катун Д. – 9, 59, 61, 79, 129, 156, 157,
158, 194, 191, 209, 261, 262, 261, 262,
263, 264, 285, 293, 295, 360, 367,
Ковачевац – 150, 151, 286, 288,
Коларе – 7, 79, 135, 160, 209, 242, 243,
256, 284, 294, 296,
Коњуси – 10, 18, 20, 21, 22, 24, 27, 29,
32, 33, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 47, 49, 50,
54, 55, 57, 59, 61, 62, 64, 69, 71, 73, 74,
79, 84, 88, 91, 110, 132, 133, 153, 155,
161, 162, 164, 174, 185, 190, 193, 194,
216, 220, 222, 227, 234, 239, 241, 248,
251, 262, 263, 265, 266, 284, 292, 294,
306, 312, 317, 318, 320, 323, 328, 330,
331, 333, 340, 345, 349, 361, 362, 364,
367,
Комаране – 11, 146, 254, 286, 288, 296,
Копривница – 7, 15, 18, 19, 22, 25, 27,
28, 37, 38, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 54, 56,
57, 58, 59, 78, 79, 83, 86, 88, 103, 133,
134, 139, 155, 161, 162, 167, 174, 183,
187, 194, 239, 241, 248, 251, 252, 262,
284, 292, 294, 305, 306, 311, 312, 315,
317, 318, 321, 323, 324, 326, 328, 344,
347, 360,
Крвавица – 10, 190, 284, 294, 296,
Крушевица – 145, 207, 286, 289,
Крчин – 79, 234, 253, 331, 345, 350,
Кукљин – 9, 79, 104, 108, 190, 207,
212, 247, 254, 255, 284, 294, 296,
- Л
- Лазаревац – 10, 154, 155, 190, 283,
294, 296,
Ланиште – 7, 79, 110, 111, 208, 283,
294, 296,
Лепојевић – 11, 12, 286, 289,
Лободер – 11, 287, 289,
Ловци – 11, 155, 208, 361,
Лозовик – 149, 151, 152, 288,
Ломница – 9, 80, 145, 146, 147, 288,
Лоћика – 64, 65, 68, 71, 73, 74, 80, 122,
134, 147, 223, 225, 236, 242, 243, 246,
255, 256, 266, 286, 288, 297, 302, 345,
352, 364, 371, 412.
Лукар – 286, 288,
- Љ
- Љубава – 10, 79, 154, 190, 283, 294,
296, 349,
Љубостиња (манастир) – 11, 21, 54,
242, 247, 262, 349, 355,
Љубостињски Прњавор – 287, 289,
- М
- Мајур – 7, 79, 160, 208, 283, 294,
Мала Дренова – 10, 11, 201, 206, 208,
287, 289, 326, 327, 355,
Мала Крушевица – 9, 191, 284, 293,
295,
Мала Сугубина – 11, 287, 289, 355,
Малешево – 11, 286, 289,
Мареново – 10, 191, 284, 293, 295,
Маскаре – 9, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59,
61, 64, 69, 73, 79, 113, 114, 115, 123,
131, 156, 157, 174, 181, 185, 190, 193,
194, 202, 220, 221, 222, 227, 231, 253,
262, 265, 266, 284, 293, 295, 299, 345,
330, 331, 333, 336, 360, 361, 362, 364,
Медвеђа – 11, 15, 16, 18, 20, 21, 23,
26, 29, 30, 31, 37, 40, 42, 43, 44, 45, 49,
50, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
65, 67, 68, 69, 70, 71, 77, 80, 83, 84, 86,
87, 88, 91, 119, 133, 140, 142, 161, 163,
167, 168, 170, 172, 173, 177, 184, 188,
194, 195, 200, 201, 199, 212, 216, 239,
241, 246, 247, 248, 250, 251, 262, 263,
287, 289, 291, 293, 299, 317, 318, 321,
323, 326, 327, 328, 330, 333, 345, 350,
351, 352, 354, 358, 360, 362, 364, 365,
371, 385, 411, 412

Медојевац – 243, 255, 286, 289,
Међуреч – 150, 151, 211, 288,
Мијаиловац – 11, 200, 201, 246, 287,
289, 355, 359,
Мијатовац – 9, 79, 160, 285, 294,
Милутовац – 10, 55, 56, 57, 59, 61, 63,
65, 67, 69, 71, 73, 80, 117, 120, 185,
187, 191, 194, 199, 202, 206, 207, 208,
223, 228, 235, 247, 248, 262, 266, 289,
326, 327, 331, 332, 333, 355, 360, 361,
362, 364, 373,
Мишевић – 80, 149, 151, 152, 288,
Мотрић – 11, 145, 147, 205, 287, 352,

Н

Надрље – 11, 286, 289,

О

Обреж – 9, 14, 18, 20, 22, 29, 32, 33,
37, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 54, 55, 59, 60,
61, 62, 64, 67, 68, 70, 71, 73, 79, 87, 88,
92, 93, 133, 158, 161, 175, 181, 186,
190, 192, 193, 194, 205, 221, 223, 228,
230, 239, 241, 248, 251, 262, 265, 266,
285, 292, 293, 295, 299, 302, 306, 311,
316, 317, 319, 328, 331, 340, 345, 360,
362, 364, 373,
Опарић – 11, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23,
24, 27, 28, 29, 32, 37, 38, 39, 42, 43, 53,
55, 56, 57, 59, 61, 62, 63, 65, 67, 69, 71,
73, 74, 80, 83, 87, 88, 91, 92, 100, 101,
116, 133, 135, 139, 147, 161, 177, 184,
188, 194, 205, 212, 223, 226, 236, 239,
241, 247, 249, 253, 262, 266, 286, 289,
291, 292, 305, 315, 317, 318, 320, 323,
326, 332, 333, 341, 354, 360, 361-364,
371, 373, 409.
Орашје – 9, 148, 190, 202, 247, 257,
258, 259, 260, 284, 293, 295, 301, 350,
Остриковац – 7, 79, 160, 209, 284, 294,
296,

П

Падеж – 9, 50, 54, 73, 79, 131, 175,
190, 222, 228, 234, 252, 257, 262, 263,
266, 285, 294, 296, 330, 358, 369,

Пајковац – 9, 148, 190, 283, 294, 296,
350,
Пањевац – 7, 79, 110, 111, 283, 294,
296,
Парцане – 10, 79, 156, 191, 284, 293,
296, 349,
Петриковац – 208.
Планиница – 11, 100, 287, 289,
Пољна – 11, 12, 52, 55, 56, 57, 58, 59,
61, 62, 64, 69, 71, 84, 146, 184, 194,
201, 212, 245, 247, 248, 249, 253, 262,
286, 289, 290, 318, 320, 327, 355, 359,
362, 371, 360, 361, 364, 409, 410.

Поточац – 9, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61,
62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74,
79, 118, 133, 148, 186, 190, 194, 204,
205, 209, 217, 220, 222, 228, 262, 265,
266, 285, 293, 295, 331, 338, 360, 361,
362, 364, 365,

Праћина – 7, 79, 110, 111, 284, 294,
Превешт – 11, 54, 80, 247, 249, 262,
286, 289,

Прњавор Ивковачки – 7, 284,

Прњавор Каленићки – 11.

Пуљци – 10, 286, 288,

Пчелице – 10, 52, 53, 55, 56, 57, 59,
61, 62, 64, 65, 69, 71, 73, 74, 84, 143,
144, 184, 194, 222, 226, 238, 246, 253,
254, 262, 266, 286, 289, 290, 335, 344,
345, 352, 361, 362, 364, 370, 405,

Р

Рабеновац – 10, 143, 184, 199, 243,
286, 288, 333, 340, 360, 362,

Равново – 160,

Раинац – 11, 80, 133, 247, 287, 289,

Ракитово – 7, 284, 294, 296,

Ратковић – 10, 52, 53, 55, 56, 57, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 69, 73, 74, 80, 144,
145, 146, 147, 184, 194, 195, 222, 226,
237, 246, 253, 262, 265, 266, 288, 333,
335, 344, 345, 352, 361, 362, 364, 372,

Рашевица – 9, 14, 118, 190, 209, 284,
293, 295, 338,

Рековац – 10, 12, 15, 18, 20, 23, 26, 29,
30, 39, 40, 43, 44, 52, 53, 55, 56, 57, 59,

61, 62, 64, 66, 67, 69, 70, 71, 73, 74, 80,
83, 87, 88, 92, 133, 134, 137, 139, 142,
146, 147, 162, 163, 167, 168, 180, 184,
188, 194, 201, 213, 226, 238, 239, 241,
243, 246, 248, 251, 249, 250, 262, 266,
286, 289, 291, 292, 301, 305, 312, 317,
327, 318, 319, 320, 323, 328, 331, 344,
345, 352, 353, 354, 359, 360, 362, 364,
370, 406.
Рибаре – 7, 14, 18, 22, 27, 29, 37, 43,
44, 45, 47, 49, 50, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
60, 61, 64, 66, 67, 68, 74, 78, 79, 87, 88,
110, 111, 112, 133, 137, 138, 160, 161,
161, 163, 167, 173, 176, 183, 194, 204,
208, 215, 217, 223, 226, 229, 239, 241,
248, 250, 252, 262, 265, 266, 284, 292,
294, 296, 299, 305, 311, 316, 317, 318,
323, 327, 328, 337, 342, 345, 361, 362,
364, 368, 369, 370, 400,
Рибник – 7, 283, 294,
Риљац – 11, 84, 247, 287, 289, 290,
355, 359,
Рођевац – 216,
Рођевић – 154,
Руишник – 11, 84, 200, 201, 246, 287,
289, 290, 355,
С
Сабанга – 10, 12, 50, 53, 55, 57, 59, 61,
62, 80, 84, 110, 143, 144, 146, 147, 194,
246, 252, 260, 262, 263, 264, 286, 288,
289, 290, 344, 352, 360,
Својново – 9, 93, 118, 133, 190, 209,
285, 293, 295, 338,
Секурич – 9, 12, 79, 190, 243, 250, 284,
294, 296,
Селиште – 10, 164, 190, 287, 289, 326,
Сибница – 11, 205, 247, 249, 252, 287,
289, 356,
Сиљевица – 11, 144, 145, 254, 286,
288,
Сињи Вир – 284, 294, 296,
Сиоковац – 150, 151, 211, 286, 288,
Слатина – 9, 80, 149, 150, 151, 288,
Срње – 9, 206, 284, 294, 296,
Страгари – 10, 191, 286, 289, 326,

Суваја – 202, 257, 259,
Сугубина – 149, 151, 153, 154, 208,
242, 247, 253, 355, 359,

Т

Течић – 10, 56, 57, 59, 62, 64, 69, 71,
73, 80, 143, 145, 184, 192, 194, 197,
246, 262, 265, 286, 288, 339, 340, 345,
352, 360, 364, 365, 370, 407.

Тољевац – 9, 79, 190, 283, 294, 296,
323, 350,

Топола – 243, 255, 286, 289,

Трешњевица – 80, 135, 136, 160, 208,
284, 294, 296,

Трнава – 286, 288,

У

Урсуде – 9, 80, 144, 145, 146, 287,

Ц

Церница – 9, 190, 257, 284, 293, 295,

Цикот – 80, 144, 246, 287, 352,

Црнче – 150, 151, 210, 288, 290,

Ш

Шанац – 9, 104, 190, 206, 207, 212,
285, 293, 295,

Шантаровац – 80, 84, 149, 150, 210,
286, 288, 290,

Шашиловац – 10, 79, 190, 284, 294,
296, 349,

Шљива – 11, 286, 289,

Шуљковац – 149, 151, 210, 286, 288,

САДРЖАЈ

Рецензија	стр. 5
1. Територијално уређење	стр. 7
2. Учитељи	стр. 13.
2.1. Плате учитеља	стр. 75.
2.2. Жалбе на рад учитеља	стр. 96.
2.3. Учитељски зборови	стр. 124.
3. Ученици	стр. 127.
4. Школска мрежа	стр. 239.
5. Женска основна школа у Јагодини	стр. 267.
6. Финансирање школа	стр. 277.
7. Недељне и продужне школе	стр. 299.
8. Књиге (уџбеници)	стр. 303.
9. Опремљеност школа	стр. 311.
10. Школске зграде	стр. 347.
10.1. Школске зграде у Јагодини	стр. 375.
11. Наставни планови и програми	стр. 383.
Извори	стр. 419.
Топографски регистар	стр. 421.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371 (497.11) „1851/1890“ (093.2)

ЈОВАНОВИЋ, Добривоје, 1952 –
Основне школе у Јагодинском округу
1851-1890. /Добривоје Јовановић. – Јагодина
: Историјски архив, 2014 (Јагодина : Графика
„Трумпић“). – 426 стр. : илустр. ; 30 см

Тираж 100. – Стр. 5-6: Рецензија на рукопис
Мр Добривоја Јовановића „Основне школе у
Јагодинском округу 1851-1890“/ Нинослав
Станојловић. – Напомене и библиографске
референце уз текст. – Библиографија: стр.
419-420. – Регистар.

ISBN 978-86-87479-15-9

а) Школство – Јагодински округ – 1851-1890
- Историјска грађа
COBISS.SR-ID 207524108